

STUDIA THEOLOGICA

•REVISTA FACULTĂȚILOR DE TEOLOGIE DIN PATRIARHIA ROMÂNĂ•

*Arhiepiscopul
Iuliu*

CUPRINS

Pr. Nicolae Dura, <i>Propovăduirea Cuvântului și Sfintele Taine în lucrarea de mântuire</i> (teză de doctorat)	3
Protos. lect. Justinian Cârstoiu, <i>Iubirea lui Dumnezeu față de oameni în scrierile Sfântului Ioan Evanghelistul</i>	287
Monahul Ioan C., <i>Învățătura paulină despre Biserică</i>	296

STUDII TEOLOGICE

REVISTA FACULTĂȚILOR DE TEOLOGIE
DIN PATRIARHIA ROMÂNĂ

SERIA a II-a, ANUL L, Nr. 1—2, IANUARIE—IUNIE, 1998

BUCUREȘTI

COMITETUL DE REDACȚIE :

Președinte : Prea Fericitul Părinte TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

Membri : din partea Facultății de Teologie din București : Pr. Decan CONSTANTIN CORNIȚESCU și Pr. Prodecan NICOLAE NECULA ; din partea Facultății de Teologie din Sibiu : Pr. Decan MIRCEA PĂCURARIU.

Redactor : DUMITRESCU DAN

COLABORATORI :

Înalt Prea Sfințiii Mitropoliți și Prea Sfințiii Episcopi, Prea Cucernicii Preoți Profesori de la Facultățile de Teologie ortodoxă, candidații la titlul de doctor în teologie, studenții teologi și Prea Cucernicii Preoți.

PROPOVĂDUIREA CUVÂNTULUI ȘI SFINTELE TAINÉ. VALOAREA LOR ÎN LUCRAREA DE MÂNTUIRE

TEZĂ DE DOCTORAT ÎN TEOLOGIE

Preot Lector Dr. Univ. NICOLAE DURA

CUVÂNT ÎNAINTE

Părintele *Nicolae Dura*, slujitor al Bisericii noastre la românii din capitala Austriei, ne oferă în studiul de față intitulat «*Propovăduirea Cuvântului și Sfintele Taine. Valoarea lor în lucrarea de mântuire*», prezentat ca Teză de doctorat în Teologie, o viziune ortodoxă temeinică privind unitatea de nedesfăcut și mântuitoare între Cuvântul divin propovăduit și Taina purtătoare de har împărtășită. Acest amplu studiu se impune atât prin însemnătatea unei asemenea teme de fond, mereu actuală în misiunea și viața Bisericii, cât și prin conștiinciozitatea și pasiunea sacră cu care autorul s-a dăruit întru elaborarea ei.

Mai întâi, însemnătatea temei, a subiectului propus. Temeiul unității între Cuvânt și Taină, Propovăduire și Sacrament, se află în realitatea profundă pe care o proclamă Revelația divină, naturală și supranaturală, anume că spiritul și materia, sufletul și trupul, intelectul și viața, în viul lor existențial, sunt, absolut în egală măsură, operă a lui Dumnezeu, își sunt complementare; iar mântuirea nu poate fi concepută altfel decât împreună, în suflet și trup, în sfințirea lor deplină, prin Cuvântul Evangheliei și împărtășirea cu Sfintele Taine, până la îndumnezeirea prin har.

Această unitate se cuvine să o vedem cu certitudine fundamentată și revelată în Iisus Hristos, care este deodată și în chip «neîmpărțit și nedespărțit»: *Cuvânt și Taină*, așa precum ne-au învățat Părinții Sinodului de la Calcedon. În acest sens și autorul lucrării evidențiază adânc afirmând: «*Centrul unității între cuvânt și Taină se află în Persoana Cuvântului*» (p. 144), citând totodată, în consens, din teologul apusean R. Bornert, care dă o mărturie asemănătoare când spune că «*Fiul lui Dumnezeu intrupându-Se, ni S-a descoperit*

nouă ca și Cuvântul personal al lui Dumnezeu și Taină plenară a mântuirii» (p. 147). Și într-adevăr, Dumnezeu-Cuvântul «*prin Care toate s-au făcut*», El însuși este «*Pâinea cea vie care s-a pogorât din cer. Cine mănâncă din pâinea aceasta viu va fi în veci. Iar pâinea pe care Eu o voi da lumii este Trupul Meu*» (Ioan 6, 51). Și cu certitudine, de neomis, Mântuitorul ne încredințează odată mai mult această simbioză în ofranda harului: «*Adevărat, adevărat zic vouă: Cel ce ascultă cuvântul Meu și crede în Cel ce M-a trimis are viață veșnică...*» (Ioan 5, 24) și «*Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu are viață veșnică...*» (Ioan 6, 54).

În lumina clară a Revelației Întrupării, Sfinții Apostoli au înțeles și propovăduit dintru început unitatea indisolubilă între Cuvânt și Taină. În duminica Cincizecimii, ziua de naștere a Bisericii, Sfinții Apostoli Îl revelează pe Hristos 'Cel răstignit și înviat, cu *«limbi ca de foc»* în Duhul Sfânt și îndată îi botează pe cei ce *«au primit Cuvântul»*. Iar «creșterea lor în Domnul», în Hristos, se făcea «*...stăruind în învățătura Apostolilor și comuniune, în frângerea pâinii și rugăciuni*» (Fapte 2, 42).

Această simbioză neștirbită a constituit duhul și rânduiala Bisericii primare, Sfinții Apostoli fiind mărturia vie a acestei înțelegeri integrale a Evangheliei și împărtășirii ei mântuitoare, transmițând-o bărbatilor apostolici — ucenici ai lor, care I-au urmat cu fidelitate.

Sfântul Ignatie îndemna credincioșii Bisericilor să se adune «*într-o singură credință în Iisus Hristos... cu mintea neîmpărțită... și frângând o unică pâine care este leacul nemuririi și doctorie pentru a nu muri, ci a trăi veșnic în Hristos*»¹.

Iar în continuare, Sfântul Justin Martirul exprima viu această moștenire sacră a Revelației mărturisind că «*în așa-*

1. *Scrierile Părinților Apostolici, Ignatie către Efeseni*, P.S.B., Edit. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 1979, cap. XX, p. 164.

zisa zi a Soarelui se face adunarea tuturor celor ce trăiesc la orașe și sate și se citesc Memoriile Apostolilor sau scrierile Profeților... După aceea, întâistătătorul ține un cuvânt prin care sfătuiește și îndeamnă la urmarea acestor frumoase învățături. Apoi ne ridicăm în picioare toți, laolaltă, și înălțăm rugăciuni; după care... se aduce pâine, vin și apă, iar întâistătătorul înalță deopotrivă rugăciuni și mulțumiri și se dă fiecăruia să se împărtășească din cele ce au fost consfințite prin Euharistie...»².

La Sfântul Irineu aflăm o întemeiere încă și mai adâncă a acestei unități fundamentale. Între ereziiile pe care le combate el era și concepția după care «*lumea ar fi apărut din degradare, ignoranță și pasiune*». Era vorba de materie ca produs și origine a răului, așa cum socoteau Platon, gnosticii, maniheii. Or, Episcopul de Lyon arată că în acest caz, după concepția lor, oferim Părintelui ceresc, ca jertfă, roade ale ignoranței, pasiunii și decăderii noastre. Dar pâinea devenită Euharistie este Trupul Domnului și paharul este Sângele Său, întrucât se identifică cu Fiul Autorului lumii, deci Cuvântul Său, prin care pomul rodește, izvoarele curg, pământul dă de la sine «*mai întâi pai, apoi spic, după aceea grâu deplin în spic*» (Marcu 4, 28). Și întru aceasta Iisus Hristos, Cuvântul lui Dumnezeu făcut Trup din trupul lumii zidite de El, aduce jertfă curată. Dar Sfântul Irineu merge și mai departe: «*Iisus Hristos comunică în Duhul Sfânt nestricăciunea Trupului Său pâinii și vinului care devin Euharistie*». Și de aici Sf. Irineu învață întrebând și răspunzând: «*Cum pot spune ereticii că trupul nostru merge spre corupție și nu are deloc parte de viață, în timp ce e hrănit cu Trupul Domnului și cu Sângele Său*». Și pe acest temei ajunge la acea excepțională mărturie patristică: «*Pentru noi modul nostru de a gândi — învățătura noastră, e în acord cu Euharistia și Euharistia confirmă modul nostru de a gândi, învățătura noastră. Căci*

2. *Apologeji de limbă greacă, Apologia întâia, cap. LXVIII, P.S.B., Editura Institutului Biblic și de Misiune, București, 1979, p. 71.*

noi îi oferim ceea ce este al Său, învățând într-un chip armonios comuniunea și unirea Trupului și a Duhului; căci după cum pâinea, care vine din pământ, după ce a primit invocarea lui Dumnezeu nu mai e pâine obișnuită ci Euharistie, constituită din două elemente: unul pământesc și unul ceresc, la fel trupurile noastre, care participă la Euharistie nu mai sunt coruptibile, pentru că au nădejdea învierii»³. Mărturia acestui mare Părinte și Teolog al Bisericii încă în veacul al II-lea exprimă atât de limpede, de luminos, învățătura Revelației și a Bisericii, restaurând în conștiința creștină valoarea comună a spiritului și a materiei, afirmată viu, concret, în viața duhovnicească, în simbioza vie dintre Cuvânt și Taină.

Precum se cunoaște, nu aceeași ținută o vor avea toți teologii și scriitorii bisericești. Din veacurile următoare, începând cu secolul III-lea, dominat de Origen și conjugat cu nașterea monahismului, cel puțin în parte, spiritualitatea creștină se va îndrepta pe o cale mai puțin fidelă Revelației. Îndeosebi origenismul, prin Evagrie Ponticul, va pune accent particular pe o spiritualitate care disprețuiește trupul până la «dematerializare». Omul, pentru Evagrie, se identifică cu «intelectul», evlaviază cu rugăciunea minții, până la a se putea «presupune că rugăciunea și vedeniile înlocuiesc tainele»⁴.

Acestui reducăționism eretic i se va opune, încă în acea perioadă istorică, viziunea ortodoxă a Sfântului Macarie, mai ales prin *Omiliile duhovnicești* care-i poartă numele și în care spiritualitatea trebuie să se întemeieze pe participarea integrală a omului cu sufletul și cu trupul, centrul vieții psihosomatice a omului fiind inima, care este «*tabla unde harul lui Dumnezeu își înscrie legile Duhului*», de unde și Rugăciunea inimii. Și se înțelege că această spiritualitate unește

3. *Contre les Hérésies*, trad. par A. Rousseau, Ed. du Cerf, Paris, 1985, p. 464.

4. J. MEYENDORFF, *Teologia Bizantină*, Editura Institutului Biblic și de Misiune, București, 1996, p. 93.

simfonic propovăduirea, rugăciunea și pocăința, cu Botezul, Mirul, Euharistia, Tainele fiind împreună rădăcină vie și izvor de har.

De-a lungul timpului, deși unii cuvioși părinți, spre pildă Ioan Scărarul, vor pune un accent mai puternic pe rugăciune și căință, echilibrul se va restabili deplin prin Nicolae Cabasila (sec. al XIV-lea), îndeosebi cu lucrarea *Viața în Hristos*.

Problema raportului, a priorității și semnificației mântuitoare a Cuvântului și a Tainelor va lua o formă acută în perioada Reformei. Se cunoaște că în lumea protestantă valoarea Tainelor este diminuată până la nivel de simbol, față de realismul lor în Ortodoxie și-n Romano-Catolicism, misiunea Bisericii în actul mântuirii plinindu-se mai ales prin propovăduire, prin puterea «sfințitoare» a cuvântului, a minții și mai puțin prin sfințirea trupului și a creației. Biserica Ortodoxă a păstrat, însă, această unitate mântuitoare, iar autorul, P. C. N. Dura, este fidel Tradiției ortodoxe. În acest sens, P. C. Sa, printr-o muncă, o putem numi jertfelnică, și-a structurat sistematic expunerea, în planul lucrării îmbrățișând într-o succesiune mereu mai bogată cele două domenii : al Cuvântului și al Tainei, distincte și unite.

Partea întâi se ocupă principial de propovăduire, cale de comunicare a Revelației mesajului divin și însușire — element esențial pentru învățătura Bisericii. Consecutiv, întrucât *Cuvântul Trup S-a făcut*, mântuirea ni se împărtășește nu numai prin Cuvânt ci și prin «*Trupul Mântuitorului purtător de energie dumnezeiască, în stare să transfigureze și trupul nostru, făcându-ne din muritori în nemuritori*» (p. 142). Precizând că «*Sfintele Taine și propovăduirea Cuvântului constituie în Biserică o unitate organică*», împlinindu-se într-un fel de perihoreză, autorul arată cum cuvântul explică Taina și Taina desăvârșește în har cuvântul. Iar cuvântul devine, astfel, conștiință a Tainei. Cu accente puternic perso-

nale, evocă «mesajul mântuirii prin Cuvântul lui Dumnezeu, prin Logosul intrupat în istorie, prin care adevărul infinit din izvorul său genuin, devine prezență, putere, autoritate, icoană, sursă supremă a cuvintelor și sensurilor» (p. 55). Iar Apostolii și Părinții, în Duhul Sfânt, fac mai departe vie rodirea Cuvântului, fie în chip de *kerigmă*, proclamare, vestire a evenimentului divin al mântuirii, dar și *didascalie*, învățătură dezvoltată, analitică, pentru edificarea trupului Bisericii (p. 91).

Partea a doua, ca aplicare vie, concretă, înfățișează Liturgia ortodoxă, paradigmă a unității între Cuvânt și Sfintele Taine. Legătura adâncă între Cuvânt și taină, o subliniază cu putere de convingere netăgăduită, întrucât Cuvântul revelează, tâlcuiește Taina, iar harul dumnezeiesc se împărtășește, astfel, și prin cuvânt și prin Taină (Ioan 5, 24 ; 6, 54), încât se poate vorbi de «natura euharistică» a creației divine, atât a Cuvântului cât și a Tainei. De altfel, Părintele Stăniloae observa în acest context : «...Dumnezeu poate lucra asupra creaturii în realitatea ei vizibilă. În acest sens, înțelesul general al Tainei este unirea lui Dumnezeu cu creatura. Cea mai cuprinzătoare taină în acest înțeles este unirea cu Dumnezeu, cu întreaga creațiune. Aceasta e o taină care cuprinde totul. Nu e nici o parte a realității care să nu se cuprindă în această taină. Unirea aceasta începe odată cu actul creațiunii și a fost menită să se desăvârșească prin mișcarea creațiunii spre starea în care Dumnezeu va fi totul în toate (I Cor. 15, 28). Cine poate desluși înțelesul și adâncimea acestei uniri : a modului prezenței Cuvântului Lui în rațiunile celor create și a lucrării Lui în susținerea și cârmuirea spre țința deplinei lor uniri cu El ?»⁵.

5. Teologia Dogmatică Ortodoxă, Ed. Institutului Biblic și de Misiune, București, 1978, vol. III, p. 9.

Odată cu sesizarea acestor aspecte, considerăm oportun să subliniem că valoarea lucrării constă și în chemarea stăruitoare adresată slujitorilor Bisericii de a prețui cu sfințenie, în unitate și egală măsură și propovăduirea cuvântului și săvârșirea «*cu frică și cutremur a Sfințelor Taine*». Iar dacă Tradiția de bun bisericaș a rămas vie la noi, râvna pentru cuvânt, datorită și anumitor interdicții din timpul regimului comunist, a slăbit.

Admirabila Teză a Pr. N. Dura pare să atragă atenția unor slujitori ai Altarelor noastre să nu uite a fi cu adevărat următori Apostolilor rânduți drept «*slujitori ai Cuvântului*» (Luca 1, 2), pentru a nu cădea sub osânda pe care tocmai o sancționează una din rugăciunile din Rânduiala Sfintei Împărtășiri, în care invocăm: «*Doamne... precum ai binevoit a Te culca în peșteră și în ieslea necuvântătoarelor, așa binevoiește a intra — Trup și Sânge — și în ieslea necuvântătorului meu suflet...*»⁶.

Teza Pr. N. Dura este un apel fierbinte pentru a fi cuvântători buni și «buni bisericași». În acest sens, socotim potrivit să evidențiem din lucrarea Părintelui autor două mărturii puternice ale Sfinților Părinți. Prima, din Sf. Grigorie cel Mare, care spune: «*... Dacă foametea ar distruge popoarele și dacă unii ar păstra tainic bucatele, atunci cu siguranță ar fi niște ucigași. Să se gândească deci, ce pedeapsă merită toți aceia care lasă sufletele să moară de foame după cuvântul lui Dumnezeu și nu împărțesc pâinea harului primit...*» (p. 81). În același duh, Sf. Simeon Noul Teolog se roagă să nu rămână «*depărtat de har și de îndumnezeitoarele cuvinte*» ale lui Dumnezeu-Cuvântul. Astfel, Cuvântul și Taina, împreună, numai împreună, ne întemeiază deplin în dobândirea mântuirii în Biserică.

6. *Liturghier*, București, 1995, p. 306.

Întruniți în spiritul tradiției universitare, cei șapte dascăli de teologie desemnați : P. S. Episcop dr. Laurențiu Streza, cucernicii pr. dr. Constantin Cornițescu — președinte, pr. dr. Ioan Ică, arhid. dr. Constantin Voicu, pr. dr. Nicolae Necula, pr. dr. Sebastian Șebu și smeritul semnatar al acestor rânduri, cercetând cu atenția cuvenită, și-au dat temeinicul cuvânt spre încredințarea Înaltelor autorități bisericești și laice, că lucrarea Cucernicului preot Nicolae Dura este întrutotul vrednică : atât spre a-l încununa cu legiuitul titlu academic de «doctor în teologie», cât și spre a fi oferită prin tipar folosului obștesc al slujitorilor Sfintelor Altare, studenților teologi, seminariștilor, precum și oricărui suflet drept-măritor însetat de cuvântul Adevărului.

CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC :

Preot prof. dr. CONSTANTIN GALERIU

FACULTATEA DE TEOLOGIE DIN BUCUREȘTI

PRELIMINARII

Predica și Sfintele Taine se îmbină armonios într-un subiect interdisciplinar : Omiletică — Dogmatică. Omiletica în calitatea ei de știință și artă a propovăduirii cuvântului lui Dumnezeu își are neîndoielnic dimensiunea ei practică, însă și Dogmatica, deși, încadrată ca parte sistematică a Teologiei, se cere să fie văzută ca disciplină practică. Dimensiunea sistematică, practică a Dogmaticii se evidențiază tocmai prin scopul ei practic. Ea trebuie să fie văzută ca mărturisire, ca o analiză a acestei mărturisiri care conduce spre propovăduire și învățatură. Se revelează astfel o legătură intrinsecă între Dogmatică și Omiletică, am zice : ca între minte și cuvânt ; mintea poartă mesajul, cuvântul îi dă expresie și frumusețe. Omiletica are în dreapta învățatură, a dogmei fondul haric revelat spre a-l împărtăși credincioșilor. Teologia, în general, este chemată astăzi — într-o lume secularizată și în criză — să aibă o mare înrudire cu propovăduirea bisericească, deoarece aceasta este calea de actualizare a mesajului divin, a învățaturii mântuitoare în viața oamenilor.

Dumnezeu îndemna poporul ales, prin glasul lui Moise : *«Puneți la inima voastră toate cuvintele pe care vi le-am spus eu astăzi și să le lăsați moștenire copiilor voștri, ca să se silească și ei a împlini toate poruncile legii acesteia... căci acestea sunt viața voastră și prin acestea veți trăi»* (Deut. 32, 46—47).

Dacă în Vechiul Testament Dumnezeu a ajuns să fie propovăduit oamenilor numai prin mijlocirea oamenilor, în Noul Eon, în Legământul iubirii însuși Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat, este de față și întărește sufletele oamenilor, înnoindu-le cu puterea Sa. «Căci numai prin mijlocirea cuvântului, a învățaturii și a legilor, omul nu putea ajunge la ținta sa cea adevărată. Dacă predica ar fi de ajuns, nu ar mai fi fost trebuință de fapte și încă de fapte mai presus de fire, după cum nu ar mai fi fost

de trebuință nici ca Dumnezeu să se întrupeze, să se răstignească și să moară»¹. Este adevărat că prin propovăduirea cuvântului dumnezeiesc se întreține viața duhovnicească a credincioșilor, se apără și se întărește Trupul Bisericii lui Hristos, se ajută la desăvârșirea morală a credincioșilor. Dar pentru ca viața credincioșilor să se desăvârșească este nevoie nu numai de lucrarea învățătorească, ci și de activitatea sfințitoare a Bisericii. Lucrarea de sfințire a credincioșilor se împlinește în Biserică prin săvârșirea Sfintelor Taine.

Lucrarea învățătorească și sfințitoare a Bisericii constituie o unitate. «Domnul comunică viața Sa dumnezeiască și înfăptuiește Legământul Său cu noi, prin cuvânt și prin trup»². De aceea pe Sfânta Masă a Altarului, deasupra Sf. Antimis, se așază întotdeauna Sf. Evanghelie și crucea, fiindcă Hristos mântuiește pe credincioși prin învățatura și prin jertfa Sa³. Așa a fost gândită o teologie a cuvântului propovăduit în perspectiva relației dintre cuvântul predicat și Tainele Bisericii.

Lucrarea de față își propune afirmarea tot mai vie a unei Teologii a relației dintre propovăduire și Sfintele Taine. Aceasta se impune imperios în susținerea lucrării de renaștere duhovnicească a creștinilor de azi. Biserica Ortodoxă este confruntată în prezent cu «o criză a comunicării și celebrării credinței într-o societate cu o cultură secularizată»⁴. În urmă cu câțiva ani un mare teolog ortodox, trăind în diasporă, afirma: «Sunt convins că renașterea adevărată a Bisericii începe cu renașterea euharistică... Defectul tragic al Confesiunii ortodoxe se datorează... și lipsei teologiei Tainelor, reducerii acestei Teologii la schema și categoriile gândirii apusene. Biserica nu este o organizație, ci este poporul cel nou al lui Dumnezeu, Biserica nu este religie de cult, ci este Liturghie care cuprinde în sine întreaga creație a lui Dumnezeu. Biserica nu este învățătura despre lumea de după moarte, ci este întâmpinarea plină de bucurie a împărăției lui Dumnezeu, Biserica este Taina lumii, Taina mântuirii și Taina împărăției lui Hristos»⁵. Până la «prizonieratul apusean»⁶, Răsăritul ortodox nu separa Tainele într-un obiect deosebit de studiu și definire. O astfel de separare nu se găsește nici în Liturghiile primare bap-

1. Nicolae CABASILĂ, *Despre viața în Hristos*, Trad. Pr. Prof. Dr. Teodor BODOGAE, Sibiu 1946, p. 56.

2. Pr. Prof. Dr. Constantin GALERIU, *Mărturisirea dreptei credințe prin Sfânta Liturghie*, în «Ortodoxia», nr. 1/1981, p. 24.

3. Pr. Prof. Dr. Dumitru STĂNILOAE, *Cuvântări duhovnicești*, vol. II, de Ieromonah Ioanichie BĂLAN, Ed. Episcopiei Romanului și Hușilor 1987, p. 59.

4. Pr. Prof. Dr. Ioan BRĂIA, *Transfigurarea umanului și creației în credința și cultul icoanelor*, în «Telegraful Român», 1—15 martie 1987, p. 2.

5. Alexander SCHMEMMANN, *L'Eucharistie Sacrament du Royaume*, Traduit par C. ANDRONIKOF, YMCA — Press, Paris, 1985, trad. românească de Pr. Boris RĂDULIANU, Ed. Anastasia, București 1993, p. 245.

6. Idem, p. 220.

tizmale și nici în mistagogiile care le-au înlocuit. Deci ele formau un tot unitar în Biserica din epoca apostolică și patristică. În sprijinul unității indisolubile dintre cuvânt și Taină vine și cuvântul-făgăduință făcut de Domnul: «*Cel ce ascultă cuvântul Meu și crede în Cel ce M-a trimis are viață veșnică și la judecată nu va veni, ci s-a mutat din moarte la viață*» (In. 5, 24) și «*Cel ce mănâncă Trupul Meu și bea sângele Meu are viață veșnică, și Eu îl voi învia în ziua cea de apoi*» (In. 6, 54). De asemenea, când Domnul Cel înviat a trimis pe Sfinții Apostoli la lucrarea misionară le-a poruncit: «*Mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit vouă*» (Mt. 28, 19—20). «*Cel ce va crede (credința vine din propovăduire) și se va boteza, se va mântui*» (Mc. 16, 16).

Sfintele Taine sunt lucrări eclesiale⁷, ele au o relație cu întreaga Biserică, cu plenitudinea ei și nu numai cu credincioșii singulari. De asemenea, propovăduirea este o lucrare bisericească ce privește întregul Trup tainic al lui Hristos. Prin predică se naște și se întărește credința (Rom. 10, 17), dar se și determină credincioșii să pună în practică învățăturile ce li se transmit. Predica duce la credință, dar tot ea îndrumă și conduce pe ascultători la fapte mântuire⁸. În tradiția liturgică și spirituală a Ortodoxiei, esența Bisericii se împletește în mod neîntrerupt în legătura Cuvântului și a Tainei, ca o întrupare a Cuvântului care se împlinește în timp și spațiu, încât referindu-se la Biserica însăși, în prima istorie a Bisericii creștine, Faptele Sfinților Apostoli (12, 24), se spune: «*și cuvântul lui Dumnezeu creștea și se înmulțea*». «Prin Taină noi devenim asemenea Aceluia care vine și rămâne cu noi în Cuvânt; destinația Bisericii constă în a binevesti pe Acela. Cuvântul consideră Taina ca fiind împlinirea sa, căci în Taină Hristos-Cuvântul devine viața noastră. Cuvântul adună Biserica, pentru a se întrupa în ea. Taina este interpretarea Cuvântului, căci tâlcuirea Cuvântului mărturisește totdeauna

7. Vezi: Pr. Lector Dr. Dumitru RADU, *Caracterul eclesiologic al Sfintelor Taine și problema intercomuniunii*, București 1978, p. 388; Caracterul eclesial al Sfintelor Taine a fost, de asemenea, subliniat și în Comunicatul final al Dialogului dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Evanghlică din Germania (EKD) cu titlul: «Tainele Bisericii în Confesiunea augustină și în Mărturisirile de credință din sec. 16»; Pr. Lector Dr. Ioan ICA, *Mărturisirea de credință a lui Mitrofan Kriopulos. Însemnătatea ei istorică, dogmatică și ecumenică*, în «Mitropolia Ardealului», nr. 3—4/1973, p. 208—473; Arhid. Prof. Dr. Ioan N. FLOCA, *Particularități și convergențe în Mărturisirea ortodoxă a lui Petru Movilă și în Confesiunea Augustana privitor la Sfintele Taine*, în «Studii teologice» nr. 7—10/1980, p. 720—729. Nicolae AFANASSIEFF, *Tainstva* p. 25 la Karl Christian FELMY, *Orthodoxe Theologie. Eine Einführung*, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt 1990, p. 174.

8. Pr. Prof. Dr. Dumitru BELU, *Curs de Omiletică la Institutul Teologic de grad universitar, mss.*, Sibiu 1979, p. 40.

Cuvântul care devine viață»⁹. Prologul Evangheliei a patra precizează : «*Și Cuvântul trup s-a făcut și s-a sălășluit între noi... plin de har și de adevăr*» (In. 1, 14).

Raționalismul, ca și intelectualismul din ultima vreme, au accentuat tot mai mult ideea că Biserica este făcută vie prin intermediul cuvântului propovăduit, negând astfel semnificația particulară pe care o au Sfintele Taine paralel și împreună cu predica¹⁰. Din cauza unor influențe din ideile apusene, Cuvântul și Taina s-au rupt unul de altul ; astfel au devenit obiecte de studiu și de definire de sine stătătoare. «Ruptura dintre Cuvânt și Taină a determinat, tot atâtea urmări dăunătoare și în învățătura despre Taine. În această învățătură, Taina încetează să mai fie biblică, evanghelică. Rupându-se de Cuvânt, care este totdeauna Cuvânt despre Hristos, Tainele se rup, se separă într-un anumit sens de Hristos»¹¹. Propovăduirea Evangheliei lui Hristos nu este un scop în sine, ci este mijloc de conducere a ascultătorilor spre primirea Sfințelor Taine. «*Evanghelia și Tainele sunt o pregătire a învierii*»¹². Adică împărtășirea cuvântului lui Dumnezeu împreună cu Tainele Bisericii lucrează haric neîncetat la temelierea și sporirea vieții duhovnicești a oamenilor. De aceea «*coeziunea cuvântului predicat și a Sfințelor Taine*»¹³ nu poate fi înlocuită de nici o tehnică pastorală, nici chiar de exemplul preotului sau de frumusețea locașului de cult. Propovăduirea cuvântului dumnezeiesc și săvârșirea Sfințelor Taine se disting una de alta dar nu se separă, deoarece ele formează o unitate în Duhul Sfânt, ca lucrări bisericești săvârșite în Biserică, în Duhul lui Hristos-Domnul. Aceste două lucrări mântuitoare au fost lăsate de Domnul cel înviat și înălțat la cer. Numai Cuvântul nu este de ajuns pentru a-i aduce pe ascultători în relație corespunzătoare și deplină cu El și astfel a lăsat Mântuitorul și lucrarea sacramentală a Bisericii alături și împreună cu lucrarea învățătoarească.

Problema relației între predicarea cuvântului lui Dumnezeu și primirea Sfințelor Taine în Biserică deși este «o problemă veche primește o actualitate nouă»¹⁴, mai ales în contextul preocupărilor și strădaniilor

9. Al. SCHMEMANN, *op. cit.*, p. 74.

10. Metropolitul STYLIANOS, *Le Saint-Esprit comme Interprète de l'Evangile et Donateur de vie de l'Eglise contemporaine*, în «*Messenger de l'Exarchat du Patriarcat russe eu Europe occidentale*», Revue trimestrielle, Nr. 78—79 1972, p. 133.

11. Idem, p. 73.

12. Pr. Prof. Dr. Constantin GALERIU, *Convorbiri duhovnicești, vol. II*, Ierom. Ioanichie BĂLAN, ... p. 133.

13. Pr. Prof. Dr. Ioan BRIA, *Curs de teologie și practică misionară ortodoxă*, vol. I, Genève 1982, p. 89.

14. R. BORNERT O.S.B., *Parole et Sacrament en perspective luthérienne et catholique*, în «*Ilrenikon*», nr. 1/1972, p. 22.

ecumenice contemporane. Cunoscutul teolog catolic Karl Rahner¹⁵ a vorbit despre o întoarcere copernicană în înțelegerea Tainelor de către omul de astăzi. Acest deziderat este fundamentat pe adevărul că omul modern trăiește într-o lume profană, atât exterior cât și interior.

Este foarte important ca purtătorul numelui lui Hristos să poată înțelege astăzi, că vestea cea bună a unui Dumnezeu iubitor dar și Sfintele Taine sunt semne ale «apropierii lui Dumnezeu»¹⁶, este esențial pentru creștinul de azi ca așa să primească cuvântul lui Dumnezeu în viața sa concretă ca «vestea cea bună, ca vestea fericirii»¹⁷, ca «*Evanghelia mântuirii*» (Ef. 1, 13) noastre. Această înțelegere este criteriul hotărâtor al unei conștiințe teologice înnoite.

Ateismul a făcut din insul uman o existență *auto-nomă* anume, care își dă ei înseși legea sa, «o conștiință de sine care se măsoară cu *neantul*, cu experiența vidului, a absenței lui Dumnezeu»¹⁸. Numai cel dăruit de Dumnezeu cu credință și cu «*duhul înțelepciunii și descoperirii spre cunoașterea*» lui Hristos-Domnul (Ef. 1, 17) poate să mărturisească : Dumnezeu există și eu L-am întâlnit în om și în lumea inconșurătoare (Ps. 18, 1 ; Rom. 1, 20). Într-o lume ca a noastră, secularizată și de Dumnezeu îndepărtată sau necunosătoare, se impune, pentru conștiința creștină, ca o poruncă a ceasului de față, o înnoire lăuntrică a credincioșilor din Biserică.

Cuvântul lui Dumnezeu ca mesaj al mântuirii își are valoarea și valabilitatea sa până la sfârșitul vecurilor. Propovăduirea și lucrarea sfințitoare a Bisericii trebuie să aibă o aderență și o finalitate în contextul concret : istoric, social și cultural. Credința creștină este pentru unii așa-ziși creștini nepracticabilă, aceștia sunt creștini doar cu numele¹⁹, căci aceștia au fost botezați, dar harul baptismal nu este actualizat în ei, ci este în stare de potență. În acest context se impune o siste-

15. Karl RAHNER, *Über die Sakramente der Kirche. Meditationen*. Mit einem Vorwort von Karl Lehmann, Verlag Herder, Freiburg im Breisgau 1985, p. 11.

16. Reiner ARTUR, *Seelsorgliche Beratung und Begleitung für besondere Lebenssituationen. Bei Suizidgefährdung*, in *Beraten und Begleiten-Handbuch für das seelsorgliche Gespräch*, Herausgegeben von K. BAUMGARTNE und W. MÜLLER, Herder Verlag, Freiburg, Basel, Wien 1990, p. 229.

17. Cf. *Glauben zum Leben. Die christliche Botschaft. 2. GOTT erfahren*, Verlag Herder, Freiburg im Breisgau 1989, p. 87. «Wer von Gottes Wort in der Kirche und vor allem von der Hellsbedeutung und Gnadenwirksamkeit des kirchlich dargestellten Gotteswortes sprechen will, sieht sich vor einer erheblichen Schwierigkeit gestellt: Es ist ja gar nicht eindeutig klar, was Gottes Wort überhaupt bedeutet» la Otto SEMMELROTH, *Wirkendes Wort. Zur Theologie der Verkündigung*, Verlag J. Knecht, Frankfurt am Main 1962, p. 13.

18. Jean Paul Sartre la C. YANARAS, *Philosophie sans rupture*, 1986, p. 226.

19. Statistici făcute în lumea catolică sunt de-a dreptul pesimiste: numai 10—15 % dintre oameni sunt creștini, adică o clară minoritate, creștinii practicanți sunt doar o oază într-o lume necreștină. 61 % dintre catolicii francezi nu merg niciodată la o Mesă, în Paris sunt doar 10 % dintre catolici practicanți. Cf. statisti-

matică și stăruitoare misiune internă bisericească, chiar o nouă evanghelizare²⁰, adică o vestire a mesajului dumnezeiesc omului de azi. Uneori ascultătorii cuvântului dumnezeiesc nu-l mai înțeleg, deoarece preoți, teologi și predicatori dezvoltă sisteme teologice teoretice, științifice și foarte interesante construcții dogmatice, care apar ca și corpuri străine, neînțelese și ca o învățătură dictată căreia credincioșii nu-i acordă atenție. În asemenea situații mesajul creștin își pierde scopul său propriu de-a fi fir conducător și povățuitor pentru mântuirea oamenilor. Astfel se pierde caracterul soteriologic al conținutului credinței noastre, căci el este trecut din domeniul istoriei mântuirii în cel al metafizicii, respectiv al teoriei filozofice²¹. Așa omul concret cu situația sa reală și cu problematica sa nu mai poate să fie hrănit și ajutat ontologic. Omul insetat după Infinit, sufletul care dorește legătura în har cu Prototipul său dorește să aibă certitudinea că «*slujitorii Cuvântului*» cei care predică mesajul dumnezeiesc astăzi «*vestesc calea mântuirii*» (F. Ap. 16, 17).

Dumnezeu cheamă pe oameni prin predicarea Evangheliei, introducându-i în lucrarea mântuirii (II Tes. 2, 14). Prin acceptarea învățăturilor propovăduirii creștine, oamenii devin supuși Evangheliei Domnului (Rom. 10, 16 ; II Tes. 1, 8 ; I Pt. 4, 17) și se subordonează ei (II Cor. 9, 13). Aceasta pentru că : «*Evanghelia lui Hristos este puterea lui Dumnezeu spre mântuirea a tot celui ce crede*» (Rom. 1, 16). Evanghelia este numită a lui Hristos pentru că ea se referă la Persoana și la opera mântuitoare a Domnului nostru Iisus Hristos. Corneliu sutașul — primul păgân încreștinat — a fost înștiințat de îngerul Domnului, ca să trimită după Simon Petru Apostolul «*care va grăi către tine cuvinte prin care te vei mântui și tu și toată casa*» (F. Ap. 11, 14).

Propovăduirea bisericească este vestire și eveniment al mântuirii. Cuvântul revelat al lui Dumnezeu, pe care îl propovăduiește Biserica prin ierarhia ei sacramentală are drept scop major mântuirea credincioșilor. Verbalismul sau formalismul sec în vestirea cuvântului dumnezeiesc apar ca unele dintre cel mai mari primejdii care amenință slujii

cii făcută de Sofres la A. BORRELY și M. EUTIZI, *L'oecumenisme spirituelle*, Labor et Fides, (Perspective orthodoxe 8), Gent 1988, p. 237 ; P. M. ZULEHNER, *Denn du kommst unserem Tun mit deiner Gnade zuvor... «Zur Theologie der Seelsorge heute P. M. Zulehner im Gespräch mit Karl Rahner»*. Patmos, Verlag, Düsseldorf, 1987, p. 113.

20. Preot Nicolae DURA, *Mission, Evangelisation, Neuevangelisation und missionarische Verkündigung. Ein orthodoxer Standpunkt*, în «Orthodoxes Forum», Heft 2, München 1993, p. 185—198.

21. Grigorios LARENTZAKIS, *Christliche Mission in ökumenischer Gesinnung in einem säkularisierten und umgestalten neuen Europa, Eine orthodoxe Skizze*, în (Ökumenisches Forum», Nr. 15, Graz 1992, p. 42.

rea învățătoarească exercitată de Biserică. Din epistolele pauline înțelegem predicatorul ca un slujitor al lui Dumnezeu care lucrează la mântuirea credincioșilor²². Cuvântul predicatorului bisericesc este cuvântul lui Dumnezeu și acest mesaj al lui Dumnezeu — vestit de predicator — participă la puterea divină cea de mântuire: «*Noi suntem purtători de cuvânt ai lui Hristos, ca și cum Dumnezeu ar îndemna prin noi*» (II Cor. 5 20). Așa apare o înrudire între acțiunea mântuitoare a predicatorului și cea realizată de Hristos-Domnul. În acest context activitatea sacerdotală are vocația de a lucra «*cu timp și fără timp*» la însușirea de către fiecare a mântuirii realizate obiectiv de Domnul: «*Păzește-te pe tine însuși și învățătura; stăruiește în ea, căci, făcând acestea, și pe tine te vei mântui și pe cei care te ascultă*» (I Tim. 4, 16). Mântuirea este restabilirea omului în starea de comuniune personală cu Dumnezeu, iar cuvântul predicat în numele lui Hristos îl povățuiește, îndeamnă și aduce pe om în relație filială cu Dumnezeu Creatorul și Proniatorul lumii. Propovăduirea este vestirea mântuirii tuturor în Hristos, este proclamarea iertării păcatelor, chemare la căință, la credința în Hristos și începutul unei vieți noi în Duhul lui Hristos. Evanghelizarea privește mântuirea oamenilor, nu numai a sufletelor lor, ci se referă la întregul complex al existenței și vieții²³. Biserica primară acorda o atenție deosebită cuvântului vestit în Biserică, căci omul vine în contact cu Hristos prin auzirea predicii²⁴. *Cuvântul predicat în Biserică, prin lucrarea sa sacramentală poate să mântuiască sufletele* (Iac. 1, 21), *este lucrător în credincioși* (I Tes. 2, 13), *este o naștere pentru împărăția lui Dumnezeu* (I Cor. 4, 15). Prin intermediul propovăduirii se înmulțesc «*credința, iubirea și cunoașterea de Dumnezeu*» (Osea 4, 2). Aceste însușiri ale mesajului predicat subliniază însemnătatea propovăduirii cuvântului dumnezeiesc pentru mântuirea oamenilor²⁵. Prin propovăduirea Bisericii oamenii sunt îndemnați să retrăiască Evanghelia mântuitoare, ea luminează întregul drum al mântuirii, căci

22. J. MURPHY — O'CONNOR, *La Predication selon Saint Paul*, in Coll. «Cahiers de la Revue Biblique» nr. 4/1966, Paris 1968, p. 68.

23. D. J. BOSCH, *Evangelisation, Evangelisierung*, in «Lexikon Missionstheologischer Grundbegriffe», Herausgegeben von Karl MÖLLER und Theo SUNDERMEIER, Dietrich Reimer Verlag, Berlin 1987, p. 104.

24. Zoltan ALSZEGHY — Maurizio FLICK, *Il problema teologica delle predicatione*, in «Gregorianum» XL, 4/1959, p. 676, la Drd. Veniamin MICLE, *Cuvântul lui Dumnezeu și Sfintele Taine în Biserica Ortodoxă*, in «Ortodoxia» Nr. 4/1972, p. 549.

25. Pr. Asist. Nicolae DURA, *Importanța propovăduirii cuvântului lui Dumnezeu pentru mântuirea credincioșilor*, in «Biserica Ortodoxă Română», Nr. 1—2/1990, p. 84. Un articol sintetic asupra valorii și rolului propovăduirii în principalele religii (Creștinism, budism și confucianism) a publicat Charles L. RICE, *Preaching*, in «The Encyclopedia of Religion», editată de Mircea ELIADE, Macmillan Publishing Company, New York 1987, vol. 11, p. 494—501.

mântuirea se realizează prin transpunerea în viață a adevărilor fundamentale ale Creștinismului.

Mântuirea a fost realizată în mod obiectiv de către Hristos-Domnul prin jertfa și învierea Sa, dar în mod subiectiv propovăduirea mesajului divin pune o temelie a mântuirii celor ce se împărtășesc cu cuvintele mântuirii²⁶. Această temelie pusă prin lucrarea învățătoarească a Bisericii se consolidează și se înalță mereu. Sf. Ap. Pavel ne descoperă: «Potrivit harului lui Dumnezeu ce mi s-a dat, eu ca un iscusit meșter-ziditor am pus temelie; un altul zidește însă pe ea. Dar fiecare să ia seama la felul cum zidește; că o altă temelie nu poate nimeni să pună în afara celei puse, care este Hristos» (I Cor. 3, 10—11). Cuvântul mântuirii este temeluit pe opera Domnului Hristos și Acesta trebuie să rămână «Zeichen und Werkzeug der Erlösung» (semn și instrument al mântuirii)²⁷. Jean Danielou²⁸ prezintă întreaga istorie a mântuirii ca realizare sau împlinire a cuvântului lui Dumnezeu. Se poate astfel vorbi despre implicația și semnificația soteriologică a propovăduirii bisericesti. Prin cuvânt a venit păcatul în lume. Prin cuvântul lui Satan au fost înșelați protopărinții noștri: Adam și Eva, iar prin Cuvântul făcut om și prin vestea cea bună adusă de El în lume trebuie să se aducă «la lumină viața și nemurirea» (II Tim. 1, 10), adică izbăvirea și sensul originar al omului. Cuvântul slujitorului bisericesc, în vestirea mesajului mântuirii, trebuie să fie «cu putere multă», să fie împărtășit și primit ca aparținând lui Dumnezeu și de aceea se cere a fi vestit în atmosfera sacramentală și în dependența totală de Sfintele Taine. Propovăduirea cuvântului dumnezeiesc este eficientă pentru lucrarea mântuitoare mai ales în cadrul Sfintei Liturghii unde Duhul Sfânt lucrează prezența Mântuitorului²⁹. Dumnezeu coboară și lucrează în noi nu doar prin acțiunea sacramentală a Tainelor, ci, de asemenea, în

26. Pr. Asist. Dr. Vasile MIHOC, *Propovăduirea cuvântului lui Dumnezeu în Biserica și nașterea credinței*, în «Mitropia Ardealului» Nr 5—6/1983, p. 318.

27. «Erlösend wirkt das Wort auch das Verkündigungswort, weil er war und ist: Wort des Erlösers» Ernst HAENSLI, *Die Krise der Predigt und ihre Überwindung. Gedanken zu einer dogmatischen Theologie der Predigt*, in «Hörer und Predigt», p. 411.

28. *Sakramente und Heilsgeschichte*, in «Das Wort Gottes und die Liturgie», p. 51—69. «Das Christentum ist ...die Kunde von einer Heilsgeschichte und offenbarenden Handeln Gottes am Menschen; und gleichzeitig auch die Kunde einer Geschichte des Heils und Unheils...» Karl RAHNER, *Grundkurs des Glaubens. Einführung in den Begriff des Christentums*, Herder Verlag Freiburg, Basel, Wien 1989, p. 143.

29. «Die Verkündigung des Wort Gottes ist heilswirksam und insbesondere in der Liturgie». Cf. Lothar LIES, *Wort und Eucharistie*, 1978, p. 278; V. RAFFA, *Parola ed eucaristia*, in «Misterion» 1981 p. 329—350 la Hans Bernhard MEYER S. J. *Eucharistie, Geschichte, Theologie, Pastoral*, in «Gottesdienst der Kirche», editat de H. B. MEYER și H. J. Auf der MAUR, Verlag F. Pustat, Regensburg 1989, p. 456.

taina revelatoare a cuvântului Său mântuitor³⁰. Propovăduirea și Tainele lucrează la realizarea mântuirii noastre. Dar mântuire nu în sensul ascetic al cuvântului, ci în sens personal și ontologic³¹.

Pentru ca propovăduirea bisericească să fie eficientă și vie³² trebuie să țină seama de trei postulate :

a) ea trebuie să aibă în vedere, în mod constant, experiențele cotidiene, sentimentele și năzuințele de azi ;

b) propovăduirea trebuie să se străduiască să facă plauzibil vieții omenești oferta sensului pentru o nouă și optimă perspectivă ;

c) propovăduirea trebuie să aducă oferta aceasta a sensului real într-o comunitate bisericească regională, ca o structură plauzibilă, o experiență reală a viitorului. Biserica în lume este aluatul ce trebuie să dospească toată frământătura. În Biserică este prezent și actualizat începutul împărăției lui Dumnezeu. Biserica este căutătoare și revelatoare a lui Dumnezeu și comuniune slujitoare³³. Începutul și actualizarea împărăției lui Dumnezeu se împlinesc prin următoarele mărturii : prin cuvânt și Taine, prin viața comuniunii creștine și prin slujirea lumii³⁴.

Slujirea Tainelor și a cuvântului sunt două lucrări distincte întemeiate de Hristos și funcționând interdependent și permanent în Biserică. Datorită relației strânse între Taine și propovăduire s-a vorbit despre propovăduire ca despre «taina cuvântului»³⁵. Administrarea Sfințelor Taine și vestirea cuvântului mântuirii formează un întreg³⁶.

30. Prof. Univ. Dr. Evangelos THEODOROU, *Die orthodoxe ekklesiologische Heilsdimension im Hymnos Akathistos gedeutet aus den Schriften*, în «Ökumenisches Forum», Nr. 16, Graz 1993, p. 69.

31. «Heiligt meint eine seismäßige und unzerstörbare Integrität der Person, die weder durch Tod noch durch Zeit, weder durch Zerfall noch Verscheiß bedroht ist» Lothar LIES, *Sakramententheologie*, p. 40.

32. Despre vivacitatea predicii a scris o carte bine documentată Ottmar FUCHS, *Die lebendige Predigt*, Kösel Verlag, München, 1978, p. 192.

33. Vezi Mitropolit Dr. Antonie PLĂMĂDEALĂ, *Biserica slujitoare*, Sibiu 1986, p. 325.

34. Cf. Prof. Dr. Kurt PISKATY, *Die Kirche in einer nichtchristlichen und säkularisierte Welt — Aufgabe und Wege*, Prelegeri la Știința misiunii, Facultatea de Teologie romano-catolică, Viena, 1992, p. 4.

35. T. D. ROVER, *Theologic of Preaching*, în «New Catholic Encyclopedia», vol. XI, Copyright by The Catholic University of America, Washington, 1967, p. 700.

36. Numeroși slujitori bisericești : episcopi, preoți și teologi au prevenit, în lucrări fundamentate, pericolul despărțirii, separării sau anulării unei părți din întregul unitar format de Sfintele Taine și propovăduire : D. EMEIS, *Vom Wort zum Zeichen, Freiburg* 1983, p. 8 u. ; H. REIFENBERG, *Predigt und Liturgie oder : Der rote Faden*, în «Weizenkorn», vol. 8, editat de H. Brakmann, H. Ritt, Stuttgart 1985, p. 117—119. Această temă a fost dezbătută și la al treilea Congres de Liturgică și Pastorală din Strasburg 1957 care avuse ca motto : «Cuvântul lui Dumnezeu predicat în Biserică — Taina mântuirii, care se împlinește prin Euharistie». Referatele prezentate la acest simpozion au fost publicate în franceză : «Parole de Dieu et Liturgie», Paris 1958 și în germană «Das Wort Gottes und die Liturgie», Mainz 1960. Unitatea dintre cuvânt și Taine a fost și tema tratată la Conferința

Δεσtea formează amândouă, liturgic vorbind, hrana duhovnicească a oamenilor³⁷.

Cuvântul lui Dumnezeu propovăduit în Biserică și împărtășirea Sfințelor Taine sunt mijloace de mântuire și sfințire a credincioșilor și moralizare a oamenilor³⁸. «Cuvântul dumnezeiesc și Tainele sunt mijloace ale harului, precum învață în general toate Mărturisirile confesiunilor creștine»³⁹. Cuvântul și Sacramentul nu sunt, în mod simplu, două lucruri care stau alături, ci sunt diferite grade de intensitate a unui procedeu în care se actualizează în Biserică ca un semn harul dumnezeiesc biruitor⁴⁰. Biserica ca și comuniune prin, cu și în Hristos-Domnul este «Biserica cuvântului și a Tainei... Hristos ține și conduce Biserica prin cuvântul Său și prin Sacramente. Cuvântul înainte de toate este propovăduire a Evangheliei. Prin predică Dumnezeu adună și înnoiește Biserica Sa»⁴¹. Legătura intrinsecă dintre cuvânt și Taină este evidențiată și de relația dintre jertfă și propovăduire. În centrul Sfintei Liturghii, chiar înainte de învocaarea Sfântului Duh pentru prețacerea darurilor de pâine și vin în însuși Trupul și Sângele Domnului, preotul se roagă în taină : „Ετι προσφέρομέν Σοι τήν λογικήν ταύτην και άναίμακτον λατρεία» «Încă aducem Ție această jertfă cuvântătoare. Sfânta Liturghie este o „λογική λατρεία = jertfă cuvântătoare»⁴².

Propovăduirea bisericească nu este o comunicare de idei : verbală, simplă și teoretică, ci este împărtășire de adevăruri veșnice și mântuitoare. Cuvântul este un îndemn de a ne împărtăși cu Hristos, ca astfel creștinii să poată repeta drumul făcut de Hristos, precum zice Nicolae

episcopilor catolici din Germania în 1985 («Das Wort und die Sakramente in der Kirche», Secretariatul conferinței episcopilor germani, Bonn 4.03.1985, Arbeitsheft, nr. 37). Albert DAMBLON, *Zwischen Kathedra und Ambo, zum Predigtverständnis des II. Vatikanumsaufzeigt an den liturgischen Predigtorten*, Patmos Verlag, Düsseldorf 1988, p. 143.

37. «Von ihnen beide ißt der Gläubigen das eine Brot», A. DAMBLON, *op. cit.*, p. 114.

38. Mitropolit Dr. Nicolae MLADIN, Prof. Dr. Diac. Orest BUCEVSCI Ș. a., *Teologia ortodoxă. Morala specială. Manual pentru Institutele teologice*, vol. II, București, 1980, p. 335; Arhid. Prof. Dr. Ioan ZĂGREANU, *Sfintele Taine*, în «Mitropolia Ardealului», nr. 3—4/1971, p. 275.

39. Hristu ANDRUȚOS, *Simbolica*, trad. din limba greacă de Prof. univ. Iustin Moisescu, Ed. Centrului mitropolitan al Olteniei, Craiova, 1955, p. 235.

40. «Diese Vorgang hat seine verschiedensten Weise und Intesitätsgrade : zwei reden nur miteinander ; einer mahnt den anderen wirklich ; einer bezeugt in einer intensiveren Weise seinen Glauben ; einer spricht im sakramentalen Geschehen dem anderen im Wort die ausgesagte Wirklichkeit selber zu» K. RAHNER la P. M. ZULEHNER, *op. cit.*, p. 69.

41. Lothar LIES, *Sakramententheologie...*, p. 30.

42. Expresia «jertfă cuvântătoare» se referă uneori la jertfele noastre spirituale obiective : rugăciuni de laudă și de mulțumire, purificare lăuntrică, dar mai ales jertfă euharistică. Cf. Pr. Prof. Dr. Petre VINTILESCU, *Liturghierul explicat*, Ed. Institutului Biblic..., București 1972, p. 243—244.

Cabasila. În predică nu sunt cuprinse adevăruri generale și teoretice, ci adevărul care privește însăși mântuirea noastră.

Una dintre cele mai presante necesități ale Bisericii de azi este de a redescoperi viziunea patristică a calității dinamice a cuvântului ca instrument al autodeschiderii și al autocomunicării⁴³. În Pateric ca și în cărțile de duhovnicie, din perioada patristică ucenicii întrebau mereu pe părinții lor *cuvinte de folos*, sau *de zidire*, ori *de mântuire*. Un ucenic a întrebat odată pe părintele său duhovnicesc: «De ce odinioară părinții aveau putere în cuvânt, iar acum nu mai au?». Părintele răspunde: «Pentru că la început și ucenicii întrebau în sinceritatea lor și cu dorința de a întrupa cuvintele, iar părinții dădeau cuvinte cu putere și cu folos!». Altfel spus, cuvântul în calitatea sa de mijloc și instrument mântuitor s-a pervertit, a pierdut din tărie. Puterea și intensitatea pierdute se pot redobândi prin împreună-lucrare cu harul lui Dumnezeu care operează eficient în și prin Sfintele Taine.

Între săvârșirea Sfintelor Taine și propovăduirea cuvântului trebuie să se păstreze mereu un echilibru, o simfonie. Așa precum în viața Mântuitorului nu se poate accentua una sau alta dintre cele trei slujiri ale Sale, tot astfel cele trei funcții ale Bisericii Sale sunt la fel de importante. Dacă se afirmă că slujirea profetică și continuarea ei în Biserică, slujirea învățătoarească, are un rol special, are o oarecare prioritate în timp, nu se poate spune că este mai importantă. Slujirea învățătoarească premerge și oarecum pregătește pe celelalte două și le însoțește mereu. Sfânta Liturghie redă în mod ideal această îmbinare și ordine a raportului dintre cuvântul propovăduit și Sfintele Taine: Liturghia cuvântului se împlinește prin Liturghia euharistică.

Propovăduirea conduce pe credincioși, în special și pe oameni, în general, spre împărăția cerurilor. Ea pregătește pe credincioși pentru primirea Sfintelor Taine, ea conștientizează pe primitorii Sfintelor Taine și-i învață să ducă viața conformă cu harul divin împărtășit în Sfintele Taine. Iar harul Sfintelor Taine dă putere predicatorului să împărtășească cuvântul mântuitor cu putere multă iar pe ascultători îi luminează cu receptivitatea sfântă pentru primirea mărgăritarelor sufletești, pe care apoi să le insereze în viața lor.

43. John BRECK, *The Power of the Word. In the Worshipping Church*, St. Vladimir's Seminary Press, Crestwood, New York 1986, p. 9.

CAPITOLUL I

VORBIREA — DAR DIVIN DAT OMULUI

Graiul este o funcție proprie a omului, ca făptură zidită de Dumnezeu, de la care a și primit darul cuvântării, dar ce-i subliniază specificitatea și vocația sa deosebită. Numai omul, dintre toate viețuitoarele, are grai articulat⁴⁴, are cuvânt. Sfinții Părinți ai Bisericii ecumenice au socotit că omul este făcut — de Ziditorul — capabil de viața veșnică, prin faptul că este creat ca o ființă cuvântătoare. Aceasta pentru că cel ce raționează și vorbește, sau gândește și comunică ceva nu se satură niciodată de a cugeta și a comunica prin cuvânt, căci este pus în legătură cu infinitatea lui Dumnezeu de care nu se stămpără niciodată de a cugeta și a comunica prin vorbire, de a cunoaște și de a comunica și altora⁴⁵. Vorbirea este o calitate psiho-intelectuală-spirituală specifică omului.

Grăirea este o trăsătură constitutivă a omului, mai mult decât atât revelează «însăși ființa omului, întrucât prin cuvânt s-a descoperit pe sine în energia lui spirituală, a devenit existent pentru alții și pentru sine însuși... Activitatea omului este esențial cuvântătoare»⁴⁶. Omul este prin ființa sa cuvânt revelator, întrucât vorbirea este omul în lucrarea lui de descoperire⁴⁷. «La parole est attribut de l'homme» spune un proverb francez. Fără acest mare dar dumnezeiesc pe care l-a primit omul ca ființă cuvântătoare nu poate fi concepută viața omului ca ființă socială, comunitară și implicit nu poate fi imaginată existența societății însăși.

Prin intermediul vorbirii realitatea este prinsă în cuvinte și-i conturată. Graiul are puterea de-a descoperi ceea ce este ascuns, de-a

44. ARISTOTEL, *Politica*, trad. de St. Bezdechi, București 1924, p. 22.

45. Pr. Prof. Dr. D. STĂNILOAE, *Nota 10 și 11 la Sfântul ATANASIE, Scitieri I*, în Colecția «Părinți și scriitori bisericești», nr. 15, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1983, p. 92—93.

46. Pr. Pavel FLORENSKY, *Slovesnie sluzenie*, în «Journal Moskovsoi Patriarhii», Nr. 4/74—75 la Pr. Prof. Dr. D. STĂNILOAE, *Spiritualitate și comuniune în Liturgia ortodoxă*, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova 1986, p. 287—288.

47. *Ibidem*.

aduce aproape ceea ce este îndepărtat, de-a actualiza trecutul și de-a proiecta și prezenta viitorul⁴⁸. Vorbirea umană și realitatea stau într-o strânsă legătură. Graiul este mijlocul prin care are loc înțelegerea umană.

Trebuința inevitabilă a omului de a vorbi și de a răspunde semenilor săi arată graiul ca un mijloc de «întrepătrundere personală»⁴⁹, care își are originea în Dumnezeu. Și comunicarea prin scris este importantă, dar rostirea, împărtășirea directă a cuvintelor creează o comuniune mai puternică⁵⁰. Făptura umană pentru darul vorbirii a fost definită ca «*homo loquens*». Capacitatea și trebuința de a cuvânta sunt sădite în noi de către Dumnezeu. Fiindcă Dumnezeu Fiul este Cuvânt și pentru că se revelează și creează prin Cuvântul Său și noi, cei zidiți după chipul Său, suntem «prin ce este mai reprezentativ în noi : cuvânt, ființă cuvântătoare»⁵¹. «Prin cugetarea din inima sa, omul este asemănător Cuvântului dumnezeiesc ; iar prin aceasta este cuvântător»⁵². Graiul fiind o reflecție a chipului divin din om, pentru el «este tot cuvântul și toată taina»⁵³. Dumnezeu însuși grăiește prin lume și prin Revelație pentru om, ca el să înțeleagă.

Dumnezeu Ziditorul a ales vorbirea ca un mijloc de a intra în legătură cu cei zidiți după chipul Său : «*În multe rânduri și-n multe feluri grăindu-le Dumnezeu odinioară părinților noștri prin prooroci, în zilele acestea de pe urmă ne-a grăit nouă prin Fiul*» (Evr. 1, 1—2). În acest sens se poate vorbi despre grăire ca despre puntea de legătură dintre cer și pământ, dintre Dumnezeu și om. Dumnezeu a intrat în legătură cu oamenii prin vorbirea către oamenii aleși : profeți, dreپți, prin Fiul Său întrupat, prin Sfinții Apostoli și prin toți sfinții, iar oamenii intră în legătură cu Dumnezeu prin vorbirea-rugăciune sau prin propovăduirea învățăturilor dumnezeiești.

48. Wolfgang LANGER, *Kerygma und Katechese. Theologische und didaktische Neubegründung des Bibelunterrichts*. Kösel — Verlag München 1966, p. 47.

49. Pr. Prof. Dr. D. STĂNILĂOAE, *op. cit.*, p. 91.

50. Jean TUZINDE, *Elaboration une Tradition orale*, Koumi, Haute — Volta 1971, la M. JOUSSE, *L'antropologie du geste. La manducation de la Parole*, vol. III, Galimar, Paris 1975, p. 215.

51. Pr. Prof. Dr. C. GALERIU, *Preoția ca slujire a Cuvântului*, în «Ortodoxia», Nr. 2/1979, p. 294.

52. CLEMENT ALEXANDRINUL, *Scrieri, Partea întâia. Cuvânt de îndemn către elini*, 8, 4 ; Trad. Pr. Prof. Dr. D. FECIORU, P.S.B. 4, București 1982, p. 146.

53. Cf. Sf. GRIGORIE SINAITUL, *Filocalia*, vol. 7, Trad. și note de Pr. Prof. D. STĂNILĂOAE, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1977, p. 141.

Deci vorbirea apare nu doar ca «punte invizibilă ce se stabilește între persoane»⁵⁴, ci și ca vehicul al comunicării cu Dumnezeu. Prin vorbire, prin această «lucrare a spiritului»⁵⁵, care articulează, înveșmăntează și întrupează gândurile se realizează înțelegerea între oameni și optimizarea lor morală și astfel ea are o funcție etică⁵⁶. Vorbirea apare plină de sevă și de viață pentru că este pusă în viață printr-o ființă vie — omul. Prin vorbire se vehiculează, în timp și spațiu, viața spirituală «așa cum sămânța vehiculează pe glob viața organică, vorbirea asigură circulația sângelui spiritual»⁵⁷, și așa se împiedică atrofia în societate și se imprimă și se sprijină dinamica unui progres.

Vorbirea în forma ei înaltă este cuvântare liturgică, este propovăduire. Aceasta înfăptuiește comunicarea mesajului divin, deci ea operează cu cuvintele sfinte. *Sf. Simeon Noul Teolog* scrie că prin această vorbire sau cântare a cuvintelor sfinte în timpul sfintelor slujbe se împlinește o hrănire a sufletului, se primesc în suflet gândurile divine, care cuprind și inteligența umană pe care o ridică astfel spre inteligența supremă, divină⁵⁸.

Prin vorbirea bisericească se împlinește: luminarea minții, mișcarea inimii și înduplecarea voinței credincioșilor⁵⁹. Propovăduirea conduce pe credincioși spre ținta fundamentală a existenței umane: mântuirea sau desăvârșirea. Aceasta constă în împlinirea consecventă și constantă a voinței lui Dumnezeu. Inserarea voinței lui Dumnezeu în viața noastră este posibilă numai după ce voința lui divină a fost făcută cunoscută prin vorbirea-propovăduire.

54. Drd. Petru RĂDAȘANU, *Elocvența în retoric și în Omiletică*, în «Studii teologice», Nr. 7—10/1976, p. 633.

55. Prof. Univ. Dr. Augustin Karl WUCHERER-HULDENFELD, *Philosophie der Sprache*, ÖHUNI WIEN 1992, p. 45—46. Alte lucrări în acest sens: Martin JAMES, *Philosophische Sprachprüfung der Theologie*, München 1974; Bernhard CASPER, *Sprache und Theologie*, Freiburg, Basel, Wien 1975; Wolf Dieter JUST, *Religiöse Sprache und analytische Philosophie*, Stuttgart 1975; Jürg KEEMANN, *Die Reflexion auf Sprache im Prozeß der Predigtarbeit*, Trier 1972; Idem, *Verkündigung als Sprachproblem* în «Neues Hochland», Nr. 65/1973, p. 98, 112.

56. Pr. Prof. Dr. Dumitru BELU, *Graiul în funcția lui etică*, în «Mitropolia Moldovei și Sucevei», Nr. 7—8/1971, p. 453—461.

57. Eugeniu SPERANȚĂ, *Sinteză de filozofia istoriei muncii și culturii*, vol. I, Cluj, 1947, p. 15 la Pr. Prof. Dr. D. BELU, *op. cit.*, p. 457.

58. *Catéchèses XXVI*, 35, 55 la C. ANDRONIKOFF, *Le sens de la liturgie. La relation entre Dieu et l'homme*, Les Edition du Cerf, Paris, 1988, p. 12—13.

59. Prof. Dr. Sebastian ȘEBU, *Curs de Omiletică*, mss. Institutul teologic universitar Sibiu 1992. Despre funcția comunicativă a propovăduirii: M. JOSUTTIS, *Verkündigung als kommunikatives und kreatives Geschehen. Rethorik und Theologie in der Predigtarbeit. Homiletische Studien*, München 1985.

1.1. Cuvântul uman — putere harică de comunicare

A vorbi despre cuvânt înseamnă a vorbi despre o realitate profund umană. Deoarece, în mod natural, orice cuvânt presupune omul și anume omul care vorbește, dar și cel care ascultă. Cuvântul presupune, de asemenea, și pe cel despre care se vorbește și pe cel pentru care se vorbește. Cuvântul cuiva este legat de subiectul aceluia printr-o iradiere de putere harică din el⁶⁰.

Noțiunea *cuvânt* are următoarele sensuri: *Cuvântul lui Dumnezeu ca ipostas divin*⁶¹, *cuvântul ce ni-L comunică El și Sfânta Scriptură*; aceste trei sensuri ale cuvântului sunt folosite în terminologia biblică, patristică și teologică. «*Dacă vorbește cineva, cuvintele lui să fie ca ale lui Dumnezeu*» (I Pt. 4, 11), omul care folosește cuvintele divine le primește și le tratează ca și cuvinte ale lui Dumnezeu Cuvântul.

Conceptul de cuvânt mai are și următoarele sensuri: *cuvânt rostit cu ajutorul vocii*, care după ce a fost pronunțat se pierde în aer; *cuvântul interior*, care există în inimile noastre și *cuvântul artificial*, cel rostit fără rost sau cu sens negativ, «*cuvântul deșert pentru care — a spus Domnul — oamenii vor da socoteală în ziua judecării*» (Mt. 13, 36). Dacă cuvintele noastre îndată după ce au fost rostite se pierd în aer, încetează de-a mai fi, despre cuvântul lui Dumnezeu ni se revelează: «*În veac, Doamne, cuvântul Tău rămâne în cer*» (Ps. 118, 89).

În Revelația cea adevărată Dumnezeu este cel care a vorbit El însuși. El dă omului capacitatea de a-L asculta, apoi de a vorbi despre Dumnezeu. Cuvintele Domnului luminează și înțeleptesc pe oameni (Ps. 118, 130). După ce omul primește cuvântul lui Dumnezeu, cuvântul

60. Pr. Prof. Dr. D. STĂNILOAE, *Spiritualitate...*, p. 65. Părintele Stăniloae a profilat o teologie a cuvântului deja în articolul *Funcția cuvântului*, în «*Luceafărul*, Nr. 8/1941, p. 258—622. O analiză metafizico-teologică a originii cuvântului, în general, și a cuvântului divin în special, face Thaddäus SOIRON, *Die Verkündigung des Wortes Gottes*, p. 3—7 și în lucrarea *Die Theologie des göttlichen Wortes* în «*Wissenschaft und Weisheit*», 5/1939, p. 41. Interesante precizări ale sensului cuvânt a făcut și «patriarhul de la Păltiniș», filozoful Constantin NOICA, *Cuvânt împreună despre rostirea românească*, Ed. Eminescu, București 1987, p. 20, 29.

61. În teologia Părinților răsăriteni, mai ales la Sf. ATANASIE și la Sf. CHIRIL al ALEXANDRIEI, conceptul de *Logos-Cuvânt* al lui Dumnezeu ca Persoană a determinat un model decisiv, acela al logosului lui Dumnezeu. Cf. EUSEBIU, *Démonstration evangelique*, 5, 5; Sf. ATANASIE cel Mare, *Discurs împotriva arienilor* 2, 35; Sf. CHIRIL al ALEXANDRIEI, *Despre dreapta credință către Teodosie*, 6. Simbolul de la Sirmium (351) anatematiza pe cei care numeau Logosul lui Dumnezeu «endiathetos» sau «prophorikos», la J. ZIZIOULAS, *L'être ecclesial*, *Perspective Orthodoxe* Nr. 3, Labor et Fides, Genève 1981, p. 154.

uman despre Dumnezeu poartă eo facto toate elementele adevărului și verdictului ⁶².

Noțiunea grecească λόγος ca și ebraicul *dāvār* semnifică simultan ideea, cuvântul și acțiunea (cuvântul apare ca o limitare sau prelungire a lucrării, a acțiunii), dar și sensul de rațiune, raport, socoteală, rost, rostuire. Se făcea o distincție între cele două trepte ale Logosului: λόγος ἐνδιάθετος = esență a cuvintelor care n-au fost încă exprimate, care nu s-au materializat și λόγος προφορικός = cuvântul care lucrează comunicarea cu alții ⁶³. Alexandrinii deduceau sensul conceptului cuvânt provenind de la verbul λέγω cu înțelesul de cel care descoperă, cel ce dezleagă sau desface cele ale lui Dumnezeu (τὰ τοῦ Θεοῦ).

Sofistul lui Platon exclama entuziasmat: «*Ce teribil sau ce uimitor lucru poate fi cuvântul!*» ⁶⁴. Prin cuvânt au fost aduse la ființă lucrurile lumii acesteia, dar tot cuvântul conferă putere și vehiculează cultura și civilizația, progresul și dezvoltarea vieții sociale. «*Pe cât de puternică este sabia în luptă, pe atât cuvântul bun în treburile cetății*» ⁶⁵, zicea Solon, unul dintre cei șapte înțelepți ai Greciei antice, sec. 6 î.d.Hr., iar Fer. Augustin scria în urmă cu 1600 de ani: «*ipsa bella, verbo occidere*» ⁶⁶. Aceasta este, așa-numita diplomația păcii pentru a fi evitate conflictele și războaiele. Prin cuvânt omul stăpânește, conduce sau avertizează lumea. Cuvântul prin folosirea lui pozitivă sau negativă este și rămâne unul dintre cele mai puternice mijloace de transformare sau influențare a sufletelor umane. El poate întuneca sau înfrumuseța fața lumii acesteia.

Filozoful Platon preciza că prin cuvintele omului, pe care-l ascultăm, cunoaștem interiorul lui pe care nu-l vedem. Cuvintele pot fi o oglindă a sufletului uman. Psalmistul scria: «*Cuvânt bun răspuns-a inima mea*» (Ps. 44, 1), iar Mântuitorul ne revelează mai lămurit: «*Din prisosul inimii grăiește gura*» (Mt. 12, 34). Există deci un profil spiritual profund al cuvântului. De aceea, scria filozoful: «*Fericit este cel ce vorbește bine, sau cel care știe să tacă*» ⁶⁷. Sf. Isaac Sirul, zicea,

62. Mitropolit Chrysostomos CONSTANTINIDIS, *La Théologie au renouvellement de la vie de l'Église. La reflexion critique des applications de la Théologie*, în «Procès-Verbaux du Deuxieme Congres du Théologie Orthodoxe à Athènes», Publiés par les soins du Professeur Sava Chr. Agourides, Athènes 1978, p. 386.

63. Heinrich DÖRRIE, *op. cit.*, p. 145.

64. Cf. Constantin NOICA, *Trei introduceri la devenirea întru ființă*, București 1983, p. 38.

65. La STOBÆUS, *Florilegium* 81, 12; M. BARBU, *Dicționar de citate și locuțiuni străine*, Ed. enciclopedică, București 1973, p. 18.

66. Fer. AUGUSTIN, *Epistola* 229, P. L. 33, 1020.

67. Cf. Ion BORLAN, *Miere și liere*, București 1982, p. 104. Platon vorbește despre un acord desăvârșit și general între cugetare și vorbire, adică între forma interioară și exterioră a logosului-cuvânt; Alexandru ROSETTI, *Filozofia cuvântului*, București 1946, p. 9.

în acest sens, că : «Tăcerea este taina lumii ce va să vină ; cuvintele sunt instrumentele lumii de astăzi» (Scrisoarea a 3-a, Filocalia 10, p. 474). Prin cuvânt, omul își descoperă tainele sufletului : «nici un pictor nu poate prinde atât de exact trăsăturile trupului, după cum poate descoperi cuvântul tainele sufletului»⁶⁸, căci cuvântul este slujitorul minții, zice Sf. Antonie cel Mare. Cuvântul apare astfel drept «raza de lumină și iubire, care țâșnește din soarele lăuntric al spiritului. Este întrupare și revelație a universului gândirii noastre, așa cum Dumnezeu-Cuvântul este revelația dumnezeirii»⁶⁹. Ca semn de exprimare a gândurilor, cuvântul nu poate fi înlocuit cu nimic⁷⁰. Cuvântul suprem, care este temelia tuturor cuvintelor noastre, ne întărește în existență, ne dă perspectiva existenței și a sensului nostru suprem în această lume mărginită.

În limba noastră noțiunea cuvânt, nota Eminescu în caietele sale, «vine de la conventus care înseamnă adunare de oameni» (manuscrisul 2275 B f. 93). Conventus este participiul pasiv de la verbul *convenio*, -ire, -veni, -ventum care înseamnă a veni cu toții, a se aduna, a se potrivi cu ceva, a se hotărî de comun acord⁷¹. Cuvântul este deci rodul întâlnirii, al întâmpinării și cel care produce, determină și întreține *adunarea sau comuniunea umană. Cuvintele sunt liantul care ne ține într-o unitate și așa cum omul trebuie să fie o unitate tot astfel și oamenii. Cuvântul este un mărgăritar care-și amplifică valoarea când el este împărtășit altora : «Nu-l ai cuvântul decât împărtășit / În altul când începe să lucreze»⁷².*

Dumnezeu ne-a dăruit darul cuvântului ca să descoperim unii altora simțămintele inimilor, să facem cunoscute gândurile noastre, dându-le la iveală ca din niște cămări ascunse ale inimii. Dacă am fi alcătuiți numai din suflet, ne-am înțelege unii cu alții numai prin gândire ; dar pentru că sufletul nostru își zămislește gândurile în ascuns în trup, ca sub o perdea, este nevoie de cuvinte și de nume ca să facem cunoscute cele din lăuntru nostru. Când gândirea noastră este rostită atunci este purtată de cuvânt, ca de o luntre, străbate aerul și trece de la cel ce grăiește la cel care-l aude⁷³. Cuvântul este strâns

68. Sf. VASILE cel MARE, *Epistola* 163, P.S.B. 12, p. 354.

69. Pr. Prof. Dr. C. GALERIU, *Preoția...*, p. 295.

70. Fer. AUGUSTIN, *De doctrina christiana*, I, 4, în «Corpus scriptorum ecclesiasticorum latinorum», vol. 80, Vindobonae 1963, p. 9.

71. *Dicționar explicativ al limbii române*, Ed. Academiei, București 1975, p. 224 ; G. GUTU, *Dicționar latin-român*, Ed. științifică și enciclopedică, București 1983, p. 271. Preot Asist. Nicolae DURA, *Importanța...*, p. 82.

72. Ioan ALEXANDRU, *Cuvântul*, în vol. *Imnele iubirii*, Ed. Cartea Românească, București 1983, p. 373.

73. Sf. VASILE cel Mare, *Omilia a II-a, la cuvintele «Ia aminte la tine însuși»*, Trad. de Pr. Feodoru, P.S.B. 17, p. 365.

legat de persoana care-l rostește în calitatea ei de «*rațiune cuvântătoare*»⁷⁴. Prin cuvânt, omul comunică, invită și se descoperă⁷⁵.

De aceea cuvântul este o responsabilitate deosebită pentru om, el fiind legat profund de făptura umană. «*Inima noastră este un fel de izvor — zicea Sf. Vasile cel Mare —, iar cuvântul rostit este ca un pâraiaș care curge din acest izvor*»⁷⁶. În acest context atenționează cuvântul paulin revelat: «*Nici un cuvânt rău să nu iasă din gura voastră, ci numai cel care este bun spre zidirea cea de trebuință, pentru ca el să dea har* ἵνα δῶ χάρις τοῖς ἀκούουσιν *celor ce-l ascultă*» (Ef. 4, 29). În lume, un asemenea cuvânt își are izvorul, în Cuvântul dumnezeiesc, prin care cerurile s-au întărit. Întruparea Cuvântului dumnezeiesc în istorie presupune și postulează totodată întruparea cuvintelor⁷⁷.

Cuvântul este o energie a persoanei, o manifestare ad extra «*de l'alterité personnelle*»⁷⁸. El este ek-stase, adică o revărsare sau ieșire a persoanei spre afară. Cuvântul este consubstanțial cu persoana care vorbește. Cuvântul este persoana însăși. În acest sens Sf. Scriptură nu separă cuvântul divin creator de actul divin creator. «*Idolii neamurilor sunt argint și aur, lucruri de mâini omenești. Gură au și nu vor grăi, ochi au și nu vor vedea. Urechii au și nu vor auzi, că nu este duh în gura lor*» (Ps. 134, 15—17). Iahvé dimpotrivă este Ființa vie, Persoana care vorbește oamenilor prin aleșii Săi: proorocii, Fiul Său, prin Sf. Apostoli și Sf. Părinți. Cuvântul are o acțiune energetică, o putere generată de cel care vorbește. Mântuitorul a vindecat prin puterea cuvântului Său rostit servitorul sutașului. De această forță a cuvântului era convins și sutașul: «*zi numai cu cuvântul și slujitorul meu se va vindeca*» (Mt. 8, 8). Această tămăduire a suferindului este o anamneză, actualizare a forței cuvântului divin revelat la creație și întrupat în istorie. Capacitatea deosebită a cuvântului a fost subliniată și de poet: «*Ca-n basme-i a cuvântului putere... Voi, căroră vi s-a dat solia sfântă / De preoți ai acestei mari puteri, / Voi, în al căror suflet se*

74. PETRU DAMASCHINUL, *Invățăturii duhovnicești, Cuvântul 24*, în «*Filocalia*», vol. 5, Trad. Pr. STĂNILOAE, București 1976, p. 269. «*Der Mensch besteht und entfaltet sein Wesen im Wort, in verbalen Kommunikation. Wir Menschen sind ein Gespräch. Das Sein des Menschen gründet in der Sprache*» a formulat Heidegger la WUHERER, *op. cit.*, p. 106 u. Hans Urs von Balthasar a vorbit despre om ca sacrament-simbol, ca apoi să definească pe om ca și cuvânt al lui Dumnezeu, *Gott redet als Mensch*, în «*Verbum Caro*», Eisedeln 1960, p. 73.

75. E. M. SCHILELEBECKX, *Parol et Sacrement dans l'Eglise*, în «*Lumier et vie*» 46/1960, p. 30.

76. *Omilia a XVI-a, La cuvintele: «La început era Cuvântul»*. Trad. Pr. D. FECIORU, P.S.B. Nr. 17, Ed. Institutului Biblic, București, 1986, p. 517.

77. Sergiu BULGAKOV, *Filosofia imeni*, Ymca Press, Paris 1953, p. 176—178 la Pr. D. STĂNILOAE, *Spiritualitate...*, p. 125.

78. André BORRELY et Max EUTIZI, *L'oecumenisme spirituel*. Perspective orthodoxe 8, Labor et Fides, Genève 1988, p. 103, 164.

frământă / Întunecate valuri de dureri, / ... Așa cuvântul vostru să vi-l pregătiți / Ca mii de inimi la un fel să bată, / Și miilor de veacuri să vorbiți»⁷⁹. Problema puterii cuvântului a fost punctul de început al «Semanticii generale»⁸⁰.

Cuvântul — ca liant și punte între oameni prin puterea lui de coeziune — are o funcție socială fundamentală, ca o parte constitutivă a societății, ne gândim și la rolul și însemnătatea mass mediei în orice societate. «Cuvântul este constitutiv existenței» (M. Heidegger). Cuvintele sunt vehicule sau mijloace de promovare și comunicare spirituală. Cuvântul este elementul de bază al comunicării și comuniunii. Întrucât persoana este, în mod principal, intenționalitate spre comuniune, iar cuvântul este expresia ei, putem spune că persoana este cuvânt, cuvânt provocator și deșteptător de altă persoană prin atragerea ei în comuniune. În acest context înțelegem de ce Fiul lui Dumnezeu întrupat, Hristos-Domnul a fost numit și Logosul sau Cuvântul lui Dumnezeu, căci în Acesta este «realizată în grad suprem Persoana, adică intenționalitatea spre comuniune și prin aceasta puterea trezitoare de subiecte și atrăgătoare a lor în raport de comuniune. Mântuitorul Hristos a fost numit Cuvântul, deoarece El a primit de la Dumnezeu-Tatăl rolul special al revelării lui Dumnezeu și al mântuirii oamenilor»⁸¹.

Ființa umană a fost creată de Dumnezeu ca o existență comunitară, o făptură care se poate împlini numai prin și în comuniune cu alții. Acest adevăr este exprimat chiar și în referatul genezic, când Dumnezeu revelează: «Nu este bine să fie omul singur; să-i facem ajutor potrivit lui» (Fac. 2, 18). Cuvântul este principalul mijloc prin care oamenii își comunică ceea ce doresc, este instrumentul de confesiune și de receptare a semenilor. Ființa umană își află autenticitatea și plinătatea sa numai în comuniune⁸². Prin cuvinte, iubirea sau viața unuia vine la altul. Și fiecare are nevoie neîncetată de această comunicare⁸³. Există o necesitate veșnică a comunicării oamenilor între ei prin cu-

79. Alexandru VLAHUȚĂ, *Cuvântul, Scrieri alese*, vol. I, Ed. pentru literatură, București 1962, p. 184.

80. Această disciplină a luat ființă în anii '30 ai secolului nostru, în America. Intemeietorul Semanticii a fost savantul american-polonez A. KORZYBSKY. El a subliniat lucrarea sau eficiența limbii, a cuvintelor în intențiile morale. El a precizat dimensiunea sau scopul pedagogic al cuvintelor ca să preîntâmpine demagogia și manipularea oamenilor prin folosirea cuvintelor. Cf. O. FUCHS, *op. cit.*, p. 36.

81. Pr. Prof. Dr. D. STĂNILOAE, *Iisus Hristos sau...*, p. 76.

82. Martin BUBER, *La vie en dialogue*, Paris 1959; E. LEVINAS, *De l'existence à l'existant*, Paris 1947; H. WALD, *Realitate și limbaj*, București 1968, p. 51. J.M.R. TILLARD, *Église d'Eglises...*, p. 33.

83. Pr. D. STĂNILOAE, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1987, p. 338.

vinte. Această realitate arată că celălalt este viața mea, care mi se comunică, fie că-mi vorbește sau mă ascultă. Trebuie să vorbesc cuiva ca să simt că trăiesc, deci cuvântul este un semn al vieții. Persoanele sunt vase comunicante. În comunicare și în cuvintele ce le folosesc este viața lor. Unus christianus, nullus christianus, adică creștinul este creștin doar în comuniune cu alții, căci fiind în comuniune cu semenii ne aflăm în comuniune cu Hristos-Domnul.

Cuvântul — ca o expresie a rațiunii, ca putere creatoare a comuniunii între oameni — este «un stăpân puternic, ce duce la îndeplinire ... lucrări pe de-a-ntregul divine (Θειότατα έργα)⁸⁴. Cuvântul își are forța sa revelatoare, născătoare sau dătătoare de viață. Psalmistul dă slavă lui Dumnezeu căci prin cuvântul Său el a primit nădejde și întremare: «Cuvântul Tău m-a viat» (118, 50). În cuvinte există un «adevăr care poate urni munții»⁸⁵, pentru că el este dar divin oferit omului spre zidire, așa cum însuși Ziditorul l-a folosit dintru început. Rostul original al cuvântului este de a zidi comunitatea umană, pe semenii⁸⁶. De aceea «în fiecare cuvânt se află un element creator»⁸⁷. Un cuvânt bun adresat unei persoane sau despre cineva creează în el stări ori virtuți reale, care o prelungesc sau chiar o mântuie în veci. Printr-un cuvânt se poate pune o piatră de hotar pentru renașterea, salvarea sau pierderea unei persoane. În acest sens cuvântul este cea mai mare putere din lume. El poate dărâma sau zidi în ordinea spirituală.

Cuvântul își împlinește sensul lui înalt numai atunci când slujește adevăratei realități, când are o putere ziditoare. Cuvântul își are vocația sa fundamentală de-a lucra pentru nașterea personalității semenului. Se poate afirma că fiecare om, oarecum este dus la realizare deplină sau la ruină prin cuvântul semenului. Prin cuvinte suntem întăriți în viață, căci prin cuvinte semenii ne ajută să ieșim din tristețe și din descurajarea singurătății. Cu atât mai mult ne putem reface

84. GORGAS (unul dintre cei mai renumiți sofisti, retor și filozof grec. † 375 î.d.Hr.) la Ion Banu, *Gorgias, o antologie a Logosului*, în «Studii de istorie a filozofiei universale», vol. X, Ed. Academiei, București 1989, p. 15.

85. Constantin NOICA, *Cuvânt împreună despre rostirea românească*, Ed. Eminescu, București 1987, p. 134.

86. Ch. PERELMAN, V. FLORESCU, *Retorica și Neoretorica*, București 1973, p. 37 (trad. în italiană și engleză).

87. Van der LEEUW, *La religion dans son essence et ses manifestation*, Paris 1970, p. 395; Constantin ANDRONIKOF, *La dynamique de la parole et la liturgie*, în «Gestes et paroles dans les diverses familles liturgiques», Conférences Saint Serge XXIV-e semaine d'études liturgiques, Roma 1978, p. 22. Idem, *op. cit.*, p. 197.

existența prin mijlocirea și primirea cuvintelor dumnezeiești⁸⁸. Pentru acest fapt în toată Revelația biblică există «un primat al cuvântului vorbit»⁸⁹. Menirea fundamentală a cuvântului divin și a celui uman este de a ctitori persoana umană întru frumusețe spirituală, întru bine, adevăr, frumos și dreptate. Funcția normală a cuvântului este expresia voinței binelui, adică a tot ceea ce este demn, nobil, superior.

Cuvântul zidește atunci când izvorăște din conștiința răspunderii față de semen, atunci când omul înțelege cuvântul ca o realitate dialogală, în care Dumnezeu își are dreptul de judecător: «*Din cuvintele tale te voi judeca*» (Lc. 19, 22). În această perspectivă se poate concepe cuvântul ca realitate trilogică: Dumnezeu, om și semenul său. Prin buna folosire a cuvintelor noi slujim lui Dumnezeu⁹⁰. Cuvântul în calitate de izvor al vieții «provine din energiile dumnezeiești»⁹¹, pentru aceasta el poate să curățească, să sfințească, să odihnească: «*Voi sunteți de acum curați prin cuvântul pe care vi l-am grăit*» (In. 15, 3). Aceste cuvinte au fost rostite de Domnul la Cina cea de Taină, iar aceasta înseamnă că în atmosfera de har și de lumină a Sfințelor Taine cuvântul primește puterea lui deplină. Prin cuvântul lui Dumnezeu se împlinește o întremare spirituală, o terapie duhovnicească. Cuvântul divin înmiresmează mintea, inima și voința omului. «Omul înfloarește și se împodobeste prin cuvânt»⁹². Așa precum mugurul de floare își desface petalele la razele soarelui, tot astfel omul care primește cuvântul lui Dumnezeu își înfrumusețează și-și optimizează viața. Mântuitorul, reluând un cuvânt revelat deja în Vechiul Legământ (Ps. 81, 6), zice: «*I-a numit dumnezei pe aceia către care a fost cuvântul lui Dumnezeu*» (In. 10, 35). Pot fi făcuți dumnezei prin har numai aceia care sunt în stare de milostenie, însă: «*mai bun este cuvântul decât darea*» (Inț. lui I. Sir. 18, 16).

Prin buna mânuire a cuvintelor se poate regenera moral lumea, pentru a se restabili normalitatea mentalității oamenilor⁹³. Cuvântul

88. Pr. D. STĂNILOAE, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, p. 220; Idem, *Funcția cuvântului*, p. 258; Idem, *Studiu introductiv la Sf. ATANASIE cel Mare, Scrieri partea I, P.S.B. 15*, București 1987, p. 18.

89. Protos. Conf. Dr. Daniel CIOBOTEA, *Icoana ortodoxă — privire duhovnicească în împărăția cerurilor*, în «Telegraful român» Nr. 21—24, Sibiu 1—15 iunie 1989, p. 7.

90. Sf. ANTONIE cel Mare, *Filocalia...* vol. 1, p. 15.

91. Părintele Rafael NOICA, Mănăstirea Sf. Ioan Botezătorul, Essex, Anglia, *Despre cuvânt*, în «Ortodoxia sub presiunea istoriei», de Pr. Dr. Constantin COMAN, Ed. Bizantină, București 1995, p. 163.

92. I. G. TOHĂNEANU, *Puterea cuvântului*, în vol. «Trepte vechi și noi de istorie, cultură și viață bisericească în Eparhia Oradiei», Oradea 1980, p. 96.

93. Vezi Arhiepiscop Bartolomeu Anania, *Demnitatea Bisericii*, în «Ortodoxia sub presiunea istoriei», p. 177.

are puterea renașterii spirituale, a vieții integrale⁹⁴ fiind instrument forte pentru educație. Sf. Grigorie Sinaitul⁹⁵, scriind despre cuvântul ce se împărtășește prin învățătură, îl clasifică în patru grupe: *cuvântul din învățătură*, cel *din citire*, cel *din faptă* (graiul faptei: «Taci tu să grăiască faptele» spunea alt Părinte) și *cuvântul din har*. Deplinătatea și puterea cuvântului omenesc vin din legătura relațională a noastră cu Cuvântul veșnic al lui Dumnezeu. «*Cuvântul lui Dumnezeu este viu și lucrător*» (Evr. 4, 12). «Verbul divin este esențialmente ontogen, instaurator de Ființă»⁹⁶. Puterea ziditoare a cuvântului este funcția sa normală. El are în sine o putere vivificatoare. «*Dă-mi cuvânt, Cuvinte; nu mă trece tăcând, Cel ce m-ai păzit curat; că tu ești Fiul lui Dumnezeu*» (se spune în icosul din Joia patimilor). Căci numai cuvintele ce sunt inspirate sau generate de Cuvântul deplin — întrupat în istorie, ca să rezidească lumea, lume ce a fost zidită prin cuvânt, dar căzută prin cuvântul = minciună, păcat, căci omul nu a ascultat de Cuvânt — sunt cu un sens înalt, bun și ziditor. El, Izvorul cuvintelor ziditoare ne dă continuu cuvinte, ne îndeamnă să vorbim spre zidire, prin cuvintele de cuvântat ale Cuvântului. Clement Alexandrinul sublinia că într-adevăr cuvântul este cel mai de preț dintre toate bunurile pe care le are omul⁹⁷. Pentru aceasta folosirea cuvântului impune o responsabilitate soteriologică. «*Vai, pentru fiecare cuvânt fără acoperire în aur, pentru fiecare cuvânt în al cărui miez am intrat să-i tulbur focul mistuitor da-voi socoteală*»⁹⁸. Părinții nu-și risipeau cuvintele în zadar, fiindcă cuvântul trebuie semănat pentru a aduce rod. Se impune o atenție în mânăuirea cuvintelor⁹⁹. Lucrarea în templul cuvintelor este o liturghisire a preoției generale, o slujire sacerdotală a omului ca preot în creație.

94. În cercetări recente s-a ajuns la constatarea că prin cuvânt se pot vindeca sau ameliora anumite boli. Dr. Larry DOSSEY, *Cuvinte tămăduitoare*, Cf. Pr. Radu Romulus, *Puterea rugăciunii*, în «Solia» (The Herald), revista Episcopiei Ortodoxe Române din America», Nr 3/1994, p. 20. S-au organizat prelegeri pe această temă la Institutul pentru știința comunicării, de la Universitatea din Viena, Cf. Helga Goggenberger, *Über Krankheit reden kann gesund machen*, în «Kurier» 12 ian. 1995, p. 19.

95. *Filocalia sfințelor nevoiște ale desăvârșirii*, vol. 7, Trad. Pr. D. Stăniloae, București 1977, p. 123.

96. St. Augustin DOINAȘ, *Poemul ca inițiativă a limbii*, în «Viața românească», Nr. 12/1988.

97. *Pedagogul*, în Scrieri partea întâi, P.S.B., 4, Trad. Pr. Dr. Fecioru, București 1982, p. 257.

98. Ioan ALEXANDRU, *Iubirea de patrie*, vol. II, Ed. Eminescu, București 1985, p. 15.

99. «*Cuvântul tău să fie / ca ploaia pe ogor, / la fel ca apa vie / neprihănit izvor... / Să căutăm în lumea asta / cuvântul lui Iisus, / căci el cuprinde vasta / chemare înspre sus!*», Pr. Nicolae MODOIU, *Cuvântul*, în «Îndrumătorul bisericesc», Sibiu 1987, p. 87. Lucian BLAGA, în poezia «*Domnițele*» scria: «*Domniță, cuvintele noastre-s morminte, nu crezi? / Morminte-n care timpul și-a-nchis suferințele, / E bine, tu știi să vorbim mai puțin, și mai rar. / Să nu ne jucăm cu mormintele.*»

1.2. Cuvântul uman degenerat

Omenirea contemporană traversează o perioadă a istoriei, care se caracterizează prin crize. La criza de dimensiune spirituală sau morală tocmai prezentă astăzi, a contribuit și contribuie imens și cuvântul folosit negativ. S-a ajuns la o «devalorizare a cuvântului»¹⁰⁰, la o inflație verbală¹⁰¹, la o oboseală de și pentru cuvinte, care pot să fie, în același timp «raze de lumină și săgeți»¹⁰². *Cuvântul uman a fost intelectualizat, s-a pierdut relația strânsă între cuvânt și lucrare*¹⁰³. «Limba contemporaneității este o limbă căzută și care se leapădă de Creștinism, este o limbă care nu are ce spune și care, vorbind în limba aceasta devine ea însăși lepădare»¹⁰⁴. Dacă în forma normală cuvântul trebuie să fie purtător de energii creatoare, adeseori în vorbele umane există slăbiciune sau influență negativă, ele sunt lipsite de gânduri bune, ele sunt «goale de duh»¹⁰⁵. Prin folosirea cuvântului în mod «netrebnic sau cu sunet urât ne osândim sufletul»¹⁰⁶, fiindcă el produce durere și suferință, devine un instrument al păcatului care dărâmă și îngroapă. O astfel de situație a fost generată de ruptura ce s-a produs și se perpetuează între creație și Dumnezeu, s-a ajuns la un anti-limbaj. Cuvintele arhetipale nu mai au oglindirea și transparența reală și deci nici putere în cuvintele noastre omenești, cuvântul a pierdut întreaga sa mare valoare creatoare de odinioară. Fer. Augustin explică așa conflictul între expresie și comunicare: «Et tamen Deus, cum de illo nihil digni dici posset, admisit humanae voci absequim, et verbis nostris in laude sua gaudere voluit»¹⁰⁷. Cuvintele și-au pierdut menirea lor inițială de a zidi și s-au pervertit prin folosirea lor negativă.

Mutația aceasta s-a produs prin înșelăciunea diavolului care a folosit cel dintâi în mod negativ cuvântul-minciuna, către protopărinții noștri Adam și Eva: «Nu, nu veți muri!» (Fac. 3, 4). De atunci creația

100. Mitropolit Dr. Daniel CIOBOTEA, *Criza spirituală*, în «Ortodoxia sub presunea istoriei», p. 153.

101. Paul EVDOKIMOV, *Das Gebet der Ostkirche. Mit der Liturgie des hl. Johannes Chrysostomos*, Verlag Stiria, Graz, Wien, Köln 1986, p. 17.

102. Sabine NEUMANN, *Mein Wort soll sein wie Schnee und Regen*, în «Welt in Christus» mai— iunie 1991, p. 9, 12 «Wir sind alle der Worte müde geworden... müde all der gleisnerischen Worte, die Lichtstrahl und Pfeil zugleich sein können. Die Wortmüdigkeit zieht sich durch unser Leben und Denken wie ein roter Faden in fast allen Lebensbereichen».

103. Anselm GÜNTHÖR, *Die Predigt*, Verlag Herder, Freiburg im Br. 1962, p. 46.

104. Al. SCHMEANN, *op. cit.*, p. 153.

105. Vasile VOICULESCU, *Așchii de meditații* în vol. «Gânduri albe», Ed. Cartea românească, București 1986, p. 463.

106. Sf. ANTONIE cel Mare, *Învățătură despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare*, în «Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii», vol. 1, p. 15.

107. *De doctrina christiana*, I, 6, 6 P.L. 34.

vorbește două limbi contrare, până într-atâta încât chiar se uită limba cea adevărată, există și persistă o profundă confuzie. De la căderea cuvântului, de la pervertirea lui a început căderea lumii. Cuvântul a căzut mai întâi în graiul diavolului, care este «*mincinos și tatăl minciunii*» (In. 8, 44). Cu căderea lui Adam a căzut și toată creația și atunci a căzut și cuvântul. Deși cuvântul oarecum rămâne același, logosul interior este înlocuit cu altul contrafăcut și astfel slujește nedreptatea. Atunci s-a produs și încurcarea sau pervertirea cuvintelor, la Babel s-au amestecat doar limbile, căci păcatul se înmulțise. Datorită păcatului, ce a apărut ca un incident în creație, s-a alterat funcția cuvântului și astfel comunicarea, mânuirea cuvintelor nu a mai folosit comuniunii. Cuvintele din punți de legătură și împlinitoare ale comuniunii s-au transformat în arme de luptă, mijloace de manifestare a orgoliului, a urii, mijloace de despărțire¹⁰⁸. Un asemenea cuvânt este gol, fără miez, vorbă care dărâmă și rănește, ori ucide. Nu doar atunci când izvorăște cuvântul din răutate poate împinge în deznădejde și moarte, ci și atunci când este generat de nepăsare. În acest sens atenționa Sf. Ap. Iacov prin cuvintele: «*Limba mic mădular este, dar cu mari lucruri se fălește! Iată puțin foc și cât codru aprinde! Foc este și limba, lume a fără-delegii!... Orice specie de fiare sau păsări... s-a domolit de firea omească, dar limba, nimeni dintre oameni nu poate s-o domolească! Ea este rău fără astâmpăr; ea este plină de venin aducător de moarte*» (Iac. 3, 5—8). Limba ca organ al corpului uman este purtătoarea cuvintelor, mijlocul lor de exprimare.

1.3. Îmbunătățirea cuvintelor

În această confuzie și pervertire a mijlocului de comuniune între-băm, în adânc de conștiință creștină pe Domnul, împreună cu Sf. Ap. Petru și-I dăm același răspuns inspirat: «*Doamne, la cine ne vom duce? Tu ai cuvintele vieții veșnice*» (In. 6, 68). Dacă cuvintele au fost pângărite se cuvine ca ele să fie acum purificate, restaurate. Trebuie să se redea cuvintelor autenticitatea lor. Este o condiție sine qua non a mântuirii noastre: *liturghisirea în templul cuvintelor*. Se cuvine să se restaureze încrederea în cuvânt și respectul sacru pentru folosirea lui. Cuvântul trebuie să-și redobândească vocația și menirea sa de mijloc de comuniune prin comunicare: «*trebuie luat în serios cuvântul, trebuie trecut de la nivelul de informație la nivelul de împărtășanie,*

108. Ierod. Prof. Dr. Nicolae MLADIN, *În slujba iubirii*, în vol. «Prin zbuciumul vremii», Sibiu 1947, p. 143. Pr. D. STĂNILOAE, *Chipul lui Hristos în Biserica răsăriteană: Iisus Hristos, darul și Cuvântul suprem al lui Dumnezeu*, în «Ortodoxia» Nr. 1/1973, p. 9.

de trăire. Acesta este nivelul duhovnicesc al cuvântului»¹⁰⁹. Se cere înțelegerea și practicarea slujirii sacramentale a cuvântului. Prin cuvinte se comunică taina sufletului, ori lucrurile lui Dumnezeu. Cuvântul îl face pe semen oaspete al sufletului celui care ascultă, se instalează relația musafir-gazdă. De aceea cuvântul trebuie să exprime numai adevărul, să fie expresie a realității. E vremea redescoperirii cuvintelor.

Părintele Alexandru Schmemmann a exprimat convingerea că «*în graiul omenesc cuvântul este mai mult dumnezeiesc, dar în căderea sa și în furtișagul său de la Dumnezeu, a devenit mai diavolesc*»¹¹⁰. Pentru creștini cuvântul cere nu doar o definire, ci o eliberare sau exorcizare, eliminarea din interiorul lui a minciunii și perversiunii care a intervertit cuvântul. Sf. Ap. Ioan îndemna în epistola întâi 4, 1 la o deosebire, încercare sau ispitire a duhurilor, aceasta înseamnă o precizare a cuvintelor. Pentru a fi evitate confuziile este necesară o putere de discernământ, virtutea cea mai mare fiind după Sf. Antonie cel Mare, *dreapta socoteală*. Cuvântul degenerat nu are nevoie de definire, ci de mântuire, ca de altfel întreaga creație. Restaurarea cuvintelor nu se poate face prin ele însele, prin alte cuvinte, ci mântuirea lor se așteaptă și se poate împlini prin harul lui Dumnezeu, care purifică și renaște. Teologia, care are drept esență căutarea «cuvintelor plăcute lui Dumnezeu — Θεοπρέπεις Λόγοι», este chemată a fi o astfel de mântuire, prin puterea cuvintelor lui Dumnezeu. Credința este trăirea întâlnirii cu darul lui Dumnezeu și cuvintele trebuie să fie legate de această trăire: din această trăire își primesc ele sensul și puterea lor. Cuvintele care nu se referă la această trăire, ori care s-au rupt de ea, devin inevitabil cuvinte cu sens dublu confuze, pervertite, viclene. Mântuirea sau renașterea cuvântului este transformarea sau revenirea lui la sensul inițial inspirat de Dumnezeu. Transformarea lor nu numai într-o realitate, ci în *cuvânt-viață*, care este «putere multă». Dacă fiecare mădular al Bisericii cu întreaga lui viață este chemat să fie martor și mărturisire, atunci începutul, izvorul acestei mărturisiri este întotdeauna în cuvânt, căci în cuvânt și prin cuvânt se cunoaște, se numește și se împlinește darul lui Dumnezeu dat nouă¹¹¹.

În Fiul lui Dumnezeu întrupat, în Hristos Domnul și Mântuitorul nostru «culminează și se fixează, în mod definitiv, istoria mântuirii ca

109. Părintele Rafael NOICA, *op. cit.*, p. 163—164. Aceasta ar fi o dorință creștină profundă: «*Când va sosi, o Doamne, un timp mai mângăios / În care să pătrundă cuvântul lui Hristos? / Să piară dușmănia din trista menire / Să nu mai fie omul unealtă de piere!*» Vasile ALECSANDRI, *La Sevastopol*, în vol. «Doine și Lăcrimioare», bpt, Ed. pt. literatură, București 1967, p. 260.

110. Al. SCHMEMANN, *op. cit.*, p. 153.

111. Vezi Idem, p. 160.

și istoria cuvântului»¹¹². Mântuitorul a venit în lume și ca «să sfințească graiul»¹¹³. În Hristos-Domnul prezența lui Dumnezeu umple cuvântul cu viață nouă, căci îi conferă «*har peste har*» (In. 1, 14), înlăturând orice distanță sau separare între «zis și făcut»¹¹⁴. Un asemenea cuvânt anagajează pe om într-un autentic și ziditor dialog. Cuvintele umane pot redobândi forța lor de zidire numai atunci când ele se racordează la Izvorul ultim al cuvintelor, la Dumnezeu Cuvântul, iar noi păstrăm legătura nealterată și constantă cu Fiul lui Dumnezeu întrupat. Numai atunci încetează omul să mai fie vorbăreț și devine un cuvântător, după chipul lui Dumnezeu care vorbește revelând. În omul vorbăreț se simte golul din el, deșertul său lăuntric, iar în cuvântarea creștinului se percepe seva vieții, puterea dătătoare de sens, de viață.

Cuvântul adevărat, vehiculat de către creștin, are o demnitate și o sacralitate, căci el este ca o angajare și slujire a lui Dumnezeu și a semenului. Energia creatoare a cuvântului se împărtășește și se amplifică prin puterea harului divin și prin rugăciune, prin citirea sau ascultarea Sf. Scripturi și prin participarea la Sf. Liturghie și prin primirea Sfințelor Taine. Există un grai biblicizat, un grai hrănit cu cuvintele vieții din Scriptură. Dacă ar fi să exemplificăm, ar fi suficiente două mărturii: Sf. Ioan Gură de Aur (citea săptămânal Noul Testament integral) și Sf. Serafim de Sarov (citea cele patru Evanghelii, câte una în fiecare zi). Opera ca și viața lor îi dovedește că au avut cuvântarea lor penetrată cu cuvinte biblice, căci viața lor era pătrunsă de energiile dumnezeiești, de harul sacramental. Numai astfel cuvântarea noastră devine o reușită comunicare spre comuniune.

Fiecare limbă își are muzicalitatea și rezonanța sa. În limba română limba liturgică a fost promotoarea și mijlocul ei de dezvoltare. Astfel, multe cuvinte bisericesti auzite și reținute de credincioși în timpul sfințelor slujbe, au fost trecute în vorbirea cotidiană a românului. Pentru aceasta poetul imortalizează această constatare: «*Limba noastră-i limbă sfântă, / Limba vechilor cazanii...*» (Al. Mateevici). Este deosebit de important ca această dimensiune sacră a limbii să fie păstrată și în sensul de grijă pentru a folosi mereu pozitiv și ziditor cuvintele.

112. Miguel Angel MORENO, *Prédication, in «Dictionnaire de spiritualité ascétique et mystique doctrine et histoire», fascicules LXXXII, Beauchesne, Paris 1985, col. 2055.*

113. Pr. Prof. Dr. Ilie MOLDOVAN, *Biserica Ortodoxă Română și limba națională ca expresie morală a unității poporului român, în «Glasul Bisericii» Nr. 10—12/1977, p. 860 u.*

114. Idem, *Cuvântul lui Dumnezeu în Scriptură și în Tradiție. Puncte de orientare în activitatea religios-morală și misionară a preotului ortodox», mss. Sibiu 1989, p. 8.*

CAPITOLUL II

CUVÂNTUL — CALE DE COMUNICARE A MESAJULUI DIVIN

În Tradiția Vechiului și Noului Testament Dumnezeu a fost cunoscut și rămâne ca «marea, nepătrunsă și neînțeleasă taină sau mister»¹¹⁵. De aceea a fost El definit ca «Marele Anonim» (L. Blaga), deși a sesizat mai târziu Transcendentul și coborârea Lui. Dumnezeu este *Adevărul*, care rămâne «incomprehensibil», care este deci cuprinsul de necuprins în cuvântul omenesc. Astfel a fost descris de Fer. Augustin, pe baza tradiției biblice și neo-platonice ca ἐκτάσις, respectiv ca «excessus mentis»¹¹⁶: «*Pe Dumnezeu nimeni niciodată nu L-a văzut*» (In. 1, 18). Cu toate acestea El trebuie să fie exprimat¹¹⁷ și această exprimare sau descoperire a lui Dumnezeu s-a făcut prin intermediul cuvintelor omenești. Dumnezeu, în nemărginita Sa înțelepciune, a ales cuvântul, graiul ca mijloc de revelare și de intrare în legătură cu omul. Dumnezeu se revelează prin cuvânt. Descoperirea dumnezeiască prin cuvinte a început din clipa concretă a vorbirii lui Dumnezeu cu Adam, în grădina raiului și a rostirii proto-evangelului, îndată după căderea strămoșilor (Fac. 3, 15).

Acest mod de împărtășire a vocii lui Dumnezeu prin cuvinte s-a continuat prin aleșii și proorocii Săi din Vechiul Testament, dar s-a încununat și s-a împlinit în mod desăvârșit în Hristos Domnul, Cuvântul lui Dumnezeu întrupat. Începând de la prima poruncă dată de Dumnezeu protopărinților în paradis și până la ultimele capitole ale Apocalipsei apare ca o expresie, poruncă, intenționat repetitivă, pe paginile Sfintei Scripturi: «*Și a zis Domnul...*», «*așa grăiește Domnul*», «*fost-a*

115. Herbert VORGRIMLER, *Theologische Gotteslehre*, Düsseldorf 1985, p. 21—37; și Idem, *Sakramententheologie*, Patmos Verlag Düsseldorf 1990, p. 16.

116. Fer. Augustin, *Ennarationes in Psalmos* 30, 2, 1—2 în «*Corpus Christianorum*», Serie Latina 38, p. 190; Idem, *Confessiones*, 9, 10, 24 în «*Corpus Christianorum*», Serie Latina, 27, p. 147 u. Cf. Werner SIMON, *Wort und Schweigen. Überlegungen zu einem Problem der Glaubensvermittlung*, în «*Glauben ermöglichen. Zum gegenwärtigen Stand der Religionspädagogik*», Festschrift für Günter Strachel, Matthias — Grünewald Verlag, Mainz 1987, p. 316.

117. V. WARNACH, *Menschenwort und Wort Gottes. Zur Phänomenologie und Theologie der Sprache*, în «*Liturgie und Mönchtum*» 1953, p. 13—34; Amos WILDER, *The Language of the Gospel: Early Christian Rhetoric*, New York, 1964; Marcel JOUSSE, *L'antropologie du geste*, vol. 1, Galimar, Paris 1975, p. 99.

cuvântul Domnului spre mine». Aceste formule sacre evidențiază legătura ce a avut-o Dumnezeu prin viu grai, cu «chipul slavei Sale» — omul. Dumnezeu a grăit direct către aleșii Săi : «*Și am auzit glasul Domnului care zicea...*» (Isaia 6, 8) și mai concludent este dialogul dintre Hristos înălțat de-a dreapta Tatălui și Saul prigonitorul, căzut cu fruntea în pulberea drumului care duce spre Damasc : «*Saule, Saule, de ce Mă prigonești? Iar el a zis: Cine ești Doamne? Și glasul i-a zis: Eu sunt Hristos pe Care tu îl prigonești. Greu îți este să lovești cu piciorul în țepușă. Și el tremurând și înspăimântat fiind a zis: Doamne ce voiești să faci? Ridică-te, intră în cetate și ți se va spune ce trebuie să faci*» (F. Ap. 9, 4—6). Deci uneori Dumnezeu folosește și mijlocitori sau crainici, ca în acest caz pe Anania din Damasc. În zisa divină : «*Saule, Saule, de ce Mă prigonești?*» era deodată și dialogul lui Hristos cu Saul, dar și revelarea dialogului lui Hristos cu Biserica, Trupul Lui și lumea pe care Saul prigonind-o, îl prigonea pe Hristos care se afla în dialog neîncetat cu toți aceia pe care Saul sau orice prigonitor îi necăjea și chinuia. Mai adânc această exprimare dezvăluia dialogul Său cu Biserica cu care se vedea prigonit. Există vizibil o unitate a dialogului.

Descoperirea și comunicarea lui Dumnezeu prin cuvinte este o consecință a istoriei mântuirii și a Revelației. Această veste vine spre noi și nimeni nu poate să o tăgăduiască, ci dimpotrivă toți oamenii au îndatorirea s-o asculte, să fie cu ea de acord sau să o nege în mod responsabil ¹¹⁸. Dumnezeu a folosit cuvântul pentru a-și descoperi voia Sa oamenilor, ca ei să-L cunoască. Această descoperire și cunoaștere a cuvântului revelat de Dumnezeu «*stă la temelia întreținerii unei legături vii și permanente cu Dumnezeu și la temelia organizării religiei creștine*» ¹¹⁹. «*Λόγος προφορικός*» ¹²⁰ — cuvântul este mijlocul voit de Dumnezeu, prin care El se împărtășește oamenilor, care de fapt ar trebui să-L recunoască ca Ziditor și Proniator al tuturor. Noi trebuie să ne regăsim în cuvântul divin, pentru că el «*este mișcare sau acțiune a lui Dumnezeu*» ¹²¹.

Cuvântul divin apare, potrivit Sf. Scripturi, ca și învățaturii patristice, ca o cuprinzătoare lucrare sau realitate a întoarcerii lui Dumnezeu

118. K. RAHNER, *op. cit.*, p. 123.

119. Vasile GĂINĂ, *Theorie der Offenbarung. Ein apologetischer Versuch*, 1898, p. 6 u. la Pr. Prof. Dr. Petre REZUȘ, *Teologia ortodoxă contemporană*, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara 1989, p. 204.

120. Heinrich DÖRRIE, *Der Prolog zum Evangelium nach Johannes im Verständnis der älteren Apologeten*, în «*Kerigma und Logos*», Vandenhoeck Ruprecht, Göttingen 1979, p. 147.

121. M. JOUSSE, *op. cit.*, p. 195.

spre lume ca și Creator, Mântuitor și Judecător. Același cuvânt al lui Dumnezeu a fost preluat și comunicat de Sfinții Apostoli, de Sfinții Părinți, de scriitorii bisericești și de toți slujitorii Bisericii lui Hristos.

Cuvântul revelator este întotdeauna încărcat de putere. Cuvântul dumnezeiesc este instrumentul și calea descoperirii lui Dumnezeu. Cuvântul lui Dumnezeu — la Sfinții Părinți — este «gura» lui Dumnezeu însuși, precum i-a descoperit Domnul lui Ieremia proorocul (15, 19). «Cuvântul lui Dumnezeu este vas și mijloc al limbii și al Revelației. Revelația este conținutul. Cuvântul este mijloc de exprimare»¹²². Așa se face Cuvântul «*lumina lumii*» (In. 8, 12), cuvântul lui Dumnezeu este adevărul (Ps. 118, 160).

Cuvintele prin care Dumnezeu ni se revelează nu sunt litere moarte, ci ele sunt semne ale prezenței ipostatice ale Cuvântului, pentru aceasta a putut să ne reveleze: «*Cuvintele pe care Eu vi le-am grăit, ele sunt duh și sunt viață*» (In. 6, 63). Prezența lui Dumnezeu se manifestă de cele mai multe ori prin cuvânt¹²³. Cuvintele Revelației dumnezeiești au generat și provoacă și astăzi în auzitori «experiența dumnezeirii» Mântuitorului. Hristos-Domnul deși folosea în cuvintele Evangheliei Sale graiul comun, ele au în profunzimile lor virtualitățile unor sensuri nelimitate. Ele nu pot să fie epuizate total. «Fiecare face experiența celui ce coboară în marginea mării, deși în contact cu ea, nu poate spune că o cunoaște în întregimea ei»¹²⁴. Se poate vorbi despre o cunoaștere, dar este una doar limitată.

Cuvântul divin rămâne ca o realitate insondabilă și mereu plină de noi și profunde sensuri. Cuvintele divine «pline de seva mântuitoare»¹²⁵ se păstrează și azi nealterate în Sf. Scriptură și în Sf. Tradiție.

Dumnezeul nostru este un «Dumnezeu care vorbește»¹²⁶, numai prin cuvânt înțelegem relația între Dumnezeu și creatura Sa, căci așa s-a descoperit fapturilor spirituale. Cuvântul a devenit elementul de legătură dintre Dumnezeu și oameni sau dintre Revelația divină și

122. Otto SEMMELROTH S. J., *op. cit.*, p. 33—39.

123. Pr. Prof. Dr. D. STĂNILOAE, *Sfântul Duh în Revelație și în Biserică*, în «Ortodoxia» Nr. 2/1974, p. 216. «Im Wort Gottes weht der heilige Hauch, der das Wort trägt, das in der Selbstaussprache des dreieinigen Gottes gesprochen wird... Das Wort Gottes ist also das spezifisch heilige Wort» Thadäus SOIRON, *Die Verkündigung des Wortes Gottes. Homiletischtheologie*, Herder Freiburg im Br., 1943, 17.

124. Pr. D. STĂNILOAE, *Iisus Hristos sau Restaurarea omului*, Sibiu 1943, p. 213.

125. Pr. Prof. Dr. P. REZUȘ, *Principiile ortodoxe ale propovăduirii*, în «Mitropolia Olteniei», Nr. 1—2/1969, p. 8.

126. Miguel Angelo MORENO, *Prédication in «Dictionnaire de spiritualité ascétique et mystique, doctrine et histoire»*, fascicules LXXXII, Beauchesne, Paris 1985, col. 2053—2054.

credincioși ¹²⁷ sau mai mult, loc de întâlnire a creaturilor raționale cu Făcătorul lor. Istoria mântuirii este, între altele, și preocuparea pe care Dumnezeu o are pentru a se descoperi, a se face înțeles, atât cât este posibil. Iar propovăduirea bisericească reprezintă un ultim stadiu în această istorie, instrumentul major al acestei înțelegeri a Infinitului. Cuvântul lui divin a fost înveșmântat în graiul uman și «*Cuvântul Dumnezeului nostru rămâne în veac*» (Isaia 40, 8).

2.1. Cuvântul lui Dumnezeu în creație și istorie

Cuvântul divin mijlocitor își are începutul în creație, iar plinirea lui se petrece în întruparea Fiului lui Dumnezeu ¹²⁸. Cuvântul revelat izvorăște din Cuvântul veșnic. Numai omului, această minunată faptură creată de Dumnezeu, i s-a dăruit o voce și o scriere. Logosul veșnic, în care se va descoperi taina, se va descoperi deci în voci, cuvinte, în semne umane și suprem în Hristos-Domnul, prin întrupare ¹²⁹. Numai Dumnezeu are cuvântul în Sine ¹³⁰. Pentru aceasta cuvântul lui Dumnezeu este creator. Pentru Elohim, pentru Dumnezeul Vechiului Testament gestul și cuvântul sunt un singur act. Este *Dăbâr* ¹³¹. *Dumnezeu lucrează cuvântând și cuvintează lucrând*. Creația este o intimă conversație divină. Cel care vorbește Avva (Gal. 4, 4) este cauza lumii ¹³². Creația nu este devenire din Dumnezeu, ci o transpunere de realitate, un cuvânt întreg ce se face realitate. Creația nu este o formare de cuvinte-creații, ci o transpunere de cuvinte veșnice, care în fiecare creație nouă se fac sensuri și euri proprii, copii, cuvinte ale Cuvântului Absolut. Cuvântul lui Dumnezeu nu este numai spus, ci el este și făcut, este împlinit, este cuvânt care devine faptă. De aceea nu se poate face o separare între cuvântul lui Dumnezeu și lucrare, fiindcă Dumnezeu când grăiește, de asemenea, se realizează în operă. Lucrarea lui Dumnezeu apare aproape ca o altă formă a vorbirii, iar opera lui Dumnezeu apare ca și cuvântul Său într-o altă înfățișare ¹³³.

127. Pr. Prof. Dr. P. REZUȘ, *art. cit.*, p. 4.

128. Prof. Dr. Georg GALITIS, *Cuvânt, Revelație și cunoașterea lui Dumnezeu la Stinții Părinți*, conferință susținută la Institutul Teologic universitar Sibiu, 8 martie 1978.

129. J.M.R. TILLARD, *op. cit.*, p. 141.

130. SF. ATANASIE cel MARE, *Contra Arianos*, P.G. 26, 472; Pr. Prof. Dr. C. GALERIU, *Preoția ca slujire...*, p. 294.

131. Marcel JOUSSE, *op. cit.*, vol. I, p. 115; C. ANDRONIKOF, *op. cit.*, p. 194.

132. *Idem*, p. 99.

133. R. BORNET, OSB., *op. cit.*, p. 43; Otto SEMMELROTH, SJ, *op. cit.*, p. 40.

Cuvântul lui Dumnezeu aduce la existență ceva ce nu era, ceva din neexistență.

Cuvântul lui Dumnezeu este deci putere creatoare, este în același timp cuvânt și faptă ori acțiune. Dumnezeu a zis să fie lumină și s-a făcut. Mântuitorul Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat a poruncit vânturilor și valurilor și s-au liniștit (Mt. 8, 22); a certat duhurile rele și ie-a izgonit din oameni (Mt. 17, 18); a poruncit «frigurilor» ce țineau pe soacra Sf. Ap. Petru și ea s-a vindecat (Lc. 4, 39). Cu puterea cuvântului Său Domnul a săvârșit mai multe vindecări. În legătură cu tămăduirea orbului, rostim în rugăciunea de la Sfințirea apei: «*Prin cuvânt ai făcut să se sălășluiască lumina*». Prin puterea vivificatoare a cuvântului Său Domnul a zis lui Lazăr, cel mort de patru zile și depus în mormânt: «*Lazăre, vino afară!*» (In. 11, 43) și Lazăr a înviat. De asemenea, a zis Domnul fiului văduvei din Nain: «*Tinere, ție îți spun scoală-te!*» (Lc. 7, 14).

Cuvântul lui Dumnezeu ni se revelează ca purtător de putere, de vitalitate și de permanență. Cuvântul lui divin este o manifestare a personalității lui Dumnezeu a cărui putere o împărtășește¹³⁴. Puterea aceasta decurge din dinamismul și puterea Persoanei, care exprimă cuvântul, adică Dumnezeu (Fac. 12, 3; Num. 23, 8).

Spre deosebire de cuvintele oamenilor, cuvântul lui Dumnezeu nu dispăre în aer, o dată ieșit din gură. În Dumnezeu nu există nimic ce încetează. Cuvântul Său lucrează și nu trece. Dumnezeu a făcut făptura, cerul, pământul, universul cu toate cele din ele, cu cuvântul Său: «*Cu cuvântul Domnului cerurile s-au întărit, și cu duhul gurii Lui toată puterea lor. Că El a zis și s-au făcut, El a poruncit și s-au zidit*» (Ps. 32, 6, 9). Înțelepții Vechiului Testament, subliniază, de asemenea, adevărul zidirii și așezării lumii prin cuvântul divin: «*Cuvântul Său a făcut să înceteze marea și a sădit în ea insule... Prin El toate ajung la țelul lor și în cuvântul Lui s-au așezat toate*» (Inț. I. Sir. 43, 27, 30). Iar Solomon începe rugăciunea sa către Dumnezeu cerând înțelepciune astfel: «*Dumnezeule al părinților și Doamne al milei, Cel ce ai făcut toate cu cuvântul Tău*» (Inț. Sol. 9, 1). Pentru acest fapt se poate vorbi despre cuvântul creator al lui Dumnezeu, cuvânt care «*rămâne în veac*» (Is. 40, 8) și rămâne neschimbat.

Mitropolitul Filaret al Moscovei sesiza, în urmă cu o sută de ani, o subtilă conexiune între cuvintele lui Dumnezeu de la început: «*să fie!*», prin care cuvântul Creatorului a coborât în lume creaturile și

134. J. MORPHY-O'CONNOR, *op. cit.*, p. 95; Ierom. Drd. V. MICLE, *op. cit.*, p. 545.

între acel : «să fie!» rostit de Preacurata Marie, blândă și supusă, când cuvântul creaturii a coborât pe Ziditorul în lume¹³⁵. Cuvintele Divine au o unitate profundă a lor, ele se leagă strâns în istoria mântuirii lumii.

Potrivit și prologului Evangheliei a patra : *«Toate prin El s-au făcut ; și fără de El nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut»* (In. 1, 3). Logosul — Cuvântul dumnezeiesc întrupat în istorie se prezintă ca un centru divin, focar din care pleacă rațiunile lucrurilor, λόγοι — le particulare ale creaturilor, centru către care tind la rândul lor existențele create, ca și spre scopul lor ultim¹³⁶. Logosul divin este Memrâ, iar Creatorul este Memrâisant¹³⁷, este Dumnezeu care vorbește, Care a zis și s-au făcut toate. Puterea cuvântului creator își perpetuează forța și pentru păstrarea creaturilor întru ființă. Providența divină se împlinește, de asemenea, prin cuvântul lui Dumnezeu, Fiul, Logosul întrupat : *«...ține toate cu cuvântul puterii Sale...»* (Evr. 1, 3), El *«cel ce a întemeiat pământul pe întărirea lui și nu se va clătina în veacul veacului»* (Ps. 103, 6).

Dumnezeu și-a comunicat voia Sa oamenilor prin mijlocul obișnuit de înțelegere al oamenilor, adică cuvântul. Deja în referatul genezic, după crearea lui Adam, i-a dat acestuia porunca, prin cuvânt : *«Din toți pomii din rai poți să mănânci. Iar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mănânci, căci, în ziua în care vei mânca din el, vei muri negreșit»* (Fac. 2, 16—17). Începând cu prima carte a Sf. Scripturi (Facerea) și încheind cu ultima (Apocalipsa Sf. Ap. Ioan) întâlnim adevărul descoperirii voii lui Dumnezeu prin cuvinte, adevăr exprimat prin formula : *«Și a zis Domnul...»*.

Cuvântul lui Dumnezeu nu mijlocește omului idei, ci el comunică și descoperă pe Dumnezeu și lucrarea Sa în lume, în istorie și asupra omului¹³⁸ : *«Și a urmat Domnul a se arăta în Șilo după ce se arătase lui Samuel acolo prin cuvântul Său»* (I Regi 3, 21). Samuel a cunoscut pe Domnul numai după ce Acesta i se descoperise prin cuvânt (I Regi 3, 7). *«Cuvântul lui Dumnezeu nu este vorbă multă»*¹³⁹. Acest cuvânt este un conținut condensat, fiind purtător de viață. Cuvântul Domnului

135. Gabriel BULTMANN, Wolfgang SIGEL, *Stundenbuch für den Alltag. Aus dem Gebetsbuch der orthodoxen Kirche*. Styria Verlag, Wien 1991, p. 172.

136. Vladimir LOSSKY, *Théologie Mystique de l'Église d'Orient*, Edition Montaigne 1944, p. 94.

137. M. JOUSSE, *op. cit.*, vol. III, p. 260.

138. ABORRELY, *op. cit.*, p. 106.

139. Sf. MAXIM MĂRTURISITORUL, *Suta a doua a capetelor gnostice*, cap. XX, în «Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii», Trad. Pr. D. STĂNILOAE, vol. 2, p. 173—174 și Petru DAMASCHINUL, *Învățăături duhovnicești*, în «Filocalia...», vol. 5, p. 150.

avea menirea de a povățui, avea un caracter pedagogic. De exemplu, ebraicul *Tôrâh* înseamnă conduită sau directivă. Ea este asemenea unei mame, care ține cu mâinile sale ori sprijină și conduce pe copilul său, care încearcă să facă primii pași. *Tôrâh* — Legea a fost dată de Dumnezeu — *Abbâ*¹⁴⁰, care este în același timp Creator și Învățător sau Pedagog, Povățuitor. «*Făclie picioarelor mele este legea ta și lumină cărărilor mele*» (Ps. 118, 106).

Când Domnul a scos pe poporul ales din robia egipteană le-a poruncit : «*Să ascultați glasul Meu, și Eu voi fi Dumnezeul vostru, iar voi îmi veți fi poporul Meu, și să umblați pe toată calea pe care vă poruncesc Eu, ca să vă fie bine*» (Ier. 7, 23) și nu ca să aducă arderi de tot sau alte jertfe de mulțumire. Cuvântul divin este putere purificatoare, pentru că el însuși este curat : «*Cuvintele Domnului, cuvinte curate, argint lămurit în foc, curățat de pământ, curățat de șapte ori*» (Ps. 11, 6). Prin cuvântul Domnului pot fi tămăduite sufletele și trupurile oamenilor : «*Trimis-a cuvântul Său și i-a vindecat pe ei, și i-a izbăvit pe ei din stricăciunile lor*» (Ps. 106, 20).

Descoperirea vetero-testamentară, în afară de referatul genezic, nu înfățișează în detalii cuvântul lui Dumnezeu în sine, ci se referă la cuvântul divin încredințat oamenilor lui Dumnezeu : proorocilor. Ei aveau menirea de-a fi mijlocitori, în rugăciune, între dorințele fiilor lui Izrael și Dumnezeu, dar aveau și încredințarea de a propovădui cuvântul lui Dumnezeu către poporul ales. Sorgintea întregii predici profetice stă în Revelația de pe Sinai. Profeții participă ei înșiși la formarea cuvântului lui Dumnezeu. Adică Dumnezeu are nevoie de oameni pentru a putea vorbi oamenilor¹⁴¹. Profeții mărturisesc conștiința că sunt purtătorii și slujitorii cuvântului lui Dumnezeu¹⁴². Dumnezeu îi pregătește în mod miraculos, făptura cuvântătoare este curățită de păcate : «*Unul dintre serafimi zbură spre mine, având în mâna sa un cărbune, pe care îl luase cu cleștele de pe jertfelnic. Și s-a apropiat de gura mea și a zis : iată s-a atins de buzele tale și va șterge toate păcatele tale, și fărădelegile le va curăți*» (Is. 6, 6—7). Iar profetul Ieremia scrie : «*Și Domnul mi-a atins gura și mi-a zis Domnul : Iată am pus cuvintele mele în gura ta !*» (1, 9). Dumnezeu este Cel care cuvântează prin prooroci ; iată mărturie : «*Domnul grăiește...*» ori «*Fost-a cuvântul Domnului către mine...*» sau «*Ascultă Izraele cuvântul Domnului...*», «*Ascultă cerule, și ia aminte pământule, că Domnul grăiește*»

140. M. JOUSSE, *op. cit.*, vol. II, p. 158.

141. Prof. Dr. J. JEREMIAS, München, *Profeția adevărată și falsă în Vechiul Testament*, Conferință prezentată la Institutul Teologic universitar Sibiu 12 martie 1987.

142. Pr. Prof. Dr. C. GALERIU, *Preoția...*, p. 297.

(Is. 1, 2). Deci apare, în mod lămurit adevărul, că mesajul vine din partea lui Dumnezeu. Profetii înșiși aveau conștiința fermă a lucrării divine prin ei: «*Duhul Domnului grăiește prin mine, și cuvântul Lui e pe limba mea*» — zicea proorocul David (II Regi 23, 2). Deși cuvântul divin era un dar primit de către prooroc, acest cuvânt devenea o parte constitutivă a făpturii lui, era o hrană care întărește viața în duh a grăitorului de Dumnezeu. În acest context este cutremurătoare revelația făcută proorocului Iezechiel, când Domnul grăise: «*Deschide-ți gura și mănâncă ceea ce am să-ți dau!... Fiul omului, mândncă ceea ce ai dinainte, mănâncă această hârtie și mergi de grăiește casei lui Izrael!*» (καὶ ἔειπεν πρὸς με οὕτως ἀνθρώπου, κατάρφατε τὴν κεφαλίδα ταύτην καὶ πορεύθητι καὶ λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, LXX) *Fiul omului, hrănește-ți pântecele și-ți satură lăuntrul tău cu această carte pe care ți-o dau eu! Și eu am mâncat-o și era în gura mea dulce ca mierea*» (2, 8; 1, 3). Între această revelație și cea petrecută cu Sf. Apostol și Evanghelist Ioan există o conexiune lăuntrică. «*Atunci am luat cartea din mâna îngerului și am mâncat-o; și era în gura mea: dulce ca mierea, dar, după ce am mâncat-o, pântecele meu s-a amărât*» (Apoc. 10, 10). Aici dulce și amar ilustrează dublul aspect al cuvântului lui Dumnezeu. Dulce este primirea cuvântului, vestirea mântuirii sau alegerea; amară este datoria de a purta slujirea profetică, vestirea persecuției¹⁴³. Cartea era dulce pentru că, cuprindea cuvântul divin și îndurarea lui Dumnezeu, iar amară, pentru că vestește judecata înfricoșătoare a lui Dumnezeu¹⁴⁴.

Profetul nu este decât instrumentul material prin care Domnul comunică. Pentru aceasta Miheia, conștient că Domnul descoperă mesajul Său și acesta trebuie să fie vestit, zice: «*Ce-mi va spune Domnul, aceea voi grăi!*» (III Regi 22, 14). Iar pe proorocul Ieremia Domnul îl încredințează: «*Iată am pus cuvintele mele în gura ta!*» (1, 9), iar lui Isaia Dumnezeu îi grăiește: «*Pune-voi cuvintele mele în gura ta...*» (51, 16). Datorită acestei realități cuvântul divin vestit de profeti trebuia să fie aducător de roade: «*Precum se pogoară ploaia și zăpada din cer și nu se mai întoarce până nu adapă pământul și-l face de răsare și rodește și dă sămânță semănătorului și pâine spre mâncare, așa va fi cuvântul meu care iese din gura mea; el nu se întoarce către mine fără rod, ci el face voia Mea și își îndeplinește rostul lui*» (Is. 55, 10—11). Rodnicia mesajului divin comunicat este dată de Duhul lui Dumnezeu,

143. Cf. *Nouveau Testament*, Traduction occuménique de la Bible, Edition intégrée, Les Edition du Cerf, Paris 1972, p. 791—792.

144. Arhiepiscop Bartolomeu Valeriu ANANIA, notă explicativă la *Noul Testament*, Ed. Institutului biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1993, p. 452.

care «odihnește» peste prooroc și, de asemenea, penetrează cuvintele divine rostite de profet (Is. 59, 21). Din punct de vedere teologic profetul ni se arată ca unul care crede, care poate să-și explice în mod corect experiența sa despre Transcendent¹⁴⁵.

Prin vestirea cuvântului divin de către prooroci, întreg Vechiul Testament este — potrivit afirmației lui Evdokimov — o «Cincizecime preliminară», care pregătește actul Întrupării, acel «fie» al Sfintei Fecioare, cuvântul «da» al omenirii la plinirea vremii¹⁴⁶. Predica profetică, pe lângă aspectul său legalist, avea și dimensiune duhovnicească¹⁴⁷. Această propovăduire chema poporul ales la pocăință, la întoarcerea sa spre Dumnezeu cel adevărat, la cinstirea și slăvirea singurului Dumnezeu nu doar cu gura, ci și cu inima. Însă efectele duhovnicești ale cuvântului divin din Vechiul Testament sunt limitate¹⁴⁸. Cuvântul divin în Revelația vechi-testamentară a fost doar parțial revelat în profunzimile sale mântuitoare.

Predica proorocilor¹⁴⁹ trebuia să producă o schimbare, o determinare a vieții iudeilor sau o întoarcere a lor la Dumnezeu. Cuvântul pe care ei îl comunicau era «lămurit» (Ps. 118, 140) și «cercat cu foc» (II Regi 22, 31). Puterea de transformare ce se face prin cuvântul divin este o realitate dorită de Domnul, adică părăsirea fărădelegilor și împlinirea faptelor bune. «Cuvântul Domnului l-a aprins» pe Iosif (Ps. 104, 18 ș.u.). Domnul îl încurajează pe proorocul Ieremia astfel: «Iată voi face cuvintele mele foc în gura ta, iar pe poporul acesta îl voi face lemne și-l va mistui focul acesta» (5, 14). Cuvântul divin se revarsă și rămâne lucrător în sufletele care i se deschid, se odihnește acolo¹⁵⁰. Uneori forța de persuasiune a cuvântului divin este oarecum constrângătoare, este o impropriere a cuvântului. «Cuvântul meu nu este el, oare ca un foc, zice Domnul, ca un ciocan care sfărâmă stânca?» (Ier. 23, 29). Puterea aceasta este dată de lucrarea divină ce se desfășoară prin cuvânt, dar și angajarea deplină a cuvântătorului, chiar și atunci când, din rațiuni omenesti, slujitorul încearcă să scape de această slujire: «Cuvântul Domnului s-a prefăcut în ocară pentru mine și în batjocură zilnică. De aceea mi-am zis: Nu voi mai pomeni de el și nu voi mai grăi, în numele lui! Dar iată că era în inima mea ceva, ca un

145. K. RAHNER, *Grundkurs...*, p. 163.

146. Cf. Pr. Prof. Dr. D. RADU, *op. cit.*, p. 74.

147. Géhard SIEGWALD, *La lois, chemin du salut*, Bibliothèque théologique. Delachaux et Niestlé, Neuchâtel 1971, p. 151.

148. Pr. Prof. Dr. D. STĂNILOAE, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. I, Ed. Institutului biblic și de misiune ortodoxă, București 1978, p. 43.

149. Pr. Dr. Ștefan SLEVOACĂ, *Aspecte actuale ale predicii profeților Vechiului Testament*, în «Studii teologice» Nr. 1—2/1980, p. 5—14.

150. ORIGEN, *Comentariorum in Evangelium Joannis*, Tomos XIII, P.G. 14, 456.

jel de foc aprins, închis în oasele mele, și eu mă sileam să-l înfrânez și n-am putut; că am auzit ocări de la mulți și amenințări din toate părțile...» (Ier. 20, 8—10). Dumnezeu a încredințat pe prooroci, că El, Dumnezeul cerului și al pământului, Dumnezeul cel atotputernic este Cel care lucrează și grăiește prin ei. Așa îl încurajase pe Moise, cel care era neîndemânatec la vorbire: «*Eu voi deschide gura ta și te voi învăța ce să grăiești*» (Ieș. 4, 15), iar proorocului preot Ieremia, căruia îi atinse mâna de gura lui îi spune: «*Iată am pus cuvintele Mele în gura ta!*» (Ier. 1, 9).

Cuvântul lui Dumnezeu este o putere care acționează în sufletele profeților din interior. Fiind foc arzător, cuvântul lui Dumnezeu pune stăpânire integrală pe sufletul proorocului. Îl silește — oarecum — la această lucrare, să accepte să sufere datorită slujirii lui Dumnezeu, să fie chiar batjocorit. «*Mi se sfâșie inima în mine și toate oasele mi se cutremură; sunt ca un om beat, ca un om biruit de vin; pentru Domnul și pentru cuvintele lui cele sfinte*» (Ier. 23, 9). De asemenea, Sf. Ap. Pavel scrie corintenilor: «*Vai mie de nu voi binevesti*» (I, 9, 16). Între focul aprins în sufletul proorocilor pentru vestirea mesajului divin și între limbile de foc revărsate peste Sfinții Apostoli la Cincizecime se poate sesiza o conexiune profundă.

Sf. Atanasie cel Mare vorbește despre cuvântul lui Dumnezeu ca «sens și ordonator al întregii existențe»¹⁵¹. Atunci când cuvântul lui Dumnezeu este nesocotit lipsește și înțelepciunea (Ier. 8, 9). Prin cuvânt Dumnezeu cheamă de-a pururi pe oameni să se angajeze în dialog personal cu El¹⁵². Prin credință și smerenie putem să simțim și să auzim grăirea permanentă a lui Dumnezeu spre inimile noastre. El ne grăiește ca Persoană. Cuvintele divine se adresează fiecărui om oriunde și ori-când și aceste cuvinte susțin viața noastră cu puterea lui Dumnezeu comunicată prin ele¹⁵³, deci aceste cuvinte ale Domnului sunt bune (Is. 39, 8) și de mare folos. De aceea spunea Tarasie Libianul că: «*Lu-crarea proprie a minții e să se ocupe neîncetat cu cuvintele Domnului*»¹⁵⁴.

Dumnezeu a hrănit poporul ales, prin pustie, în mod miraculos, cu mană cerească arătându-le că «*omul trăiește nu numai cu pâine, ci și cu tot cuvântul ce iese din gura lui Dumnezeu*» (Deut. 8, 3). Mana din pustie a exprimat eficacitatea miraculoasă a cuvântului, care este vivificator pentru om. Astfel neamul ales a înțeles teoretic și chiar a

151. *Cel dintâi tratat împotriva arienilor*, în *Scrieri I*, p. 200.

152. BORNERT R., *op. cit.*, p. 44.

153. Pr. D. STĂNILĂOAE, *Nota 88—89*, în «*Filocalia...*», vol. 10, p. 95.

154. *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte către Pavel pres-biterul*, în «*Filocalia...*», vol. 5, p. 5.

făgăduit : «*Toate cuvintele, pe care le-a grăit Domnul, le vom face și le vom asculta !*» (Ieș. 24, 3). Pentru că poporul a ascultat cuvintele Domnului ei au devenit «*Împărăție preoțească și neam sfânt*» (Ieș. 19, 5—6). Cuvântul Domnului însemna, în tot Vechiul Testament, învățătura descoperită de Dumnezeu și de aceasta ei aveau neapărată trebuință pentru a rămâne în comuniune cu Dumnezeu adevărului (Num. 11, 24—25 ; Deut. 6, 6 ; Is. 40, 8).

Menirea cuvântului divin a fost nu doar aceea de a aduce la ființă din neființă lumea, ci prin cuvânt Dumnezeu se revelează și rezidește pe om. De aceea cuvântul lui Dumnezeu revelat își are până la sfârșitul timpurilor actualitatea sa¹⁵⁵. Prin cuvânt se poate reface ordinea religios-morală stricată prin păcat. Cuvântul divin lucrează la restaurarea omului în integritatea lui primordială. Așa cuvântul divin este «*lumină și viață*»¹⁵⁶ în «*slujba refacerii vieții...* Cuvântul lui Dumnezeu se identifică, în viața creștină, cu Dumnezeu Cuvântul în istoria mântuirii, Iisus Hristos, și are menirea de a aduce o lume nouă în existența noastră, pe care să o mențină în legătură neîntreruptă cu lumea cerească»¹⁵⁷. Într-una din rugăciuni, în duhul mesajului biblic (In 1, 4 ; 4, 14), rostim : *Cuvântul Tău Dumnezeule este izvorul vieții veșnice*. În acest sens cel care «*nu ia în seamă cuvântul (lui Dumnezeu) este dat pierzării*» (Pilde 13, 13). Așa ascultarea cuvântului are o prioritate chiar față de aducerea jertfelor (Ecl. 4, 17). Același înțelept vechi-testamentar, Solomon, îndemna : «*Ține cu tărie învățătura și nu o părăsi, păzește-o căci ea este viața ta*» (Pilde 4, 13). Când cuvintele pornesc din inimă și merg la inimă — *iubire* atunci se comunică viață, ele apar ca lumină, care aureolează lăuntru sufletului nostru și viața noastră întregă.

Dumnezeu însuși lucrează și priveghează pentru ca mesajul Său să se îplinească (Ier. 1, 12), astfel «*cuvântul lui Dumnezeu este via și lucrător* — Ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ καὶ ἐνεργής» Evr. 4, 12). Deci cuvântul divin nu se poate reduce la un mesaj inteligibil, căci el este o energie, o lucrare care face istorie¹⁵⁸, un dinamism care aduce existența la

155. Vezi V. LUZ, *Das Geschichtsverständnis des Paulus*, München 1968 (în cap. II tratează despre actualitatea cuvântului divin revelat în Vechiul Testament p. 41—135) ; H. Frhr. von CAMPENHAUSEN, *Die Entstehung der christlichen Bibel* Tübingen 1968, p. 33—37 ; 42—45 ; G. DELLING, *Wort Gottes und Verkündigung im Neuen Testament*, Stuttgart 1971, p. 73.

156. Pr. Prof. Dr. Constantin GALERIU, (interviu) în *Convorbiri duhovnicești*, vol. II, p. 125.

157. Pr. Prof. Dr. Ilie MOLDOVAN, *Cuvântul...*, p. 20. 5.

158. Pentru relația dintre cuvântul divin și istorie a se vedea : B. ALBREKTSON, *History and the Gods*, coll. Conjectanea biblica, Old Testament, Ser. 1, Lund 1967 la TILLARD, *op. cit.*, p. 141.

dimensiune cosmică și menține printr-o creație continuă, o putere continuă, o putere eficace care împlinește sensul mântuirii¹⁵⁹. Lucrearea cuvântului dumnezeiesc se desfășoară în direcția obținerii mântuirii noastre prin strădania permanentă de a ne conforma viața cu voia lui Dumnezeu. Acest cuvânt lucrează deci în sens sinergetic și nu automatic sau unilateral. El lucrează în cei care cred: «λόγον θεοῦ, ὅς καὶ ἐνεργεῖται ἐν ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν» (I Tes. 2, 13). Deci cuvântul divin lucrează mântuirea¹⁶⁰ celor care cred. Cuvântul divin primit cu credință și articulat în viață conduce la mântuirea credincioșilor. Cei care nu împlinesc și nesocotesc cuvântul lui Dumnezeu, în virtutea dreptății divine, vor fi pedepsiți, deoarece nesupunerea la cuvântul Domnului «este un păcat la fel ca vrăjitoria și împotrivirea e la fel ca închinarea la idoli» (I Regi 15, 23). Aceste cuvinte au fost descoperite de Dumnezeu regelui Saul, care a lepădat și nu și-a rânduit viața după cuvântul lui Dumnezeu și așa și-a pierdut domnia. Prin vestirea cuvântului divin se stăvilește păcatul și se împlinește virtutea, aceasta având efect soteriologic atât pentru cel care primește cuvântul și-l împlinește, cât și pentru cel care-l vestește (Iez. 3, 21).

Există o distincție între cuvântul lui Dumnezeu care vorbea sufletului proorocilor din Vechiul Testament și timpul Noului Legământ, când Cuvântul s-a întrupat; s-a arătat direct. Proorocii simțeau cuvântul lui Dumnezeu în ei înșiși. Ceilalți oameni ascultau cuvântul divin spus prin prooroci, fără să-l fi văzut pe Fiul lui Dumnezeu folosind cuvântul într-un dialog direct cu ei¹⁶¹. În cazul proorocilor și sfinților Apostoli cuvântul divin era ceva primit și apoi rostit, pe când în cazul Mântuitorului El însuși era Cuvântul divin întrupat și vestit direct oamenilor, fără interpret sau mijlocitor. Toți dreptii și profeții vechi-testamentari ca și Sfinții Apostoli au fost mijlocitori revelaționali și nu creatori ai Revelației. Mijlocitorul nu are decât oficiul de primire și predare a mesajului divin. Tot astfel și preoția sacramentală în Biserică.

În procesul istoric de revelare a lui Dumnezeu cuvântul a fost mijlocul principal de expresie¹⁶². Așa cuvântul ca «vehicul extern»¹⁶³ a fost folosit de Dumnezeu Tatăl în paradis și în tot Vechiul Testament, Dumnezeu Fiul în revelația Noului Testament, Dumnezeu Duhul Sfânt în lucrarea Sa de călăuzire spre «tot adevărul» (In. 16, 13), a

159. A. BORRELY, *op. cit.*, p. 105.

160. Pr. D. STĂNILOAE, *Spiritualitate și comuniune...*, p. 98.

161. Idem, la Sorin DUMITRESCU, *7 Dimineți cu Părintele Stăniloae*, Ed. Anastasia, București 1993, p. 9.

162. Pr. Prof. Dr. P. REZUȘ, *Teologia ortodoxă...*, p. 219.

163. V. GĂINĂ, *op. cit.*, p. 12.

fost folosit de către instrumentele revelaționale (patriarhi, drepti, profeți, apostoli și sfinți părinți) și în fine este folosit de către ierarhia bisericească, în slujirea învățătoarească până la sfârșitul veacurilor.

Pe temelia credinței creștine și datelor revelaționale se poate mărturisi că puterea sporită de revelare și de penetrare a cuvântului lui Dumnezeu în sufletele ascultătorilor s-a împlinit prin mesajul proorocilor și în mod desăvârșit prin vestirea Evangheliei descoperite de Fiul lui Dumnezeu întrupat, Cel care a fost și este Logosul divin și Profetul profetilor, adică revelatorul mesajului divin mântuitor prin graiul omnesc. Cuvântul lui Dumnezeu este puterea, mijlocul prin care lumea materială a fost adusă la existență, iar omul își poate agonisi mântuirea sa, căci ascultând și împlinind cuvântul revelat omul își poate împlini vocația sa existențială: unirea cu Dumnezeu, intrarea în împărăția cerurilor. Prin cuvânt a început timpul și istoria și prin ascultarea și împlinirea cuvântului istoria și omul se îndreaptă spre judecata divină. Cuvântul divin este un *început*, dar și o *permanență* în creația și istoria lumii.

2.2. Iisus Hristos, Cuvântul lui Dumnezeu întrupat și Mântuitorul lumii

Lumea a fost pregătită prin cuvânt pentru a ajunge la mântuirea sa. «Funcția revelatoare a Cuvântului întrupat»¹⁶⁴ este o constantă fundamentală a teologiei lui Origen. Mesia a fost prezentat de Dumnezeu profetilor ca Cel care «*va propovădui legea mea cu credincioșie... căci învățătura Lui toate ținuturile o așteaptă*» (Is. 42, 3—4). El va ordona sufletele și va optimiza viața oamenilor prin puterea cuvintelor Sale: «*Pe cel aprig îl va bate cu toiagul gurii Lui și cu suflarea buzelor Lui va omori pe cel fără de lege*» (Is. 11, 4).

La «*plinirea vremii*» (Gal. 4, 4) Dumnezeu a rânduit descoperirea «*tainei celei din veac ascunsă*» a mesajului mântuirii prin Cuvântul lui Dumnezeu, prin Logosul întrupat în istorie, Cel care era Dumnezeu adevărat și Om adevărat. Mântuitorul a fost întruparea Cuvântului lui Dumnezeu, și sămânța aruncată de El în lume, din care a răsărit, a crescut și a rodit Biserica, prin cuvântul Lui»¹⁶⁵. Cuvântul lui Dumnezeu — Logosul poartă deci un nume, adică a devenit persoană,

164. A. GRILLMEIER, *Le Christ dans la tradition chrétienne*, Paris 1973, p. 140 la Pr. Prof. Dr. T. BODOGAE, *Note la Epistolele Sf. Vasile cel Mare*, P.S.B. vol. 12, p. 539.

165. Prof. Dr. T. M. POPESCU, *op. cit.*, p. 644.

oglanda și strălucirea, icoana lui Dumnezeu sau *chipul Dumnezeului celui nevăzut* (Înț. Sol. 7, 26 ; Col. 1, 15). Cuvântul dumnezeiesc care s-a întrupat este Cuvântul creator, Logosul veșnic creator «logosul spermaticos» fiind același cu Logosul istoric — *prophorikos*, care animă și îndreaptă, cu Cuvântul răscumpărător, cu Logosul euharistic¹⁶⁶. În și prin Cuvântul creator — prin care s-au făcut toate (În. 1, 3) — noi avem viața mișcarea și ființa existenței noastre plene (F. Ap. 17, 28).

Cuvântul lui Dumnezeu face să apară din neființă un lucru care se ține în ființă. Acest Cuvânt veșnic și creator s-a făcut Profet și Învățător pentru a învăța și a rezidi pe oameni. Prin întruparea sa Logosul cel veșnic «face străvezii cuvintele noastre omenești pentru Persoana Sa divină sau face străvezii pe Dumnezeu prin toate cuvintele noastre omenești»¹⁶⁷. Prin întruparea Fiului lui Dumnezeu «într-adevăr infinitul a irumput în trup, în concret, în vizibil»¹⁶⁸, a intrat în istorie pentru a rezidi sau a restaura lumea prin cuvânt și faptă jertfitoare.

Sf. Ap. și Ev. Ioan îl numește pe Logosul lui Dumnezeu «Cuvânt» pentru ca să arate că «iese din minte... că s-a născut fără suferință... pentru că este chipul Celui Care L-a născut, arătând în El însuși în întregime pe Cel Care L-a născut ; și fără să se despartă întru ceva de Cel Ce L-a născut ; are totuși o existență desăvârșită în El însuși, așa precum și cuvântul nostru înfățișează în întregime gândirea noastră ; pentru că cele ce le-am gândit în inimă pe acelea le rostim prin cuvânt ; și astfel graiul nostru este înfățișarea gândirii inimii noastre, că din *prisoința inimii grăiește cuvântul*»¹⁶⁹. Cuvântul dumnezeiesc «Cuvântul purificator, Cuvântul cel mântuitor... Izvorul cel de viață făcător»¹⁷⁰ s-a arătat în lume prin întruparea Logosului divin.

Pe temeiul revelației neo-testamentare (În. 1 și Evr. 1), Cuvântul creator al lui Dumnezeu este identificat cu Fiul lui Dumnezeu¹⁷¹. Dumnezeu a devenit Prezență în Hristos-Domnul, așa că eu iubesc cu adevărat pe Dumnezeu și mă bucur de El ; cu cuvintele lui Hristos pot ca om să-mi continui viața de toate zilele, ca o viață nouă și de-

166. Pr. Prof. Dr. I. Gh. COMAN, *La présence de l'Eglise dans le monde*, in «Procès-Verbaux du deuxième Congrès de Théologie orthodoxe», à Athènes 1978, p. 260.

167. Pr. D. STĂNILOAE, *Chipul lui Dumnezeu...*, p. 9.

168. Pr. Prof. Dr. Constantin GALERIU, Andrei PLEȘU, Gabriel LIICEANU, Sorin DUMITRESCU, *Dialoguri de seară*, Ed. Harisma, București 1991, p. 65.

169. Sf. VASILE cel MARE, *Omilia a XVI-a, La cuvintele «La început era Cuvântul»*, Trad. Pr. D. Fecioru, P.S.B. 17, București 1986, p. 517.

170. CLEMENT ALEXANDRINUL, *Cuvântul de îndemn către elini*, 110, 1—3, P.S.B. 4, p. 152—153.

171. Helmut NAUSNER, *Apostolische Tradition*, in «Ökumenisches Fórum» Nr. 16/1993, p. 240.

plină¹⁷². Pentru aceasta «Logosul trage mai greu decât cosmosul întreg pe cântarul de aur al Voronețului, mai greu decât toate artele omenești, spune Hegel, iar îndeletnicirea cu Logosul este cea mai primejdioasă dintre toate îndeletnicirile, după Hölderlin, pentru că Logosul intrupat în istorie, din iubire este Foc mistuitor»¹⁷³. De aceea de când a intrat în istorie jertfa Cuvântului, au dispărut jertfele sângeroase.

Dumnezeu este «Cuvânt negrăit»¹⁷⁴ și întrupându-se se face cunoscut vorbind cu cuvinte omenești, Fiul fiind chipul sau icoana Tatălui (II Cor. 4, 4; Filip. 2, 6; Col. 1, 15) pe Căre-L și descoperă prin cuvânt. «Dulcele Iisus s-a pogorât din sânurile Tatălui, și prin rostul gurii Sale a semănat în mijlocul pământului cuvântul mântuirii»¹⁷⁵. Dumnezeu Tatăl S-a revărsat prin graiul Fiului Său, ca oamenii să cunoască înțelepciunea, iubirea desăvârșită pentru om, dar și calea spre El¹⁷⁶. Hristos Domnul a fost și rămâne un descoperitor al Tatălui: «Cuvintele pe care Eu vi le grăiesc, nu de la Mine le grăiesc, ci Tatăl — Cel Ce rămâne întru Mine — face lucrurile Sale» (In. 14, 10). Cuvintele lui Iisus nu sunt cuvintele Sale, ci El le-a auzit de la Tatăl (In. 12, 49), ele sunt cuvintele lui Dumnezeu (In. 3, 34). Prin propovăduirea și întreaga activitate mântuitoare a lui Hristos, omul ajunge să participe la relația personală dintre Tatăl și Fiul¹⁷⁷. «Pe Tatăl nu-l cunoaște nimeni decât numai Fiul și cel căruia va vrea Fiul să-i descopere» (Mt. 11, 27). Hristos, Cuvântul lui Dumnezeu este revelația desăvârșită a Tatălui, a fost supremul Descoperitor al Tatălui.

Hristos — Învățătorul nostru suprem revelează pe Dumnezeu-Tatăl în opera de modelare a omului creat. Nu a fost suficient ca Dumnezeu să trimită oamenilor doar cuvântul Său prin profeți, ci El însuși a luat chip văzut, ca oamenii să aibă cunoștință deplină și directă despre El¹⁷⁸. Dacă în Vechiul Testament cuvântul lui Dumnezeu era doar o realitate încredințată unor persoane umane alese, profeții, în Noul Legământ «Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο — Cuvântul trup s-a făcut» (In. 1, 14), Dumnezeu Fiul vorbește oamenilor și descoperă mesajul mântuirii. Fiul lui Dumnezeu este numit Logos — zice Sf. Grigorie de Nazians — nu numai

172. Wolfgang LANGER, *Kerygma und Katechese. Theologische und didaktische Neubegründung des Bibelunterrichts*. Kösel-Verlag München 1966, p. 40.

173. Ioan ALEXANDRU, *Iubirea de patrie...*, p. 52—53.

174. DIONISIE AREOPAGITUL, Περὶ Θεῶν ὀνόματων (*De divinis nominibus*), cap. I. 1; P.G. 3, 588.

175. Starețul GHEORGHE, *Scara gânditoare duhovnicească, Treapta 7*, vezi Casian GERNICANUL, *Istoria slintelor Monastiri Cernica și Căldărușani*, Ed. Arhiepiscopiei Bucureștilor 1988, p. 94.

176. Protos. Arsenie PAPACIOC, în «Convorbiri duhovnicești», vol. II, p. 672.

177. Anselm GÜNTHÖR, *op. cit.*, p. 32.

178. Pr. Dr. Aurel GRIGORAȘ, *Dogmă și cult private interconfesional și problema intercomuniunii*, în «Ortodoxia» Nr. 3—4/1977, p. 316.

pentru că este născut fără patimă, ci și pentru că rămâne unit cu Tatăl, pe Care îl și revelează. Este numit Logos pentru că El este ca o definiție a Tatălui. Prin Logos se înțelege rațiunea esențială a fiecărui lucru și acest nume este întru totul potrivit Fiului. Căci nu poate exista ceva, decât sprijinit pe Logos ¹⁷⁹.

Hristos-Domnul vorbea cu autoritatea supremă, adică cu putere divină. În Predica de pe munte grăia Domnul: «*Ați auzit că s-a zis celor de demult... Eu însă vă spun vouă...*» (Mt. 5, 27) ¹⁸⁰. Numai Hristos singur a putut rosti: «*Eu sunt Calea, Adevărul și Viața*» (In. 14, 6). Singur Domnul își putea începe propovăduirea prin cuvintele: «*Adevăr, adevăr spun vouă*», pentru că adevărul vestit îi aparține, este «fondul și substanța Lui» ¹⁸¹. Hristos este în mod precis Adevărul pentru că El însuși, nu arată numai existența, ci și menținerea, adică supra-viețuirea existenței ¹⁸².

Între Persoana și propovăduirea Mântuitorului există o profundă legătură. Cuvintele lui Hristos, exprimându-L pe El însuși sunt o iradiere directă a Persoanei Sale ca o sursă a lor și autotălmăcire a propriei Persoane. «Din Hristos iradiază cuvântul cel mai revendicator» ¹⁸³. De altfel unul din scopurile întrupării Fiului lui Dumnezeu a fost binevestirea adevărului, împărăției lui Dumnezeu: «*Eu pentru aceasta M-am născut și pentru aceasta am venit în lume: să mărturisesc pentru adevăr*» (In. 18, 37). Duhul Domnului a uns pe Mântuitorul pentru a binevesti (Lc. 4, 18). Slujirea aceasta de binevestire sau demnitatea învățătoarească ocupă un loc important în viața și activitatea Mântuitorului: «*Să mergem în altă parte, prin cetățile și satele învecinate, ca să propovăduim și acolo, că pentru aceasta am venit*» (Mc. 1, 38).

Domnul a predicat nu doar prin cuvânt, ci prin tot ceea ce a făcut. Minunile săvârșite de Fiul lui Dumnezeu întupat sunt o predică fără cuvinte, iar predica o minune a cuvântului rostit ¹⁸⁴. Minunile au fost adevăruri de circumstanță, în timp ce propovăduirea Domnului este o minune continuă: «*Cerul și pământul vor trece, dar cuvintele Mele nu vor trece!*» (Mt. 24, 35). Tot ce a făcut Mântuitorul este, de altfel, o predică a Împărăției. Prin cuvintele Sale, Domnul introducea pe ascultători în împărăția lui Dumnezeu sau revărsa împărăția în sufletele

179. *Oratio XXX, (Theologica IV)*, P.G. 36, col. 129 a.

180. Un paralelism între propovăduirea din Legea veche și propovăduirea din Eonul iubirii argumentând superioritatea celei de-a doua a făcut CALIST PATRIARHUL, *Capete despre rugăciune*, în «Filocalia sfințelor nevoițe...», vol. 8, p. 354.

181. Cf. Pr. Prof. Dr. C. GALERIU, *Preoția ca slujire a Cuvântului...*, p. 300.

182. J. ZIZIOULAS, *op. cit.*, p. 96.

183. Pr. D. STĂNILOAE, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. II, p. 125.

184. Pr. Sebastian CHILEA, *Considerații omiletice actuale*, în «Ortodoxia» Nr. 1 1967, p. 69.

ascultătorilor și împlinitorilor prediciei Sale. Prin cuvintele Sale Domnul întărește pe ascultători întreolaltă, dar în primul rând îi primește în unitate cu El. Domnul a spus aceste cuvinte în sensul că El însuși nu va înceta să fie și să vie ca să dea putere cuvintelor Sale.

Cuvintele Mântuitorului aveau în ele ceva ce depășea omenescul și modul în care învăța Domnul era completamente deosebit de cel al cărturarilor: «... *multimile erau uimite de învățătura Lui, că îi învăța ca unul care are putere, iar nu cum îi învățau cărturarii*» (Mt. 7, 28—29). Hristos, cu autoritatea Sa divină, era și izvorul ultim și suprem al cuvintelor și al sensurilor. Cuvintele Lui sunt «cuvinte ale Cuvântului ipostatic suprem, sau ale Rațiunii — izvor»¹⁸⁵, «sunt ca niște vehicule ale energiilor Sale necreate, ca expresii ale Subiectului divin, care ni se dăruiește prin ele»¹⁸⁶, ele «se revarsă din izvorul lor genuin»¹⁸⁷. Aceste cuvinte pline de putere (Mc. 1, 22) erau nesupuse caducității, alterării sau trecerii (Mt. 24, 35). Puterea din cuvântul lui Iisus trebuie să-și aibă izvorul dincolo și de conștiința clară și de conștiința mistică... Ea trebuie să-și aibă temelia și originea în Ființa, în care Spiritul și Materia, în totalitatea lor formează, una¹⁸⁸. În această perspectivă înțelegem exclamația — răspuns al trimișilor arhierilor și fariseilor despre Mântuitorul: «*Niciodată n-a vorbit un om așa cum vorbește Omul acesta*» (In. 7, 46). Datorită puterii cuvântului Domnului «pustiul a înflorit» zicea un Părinte. Cuvintele Mântuitorului sunt pline de viață și aureolate de lumină cerească.

Hristos Mântuitorul nostru «în grai uman rostește cuvânt, Cel ce este Dumnezeu Cuvântul. Și graiul Lui poartă mesaj, cuvinte ce n-au fost rostie vreodată»¹⁸⁹. Cuvintele Fiului lui Dumnezeu întrupat sunt deodată cuvinte — sunet, dar și fapte, deoarece ele produc efecte în suflete și în ființa omului credincios. Aceste cuvinte au produs și lumea¹⁹⁰. Tot prin cuvântul puterii Sale Hristos — Domnul ține toate («*φέρων τε τὰ πάντα τῷ ρήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ*» Evr. 1, 3). Aceste cuvinte ale Domnului ne pot ține și pe noi oamenii întru ființă. Starea sau păstrarea noastră în ființă este vocația noastră ontologică. Cuvântul

185. Pr. D. STĂNILOAE, *Chipul nemuritor...*, p. 337.

186. Idem, *Chipul lui Hristos...*, p. 14.

187. Pr. Prof. Dr. Constantin GALERIU, *Mântuitorul Iisus Hristos-Învățătorul nostru suprem*, în «Ortodoxia» Nr. 1/1983, p. 34.

188. Prof. Mihail DRAGOMIRESCU, *Puterea cuvântului lui Iisus*, în rev. «Gândirea» 10/1930 republicat cu titlul *Cuvântul lui Iisus nu este din această lume*, în «Lumea creștină-supliment de Duminică al ziarului România liberă» 18 februarie 1990, p. 1—2.

189. Pr. Prof. Dr. C. GALERIU, *Dumnezeu s-a arătat în trup*, în «Telegraful Român» Nr. 47—48/1986, p. 3.

190. *Filocalia*, vol. 8, p. 119.

Domnului pătrunde adânc în conștiințe producând o schimbare, o fundamentală mișcare spirituală. Aceste cuvinte au o unicitate a lor, căci sunt cuvinte divino-umane, ale Cuvântului veșnic, sunt o realitate supraomenească.

Hristos Fiul lui Dumnezeu nu este un orator greco-latin în genul lui Demostene sau Cicero, El este «*alt-ceva*»¹⁹¹. Spre deosebire de cuvintele: marilor mântuitori și rostitori de cuvinte: Moise, Platon, Shakespeare, Napoleon ș. a., cuvintele Mântuitorului Hristos sunt «de o altă natură»¹⁹². Cuvintele lui Hristos poartă în ele o putere și o strălucire, care se află deasupra veacurilor, cuvintele lui Iisus sunt hrană care ține întru Ființă. Hristos ne hrănește pe toți — spre viață — prin cuvintele Sale: «*Christus est mannae intelligibilis largitor*»¹⁹³. Numai cu referire la Mântuitorul Hristos și la învățătura Sa s-a putut spune, fără metaforă, că este: «o învățătură și un Învățător care se mănâncă și se bea pentru a hrăni pentru veșnicie»¹⁹⁴. Sf. Ap. Petru a exclamat, cu certitudine, inspirat de Dumnezeu: «*Tu ai cuvintele vieții veșnice!*» (In. 6, 68). Domnul însuși a acceptat și a întărit slujirea Sa de a fi «*Învățătorul și Domnul*» (In. 13, 13). Predica Mântuitorului nu este un discurs oratoric, ci este un act solemn de comunicare și împărtășire a «*Evangheliei lui Dumnezeu*» (I Tes. 2, 2). Această primire sau hrănire este viață veșnică, spre mântuire, căci Evanghelia lui Hristos «*este putere a lui Dumnezeu spre mântuirea a tot celui care crede*» (Rom. 1, 16).

Hristos, Învățătorul nostru suprem, nu a scris, dar «*plin de har și adevăr*» a împărtășit și a înscris în sufletele ascultătorilor «*cuvintele vieții*». Fiind rostite de Cel ce poartă Ființa, aceste cuvinte corespund și sunt «legate de ființa noastră și de ființa tuturor. Ele s-au întipărit adânc, de neșters și transfigurator în inimile celor ce l-au urmat, și mai ales ale celor ce luminați, inspirați de Duhul Sfânt au scris Sfintele Evanghelii și ni s-au transmis nouă Bisericii»¹⁹⁵. Cuvintele Logosului divin «*sunt duh și sunt viață*» (In. 6. 64). În acest context Sf. Chiril al Alexandriei spune: «El (Hristos) a umplut toată firea noastră cu energia viu-făcătoare a Duhului. Căci, de acum înainte El numește firea Sa omenească Duh, fără să nege faptul că ea este fire omenească... Firea omenească nefiind viu-făcătoare prin sine, ce are ea în plus în Cel care este în mod real Dumnezeu?... Este faptul că ea s-a unit cu Cuvântul care este viață prin firea Sa. Atunci când Hristos o numește viu-facă-

191. M. JOUSSE, *op. cit.*, vol. III, p. 184.

192. Prof. M. DRAGOMIRESCU, *opt. cit.*, p. 2.

193. Sf. CHIRIL al ALEXANDRIEI, *Glaphyra*, P. G. 69, 457.

194. M. JOUSSE, *op. cit.*, vol. II, p. 81, 175.

195. Pr. Prof. Dr. C. GALERIU, *Preoția cu slujire...*, p. 302.

toare, El nu-i atestă aceeași putere ca a Lui Însuși sau ca a propriului Său Duh. Deci tocmai prin ipostasul Lui firea omenească este viu-făcătoare, pentru că El a transformat-o în propria Sa putere»¹⁹⁶. Cuvintele Domnului creează mereu stări înalte tuturor celor care se hrănesc cu cuvintele Lui.

Fiul lui Dumnezeu s-a întrupat nu doar ca să ne învețe calea adevărului, ci și ca să se jertfească pentru noi. Propovăduirea Mântuitorului a fost pregătire a jertfei și învierii Lui : «propovăduirea lui Hristos nu este despărțită de jertfa Lui... această propovăduire se încoronează prin cruce»¹⁹⁷. «*Evanghelia mântuirii*» și «*cuvântul adevărului*» sunt legate indisolubil de jertfa mântuitoare și de slăvita înviere a Mântuitorului. Când se rostesc aceste cuvinte la Sf. Liturghie, la ectenia celor chemați, se desface sfântul Antimis, care înfățișează scena punerii în mormânt a Domnului, cuprinzând deodată aici jertfa și învierea.

Propovăduirea împlinită de Mântuitorul Iisus Hristos se înscrie în istoria și așteptările pline de speranțe ale poporului Său. Și mai ales aceasta este comunitatea creștină purtată prin Duhul și recitind toate actele și cuvintele Domnului în lumina învierii, care le va da sens și împlinire. Dumnezeu Fiul a arătat, prin cuvânt și faptă, calea spre mântuire. Cuvântul Domnului curățește (In. 15, 3), în el este dată viața, mântuirea (Mt. 4, 17; Mc. 4, 17; Lc. 4, 18 ș.u.; In. 6, 63; 5, 24). Puterea cuvântului Domnului sălășluiește în taina Persoanei Sale dumnezeiești. Totul la El a fost «Mărturie și Revelație»¹⁹⁸. Cuvântul lui Hristos a fost lucrător, creator, această însușire fiind valabilă și pentru nașterea și hrănirea credinței în cei ce-I ascultau mesajul divin.

Cuvântul atotputernic al Creatorului care a zidit toate, întrupat în Fiul lui Dumnezeu înomenit, a realizat și cea de-a doua creație. Slăbănogului de la scaldătoarea Vitezda, Mântuitorul i-a zis : «*Scoală-te, ia-ți patul tău și umblă. Și îndată omul s-a făcut sănătos*» (In. 5, 8—9). Femeii gârbove, care avea de 18 ani un duh al neputinței, Domnul îi grăise : «*Femeie ești dezlegată de neputința ta. Și și-a pus mâinile asupra ei, și ea îndată s-a îndreptat și slăvea pe Dumnezeu*» (Lc. 13, 12). La mormântul lui Lazăr, cel mort de patru zile, Domnul «*a strigat cu glas mare : Lazăre, vino afară ! Și a ieșit mortul, fiind legat la picioare și la mâini...*» (In. 11, 43—44). Fiicei lui Iair, care era moartă, Domnul i se adresează : «*Talită kumî, ceea ce se tâlcuiește : Fiică, ție îți zic, scoală-te !*» (Mc. 5, 41). Domnul a poruncit mării agitate : «*Taci ! Poto-*

196. P. G. 91, 397, A la Christoph SCHÖNBORN, *Icoana lui Hristos. O introducere teologică*, trad. Pr. Dr. Vasile RĂDUCĂ, Anastasia 1996, p. 79.

197. Cf. Pr. D. STĂNILOAE, *Spiritualitate și comuniune...*, p. 192.

198. Anselm GÜNTHOR op. cit., p. 17.

lește-te ! Și vântul a încetat și s-a făcut liniște pe mare» (Mc. 4, 39). Când Domnul a fost dus la cel surdo-mut : «privind la cer a suspinat și a zis către el : Efatta ! Ceea ce se tâlcuiește : Deschide-te ! Și îndată urechile i s-au deschis, iar legătura limbii lui s-a dezlegat și vorbea bine» (Mc. 7, 34—35).

Pentru aceasta Evanghelia, ca un ansamblu al cuvintelor și faptelor Domnului, nu este depozit inert de învățături, ci este o realitate vie, capabilă să comunice viața sa celor care intră în adevărat contact cu ea¹⁹⁹. Besôretâ, termenul aramaic al grecescului *εὐαγγέλιον* = *Evanghelia* înseamnă o pedagogie vie, pur orală și purtătoare de adevăr, frumos și bine. «Iisus este izvorul Tradiției evanghelice și fondatorul civilizației noastre»²⁰⁰. Evanghelia este cuvântul mântuitor și al mântuirii, este cuvântul cel viu, vestea orală pe care Hristos a revelat-o lumii. În Iisus Hristos Dumnezeu a pronunțat cuvântul Său decisiv și a propus tuturor plenitudinea mântuirii. Hristos-Domnul a predicat deodată cu vestea cea bună și începutul timpului mântuirii (Lc. 4, 18 ș.u.).

Ca esență și punct central al propovăduirii Sale Domnul Hristos a predicat mântuirea, acest mare dar divin, care constă înainte de toate în eliberarea de păcate a omului robit, eliberare din rău și apoi să cunoască pe Dumnezeu și de El să fie cunoscut și lui Dumnezeu să-i aparțină²⁰¹. «Cuvântul Conducătorului ceresc se numea îndemnător când chema la mântuire»²⁰². De altfel menirea fundamentală a propovăduirii Domnului era descoperire și invitare la mântuire. «Prin învățătura Sa cerească (Logosul întrupat) îndumnezeiește pe om, dând legi în inimile oamenilor și scriindu-le în inimile lor»²⁰³. În acest sens putem afirma după și împreună cu Sfinții Părinți că Hristos este marele Înainte Mergător al Duhului Sfânt. De pildă Sf. *Atanasie cel Mare* scria lămurit în această ordine de idei : «Cuvântul a asuma trupul pentru ca noi să putem primi pe Duhul Sfânt. Dumnezeu s-a făcut purtător de trup, pentru ca omul să poată deveni purtător de Duh»²⁰⁴ (pnevmatofor).

Hristos-Domnul, potrivit făgăduinței Sale (Mt. 28, 20), este și rămâne permanent cu toți aceia care i se deschid Lui, prin rugăciune, prin ascultarea și prin împlinirea cuvintelor Lui. Așa precum «cuvintele

199. J. MURPHY, N. CONNOR, *op. cit.*, p. 113.

200. M. JOUSSE, *op. cit.*, vol. II, p. 102 ; vol. I, p. 36.

201. D. J. BOSCH, *Evangelisation, Evangelisierung*, în «Lexikon Missionstheologischer Grundbegriff», ed. de Karl Müller și Theo Sundermaier, Editura D. Reimer, Berlin 1987, p. 104.

202. CLEMENT ALEXANDRINUL, *Pedagogul, Scrieri, partea întâia*, Trad. Pr. D. Fecioru, P.S.B. 4, București 1982, p. 166.

203. Idem, *Cuvânt de îndemn către elini*, 114, 4 ; P.S.B. 4, p. 155.

204. *De incarnatione*, 8, P.G. 26, 996 C ; Paul EVDOKIMOV, *op. cit.*, p. 89.

legii și ale proorocilor, fiind înainte-mergătoare venirii Lui în trup, călăuzeau sufletele la Hristos, la fel și Cuvântul lui Dumnezeu cel intrupat, ridicat întru slavă, S-a făcut înainte-mergătorul venirii Sale duhovnicești, călăuzind sufletele prin propriile sale cuvinte spre primirea luminoasei Sale veniri duhovnicești. Această venire o înfăptuiește El pururea preschimbând prin virtuți pe cei vrednici, din trup în duh»²⁰⁵.

Atunci când Domnul s-a numit *Adevărul* s-a numit, în același timp, și *Viața* lumii (In. 14, 6), așa a introdus un conținut Adevărului care comportă implicații ontologice. «Adevărul mântuiește lumea pentru că este Viață»²⁰⁶. Această viață nu este trecătoare, ci veșnică (In. 5, 24 ; 8, 51). Chiar viața aceasta trecătoare are o altă perspectivă când se lasă impregnată de cuvintele vieții pe care Domnul ni le-a revelat. Iisus Hristos, «Cuvântul cel mântuitor, Care este Soarele sufletului; numai El când răsare în adâncul minții, luminează privirile sufletului»²⁰⁷. Mântuitorul ne-a descoperit trebuința și rolul prezenței Sale și al cuvintelor Sale, care sunt și ele o formă a prezenței lui Hristos. Sf. Maxim Mărturisitorul vorbește despre o venire duhovnicească neconținută a lui Hristos prin cuvintele Sf. Scripturi în cei care se străduiesc să se curățească prin harul Sfințelor Taine. «Precum înainte de venirea văzută și în trup, Cuvântul lui Dumnezeu venea spiritual la Patriarhi și la Prooroci, preînchipuind tainele venirii Lui, tot așa după această sosire, vine nu numai în cei ce sunt prunci, nutrindu-i duhovnicește și ducându-i spre viața desăvârșirii cea după Dumnezeu, ci și în cei desăvârșiți, desemnându-le de mai înainte, în chip ascuns, forma venirii Lui viitoare, ca într-o icoană»²⁰⁸. Pentru noi creștinii Hristos Logosul cel veșnic al lui Dumnezeu, intrupat în istorie, este Cuvântul deplin al lui Dumnezeu către noi, dar în același timp cuvântul deplin al nostru către Dumnezeu.

Domnul a sfințit și a curățit Biserica «*cu baia apei prin cuvânt*» (Ef. 5, 26), deci Cuvântul cel mântuitor, descoperit de Hristos-Domnul, trebuie să fie însoțit de harul sacramental, să fie încoronat și completat de Hristos cel euharistic. Numai avându-L pe Domnul sub această dublă formă putem trăi ca și creștini plenar vocația noastră de ființe raționale, psiho-fizice create de Dumnezeu. Tot cel care se hrănește cu Trupul și cu cuvântul lui Hristos «*nu va flămânzi și... nu va înseta*

205. SF. MAXIM MĂRTURISITORUL, *Capete gnostice II*, 29, în «Filocalia sfințelor nevointe...» vol. II, p. 177 și Pr. Prof. Dr. STĂNILOAE, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. II, p. 17—18.

206. J. ZIZIOULAS, *op. cit.*, p. 95.

207. CLEMENT ALEXANDRINUL, *op. cit.*, p. 126.

208. MAXIM MĂRTURISITORUL, *op. cit.*, p. 178.

niciodată» (In. 6. 35). Această trăire este viața cea adevărată pe care Hristos Domnul o dăruiește tuturor aceluia care își însușesc roadele jertfei mântuitoare și învățătura Lui dumnezeiască.

2.3. Relația dintre descoperirea dumnezeiască și învățătura predicată în Biserică

2.3.1. **Pogorârea Duhului Sfânt — Cincizecimea.** Potrivit Revelației, consemnate de sfinții evangheliști, în Hristos-Domnul cel înviat prezența Duhului este deplin transparentă. În numele lui Dumnezeu Cel în Treime preamărit, Hristos Mântuitorul nostru, îndată după slăvita Sa înviere, a dat sfinților Apostoli (Mt. 18, 19 ; Mc. 16, 14—15), și prin ei urmașilor lor (episcopii și preoții), porunca și mandatul de-a predica Evanghelia la toată făptura și de-a boteza pe cei care primesc mesajul mântuirii. Practicarea acestui mandat a început chiar în ziua Cincizecimii — când Apostolii «*s-au umplut de Duhul Sfânt*» (F. Ap. 2, 4) și se exprimau în limbile popoarelor prezente în Ierusalim la acel eveniment. În calitatea lor de martori ai Domnului ei au fost integrați în acea teofanie. Hristos este Mărturia Tatălui și de aceea întreaga teologie și Biserică sunt mărturisitoare. Ele comunică evenimentul comuniunii, care s-a realizat între Dumnezeu și oameni, comuniune realizată prin Iisus Hristos și în Duhul Sfânt. În coborârea Duhului Sfânt la Cincizecime culminează Revelația, pentru că această coborâre este în funcție de Învierea și Înălțarea lui Hristos cu trupul deplin spiritualizat. Prin evenimentul Cincizecimii începe aplicarea efectului Revelației la noi, adică conducerea noastră spre învierea și înălțarea cu trupul de către Duhul lui Hristos, Cel înviat și înălțat, adică nu numai de Duhul, ci și de Hristos însuși²⁰⁹. Cuvântul dumnezeiesc, care se vestește în Biserică, exprimă evenimentul Pogorârii Duhului Sfânt și permite oamenilor, prin credință, să participe la Trupul lui Hristos, datorită lucrării Duhului Sfânt²¹⁰.

Pogorârea Sfântului Duh, «marea Epicleză», face să inunde harul Tainei în ființa Apostolilor. Face lucrarea harului vizibilă, căci au fost «îmbrăcați cu putere». Preoția lor devine astfel lucrătoare, devin martori și mărturisitori ai lui Hristos, căci atunci Sfinții Apostoli erau *întru El și Hristos era în ei* (In. 14, 20). Așa cu «*limba de foc*» a Duhului și în

209. Pr. Prof. Dr. D. STĂNILOAE, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. I, p. 46.

210. Prof. Dr. Nikos NISSIOTIS, *Introduction generale au sujet du Congres «La Théologie de l'Église et sa réalisation»*, în Procès-Verbaux du Deuxième Congrès de Théologie Orthodoxe, à Athènes 1978, p. 67—68.

puterea Lui purced Apostolii la zidirea Trupului tainic al Domnului, a Bisericii, care intră acum vizibil în istorie²¹¹. Prin botezarea celor trei mii de persoane (F. Ap. 2, 41) s-a născut Biserica, ca o comunitate sobornicească, sacramentală a tuturor aceluia care cred în Dumnezeu, prin Iisus Hristos, în Duhul Sfânt.

Cincizecimea este ziua de naștere a Bisericii, este momentul în care o nouă umanitate se reîntoarce la comuniunea divină și în care o nouă cunoștință este oferită oamenilor²¹². Dând naștere Bisericii ca o comunitate văzută sacramentală a oamenilor cu Dumnezeu intrat în istorie²¹³, «o formă concretă a comuniunii oamenilor cu Dumnezeu, prin Hristos, în Duhul Sfânt»²¹⁴. «Numai venind în noi deplin prin Duhul Sfânt... cuvintele Domnului ne devin înțelese prin experiența interioară a vieții în Dumnezeu»²¹⁵. Pentru aceasta Cincizecimea a fost și descoperirea relației ontologice între cuvântul lui Dumnezeu vestit oamenilor și înțelegerea lor întru Duhul care le-a descoperit.

În cuvântul apostolesc de mărturie, îmbrățișat de Duhul, trecea în plenitudinea sa darul divin al mântuirii²¹⁶ pentru «toate nemurile care sunt sub cer» (F. Ap. 2, 5). Cele descoperite de Sfântul Duh sunt cele învățate de Mântuitorul Hristos²¹⁷. Sf. Apostol și Evanghelist Ioan consemnează lămurit descoperirea făcută de Domnul că Sfântul Duh va desăvârși, va împlini învățătura Sa, va fi o potențare lăuntrică a operei didactice a Mântuitorului: «că nu de la Sine va grăi (Mângâietorul), ci cele ce va auzi va grăi și pe cele viitoare vi le va vesti. Acela Mă va slăvi, pentru că dintru al Meu va lua și vă va vesti» (In. 16, 13—14). Tot în cuvântarea de despărțire și consolare a Sfinților Apostoli Mân-

211. Pr. Prof. Dr. Constantin GALERIU, *Preoția, taină și slujire în viața Bisericii, Reletat prezentat la a 39-a Conferință teologică interconfesională, Sibiu 15 iunie 1982, mss. p. 5.*

212. Jean MEYENDORFF, *Initiation à la Théologie byzantine. L'histoire et la doctrine. Les Edition du Cerf, Paris 1975, p. 229—230.*

213. P. EVDOKIMOV, *L'Esprit Saint dans la Tradition orthodoxe, Paris 1969, p. 87; Pr. Prof. Dr. Dumitru RADU, op. cit., p. 75.*

214. Pr. Prof. Dr. RADU, *op. cit.*, p. 54.

215. Pr. Prof. Dr. D. STĂNILOAE, *Chipul lui Dumnezeu în Biserica Răsăriteană...*, p. 15.

216. J.M.R. TILLARD, *op. cit.*, p. 26. Despre lucrarea Sfântului Duh asupra Apostolilor a se vedea: James D. G. DUNN, *Jesus and the Spirit, coll. «New Testament Library», Londres 1975, p. 135—156; E. HAENACHEN, The Acts of the Apostles, Londres 1971, p. 166—189; M.A. CHEVALLIER, *Pentecôtes Iucaniennes et Pentecôtes johanniques, RSR 69, 1968, p. 301—314; E. TROCME, Le livre des Actes et l'histoire, Paris 1957, p. 201—224; Gerhard SCHNEIDER, Die Apostelgeschichte, vol. I, Friburg, 1980, p. 239—291; K. LAKE, *The Gift of the Spirit on the Day of Pentecost*, in Lake K., J. Cadbury, «The Beginnings of Christianity, The Acts of the Apostles», vol. 5, Londres 1933 (Grand Rapids 1966) p. 111; J. KREMER, *Pfingstbericht und Pfingstgeschehen, eine exegetische Untersuchung zu Apg. 2, 1—12, Stuttgart 1973.***

217. Sf. GRIGORIE de NAZIAN, *Omilia 27—1 despre Sfântul Duh, P.G., 36, 164.*

tuitorul revelase : «*Și cuvântul pe care îl auziți nu este al Meu, ci al Tatălui Care M-a trimis. Pe acesta vi l-am spus fiind eu cu voi ; dar Mângâietorul, Duhul pe Care Tatăl Îl va trimite întru numele Meu, Acela vă va învăța toate (διδάξει πάντα) și vă va aduce aminte (ὑπομνήσει) de toate cele ce v-am spus Eu*» (In. 14, 24—26).

Cincizecimea ne arată existența noastră istorică, nu în abstract, sau în manieră individualistă, ci comunitară, în și prin comunitate. Acest eveniment face Biserica nemijlocit și responsabil unită cu Hristos. Ierarhia bisericească este în dependență de Sfântul Duh, datorită ungerii împărătești a Capului Bisericii²¹⁸. De aceea această ierarhie vestește unica învățătură a lui Hristos descoperită și împărtășită de Sfântul Duh celor care au primit harul slujirii preoțești.

Sfântul Duh pogorât peste Sfinții Apostoli i-a umplut de daruri și i-a făcut capabili să vorbească, să vestească cu putere și îndrăznire, să devină crainici ai lui Dumnezeu²¹⁹. Ei au avut după acest eveniment o credință neclintită, temeluită pe Duhul și puterea lui Hristos revărsată în ei. Ei au primit cuvinte și curaj, înțelepciune și cunoștințe, puteri spirituale de excepție. Au devenit alți oameni, care nu se mai temeau de nimeni și de nimc. Ei aveau certitudinea și conștiința acestei puteri și responsabilități extraordinare, precum mărturisiseră Sf. Apostol Petru și ceilalți Apostoli în fața sinedriului și a arhierelui, care le interzice să mai predice pe Hristos : «*Noi trebuie să-l ascultăm pe Dumnezeu mai mult decât pe oameni*» (F. Ap. 5, 29) sau cum exclama Sf. Ap. Pavel : «*vai mie de nu voi binevesti !*» (I Cor. 9, 16).

2.3.2. Sfinții Apostoli — Vestitori ai cuvântului Dumnezeiesc. Dumnezeiescul Învățător a încredințat, prin poruncă, propovăduirea Evangheliei Sfinților Apostoli (Mt. 28, 19). Ei s-au comportat ca atare, făcându-se martori și vestitori ai adevărului. Sf. Ap. Petru mărturisește chiar în predica sa : Hristos-Domnul «*ne-a poruncit să propovăduim poporului și să mărturisim că El este Cel rânduit de Dumnezeu...*» (F. Ap. 10, 42). Pentru aceasta toți Sf. Apostoli stăruiau în «*slujirea cuvântului διακονία τοῦ λόγου*» (F. Ap. 6, 4). Sfinții Apostoli «*au mărturisit și au grăit cuvântul Domnului*» (F. Ap. 8, 2) fiind călăuziți și iluminați de Sfântul Duh. Noul Testament este cuvântul lui Dumnezeu întrupat și împărtășit direct de Mântuitorul Hristos Sfinților Apostoli

218. J. ZIZIOULAS, *op. cit.*, p. 101. Pr. Dr. Ilie MOLDOVAN, *Învățătura despre Sfântul Duh în Ortodoxie și preocupările ecumeniste contemporane*, în «Mitropolia Ardealului» Nr. 7—8/1973, p. 810.

219. Sf. GRIGORIE cel MARE, *Cartea regulei pastorale*, Trad. Pr. Prof. Dr. Alexandru MOISIU, Sibiu 1990, p. 55.

și prin aceștia Bisericii²²⁰. «Predica apostolică era har»²²¹, ea avea o putere din puterea cuvântului lui Hristos, iar prin primirea Sfântului Duh, Sfinții Apostoli au devenit instrumente prin care însuși Domnul putea să vorbească. Sfinții Apostoli aveau conștiința că ei propovăduiesc «cuvântul harului» (F. Ap. 14, 3 ; 20, 32).

Puterea Sfântului Duh, care a grăit și în cazul Mântuitorului, se manifestă, într-un alt mod, lămurit și cu tărie prin Apostoli. Predica apostolică este amintirea sau comunicarea faptelor lui Iisus în puterea convingătoare a Sfântului Duh²²². «În Sfinții Apostoli s-a întipărit și viețuia, în Duhul Sfânt, prezența lui Iisus Hristos, icoana, cuvântul Lui»²²³. Duhul Sfânt revărsat peste Apostoli le-a dat și posibilitatea și puterea să predice Revelația desăvârșită în Hristos. Propovăduirea cuvântului dumnezeiesc se identifică cu însăși vocația apostolatului.

Sfinții Apostoli au receptat învățătura descoperită de Domnul. Sf. Ap. Pavel mărturisea, de pildă, că : «*Evangelia cea binevestită de mine nu este după om ; pentru că nici eu nu de la om am primit-o, ci prin descoperirea lui Iisus Hristos*» (Gal. 1, 1—12). Toți Sfinții Apostoli au avut certitudinea că vestesc *Evangelia Domnului Hristos, că împărtășesc cuvintele lui Dumnezeu*. Ei știau că vestesc ceea ce au primit de la Domnul. Sf. Ap. Pavel scria clar aceasta : «*Εγὼ γὰρ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ κυρίου*» (I Cor. 11, 23). Același dumnezeiesc Apostol scria : «*Căci nu pe noi înșine ne propovăduim, ci pe Iisus Hristos Domnul*» (II Cor. 4, 5) sau «*Noi suntem purtători de cuvânt (cei ce vorbesc în numele și locul Celui Ce i-a mandatat²²⁴) ai lui Hristos, ca și cum Dumnezeu ar îndemna prin noi*» (II Cor. 5, 20). Predicarea se făcea din adâncul și curăția inimii Sfinților Apostoli : «*ca din partea lui Dumnezeu în fața lui Dumnezeu grăim întru Hristos*» (II Cor. 2, 17).

În Biserica primară exista preocuparea stăruitoare pentru păstrarea unității învățăturii, căci împărțindu-se aceasta nu se diviza numai doctrina, ci Hristos însuși (I Cor. 1, 10—13). Apostolul neamurilor ca un slujitor al Domnului «*a plinit cuvântul lui Dumnezeu*» (Col. 1, 25), adică a convertit virtualul în real²²⁵ prin implantarea mesajului mântuirii. El împlinește cuvântul mântuirii în sensul lui dublu : intensiv și extensiv²²⁶. În sens misionar Sf. Ap. Pavel a dus Evangelia printre

220. Pr. Prof. Dr. Constantin GALERIU, *Biblia în Biserica Ortodoxă*, în «Mitropolia Banatului» Nr. 9—10/1985, p. 593.

221. Anselm GÜNTHER, *op. cit.*, p. 21.

222. H. SCHILLER, *Wort Gottes*, p. 26 la Albert DAMBLON, *op. cit.*, p. 313.

223. Pr. Prof. Dr. Costantin GALERIU, *op. cit.*, p. 592.

224. Arhiepiscop Bartolomeu, *Comentariu la Noul Testament*, p. 307.

225. Idem, *Nota 4*, p. 349.

226. Cf. *Nota b*, în *Nouveau Testament, Traduction oecumenique de la Bible*, Edition intégrale, Les Edition du Cerf, Paris 1972, p. 604.

păgâni până la marginile pământului (Rom. 15, 15—19) și în sens pastoral a adus pe orice om la desăvârșire (Col. 1, 28).

Predica apostolică este o predică a mântuirii²²⁷, este o veste a tuturor *cuvintelor vieții* (F. Ap. 5, 20). În Antiohia Pisidiei Sf. Ap. Pavel numea mesajul vestit «*cuvântul mântuirii acesteia* = *ὁ λόγος τῆς σωτηρίας ταύτης*» (F. Ap. 13, 26). Istoricul bisericesc Eusebiu preciza că «propovăduirea mântuirii făcea progrese de la o zi la alta»²²⁸. «Numai prin Apostoli cunoaștem ce a învățat Hristos și cum a învățat El»²²⁹. Învățătura Sfinților Apostoli în formele ei de expresie creștea organic din expresiile Mântuitorului. Etalonul învățaturii apostolice a rămas permanent Hristos, Cel înviat, iar norma de credință era, în mod categoric, propovăduirea hristică.

Întreaga predică apostolică mântuitoare poate să fie înțeleasă ca o împlinire și veste a propovăduirii, a împărăției lui Dumnezeu prin Iisus Domnul nostru. Cuvântul lui Dumnezeu și cuvântul Sfinților Apostoli formează un tot unitar, fiindcă cuvântul lui Dumnezeu — descoperit prin Hristos Domnul — vestește cuvântul Sfinților Apostoli²³⁰. Propovăduirea apostolică este organic legată de învățătura revelată a Domnului nostru Iisus Hristos, însă ea cuprinde explicarea unor adevăruri implicite celor revelate și corespunde nevoilor spirituale ale destinatarilor.

2.3.3. Consecvență și perpetuitate în propovăduire. Se cuvine să se încerce un răspuns la întrebarea: Cum a fost continuată propovăduirea în generațiile postapostolice? S-a păstrat în continuare cuvântul lui Dumnezeu? De păstrarea cuvântului divin în Biserică depinde însăși mântuirea noastră. De această păstrare și continuă tâlcuire corectă a cuvântului dumnezeiesc s-au îngrijit în Biserică Sfinții Părinți și urmașii lor.

Între cuvântul divin cuprins în Noul Testament și între teologia Sfinților Părinți există o legătură fundamentală. Nu există în Biserică vreun cuvânt al lui Dumnezeu, respectiv al lui Hristos, care să nu fie în același timp și cuvânt al credinței Bisericii, al mărturisirii ei.

Există o strictă continuitate între predica Mântuitorului Hristos despre împărăția lui Dumnezeu și între propovăduirea tainei lui Hristos

227. A. GÜNTHÖR, *op. cit.*, p. 85.

228. EUSEBIU al Cezareei, *Istoria bisericească, II, 1*, p. 67.

229. Pr. Prof. Dr. D. STĂNILOAE, *Teologia dogmatică ortodoxă, vol. I*, p. 296.

230. Horst Georg FÖLMANN, *Abriß der Dogmatik. Eine Repetitorium*, Gütersloher Verlagshaus Gerd Mohn, Gütersloh 1973, p. 39.

prin Biserică²³¹. Tradiția primită de către Sfinții Apostoli continuă, de altfel, procesul comunicării între Dumnezeu și om. Însă cuvântul scris al Scripturii a rămas norma precisă a Tradiției. Scriptura a fost scrisă în cadrul Tradiției, pentru aceasta Biblia este normativă pentru Tradiție²³².

Între cele două părți constitutive ale Revelației dumnezeiești : Sf. Scriptură și Sf. Tradiție există o legătură intrinsecă și una ajută la înțelegerea și explicarea celeilalte. Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție cuprind unica descoperire a lui Dumnezeu, fiind două moduri diferite de exprimare a cuvântului lui Dumnezeu, dar singurul îndreptar obiectiv al credinței și al vieții creștine²³³. Tradiția este memoria vie a Bisericii, reprezentând astfel nu o îngrămădire de urme ale trecutului, ci permanența unui cuvânt mereu dătător de viață, mereu înnoit și totuși același, cuvânt prin care Biserica hrănește permanent pe fiii ei. Atât Sf. Scriptură, cât și Sf. Tradiție au un singur izvor : cuvântul lui Dumnezeu auzit, primit și păstrat cu fidelitate de Biserică. Tradiția este interpretarea cuvântului lui Dumnezeu ca izvor al vieții înseși. Sf. Atanasie cel Mare ca și alți Sfinți Părinți au mărturisit o legătură vie între Tradiție și Scriptură, Tradiția fiind citirea și auzirea Scripturii prin Duhul Sfânt²³⁴.

Învățătura bisericească mântuitoare a fost sistematizată și formulată în Sinoadele ecumenice, de către Sfinții Părinți, și se propovăduiește, se explică și se fructifică în și de Biserică întemeiată de Hristos-Domnul. Biserica are menirea de a transmite cuvântul lui Dumnezeu. Această transmitere nu este o repetare simplă, în manieră fundamentalistă, ci este oferirea unui dar divin, binecuvântat. Mesajul lui Dumnezeu este permanent viu și nu este un document de arhivă, ci este «fundamentul poporului lui Dumnezeu de-a lungul istoriei»²³⁵. Biserica ca instituție divino-umană a fost și a rămas tâlcuitoarea și păzitoarea tezaurului inspirat revelațional. Pentru aceasta «Biserica — Tradiția — Biblia, acești trei factori nu se pot separa unul de altul ; ei formează o unitate triptică nedezlegată»²³⁶, această unitate se fundamentează pe Sfântul Duh și este înțeleasă doar în Dumnezeu.

231. Päpstlicher Rat für den Interreligiösen Dialog, Kongregation für die Evangelisierung der Völker, *Dialog und Verkündigung. Überlegungen zum Interreligiösen Dialog und zur Verkündigung des Evangeliums Jesus Christus*, Bonn 1991, p. 30.

232. Helmut NAUSNER, *op. cit.*, p. 241.

233. Pr. Prof. Dr. Ilie MOLDOVAN, *Cuvântul lui Dumnezeu...*, p. 4.

234. Vezi Al. SCHMEMANN, *Euharistia taina împărăției...*, p. 84.

235. J.M.R. TILLARD, *op. cit.*, p. 143.

236. Mitropolit Emilianos TIMIADIS, *Lebendige Orthodoxie, Eine Selbstdarstellung der Orthodoxie im Kreise der christlichen Kirchen*, Johann Michael Sailer Verlag, Nürnberg 1966, p. 135.

Consecvența și perpetuitatea descoperirii dumnezeiești în Biserică sunt date și întreținute de către Sfântul Duh. «Fără călăuzirea Sfântului Duh și fără divină sa iluminare zidirea acestei măreții spirituale care este Evanghelia ar fi fost imposibilă»²³⁷. Sfintele Evanghelii au fost scrise de către ucenicii Domnului după ce Domnul le-a încredințat adevărul pe care ei l-au așternut în scris sub inspirația Sfântului Duh. Fenomenul inspirației, ca și cel de tâlcuire, este o împreună-întâlnire între Dumnezeu și om²³⁸. Rolul Sfântului Duh pentru notarea mesajului evanghelic a fost decisiv, de asemenea, deosebit este rolul Sfântului Duh în tâlcuirea și creșterea organică a acestui mesaj în viața oamenilor. «Prin Duhul Sfânt rodește Evanghelia în toată zidirea care este sub cer»²³⁹. Sfântul Duh este unicul interpret al Evangheliei lui Hristos, căci numai în Duhul Sfânt este posibil ca omul să-și însușească Evanghelia.

Condiția sine qua non a propovăduirii creștine a fost fidelitatea sau consecvența transmiterii învățăturii Mântuitorului. «Să cunoașteți bine puterea cuvintelor Scripturii, în așa fel ca să le cunoașteți nu numai voi, ci să fiți dascălii altora, ca să puteți, după cum spune fericitul Pavel, să vă zidiți unul pe altul» zicea Sf. Ioan Gură de Aur²⁴⁰. Tot el²⁴¹ accentuează că adevăratul predicator trebuie să țină seama de adevărurile doctrinei și moralei divine pe care le comunică.

Se poate spune că, predica apostolică a fost continuată în forma ei cea mai fidelă de către Sfinții Părinți. Genul predicatorial care este considerat drept continuare a predicii apostolice este *omilia*²⁴². Explicarea și traducerea în viață a cuvântului lui Dumnezeu este și a fost vocația ontologică a fiecărui slujitor bisericesc. De aceea predicarea nu poate fi văzută sau confundată cu o cuvântare umană. Predicatorul ia întotdeauna vestea mântuirii din Sfânta Scriptură și apoi actualizează

237. Mitropolit STYLIANOS, *op. cit.*, p. 128.

238. Sergiu BULGAKOV, *Dialog zwischen Gott und Mensch*, p. 31 la Karl Christian FELMY, *op. cit.*, p. 21.

239. Sf. VASILE cel MARE, *Despre Sfântul Duh*, Trad. Pr. Prof. Dr. Constantin CORNIȚESCU, Ed. Institutului biblic și de misiune al B.O.R., P.S.B. 12, București 1988, p. 82.

240. Sf. IOAN GURĂ de AUR, *Omilia a VIII-a la Facere, Scrieri I*, Trad. Pr. Prof. Dr. D. Fecioru, PSB., București 1987, p. 98.

241. Idem, *Omilia despre predică*, P.G. 50, 653 u.

242. Franziskus EISENBACH, *Die Gegenwart Jesus Christi im Gottesdienst. Systematische Studien zur Liturgiekonstitution des II. Vatikanischen Konzils*, Mathias Grünewald — Verlag, Mainz 1982, p. 511. Diac. Drd. Nicolae DURA, *Omilia biblică și actualitatea ei* în «Studii teologice» 1983, p. 27—43. După cum un fluviu fără izvor seacă, tot așa și predica, când nu izvorăște din Sfânta Scriptură. Fiindcă fluviul la revărsare are mai multă apă decât la izvor, el trebuie să adune în drumul său mai multă apă, care se amestecă cu apa de izvor. Astfel este și omilia mereu pregătită și multiplicată ca și Scriptura însăși. Ea folosește izvorul biblic, dar amplificat de situația concretă a omului. Cf. A. DAMBLON, *op. cit.*, p. 304.

liturgic acest mesaj. Astfel Scriptura este izvorul fundamental și primordial, direct sau indirect, al fiecărei omilii. În această formă «pentru credincioșii ortodocși Sfânta Scriptură este vie și numai în Biserică poate fi corect înțeleasă»²⁴³. Biserica prin slujitorii ei explică cuvântul cel viu al lui Dumnezeu.

Întreaga propovăduire patristică și bisericească «reprezintă esența și ființa Evangheliei»²⁴⁴. Predica există chiar ca o transmitere mai departe a cuvântului divin, ca o actualizare a lui²⁴⁵. Propovăduirea bisericească este chiar prelungire a predicii lui Hristos. Slujirea predicării este de aceea eclesială. Actul predicării este mandatat de Biserică și este poruncit spre zidirea Bisericii²⁴⁶. Propovăduirea bisericească a dat și oferă și în continuare cuvântul lui Dumnezeu revelat.

Propovăduirea bisericească împlinită de către sfinții Părinți constituie o parte integrantă a Sfintei Tradiții. Numai prin Tradiție conținutul Sfintei Scripturi devine mereu viu, actual, eficient, dinamic în toată integritatea sa, în cursul generațiilor în istorie²⁴⁷. Biserica prin Sfânta Scriptură și prin Sfânta Tradiție menține Revelația în acțiune»²⁴⁸. Lucrarea de păstrare nealterată a «Revelației în eficiență» este împlinită în decursul istoriei de către Hristos însuși prin Duhul Sfânt. În acest sens există o permanentizare a Revelației care ajută la povățuirea credinciosului către unirea cu Hristos și înduhovnicirea treptată prin lucrarea Sfântului Duh.

Propovăduirea cuvântului divin este o parte integrantă a legăturii supranaturale dintre Dumnezeu și om. Predica este «structură a Revelației»²⁴⁹. Sf. Ioan Gură de Aur deduce puterea generatoare a propovăduirii tocmai din legătura ei intrinsecă cu Evanghelia, cu cuvântul lui Dumnezeu. Eficacitatea pe care o are ea, se aseamănă cu puterea aluatului, lucrător numai prin sine²⁵⁰, aluat ce dospește întreaga frământătură. Propovăduirea bisericească a fost și este legată de Revelația divină și de toate modurile concrete de exteriorizare ale Revela-

243. Klaus SCHWARZ, *Die heilige Schrift — Zeugnis der Kirche — Verkündigung*, în E. Hämmerle s.a. *Zugänge zur Orthodoxie*, p. 130.

244. Nikos NISSIOTIS, *op. cit.*, p. 195. «Die Evangelien sind nicht als Predigttexte für die Zeit der Kirche konzipiert. Sie wollen nicht Material bieten, das man in Predigten verwerten kann; sie sind Predigt» F. KAMPHAUS, *Von der Exegese zur Predigt*, Mainz 1971, p. 316 la DAMBLON A., *op. cit.*, p. 332.

245. H. SCHÜRMAN, *Das Wort Gottes in der Konstitution des II. Vatikanischen Konzils über die heilige Liturgie*, în vol. «Liturgie in der Gemeinde II», p. 131 la F. EISENBACH, *op. cit.*, p. 526.

246. T. D. ROVER *op. cit.*, p. 699.

247. Pr. D. STĂNILOAE, *Teologia dogmatică ortodoxă...*, vol. I, p. 62.

248. *Idem*, p. 51.

249. Angel Miguel MORENO, *op. cit.*, col. 2060.

250. Cf. Pr. Prof. Dr. Dumitru BELU, *Cu privire la predică în concepția Sfântului Ioan Gură de Aur*, în «Mitropolia Ardealului» nr. 3—4/1958, p. 270.

ției *in tempore*, sub forma sa orală sau scrisă. Propovăduirea, ca și teologia, vine implicit din Revelație și ea nu poate fi înțeleasă în afara ei. Propovăduirea reprezintă și expune în forma omenească ceea ce Dumnezeu a revelat în mod uman pentru oameni. Propovăduirea bisericească este deodată biblică și tradițională²⁵¹. Având o asemenea temeluire ea este sigură, autentică și adevărată. Propovăduirea nu este plăsmuită după bunul plac și în continuă schimbare, ci apare ca o repetare și aplicare a aceleiași Revelații, adică a tot ceea ce a vorbit Mântuitorul Hristos, Sfinții Apostoli și cum s-a comunicat mesajul prin Sfinții Părinți și prin Tradiția sfântă a Bisericii lui Hristos, păzită de Duhul Sfânt, până astăzi.

Propovăduirea este nu doar o repetare a Revelației, ci este *actualizare a cuvântului lui Hristos*²⁵². Astfel apare această lucrare sfântă ca o «icoană actuală a divinului» (Constantin Andronikof). Predica și Sfânta Scriptură aparțin strâns legat împreună. Sfânta Scriptură, împreună și alături de Sfânta Tradiție — deci Revelația dumnezeiască — este «norma și izvorul propovăduirii, căci fără ea credința Bisericii se atrofiază»²⁵³. Propovăduirea reprezintă o actualizare a cuvântului divin numai în măsura în care este cu adevărat biblică și patristică, repetând și mărturisind Revelația. Propovăduirea reprezintă o contemporaneizare a Revelației, ea actualizează pe Hristos în opera Sa mântuitoare.

2.3.4. Sacralitatea propovăduirii. Slujitorul lui Dumnezeu în lucrarea sa de vestitor al voci și cuvintelor mântuitoare, trebuie să fie ca o lumină pentru ceilalți, ca să le ofere sprijin în obținerea mântuirii (Isaia 49, 6). Printr-o asemenea lucrare sfântă se poate sălășlui «Cuvântul lui Hristos să locuiască cu bogăție» (Col. 3, 16) în cei care ascultă, primesc și trăiesc mesajul mântuitor împărtășit.

Mântuitorul Hristos încredința pe cei șaptezeci de ucenici când îi trimise la propovăduire și asigură și pe urmașii legitimi ai acestora: «Cel ce vă ascultă pe voi pe Mine Mă ascultă...» (Lc. 10, 16). La Cincizecime și după acest moment unic în istoria mântuirii oamenilor graiul Sfinților Apostoli era împărtășitorul unor cuvinte dumnezeiești, vii. Predica lor era harismatică, era un dar permanent asistat și întărit de Sfântul Duh. În predica apostolică era prezent cuvântul Mântuitorului Hristos. Ei purtau și recunoșteau prezența Cuvântului divin în cuvîn-

251. Mitropolit Chrysostomos CONSTANTINIDIS, *op. cit.*, p. 391.

252. «Die Predigt ist Gottes Wort, weil der Prediger das verkünden kann und darf, was Gott zuerst durch Propheten des Alten Bundes, dann durch seinen Sohn und endlich durch die Apostel» A. GUNTHER, *op. cit.*, p. 25.

253. Dei Verbum, 21. Predica a fost caracterizată ca o veste despre Hristos-Sacramentul actualizat și eficient. Cf. *Liturgiekonstitution* 35, 2.

tele lor, căci ei au primit cuvintele vieții direct de la Domnul²⁵⁴. Numai în această lumină vom putea înțelege cuvintele revelate: «*Dacă vorbește cineva cuvintele lui să fie ca ale lui Dumnezeu; dacă slujește cineva, slujba lui să fie ca din puterea pe care o dă Dumnezeu, pentru ca întru toate Dumnezeu să Se slăvească prin Iisus Hristos*» (I Petru 4, 11). Pentru a putea împlini o asemenea înaltă slujire Sf. Ap. Pavel stăruia: «*Rugați-vă și pentru mine, ca să mi se dea cuvânt, când voi deschide gura mea, să fac cunoscută cu îndrăzneală taina Evangheliei*» (Ef. 6, 19).

Propovăduirea este recunoscută nu doar ca o continuare a expunerii cuvântului Scripturii, ci este înțeleasă ca vorbire actuală a lui Dumnezeu însuși²⁵⁵. Propovăduirea bisericească «este predica Domnului... preotul predică *in persona Christi*»²⁵⁶. Hristos predică astăzi prin Biserică. Hristos este predicatorul, El învață prin preot²⁵⁷. În lucrarea învățătoarească a Bisericii însuși «Hristos învață Biserica Sa în continuare, luminând-o în înțelegerea cuvintelor Lui și a lucrării Lui mântuitoare în contextul fiecărui timp... Toată Biserica este învățată de El și învățătoare prin participarea la slujirea lui învățătoarească»²⁵⁸. Când oamenii folosesc cuvântul cu seriozitate ca mijloc de legătură și susținere comunitară între ei simt cuvântul lor și răspunderea folosirii serioase a lui, cu mult mai mult trebuie să simtă aceasta când vorbesc în numele lui Hristos, când comunică altora cuvintele Lui. «Odată cu ei se comunică atunci prin ei Hristos însuși. Ei simt cuvintele lor pornind de la Hristos, sau că El vorbește prin ei... Prin cuvântul Său, Domnul Hristos provoacă în ascultătorii Săi experiența dumnezeirii Sale, și chiar și astăzi provoacă această experiență»²⁵⁹. Predica nu este o lucrare umană, ci este o lucrare mântuitoare, în mijlocul căreia stă Hristos-Domnul.

Sacralitatea propovăduirii decurge din vestirea cuvintelor sfinte, în numele Celui întreit sfânt. «*Noi, iubiiții mei, suntem slujitori și nu predicăm de la noi, ci cele ce sunt ale lui Dumnezeu*»²⁶⁰. Preotul care predică trebuie să aibă conștiința că tâlcuiește credincioșilor «*scrisorile*

254. Pr. Prof. Dr. Constantin GALERIU, *Biblia...*, p. 592.

255. «Si Dieu ne nous parlais pas, ce dont sa Parole nous parlé, perdrait tout son sens», Luis NOYER, *Prédication et mystere*, în «La Maison-Dieu», Paris 1948, p. 22. Acest număr întreg al revistei Institutului de Liturgică și Pastorală din Paris descrie predica ca proclamare eficientă a tainei mântuirii noastre.

256. Cf. *Allgemeine Einführung in das Römische Meßbuch* (AEM), 7, 1975

257. A. GÜNTHÖR, *op. cit.*, p. 29; Pr. D. STĂNILOAE, *Spiritualitate și comuniune...*, p. 7.

258. Pr. D. STĂNILOAE, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. II, p. 231.

259. Idem. *Iisus Hristos sau restaurarea omului...*, p. 342, 213.

260. Sf. IOAN GURĂ de AUR, *În Epist. 2 ad Thess., Homilie 3, 4*.

pe care Dumnezeu le-a trimis oamenilor»²⁶¹, că acestea sunt «cuvintele Duhului»²⁶². Sfinții Părinți considerau predica drept lucrare de ordin sacramental²⁶³. Puterea, lucrarea și sacralitatea predicării este dată și susținută de «cuvântul luminos al Domnului, este adevărul pogorât de sus din cer peste adunarea Bisericii și lucrează prin o slujire directă și plină de lumină»²⁶⁴. Sacralitatea propovăduirii este întemeiată pe «cuvântul lui Dumnezeu» (Tit. 2, 5), pe «cuvântul adevărului» (II Tim. 2, 15) care este chiar conținut al predicii. De asemenea, faptul învierii conferă cuvântului lui Dumnezeu — al cărui slujitor este preotul — «autoritatea lucrurilor divine»²⁶⁵.

În finalul unei omilii la Facere îndemna Sf. Ioan Gură de Aur pe ascultătorii săi și le preciza: «Bărbatul să spună unele din cele grăite aici; să le audă și soția, să le învețe și copiii și slugile! Să ajungă, deci, casa bisericii, pentru ca să fie pus pe fugă diavolul, să se sălășuiască acolo harul Sfântului Duh și toată pacea și înțelegerea să întărească pe cei din casă»²⁶⁶.

Când vorbim despre sacralitatea propovăduirii ne gândim la trei motivații ce stau la temelia acestei realități: *conținutul* ei trebuie să fie sacru, căci este cuvânt divin, cuvânt păstrat și vestit de către izvoarele Revelației dumnezeiești; *locul și timpul* propovăduirii sunt sfinte: biserica și atmosfera sfintelor slujbe; și *scopul* sau *finalitatea* propovăduirii este sfântă, căci trebuie să contribuie la îmbunătățirea și înduhovnicirea ascultătorilor.

2.3.5. Slujirea învățătoarească a Mântuitorului, incredințată Sfinților Apostoli și preluată de părinții bisericești se continuă prin preoția lucrătoare. Biserica nu este o simplă instituție, ci un mod de existență. În Biserică, omul — chip al lui Dumnezeu își asumă felul de existență al Ziditorului. Pentru aceasta, cunoașterea modului de existență al lui Dumnezeu «nu este un lux, ci este o necesitate sau trebuință esențială»²⁶⁷. Cunoașterea aceasta a lui Dumnezeu se poate împlini printr-o propovăduire susținută. De altfel cuvântul învățaturii este «un lucru al

261. Idem, *Omilia a II-a la Geneză*, P.G. 53, 28.

262. Fer. IERONIM, *Epistola 106*, P.L. 23, 837.

263. Vezi René GIRAULT, *La prédication est mystère*, în «La Maison-Dieu» nr. 39/1954, p. 7—22.

264. CLEMENT ALEXANDRINUL, *Stromata a VI-a 34, 3*, Traducere de Pr. D. Fecioru, P.S.B. 5, Ed. Institutului biblic și de misiune ortodoxă, București 1982, p. 411.

265. Pr. Prof. Dr. Ilie MOLODOVAN, *Cuvântul lui Dumnezeu...*, p. 1.

266. *Scrieri I*, p. 44.

267. J. ZIZIOULAS, *Existența ca și comuniune*, New York 1985, p. 269 recenzie de Pr. Asist. Dr. Ioan Sauca, în «Mitropolia Banatului» nr. 1/1987, p. 113—117.

Duhului, care s-a încredințat preotului și arhiereului»²⁶⁸. Cuvântul propovăduit cuprinde mesajul descoperit de Dumnezeu profetilor, însuși cuvântul adus de Dumnezeu — Cuvântul și apoi primit de Sfinții Apostoli și păstrat de toți bărbații iluștri ai Bisericii de-a lungul veacurilor.

Conținutul Revelației divine este tâlcuit prin intermediul propovăduirii și comunicat la nivelul mentalității credincioșilor contemporani. Prin această tâlcuire a mesajului mântuitor credinciosul intră în legătură comunitară cu Hristos — Cuvântul lui Dumnezeu. Predicarea cuvântului divin pune pe ascultătorii și primitorii mesajului în prezența lui Hristos și a operei Sale mântuitoare. Predicarea este chiar o grăire a lui Dumnezeu, cum mărturisește Fer. Augustin²⁶⁹. Asemenea profetului sau Apostolului, preotul predicator este un vas și un instrument în mâna lui Dumnezeu, un păstrător și comunicator al Revelației divine. Preotul predicator prin primirea hirotoniei are chiar o legătură directă cu Sfinții Apostoli, prin succesiunea apostolică. De la sfinții Apostoli primește și mesajul nealterat păstrat în Biserică cu sfințenie așa cum a fost descoperit de Hristos-Domnul. Iar Sfinții Apostoli au predat cu credincioșie sfântă ceea ce au receptat: «*Ce era de la început, ce am auzit, ce am văzut cu ochii noștri, ce am privit și mâinile noastre au pipăit despre Cuvântul vieții, aceea vă vestim*» (I In. 1, 1). Iar Sf. Ap. Pavel avea garanția și totala încredințare și certitudine că, ceea ce a predicat, este cuvântul cele adevărat al Domnului: «*Dar chiar dacă noi sau inger din cer v-ar vesti altă Evanghelie decât aceea care v-am vestit-o, — să fie anatema!*» (Gal. 1, 8). Deci trebuie să continue cu o deplină siguranță vestirea.

Biserica prin preoția sacramentală arată oamenilor calea mântuirii, cale pe care au arătat-o profeții, Mântuitorul însuși, Sfinții Apostoli și toți sfinții și părinții bisericești în cele douăzeci de veacuri creștine. Singura vrednicie pentru care slujitorul bisericesc se poate bucura de o cinste mai mare este lucrarea cu stăruință și înțelepciune «*cu cuvântul și cu învățătura*» (I Tim. 5, 17).

«Dumnezeiasca predică»²⁷⁰ este o proclamare a mesajului mântuirii în viața ascultătorilor, pentru a-i lumina, uni și pentru a confrunța viața

268. Prof. I. FUNDULIS, 'O λόγος τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ θεῖα λειτουργίᾳ, Tesalonic 1965, p. 14, la Pr. D. STĂNILOAE, *Convorbiri duhovnicești*, vol. II, de Ierom. Ioanichie BĂLAN, Episcopiei Romanului și Hușilor, Roman 1986, p. 52.

269. Cf. F. SCHNITZER, *Zur Theologie und Verkündigung in den Predigten des hl. Augustinus*, Freiburg 1968, p. 451.

270. Teokitos STRAGKAS, *Εκκλησίας Ελλάδος Ιστορία εκ πιγών απσευδων*, tom. B, Atena 1970, p. 1404—1405 la Pr. Prof. Dr. Nicolae DURĂ, *Sfântul și Marele Sinod*

lor cu iubirea și cu voința lui Dumnezeu²⁷¹. Predicatorul trebuie să aibă în vestirea sa cuvinte în formă de mărturie. Această mărturie în duhul apostolic și patristic trebuie să fie curată, autentică, slujitoare și vrednică de primit. Predica slujitorului bisericesc de astăzi, trebuie să fie un cuvânt mântuitor, reflex și putere din puterea Cuvântului întrupat. Între propovăduirea bisericească, cea a Mântuitorului și a Sfinților Apostoli trebuie să existe o strânsă conexiune. Preotul are vocația de-a învăța drept cuvântul adevărului, având în vedere suportul și conținutul biblic și patristic al izvorului. Preotul tâlcuiește azi Evanghelia ținând seama de modul în care au înțeles și interpretat învățătura Bisericii Sfinții Părinți, dar și de trebuințele spirituale ale credincioșilor zilelor noastre. Se cuvine ca mesajul evanghelic să fie vestit în duhul Sfinților Părinți ai Bisericii, ori mai bine zis cum ar fi propovăduit ei această învățătură divină în vremea noastră.

2.4. Sensul propovăduirii în slujirea mântuirii la părinții și scriitorii bisericești

Fiul lui Dumnezeu S-a întrupat nu pentru a ne da o doctrină sau pentru a da răspunsuri la întrebări ale curiozității omenești. El a venit să dea răspuns la esențiala întrebare a vieții: *Ce să fac să mă mântuiesc?*

Întreaga învățătură a Fiului lui Dumnezeu întrupat a fost un îndemn stăruitor spre a intra oamenii în raportul de filiație divină. «*Evanghelia lui Hristos este putere a lui Dumnezeu spre mântuirea a tot celui ce crede*» (Rom. 1, 16). Chiar prin vestirea cuvântului mântuirii ascultătorii sunt aduși în contact cu Hristos, printr-o lucrare harică: «*Pe când Petru vorbea aceste cuvinte, Duhul Sfânt a căzut peste toți cei care ascultau cuvântul*» (F. Ap. 10, 44).

Propovăduirea în sensul și dimensiunea ei autentică este *comunicare de viață*²⁷². Predicarea mesajului mântuirii trebuie să frământa conștiința ascultătorilor, să le impulsioneze entuziasmul, ca apoi să determine la fapte. Mesajul mântuitor revelat și predicat trebuie să asigure posibilitatea însușirii exacte a adevărului pentru lucrarea mântuirii subiective. Astfel propovăduirea cuvântului divin este un liant între mântuirea obiectivă și înfăptuirea mântuirii subiective. În

ecumenic. *Considerații eclesiologice privind textele redactate de comisia pregătitoare a celei de a II-a Conferințe pan-ortodoxe presinodale*, în «Mitropolia Moldovei și Sucevei», nr. 5/1988, p. 34.

271. Vezi J.J. ALLMEN, *Le prédication, témoin de l'Evangile*, în «Irénikon» nr. 3/1976, p. 334—335.

272. Ierod. Dr. Nicolae MLADIN, *Predica de azi, în vol. «Prin zbuciumul vremii»*, p. 5.

Biserica din perioada post-apostolică se poate constata, în mod clar, o înaltă prețuire a cuvântului lui Dumnezeu ca vestire și înfăptuire a mântuirii²⁷³. Această putere deosebită și înrăuritoare de viață se află revărsată mai ales în cadrul și atmosfera Sfintei Liturghii.

Sf. Clement (episcopul Romei între anii 92—101) scria: «*Deci, fraților și surorilor, după cuvântul Dumnezeului adevărului, vă citesc această cuvântare, ca să fiți cu luare aminte la cele scrise, spre a vă mântui și voi și acela dintre voi care citește*»²⁷⁴. Sf. Clement ruga pe destinatarii și pe toți ascultătorii acestei epistole să fie implinitori ai cuvintelor Domnului, căci nu ne mântuim prin cuvinte auzite sau repetate, ci ne mântuim prin întruparea lor în fapte. Omilia sau explicarea lecturilor biblice avea un loc bine precizat, era ca un corolar al citirilor sfinte, în Liturghia Bisericii din zorii Creștinismului²⁷⁵. În Biserica creștină predica ocazionată de sinaxa săptămânală a credincioșilor era o formă esențială a învățământului paleocreștin.

Părinții Bisericii ecumenice au fost «pătrunși de convingerea că mântuirea credincioșilor nu poate fi asigurată obiectiv fără o maximă difuzare a învățăturilor descoperite»²⁷⁶. Ei ne-au transmis prin operele lor mărturia experienței spirituale ca un autentic model de înțelegere a cuvântului dumnezeiesc și transpunerea lui în viața reală a credincioșilor pentru dobândirea mântuirii. Cuvântul patristic, plin de autoritate, reprezintă o parte integrantă a Sfintei Tradiții.

Sfinții Trei Ierarhi: Vasile cel Mare, Grigorie de Nazians și Ioan Gură de Aur între cele trei funcții fundamentale ale propovăduirii bisericești precizează și «*desăvârșirea și îndumnezeirea sufletului credincioșilor*»²⁷⁷. Pentru aceasta celebrele tratate «*Despre preoție*» ale Sfinților Ioan Gură de Aur, Grigorie Teologul, Sf. Efreem Sirul²⁷⁸ și Sf. Grigorie cel Mare (Dialogul)²⁷⁹ consacră un amplu spațiu și un loc prioritar datoriei preotului de a învăța. Pentru o reală și pleneră slujire a mesajului dumnezeiesc se cere nu numai o permanentă preocupare și

273. «So steht die Verkündigung ganz in der Perspektive der Gegenwart und entfaltet eine das Heil in Christus repräsentierende Macht» L. SCHEFFCZYK, *Von der Heilsmacht des Wortes*, München 1966, p. 228.

274. Omilia numită *Epistola a II-a către corințeni*, XIX, 1, Trad. de Pr. D. Fecioru, în P.S.B., vol. I, Ed. Institutului biblic și de misiune ortodoxă al B.O.R., București 1979, p. 103.

275. Sf. IUSTIN MARTIRUL și FILOZOFUL, *Apologia I*, cap. 67, 4, P.G. 6, 429.

276. Pr. D. BELU, *Predicatorul...*, p. 358.

277. Pr. Prof. Dr. Dumitru POPESCU, *L'homélie et le predicateur dans la vision des Trois Saints Hiérarques* în «Nouvelles de l'Église Orthodoxe Roumaine» (ROC). Nr. 1, 1989, p. 16.

278. Vezi trad. publicată de Pr. D. FECIORU, Ed. Institutului biblic și de misiune..., București 1987.

279. Trad. Pr. Al. MOISIU, *Cartea regulei pastorale*, Sibiu 1987, p. 216.

osteneală intelectuală, ci este necesară o permanentă curățire de păcate și un continuu progres moral. Numai așa Sfinții Părinți și scriitori bisericești au luminat, au trezit din letargia păcatului și au convertit pe credincioși la o viață creștină adevărată prin cuvântul viu și prin fapte.

2.4.1. Sfinții Trei Ierarhi. a. Sfântul Vasile cel Mare²⁸⁰. Predicile păstrate de la Sf. Vasile cel Mare ne dovedesc o conștiință copleșită de adevărul că predica constituie o necesitate absolută pentru mântuirea credincioșilor, pentru reintrarea lor în condiția normală de comuniune plentudinară cu Dumnezeu și cu semenii.

Sf. Vasile cel Mare scria cu cuvinte categorice: *«Dacă celui căruia i s-a încredințat sarcina de a propovădui cuvântul va neglija să și-o îndeplinească e osândit, ca un ucigaș de oameni precum este scris (Iez. 33)»*²⁸¹. Prin predică se cuvine să fie însănătoșiți cei suferinzi de plăgile păcatelor. Preotul predicator trebuie să ia din Sf. Scriptură *«ca dintr-un spital obștesc al sufletelor, tămăduirea pentru boli»*²⁸². Scriptura însăși ne este oferită pentru ajutarea restaurării integrității omului în Dumnezeu.

*«Păcatul fiind tot ceea ce este mai umilitor»*²⁸³ trebuie să fie înlăturat prin forța cuvântului mântuitor. Scopul cuvintelor de învățătură *«este nu ca să aducă laudă de la cei ce le ascultă, ci mântuirea celor ce sunt instruiți de ele»*²⁸⁴. Adevărul dumnezeiesc care se propovăduiește în Biserică *«conlucrează la mântuire»* (Comentariu la Psalmi, p. 7). Predicarea Evangheliei are multă putere întru a conduce și îndruma pe oameni la mântuire (= *«Διά τοῦτο ἐυκαταφρονῆτοῖς λεῖξειδιούς πολὺ τὸ ἀγῶν καὶ πρὸς σωτηρίαν ὄλκον ἔχει τοῦ Ἐυαγγέλιου τὸ κηρύγμα»*, Homilia în Psalmum XLIV, 3, P.G. 29, 387).

Prin predică Dumnezeu revarsă harul Său în sufletele credincioșilor, care se deschid și se predau lucrării Domnului: *«Știu că harul ce se revarsă de la Dumnezeu în cuvintele cele referitoare la Hristos este cât se poate de bogat. Pentru aceasta într-un timp destul de scurt, predica a străbătut aproape întreaga lume de la un capăt la altul. Predicarea Evangheliei făcându-se în cuvinte simple și vrednice de dispreț,*

280. Vezi Pr. Prof. D. BELU, *Activitatea omiletică a Sfântului Vasile cel Mare*. în «Mitropolia Ardealului» nr. 1—3/1979, p. 35; Arhim. Veniamin MICLE, *Sfântul Vasile cel Mare, predicator al cuvântului lui Dumnezeu* în «Mitropolia Banatului» nr. 10—12/1979, p. 610—633; de asemenea, volumul omagial *Sfântul Vasile cel Mare*, Ed. Institutului biblic și de misiune ortodoxă, București 1979.

281. SF. VASILE cel MARE, *Regulae brevis tractatae*, răspuns la întrebarea XLV, P.G. 31, 1112.

282. Idem, *Omilie la Psalmul I*, P.S.B. 17, p. 183.

283. Idem, *Comentariu la Psalmi*, p. 196.

284. Idem, *Omilia I, La început a făcut Dumnezeu cerul și pământul*, P.S.B. 17, p. 72.

are multă putere întru a conduce și îndruma pe cineva la mântuire»²⁸⁵. Același har dumnezeiesc dă și putere predicatorului.

«Predica mântuitoare»²⁸⁶ ori «învățăturile mântuitoare ne îndreaptă sufletele»²⁸⁷ sunt adevărată hrană duhovnicească, cu ajutorul căreia omul nostru cel lăuntric se întărește și se desăvârșește. Prin lucrarea învățătoarească Biserica face pe credincioși conștienți și lucrători prin Duhul spre înnoirea cea duhovnicească, trecerea de la o viață în robia patimilor spre prefacerea viețuirii noastre cerești (*Liber de Spiritu Sancto*, P.G. 32, 19). Prin învățătură și faptă sufletul poate fi condus la o viață virtuoașă.

b. **Sfântul Grigorie de Nazians** a accentuat, ca și alți Sfinți Părinți, însemnătatea deosebită a slujirii învățătoarești îndeplinită de preoți și de episcopi. Învățătura revelată lumii de Fiul lui Dumnezeu întrupat și descrierea vieții Lui dumnezeiești trebuie să fie prezentată pentru nivelul înțelegerii fiecărui timp. Pentru împlinirea lui soteriologică, cuvântul revelat, trebuie vestit la nivelul accesibil al credincioșilor. În acest sens propovăduirea implică o înaltă responsabilitate. De aceea spunea Sf. Grigorie de Nazians: «este mai bine să-mi plec urechea ascultătoare, decât să mișc limba neștiutoare»²⁸⁸.

Propovăduirea cuvântului este instrumentul de întărire și de povățuire pe calea, nu tocmai simplă, a mântuirii. «Pe unii oameni îi vindecă cu cuvântul; pe alții îi îndreapți cu pilda vieții tale... Pe cei leneși și greu de mișcat spre bine trebuie să-i deștepți cu lovitura cuvântului; iar pe cei peste măsură înfierbântați cu duhul îi faci mai buni dacă-i strângi și-i oprești cu cuvântul»²⁸⁹. Pentru acest motiv preotul predicator trebuie să folosească cuvântul mântuitor cu multă înțelepciune și îndemănare. De la caz la caz, ținând seama de situația și ascultătorii concreți, predicatorul lucrează la opera de mântuire.

c. **Sfântul Ioan Gură de Aur**, ca cel mai mare cuvântător al mesajului dumnezeiesc, a sublinia valoarea soteriologică a propovăduirii. Prin ajutorul harului, Sf. Ioan Gură de Aur a fost și este un călăuzitor spre mântuire al oamenilor. El a fost «înțelept talmăcitor al tainelor lui Dumnezeu și ochiul Bisericii din Bizanț și al întregii Biserici»²⁹⁰.

285. Idem, *Comentariu la Psalmi*, p. 212—213.

286. Idem, *Omilia a XIII-a*, P.S.B. 17, p. 48.

287. Idem, *Omilia a II-a despre post*, VII, P.S.B. 17, p. 364.

288. Sf. GRIGORIE de NAZIAN, *Cuvânt despre fuga în Pont sau despre preoție*, Trad. Pr. D. Fecioru, București 1987, p. 184.

289. Idem, p. 174.

290. ISIDOR PELUSIOTUL, la Pr. Prof. Dr. Ioan Gh. COMAN, *Patrologia, Manual pentru Institututele teologice*, Ed. Institutului biblic și de misiune al B.O.R., București 1956, p. 151.

Cuvântul lui Dumnezeu reprezintă condiția esențială a mântuirii, căci fără învățătura de sus nimeni nu poate intra în legătură cu Dumnezeu, izvorul mântuirii. Adevărul descoperit de Dumnezeu este necesar pentru mântuire. Datorită conținutului predicii — cuvântul divin dat oamenilor — predica are o valoare intrinsecă și deci soteriologică.

Sf. Ioan Gură de Aur vorbește despre predică ca despre o mare lucrare: «*ὄρω μέγα τὸ κήρυγμα*»²⁹¹. Dacă pentru tămăduirea trupurilor s-au descoperit atâtea medicamente și instrumente, «*pentru cei ce vindecă Trupul lui Hristos, pentru preoți, nu s-a născocit ceva asemănător. În afară de pilda prin faptă, preoții nu au decât un singur mijloc, o singură cale de a vindeca: învățătura cu cuvântul, predica. Aceasta este instrumentul, aceasta este hrana, aceasta este cel mai bun aer; aceasta ține loc de medicament, aceasta ține loc de cauterizare, ține loc de bisturiu. Dacă preotul trebuie să ardă sau să taie, trebuie să se folosească neapărat de predică. Dacă predica nu-i în stare să facă aceasta, zadarnice sunt toate celelalte*»²⁹². Predica este asemenea unei săgeți, căci cuvântul lui Dumnezeu trebuie să atingă inimile oamenilor răi — dușmanii lui Dumnezeu — nu pentru ai omori sau răni, ci pentru ca să-i aducă în comuniunea divină (Omilie la explicarea Psalmului 44, 7, P.G. 55, 193—194). Propovăduirea bisericească este frământarea întregului aluat, ca să dospească pâinea cea duhovnicească a mântuirii oamenilor credincioși.

Prin predicarea cuvântului divin în fața credincioșilor se lucrează însănătoșirea sufletului. «*Prin predică ridicăm sufletul deznădăjduit; prin predică smerim sufletul îngâmfat; prin predică tăiem ce-i de prisos; prin predică împlinim cele ce sunt de folos*»²⁹³. Predica, în calitatea ei de învățătură a cuvântului (ἡ τοῦ λόγου διδασκαλία) reprezintă calea și mijlocul fundamental pentru susținerea vieții Bisericii creștine²⁹⁴. Sf. Ioan Gură de Aur vorbind despre cuvintele Mântuitorului «*cel ce va face și va învăța, acesta mare se va chema în împărăția cerurilor*» (Mt. 5, 19) accentuează în mod clar, că «*este nevoie de amândouă pentru o desăvârșită zidire sufletească*»²⁹⁵. Învățătura și lucrarea merg mereu și trebuie să fie împreună pentru fireasca lor finalitate.

Sensul și menirea predicii este să fie transpusă în viață, finalitatea propovăduirii este împlinirea ei în practică. «*Nu avem nici un folos de*

291. Sf. IOAN GURĂ de AUR, *Omilia a XIV-a la Faptele Apostolilor* 2, P.G. 6, 60, 114—115.

292. Idem, *Despre preoție*, IV, 3 Trad. de Pr. D. Fecioru, p. 99.

293. Ibidem.

294. Vezi Pr. Prof. Mihail BULACU, *Însemnătatea predicii după Sfântul Ioan Hrisostom*, în «*Biserica Ortodoxă Română*» 1928, p. 887.

295. Sf. IOAN GURĂ de AUR, *Despre preoție*, p. 111.

auzim predica, dar nu săvârșim cele ce auzim» (Omilia a XIX-a la Facere, p. 231). Era o dorință fierbinte a Sf. Ioan Gură de Aur ca mesajul mântuirii să fie transpus în faptă: «*Nu vreau ca spusele mele să fie auzite numai, ci vreau să le puneți în sufletul vostru și, cugetând mereu la ele, să le fixați în minte. Să învățați pe semenii voștri să săvârșească virtutea și cu fapta»* (Idem, p. 241). «*Ce folos dacă în fiecare zi auzim poruncile, dar nu le facem? De aceea, vă rog, să ne sârguim să le îndeplinim cu fapta — altfel nu-i cu putință să ne mântuim — ca să ne spălăm și păcatele și să fim învredniciți și de iubirea de oameni a Stăpânului»*²⁹⁶. Propovăduirea hrisostomică precizează utilitatea absolută a cuvântului rosti: «*Nu urmăresc atâ doar să vă spun multe și să plec, ci vreau ca învățătura cuvântului meu să fie pe măsura puterii voastre, ca să culegeți folos de pe urma spuselor mele și așa să plecați acasă»*²⁹⁷. «*Vă predic... să plecați cu un folos acasă și să vi se înmulțească faptele de virtute»* (Idem, p. 204).

Ascultătorii predicii trebuie să primească cuvintele mântuirii pentru a se folosi. Subiectele tratate în cadrul predicilor trebuie să fie de zidire sufletească, nu cele care pot să încânte pe ascultători. Rostirea de predici pe placul ascultătorilor este una dintre pietrele de poticnire sau fiare care amenință viața preotului²⁹⁸. «*Sunt vinovați de osândă și de pedeapsă tot atât de mare cei care nu predică spre folosul credincioșilor, ca și cei ce ucid pe ucenicii lor»* (P.G. 50, 656). A predica după placul ascultătorilor este lucru păgubitor și primejdios pentru predicator, dar și pentru credincioși.

Cuvântul predicat în biserică trebuie să fie repetat și rostit și de către credincioși între ei, se cuvine să fie viu în mintea ascultătorilor: «*Să frământați în voi înșivă aceste învățături dumnezeiești. De veți avea mare grijă de ele și vă veți ocupa mintea cu el, veți putea birui cu ușurință patimile ce vă supără de uneltirile diavolului»*²⁹⁹. Propovăduirea are menirea de-a schimba sufletul omenesc³⁰⁰, transformarea vieții păcătoase spre virtute și bună viețuire. «*Vă pun înainte învățătura cea mântuitoare; nu vă grăiesc gânduri ale minții mele, ci învățăturile dăruite mie de Stăpânul prin dumnezeieștile Scripturi... vă povățuiesc în fiecare zi pe calea virtuții»*³⁰¹.

296. Idem, Omilia a XLVIII, la Facere, Scrieri II, P.S.B. 22, p. 153.

297. Idem, p. 72.

298. Idem, *Vezi Despre preoție*, p. 113, 115.

299. Idem, Omilia a XIV-a la Facere, Scrieri I, p. 164—165.

300. Predicatorul vestește nu pentru a vorbi, ci pentru a converti, a schimba sufletele. Fernand MARTIN, *Sf. Jean Chrysostome*, Paris, f.a., p. XVI, la Pr. Prof. Dr. Mihail BULACU, *Omilia despre predică a Sf. Ioan Gură de Aur*, Studiu omiletic, și comparativ cu predica modernă și contemporană, București 1946, p. 12.

301. Sf. IOAN GURĂ de AUR, Omilia a XI-a la Facere, Scrieri I, p. 132.

Preotul vestitor, prin faptul că împărtășește credincioșilor cuvântul mântuirii, slujește o jertfă, căci cuvântul reprezintă «*cea mai mare jertfă, cea mai sfântă și cea mai bună din toate celelalte jertfe!*»³⁰². Tocmai datorită acestui fapt și datorită slujirii mântuirii credincioșilor fiecare preot trebuie să dobândească puterea de-a predica, să ostenească pentru dobândirea puterii de-a cuvânta cu putere multă în numele și-n harul Învățătorului și Arhiereului suprem și veșnic.

2.4.2. Alți Sfinți Părinți și scriitori bisericești. Marii cuvântători de Dumnezeu ai Bisericii dreptmăritoare au fost străluciți mântuitori ai cuvântului dumnezeiesc, dar ei au fost mai presus de orice făclii de sfințenie, de bunătațe, de dragoste. Puterea, frumusețea și folosul cuvintelor lor provin din izvorul lor : mesajul divin. Acestui cuvânt al lui Dumnezeu ei și-au deschis sufletul și mintea cu toată sinceritatea și dragostea și harul Sfântului Duh a ajutat și a împlinit lucrarea lor sfântă.

Sfinții Părinți, participanți la Sinodul VI ecumenic, subliniază obligativitatea slujitorilor bisericești de a predica învățăturile cele dumnezeiești : «*Pentru ca poporul, cunoscând prin învățătura sus-zișilor Părinți cele bune și de dorit și cele nefolositoare și de lepădat, își va îndrepta viața spre mai bine și nu va fi prins de patima ignoranței, ci luând aminte la învățătură se va îmbărbăta să nu pățească ceva rău și de frica muncilor iminente își va pregăti mântuirea sa*» (Canonul 19). Atanasie în enciclica a 39-a după ce a citat cărțile Sfintei Scripturi scrie : «*Acestea sunt izvorul mântuirii ca cel setos să-și stâmpere setea prin cuvintele dintr-însele ; dreapta credință se propovăduiește numai în aceste cărți*»³⁰³.

Cuvântul dumnezeiesc descoperit oamnilor ne așază în comuniune cu Hristos Învățătorul nostru suprem, ne pune în comuniune cu Dumnezeu. Întreaga învățătură a Mântuitorului trebuie să fie înțeleasă ca descoperire supremă — în limitele permise de capacitatea omului — a lui Dumnezeu, ca «*mijloc spre mântuirea omului, întrucât descoperirea nu are alt scop decât mântuirea*»³⁰⁴. Revelația în Iisus Domnul nostru este întotdeauna *mântuitoare*³⁰⁵. Sfinții Părinți și scriitorii bisericești au înțeles Biblia întreagă ca un moment al Întrupării. Sfânta

302. Idem, *Omilia rostită când a fost hirotonit preot*, în vol. «Despre preoție», p. 147.

303. Nicodim MILAȘ, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, însoțite de comentarii, Trad. Uros Kovincici și Dr. Nicolae Popovici, vol. I, partea a 2-a, Arad 1930, p. 371. Vezi și Pr. Asist. Nicolae DURA, *Norme canonice referitoare la îndatorirea învățătoare și omiletică a preotului*, în «*Mitropolia Banatului*» nr. 3—4/1983, p. 155—169.

304. Pr. D. STĂNILOAE, *Iisus Hristos sau restaurarea omului...*, p. 217.

305. Idem, p. 216.

Scriptură trebuie înțeleasă ca trupul unic și desăvârșit al Cuvântului ³⁰⁶. Aceste cuvinte sunt necesare pentru mântuire deoarece ele îl exprimă pe Hristos în lucrarea Sa mântuitoare, ele exprimă «puterile lui Hristos în acțiunea mântuitoare, dar cu condiția să credem în ceea ce exprimă ele» ³⁰⁷. Sf. Isaac Sirul considera și preciza că rugăciunea sinceră reprezintă cheia care deschide adevăratul sens și înțeles al Sf. Scripturi. «*Nu te apropia niciodată de cuvintele Sf. Scripturi fără a ruga și a cere ajutorul lui Dumnezeu. Și mai mult zi: Doamne dă-mi să simt puterea care este în ea*» ³⁰⁸.

Între faptă și cuvânt există o legătură și o complementaritate esențială. «Oare vorbirea nu este faptă și fapta nu se naște din cuvânt și rațiune? Există și cuvânt mântuitor, după cum există faptă mântuitoare» ³⁰⁹. Prin lucrarea Domnului, prin Sf. Scriptură și cuvântul vestit în Biserică s-a săvârșit lucru bun și folositor oamenilor. «Înaintea Domnului stă totdeauna grija de a mântui turma oamenilor. Astfel Dumnezeu cel bun a trimis pe Păstorul cel bun (In. 10, 11), Cuvântul răspândind adevărul, a arătat oamenilor înălțimea mântuirii, pentru ca să se mântuiască, dacă se vor pocăi sau să fie osândiți, dacă nu vor asculta. «*Aceasta este predica dreptății: bunăvestire pentru cei ce ascultă, judecată pentru cei ce nu ascultă*» ³¹⁰.

Vestea cea bună a mântuirii adusă de Hristos-Domnul are menirea de a fi întrupată în viață. Fiul lui Dumnezeu întrupat se află prezent în mesajul Său, este ascuns în Evanghelie: «*Cine face din Evanghelia scrisă o Evanghelie trăită, L-a descoperit pe Hristos*» ³¹¹. După cum duhul și specificul omului se află în cuvânt ³¹², tot astfel Duhul și puterea lui Hristos se află în cuvintele Sale, în Evanghelie. Cuvântul este purtător și dătător de viață și de aceea omul are trebuință de cuvânt hrănitor spre viață. «*Omul are nevoie de învățătura dumnezeiască spre cele ce trebuie și spre cele ce se fac după voia lui Dumnezeu*» ³¹³.

«*Nașterea de sus*» despre care vorbește Mântuitorul în dialogul cu Nicodim, nașterea duhovnicească a oamenilor ca fiii ai lui Dumnezeu

306. ORIGEN, *Omilie la Ieremia*, P. G. 17, 289; OLIVIER Clément, *Sources. Les mystiques chrétiens des origines. Textes et commentaires*, Stock, Paris 1983, p. 89.

307. Pr. D. STĂNILOAE, *Teologia dogmatică...*, vol. I, p. 77.

308. *Traités ascétiques, 73-e traité*, Ed. Spanos, p. 288 la O. Clément, *op. cit.*, p. 92.

309. CLEMENT ALEXANDRINUL, *Stromata* I, 45, 5—46, P.S.B. 5, p. 36.

310. Idem, *Cuvânt de îndemn către elini*, 116, 1, P.S.B. 4, p. 156.

311. SFÂNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL, *Suta a doua a capetelor gnostice*, cap. 35, în «*Filocalia sfințelor nevoite...*», vol. 2, p. 180; PETRE DAMASCHIN, *Invățături duhovnicești*, în *Filocalia...*, vol. 5, p. 92—93.

312. SFÂNTUL GRIGORIE PALAMA, *Filocalia*, vol. 7, p. 449.

313. CALIST Patriarhul, *Capete despre rugăciune*, în «*Filocalia...*», vol. 8, p. 260.

este posibilă numai dacă «vom da întâi chip în noi seminței cuvântului prin învățătura părinților»³¹⁴. În acest sens Fer. Augustin preciza că «zidirea casei lui Dumnezeu, care este Biserica» este împlinită prin citirea Sfințelor Scripturi și prin expunerea ce o face predicatorul (*Enarrationem in Ps. 95, 2*, în «Corpus Christianorum», Series Latines, 39, 1343). Cuvântul predicat — fiind comunicare a cuvântului revelat — are o putere de înrăurire asupra vieții ascultătorilor. Cuvântul preotului predicator rodește, prin puterea lui Dumnezeu, dacă izvorăște dintr-o inimă și minte curată, închinată lui Dumnezeu. Dacă predicatorul slujește la înălțimea chemării sale, niciodată ascultătorii săi nu vor pleca așa cum au venit la biserică³¹⁵. Cuvântul propovăduit în atmosfera harică care folosește și zidește sufletul este «dar al lui Dumnezeu», zice Sf. Antonie cel Mare (*Filocalia...*, vol. 1, p. 23).

Propovăduirea cuvântului dumnezeiesc «însemnează creștere»³¹⁶ pentru viața duhovnicească a credincioșilor. Cuvântul vestit produce o schimbare, o transformare. Prin propovăduire cuvântul primit cu smerenie și credință se transformă și produce o «cugetare spirituală» (Idem, 56).

Sunt vrednici de laudă acei învățători, care fac din neînvățați și neînțelepți oameni desăvârșiți, zice Sf. Ioan Scărarul (*Către păstor*, V, 20, în «Filocalia...», vol. 9, p. 438). Clement Alexandrinul vorbește chiar despre cuvântul de mustrare care este «spre mântuire», fiindcă scapă sufletul celui care ascultă «de la moartea cea veșnică» (*Pedagogul*, I, 74, P.S.B. 4, p. 209). Un asemenea cuvânt poate fi asemănat cu toiagul lui Moise care a lovit stânca ce a izvorât apă. «Că piatră este inima împietrită din pricina învârtoșării. Din aceasta, când o lovește Dumnezeu, rănind-o și străpungând-o, în loc de toiag cu cuvinte, puterea Duhului scoate, mișcând în chip fericit, pâraie de viață făcătoare, ajutând-o astfel spre toate faptele mari și potrivite»³¹⁷. Cuvântul mântuitor este rânduit și necesar întregii firi omenești scria Sf. Grigorie de Nyssa (*Despre fericiri*, P.S.B. 29, p. 359). Cuvântul Evangheliei vestit în Biserică și primit de către credincioși cu credință și cu regularitate contribuie substanțial la sensibilizarea lor pentru Hristos, la simțirea lucrării Domnului în viața lor.

314. Nichita STIȚHATUL, *Cele 300 de capete...*, în «Filocalia...», vol. 6, p. 78.

315. Pr. Prof. Dr. Grigorie CRISTESCU, *Revelație, dogmă și predică*, în «Studii teologice», nr. 3—4/1954, p. 127.

316. Sf. GRIGORIE cel MARE, *Cartea regulei pastorale*, p. 162.

317. CALIST Patriarhul, *Capete despre rugăciune*, în «Filocalia...» vol. 8, p. 238.

Preotul în calitatea lui de crainic al lui Dumnezeu trebuie să propovăduiască «cu timp și fără timp» cuvântul dumnezeiesc. Aceia care nu predică după cuviință și cu zel apostolic sunt vrednici de pedeapsă ca unii care «ascund leacurile cele dătătoare de viață de la fața sufletelor care mor... Dacă foamea ar distruge popoarele și dacă unii ar păstra tainic bucatele, atunci cu siguranță ar fi niște ucigași. Să se gândească deci, ce pedeapsă merită toți aceia care lasă sufletele să moară de foame după cuvântul lui Dumnezeu, și ei nu împărțesc pâinea harului primit»³¹⁸. Cuvântul ce se propovăduiește are o putere curativă și «tămăduitoare»³¹⁹ asupra sufletelor care se deschid lucrării sale mântuitoare. Învățătura cea adevărată poate «vindeca întinăciunea sufletelor, scria Sf. Ioan Scărarul (Către păstor, XIII, 80, în «Filocalia...», vol. 9, p. 450). «Din Cuvântul lui Dumnezeu se naște adevărata sănătate a sufletului și o continuă bună întocmire»³²⁰. Însănătoșirea este lucrarea tainică a harului lucrător prin cuvânt, în sufletele care se deschid lucrării.

Propovăduirea este o lucrare dumnezeiască roditoare de viață creștină. Hristos-Domnul naște «în Duhul dumnezeiesc pe cuvântul cunoștinței lui Dumnezeu, care lucrează totdeauna în inimile noastre taina înnoirii sufletelor omenești și comuniunea și unirea cu Dumnezeu»³²¹.

Propovăduirea bisericească, ca și cuvântul lui Dumnezeu este hrană duhovnicească (Mt. 4, 4) care naște, întărește și desăvârșește viața spirituală. Tradiția patristică a preluat această idee a hrănirii cu cuvintele dumnezeiești arătând că noi «consumăm în chip euharistic cuvântul sfârâmat în chip tainic»³²². «Este ca un lapte rațional curat, iar pentru cei slabi ca o legumă, care mângâie puterea sufletului ce pătimizește; în fine pentru cei ce au exercitat simțurile sufletului în ce privește deosebirea binelui de rău, cuvântul se dă pe sine ca hrană compactă»³²³.

318. Sf. GRIGORIE cel MARE, Cartea..., III, 26, p. 161.

319. ORIGEN, *Contra lui Cels*, III, 60, P.S.B. 9, p. 212.

320. CLEMENT ALEXANDRINUL, *PEDAGOGUL*; I 96, 1 P.S.B. 4, p. 222. O te-meinică lucrare ce tratează relația dintre însănătoșire și propovăduire a scris teologul danez Helge Kjaer NIELSEN, *Die Heilung war bei unserem Erlöser und hl. Väter im Dienst der Verkündigung*, p. 235.

321. Sf. SIMEON NOUL TEOLOG, *Întăia cuvântare morală*, în «Filocalia...», vol. 6, p. 159.

322. Saint CHRYSOSTOMME, *Sermon sur la Genèse* 6, 2, P.G. 13, 1734; Sf. GRIGORIE de NAZIANS, *Discours* 45, 16 la Paul EVDOKIMOV, *op. cit.*, p. 107.

323. Sf. MAXIM MĂRTURISITORUL, *Capete gnostice*, P.G., 90, 1123, vezi la Pr. Prof. Dr. Mircea BASARAB, *Scriptură și Liturghie*, în «Mitropolia Banatului» nr. 7—9/1981, p. 468.

Marele învățat *Origen* vorbește lămurit despre sensul împărtășirii cu Scriptura. Noi bem sângele lui Hristos nu numai când primim după rânduială Tainele, ci și atunci când noi primim cuvintele Sale în care rezidă viața³²⁴, precum El însuși a zis: «Cuvintele pe care vi le-am spus sunt duh și sunt viață» (In. 6, 63).

Purtarea de grijă a lui Dumnezeu oferă predicatorului multe bunătați: început al credinței, zel pentru autentică viețuire creștină, impuls spre adevăr, acestea fiind «*pricini de mântuire; iar cei care sunt hrăniți cum se cuvine cu cuvintele credinței celei adevărate dobândesc merinde pentru viața veșnică și-i face să zboare la cer*»³²⁵. Evanghelia este adevărul și harul vieții și rodul ei este frumos și se numește «*nemurirea*»³²⁶.

Propovăduirea bisericească are un dublu scop: «*preamărirea lui Dumnezeu și mântuirea omului*»³²⁷. Acestea două stau într-o relație complementară. Aceste două dimensiuni ale predicării formează un tot unitar care izvorăște și se susține de către iubirea față de Dumnezeu și semenii. Propovăduirea ca mărturie aduce direct Evanghelia, reactualizează vestea cea bună a iubirii lui Dumnezeu și aceasta nu învață numai despre un eveniment din trecut, ci ajută să se cunoască de către fiecare iubirea lui Dumnezeu. «*Proclamarea mântuirii este mijloc de mântuire*»³²⁸, dar aceasta numai într-o strânsă legătură analogică cu puterea mântuitoare a Tainelor³²⁹. În acest context învățăturile sunt «*lumini îndumnezeitoare, ca unele ce sădesc lumina cunoștinței și îndumnezeiesc pe cei care le ascultă*», zicea Sf. Maxim Mărturisitorul (la *Calist Cataflogiul, Despre Viața contemplativă*, în «*Filocalia...*», vol. 8, p. 505).

Cuvântul dumnezeiesc propovăduit ascultătorilor care îl primesc cu credință devine mântuitor, în sensul de începător și povățuitor pe calea mântuirii, în urcușul duhovnicesc care este neîntrerupt și neîncetat. Slujitorii cuvântului divin astăzi trebuie să redescopere și să aprecieze

324. ORIGEN, *Omiliile la Numeri 16, 9 De prophetia alia Balaam*, P.G. 12, 701 și P.G. 13, 130—134 la Paul EVDOKIMOV, *op. cit.*, p. 107.

325. CLEMENT ALEXANDRINUL, *Stromatele*, P.S.B. 5, p. 13.

326. METODIU DE OLIMP, *Banchetul sau Despre castitate*, Trad. de Pr. Prof. Constantin CORNIȚESCU, p. 106.

327. Pr. Prof. Dr. Vasile MITROFANOVICI, *Omiletica Bisericii dreptcredincioase răsăritene*, Cernăuți 1875, p. 30.

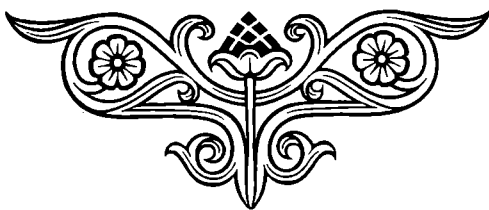
328. J. J. ALLMEN, *op. cit.*, p. 342.

329. Fer. AUGUSTIN; Cf. W. WARNACH, «*Das Mysterium des Wortes bei Augustin*», în «*Miscellanea Liturgica*» (FS Kard. L. Lercaro), 2 Bde, Rom-Paris-Tournai-New York 1967, II, p. 95—117; EISENBACH G.J.C., *op. cit.*, p. 503.

«cuvintele mântuitoare». Acele cuvinte pe care le împărtășeau cei îmbunătățiți celor care aveau trebuință sinceră de înnoire, de înaintare în virtuți, de credință vie, lucrătoare prin iubire.

Dumnezeu cel care dorește «ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină» (I Tim. 2, 4) a tolosit dintru început cuvântul: mai întâi pentru a aduce la existență lumea materială, iar apoi pentru a se descoperi pe Sine făpturilor raționale. Cuvântul a fost folosit de Dumnezeu drept cale sau mijloc pentru ca El să se reveleze omului. Același cuvânt s-a folosit pentru ca oamenii drepti, care au primit mesajul divin, să-l poată comunica celorlalți semeni. Cuvântul s-a pervertit prin păcatul omului. Întrupându-se Fiul lui Dumnezeu, Logosul cel veșnic a restaurat și valoarea cuvintelor, dăruindu-le o nouă putere, reaşezându-le în valoarea și poziția lor originară.

Biserica — Așezământul dumnezeiesc întemeiat de Hristos, Domnul prin cuvânt și jertfă — păstrează cuvântul mântuirii propovăduindu-l în forma și după modelul Sfinților Apostoli și Părinți.

CAPITOLUL III

PROPOVĂDUIREA CA VESTIRE ȘI ÎNSUȘIRE A ÎNVĂȚĂTURII BISERICII

Cuvântul lui Dumnezeu este un dar dumnezeiesc dat omului pentru păstrarea și întruparea lui în viață. Judecătorul Samuel, slujitorul lui Dumnezeu și al poporului ales, descoperă categoric și muștrător regelui Saul: «*Pentru că ai lepădat cuvântul Domnului, și El te-a lepădat*» (I Regi 15, 23). Cuvântul divin, potrivit descoperirii făcute de Mântuitorul, este asemenea grăuntelui de muștar, pare foarte mic înainte de a-l cultiva. Dar după ce a fost cultivat, cum se cuvine, se arată mare și falnic, încât «odihnesc în el rațiunile mărețe ale fapturilor sensibile și inteligibile, ca niște păsări»³³⁰. Cuvântul divin are menirea de-a se intrupa în viața oamenilor, el a fost dat ca să fie împlinit. «*Cuvântul lui Dumnezeu este viu = Ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ*» (Ev. 4, 12). Acest cuvânt atrage mereu la viață, descoperă oamenilor calea vieții și-i ferește pe primitori de calea morții, de păcat. Calea vieții descoperită de cuvântul divin propovăduit este calea virtuții.

Cuvântul are și menirea de-a lumina, de a orienta cărările vieții omului. «Cuvântul divin este cel care deschide ceea ce este închis și limpezește ceea ce este expus enigmatic»³³¹. Sf. Scriptură este o comunicare nu doar a lui Dumnezeu spre oameni, ci și o vorbire a oamenilor către Dumnezeu³³². Pentru că descoperirea divină corespunde sensului și vocației ontologice a omului spre împlinire și desăvârșire. Dacă Dumnezeu a descoperit Vechiul Testament doar fiilor lui Izrael, Evanghelia păcii, vestea cea nouă a mântuirii se adresează și se împărtășește tuturor oamenilor, căci *Hristos este Domnul tuturor și «peste toate»* (F. Ap. 10, 36).

Hristos-Domnul s-a rugat înainte de patima Sa cea mântuitoare, descoperindu-ne cum cunoașterea lui Dumnezeu este viața lumii:

330. Sf. MAXIM MĂRTURISITORUL, *Cele două sute de capete despre cunoaștința de Dumnezeu*, în «Filocalia sfințelor nevoite», vol. 2, p. 169.

331. Sf. GRIGORIE TAUMATURGUL, *Al XV-lea cuvânt adresat lui Origen în Cezareea Palestinei*, trad. Pr. Prof. Dr. Constantin CORNIȚESCU, P.S.B. 10, București, 1984, p. 34.

332. Jürgen MOLTMANN, *Die Gemeinschaft des Heiligen Geistes. Trinitarische Pneumatologie*, mss. La Pr. D. STĂNILOAE, *Doctrina luterană despre justificare și câteva reflecții ortodoxe*, în «Ortodoxia», nr. 4/1983, p. 503.

«Aceasta este viața veșnică: să Te cunoască pe Tine singurul și adevăratul Dumnezeu și pe Cel pe care L-ai trimis, pe Iisus Hristos» (In. 17, 3). Prin cuvântul lui Dumnezeu se va ajunge la cunoașterea lui Dumnezeu. Există o cunoaștere religioasă prin credință. Cunoașterea adevărului cuprinde pe om în totalitatea ființei sale. Astfel cunoașterea devine viață sufletească și viața sufletească devine cunoaștere; trăim cunoscând și cunoaștem trăind³³³. Aceste două acte religioase se inter-pătrund, nu pot fi despărțite. Mântuitorul subliniașe ceea ce s-a descoperit și prin prooroci: «și vor fi toți învățați de Dumnezeu» (In. 6, 45; Is. 54, 13; Ier. 31, 34; Mih. 4, 2).

Propovăduirea mijlocește, în mod primordial, cunoașterea lui Dumnezeu. Cunoașterea lui Dumnezeu este un imperativ al vieții creștine. A cunoaște pe Dumnezeu înseamnă a înțelege, că «în afară de El este întuneric, pustiu și nonsens, căci în El este cauza și sensul, scopul și bucuria a tot ce există»³³⁴. Cunoașterea lui Dumnezeu conduce întotdeauna la iubirea lui și la împlinirea cuvântului descoperit de El. Cunoașterea naturală, din observarea firii înconjurătoare, a istoriei și a omului este insuficientă, nedeplină și de aceea prin vestirea cuvântului descoperit de Dumnezeu, deci Revelația supranaturală se poate ajunge la o cunoaștere mai deplină și conturată a lui Dumnezeu, cunoaștere necesară mântuirii noastre.

Propovăduirea creștină are deci un scop practic, adică încorporarea învățaturii divine, care ne descoperă pe Dumnezeu și lucrările Sale sfinte. Prin predică Biserica se străduiește să facă pe oameni să cunoască pe Fiul lui Dumnezeu întrupat și să se mântuiască: crezând, mărturisind și trăind adevărul revelat de Hristos Domnul. El, Mântuitorul și Izbăvitorul nostru «voiește ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoașterea adevărului să vină» (I Tim. 2, 4; In. 3, 16; Mt. 18, 14; Is. 45, 22). Cunoașterea lui Dumnezeu sau primirea cuvintelor divine umplu trupul creștinului de un conținut spiritual și de viață duhovnicească. Această mutație este împlinită de «harul celor scrise în Scriptură»³³⁵. În cuvintele Evangheliei există «o putere harică, căci într-însa se află scris ceea ce a vorbit însuși Dumnezeu»³³⁶. Sf. Ap. Pavel mărturisește și el în glasul Revelației divine: «Evanghelia noastră n-a fost la voi numai în cuvânt, ci și întru putere și în Duhul Sfânt» (I Tes.

333. Prof. Dr. Nicolae CHIȚESCU, *Dogma și viața creștină*, în «Studii teolo-gice», nr. 1—2/1954, p. 51.

334. Al. SCHMEMANN, *Euharistia...*, p. 106.

335. Sf. VASILE cel MARE, *Omilia a III-a la Facere, Despre tărie*, P.S.B. 17, p. 97.

336. Cf. *Istoriisrile sincere ale unui pelerin către Părintele său duhovnicesc*, Ymca Pres, Paris 1930, p. 33.

1, 5). Această putere a fost încredințată preoției sacramentale, ca urmașă legitimă a slujirii apostolice în Biserica lui Hristos (Mt. 28, 19—20). Propovăduirea bisericească apare astfel ca un liant sau punte de legătură între mântuirea obiectivă, realizată de Hristos-Domnul, și între mântuirea subiectivă, însușirea răscumpărării de către fiecare.

Sfinții Părinți învață că diavolul încearcă pierzarea oamenilor prin trei lucruri :

a. ca omul să nu cunoască deloc cuvântul lui Dumnezeu, calea adevărului ;

b. să-l interpreteze greșit, răstălmăcindu-l să se rătăcească ;

c. să nu pună cuvântul vestit în lucrare³³⁷. Deci apare lămurit sensul deosebit și necesitatea vestirii cuvântului. Sf. Ap. Pavel scria corintenilor : «de ce folos v-aș fi, dacă nu vă vorbesc — sau în descoperire, sau în cunoștință, sau în proorocie, sau în învățătură» (I Cor. 14, 6). Cuvântul divin se descoperă și se împărtășește prin vestirea lui. Mântuitorul n-a zis cine are ochi de citit să citească, ci «cel care are urechi de auzit să audă» (Mt. 11, 15). Într-o vreme ca a noastră, timp al privitelui și al cititului se pare că s-a pierdut ceva din puterea cuvântului rostit. O putere a cuvântului s-a păstrat în propovăduire.

Vestirea cuvântului divin reprezintă o întâlnire a credinciosului cu Dumnezeu, o întâlnire sau o mișcare spre mântuire³³⁸. Propovăduirea este o reactualizare chiar a cuvântului divin, ca o proclamare și promisiune de mântuire³³⁹. Esența propovăduirii creștine este mărturia că Hristos cel răstignit și înviat este Mântuitorul tuturor oamenilor. Propovăduirea se adresează către toți oamenii : «Noi îl vestim (pe Hristos), sfătuind pe orice om și învățând pe orice om, întru toată înțelepciunea, ca să înfățișăm pe tot omul, desăvârșit în Hristos Iisus» (Col. 1, 28). Așa a binevoit Dumnezeu să se facă cunoscut oamenilor și să mântuiască pe cei credincioși prin «nebulia propovăduirii» (I Cor. 1, 21) și nu prin înțelepciunea cea de jos, cea creată de oameni. «Noi mulțumim lui Dumnezeu neîncetat, că luând voi cuvântul ascultării de Dumnezeu de la noi, nu ați luat cuvânt omenesc, ci, precum este adevărat, cuvântul lui Dumnezeu, care și lucrează întru voi cei ce credeți» (I Tes. 2, 13). Cuvântul lui Dumnezeu are deci un rol deosebit de însemnat în obținerea mântuirii. Astfel «predica a ajuns instrument de mântuire, mijloc de îndrumare spre înțelegerea Scripturilor»³⁴⁰. Prin

337. Protos. Daniil BĂICUȘ, (interviu) în *Concortiri duhovnicești*, de Ierom. Ioanichie BĂLAN, vol. II, p. 705.

338. O. SEMMELROTH, *op. cit.*, p. 34.

339. Wolfgang LANGER, *Kerygma und katechese...*, p. 166.

340. Dr. Antonie PLĂMĂDEALĂ, Mitropolitul Ardealului, Cuvânt înainte la colecția de predici «Lumină din lumină», Ed. Arhiepiscopiei Sibiului, Sibiu 1985, p. 6.

intermediul cuvântului propovăduit se pot «vîdeca pasiunile noastre... dar este și tămăduitor și sfătuitoare, căci el cheamă la mîntuire»³⁴¹. Cuvântul propovăduit este vestire și cunoaștere a economiei mîntuirii noastre, el pătrunde și penetrează sufletul uman, devenind și lucrînd ca mijloc de învățare și instruire pe drumul ascendent al desăvîrșirii.

3.1. Kerygma și didascalia în viața Bisericii

Cuvântul lui Dumnezeu este un mesaj al credinței. Acest cuvânt este o realitate complementară și firească a ființei umane. «Cuvântul acesta este foarte aproape de tine; el este în gura ta și în inima ta, ca să-l faci» (Deut. 30, 14; Rom. 10, 8). Cuvântul divin împlinit și desăvîrșit prin venirea Fiului lui Dumnezeu în istorie a primit un caracter eminentemente soteriologic. El însuși Hristos-Domnul este Cuvântul divin materializat și concretizat în lumea materială, prin întrupare (In. 1, 14).

Evangelhia lui Hristos a fost transmisă în Biserica primară prin propovăduirea apostolică (παράδοσις I Cor. 11, 2; II Tes. 2, 15; I Tim. 6, 20; II Tim. 2, 13—14). Apoi Biserica prin urmașii legitimi ai Apostolilor a vestit cuvântul revelat. Biserica în calitatea ei de Mireasă a Cuvântului întrupat s-a străduit și se preocupă insistent, învățînd de la Duhul Sfânt, ca să ofere o înțelegere a Sfințelor Scripturi, pentru ca să hrănească pe fiii săi neconținut cu mesajul mîntuirii³⁴². În acest sens propovăduirea bisericească este un fragment important din istoria mîntuirii. Pe baza cuvintelor Mîntuitorului Hristos (Mt. 28, 18—20) au înțeles Sfinții, toți Părinții și slujitorii bisericești propovăduirea ca o lucrare esențială a Bisericii. Ei au înțeles predicarea nu ca o animare morală, care îndeamnă la bunătate, nici ca o consolare de tip filozofic, pentru a putea învinge greutățile acestei vieți. Predicarea trebuie să fie proclamare a învățăturii Mîntuitorului, avînd drept scop convertirea și introducerea în viața sacramentală, în care creștinul participă la viața lui Hristos. Pentru ca propovăduirea bisericească să fie lucrătoare în viața ascultătorilor, trebuie să se înțeleagă că cuvintele propovăduite sunt cuvintele Revelației, adevăruri descoperite de Dumnezeu, adevăruri ce vin «aus dem Munde Gottes»³⁴³. Astfel predicatorii sunt purtătorii mesajului revelat al lui Hristos.

Propovăduirea a cunoscut două dimensiuni sau genuri fundamentale: *kerygmatic* și *învățătoresc*. Aceste două genuri ale propovăduirii

341. Clement ALEXANDRINUL, *Pedagogul...*, p. 166.

342. «Verbi incarnati Sponsa Ecclesia neque a Sancto Spirito educata, ad profundiam in dies Scripturarum Sacrarum intelligentiam assacquendam accedere satagit, ut filios suos divinis eloquiis indisinentur pascant» în DEI VERBUM, 23.

343. Otto SEMMELROTH, *op. cit.*, p. 143.

trebuiau să fie ajutate prin pareneză (l'exhortation paraklesis, admonitio sau exortatio). Cuvântul vestit trebuia repetat sub formă de sfătuire practică pentru ca creștinul să fie consecvent cu credința pe care a îmbrățișat-o³⁴⁴. Potrivit scrierilor nou-testamentare (κηρύσσειν), kerygma înseamnă anunțarea publică a Creștinismului către lumea păgână; iar (διδάσκειν) are semnificația de a împărți cu regularitate instrucțiunile sau învățăturile divine.

În tradiția și practica ebraică, în sens obișnuit, exista KRZ sau *kéruissein* care însemna nu o predicare, ci o proclamare. Astfel proorocii erau vorbitorii Părintelui ceresc, Cel care vorbește nevăzut³⁴⁵. *Kerygma* = τὸ κήρυγμα înseamnă proclamarea ori vestirea unui mesaj (Mt. 12, 41; Mc. 16; Lc. 11, 32; Rom. 16, 25, I Cor. 1, 21; 2, 4; II Tim. 4, 17; Tit 1, 3). Kerygma este vestirea Evangheliei lui Hristos, proclamarea cuvântului mântuirii. Kerygma este propovăduirea vestei despre împărăția lui Dumnezeu³⁴⁶.

Kerygma primară provine direct din învățătura Mântuitorului Hristos despre împărăția lui Dumnezeu. Evanghelia după Sf. Marcu ni se înfățișează ca și «comentariu optim al kerygmei originare»³⁴⁷. Există o unitate ontologică, ființială între descoperirea făcută direct de Domnul și între kerygma originară. Kerygma pornește de la un fundament scripturistic și urmărește o integrare a evenimentelor nou-testamentare într-o istorie generală a mântuirii, care include și Vechiul Testament. Acest mod de propovăduire nu este o reistorisire a Evangheliei, ci este și vizează actualizarea plină de semnificații a evenimentelor mântuitoare fundamentale, printr-o împărtășire și comunicare vie, directă și plină de putere.

344. Alexandre Dom OLIVAR, *L'objet de l'homiletique patristique*, în «La Maison-Dieu», 177/1989, p. 32.

345. Marcel JOUSSE, *op. cit.*, vol. III, p. 250.

346. Considerații importante despre kerygmă vezi: Dr. Cornel KRIEG, *Teologia Pastorală*, tom. III, *Omiletică*, Torino-Roma 1920, p. 15—16; D. GRASSO, *Evangelizzazione, Catechesi, Omilia. Per una terminologia della predicazione*, în «Gregorianum» 42/1961, p. 242—267; Idem, *Il kerigma e la predicazione*, în «Gregorianum» 41/1961, p. 424—450; J. DANIELOU S. J., *Le Kérygma selon le christianisme primitif*, la A. M. HENRY, *L'annonce de l'évangile aujourd'hui*, Paris 1962, p. 67—87; A. M. HENRY, *Le kerygma dans le ministère de la Parole*, în vol. «L'annonce de l'évangile aujourd'hui», p. 87—116; Harold Charles DODD, *La predicazione apostolica e il suo sviluppo*, Ed. Paidea, Brescia 1973, p. 114, rec. La C. Vasiliu, în «Ortodoxia», nr. 2/1975, p. 352; Conf. Dr. Ioan BRIA, *Curs de teologie și practică misionară ortodoxă*, Genève 1984, p. 77—79; Paul Michael ZULEHNER, *op. cit.*, p. 44 u.

347. Harold Charles DODD, *op. cit.*, p. 45. Despre raportul dintre kerygma creștină și predica lui Hristos vezi: *Raportul Comisiei de studiu evanghelic-luteran — romano-catolic asupra temei Evanghelia și Biserica* în revista «La documentation catholique» nr. 1621/1972, p. 1070.

Ca formă a propovăduirii kerygma a predominat în perioada apostolică. Întreaga propovăduire a Sf. Apostoli a fost îndreptată spre convertirea profundă a omului, ca venire la credință, spre Botez, spre plenitudinea vieții³⁴⁸. Predica kerygmatică are în centrul ei persoana și activitatea divino-umană a Mântuitorului Hristos. Iată câteva exemple: predica rostită de Sf. Ap. Petru în Ierusalim, *prima kerygmă apostolică* (F. Ap. 2, 14—36), de asemenea, cuvântările Sf. Ap. Pavel în Antiohia Pisidiei (F. Ap. 13, 16—41) și celebra predică rostită în Areopagul Atenei (F. Ap. 17, 22—32). Kerygma era vestire în numele cuiva, mesaj sau anunț, pe care asemenea unui crainic ești îndatorat să-l aduci la cunoștință și la îndeplinire. În cazul kerygmei apostolice, însemna propovăduirea cuvântului mântuirii în numele lui Dumnezeu³⁴⁹. Sfinții Apostoli împlineau această slujire kerygmatică cu o conștiință deosebită, ca o datorie sfântă: «*Dacă vestesc Evanghelia, nu-mi este laudă, căci stă asupra mea datoria. Căci, vai mie de nu voi binevesti!*» (I Cor. 9, 16). Iar Sf. Ap. Petru și ceilalți Sf. Apostoli, acuzați și amenințați pentru că ei propovăduiesc pe Hristos, răspund cu seninătate și tărie în fața Sinedriului: «*Trebuie să ascultăm pe Dumnezeu mai mult decât pe oameni*» (F. Ap. 5, 29). Aceste cuvinte-argument sunt de o tărie care nu pot fi contra-argumente. Dimpotrivă au fost temelie pentru o atitudine categorică chiar pentru un membru distins al forului suprem de judecată al iudeilor: Gamaliel, care a îndemnat pe colegii săi din Sinedriu: «*Feriți-vă de oamenii aceștia și lăsați-i, căci dacă această hotărâre sau lucrul acesta este de la oameni, se va nimici, iar dacă este de la Dumnezeu, nu veți putea să-i nimiciți, ca nu cumva să vă aflați și luptători împotriva lui Dumnezeu*» (F. Ap. 5, 38—39).

Kerygma creștină nu poate fi confundată³⁵⁰ nici cu înțelepciunea grecilor, nici cu preocuparea evreilor pentru semne (I Cor. 1, 22). Kerygma nu înseamnă atât actul predicării în sine, ci este mai mult, anume «obiectul predicării, mesajul conținut de aceasta»³⁵¹. Ea a fost nedespărțită în perioada și practica apostolică, de procesul de consolidare a primelor comunități creștine. Sf. Ap. Pavel scria corintenilor: «*De vreme ce întru înțelepciunea lui Dumnezeu lumea n-a cunoscut prin înțelepciune pe Dumnezeu, a binevoit Dumnezeu să mântuiască pe cei ce cred prin nebunia propovăduirii*» (ἡδούκησεν ὁ θεὸς διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος σωσαι τοὺς πιστεύοντας I Cor. 1, 21). Kerygma își are specifi-

348. Boris BOBRINSKOY, *Le mystère pascal du baptême*, în vol. «*Baptême, sacrament d'unité*», Mame 1971, p. 130.

349. Pr. Prof. Dr. Constantin GALERIU, *Preoția ca slujire...*, p. 303; Nikos NISSIOTIS, *op. cit.*, p. 195.

350. J. ZIZIOULAS, *L'être ecclésial...*, p. 58.

351. C. H. DODD, *op. cit.*, p. 9.

citătea și unicitatea ei neconfundabilă. Kerygma apostolică s-a proclamat în prezența și iradierea Duhului, în atmosfera de cult, de rugăciune și cină euharistică, de iubire, curăție și receptivitate a inimilor.

Kerygma — ca mesaj legitim comunicat de către Sf. Apostoli, ca martori și mărturii ale lui Iisus Hristos istoric — a fost criteriul cel mai însemnat pentru identificarea și fixarea, de către Biserică a cărților canonice ale Noului Testament³⁵². Prin lucrarea kerygmatică Sfinții Apostoli prelungesc ceea ce a fost de la început de la Mântuitorul nostru Iisus Hristos. Mărturisirea Sf. Apostoli este o mărturie nemijlocită și plină de certitudine: «*Ce era de la început, ce am auzit, ce am văzut cu ochii noștri, ce am privit și mâinile noastre au pipăit despre Cuvântul vieții aceea vă vestim*» (I In. 1, 1). Prin mesajul kerygmatic se venea la credință, era o realitate care se întrupa în viață (I Cor. 15, 1). Credința creștină este deodată «*adevăr și viață*»³⁵³. Și această credință se naște numai după ce ascultătorii kerygmei mărturisesc un da, un răspuns pozitiv de primire, chemării pe care o face cel care vestește cuvintele lui Dumnezeu.

Iată câteva caracteristici esențiale ale kerygmei :

— *prezența divină*, ca punct de plecare al proorocilor și Apostolilor ;
— *anunțarea faptelor esențiale* care poartă, care sunt evenimente însemnate din istoria mântuirii : întruparea, răstignirea, învierea, parusia ;

— *chemarea la pocăință* sau la credință, convertirea la Hristos ;

— *primirea Sfântului Duh*. Kerygma evanghelică trebuie să ducă la deschiderea față de har, la disponibilitatea de a intra într-o lume înnoită adusă de Hristos-Domnul. Kerygma este transmiterea puterii evenimentului vestit și nu doar o istorie a lui. Kerygma este prezentarea lui Hristos ca o realitate dată, concretă, după exemplul Mântuitorului : «*Astăzi s-a împlinit Scriptura aceasta*» (Lc. 4, 21).

Didascalía (διδασκαλία — διδασκάλος) apare în rândul darurilor duhovnicești sau a harismelor Sfântului Duh (Rom. 12, 7 și I Cor. 12, 28), aici stă împreună cu apostolul și profetul într-o grupă specială. În I Cor. 14, 6 profeția apărea împreună cu învățătura, iar în 14, 26 învățătura este alături de descoperire. De altfel verbul originar al cuvântului grecesc διδάσκω înseamnă a transmite o învățătură, a comunica o informație în mod sistematic. Didascalía (ἡ διδασκαλία) sau didahia (ἡ διδάχη)

352. Pr. Prof. Dr. Ion BRIA, *Credința pe care o mărturisim*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București 1987, p. 27.

353. Prof. Dr. Ilie Dan CIOBOTEA, *Le rôle de la Liturgie dans la formation théologique orthodoxe. Communication à la 3-e Consultation internationale des Ecoles de théologie orthodoxe*, «Contacts» 135/1986, p. 203.

este cea formă de propovăduire a cuvântului lui Dumnezeu, care are caracter instructiv, doctrinar și moral. Prin didascalie se comunică ascultătorilor elementele de bază ale credinței și moralei creștine. Prin această formă a propovăduirii cei de curând convertiți la Creștinism erau întăriți în dreapta credință, dar și în viețuirea cea adevărată cu Dumnezeu. Cei care se aflau deja în creștinism erau ajutați în înaintarea lor pe drumul desăvârșirii.

Biserica învățătoare, în purtarea ei de grijă pentru mântuire, a formulat de-a lungul timpului compendii sistematice ale învățaturii de credință, așa-numitele catehisme sau învățături de credință. Catehismul este o parte a credinței³⁵⁴ și învățaturii pentru cei care doresc să cunoască învățătura Bisericii.

Dumnezeu «*voiește ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină*» (I Tim. 2, 4). Dumnezeu prin slujitorii Săi, care sunt în același timp și «*iconomi ai tainelor lui Dumnezeu*» (I Cor. 4, 1) vestește tuturor adevărul și oferă tuturor capacitatea de a vedea acest adevăr mântuitor în persoana și opera izbăvitoare a Logosului întrupat, în Hristos Domnul și Mântuitorul nostru.

Kerygma și didascaliala în forma lor normală se dezvoltă într-un cuvânt de «*edificare a comunității*»³⁵⁵. Între kerygmă și didascaliala a fost reală și logică articulare. Kerygma este deosebită esențial de învățatură, aceasta din urmă dezvoltă kerygma, dar nu este identică cu ea. Separarea kerygmei de didascaliala este chiar periculoasă.

Există o unitate personală a adevărului creștin, care se arată ca unitate a unei istorii care este concentrată pe întreaga creație în care istoria lui Hristos este personală. În Biserica primară nu s-a făcut separare între învățare și predicare, între kerygmă și didahie³⁵⁶. Prin kerygmă și didascaliala propovăduirea creștină a dat sens creștin fiecărei epoci din istoria bimilenară a Bisericii lui Hristos. Prin cuvântul Mântuitorului rostit și tâlcuit în Biserică sunt îmbrățișate, cu iubire și blândețe sufletele frământate ale creștinilor de pretutindeni și dintotdeauna.

Unitatea kerygmei și a didascalialei este subliniată și de raportul de continuitate ce există între ele. Didascaliala are drept obiectiv prin-

354. Vezi W. LANGER, *Religionspädagogische Forderungen an einen Katechismus*, în «*Katechismus-Ja? Nein? Wie? Drei Diskussionsbeiträge*», Benzinger Verlag Zürich, Einsiedeln, Köln 1982, p. 57 u.

355. H. G. WOOD, *Didaché, Kerygma and Evangelion*, «*New Testament Essays*», Manchester University Press, p. 306—314; Diac. Asist. Dr. Ion BRIA, *Curs...*, vol. II, p. 103; P. BONARD, *Jésus Christ édifiant son Eglise*, coll. «*Cahiers de l'actualité protestante*» 21, Neuchâtel-Paris 1948; J. P. AUDET, *La Didache*, coll. «*Études bibliques*», Paris 1958, p. 117 la J. M. R. TILLARD, *op. cit.*, p. 232.

356. Charles RICE, *Preaching...*, p. 494.

cipal aprofundarea și dezvoltarea datelor fundamentale ale kerygmei³⁵⁷. Ca exemplu concludent poate fi amintită relatarea din F. Ap. 2, 42 unde ni se istorisește că primii creștini, după ce au primit cuvântul și au fost botezați ei «stăruiau în învățatură = προσκατεροῦντες τῇ διδαχῇ». Didascaliala nu este ceva static, ci este o realitate dinamică întemeiată și susținută permanent de cuvântul divin care a fost inspirat de Cuvântul cel suprem.

Prin Evanghelia Fiului Său, Dumnezeu a revărsat lumii o «bogăție nesfârșită de har, lumină și putere înnoitoare»³⁵⁸. Mântuitorul Hristos a trimis pe Sfinții Săi Ucenici și Apostoli să vestească mesajul mântuirii, adică tot ceea ce le-a revelat El — Învățătorul suprem, «la toată făptura» (Mc. 16, 15—16) și astfel prin credința în El și primirea Sfințelor Taine să se mântuiască. Sensul originar și profund al grecescului μαθητεύσατε (Mt. 28, 19) este să-i învățați pe ascultătorii cuvântului divin până îi veți face ucenicii Mei. Această lucrare kerygmatică cere de la ascultători «o întâlnire cu Persoana lui Iisus»³⁵⁹. Drumul acestei întâlniri începe cu primirea și apoi adâncirea sau trăirea învățăturilor Sale. În acest sens se recunoaște dimensiunea dialogică a propovăduirii. Predica este un dialog al predicatorului cu ascultătorii săi, pentru mergerea pe același drum, sau proces de căutare și parcurgere a căii spre înduhovnicire. Psalmisul David și credinciosul practicant se roagă lui Dumnezeu și cere: «Fața Ta arat-o robului Tău și mă învață poruncile Tale» (Ps. 118, 135).

Hristos Domnul ne cheamă și vine la noi «în modul cel mai clar prin cuvintele din Scriptură ce ni se adresează continuu, în calitatea Lui de Cuvântul dumnezeiesc întrupat. El Și-a însușit cuvintele omenești pentru a ni se adresa în modul cel mai deslușit»³⁶⁰. Primirea cuvântului mântuirii revelat de Dumnezeu și vestit în Biserică este o cale de împărtășire a vieții Lui dumnezeiești, căci «cel ce ascultă cuvintele Mele și crede în Cel ce M-a trimis, are viață veșnică» (In. 5, 24). Predica kerygmatică este o chemare la credință, apoi didahia este o introducere și povățuire în ordinea sacramentală a vieții harice.

Biserica este zidită pe «temelia apostolilor și a proorocilor» (Ef. 2, 20). Comunitatea bisericească primară, potrivit istorisirii din Faptele Apostolilor, s-a format, ori a luat naștere prin primirea kerygmei și

357. Pr. Prof. Dr. Ion BRIA, *Curs...*, vol. II, p. 79.

358. Pr. Prof. Nicolae GROSU, *Preotul binevestitor al Evangheliei mântuirii*, în «Biserica Ortodoxă Română», nr. 5—6/1979, p. 665.

359. J.L. VIDIL, *Flasch sur James Robinson. La recherche du Jésus historique*, *Reforme*, nr. 1102/30.04, 1966, p. 11, la P. REZUȘ, *Teologie ortodoxă contemporană...*, p. 498.

360. Pr. D. STĂNILOAE, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. II, p. 126.

a Botezului care oferea Sfântul Duh (2, 38). Biserica și-a continuat existența sa dumnezeiască în istorie prin kerygma Sf. Apostoli³⁶¹. «Biserica este comunitatea care ascultă și urmează cuvântul lui Dumnezeu. Biserica în calitate de ascultătoare este mireasa, care ascultă cuvântul iubit al Revelației Mirelui ei și în acest cuvânt primește pe însuși Mirele ei»³⁶². Biserica ne apare ca unic context și loc începând cu care se poate evalua și înțelege, în mod adecvat, propovăduirea. De la Cincizecime la Parusie — unite în comuniune — Biserica se află în stadiul de mărturie. Prin însăși ființa sa Biserica rămâne permanent chemată la *martyria*³⁶³.

Propovăduirea, în forma ei kerygmică ori învățătoarească, este o realitate eclesială³⁶⁴. Pe de o parte ea nu poate să se înțeleagă fără Biserică, iar pe de altă parte Biserica nu se poate construi și nu se poate concepe fără predică. Între propovăduire și Biserică există un raport de reciprocitate și de complementaritate. Predica dă sens Bisericii, fiindcă Biserica ia ființă, se dezvoltă și se structurează în jurul predicii. Nașterea Bisericii, ca așezământ văzut, este legată de predica din ziua Cincizecimii. Creșterea sa se face prin propovăduire, atât cantitativ (Sfinții Apostoli au fost trimiși pentru a predica și nu pentru a boteza F. Ap. 6, 2—4; I Cor. 1, 17), cât și calitativ, căci prin intermediul acestui mijloc se progresează în viața duhovnicească bisericască. Împreună cu Sfintele Taine, propovăduirea dă Bisericii structura sa specifică, în calitate de organ al sfințirii și mântuirii oamenilor. În acest sens Biserica nu este doar o prezență istorică — văzută, ci ea conține în sânul ei și devine ea însăși Cuvântul mântuitor al lui Dumnezeu.

În Biserică există o «*continuitate eshatologică a kerygmei*»³⁶⁵. Icoana eshatonului este comunitatea euharistică și continuitatea kerygmei apostolice nu înseamnă doar o moștenire a ceva din trecut, ci o legătură directă și profundă cu viitorul³⁶⁶. Propovăduirea bisericască aduce kerygma într-o situație specială și într-o comuniune precisă, în condiții specifice de timp și loc. Astfel predica este încercarea strădalnică de a găsi răspuns divin la întrebările existențiale ale omului. Acest răspuns divin vine din cuvântul lui Dumnezeu care se revarsă

361. J. ZIZIOULAS, *L'être ecclésial*, Perspective Orthodoxe Nr. 3; Labor et fide, Genève 1981, p. 153.

362. O. SEMMELROTH, *Wirkendes Wort...*, p. 113.

363. Cf. J.M.R. TILLARD, *Eglise d'Eglises. L'Ecclésiologie de communion*, Co-gitatio fidei, vol. 143, Les Edition du Cerf, Paris 1987, p. 203.

364. Miguel Angelo MORENA, *op. cit.*, p. 2053.

365. J. ZIZIOULAS, *op. cit.*, p. 155.

366. Idem, p. 191 la Pr. Prof. Dr. Ioan SAUCA, *Existența ca și comunitate*, p. 116.

cu unicitatea sa și cu tăria lui divină, căci propovăduirea mesajului mântuitor este de instituire divină (Mt. 28, 19).

Propovăduirea bisericească de azi este chemată să preia cu înțelepciune elementele (kerygmatic, doctrinar și exegetic) esențiale ale predicii apostolice și patristice. Acestea trebuie împreunate într-un tot unitar, adecvat mentalității și exigențelor spirituale ale creștinului de azi. Predica nu este o reistorisire a evenimentelor din istoria mântuirii, ci este și trebuie să rămână o *proclamare a Evangheliei harului într-un mod dinamic, viu și actual*³⁶⁷. O asemenea propovăduire kerygmatică își are puterea ei sacramentală³⁶⁸. Propovăduirea aceasta nu va lăsa conștiințele în letargia păcatului, ci le va trezi pentru părăsirea păcatului și lucrarea virtuților.

3.2. Propovăduirea cuvântului lui Dumnezeu, izvor al credinței

Învățătura și spiritualitatea ortodoxă subliniază legătura indisolubilă dintre cuvântul divin propovăduit în Biserică și lucrarea credinței. Există o complementaritate și interdependență între credință și propovăduire, între predicarea cuvântului divin și între harisma credinței. Credința este pe de o parte rod al harului și al deschiderii noastre spre Dumnezeu, dar este și o consecință a propovăduirii. Interdependența între predică și credință este astfel subliniată de Revelația dumnezeiască : «Cezut-am, pentru aceea am și grăit — și noi credem ; pentru aceea și grăim» (Ps. 115, 1 ; II Cor. 4, 13). Iar Hristos — Domnul, Învățătorul suprem descoperea lui Nicodim și nouă : «Noi ceea ce știm vorbim și ce am văzut mărturisim, dar mărturia noastră nu o primiți (In. 3, 11). În accepțiunea biblică a ști, a cunoaște implică o legătură strânsă cu altă persoană. Cel ce vestește cuvântul divin implică o participare la mărturia lui Hristos. Mărturisirea mesajului revelat este prezența dinamică a mărturiei lui Hristos care lucrează deschis și eficient în Biserică³⁶⁹. Cel care predică cuvântul divin s-a făcut deodată «*părtaş al lui Hristos*» (Evr. 3, 14) și mărturisitor al Logosului întrupat. Credința se poate comunica și mărturisi prin graiul articulat al omului.

Sf. Ap. Petru, inspirat de Duhul Sfânt, mărturisea în Sinodul apostolic din Ierusalim : «...neamurile să audă cuvântul *Evangheliei și să*

367. Pr. Prof. Dr. Ion BRIA, *Curs...*, vol. II, p. 81.

368 C. ANDRONIKOF, *Le sens de la Liturgie...*, p. 197.

369. N. NISSIOTIS, *Introduction...*, p. 69. Despre relația dintre propovăduire și credință vezi : F. SCHLEIRMACHER, *Der christliche Glaube. Nach den Grundsätzen der evangelische Kirche im Zusammenhange dargestellt*, 2 B-de u. 2. Aufl. Von M. Redeker, Berlin 1960, p. 128—132 și p. 284—308.

creadă» (F. Ap. 15, 7). Primirea cuvântului divin cu credință conduce la mântuire : «*Cel ce ascultă cuvântul Meu și crede în Cel ce M-a trimis are viață veșnică și la judecată nu va veni, ci s-a mutat din moarte la viață*» (In. 5, 24). Dar și pentru a putea asculta și înțelege cuvântul divin este nevoie de o credință inițială, care este darul lui Dumnezeu. Pentru aceasta ne rugăm lui Dumnezeu înainte de a citi Sf. Evanghelie : «*Și pentru ca să ne învrednicim noi a asculta Sfânta Evanghelie pe Domnul Dumnezeu nostru să-l rugăm!*». În atmosfera sacră a cultului divin public, lectura și explicarea cuvântului revelat «*este o deschidere a spiritului la chemarea harului și o cale de împărtășire din viața Lui*»³⁷⁰. În această lume de har și de lumină duhovnicească credința întărește propovăduirea, iar predica naște și consolidează credința.

Nu se poate polemiza : ce ar fi mai întâi cuvântul lui Dumnezeu sau credința. Credința este un răspuns dat cuvântului lui Hristos. Aceste două realități se influențează reciproc și se determină una pe alta. Credința este o «*adeziune la cuvânt*»³⁷¹ sau constituie răspunsul personal la «*cuvântul lui Dumnezeu*»³⁷², iar propovăduirea poate fi numită ca un *fapt al credinței*³⁷³.

Relatarea lukanică a Pogorârii Sfântului Duh (F. Ap. 2) ilustrează elocvent și relația : propovăduire — har — credință — botez. Legătura aceasta a fost evidențiată și de Sf. Ap. Pavel : «*Întru care și voi — auzind cuvântul adevărului, Evanghelia mântuirii voastre, crezând în El, ați fost pecetluitți cu Sfântul Duh al făgăduinței*» (Ef. 1, 13). Botezul este roditor doar prin credință și credința este născută prin harul lui Dumnezeu din predică. Cuvântul divin are o putere deosebită și oferă ascultătorilor «*harul acceptării credinței*»³⁷⁴. Propovăduirea este mereu necesară, căci este temelie și reazăm permanent al credinței, care trebuie să fie «*lucrătoare prin iubire*» (Gal. 5, 6). Cunoașterea adevărului conduce la credință, astfel «*cunoștința premerge după fire credința. Cele spuse de Scriptură n-au fost spuse numai ca să le înțelegem, ci ca să le facem*»³⁷⁵.

370. Pr. Prof. Dr. Constantin GALERIU, *Mântuitorul nostru Iisus Hristos-Invățătorul...*, p. 37. Vezi și Pr. Asist. Nicolae DURĂ, *Cultul Bisericii Ortodoxe și propovăduirea învățăturii creștine*, în «*Mitropolia Ardealului*», nr. 9—10/1985, p. 592—605.

371. Dr. Antonie PLĂMĂDEALĂ, *Mitropoliul Transilvaniei, Vocație și misiune creștină în vremea noastră*, Ed. Arhiepiscopiei Sibiului, Sibiu 1984, p. 451.

372. Arhid. Prof. Dr. Constantin VOICU, I — *er commentaire à «Critical examination of the applications of theology»*, by Prof. John S. ROMANIDES, Cf. «*Procès-Verbaux du deuxième congrès de théologie orthodoxe*», Athènes 1978, p. 442.

373. Angel Miguel MORENA, *art. cit.*, col. 2053.

374. Ierom. drd. Veniamin MICLE, *op. cit.*, p. 552.

375. Sf. ISICHIE SINAITUL, *Către Teodul*, în «*Filocalia...*», vol. 4, p. 56. Nichifor Teotoche tâlcuind Cuvântul LXVI al Sf. Isaac Sirul despre felurile cunoașterii sintetizează : «*Sunt trei feluri de cunoaștere : cea din studiu și învățătură; cea din auzirea cea din credință și cea din revelație și din împărtășirea de harul Prea Sfântului Duh*» Cf. «*Filocalia...*», vol. 10, p. 341.

Dar pentru ca mesajul divin să poată «sălășlui întru noi» (In. 5, 38), ca să poată locui lucrător în oameni trebuie să se creadă în Iisus Hristos, Trimisul Tatălui, să se poată ajunge la «cunoștința mântuirii» (Lc. 1, 77).

Între predicarea cuvântului divin și nașterea credinței în sufletul ascultătorilor există o relație ontologică. Sf. Ap. și Evanghelist Ioan descrie starea locuitorilor cetății Sihar după vestirea făcută de către femeie și apoi după auzirea directă a cuvintelor Mântuitorului: «Și cu mult mai mulți au crezut pentru cuvântul Lui, iar femeii îi ziceau: Credem nu numai pentru cuvântul tău, căci noi înșine am auzit și știm că Acesta este cu adevărat Hristosul, Mântuitorul lumii» (In. 4, 41—42). De altfel chiar mesajul evanghelic s-a fixat în scris «ca să credeți că Iisus este Hristosul, Fiul lui Dumnezeu» (In 20, 31). Deci lucrarea fiecărei vestiri a cuvântului divin este mișcare spre credință. Evanghelia predicată de către Sfinții Apostoli prin puterea Sfântului Duh reprezintă o forță care cheamă la credință. Această chemare este cu atât mai puternică, fiindcă în actualizarea iconomiei mântuirii este prezent însuși Hristos — Domnul Care lucrează mântuirea lumii.

În grădina Ghetsimani, înainte de patimile mântuitoare, Domnul Hristos S-a rugat pentru Sfinții Apostoli, dar și pentru «cei ce vor crede în Mine, prin cuvântul lor» (In. 17, 20). Vestirea cuvântului divin este izvor al credinței. Sf. Ap. Pavel ne revelează lămurit: «credința este din auzire, iar auzirea prin cuvântul lui Hristos» (Rom. 10, 17). Acest fenomen al nașterii credinței poate să fie sesizat și cu ocazia predicii ținute la Ierusalim, în ziua Cincizecimii, de Sf. Ap. Petru, când s-au alăturat comunității creștine ca la 3.000 de suflete, după ce ei au primit cuvântul generator de credință și apoi Sfântul Botez. Credința primită prin auz constă în a mărturisi prin cuvânt învățăturile Bisericii, că Hristos este Dumnezeu și are putere. Aceasta este prima treaptă a credinței³⁷⁶, adică credința inițială. În primul rând credința este produsă de cuvântul lui Hristos sau vestirea despre Hristos³⁷⁷. Cuvântul lui Dumnezeu — propovăduit — este cel care naște credința, care stă la temelia mântuirii noastre³⁷⁸. Ca început al mântuirii stă chemarea la credință: prin propovăduire și deci convertirea, schimbarea vieții. De aceea Sf. Pavel vorbește despre «cuvântul credinței pe care-l mărturisim» (Rom. 10, 8). Iar Evanghelia lui Hristos, în general, este «putere a lui Dumnezeu spre mântuirea a tot celui care crede» (Rom.

376. Pr. Prof. Dr. Ion BRIA, *Credința...*, p. 114.

377. Vezi B. LANGENMAYER, O.F.M., *Die Weisen Gegenwart Christi in liturgischen Geschehen*, în «Martyria, Liturgia, Diakonia», Mainz 1968, p. 290 la Pr. D. STĂNILOAE, *Spiritualitate...*, p. 89.

378. J.M.R. TILLARD, *Eglise d'Eglises...*, p. 306 u.

1, 16). Apelul credinței este universal și prin propovăduirea însușită de ascultători, orice om poate să fie adus la demnitatea de a crede.

Cuvântul dumnezeiesc are o putere deosebită, are o forță producătoare de credință³⁷⁹. În predică «*slujitorii Cuvântului*»: episcopii și preoții au această putere pentru că ei sunt «*împreună lucrători cu Hristos*» (I Cor. 6, 1) și această slujire a împăcării (II Cor. 5, 18) este primită de la Hristos — Domnul. Credința se poate naște în ascultătorii predicii prin lucrarea harului, chiar înainte de Botez, din cuvintele celui ce propovăduiește cuvântul mântuirii (în virtutea faptului că cel ce cuvintează a primit Tainele Bisericii și harul lor lucrează în el). «*Proorocii noștri, Iisus și Apostolii Săi și-au propus un mod de a propovădui, care cuprinde nu numai adevăruri, ci are puterea de a atrage mințile mulțimilor*»³⁸⁰. «*Iar cuvântul meu și propovăduirea mea nu stăteau în cuvinte convingătoare ale înțelepciunii omenești, ci în dovada Duhului și a puterii, pentru ca credința voastră să nu fie în înțelepciunea oamenilor, ci în puterea lui Dumnezeu*» (I Cor. 2, 4—5). Credința nu este întemeiată, nici nu este dată prin înțelepciunea omenească, nici prin prestigiul Apostolilor, ci ea este temeluită pe și prin puterea lui Dumnezeu (I Tes. 1, 5), Cel care face să rodească cuvântul revelat în sufletele care se deschid lucrării divine. «*Primirea cu credință a cuvântului divin este deja însământarea și începutul simțirii în noi a viețuirii lui Hristos. Începutul unei treceri, a unei anticipări pascale, a unei mutații din moarte la viață*»³⁸¹. Obținerea credinței este fundamentală căci ea «*este prețul mântuirii noastre*» (I Pt. 1, 9).

Părinții Bisericii învață că Sf. Scriptură este «*însuși izvorul credinței*. Trebuie să învățăm din nou cum să intrăm în lumea Bibliei, și cum să trăim în ea; și nu există cale mai potrivită spre această lume decât liturghisirea Bisericii, care nu e doar transmiterea învățăturii biblice, ci dezvăluirea unui mod anume de trăire — modul biblic»³⁸². Întruparea acestui mod de viețuire poate fi întemeiat și apoi permanent susținut prin cuvântul dumnezeiesc vestit și întrupat în viața oamenilor. Propovăduirea bisericească are un rol important nu doar în nașterea credinței persoanei umane ca ins singularic, ci are, de asemenea, și un caracter eclesial. Fiecare comunitate eclesială începe cu predica, se întărește și trăiește din răspunsul concret³⁸³ pe care fiecare ascultător îl

379. Pr. D. STĂNILOAE, *Funcția cuvântului...*, p. 258.

380. ORIGEN, *Contra lui Cels*, Trad. Pr. Prof. T. BODOGAE ș.a., P.S.B. 9, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București 1984, p. 370.

381. Pr. Prof. Dr. Constantin GALERIU, *Mântuitorul Iisus Hristos...*, p. 47.

382. Alexander SCHMEMANN, *Canonul cel Mare*, trad. F. Avramescu, în «*Re-nașterea*», nr. 6/20.03.1990, p. 4.

383. Vezi Mitropolit Chrisostomos CONSTANTINIDIS, *op. cit.*, p. 387.

dă lui Dumnezeu și conștiinței proprii. Evanghelia lui Hristos este temelie și putere a credinței Bisericii, iar această veste bună a Evangheliei a fost prefigurată în cuvântul proorocilor și concretizată de predica Sf. Apostoli prin puterea Sfântului Duh (Ef. 3, 5).

Propovăduirea este o lucrare, un «eveniment creator»³⁸⁴. În predică Hristos cel răstignit și înviat devine realitate care se comunică celui ce crede (Rom. 10, 6). Numai astfel Cuvântul este cu adevărat Cuvânt, dacă el ca invitație la credință se și dezvoltă în credință³⁸⁵. Așa se naște în ascultători credința generală, care îi poate conduce spre mântuire. O asemenea credință este condiție, dar nu cauză a îndreptării³⁸⁶. Propovăduirea este ajutor și sprijin al credinței și al vieții. Ea este un apel plin de putere și de viață care cere renunțarea la păcat și întoarcerea la o viață nouă în Duh și adevăr.

Cuvântul propovăduit devine eficient numai atunci când este unit cu credința (Evr. 4, 2). Necredința face cuvântul divin nelucrător, căci el rămâne doar ceva auzit, exterior, despărțit de persoana ascultătorilor, nelegat și depărtat de ei. Când cuvântul predicat se unește cu credința în Hristos formează un tot unitar și împărtășește celui care l-a primit «odihna lui Dumnezeu», starea de liniște și de împlinire. Când cuvântul predicat este transpus ori articulat în viața creștină aduce pe Dumnezeu în locașul de lut al omului «făcându-l iarăși cetățean al raiului», îi redă asemănarea divină.

Propovăduirea cuvântului dumnezeiesc în Biserică devine vie și lucrătoare prin puterea credinței. Dacă ar lipsi credința reală a celui care rostește predica, toate teoriile și practicile omiletice sunt o construcție pe nisip³⁸⁷. Atunci când cuvintele predicatorului și talentul său omiletic sunt luminate de credință, inima ascultătorilor se deschide și mai mult lucrării lui Dumnezeu prin cuvintele rostite și așa credința se sălășluiește în inimi. Predica se dorește să fie însuflețită de credință, care vedește la misionari stăruință și zel deosebit. Atunci propovăduirea este vie și lucrătoare, căci ea se suprapune vieții plene.

Predicarea cuvântului divin este absolut necesară nu doar pentru nașterea credinței, dar și pentru consolidarea și rodirea ei în fapte ale dreptății și mântuirii. Ea este necesară pentru trezirea, stimularea și

384. «Ein kreatorisches Ereignis... Handlung» la Wilhelm GRÄB, *Predigt als Mitteilung des Glaubens. Studien zu einer prinzipiellen Homiletik in praktischer Absicht*, Verlagshaus Gerd Mohn, Gütersloh 1988, p. 35.

385. Mitropolit Emilianos TIMIADIS, *op. cit.*, p. 316; J.M.R. TILLARD, *Eglise d'Eglises...*, p. 164.

386. Pr. Prof. Dr. Sebastian ȘEBU, *Curs de Omiletică*, la Facultatea de Teologie Sibiu, mss. 39.

387. Anselm GÜNTOR, *op. cit.*, p. 14.

dezvoltarea vieții de credință și de evlavie a credinciosului și a comuni-tății bisericești. Propovăduirea este mijlocul principal pentru o actuală mijlocire a credinței³⁸⁸, ea contribuie substanțial la complexul proces de împărtășire a credinței.

Sporirea credinței (Lc. 17, 5) sau permanenta ei creștere, întărire și hrănire este o lucrare a propovăduirii. Predica mijlocește o dinamică a credinței pornind de la credința incipientă, de la puțină credință asemănată cu grăuntele de muștar (Mt. 13, 31—32) sau chiar de la necredință până se ajunge la credința tare, întărită pe certitudine, tinzând spre desăvârșirea ei: «*Cu ochii ațintiți asupra lui Iisus, începătorul și plinitorul credinței*» (Evr. 12, 2). Cuvântul lui Dumnezeu produce temeinicia de nezdruncinat a credinței noastre întemeiată pe valoarea revelației cuprinse în Sfânta Scriptură³⁸⁹. De aceea prin citirea, ascultarea și meditarea cuvântului divin se îmbogățește credința noastră.

Cea dintâi sarcină a propovăduirii creștine de azi este «*reconstrucția credinței*»³⁹⁰. Pentru aceasta trebuie predicat un Hristos integral, adică Hristos și Biserica, după expresia Fer. Augustin: «*totus Christus, caput et corpus*». Numai astfel se poate conta pe o propovăduire eficientă. Primirea cuvântului vestit presupune o activitate, un efort, deci fapte. Sf. Iacov atenționează în fața pericolului pasivității sau al indiferentismului: «*Dar faceți-vă împlinitori ai cuvântului, nu numai ascultători ai lui amăgindu-vă pe voi înșivă*» (1, 22). Conținutul predicii trebuie să se exprime concret prin fapte ale dragostei creștine.

Biserica oferă mântuirea prin Sf. Taină a Botezului și prin predica Evangheliei³⁹¹, care lucrează la nașterea și sporirea credinței. Potrivit învățaturii hrisostomice³⁹² predica ocupă un loc de frunte între mijloacele folosite pentru promovarea vieții credincioșilor. Celor care vin la biserică li se administrează Botezul, li se fac rugăciuni, dar mai ales li se propovăduiește cuvântul mântuirii.

Credința vie și împlinitoare a poruncilor divine este cea putere care descoperă «*harul dumnezeiesc ascuns în cuvântul Scripturii*»³⁹³. Credința este în același timp dynamis și didaché³⁹⁴. Credința este o

388. Werner SIMON, *op. cit.*, p. 315. «Ad hoc enim audimus quod credamus, antequam videamus, ut credendo cor mundemus, unde vivere possimus» Fer. AUGUSTIN, *Enarr. In Ps. 44, 25*, CCH. S.L. 38, 512.

389. Sf. IOAN GURĂ DE AUR, In Ep. 1 ad Tim. Hom. I, 3, P.G. 62, 507.

390. George FLOROVSKY, *Duhul pierdut al Scripturii*, trad. Asist. Ioan I. ICA, în «Mitropolia Ardealului», nr. 3/1986, p. 24.

391. Paul M. ZULEHNER, *op. cit.*, p. 22.

392. Sf. IOAN GURĂ DE AUR, In Epist. 1 ad. Thess. Homil. 10, 1, P.G. 62, 547—548.

393. Pr. Prof. Dr. Ion BRIA, *Credința pe care...*, p. 113.

394. Idem, *Rolul și responsabilitatea Ortodoxiei în dialogul ecumenic*, în «Ortodoxia» nr. 2/1980, p. 371.

*întâlnire cu Altul*³⁹⁵, o adresare către acest Altul și, de asemenea, primirea Lui ca fiind «*Calea, Adevărul și Viața*» (In. 14, 6). Credința se îndreaptă întotdeauna către un Altul, este o transfigurare a propriului eu și dobândirea unuia nou, acela al lui Hristos. Sf. Ap. Pavel mărturisea în acest sens : «*și nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăiește întru mine*» (Gal. 2, 20). Așa omul este transformat și înnoit prin credință. Credința aruncă punți de legătură, este liantul între sufletul nostru și Dumnezeu, pe de o parte, și între noi și semenii, pe de altă parte. Credința ajută ca sufletul ascultătorului să se deschidă și să primească ca adevărate ceea ce omul lui Dumnezeu comunică.

S-a propus astăzi o propovăduire pentru «*reconvertirea la creștinism*»³⁹⁶, o vestire a principalelor adevăruri de credință, prezentate în Simbolul credinței, căci între acestea toate există o coerență extraordinară.

Credința noastră se cuvine să penetreze toate ramurile vieții noastre, să cuprindă și să înrudească toate temeiurile lucrării noastre și să putem prețui și practica — cu o putere convingătoare — toate virtuțile pe care Hristos-Domnul ni le-a recomandat³⁹⁷. Propovăduirea este un izvor pur și permanent al vieții credinței, este o hrană spirituală.

Predica îndeplinește funcția de «*întemeietoare a credinței*», iar cataheza a fost denumită ca «*interpretatoare a credinței*»³⁹⁸. Importanța deosebită a predicii pentru obținerea mântuirii decurge firesc din necesitatea și valoarea credinței și a faptelor bune pentru dobândirea mântuirii. Propovăduirea naște credința, dar o și dezvoltă și o face lucrătoare în fapte ale dreptății și virtuții creștine.

3.3. Rolul predicii și catehezei ca mijloace de chemare și misiune ale Bisericii

Prin intermediul cuvântului catehetic și omiletic se împlinește misiunea Bisericii. Biserica Ortodoxă își îndeplinește misiunea ei în istorie prin următoarele mijloace :

a. *Evangelizare* — adică propovăduirea învățaturii Mântuitorului prin cateheză și Liturghie ;

b. *Consolidarea în «învățătura sănătoasă»* (I Tim. 1, 10), prin predică, din cadrul întregului cult divin ;

c. *Încorporarea deplină sacramentală — euharistică* a tuturor credincioșilor în «*viața lui Hristos*», sau extinderea vieții lui Hristos în

395. Al. SCHMEMANN, *Euharistia...*, p. 147.

396. G. FLOROVSKY, *op. cit.*, p. 21.

397. Mitropolit Emilianos TIMIADIS, *op. cit.*, p. 44.

398. Wolfgang LANGER, *Kerygma und Katechese...*, p. 176.

viața umanității³⁹⁹. Însă misiunea pretinde prioritar o metanoia, sau întoarcerea spre Iisus, ca Domn și Mântuitor al nostru.

Pe tot cuprinsul Sf. Scripturi cuvântul vestit al lui Dumnezeu are un caracter apelativ. Psalmistul David cheamă la învățarea cuvintelor vieții cu o delicatețe și iubire părintească: «*Veniți fiilor, ascultați-mă pe mine, frica Domnului vă voi învăța pe voi*» (Ps. 33, 11). Sf. Ioan Botezătorul venind, ca pregătitor al căii Domnului, invita mulțimile să se pocăiască, căci s-a apropiat împărăția cerurilor. Logosul întrupat în istorie chema pe oameni la mântuire: «*Vino și urmează-Mi*» (Mt. 19, 21). «*Veniți că iată toate sunt gata*» (Lc. 14, 17). În propovăduirea bisericească Dumnezeu — Cuvântul este Subiectul care cheamă, Cel care invită spre urmarea credinței. Sf. Ap. Pavel exprimă cu bucurie răspunsul dat de către tesaloniceni chemării Domnului: «*Și voi v-ați făcut următori ai noștri și ai Domnului, și ați primit cuvântul cu bucuria Duhului Sfânt*» (I Tes. 1, 6).

Cuvântul pe care omul îl primește în propovăduirea bisericească este cuvântul lui Dumnezeu. Este un cuvânt care trezește credința, care îți dă sensul înalt al vieții și oferă credinciosului un viitor fericit în libertatea și bucuria de-a fi copil al lui Dumnezeu⁴⁰⁰. Prin mijlocirea propovăduirii sufletele creștine sunt chemate spre lucrarea poruncilor lui Dumnezeu. Chemarea aceasta poate fi săvârșită și ca o faptă de milostenie. Dacă milostenia a fost numită fiica cea mare a dragostei. «Cea mai mare milostenie creștină este vestirea cuvântului lui Dumnezeu spre mântuirea oamenilor»⁴⁰¹. Este atât de importantă această faptă a milosteniei fiindcă prin ea, adică prin vestirea cuvântului revelat și Sfintele Taine, trăiește Biserica.

Propovăduirea bisericească este un mijloc de întremare și viețuire duhovnicească. Există o trebuință după hrana aceasta duhovnicească. Cuvintele rostite prin proorocul Amos își au actualitatea lor: «*Iată vin zile; zice Domnul Dumnezeu, în care voi trimite foamete pe pământ, nu foamete de pâine și nu sete de apă, ci de auzit cuvintele Domnului*» (8, 11). Cuvintele divine au deci menirea de a hrăni. Ele sunt asemenea cu taina omului sufletesc și trupesc, acestea sunt primite de om și aceste cuvinte îl hrănesc și lucrează în el ca și putere⁴⁰². Sf. Vasile cel Mare

399. Pr. Prof. Dr. Ioan ICA, *Formarea misionară a viitorilor preoți — îndatorire și preocupare esențială a tuturor cadrelor didactice în cadrul disciplinelor de învățământ*, Conferință mss, p. 3. Vezi și Preot Nicolae DURA, *Mission, Evangelisation...*, p. 185—194.

400. Wolfgang LANGER, *Kerygma und Katechese...*, p. 51.

401. Arhim. Ilie CLEOPA, *Convorbiri duhovnicești*, de Ierom Ioanichie BĂLAN, vol. II, p. 493.

402. Augustin Karl WUCHERER-HULDENFELD, *Filosofie der Sprache*, OW, Wien 1992, p. 66.

se ruga și pentru aceasta : «Să ne ferească, deci Dumnezeu de postul cu care Domnul a amenințat pe iudei»⁴⁰³, prin cuvintele de mai sus ale proorocului Amos. Înțeleptul vechi-testamentar se încredea, și în acest sens, întru Dumnezeu : «Domnul nu lasă să piară de foame sufletul celui drept» (Pilde 10, 3). Și proorocul și împăratul David revela și această constatare la bătrânețe : «N-am văzut pe cel drept părăsit, nici seminția lui cerând pâine» (Ps. 36, 25). Aceste cuvinte ale vieții îl pot ține pe om întru viețuirea duhovnicească.

Revelația biblică ne vorbește lămurit și despre hrana aceasta duhovnicească, prin care omul nostru cel lăuntric se desăvârșește. Dumnezeu a hrănit pe iudei, în chip miraculos, în pustie dându-le mană cerească, ca să le arate lor și generațiilor următoare «că nu numai cu pâine va trăi omul, ci și cu tot cuvântul ce iese din gura lui Dumnezeu» (Deut. 8, 3 ; Mt. 4, 4 ; Lc. 4, 4). În cei 40 de ani de rătăcire prin pustie, poporul ales a fost hrănit cu mană cerească (pâine căzută din cer) și cu cuvinte coborâte din cer, revărsate prin gura lui Moise. Mana cerească și cuvintele dumnezeiești formează o veritabilă sinteză⁴⁰⁴, explicată și materializată și de așezarea — după porunca Domnului — a tablelor legii, adică cuvântul divin, alături de vasul cu mană, în chivotul mărturiei și apoi în templul din Ierusalim, ca locaș de sălășluire și închinare la Dumnezeuul vechi-testamentar.

Hristos-Mântuitorul nostru a biruit una dintre cele trei ispitiri ale diavolului, din pustiuul Carantaniei, tocmai prin evidențierea existenței și a unei hrăniri a omului prin cuvintele lui Dumnezeu, cuvinte ce țin pe om întru ființă (Mt. 4, 4 ; Lc. 4, 4). Sf. Ap. Pavel era bucuros să scrie ucenicului său iubit, episcopul Timotei, care era un slujitor bun al Mântuitorului Hristos : «Arătându-te hrănit cu cuvintele credinței și ale buneii învățături care ai urmat» (I Tim. 4, 6). Din tezaurul inepuizabil al dumnezeieștii Revelații divine slujitorii bisericești pot lua și oferi «hrană sănătoasă și putere sfântă»⁴⁰⁵. În primul rând slujitorii cuvântului revelat trebuie să fie hrăniți temeinic cu adevărurile credinței, ca la rândul lor să poată nutri pe credincioși.

Sfinții Părinți și scriitorii bisericești au avut și au exprimat adevărul mântuitor că propovăduirea este o hrană care se oferă sufletelor prin Duhul Sfânt, că mesajul revelat despre Dumnezeu s-a rânduie firii

403. Sf. VASILE cel MARE, *Omilia a II-a despre post*, Trad. Pr. D. Fecioru, P.S.R. vol. 17, București 1986, p. 364.

404. Marcel JOUSSE, *op. cit.*, vol. II, p. 244. E. LEPINSKI, *Essais sur la Révélation et la Bible, Lectio divina 60*, Les Editions du Cerf, Paris 1970, p. 71 ; Pr. Prof. Dr. M. BASARAB, *op. cit.*, p. 532.

405. *Die Verbum*, 24.

noastre «ca pâine hrănitoare»⁴⁰⁶. Sf. Scriptură în general reprezintă «o hrană duhovnicească, o hrană care face să crească puterea lucrătoare din noi»⁴⁰⁷. Cuvântul lui Dumnezeu vestit oamenilor este pâine cu care se hrănesc sufletele ce flămânez după Dumnezeu»⁴⁰⁸. Pâinea cea duhovnicească este Trupul Domnului, băutura cea fără de moarte este sângele Domnului; pâinea cea înțelegătoare este cuvântul lui Dumnezeu și învățătura, iar băutura cea duhovnicească este, de asemenea, cuvântul Domnului și învățătura. Același Sf. Grigorie Teologul continua sfătuirea duhovnicească: «Voi creștinii cei flămânzi și însetați, sunteți siliți să mergeți la sfânta biserică ca să vă hrăniți din masa cea tainică care este acolo adică Trupul și cuvântul Domnului și să vă potoliți setea voastră din izvorul vieții, care este sângele Domnului și învățătura Sf. Scripturi care izvorăște din Biserica lui Hristos» (Ibidem). Așa cum avem trebuință de hrană materială pentru trupul nostru, avem nevoie de pâine nutritivă de suflet. Citirea Sf. Scripturi și ascultarea în general a cuvântului divin «este hrană duhovnicească și tare-l face pe suflet, și mai statornic și mai înțelept, nelăsându-l pe el să se prindă de patimile păcatelor, ci ușor și întraripat făcându-l pe el la cer îl mută»⁴⁰⁹. Hrănirea duhovnicească, care se face prin: citirea dumnezeieștilor cărți, ascultarea predicilor și convorbiri duhovnicești, este o trebuință, zilnică de reîmprospătare a cuvintelor dumnezeiești, pentru ca sufletul «întărindu-se să poată rezista răzvrătirilor trupului și vrăjmașului, care se năpustește neconținut asupra noastră ca să ne robească»⁴¹⁰. La sfârșitul secolului II scriitorul bisericesc Tertulian mărturisea lămurit: «Noi ne hrănim credința cu aceste vorbe sfinte, prin ele ne înălțăm speranța, prin ele ne întărim încrederea și, întipărindu-ne în minte învățăturile, ne întărim totodată credința. Prin ele ne vin, totodată, îndemnuri, muștrări și corectări în numele lui Dumnezeu»⁴¹¹. În mărturisirile sale Fer. Augustin exprima așa de frumos, cuvintele pe care Dumnezeu i le-a descoperit: «Sunt hrana celor mari, crește și Mă mănâncă. Nu tu Mă vei schimba în tine, așa cum schimbi hrana trupului tău, ci tu te

406. Sf. GRIGORIE de NYSSA, *Despre Iericiri*, P.S.B. 29, p. 362.

407. ORIGEN, *Scrieri alese*, Trad. de Pr. Prof. T. BODOGAE, Pr. Prof. Dr. Nicolae NEAGA și Z. LAȚCU, P.S.B. 7, București 1982, p. 97.

408. Sf. GRIGORIE de NAZIANZ, în *Hristoitia*, Cuvântul XII, București, 1937, p. 457.

409. Sf. IOAN GURĂ de AUR, *Cuvântul 29 la Facere*, la Sf. Dimitrie, *Înainte cuvântare, la Hronograful, Iisus Hristos Stăpânul timpului*, Ed. Pelerinul român, Diac. Gheorghe BĂBUȚ, Oradea 1992, p. 5.

410. Idem, *Omilia X la Facere, Scrieri I*, Trad. Pr. D. FECIORU, P.S.B., București 1987, p. 126—127.

411. TERTULIAN, *Apologeticum*, 39, 1—11, Trad. Prof. N. Chițescu, P.S.B. 3, București 1981, p. 92.

vei schimba în Mine»⁴¹². Chiar și Sfinții Părinți se întremău duhovnicește hrănindu-se cu cuvintele dumnezeiești tâlcuite de oamenii cu har: «să iau prin viu grai hrană folositoare din învățăturile tale atât pentru viața aceasta, cât și pentru cea viitoare»⁴¹³. Așa se adresa Sf. Vasile cel Mare într-o scrisoare episcopului Meletie al Antiohiei.

Predica bisericească trebuie să fie o hrănire a credinței, care ne mijlocește ceva, din care se poate trăi și o dată se poate muri, care ne conduce adânc în tainele credinței noastre. Dacă pâine spirituală poate fi, de exemplu orice cuvânt bun; cu atât mai mult un cuvânt al credinței în Hristos⁴¹⁴. Cuvântul lui Dumnezeu este o putere, o hrană care împărtășește tărie și viață celor care-l primesc cu evlavie.

Mântuitorul Hristos descoperă lămurit legătura indisolubilă între ascultarea cuvântului și împlinirea lui, între cunoaștere și înfăptuire: «Nu oricine îmi zice: Doamne, Doamne va intra în împărăția cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu Celui din ceruri» (Mt. 7, 21). Iar în finalul Predicii de pe munte Dumnezeiescul și Supremul Învățător re-vela: «Oricine aude aceste cuvinte ale Mele și le îndeplinește, asemăna-se-va bărbatului înțelept, care a clădit casa lui pe stâncă» (Mt. 7, 24). Deci dacă sămânța — cuvânt este nobilă, se cuvine ca și pământul unde se seamănă să fie nobil. Este o împreună lucrare între pământul roditor și semințele aruncate în el «dar nu-i de nici un folos cea mai minunată învățătură dacă este lipsită de capacitatea de primire a celor care ascultă predicarea»⁴¹⁵. Părinții Bisericii, toți marii predicatori ai cuvântului dumnezeiesc, au fost și au rămas celebri, fiindcă au știut să semene cu adevărat sămânța divină în ogorul duhovnicesc. Ei s-au adresat omului real, omului prezent cu toate păcatele și cu toate năzuințele sale. În acest sens predica lor a fost dialog, cuvânt cerut de trebuințele sufletești firești ale ascultătorilor. Predica lor a devenit «cuvânt intrupat», care a pătruns în adâncimile ființei ascultătorilor. Dacă predica nu este balsam mântuitor peste sufletele împovărate și bisturiu pentru îndepărtarea cangrenei păcatului, cuvântul predicatorului este «vox clamantis in deserto», rămâne un monolog lipsit de viață. Pentru ca predica să fie chemare auzită și împlinită predicatorul trebuie să fie un chemat și un ales, să fie hrănit și întărit el însuși neîncetat prin cuvântul divin. Există o traiectorie a lucrării și pregătirii organelor care comunică cuvântul. Iosif, om rânduit și chemat de Dumnezeu, este înfățișat de

412. Fer. AUCUSTIN, *Scrieri alese. Partea întâia, Confessiones — Mărturisiri*, Trad. Prof. Dr. Doc. N. BARBU, P.S.B. 64, București 1985, p. 160.

413. Sf. VASILE cel MARE, *Epistola 57*, P.S.B. 12, p. 225.

414. Vezi Pr. D. STĂNILOAE, *Spiritualitate și comuniune...*, p. 299.

415. CLEMENT ALEXANDRINUL, *Stromata a II-a, 26, 1*, Trad. Pr. D. FECIORU, P.S.B. 5, Editura Institutului biblic și de misiune al B.O.R., București 1982, p. 127.

către proorocul David : «*prin fier a trecut sufletul lui, până ce a venit cuvântul lui. Cuvântul Domnului l-a aprins pe el*» (Ps. 104, 18—19). Nu pot fi aprinși ascultătorii predicii pentru Domnul dacă predicatorul nu arde intens pentru cuvântul lui Dumnezeu, pentru chemarea aceasta sfântă.

Sf. Grigorie Sinaitul recomandă în propovăduire să fie observată următoarea succesiune : «*Întâi trebuie să se spună, prin cuvântul dat de Dumnezeu celor ce propovăduiesc Evanghelia, cum află cineva (mai bine zis cum află ceea ce are), că a primit pe Hristos prin Botezul în Duhul. Căci Apostolul Pavel zice : «Cercetați-vă pe voi înșivă dacă sunteți în credință ; încercați-vă pe voi înșivă. Sau nu vă cunoașteți voi singuri bine că Hristos Iisus este întru voi ?» (II Cor. 13, 5). Pe urmă trebuie să se spună cum înaintează și cum păstrează ceea ce a aflat. Căci mulți au purtat lupta până ce au aflat ceea ce căutau, și apoi și-au oprit lupta aici*»⁴¹⁶. Primirea și împlinirea cuvântului divin, se dorește, să formeze un tot unitar.

Prin predică omul este condus la altar și apoi acolo este după primirea Sfințelor Taine, mai departe hrănit tot prin cuvântul dumnezeiesc. Sf. Clement Romanul îndemna : «*primiți cu râvnă în inimile voastre cuvintele lui Hristos*» (Ep. I către Corinteni P.S.B. 1, p. 47). Cuvântul lui Dumnezeu propovăduit ca o mișcare și prin efectul chemării sale «*din înălțime*»⁴¹⁷ este și conduce spre convertirea pentru împărăția cerurilor. În orice suflet care a păcătuit, care este o cetate a Ninivei, cuvântul lui Dumnezeu este trimis ca să-i propovăduiască pocăința spre viață. «*Cuvântul lui Dumnezeu înduplecă mintea... să se rețină de la săvârșirea păcatelor și... să se roage cu smerenie*»⁴¹⁸. Fiecare propovăduitor este oarecum un prooroc, un Iona trimis la lucrarea chemării spre îndreptare. Această chemare la credință și la viață creștină «*este un lucru dulce, folositor și minunat și de oameni iubitor că Dumnezeu face mintea să se lumineze din afară prin Sfintele Scripturi*»⁴¹⁹.

Prin vestirea mesajului dumnezeiesc, a «*cuvântului mântuirii celei de obște mulți s-au renăscut, și-au schimbat dintr-odată felul de trai după pilda chipului celui prea frumos, încât parcă lumea și-ar fi schimbat masca*»⁴²⁰. Propovăduirea, în duhul și litera Evangheliei, luminează

416. Cf. «*Filocalia...*», vol. 7, p. 160—161.

417. C. ANDRONIKOF, *La dynamique de la parole...*, p. 25.

418. Sf. MAXIM MĂRTURISITORUL, *Răspunsuri către Talasie*, în «*Filocalia...*», vol. 3, p. 397.

419. Calist Patriarhul, *Capete despre rugăciune*, Filocalia, vol. 8, p. 360.

420. Nicolae CABASILA, *Despre viața în Hristos...*, p. 53.

minte și conduce la înlăturarea obiceiurilor rele și disciplinează gândurile. Cuvântul divin este o putere care cheamă neîncetat la virtute.

Propovăduirea a avut atât în opera mântuitoare a Domnului Hristos, a Sf. Apostoli, dar și a tuturor Sfinților Părinți un rol important pentru nașterea, hrănirea și dezvoltarea neconținută a credinței. Biserica dreptmăritoare, mergând pe aceeași cale a lucrării mântuirii oamenilor, folosește propovăduirea pentru zămislirea și creșterea darului credinței.

Credința creștină ca «*încredințare a celor nădăjduite și dovedire a lucrurilor celor nevăzute*» (Evr. 11, 1) trebuie hrănită mereu cu mana cea cerească a cuvântului dumnezeiesc păstrat și propovăduit de Biserică prin slujitorii ei.

3.3.1. Propovăduirea — mijloc de chemare la «metanoia» și însușirea personală a adevărului revelat. Relația între cuvânt și adevăr.

Starea de păcătoșenie este o stare de boală, de insuficiență. Păcatul slăbește caracterul nostru de persoană, în ceea ce are ea mai distinct, apropiindu-ne de animalitatea inexpressivă, inumană și impersonală sau neliberă. Omul nemaiavând raza de la Dumnezeu și calea luminoasă sau raza spre Dumnezeu, el devine «*întuneric, ca unul ce nu este nimic... omul cade într-un individ biologic*» (N. Cabasila)⁴²¹. Așa omul trăiește o existență nesubstanțială, inconsistentă, aproape ca o părere de existență, o viață, metaforic vorbind, moartă. Dumnezeu porunca proorocului Isaia : «*Strigă din toate puterile și nu te opri, dă drumul glasului să sune ca o trâmbiță ; vestește poporului Meu păcatele sale și casei lui Iacov fărădelegile sale*» (Is. 58, 1). Această stare este greu păgubitoare și de aceea în toate vremurile slujitorii lui Dumnezeu au fost, și vor fi până la sfârșitul veacului, chemați să vestească calea adevărului mântuitor.

În sens general creștin Biserica neamurilor, adică omenirea întreagă este cetatea cea mare a Ninivei, unde a fost trimis de Dumnezeu proorocul Iona să cheme oamenii la întoarcere, la calea dreptății. Locuitorii acelei cetăți au primit cuvântul îndreptării și astfel s-au întors de la rătăcirea căii lor : închinarea la idoli și o viață nedemnă pentru coroana creației lui Dumnezeu. Întorcându-se au fost mântuiți și s-au învrednicit astfel de slava cerurilor. Chemarea pe care a făcut-o și o face Dumnezeu prin slujitorii Săi este scurtă și clară : «*Apropiati-vă de Domnul și vă luminați*» (Ps. 33, 5). Predicarea mesajului divin este chemare din întuneric la lumină, din robia păcatului la libertatea duhului,

421. P. NELLAS, 'H év Χριστώ δικαιοσύαις κατά Νικόλαον Καβάσιλαν, Atena 1974, p. 76—77, la Pr. D. STĂNILOAE, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. III, p. 49—50.

din viața păcătoasă la împlinirea în virtute. Intrarea în comuniune cu Dumnezeu presupune și o cunoaștere a Ziditorului și Mântuitorului nostru. Părinții filocalici învățau lămurit că: «Nimic nu este mai de trebuință și mai de folos decât cuvântul drept și decât cunoștința. Căci de aici vine frica de Dumnezeu și dorul după El»⁴²². Necunoștința de Dumnezeu este pierderea sufletului, este o mare înstrăinare. Sf. Antonie cel Mare grăia că «cea mai mare boală a sufletului și ruina și pierzarea lui, este să nu cunoască pe Dumnezeu»⁴²³. Această cunoaștere este împărtășită prin predicarea bisericească. Cunoștința cea dreaptă despre Dumnezeu se păstrează prin dreapta socoteală și trezvie. «Uitarea cea rea»⁴²⁴ este furtul pe care îl poate reuși ispititorul «*ca nu cumva crezând să se mântuiască*» (Lc. 8, 12). Cunoașterea lui Dumnezeu înseamnă chiar a avea viață veșnică, precum ne revela Domnul în rugăciunea arhierescă: «*Și aceasta este viața veșnică: Să Te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat, și pe Iisus Hristos pe Care L-ai trimis*» (In. 17, 3). Dumnezeu este Cel care cheamă la credință (I Cor. 1, 9; Gal. 1, 6). Această chemare se împlinește în timp prin mijlocirea Evangheliei care se propovăduiește de către «*slujitorii Cuvântului*» (Lc. 1, 2), de preoții Bisericii.

Propovăduirea ca estuar al teologiei nu are menirea de-a împărtăși cât mai multe cunoștințe teoretice, ci mai ales de-a ne învăța și determina să trăim cu Dumnezeu, în Hristos, după modelul paulin: «*mie a vieții este Hristos*» (Fil. 1, 21). Predica nu este doar luminarea minții, ci și încălzire a inimii și determinare a voinței spre bine și virtute. Sf. Iacov îndemna: «*Dar faceți-vă împlinitori ai cuvântului, nu numai ascultători ai lui amăgindu-vă pe voi înșivă*» (1, 22). Orice propovăduire creștină este un apel la voința omului. Această chemare a lucrării voinței în Dumnezeu conduce și se finalizează printr-o hotărâre sau decizie personală. Predica cea adevărată este aceea care produce cercetarea cugetului și aduce *metanoia*⁴²⁵. Biserica adevărului proclamă Evanghelia pentru a descoperi pe Dumnezeu ca și Creatorul, Mântuitorul și Judecătorul tuturor. Scopul propovăduirii este *metanoia*⁴²⁶. *Metanoia*

422. TEOGNOST, *Despre lăptuire, contemplație și preoție*, în «Filocalia...», vol. 4, p. 256.

423. *Învățăături despre viața oamenilor și despre buna purtare*, în «Filocalia...» vol. 1, p. 12, 22.

424. FILOTEI SINAITUL, *Filocalia* vol. 4, p. 115.

425. Sf. IOAN GURĂ de AUR, *Ὁμιλία περὶ τῆς κηρύξεως* (*Omilia despre predică*), P.G. 50. 657.

426. Pr. Prof. Dr. Ion BRIA, *Introducere în eclesiologia ortodoxă*, în «Studii teologice» nr. 7—10/1976, p. 702. «Predicatorul care nu invită insistent și constant la *metanoia*, nu vestește în predica lui vestea cea curată a Creștinismului», Anselm GÜNTHÖR, *op. cit.*, p. 127.

este întoarcerea noastră ființială spre Dumnezeu, Care este Ființa supremă în sine însăși. Este o orientare fundamentală a vieții creștine, o restaurare a noastră. Metanoia este părerea de rău pentru viața de păcat, este făgăduință de îndreptare și schimbarea noastră după modelul Hristos. Metanoia este schimbarea «*prin înnoirea minții* — cum revelează Sf. Ap. Pavel — *ca să deosebiți care este voia lui Dumnezeu, ce este bun și plăcut și desăvârșit*» (Rom. 12, 2). Predica este în același timp actualizare a faptelor mântuirii prin chemarea la schimbarea vieții, dar este și pregătire directă și necesară pentru primirea dumnezeiescului har împărțit de Biserică prin Sfintele Taine.

Există o metanoia, ca prim pas hotărâtor de intrare în ordinea lui Hristos, când se pune temelia sau fundamentul Hristos în viața omului. Aceasta este metanoia necreștinului, dar există și una a credinciosului ⁴²⁷. Această întoarcere este a unui om păcătos, care asemenea lui David este chinuit de sentimentul de vinovăție pentru că pacatele sale nu le-a făcut cunoscute, cu câință, înaintea lui Dumnezeu și nu a primit iertarea. În acest caz metanoia este o schimbare a atitudinii interioare a omului față de sine însuși, față de Dumnezeu și față de semenii. Această atitudine devine apoi vizibilă. Forma de viață păcătoasă este lepădată și este înlocuită cu un mod biblic de viață. Anumite schimbări în acest sens sunt părți constitutive din marele proces al creșterii duhovnicești.

Cuvântul lui Dumnezeu, potrivit revelației făcute de Domnul în pilda semănătorului (Mt. 13, 3—9 ; 18—32), a fost asemănat cu sămânța, cuvântul este «*sămânța nașterii*» (Fer. Augustin). Atunci când cuvântul divin află teren roditor în sufletele noastre conduce la *nașterea din nou*. Pentru această naștere în Hristos, a ascultătorilor, Sf. Ap. Pavel «*suferea durerile nașterii, până ce Hristos va lua chip în voi*» (Gal. 4, 19). Prin cuvintele adevărului creștinii sunt născuți la viața cea întru Hristos. Tot astfel grăia Duhului lui Dumnezeu prin Sf. Ap. Petru : «*Find născuți a doua oară (ἀναγεννημένοι) nu din sămânță stricăcioasă, ci din nestricăcioasă, prin cuvântul lui Dumnezeu cel viu (διὰ λόγου ζωντος θεοῦ) și care rămâne în veac*» (I Pt. 1, 23). Această naștere este împlinită după voia lui Dumnezeu prin «*cuvântul adevărului*» (Iac. 1, 18). Evanghelia în Biserică este imaginea lui Hristos, nu făcută de mână omenească, ci cea vie și activă. «*Evanghelia este însuși Mân-*

427. Jay E. ADAMS, *Predigen. Zielbewußt anschaulich — überzeugend*, Brunnen Verlag, Giessen — Basel 1991, p. 147.

tutorul în mijlocul credincioșilor Săi»⁴²⁸. Cei care au ascultat Cuvântul nemijlocit, în timpul trăirii Lui pe pământ, dar și cei care-L cunosc din citit sau ascultare trăiesc experiența transformării în fii și mărturisitori ai Luminii (In. 12, 36 ; 1, 8).

Cuvântul divin este germene de viață. Propovăduirea cuvântului dumnezeiesc a fost, în decursul veacurilor, mijlocul cel mai eficace de a împărtăși mesajul mântuirii. Acolo unde predica este bine și cu vocație împărtășită și este ascultată cu interes poate da roade de întoarcere spre mântuire. Dacă «homo homini lupus est.» — în starea de păcat — prin ascultarea cuvintelor lui Hristos însă, se poate ajunge la starea de homo homini angelus. Pentru aceasta este foarte importantă primirea cuvântului vestit, iar Sf. Ap. Pavel sfătuia stăruitor pe creștini : «*Luați coiful mântuirii și sabia Duhului, care este cuvântul lui Dumnezeu*» (Ef. 6, 17). Cuvântul este o întărire, o consolidare duhovnicească.

Predica adevărată este aceea care trezește conștiința, care determină la metanoia. Iată câteva exemple biblice : ascultătorii cuvântului divin au zis Mântuitorului : «*Ce să facem, ca să săvârșim lucrurile lui Dumnezeu ?*» (In. 6, 28). În ziua Cincizecimii cei prezenți ascultând predica inspirată a Sf. Ap. Petru «*au fost pătrunși la inimă și au zis către Petru și ceilalți Apostoli : Bărbați, ce să facem ?*» (F. Ap. 2, 37). Famenul etiopian, explicându-i-se cuvintele Scripturii, de către diacoul Filip, a primit mesajul și apoi a întrebat : «*Iată apa. Ce mă mai împiedică ca să fiu botezat ?*» (F. Ap. 8, 36). Predicarea evocată a fost una lucrătoare, o cuvântare cu putere care răscolește, care a rodit, ca și în cazul proorocului Iona (3, 4—5 ; Mt. 12, 4). Cuvântul vestit în numele lui Dumnezeu este o putere care determină la schimbare, la o mutație în viață, care conduce la mântuire.

Auzirea sau primirea cuvântului mântuirii presupune o stare de spirit, o mișcare sufletească, un pas, un efort, nu o așteptare pasivă⁴²⁹. Deci din partea ascultătorului cuvântul divin presupune și are trebuință de o receptivitate. Dacă mesajul întâmpină din partea sufletului o opoziție categorică nu se produce acea sensibilizare pentru prezența lui Dumnezeu și atunci propovăduirea rămâne doar cu un sens intelectual, atunci cuvântul este privat de calitatea de transparent al prezenței lui Dumnezeu. Cuvintele mântuirii vor avea răsunset în viața omului numai atunci când el se deschide lucrării divine și într-un fel numai

428. *Cerul pe pământ*, trad. S. Dobra, în «Raze de lumină», V, Nr. 1/1933, p. 48 la Prof. Dr. N. CHIȚESCU, *Dogma și viața creștină*, în «Studii teologice» nr. 1—2/1954, p. 49.

429. Vezi I.P.S. Dr. Antonie PLĂMĂDEALĂ, Mitropolitul Transilvaniei, *Vocație și misiune...*, p. 146.

atunci când va exista credință și întoarcere spre Dumnezeu ele vor fi vestite (Pilde 1, 23). Lucrarea divină nu este mărginită, în procesul predicării, doar la predicator, ci cuprinde și pe ascultători: cuvântul predicat trebuie să ne unească cu credința celor care ascultă⁴³⁰. Sf. Maxim Mărturisitorul (Filocalia, vol. II, p. 261) învață că puterea înțelegerii celui ce grăiește cuvântul mântuirii este întărită de însuși Cuvântul.

Propovăduirea cuvântului este o mare minune, chiar mai însemnată decât rugăciunea. «Adică a ajuta cu cuvântul de învățătură, a întoarce pe păcătos la pocăință este mai mult decât a învia morții»⁴³¹. Astfel înțelegem și din cuvintele puse de Mântuitorul în gura lui Avraam în parabola despre bogatul nemilostiv și despre săracul Lazăr: «*Dacă nu ascultă de Moise și de prooroci, nu vor crede nici dacă ar învia cineva dintre morți*» (Lc. 16, 21). Pentru aceasta cuvântul mântuirii are prioritate lămurită față de preocupările și grijile vieții omenești, căci vestirea mesajului dumnezeiesc și primirea lui este hotărâtoare atât pentru viața vremelnică, cât și pentru cea veșnică. «*Lasă morții să-și îngroape morții lor, —poruncise Domnul — iar tu mergi de vestește împărăția lui Dumnezeu*» (Lc. 9, 60). Unii exegeți înțeleg între cei morți pe cei lipsiți de lumina spirituală, cei care trăiesc în confuzie și în păcat.

Domnul Creatorul și Proniatorul nostru este «*Dumnezeul adevărului*» (Is. 65, 16), Ziditorul și Păzitorul cel adevărat. Fundamentul, sau începutul cuvintelor lui Dumnezeu «*este adevărul*» (Ps. 118, 160). Fiul lui Dumnezeu întrupat în istorie a fost singura Făptură sub soare Care a putut să se reveleze drept «*Calea, Adevărul și Viața*» (In. 14, 6). Domnul S-a întrupat pentru ca să-l înțelegem și să-l cunoaștem «*pe Dumnezeu cel adevărat*» (I In. 5, 20). Cuvintele lui Dumnezeu sunt cuvinte ale adevărului, ce izvorăsc din Adevăr și care conduc spre Adevăr.

Duhul lui Dumnezeu a descoperit prin proorocul Azaria: «*Multe zile a fost Izrael fără Dumnezeu cel adevărat și fără de preot — învățător și fără de lege*» (II Par. 15, 3). Se poate înțelege de aici o interdependență între lipsa cunoștinței Dumnezeului celui adevărat, absența preotului-predicator și viața cea dusă împotriva voii divine. Mântuitorul nostru Iisus Hristos, în rugăciunea arhierescă, înainte de a se ruga pentru unirea tuturor celor care cred întru El, ne revelează o treaptă preliminară și anume a sfințirii prin cuvânt: «*Sfințește-i pe ei întru adevărul Tău; cuvântul Tău este adevărul*» (In. 17, 17). Cu-

430. Sf. SIMEON METAFRAST, *Filocalia*, vol. 5, p. 311.

431. Sf. Grigorie DVOESLOV, *Cuvânt pentru îndemnare*, Prolog 29 februarie la Arhim. Ilie CLEOPA, *Predici...*, p. 384.

vântul divin este adevărul fiindcă este existența totală în Sine. În cuvântul lui Dumnezeu se exprimă tot adevărul. Acest cuvânt al lui Dumnezeu este o realitate care se cere să fie crezută. A fi ucenic al lui Hristos înseamnă a rămâne în cuvântul Său : «și veți cunoaște adevărul, iar adevărul vă va face liberi» (In. 8, 32). Rămânerea în cuvânt însemnează intrarea și păstrarea comuniunii cu Domnul.

Relația între cuvânt și adevăr este o legătură profundă generată de Cel care este deodată Cuvânt și Adevăr. «Sfințitele cuvinte ale Psalmilor și ale rugăciunilor sunt în chip vădit Duh și adevăr»⁴³². Și cuvintele propovăduite în Biserică, care sunt interpretare a Sfintei Scripturi și a Sfintei Tradiții devin «duh și adevăr în cel ce le asimilează ființei sale, când și le face în mod intim ale sale. Atunci el este în adevăr și în Duh, căci prin ele nu numai că spune adevărul, ci face cunoscută și puterea de viață care l-a umplut pe el. Între adevăr și Duh nu este despărțire, pentru că adevărul este viu, ca unul care iradiază din Dumnezeu cel viu»⁴³³. Credinciosul care ascultă mesajul mântuirii «este condus de cuvântul Domnului la cunoașterea adevărului»⁴³⁴. Cuvântul acesta al adevărului se poate adevăra în viața credinciosului care primește harul și lumina înțelegerii de la Dumnezeu cel adevărat prin intermediul Sfințelilor Taine.

Prin lucrarea propovăduirii cuvântului «am luat cunoștință despre adevăr» (Evr. 10, 26). Și ca purtători ai numelui și ai viețuirii lui Hristos noi trebuie să năzuim și să primim cunoștința adevărului precum se roagă preotul, în taină, în timpul antifonului al III-lea la Sf. Liturghie. În veacul de acum să dobândim cunoștința adevărului, iar în cel viitor viața veșnică. Așa se va însuși personal cuvântul revelat, ca adevăr mântuitor, care va lumina și transforma viața celui care crede în adevăr.

3.3.2. Contribuția propovăduirii la întemeierea și desăvârșirea vieții în trupul lui Hristos — Biserică.

Lucrarea harică a propovăduirii⁴³⁵ aduce și întrupează o viață nouă, o învățătură a sufletului, care după ce produce o naștere duhovnicească îl eliberează pe om din robia păcatului și-l înscrie pe calea virtuților. Prin propovăduirea bisericească ascultătorii cuvântului mân-

432. CALIST Patriarhul, *Capete despre rugăciune*, în «Filocalia...», vol. 8, p. 256.

433. Pr. D. STĂNILOAE, *Notă explicativă* 539 în «Filocalia...», vol. 8, p. 257.

434. CLEMENT ALEXANDRINUL, *Stromata a VII-a*, 95, 6, trad. Pr. D. FE-CIORU, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă al B.O.R., București 1992, P.S.B., vol. 5, p. 537.

435. Sf. MAXIM MĂRTURISITORUL, *Răspunsuri către Talasie*, în «Filocalia», vol. 3, p. 100.

tuirii se vor preface din «vase ale necinstei» în «pietre vii, să fiți zidiți casă duhovnicească» (I Pt. 2, 5), sau cum scrie Sf. Ap. Pavel «temple ale Duhului Sfânt» (I Cor. 6, 19). Într-una din rugăciunile dinaintea împărtășaniei cerem: «Doamne, sălășluind și petrecând în noi, cuvântul Tău, să ne facem Biserică a Prea Sfântului și închinatului Tău Duh». Sf. Simeon Noul Teolog vorbește despre acest proces în sufletul credincioșilor ca despre o «zămislire a Cuvântului lui Dumnezeu în chip apropiat cu Născătoarea de Dumnezeu și îl nasc pe El și El se naște în ei și ei se nasc din El... Precum a intrat Dumnezeu, Cuvântul Tatălui, în pântecul Fecioarei, așa Cuvântul se află și în noi ca o sămânță»⁴³⁶.

Predicarea are un caracter special în activitatea pastorală, deoarece ea face începutul lucrării de mântuire, deschide sufletul pentru primirea harului divin și pentru lucrarea lui în viața credinciosului. Sf. Luca în prima istorie a Bisericii creștine descrie semnificativ: «Și cuvântul lui Dumnezeu creștea (ἠϋξανε = crescebat) și se înmulțea foarte numărul ucenicilor în Ierusalim» (F. Ap. 6, 7). Cuvântul se insera în viața primilor botezați devenind astfel mădulare viabile ale Trupului tainic al lui Hristos. Există ceva «sacramental în divinele Scripturi, în care Duhul realizează un efect interior prin acțiunea eficace a cuvântului»⁴³⁷. În lucrarea predicatorială s-a păstrat ceva din «învățătura cu putere» (Mc. 1, 27) adusă de Mântuitorul nostru Iisus Hristos.

Cuvântul divin vestit de Sfinții Apostoli a pus temelia Bisericii, căci era un cuvânt garantat și penetrat de energiile necreate ale Duhului Sfânt. «Cuvântul lui Hristos trebuie să fie sprijinit cu tărie ca izvor al vieții creștine»⁴³⁸. Învățătura Domnului este și «rouă și ploaie repede» (Deut. 32, 2). Cuvântul Domnului este pentru unii rouă, «căci le stinge fierbințeala și lucrarea patimilor... Celor ce sunt scuturați în adânc de frigurile veninului răutății, le este apă... le dăruiește putere de viață pentru o existență fericită... puterea cuvântului este ca o sevă care-i nutrește»⁴³⁹. Cuvântul dumnezeiesc contribuie la intrarea omului în Biserică și apoi și la creșterea lui duhovnicească. Biserica în sensul de împărăție a lui Dumnezeu se realizează pe pământ și se desăvârșește în eshaton. Mântuitorul Hristos a trimis pe Sf. Apostoli «să

436. Sf. SIMEON NOUL TEOLOG, *Intăia cuvântare morală*, Filocalia, vol. 6, p. 156.

437. PASCHASE, Radbert, *Liber de corpore et sanguine Domini*, 3 la Pr. Dr. Aurel GRIGORAȘ, *op. cit.*, p. 409.

438. JOHANNES PAUL II, Papst, *Enziklika ut unum sint*, Libreria Editrice Vaticana Roma 1995, p. 88.

439. Sf. MAXIM MĂRTURISITORUL, *Două sute de capete despre dragoste*, în «Filocalia», vol. 2, p. 191—192.

propovăduiască împărăția lui Dumnezeu» (Lc. 9, 2). Se poate spune că preoția, ca și continuatoarea a lucrării sacramentale în Biserică, are drept ultim scop vestirea și realizarea împărăției lui Dumnezeu pe pământ. Împărăția lui Dumnezeu pe pământ este în esență: curăție sufletească, dreptate, libertate, iubire frățească, altruistă, muncă, pace și fericire pentru toți⁴⁴⁰. Împărăția lui Dumnezeu este în primul rând cunoașterea lui Dumnezeu, iubirea față de El, unitatea cu El și viața în El, «este unirea cu Dumnezeu, este conținutul vieții veșnice. Împărăția lui Dumnezeu se instaurează și se întărește prin cuvântul lui Dumnezeu și prin Sf. Taine»⁴⁴¹. Propovăduirea are menirea de a comunica și a determina la experiența împărăției lui Dumnezeu. Predicarea Evangheliei naște membrii acestei împărății cerești pe pământ.

Biserica se naște, ca și comuniune a oamenilor cu Dumnezeu, din și prin cuvântul lui Dumnezeu, care este și rămâne în veac (I Pt. 1, 23). Toți cei care au primit și intrupat cuvântul divin al Evangheliei sunt trecuți în comuniune⁴⁴² cu Dumnezeul cel viu. Toți cei intrați în comuniune cu Hristos-Domnul sunt numiți: «*fiii lui Dumnezeu»* (Gal. 3, 26; Rom. 8, 16), «*iubiți ai lui Dumnezeu»* (Rom. 1, 7), «*chemați ai lui Iisus Hristos»* (Rom. 1, 6) ori «*aleși ai lui Dumnezeu»* (Rom. 8, 33). Nașterea membrilor Bisericii din cuvântul adevărului se face după voia lui Dumnezeu «*ca să fim începătură făpturilor lui»* (Iac. 1, 18). Așa cuvântul divin este sămânța a unei noi vieți (Mt. 13, 1—30). Biserica este «poporul lui Dumnezeu» adunat prin ascultarea cuvântului dumnezeiesc, dar este și «semnul — sacramental prezenței lui Dumnezeu prin întreaga umanitate»⁴⁴³. Propovăduirea este în mod lămurit un act eclesial. Ascultătorii cuvântului divin intră în rudenia spirituală a Mântuitorului Hristos: «*Mama Mea și frații Mei sunt aceștia care ascultă cuvântul lui Dumnezeu și-l împlinesc»* (Lc. 8, 21). Predicarea este «*solia lui Dumnezeu»*⁴⁴⁴ îndreptată către oameni în scopul realizării mântuirii.

Propovăduirea își are rolul său deosebit nu doar pentru nașterea credinciosului sau intrarea lui în Biserică, ci ea este, de asemenea, necesară și importantă pentru cei care sunt mădulare ale Bisericii. Există o trebuință pentru o reîncreștinare a acestora, pentru a-i «reevanghe-

440. Cf. Pr. Prof. Dr. Ioan ICĂ. Din intervenția făcută la a XXXIX-a Conferință teologică interconfesională, Sibiu 15 iunie 1982, Proces-Verbal mss.

441. Alexander SCHEMANN, *Euharistia, taina împărăției*, Trad. rom. Pr. Boris Răduleanu, Ed. Anastasia, București, 1983, p. 47.

442. Despre profunzimea comuniunii vezi J.M.R. TILLARD, *Eglise d'Eglises...*, p. 14—76; 122.

443. Pr. Prof. Dr. Ion BRĂ, *Curs...*, I, p. 38.

444. Prof. Dr. V. MITROFANOVICI, *op. cit.*, p. 29.

liza»⁴⁴⁵. Predicarea este și un act de preacinstire a lui Dumnezeu fiindcă, prin învățăturile împărtășite, credincioșii vor fi povățuiți să împlinească poruncile și să trăiască după voia divină. Prin «călcarea legii se necinstește Dumnezeu» (Rom. 2, 23), deci prin urmarea poruncilor se cinstește Dumnezeu. Pentru aceasta se recunoaște și se exprimă cu claritate în înălțimea spiritualității noastre: «*Noi cinstim cuvântul lucrător (cuvântul în faptă) și fapta cuvântătoare*» (fapta în cuvânt = λόγον ἔμπρακτον καὶ πράξιν ἑλλόγιμον)⁴⁴⁶. Există o legătură interioară între cuvânt și faptă, precum este una și între spirit și trup. Fapta se cuprinde potențial în cuvânt, în spirit și-l împlinește pe acesta⁴⁴⁷. Cuvântul se cere a fi împlinit în faptă, iar fapta se află în sămânța cuvântului.

Biserica în lucrarea ei învățătoarească se străduiește să întrupeze cuvântul divin în viața credincioșilor, prin această lucrare ea este profund implicată în această lume. «*Scopul Bisericii nu e să fugă de lume, ci să rămână pe pământ până îl va face cer*»⁴⁴⁸. Cuvântul divin este o putere pentru «vindecarea» oamenilor de bolile sufletești, dar este și o realitate «izbăvitoare din stricăciunile» (Ps. 106, 20) care sunt instalate în viața oamenilor prin păcate. Predica adevărată oprește desfășurarea și înmulțirea răului și întărește credința creștină. Prin mijlocirea propovăduirii se reinnoiește curăția moravurilor și se înmulțesc săvârșitorii virtuților. Dar pentru a înțelege adevărul propovăduit se cuvine să se curățească inima de tulburare, căci nici ochiul tulbure nu poate vedea clar⁴⁴⁹. Purificarea, îndreptarea vieții sau întruparea cuvântului în viață este o trebuință absolută pentru propovăduirea integrală: «*Să predici virtutea cu cuvântul, dar s-o dovedești în fapte*»⁴⁵⁰. Pentru aceasta dragostea sau foamea de a auzi cuvântul lui Dumnezeu este un semn al sănătății spirituale, așa precum foamea după cele materiale este un semn al bunei stări trupesti⁴⁵¹. «Împărtășirea

445. J.M.R. TILLARD, *op. cit.*, p. 277—278; Pr. Nicolae DURA, *Mission...*, p. 194—197.

446. Sf. GRIGORIE PALAMA, *Despre rugăciune*, în «*Filocalia*», vol. 7, p. 233—234.

447. Pr. D. STĂNILOAE, *Filocalia*, vol. 7, p. 234.

448. Arhim. Vasile EISODIKON, *Elemente ale trăirii liturgice a misterului unității în Biserica Ortodoxă*, Sf. Mănăstire Stavronichita din Sfântul Munte 1974, p. 64 la Pr. D. STĂNILOAE, *Spiritualitate și comuniune...*, p. 393.

449. Sf. VASILE cel Mare, *Omilie la Psalmul 36*, P.S.B. 17, p. 265.

450. EVGARIE PONTICUL, P.G. 79, 1258 la H. PITTERS, *Patristische Dichtung in den Veröffentlichung des Johannes Honterus — Beobachtungen zur Nilus*, Beiheft der kirchlichen Blätter, Sibiu-Hermannstadt, nr. 2/1981, p. 66.

451. Sf. IOAN GURĂ DE AUR, *Omilia a IV-a la Facere. Scrieri I*, trad. Pr. D. FECIORU, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă al B.O.R., București 1987, p. 58.

cuvântului lui Dumnezeu»⁴⁵² este un semn și un act al dragostei față de Dumnezeu și față de semenii. Râvna sfântă din partea slujitorilor bisericești pentru a predica cuvântul divin, ca și râvna și bucuria din partea ascultătorilor propovăduirii este un semn clar al sănătății spirituale și al dorinței de a extinde pe pământ împărăția lui Dumnezeu.

Descoperirea și împărtășirea luminii Evangheliei determină pe ascultătorii receptivi să meargă în lumină, lucrând adevărul și apropiindu-se de lumină (In. 3, 21). Și cei care trăiesc în Lumina cea adevărată devin ei înșiși lumină care iradiază în alții virtutea, căci ei au devenit: «*fi ai Luminii*» (In. 12, 36) și, de asemenea, mărturisitori despre Lumină (In. 1, 8). A devenit fiu al Luminii: se cuvine întâi să-l ascultăm pe Dumnezeu și apoi să-i răspundem. Noi, oamenii, nu i-am mai prea răspuns lui Dumnezeu pentru că nu L-am mai ascultat⁴⁵³. Esențial și prioritar este în om caracterul de ființă ascultătoare și răspunzătoare. În acest sens atenționa Sf. Ioan Gură de Aur: «*Sărguiți-vă ca împreună cu dreptele învățături să aveți și viață curată*» (Scrieri I, p. 44).

În lucrarea învățătoarească a Bisericii Dumnezeu se arată «ca factor care-i ajută (pe oameni) să crească, să ducă mai sus existența dată lor prin creație. Este o creștere care echivalează cu înaintarea lor în apropierea de El, în unirea cu El, ca Persoană mai presus de natură»⁴⁵⁴. Ascultarea, primirea și mărturisirea prin viață, a cuvântului este omagiul nostru autentic oferit lui Dumnezeu, pentru a fi vrednici de sfințire⁴⁵⁵. Domnul revelase lămurit: «*Dacă Mă iubește cineva, va păzi cuvântul Meu*» (In. 14, 2). A păzi cuvântul — în accepțiunea greacă *τηρησει* — înseamnă a purta grijă de înrădăcinarea cuvântului în suflet, a veghea pentru identificarea cu ființa umană. Predicarea susține permanent întărirea credincioșilor noștri atât în viața virtuoasă, dar și în cunoașterea și păstrarea dreptei credințe. Cuvintele *Domnului sunt duh și sunt viață*» (In. 6, 63). Cuvântul divin este un cuvânt cu putere, un mesaj care o dată ce s-a împărtășit conștiinței umane, nu rămâne fără roade, ci asemenea ploii care se revarsă asupra pământului și-l hrănește spre rodire (Is. 55, 10—11).

Credinciosul se roagă în duhul psalmistului: «*În inima mea am ascuns cuvintele Tale, ca să nu greșesc Ție*» (Ps. 118, 11), «*întărește-mă întru cuvintele Tale*» (Ps. 118 28), ori «*Pașii mei îndreptează-i după cuvântul Tău*» (Ps. 118, 133). Credința și învățătura creștină a Bisericii

452. Sf. MAXIM MĂRTURISITORUL, *Cele patru sute de capete despre dragoste*, în «*Filocalia*», vol. 2, p. 41.

453. Vezi Sorin DUMITRESCU, *7 Dimineți cu Părintele Stăniloae*, p. 202.

454. Pr. Prof. Dr. D. STĂNILOAE, *Chipul nemuritor...* p. 155.

455. Pr. Prof. Dr. Constantin GALERIU, *Mărturisirea dreptei credințe*, p. 33.

noastre este o teologie a experienței, a vieții. «Creștinii trăiesc cum cred și cred așa cum trăiesc» (Origen, Contra lui Cels). Ba mai mult viața credincioșilor este și «Biblia necredincioșilor»⁴⁵⁶. Faptele bune ale credincioșilor, sau «corporalitatea ori întruparea cuvântului»⁴⁵⁷ îi conduc pe ascultători la o legătură duhovnicească comunitară a Bisericii. Predica are deci implicit și o importanță indirectă în sufletele și viața necredincioșilor. Ei văd faptele creștinilor și așa Tatăl cel ceresc este preamărit (Mt. 5, 16). Astfel ajunge învățătura creștină în viața oamenilor și cuvântul se împlinește.

Primirea cuvântului divin este o consolidare și o întărire. Sf. Ioan Gură de Aur exprima această convingere și prin cuvintele: «Să vină cu tot dragul la Biserică, pentru ca, luând învățatură de aici, să poată sta cu vitejie împotriva uneltirilor diavolului»⁴⁵⁸. Ascultarea și primirea cuvintelor mântuirii reprezintă o consolidare în bine, o întremare pentru a putea birui ispitele celui viclean. Ascultând și apoi practicând poruncile date de Dumnezeu se înnoiește și se desăvârșește viața umană. Propovăduirea apare ca un mijloc care ajută la împlinirea finalității Bisericii: «spre desăvârșirea sfinților, la lucrul slujirii, la zidirea templului lui Hristos» (Ef. 4, 12). La comuniunea cu Dumnezeu se ajunge numai cu «învățătura unui învățător adevărat și luminat. Căci îl vedem și pe vasul cel ales, Prea Fericitul Pavel, învățătorul celor negrăite, gura lui Hristos, luminează a lumii, soare de obște, învățătorul lumii creștine, vestind și tâlcuind împreună cu Apostolii Evanghelia. Iar pricina este, precum spune ca nu cumva să alerg sau să fi alergat în deșert» (Gal. 2, 2). Ba mai mult, vedem Înțelepciune de sine, pe însuși Domnul nostru Iisus Hristos, spunând despre Sine: «M-am coborât din cer, nu ca să fac voia Mea, ci voia Tatălui care M-a trimis pe Mine» (In. 6, 38). Iar despre Prea Sfântul și de viață făcătorul Duh spune: «căci nu va vorbi de la Sine, ci câte aude va vorbi» (In. 16, 13)⁴⁵⁹. Și cei care primesc îndrumarea, dar «și cei care vor fi îndrumați pe mulți pe calea dreptății vor fi ca stele în vecii vecilor» (Dan. 12, 3).

Omul este chemat, prin propovăduire, la trăirea și conștiința demnității sale, de făptură chemată la asemănarea cu Dumnezeu. Cuvântul divin este oarecum un mijloc de întâlnire, o putere transformatoare, o comunicare divină. Ne bucurăm și mulțumim — scria Fer. Augustin — că noi suntem nu doar creștini, ci am devenit Hristos = «Ergo gra-

456. Mitropolit Emilianos TIMIADIS. *Lebendige Orthodoxie...*, p. 44.

457. L. SCHEFFECZYK, *Von der Heilsmacht des Wortes...*, p. 66.

458. Sf. Ioan GURĂ de AUR, *Omilia a X-a la Facere, Scrieri I*, p. 118.

459. CALIST și IGNATIE XANTHOPOL, *Cele 100 de capete*, în «Filocalia...», vol. 8, p. 42.

tulemur et agamus gratia, non solum nos christianos factos esse, sed Christum»⁴⁶⁰. Ca făpturi ale lui Dumnezeu noi avem vocația să ne deschidem puterii lui Dumnezeu, Care întipărește în noi viața dumnezeiască și ne preface după Modelul nostru dumnezeiesc. Cuvintele Evangheliei sunt pline de Duhul lui Hristos și primind cuvintele Lui, noi — prin energiile aduse în noi de Duhul hristic suntem făcuți tot mai mult după chipul Cuvântului, suntem reconfigurați (*ἀναμορφούμενοι*)⁴⁶¹, potrivit cuvântului celui viu al lui Dumnezeu, înălțându-ne iarăși la neștricăciune și înnoindu-ne pentru paradis. Așa se realizează o antrenare a dragostei vii față de Dumnezeu și o manifestare vizibilă a prezenței lui Hristos în viața noastră.

Credincioșii ascultând cu evlavie și credință cuvintele divine, se luminează cu cunoștința de Dumnezeu și devin mai înțelepți, propășind în virtuți până la stadiul unirii cu Dumnezeu. Scripturile sunt «dumnezeiești și de viață dătătoare»⁴⁶², iar Sf. Simeon Noul Teolog folosește expresia «*îndumnezeitoarele Tale cuvinte*» (*Rugăciunea a VII-a pentru împărtășire*). Propovăduirea ajută, împreună cu Sfintele Taine, la îndumnezeirea credincioșilor, la acea creștere duhovnicească, nelimitată în Duhul Sfânt.

Potrivit mărturiei din Faptele Apostolilor ucenicii Domnului au pus mai presus rugăciunea și slujirea cuvântului: «*Nu este drept ca noi, părăsind cuvântul lui Dumnezeu, să slujim la mese... noi vom stărui în rugăciune și în slujirea cuvântului*» (F. Ap. 6, 2, 4). Dacă propovăduirea este neglijată atunci scopul Bisericii va fi zădărnicit. «*Acolo unde Evanghelia nu mai este predicată, unde nu se mai botează și Euharistia nu se mai celebrează, unde nu se roagă și cântă... acolo nu mai există Biserica lui Hristos, chiar dacă se mai ia în considerare și se folosește cuvântul Bisericii*»⁴⁶³. Biserica și lucrarea ei este o realitate profund implicată în istorie și în viața oamenilor. Biserica este o actualizare a Evangheliei, Mântuitorul Iisus Hristos se propovăduiește în Biserică ca ceva prezent și contemporan⁴⁶⁴. Cuvântul divin deține

460. Fer. AUGUSTIN, *In Ioann. Evang. Tractatus XXI*, 8, P.L. 35, 1568—1569.

461. Pr. D. STĂNILOAE, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. II, p. 124; Idem, *Spiritualitate...*, p. 410.

462. CALIST și IGNATIE XANTHOPOL, *Metodă și regulă...*, în «*Filocalia...*», vol. 8, p. 18.

463. Univ. Prof. Dr. Msgr. Philipp HARNONCOURT, *Liturgie der Kirche. Ein gesamtkirchliches und ein ortskirchliches Geschehen. Gedanken zu einer ökumenischen Liturgik*, în «*Ökumenisches Forum*», nr. 16, Graz 1993, p. 257.

464. J.M.R. TILLARD, *Eglise d'Eglises*, p. 70; Wolfgang RAIBLE, *Christliches Ethos und gottesdienstliche Verkündigung. Überlegungen zum Selbstverständnis ethischer Predigt.*, Verlag Peter Lang Frankfurt am Main 1989, p. 75. S-a spus

o putere în sine, are «o calitate sacramentală, ireversibilă»⁴⁶⁵. Pentru aceasta propovăduirea este o putere, o lucrare sacră a Bisericii.

Hristos-Domnul nostru vorbește prin Evanghelia Sa personal și intră în relație personală cu fiecare mădular al Bisericii extinzându-se și crescând în fiecare, prin lucrarea Sfântului Duh, începând de la Botez. Această lucrare se poate împlini doar «în Biserică prin Evanghelia și Tainele lui Hristos, propovăduită și săvârșite de episcopii și preoții Bisericii cu puterea Sfântului Duh»⁴⁶⁶. Eclesiologia Noului Testament și a Sfinților Părinți a înfățișat în mod lămurit trăsăturile fundamentale ale Bisericii: săvârșirea Sfintelor Taine⁴⁶⁷ și vestirea Evangheliei mântuirii. Potrivit învățaturii ortodoxe Tainele sunt mai mult decât cuvântul. Ele se sprijină pe cuvânt și nu pot fi despărțite de acesta, dar cuvântul nu este purtător de har în același fel ca Tainele. «Cuvântul lui Dumnezeu, fie la convertire și la renaștere, fie apoi în stadiu de sfințire, nu poate fi considerat purtător al Harului în același sens, exact ca și Tainele»⁴⁶⁸. Biserica propovăduiește «*verbum salutis*», cuvântul împlinirii și al mântuirii. «Harul pregătitor al prediciei»⁴⁶⁹ este necesar în toate etapele vieții duhovnicești. Predicarea este «un act, o lucrare dătătoare de har»⁴⁷⁰. Cele două mijloace nedespărțite prin care Biserica transmite harul mântuirii⁴⁷¹ sunt cuvântul și Sfintele Taine. Numai prin aceste două mijloace se poate întemeia și desăvârși viața credincioșilor în Trupul tainic al Mântuitorului Hristos — Biserica. Aceste două forme divine pot contribui la lucrarea de iluminare a Sfântului Duh și de sporire a vieții duhovnicești.

3.3.3. Susținerea și înaintarea neincetată în dreapta credință.

Cuvântul lui Dumnezeu, ca mesaj al mântuirii, nu este ușor de înțeles. Mântuitorul nostru Iisus Hristos atenționa pe Sfinții Apostoli și, de asemenea, pe toți creștinii până la sfârșitul veacurilor: «*Vedeți să nu vă amăgească cineva. Căci mulți vor veni în numele Meu...*» (Mt. 24, 4). Aceste cuvinte sunt cuprinse în așa numita Apocalipsă mică. Domnul accentua prin aceste cuvinte, ca și prin altele: luați seama, fiți cu

chiar că predica creștină comportă în mod evident și fundamental un caracter de exorcism, Cf. THURNEYSEN, *Die Lehre von der Seelsorge*, Zürich 1946, p. 294—312; J. J. ALLMEN, *op. cit.*, p. 473.

465. Pr. Prof. Dr. Ion BRIA, *Credința pe care o mărturisim...*, p. 38.

466. Pr. Prof. Dr. Dumitru RADU, *Caracterul eclesiologic al Sfintelor Taine...*, p. 198.

467. Pr. Prof. Dr. Ioan G. COMAN, *La présence de l'Eglise...* p. 252.

468. Hr. ANDRUTOS, *Simbolica*, Trad. Prof. Iustin Moisesescu, Craiova 1955, p. 236.

469. Pr. D. BELU, *Curs de Omiletică...*, p. 44.

470. T. D. ROVER, *Theologie of preaching*, p. 699.

471. Mitropolit Dr. Antonie PLĂMĂDEALĂ, *Biserica slujitoare...*, p. 134; Mitropolit STYLIANOS, *op. cit.*, p. 78; Otto SEMMENLOTH, *op. cit.*, p. 238.

băgare de seamă să nu fiți duși în eroare de nimeni. Sf. Ap. Petru îi atenționa pe creștini despre epistolele pauline, în special și despre cuvintele dumnezeiești în general: «sunt unele lucruri cu anevoie de înțeles, pe care cei neștiutori și neînvățați le răstălmăcesc, ca și pe celelalte Scripturi, spre a lor pierzare» (II, 3, 16). Sfinții Apostoli în toată propovăduirea lor au urmărit două obiective: răspândirea Evangheliei la toată făptura și apărarea credinței celei adevărate față de învățăturile greșite.

Deja în scrierile neo-testamentare se întâlnesc propagatori de învățături false, aceștia erau așa-numiții pseudo-didascali. Ei își asumau o misiune pe care nimeni nu le-a încredințat-o, tulburând și răvășind sufletele credincioșilor (F. Ap. 15, 24). Aceștia își desfășurau activitatea cu de la sine putere, nu aveau mandatul puterii bisericești (Rom. 10, 15). Datorită caracterului uzurpator și rătăcit al lucrării lor ei erau numiți: «*învățători mincinoși*» (II Pt. 2, 1), «*frații cei mincinoși*» (II Cor. 11, 26) ori «*prooroci mincinoși*» (F. Ap. 13, 6; II Pt. 2, 1) sau, și mai grav, «*antihriști*» (I In. 2, 18). Asemenea vestitori falși, semănători de cuvinte neadevărate, care răstălmăceau cuvântul revelat, erau pedepsiți cu excomunicarea din Biserică (Gal. 1, 8—9; I Tim. 1, 20). Chiar și în Vechiul Testament, proorocul Ieremia îi mustra pe aceia dintre iudei, precizând că pedeapsa lui Dumnezeu nu va întârzia să vină peste ei «*pentru că stricați cuvintele Domnului celui viu, cuvintele Domnului Savaot, cuvintele Dumnezeului nostru*» (23, 36). Cuvintele revelate trebuiau tâlcuite și înțelese în Duhul și în sensul în care ele au fost descoperite de Dumnezeu. «Mulți citesc Sfintele Scripturi, iar unii citindu-le, le și aud. Dar puțini dintre cei ce le citesc pot cunoaște drept puterea și înțelesul celor citite»⁴⁷². Pentru înțelegerea lor nu era suficientă *râvna*, ci trebuia și *pricepere* (Rom. 10, 2). Înțelegerea cuvintelor descoperite de către Domnul «presupune întoarcerea minții»⁴⁷³, deci și a vieții către Cel ce este izvorul și esența tuturor *cuvintelor* pline de duh și de viață. «*Cel ce păzește învățătura apucă pe calea vieții*» (Pilde 10, 17). Între învățătura curată și viața neprihănită și curată există o legătură fundamentală.

Rătăcirea de la dreapta credință și îmbolnăvirea «de patima discuțiilor și a căutărilor»⁴⁷⁴ este o consecință a răcirii dragostei, a neîmplinirii poruncilor. Atunci când dragostea creștină și păzirea porun-

472. SF. SIMEON NOUL TEOLOG, *Cele 25 capete ale cunoștinței și ale cuvântării de Dumnezeu*, în: «*Filocalia...*», vol. 6, 57.

473. CALIST CATAFYGIOTUL, *Despre viața contemplativă*. În «*Filocalia...*», vol. 8, p. 410.

474. SF. VASILE cel MARE, *Epistola 172 către Episcopul Sofronie*, Opere, partea a III-a, P.S.B. 12, p. 363.

cilor erau o prezență reală și dreaptă, învățătura era păstrată fără știrbire, căci cuvântul divin era izvorât din iubire și sălășluit în iubire. «Nimeni nu trebuie să strice cuvântul lui Dumnezeu pentru negrija proprie, ci să-și mărturisească neputința sa, nu să ascundă adevărul lui Dumnezeu. Aceasta ca nu cumva să ne facem vinovați pe lângă călcarea poruncilor și de răstălmăcirea cuvântului lui Dumnezeu»⁴⁷⁵. Viața curată este în strânsă dependență de înțelegerea și comunicarea cuvântului adevărului. Ele se (inter-)influențează reciproc.

Unii, din cauza mândriei au falsificat chiar și cuvintele dumnezeieștii Scripturi și înțelesul acestora. Pentru înlăturarea acestei situații se cere «primirea și predarea cu umilință a cuvintelor lui Hristos așa cum ni le-a predat tradiția ce vine de la Apostoli, adică nu de la un ins sau altul, ci întreaga comunitate bisericească»⁴⁷⁶. Răstălmăcitorii cuvântului divin și-au căutat întotdeauna temeiuri în scrierile sfinte pe care le tâlcuiau după propria lor «minte sucită»⁴⁷⁷, «*povestindu-vă închipuirile inimii lor, și nimic din cele ale Domnului*» (Ier. 23, 16). Aceștia socotesc că ei cred, dar se împotrivesc eretic lui Dumnezeu. Cuvântul Scripturii este tâlcuit de aceștia după bunul lor plac: «*Cu Scripturile — preciza Tertulian, în urmă cu aproape 18 veacuri — fură ei ochii și cu îndrăzneala lor tulbură pe alții; iar în discuții oboresc pe cei tari, amăgesc pe cei slabi și pun în încurcătură pe cei de mijloc*»⁴⁷⁸. De aceea păstrarea tăriei lăuntrice și a statorniciei sunt foarte importante. Este bine să se înțeleagă, în acest sens, ce spunea așa numitul Atanasie al Apusului: *mântuirea și liniștea sufletului depind de păstrarea adevărilor revelate și nu de primirea părerilor și inovațiilor omenești*⁴⁷⁹. Potrivit învățăturii Părinților numai «cazul când e vorba de dreapta credință»⁴⁸⁰ este singura situație când se îngăduie ca blândețea inimii să fie tulburată.

Potrivit mărturiilor biblice cel ce vorbește despre Dumnezeu trebuie să aibă, în acest sens, o poruncă, o chemare. Altfel este lucrător străin pe care nu-l acceptă Dumnezeu: «*Zice Domnul: sunt împotriva proorocilor care... duc poporul Meu la rătăcire cu amăgirile lor și cu lingușirile lor, deși Eu nu i-am trimis, nici nu le-am poruncit; ei nu*

475. SF. MAXIM MĂRTURISITORUL, *Cele 400 de capete despre dragoste*, în «Filocalia...», vol. 2, p. 114.

476. Pr. D. STĂNILOAE, *Spiritualitate și comuniune...*, p. 90.

477. SF. IOAN SCĂRARUL, *Scara dumnezeiescului urcuș*, I. 5, în «Filocalia», vol. 9, p. 46.

478. *Despre persecuția contra ereticilor*, XV, 2 în «Apologeti de limbă latină» trad. de Prof. N. CHIȚESCU, P.S.B., 3, București 1981, p. 149.

479. Sf. ILARIE PICTAVIANUL, Cf. Pr. Prof. Dr. Ioan G. COMAN, *Patrologie*, Manual pt. Institutele Teologice, București 1956, p. 227.

480. CALIST ANGHELICUDE, *Meșteșugul liniștirii*, în «Filocalia...», vol. 8, p. 386.

aduc nici un folos poporului acestuia» (Ier. 23, 32). Poate să vorbească despre Dumnezeu numai cel care este chemat și trimis (Rom. 10, 15) și cine este trimis acela trebuie să vorbească despre Dumnezeu și în Duhul lui Dumnezeu care a insuflat Scripturile. Un asemenea trimis nu poate și nu-i îngăduit să tacă, fiindcă trimiterea sa a devenit acum destinul său și el stă sub o inevitabilă necesitate, pe care nu poate să o evite, să o ocolească (Ier. 20, 7 ; I Cor. 9, 16). Canonul 64 al Sinodului VI ecumenic Trulan — citând cuvintele din I Cor. 12, 27 u. — este un avertisment împotriva acelor care au încercat, fără autorizația episcopului⁴⁸¹, să propovăduiască adevărurile de credință. Sf. Irineu exprima adevărul că succesiunea apostolică cuprinde și o succesiune în dreapta credință : «*De aceea trebuie să ascultați pe cei ce sunt prezbiteri în Biserică : ei au succesiunea de la Apostoli și odată cu succesiunea de episcopat, ei au primit în mod sigur harisma adevărului — charisma veritatis certum după voința Tatălui, pe când cei care nu sunt în succesiune trebuie priviți ca dubioși, eretici...*»⁴⁸². Credința cea adevărată, pe care Domnul a propovăduit-o Sfinților Apostoli ne-a fost transmisă de la aceștia prin ucenicii lor «*secundum successiones episcoporum*»⁴⁸³. Succesiunea apostolică reprezintă o garanție pentru transmiterea dreptei credințe⁴⁸⁴, ea este înțeleasă nu doar istoric, ca șir neîntrerupt al episcopilor, ci și doctrinar, adică succesiunea învățaturii apostolice. Sentimentul și responsabilitatea unității de credință i-a determinat, de pildă, pe Sfinții Părinți participanți la Sinodul V ecumenic să exprime : «*Noi mărturisim, păstrăm și predicăm credința care a fost dată de la început de către Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos, Sfinților Apostoli și care prin aceștia a fost predicată în lumea întreagă*»⁴⁸⁵. Sf. Vasile cel Mare recunoștea că slujitorii cuvântului bisericesc predică ceea ce au primit de la Sfinții Părinți⁴⁸⁶. Această succesiune plenară se împlinește o dată cu transmiterea harului. De pildă înainte de a se face hirotonia întru arhiereu, candidatul pentru hirotonia întru arhiereu dă mărturie înaintea episcopilor hirotonisitori că va propovădui

481. Cf. Dr. Nicodim MILAȘ, *Canoanele Bisericii Ortodoxe însoțite de comentarii*, vol. II, partea a II-a, Trad. de U. Kovinci și Dr. Nicolae Popovici, Arad, Tipografia Dicezan 1931, p. 437—440. Vezi și Diac. Drd. Nicolae DURA, *Norme canonice referitoare la îndatorirea învățătoarească și omiletică a preotului*, în «*Mitropolia Banatului*» nr. 1—3/1983, p. 155—169.

482. Sf. IRINEU, *Contra haereses*, IV, 26, 2, P.G. 7, 1053.

483. *Idem*, P.G., 7, 1077.

484. Pr. Prof. Dr. Sebastian ȘEBU, *Din activitatea învățătoarească a Mitropoliei Dr. Antonie PLĂMĂDEALA*, în «*TEOLOGIE, SLUJIRE, ECUMENISM*», Sibiu 1996, p. 401.

485. DEMZINGER H., BANNWART Cl., *Enchiridion Symbolorum*, Freiburg i. B. 1928, p. 65 la Pr. Prof. Dr. Mircea BASARAB, *Sfânta Scriptură și interpretarea ei...*, p. 21.

486. *Epistola CXL*, 2, P.G. 32, 588.

aceeași credință și învățătură pe care au predicat-o și ei. Această mărturisire (ipopsifiere) în fața episcopilor (trebuie să fie obligatoriu trei), dar și în fața comunității ecclesiale ⁴⁸⁷ prezente în biserică, arată comuniunea noului episcop cu întreaga Biserică, în general și cu întregul episcopat al Bisericii al cărui membru a devenit prin hirotonie.

Numai Apostolilor și urmașilor lor legitimi le-a spus Domnul: «*Cel ce vă ascultă pe voi pe Mine Mă ascultă, și cel ce se leapădă de voi se leapădă de Mine iar cel ce se leapădă de Mine se leapădă de Cel ce M-a trimis pe Mine*» (Lc. 10, 16). Adevărul apostolic este reprezentat prin slujitorii bisericești, cei care au primit puterea lui Dumnezeu prin hirotonie. În Biserică au dreptul la propovăduire doar episcopii ca urmași direcți ai Sfinților Apostoli și preoții și diaconii ca delegați și împuterniciți ai arhierelui. Nu există o adevărată propovăduire fără o specială însărcinare, delegare sau trimitere.

În literatura patristică s-a înregistrat apoftegma: «*Cine mântuirea dorește cu întrebarea călătorește*». În caz de nedumerire sau în locurile mai grele din cuvintele vieții, Părinții îndemneau stăruitor «să întrebe pe cel care are putere să învețe, și să afle astfel adevărul» ⁴⁸⁸. S-a născut chiar un anumit gen de predică pentru a răspunde acestui deziderat de a se apăra dreapta credință în fața învățăturilor eretice, așa numita *propovăduire apologetică*. În general toate predicile pot fi intitulate ca «*Făclii pentru dreapta credință*» (Pr. Dr. Ștefan Slevoacă), ca torțe aprinse care încălzesc și luminează drumul creștinului prin tenebrele învățăturilor deformante pe care le răspândesc unii.

Propovăduirea bisericească a fost și va rămâne un mijloc important de păstrare a credincioșilor la sânul Bisericii dreptmăritoare, pentru apărarea învățăturii ⁴⁸⁹ creștine autentice și ferirea credincioșilor de rătăcire: acolo unde păstorul de suflete nu folosește cu putere arma cuvântului care i s-a încredințat, cei străini de Biserica dreptmăritoare fură din credincioși, căci sufletele lor sunt slăbite și împutinate de puterea credinței. Purtarea de grijă pentru o hrănire adevărată, temeinică și sistematică a credincioșilor cu cuvintele vieții a fost o preocupare constantă a slujitorilor sfințiți. «*Ascultați, voi popoare, rase, limbi, oameni, femei, tineri, bătrâni, copii, copilași, neam sfânt de creștini: dacă cineva vă propovăduiește o altă Evanghelie decât aceea pe care a primit-o Sfânta Biserică universală a Apostolilor, Părinților și sinoa-*

487. Pr. Lector Dr. Dumitru RADU, *Caracterul eclesiologic...*, p. 335.

488. CALIST ANGELICUDE, *op. cit.*, p. 385.

489. Sf. GRIGORIE de NAZIANZ subliniază lămurit în: *Cele cinci cuvinte despre Dumnezeu*, trad. de Pr. Gh. Nilea și N. Barbu, București 1947, slujire apologetică a predicii.

delor, și pe care a păzit-o până acum, pe acela să nu-l ascultați»⁴⁹⁰. În același Duh, al adevărului și al siguranței, a grăit inspirat și dumnezeișcul Apostol Pavel : «*Chiar dacă noi sau înger din cer v-ar vesti altă Evanghelie decât aceea pe care v-am vestit-o, — să fie anatema*» (Gal. 1, 8). Această Evanghelie sacră și sfințitoare de viață, revelată de Mântuitorul Sfinților Apostoli, vestită apoi de aceștia și păstrată nealterată în dumnezeiasca Sa Biserică, se propovăduiește și azi de slujitorii sfințiți pentru slujirea cuvintelor. Din însemnătatea cuvintelor curate ale Scripturii păstrate în Biserică decurge și astăzi importanța revitalizării omiliei biblice⁴⁹¹. Această revitalizare a propovăduirii biblice și bibliциzante este un imperativ, într-o vreme în care au apărut «noi evangheलिști și apostoli», prin aceste denumiri proprii ce și le dau încearcă să-și «justifice rătăcirea de la dreapta credință»⁴⁹². Dumnezeiasca Scriptură trebuie tâlcuită în duhul tradiției patristice, aceasta conduce la o permanentă și aprofundată înțelegere a cuvintelor dumnezeiești, pentru articularea lor în viață.

Dar care este raportul dintre Biblie și Biserică? Sfânta Scriptură nu poate fi văzută și înțeleasă decât ca și *Cartea Bisericii*. Biblia și Biserica aparțin împreună și se cer reciproc. Biblia este cartea care trebuie să fie citită în Biserică și discuțiile asupra Bibliei trebuie să se desfășoare și să fie văzute în strânsă legătură cu viața sacramentală. Biblia și Biserica nu pot fi despărțite⁴⁹³. Cartea și legătura aparțin împreună, și legătura sau comuniunea includ poporul lui Dumnezeu. Potrivit învățaturii și spiritualității ortodoxe, izvorul Adevărului este Sfânta Treime și pleroma întregii Biserici, nu Sinodul episcopilor sau vreo persoană oarecare. În acest sens scriau patriarhii ortodocși în Enciclica din 6 mai 1848 : «*La noi nici patriarhii, nici sinoadele nu au putut să introducă ceva nou, căci singură Biserica este apărătoarea credinței, adică poporul, care vrea ca rânduiala să rămână pentru tot-*

490. Sf. IOAN DAMASCHIN, *Apărarea icoanelor*, la Pr. Prof. Dr. Ion BRIA, *Metoda teologică în Dogmatica ortodoxă*, în «Ortodoxia» nr. 4/1986, p. 29. Vezi și Pr. Drd. Ioan BĂJĂU, *Predica mijloc de propovăduire și de păstrarea dreptei credințe, în trecut și azi*, în «Mitropolia Olteniei» nr. 1—2/1975, p. 48—58.

491. Pr. Dr. M. BULACU, *Omilia exegetică biblică*, Oradea 1929; Diacon. Drd. Nicolae DURA, *Omilia biblică și actualitatea ei*, în «Studii teologice» nr. 1—2/1983, p. 27—43.

492. Dr. Antonie PLĂMĂDEALĂ, *Mitropolitul Ardealului, Crișanei și Maramureșului, Preotul în Biserică, în lume, acasă*, Sibiu 1996, p. 190.

493. Arhid. Conf. Dr. P. I. DAVID, *Călăuză creștină pentru cunoașterea și apărarea dreptei credințe în fața prozelitismului sectant*, Ed. Episcopiei Aradului, Arad 1987, p. 427; Metropolit Emiliano TIMIADIS, *op. cit.*, p. 114; Georges FLOROVSKY, *Bible, Church, Tradition: An Eastern Orthodox View*, vol. 1, Belmont, Mss. 1972, p. 18 la Prof. Dr. Nikolai SCHIWAROFF, *Gegenwärtige orthodoxe Wissenschaftsprinzipien im Bereich der Bibelforschung*, 77. Ökumenisches Symposium von Pro Oriente, Wie n, 5. Okt. 1995, Mss. p. 5; Karl RAHNER, *Grundkurs des Glaubens...*, p. 358.

deamna neschimbată și la fel cu cea a Părinților»⁴⁹⁴. Biserica ca și comuniune este locul păstrării și interpretării adevărului mântuirii. Evangheliile au fost scrise și păstrate în cuprinsul Bisericii. Biserica a primit, ca zestre sfântă, dumnezeiescul cuvânt al Revelației și ea este aceea care păstrează cuvântul lui Dumnezeu și cea care îl tâlcuiește drept și adevărat. Creștinul are puterea de a cunoaște adevărul dumnezeiesc și de a fi un mărturisitor al acestuia atâta timp cât el se află în comuniunea Bisericii. Deoarece adevărul dumnezeiesc se deține și se cunoaște doar în comuniunea iubirii care este *ἐκκλησία*⁴⁹⁵. Biserica are vocația și responsabilitatea — începând de la Învierea Mântuitorului — de a păzi și tâlcui cu vigilență acest tezaur viu și vificator. Biserica are chemarea de a separa adevărul dumnezeiesc de adaosul și erorile umane. Aceasta este o funcție majoră a Tradiției care merge de la Adam și până la Ierusalimul cel ceresc⁴⁹⁶. Sf. Scriptură ca și carte a Bisericii poate să fie drept citită și corect înțeleasă numai în atmosfera duhovnicească și de către Biserica cea dreptmăritoare.

În Biserică Scripturile sfinte sunt și au fost păstrate fidel: nimic nu este adăugat, nimic nu este sustras ori înlocuit. Aici sunt proclamate nefalsificate și sunt explicate legitim, cu băgare de seamă, cu dreaptă socoteală, fără pericol și cu frică de Dumnezeu⁴⁹⁷. Darul infailibilității păstrării și interpretării cuvântului divin este dat Bisericii în totalitatea ei, fără a se împărți întregul în două părți: «Biserica învățătoare și Biserica ascultătoare»⁴⁹⁸. Învățătura Bisericii este fără greșală deoarece ea este înzestrată prin puterea adevărului de la Sfântul Duh, care a insuflat pe autorii sacrii ai Scripturii și care asistă permanent cuvântul vieții în Biserică. Biserica are darul și puterea de-a vesti învățătura fără greșală, are capacitatea propovăduirii plenare a mesajului divin și a mărturisirii adevărului primit, Adevăr în care ea însăși a fost întemeiată și așezată, căci Adevărul este Hristos (In. 14, 6). Sf. Scriptură își revelează conținutul său în interiorul Bisericii și Biserica este vie în interiorul Revelației. Această interpătrundere depinde de

494. Jean KARMIRIS, *Les monuments dogmatique et symbolique de l'Église Catholique. Orthodoxe*, vol. II, p. 920 (gr.), la Prof. Constantin MOURATIDES, *Esprit communautaire et conciliarité*, în «Procès — Verbaux du Deuxième Congrès de Théologie Orthodoxe à Athènes», 1978, p. 167.

495. A. HOMIAKOFF, *L'Église Latine et le Protestantisme*, Lausanne — Vevey 1872, p. 246—247, la Pr. Lector Dr. Dumitru RADU, *Caracterul eclesiológic...*, p. 250; J. M. R. TILLARD, *Eglise d'Églises*. p. 186...

496. Constantin ADRONIKOV, *Le sens de la liturgie...*, p. 144.

497. Vezi Sf. IRINEU, *Contra haereses*, IV, 33, P. G. 7, 1076—1077.

498. Sergiu BULGAKOFF, *Thesen über die Kirche*, în Procès — Verbaux du Premier Congrès de Théologie Orthodoxe à Athènes 1939, p. 131.

lucrarea aceluiași Duh Sfânt al lui Hristos⁴⁹⁹. Acolo unde este Biserica, acolo este și Duhul lui Dumnezeu; și acolo unde este Duhul lui Dumnezeu acolo este Biserica și tot harul. Și Duhul este adevărul⁵⁰⁰. Propovăduirea Bisericii este aceeași pretutindeni și rămâne egală cu ea însăși, căci se fundamentează pe (temelia și) mărturia profeților, apostolilor și a tuturor ucenicilor.

Numai Biserica cunoaște și păstrează sensul Scripturii, întrucât în taina Cuvântului care se săvârșește în adunarea Bisericii, Duhul Sfânt vivifică «trupul» Scripturii, prefăcându-l în «Duh și Viață». Orice citire particulară a Scripturii trebuie să fie înrădăcinată în cea bisericească. În afara vieții divino-umane a Bisericii, Scriptura nu poate fi auzită și nici interpretată corect. «Biserica este învățată prin Duhul, Dătătorul de viață. Noi mărturisim că Biserica sobornicească nu poate să greșească sau să aleagă minciuna în locul adevărului. Căci Duhul Sfânt lucrează întotdeauna în sprijinul slujitorilor credincioși, Părinții și Didascalii ferind Biserica de toată greșala»⁵⁰¹. Mesajul mântuirii tuturor se propovăduiește în și de Biserica cea una, sfântă, sobornicească și apostolească, întemeiată de Hristos-Domnul pe cruce. Sfântul Duh conduce Biserica «spre tot adevărul» (In. 16, 13).

Începând de la Sfinții Apostoli, apoi de la episcopi la episcopi, din generație în generație s-a transmis același Sfânt Duh împreună cu puterea și obligativitatea de a păzi aceeași învățătură și aceleași norme ale Tainelor. Sf. Vasile cel Mare luând ca termen de comparație cei trei tineri din Babilon care și-au apărât credința scria: «nici pe noi nu ne-a înfricoșat mulțimea dușmanilor, ci punându-ne nădejdea în ajutorul Duhului, am predicat adevărul cu toată îndrăzneala»⁵⁰². În acest sens se spune că predica trebuie să izvorască nu numai din cărți, ci și din credință, din inima unde este sălășluit, prin Tainele Bisericii, Duhul lui Dumnezeu.

În adunarea liturgică citirea și tâlcuirea Scripturii este precedată și urmată de rugăciuni speciale. Preotul cere lui Dumnezeu ca să strălucească în inimile tuturor celor ce participă la Sf. Liturghie «lumina cea curată» a dumnezeirii Lui și să deschidă ochii minții tuturor pentru a înțelege propovăduirile Lui evanghelice. Această luminare pentru care

499. Pr. D. STĂNILOAE, *Teologia dogmatică...*, vol. I, p. 69.

500. «Ubi enim ecclesia, ibi et Spiritus Dei; et ubi Spiritus Dei, illic Ecclesia et omnis gratia: Spiritus autem veritas» Sf. IRINEU, *op. cit.*, în «Sources Chretiennes» nr. 211, p. 470—471; O. CLEMENT, *Sources...*, p. 88.

501. Jean KARMIRIS, *Les monuments...* vol. II, p. 755; Prof. Constantin MOURATIDES, *op. cit.*, p. 169, AI SCHMENANN. *Eucharistia, Taină a împărăției*, p. 84.

502. Sf. VASILE cel MARE, *Despre Sfântul Duh*, Trad. Pr. Prof. Dr. Constantin CORNÎTESCU, P.S.B. 12, p. 92.

se roagă preotul este o cunoaștere din strălucirea luminii lui Dumnezeu, Care se face El însuși lumină în preot și în credincioși. Este vorba de o înțelegere mai adâncă și o simțire mai puternică a lui Hristos. În aceste rugăciuni cerem lui Dumnezeu să ne deschidă puterea de înțelegere, ochii sufletului nostru, adică puterea de asimilare a sensului profund al cuvântului. Numai aflându-ne în curăția și plenitudinea în care Dumnezeu ne dorește vom putea dobândi puterea și modul de înțelegere a celor, înalte, precum lăudăm în Doxologia cea mare «*Întru lumina Ta vom vedea lumina*». Mesajul se primește cu evlavie, cu credință și ocrotiți de Sfântul Duh. «Să se caute adevărul cu evlavie, iar nu pieziș ori cu răutate. Pentru că puterea de judecată a minții tocmai de aceea ni s-a dat, ca să cunoaștem adevărul»⁵⁰³. În trecutul Bisericii credincioșii prezenți pecetluiau finalul predicii cu cuvântul *Amin*. Aceasta era o mărturisire că ei au primit Cuvântul și adunarea era unanimă cu predicatorul în Duhul lui Dumnezeu. Acest *Amin* era exprimarea conștiinței eclesiale. «A predica, înseamnă a propovădui Cuvântul, așa precum l-a înțeles comunitatea apostolică a Sfântului Duh»⁵⁰⁴. Predica apostolică care s-a perpetuat în Biserică este cea care a garantat transmiterea cuvântului Mântuitorului după înălțarea Acestuia la cer. În afara înțelepciunii și a vieții Bisericii nu se poate asculta și nici înțelege corect Scriptura⁵⁰⁵. Numai în Biserică care este «*stâlp și temelie a adevărului*» (I Tim. 3, 15) și prin ierarhia bisericească mesajul mântuirii se păstrează și se propovăduiește ferind adevărul de răstălmăcire și pe credincioșii Bisericii de rătăcire.

Cuvântul adevărului și tâlcuirea lui cea dreaptă, ca și mântuirea, ne sunt transmise și împărtășite prin mijlocirea Bisericii. Sf. Ciprian exprima cu tărie și concludent adevărul : «*Habere iam non potest Deum Patrem, qui ecclesiam non habet matrem*»⁵⁰⁶. Având pe Dumnezeu ca Tată și Biserica mamă putem să ne apropiem de sensul mesajului divin. În afară de arca Bisericii, pericolul de naufragiu este imens, Biserica este corabia mântuirii, și Hristos-Domnul, Învățătorul nostru suprem se află la cârmă, iar Sfântul Duh este puterea care ocrotește și lucrează pentru înțelegerea Scripturilor, de El însuși inspirate. De aceea Sf. Ioan Gură de Aur îi îndemna stăruitor pe credincioși să rămână neclintiți pe corabia care este condusă de Cuvântul lui Dumnezeu, cuvânt ce este exprimat prin Scripturi, căci Acesta îi va conduce, cu siguranță, la

503. Idem, *Epistola* 233, P.S.B. 3, p. 481.

504. J. M. R. TILLARD, *op. cit.*, p. 307.

505. AI. SCHMEMANN, *op. cit.*, p. 80—84; J. ZIZIOULAS, *L'être ecclesial...*, p. 98.

506. *De ecclesiae catholicae unitate*, în *Corpus christianorum*, Series Latina 3, Tipographi Brepols Pontificii, 1972, p. 253.

limanul mântuirii»⁵⁰⁷. Biserica creștină a avut întotdeauna o deosebită grijă pentru păstrarea și transmiterea învățăturii Mântuitorului, oprind ca eroarea să se strecoare între adevărurile de credință și a vegheat de-a pururi la păzirea adevărului de răstălmăcirile eretice. «Este mai ușor să înscrii pentru întâia oară adevărul în suflet, ca pe o tăbliță de ceară pe care nu s-a scris nimic, decât să scrii învățătura dreptei credințe pe ceea ce a fost scris, adică peste învățăturile și dogmele cele rele»⁵⁰⁸. Într-un asemenea caz preotul predicator trebuie să lucreze îndoit: mai întâi să șteargă ceea ce s-a scris mai înainte, adică învățătura eronată, apoi să înscrie învățăturile cele adevărate, care merită să rămână.

Mântuitorul însuși învață în Biserica Sa prin Apostoli și prin urmașii legitimi ai acestora. Hristos-Domnul însuși păzește Biserica în învățătura cea adevărată. Prin Duhul cel Sfânt priveghează Domnul la învățătura predicată despre El. Hristos-Învățătorul suprem este norma și autoritatea⁵⁰⁹ a ceea ce se învață în Biserică. Prin preoția sacramentală Mângâietorul, Duhul Adevărului, învață credincioșii până la sfârșitul veacurilor. Biserica prin sfințiții ei slujitori în iubire și prin învățătura cea dreaptă se străduiește să păstreze «unitatea Duhului» (Ef. 4, 3). «Unitatea prin iubire este în același timp unitatea în credință, în adevărul credinței. Propriu-zis, dreapta credință este rațiunea de a fi, a iubirii și temeiul neclintit al unității»⁵¹⁰.

Episcopii și preoții au avut dintru început răspunderea și puterea de a vesti și a învăța drept cuvântul adevărului mântuitor. Sf. Ap. Pavel îndemna pe ucenicul său Timotei episcopul, dar și pe toți episcopii și preoții: «Silește-te să te arăți încercat, înaintea lui Dumnezeu lucrător cu fața curată, drept învățând cuvântul adevărului» (II Tim. 2, 15). Îndemmurile pauline la adresa slujitorilor cuvântului divin în acest sens sunt numeroase: «Ținându-se de cuvântul cel credincios al învățăturii, ca să fie destoinic și să îndemne la învățătura cea sănătoasă și să mustre pe cei potrivnici» (Tit. 1, 9). Fidelitatea și constanța în propovăduirea mesajului mântuitor, sau integritatea învățăturilor de credință, este o condiție sine qua non a slujitorilor sacri ai cuvântului: «dovedind în învățătură neschimbare, cuvânt, cuvânt sănătos și fără prihană, pentru ca cel potrivit să se rușineze» (Tit. 2, 7—8). «Dreptarul cuvintelor sănătoase» (II Tim. 1, 13) era un etalon și o condiție pe care trebuiau să o respecte permanent și pretutindeni episcopii și preoții ca slujitori

507. In Ep. I. ad Thess. Hom. VII, 3, P. G. 62, 439 A.

508. Sf. GRIGORIE de NAZIAN, *Despre Iugă*, trad. de Pr. D. Fecioru, p. 182.

509. Pr. D. STĂNILOAE, *Spiritualitate și comuniune...*, p. 192.

510. Pr. Prof. Dr. Constantin GALERIU, *Mărturisirea dreptei credințe...*, p. 36.

al cuvintelor sfinte (Lc. 1, 2 ; F. Ap. 6, 4), ca slujitori ai lui Dumnezeu (I Cor. 4, 1) și slujitori ai Bisericii (Col. 1, 25).

Pe falșii învățători de lege ai timpului Său îi mustra Domnul, ca și pe toți învățătorii eretici, din toate timpurile căci pervertesc cuvintele adevărului divin : «*Vai vouă învățătorilor de Lege ! Că ați luat cheia cunoștinței ; voi înșivă nu ați intrat, iar pe cei ce voiau să intre i-ați împiedicat*» (Lc. 11, 52). Răstălmăcirile cuvântului adevărului generează o falsă credință. Învățătura eronată atrage după sine și rătăcirea credincioșilor pe drumuri străine sau paralele, ori chiar contrare Bisericii, îndepărtându-se astfel de calea mântuirii. Cuvintele de învățătură transmise și citite din Cazanii au fost ca niște faruri călăuzitoare și întăritoare în dreapta credință⁵¹¹. Această literatură predicatorială a apărut în viața Bisericii tocmai să se poată păstra sensul autentic și real al Scripturilor, în fața deformărilor eretice. Aceste opere ale Părinților bisericești au fost mijloace temeinice pentru păstrarea unității credinței. Sf. Irineu vorbește despre Sf. Policarp, episcopul Smirnei, că acesta a ținut și a învățat întotdeauna cele pe care el însuși le învățase de la Apostoli, pe care le-a și predat Bisericii și care singure sunt adevărate. De altfel propovăduirea adevărului și mărturisirea drepte credințe sunt temelia curatei creștinătăți⁵¹². Iar Sf. Efreem Sirul în predicile sale subliniază ca pe o problemă prioritară apărarea credinței adevărate, așa cum a fost ea formulată la Sinodul I ecumenic⁵¹³. În acest sens spunem că tâlcuirea și propovăduirea cuvântului dumnezeiesc pe care o face preotul nu este o interpretare a unui părinte oarecare sau a sa proprie, ci propovăduirea este sensul ori înțelesul, ce ni l-au dat cei pe care Biserica ecumenică i-a recunoscut ca «de Dumnezeu purtători, luminători și învățători»⁵¹⁴. Episcopul sau preotul vestește cuvântul adevărului mântuitor în numele și cu puterea Bisericii al cărei slujitor este, în virtutea succesiunii sale apostolice.

Păstrarea adevărului mântuitor cere o colaborare a ierarhiei sacramentale cu mirenii⁵¹⁵, căci este o misiune a întregului Trup al Bisericii. «Charisma veritas» nu aparține și nu depinde numai de episcop ca

511. Vezi Pr. Asist. Nicolae DURA, *Însemnătatea doctrinară și omiletică a Evangheliei cu învățătură din anul 1581*, în «Mitropolia Olteniei» nr. 9—10/1986, p. 346 u.

512. Sf. SIMEON al TESALONICULUI, *Tractat asupra tuturor dogmelor credinței noastre ortodoxe*, București 1865, p. 1.

513. Drd. Sebastian ȘEBU, *Contribuția Sf. Efreem la dezvoltarea predicii creștine*, în «Studii Teologice» nr. 7—8/1967, p. 67 u.

514. Canonul al 19-lea al Sinodului VI ecumenic, Cf. Dr. Nicodim MILAȘ, *Canoanele Bisericii Ortodoxe...*, vol. I, 2, p. 371.

515. Cf. *Scrisoarea enciclică a Sfintei Biserici : una, sfântă, sobornicească și apostolească a creștinilor ortodocși din toate țările din Răsărit 6 ian. 1848*, în «Contacts» nr. 49/1965 ; Al. SCHMEMANN, *L'Eucharistie...*, p. 79.

individ, ci de întreaga comunitate⁵¹⁶. Trebuie să existe o conștiință comună a responsabilității față de darul pe care-l avem, adică dreapta credință. Sf. Apostol Petru (I, 2, 9) scriind despre preoția generală, afirmă despre membrii Bisericii că trebuie să se constituie ca un «singur corp de preoți pentru a oferi jertfe duhovnicești și numește comunitatea credincioșilor ca popor ales al lui Dumnezeu, popor ales de preoți a căror menire este comunicarea cuvântului»⁵¹⁷. În sensul acesta larg se poate vorbi despre o slujire a cuvântului de către preoția generală, adică a tuturor celor botezați în Biserică. Potrivit tradiției noastre toți membrii parohiei «au îndatorirea, de a susține, întări și răspândi credința Bisericii Ortodoxe»⁵¹⁸. Toți cei botezați au chemarea păstrării mărturiei credinței și a învățaturii apostolice prin diferite daruri pe care Sfântul Duh le împărtășește celor credincioși.

Vestirea cuvântului vieții trebuie să trezească în toți cei botezați dorul și vocația de-a lucra după «măsura vârstei» și chemării în via Domnului. Mântuitorul a chemat și trimis la lucru în vie — Biserica Sa — pe cei din piețe (Mt. 20, 1—16) pe toți, deci și pe mireni, căci cu toții avem o chemare. Sf. Grigorie cel Mare invita: «Examinați modul vieții voastre — prea iubiți frați — și vedeți, dacă voi sunteți deja lucrători ai Domnului. Fiecare dintre voi să analizeze, ce face el, și să mediteze, dacă el slujește în via Domnului»⁵¹⁹. Deci, într-un fel oarecare vestirea cuvântului este și o datorie a credincioșilor. Sf. Ioan Gură de Aur îndemna ca toți credincioșii care ascultă cuvântul mântuirii în biserică să-l împărtășească și aceluia care nu au putut merge la biserică. Cei care se hrănesc la Sf. Liturghie cu cuvintele vieții se cuvine să dea și la ceilalți frați acele cuvinte folositoare de suflet primite din propovăduire, ca cu ele «să-i îmbălsămați și pe dânșii»⁵²⁰. Pe lângă faptul că ajută pe semen pe calea mântuirii, prin luminarea drumului său, el însuși își face un serviciu: «Cel ce se străduiește să învețe pe semenul său nu face atât bine aceluia câtă răsplată își aduce luiși; are un îndoit câștig: dobândește și mai multă răsplată de la Dumnezeu și își împropătează și el în minte cele auzite în biserică prin învățatura pe care încearcă să o dea fratelui său»⁵²¹. Prin actul hirotoniei episcopul și

516. J. ZIZIOULAS, *Existența ca și comuniune*, p. 198, 242 la Pr. Ioan SAUCA, p. 116—117.

517. J. H. ELLIOT, *The Elect and Holy, an Exegetical Examination of 1 Petru 2, 4—10 and the Phrase basileion hierateuma*, Leyde 1966, p. 165, la J. M. R. TIL-LARD, *Eglise d'Eglises...* p. 126.

518. *Legiuirile Bisericii Ortodoxe Române*, Ed. Institutului biblic și de misiune al B.O.R., București 1953, p. 15.

519. *Hom. In Evang. I, XIX, 2, P.L. 76, 1155.*

520. NICODIM AGHIORITUL, *Hristoitia...*, p. 500.

521. Sf. IOAN GURĂ DE AUR, *Omilia a X-a la Facere. Scrieri I*, p. 126.

preotul au dreptul divin expres pentru propovăduirea mântuirii. Misiunea învățătoarească a acestora trebuie să fie îndeplinită cu deosebit zel apostolic⁵²². Când activitatea misionară de propovăduire a Evangheliei lui Hristos se desfășoară de către mireni este întotdeauna cu binecuvântarea și sub directa supraveghere a preoției sacramentale, căci lor li se va cere socoteală de modul în care au vestit și învățat cuvântul mântuirii, pe care Dumnezeu l-a descoperit oamenilor.

Propovăduirea și păstrarea dreptei credințe este continuată prin sporirea și înaintarea permanentă în dreapta credință. Înnoirea vieții (Rom. 6, 4), zidirea și viețuirea în Hristos (Col. 3, 3) este realizată «*în dreptate și în sfințenia adevărului*» (Ef. 4, 24). Prin lucrarea plină de dumnezeiască râvnă a Sfinților Părinți și prin slujirea preoției sacramentale s-a păstrat în Biserică dreapta credință. Apărarea credinței era o preocupare și îndemn permanent și consistent. Sf. Vasile cel Mare îi scria stăruitor Sf. Grigorie de Nazianz : «Deocamdată îți pun la inimă, așa cum te-am mai rugat și altădată : să te dedici cu totul apărării adevărului creștin și cu cuvântul pe care Dumnezeu ți l-a sădit în cuget, să ajuți la consolidarea poziției corecte a învățaturii»⁵²³. Aceeași linie a adevărului a fost transmisă și prin intermediul iconografiei creștine : «Propovăduirea Apostolilor și dogmele Părinților au întărit Bisericii o singură credință»⁵²⁴. Învățăturile cele sănătoase au fost păstrate în Biserică și acestea trebuie predicate pentru ca ascultătorii creștini să sporească în cunoașterea adevărului și să crească neconținut pe treptele virtuților creștine. Dacă învățăturile eretice, asemenea unor otrăvuri, vatamă sănătatea sufletească a credincioșilor, tot astfel învățăturile cele sănătoase ale Bisericii consolidează și sporesc neconținut puterea și tăria sănătății spirituale. Sf. Ioan Gură de Aur îndemna pe creștini să stăruiască mereu în consolidarea adevărului mântuitor : «Să nu încetați a le vorbi lor cu multă blândețe și precizie, iar pe voi vă rog să țineți cu cumplită dogmele Bisericii»⁵²⁵. În tot decursul istoriei sale, Biserica s-a preocupat de dreapta vestire a adevărului revelat și combaterea învățăturilor false, urmărind ferirea credincioșilor de rătăcire pentru a-și putea agonisi mântuirea. Predica, în toată istoria Creștinismului, a

522. Pr. Prof. Dr. Sebastian ȘEBU, *Din activitatea învățătoarească...*, p. 400.

523. *Epistola I-a*, trad. Pr. T. Bodogae, P.S.B., 12, 130.

524. *Condacul Ulteniei din Duminica a 7-a după Paști*, în «Antologhion», Timișoara, p. 797. Cultul creștin are de fapt un rol însemnat în apărarea dreptei credințe. Vezi Pr. Prof. Al. MORARU, *Biserica Angliei și ecumenismul. Legăturile ei cu B.O.R.*, Teză de doctorat, București 1986, p. 159.

525. *Omilia a VIII-a la Facere, Scrieri I*, P.S.B., p. 103.

fost principalul și decisivul mijloc pentru zidirea duhovnicească, înfățișarea frumuseților credinței și pentru apărarea unității Trupului tainic al lui Hristos.

În Biserica primară propovăduirea era profund fundamentată teologic, predica era deplin biblicizată. La o mare parte dintre credincioșii ortodocși se poate observa o uimitoare necunoaștere a Sfințelor Scripturi⁵²⁶, din care decurge lipsa interesului față de ea, dezobișnuința de a socoti Scriptura ca izvor principal și cu adevărat mântuitor al credinței și vieții. Pentru aceasta este mare trebuință pentru revitalizarea omiliei biblice⁵²⁷, pentru fundamentarea temeinică biblică a predicilor, pentru întărirea credincioșilor în dreapta credință. Activitatea predicatorială bisericească astăzi trebuie să promoveze o «propovăduire teologică». Este o trebuință după teologie, atât din partea clericilor cât și din partea credincioșilor. Și pentru că nu se propovăduiește, uneori, teologic, sunt adoptate «ideologii străine și le combină cu fragmente din credințele tradiționale»⁵²⁸. O corectă propovăduire poate să întărească credincioșii în dreapta și adevărata credință și, de asemenea, în viețuirea ortodoxă și pentru prevenirea unor fenomene centrifugale. Cunoașterea dreptei credințe este luminătoare pentru minte, iar pentru suflet, mântuitoare⁵²⁹. Propovăduirea noastră trebuie să aibă un obiectiv prioritar păstrarea și întărirea unității noastre de credință.

În predicarea bisericească se cuvine să se urmărească luminarea minții credincioșilor pentru că victimele prozelitismului sectar sunt aceia dintre membrii Bisericii noastre care nu cunosc adevărurile Bisericii străbune. Fenomenul sectar reprezintă un pericol pentru unitatea românilor. După decenii de ideologie ateistă și comunistă⁵³⁰ propovăduirea bisericească poate și trebuie să contribuie la renașterea spirituală și morală a neamului nostru. Predicile care vizează vestirea adevărurilor de credință și păstrarea lor, în fața răstălmăcirilor eterodoxe trebuie să fie prezentate în spirit irenic, expunând învățăturile fundamentale ale credinței noastre în mod lămurit și convingător. Prin această dreaptă credință vestită în duhul evanghelic, slujitorii cuvântului revelat au conștiința că mențin unitatea sufletească a credincioșilor noștri, așa precum au făcut și înaintașii noștri.

526. Al. SCHMEMANN, *Euharistia...*, p. 79.

527. Pr. Drd. Nicolae DURA, *Omilia biblică...* p. 27—43.

528. G. FLOROVSKY, *op. cit.*, p. 23.

529. Vezi Patriarh Justinian MARINA, *Apostolatul social*, vol. IV, p. 269.

530. Pr. Prof. Dr. Dumitru POPESCU, *Ortodoxie și contemporaneitate*, Ed. Dogene, București 1996, p. 174—175.

Între structurile esențiale ale Bisericii vocația misionară⁵³¹ ocupă un loc însemnat. Propovăduirea are mereu o dimensiune misionară⁵³², ea se adresează nu doar celor din Biserică, ca și Sfintele Taine, ci se referă și la cei nebotezați. Misiunea propovăduitoare a Bisericii este o realitate și o permanență până la Parusie. «Al patrulea semn eshatologic este predica misionară a Bisericii»⁵³³. Propovăduirea bisericească este ilustrată în viziunea celor patru călăreți din Apocalipsă 6, 1—8. Călărețul de pe calul alb poartă «cunună și a pornit ca un biruitor și ca să biruiască» (2 b). Acesta reapare în Apoc. 19, 11—16 ca și «Credincios și Adevărat... și numele Lui se cheamă : Cuvântul lui Dumnezeu = πιστός καλοῦμενος καὶ ἀληθινός... καὶ κέκληται τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ» (Apoc. 19, 11, 13). Potrivit acestei revelații mesajul propovăduit nu este doar cuvânt de mântuire, ci și cuvânt de judecată, de osândire a celor care nu și-au rânduit viața după cuvântul Domnului vestit în Biserică adevărului. Predica trebuie să fie o prezență continuă în Biserică. «Amar, când este tăcere în biserică, adică : atunci când nu se aude cuvântul lui Dumnezeu, când păzitorii staulului, păzitorii oilor celor cuvântătoare, următorii Apostolilor nu propovăduiesc, ci sunt fără de glas, sau din neștiință sau din lenevire. Atunci ia diavolul îndrăzneală, iasă fără de frică, intră în turma lui Hristos și ca un lup mănecător de sânge, mănacă sufletele creștinilor ca pe niște oi fără de pază»⁵³⁴. Mana aceasta duhovnicească, care este cuvântul lui Dumnezeu vestit în Biserică este atât de necesară. Altfel se va ajunge la o foame care face să moară nu trupuri, ci suflete și moartea sufletelor este munca iadului⁵³⁵. Numai prin hrănirea cu mana duhovnicească a cuvântului divin vestit se creează și se întărește comuniunea oamenilor cu Dumnezeu.

Preoția sacramentală, mai întâi, dar și toți credincioșii sunt chemați de-a lucra «ca pentru Dumnezeu» — cum scrie Sf. Ap. Pavel — în fața amplului prozelitism sectar, pentru a întări credincioșii noștri în viața virtuoasă și în dreapta credință⁵³⁶. Propovăduirea bisericească este chemată să aibă, în același timp, un «*character catehetic și apologetic*»⁵³⁷.

531. Mitropolit Dr. Antonie PLĂMĂDEALĂ, *Biserica slujitoare...*, p. 131.

532. *Kirchengemeinschaft in Wort und Sakrament*. Bilaterale Arbeitsgruppe der Deutschen Bischofskonferenz und der Kirchenleitung der Vereinigten Evangelisch — Lutheranischen Kirche Deutschlands, Lutherisches Verlagshaus, Hannover 1985, p. 31.

533. Pr. Asist. Dr. Vasile MIHOC, *op. cit.*, p. 320.

534. Ἡλιοῦ Μηνιατη, Διδάχαι εἰς τῆν ἄγιαυ καὶ μεγάλην Τεσσαρακοστην... Ἐν Βενέτια. 1859 Σελ. 231 la Pr. Prof. V. MITROFANOVICI, *op. cit.*, p. 15.

535. *Ibidem*.

536. Pr. Prof. Dr. Ioan MIHĂLȚAN, (interviu) în «*Convorbiri duhovnicești*», vol. II, p. 185.

537. Pr. Prof. Dr. Sebastian ȘEBU, *op. cit.*, p. 408.

Se cuvine să se manifeste o preocupare susținută de a întări credințioșii noștri în credința cea adevărată, în trăirea adevărilor de credință, păstrând cu credincioșie și responsabilitate «*unitatea credinței și împărtășirea Sfântului Duh*» în Biserica noastră strămoșească⁵³⁸. «*Pre-dania unitară a Ortodoxiei și concrescența armonioasă între teologie și viață a fost păzită intactă în Biserica noastră și a hrănit dintotdeauna pleroma bisericească... cu dogmele purtătoare de viață ale Adevărului și harul sfințeniei nemincinoase*»⁵³⁹. Propovăduirea bisericească are menirea de a continua permanent în istorie zidirea Bisericii lui Dumnezeu, ca templu viu, din pietre duhovnicești. Slujitorii Cuvântului au îndatorirea de-a propovădui mesajul după formula liturgică «*drept învățând cuvântul adevărului*». Dacă slujitorul bisericesc nu zidește sau dacă cineva dărâmă templul sau casa duhovnicească (I Pt. 2, 5), va cădea sub marea osândă despre care vorbește Sf. Ap. Pavel: «*De va strica cineva templul lui Dumnezeu, îl va strica Dumnezeu pe el, pentru că sfânt este templul lui Dumnezeu, care sunteți voi*» (I Cor. 3, 17). Rămânerea în Biserica adevărului, în împărăția lui Dumnezeu, care începe din această viață este un merit și o binecuvântare, iar cel care va sminti, ori va tulbura liniștea celor din Biserică, răstălmăcind adevărul creștin vor cădea sub mare osândă. Credința cea adevărată în Fiul lui Dumnezeu intrupat este o *piatră* tare pe care se fundamentează Biserica lui Hristos (Mt. 16, 18). De aceea cine va nesocoti ori va călca această piatră va fi *spulberat* (Mt. 21, 44).

Se cuvine să se practice permanent o predică integrală și integra-toare în duhul și în viețuirea lui Hristos. Predica autentică ortodoxă este în duhul evlaviei, rugăciunii și a tradiției noastre drept măritoare.

Propovăduirea autentică trebuie să determine la întruparea credinței și nu numai la înfățișarea adevărului ortodox și a răstălmăcirii eretice; scopul și menirea predicii nu este ceva teoretic, ci practic. Dreapta învățătură se comunică; se întărește și se pune în viață prin mijlocirea propovăduirii bisericești.

Alături și împreună cu propovăduirea bisericească Sfintele Taine sunt, de asemenea, mărturisiri și întăriri ale dreptei credințe.

538. Vezi Prot. Dr. Gheorghe LIȚIU, *Pastorație și misionarism*, în «Telegraful Român» nr. 33—36, 1—10 sept. 1988, p. 7.

539. Cf. *Expunerea Comisiei alcătuite din Monahi Aghioriși — formulată ca o luare de poziție hotrâtă și temeinică a continuatorilor marii tradiții și teologii mistice isihaste*, la Prof. P. TREMBELAS, *Misticism — apofatism, teologie apofatică*, Trad. și prezentare Asist. Ioan ICA, în «Mitropolia Ardealului» nr. 6/1988, p. 104.

CAPITOLUL IV

SFINTELE TAINЕ DARURI — ALE LUI HRISTOS CUVÂNTUL PRIN SFÂNTUL DUH — DE ÎMPĂRTĂȘIRE A HARULUI MÂNTUITOR

În atmosfera de duh și de viață a Bisericii, în calitatea ei de Trup tainic al lui Hristos, Dumnezeu-Creatorul tuturor poate lucra și asupra ființei umane. Lucrarea aceasta se împlințe prin săvârșirea Sfințelor și mântuitoarelor Taine. Sfintele Taine sunt «*acțiuni sensibile instituite de Hristos, prin care se împărtășește harul lui Hristos și se unește Hristos cu persoanele care cred*»⁵⁴⁰. Sfintele Taine sunt lucrări tainice, săvârșite de către episcop ori preot, prin care ni se comunică, în chip nevăzut, dar prin forme sau acte exterioare harul divin necesar mântuirii noastre⁵⁴¹. Întreaga istorie a existenței umane este o cale ascendentă spre unirea cu Dumnezeu. Creația se mișcă spre Cel care a creat-o.

Există nostalgia și vocația după desăvârșire, spre starea în care «*Dumnezeu să fie totul în toate*» (I Cor. 15, 28). Omul este chipul Autorului lumii — cum exprimă Părintele Prof. Galeriu — și nu o îmbinare de elemente cosmice. Temelia Sfințelor Taine este chiar întruparea Cuvântului dumnezeiesc și toate faptele Lui mântuitoare.

Sfintele Taine sunt semne vizibile, care transmit nevăzut harul (Fer. Augustin). Aceste lucrări dumnezeiești sunt organe care aduc celor inițiați harul în chip necesar, fiind alcătuite dintr-un element natural și unul supranatural⁵⁴². «*Dacă ai fi netrupesc, ți-ar da aceste daruri așa cum sunt ele netrupești. Dar fiindcă sufletul este împreunat cu trupul, cele duhovnicești le dă în semne supuse simțurilor*»⁵⁴³. Drumul spre lumea harului duce deci tot prin simțuri, pentru că omul este ființă psiho-fizică, el este unitatea formată din suflet și trup. În Sfintele Taine se oglindește însăși natura Bisericii, care este nevăzută

540. Pr. D. STĂNILOAE, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. 3, p. 15.

541. Pr. Prof. Dr. Nicolae D. NECULA, *Biserica și cult pe înțelesul tuturor*, Editura Europartner, București 1996, p. 123.

542. Patriarhul DOSITEI al Ierusalimului, la Pr. Ene BRANIȘTE, *Deosebiri inter-confesionale cu privire la Sfintele Taine*, în «*Ortodoxia*» nr. 4/1959, p. 501.

543. SF. IOAN GURĂ DE AUR, *Omilia 82 la Matei*, 4, P. G. 58, 743. Vezi și trad. românească Pr. D. FECIORU, *Sfântul Ioan Gură de Aur. Scrieri III*, P.S.B. 23, Ed. Institutului biblic și de misiune al B.O.R., București 1994, p. 934.

în văzută și văzută în nevăzută⁵⁴⁴. Lumea Sfințelor Taine este o lume creată de Dumnezeu, o existență cu totul deosebită de lumea naturii și chiar de lumea spirituală. Nu există nimic pe pământ, nici în cer asemenea Tainelor. Ele au un mod deosebit de existență, au o psihologie specifică, au un har propriu⁵⁴⁵. Această îmbinare în lucrarea Sfințelor Taine evidențiază deodată valoarea și însemnătatea întrupării Fiului lui Dumnezeu și a trupului uman.

În teologie se folosește, de către unii, în mod amestecat termenii sacrament și taină, deși există diferență. Noțiunea sacrament accentuează mai mult partea văzută a Tainei, iar cuvântul *Mysterion* = Taină mai mult partea nevăzută⁵⁴⁶ a acestei lucrări sfinte.

Sfintele Taine au fost numite de către Sf. Irineu⁵⁴⁷ «*Dei operationes*», iar de Nicolae Cabasila⁵⁴⁸ «*lucrări dumnezeiești... în care se află Hristos*», sunt poarta și calea prin care viața lui Dumnezeu coboară în creație. Sf. Ambrozie⁵⁴⁹ învață că în lucrarea mântuitoare a Sf. Taine trebuie să vedem «*prezența și lucrarea dumnezeirii*». Și celor care iau parte la săvârșirea Tainelor, Hristos le împărtășește din daurile Sale Autoritatea și puterea săvârșirii Sfințelor Taine aparține ierarhiei bisericești, însă supremul săvârșitor este Hristos-Domnul în Duhul Sfânt. În Sfintele Taine Hristos este contemporan cu fiecare dintre cei care administrează și primesc harul dumnezeiesc. Hristos este prezent sacramental, dar real, prezența Sa este prin Sfântul Duh. Aceasta este și rațiunea pentru care Mântuitorul a lăsat Tainele Sale ca anamneză, dar și ca mijloace harice ale prezenței Sale divine. Tainele Bisericii sunt acte și prelungiri ale lui Hristos în noi prin harul Duhului care ni se împărtășește⁵⁵⁰. În lucrarea de mântuire a omului Sfintele Taine ocupă un loc prioritar și absolut necesar. Ele sunt mijloace și căi de obținere a mântuirii⁵⁵¹. Dumnezeieștile Taine sunt porțile sigure și drumurile cele mai scurte spre împărăția lui Dumnezeu.

544. Sergiu BULGAKOV, *Pravoslavie*, p. 243 la Ch. FELMY, *op. cit.*, p. 172.

545. Dom. VONIER, *Cheia doctrinei euharistice* la Al. SCHMEMANN, *Euharistia...*, p. 38.

546. Cf. H. de LUBAC, *Corpus Mysticum. Kirche und Eucharistie im Mittelalter. Eine historische Studie*, Einsiedeln, 1963, p. 60—65; L. BOFF, *Die Kirche als Sacrament im Horizont der Welterfahrung*, Paderborn 1972, p. 49—82, mai ales cap. III «*Was hebt eigentlich Sacramentum?*» la Franziskus EISENBACH, *op. cit.*, p. 231.

547. *Contra haereses II*, 30, 7, P.G. 7, p. 820.

548. *Despe viața în Hristos*, p. 81, 126, Pr. Prof. Dr. D. POPESCU, *op. cit.*, p. 97.

549. *Despre Sf. Taine*, trad. Pr. Ene BRANIȘTE, P.S.B. 53, București 1994, p. 11.

550. Odo CASEL, *Le mystère du cult dans le Christianisme*, Trad. J. Hild și A. Liefoghe, Cerf, Paris 1964, p. 64; E. H. SCHILLEBEECKX, *Le Christ, sacrament de la rencontre de Dieu*, în «*Foi vivante*», Paris 1960, p. 100—101.

551. Într-un întreg capitol se tratează acest aspect la G. GALITIS, G. MATZARIDIS, p. WIRTZ, *Glauben aus dem Herzen. Eine Einführung in die Orthodoxie*, München 1994, p. 158.

Mântuitorul Hristos prin întruparea Sa și prin întreaga Sa lucrare mântuitoare ne-a adus viața și această viață ne este oferită concret prin Sfintele Taine, cu ajutorul cărora noi ne facem părtași cu El prin moarte și suferim împreună cu El, ca să putem fi și înviați în puterea și cu harul hristic. Ca poartă și casă a cerului Tainele sunt mijloace prin care oamenii ajung dumnezei și fii ai lui Dumnezeu⁵⁵². «Tainele sunt fața răscumpărării întoarsă spre noi, în așa fel oa noi să putem în mod real să întâlnim în ele pe Hristos cel viu. Actul ceresc al mântuirii, care ne este invizibil, devine vizibil în Taine»⁵⁵³.

Prin Sfintele Taine se descoperă lumii adevărata ei natură, căci oricât de căzută este făptura umană, este și rămâne creația lui Dumnezeu, care așteaptă izbăvirea și întorcerea spre Creatorul său. Omul ca ființă supusă păcatului are trebuință de Sfintele Taine, căci ele sunt «medicamente spirituale pentru vindecarea ranelor păcatului = *quequedem spiritualis medicinae qui adhitantur contra vulnera peccati*»⁵⁵⁴. Prin Tainele Bisericii se obține și se întărește sănătatea duhovnicească a umanității în Trupul lui Hristos. Cu ele și prin ele Biserica poate să vindece și să innoiască umanitatea⁵⁵⁵. Prin aceste lucrări sfinte omul își reconturează și-și întărește chipul lui Dumnezeu întinat și schimonosit de patimi și păcate.

Cuvântul lui Dumnezeu este «lumină și putere». Hristos Domnul înviat și înălțat la cer face vizibilă și palpabilă în noi prezența Sa harică activă prin Sfintele Taine. De aceea s-a spus că Sf. Taine sunt «continuarea pământească a Trupului Domnului... sunt întâlnirile credincioșilor pe pământ cu Omul preamărit Iisus»⁵⁵⁶. Sfinții Părinți învață că în Sf. Taine primim nu doar o putere de a-l urma pe Hristos, ci îl primim pe Hristos-Domnul însuși, în actele Sale mântuitoare⁵⁵⁷. Ne naștem în Hristos, ca să putem crește și să viețuim cu și în El.

În Ortodoxie, în general, întreg cultul este epicleză, o invocare a Duhului Sfânt, dar mai ales Tainele care nu sunt numai repetiția unor formule și rânduieli, ci prilejuri pentru reînnoirea chemării și pogorării Sf. Duh. Fiecare Sf. Taină are propria sa Cincizecime, epicleza sa, care este rugăciunea adresată Tatălui pentru ca El să reverse Sfântul Duh.

552. Nicolae CABASILĂ, *Despre viața în Hristos*, p. 18, 138—139.

553. E. H. SCHILLEBEECKX, *Le Christ sacrament de la recontre de Dieu...*, p. 71.

554. Al. SCHMEMANN, *Eucharistia...*, p. 38.

555. Pr. Prof. Dr. Ion BRIA, *Credința pe care...*, p. 134.

556. E. H. SCHILLEBEECKX, *Christus Sakrament der Gottbegegnung*, Mathias-Grünwald-Verlag, Mainz 1960, p. 225, recenzie Prof. O. Bucevschi, în «Ortodoxia», nr. 1/1966, p. 120.

557. Nicolae CABASILĂ, *Despre viața în Hristos...*, p. 208; Pr. D. STĂNILOAE, *Ființa Tainelor în cele trei confesiuni*, în «Ortodoxia» 1/1956 p. 13; Wilhelm ZAUNER, *Sakramente in einer säkularisierten Gesellschaft*, în «Theologisch-praktische Quartalschrift» 139/1990, p. 106.

Fiecare Taină își are epicleza sa — deci propria sa Cincizecime — care este rugăciunea adresată pentru ca Dumnezeu Tatăl să-L trimită pe Duhul Sfânt⁵⁵⁸. Dumnezeieștile Taine sunt o continuă epicleză a Bisericii și o continuă Cincizecime. Biserica are puterea să facă să coboare Sfântul Duh în Sfintele Taine.

Evenimentul Cincizecimii, care a avut loc odinioară asupra Sf. Apostoli, se împlinește mereu în cadrul Bisericii, în Taine, datorită succesiunii apostolice sau ierarhiei. Mântuitorul Hristos a instituit și a rânduit în Biserica Sa Sfintele Taine ca și căi de împărtășire a harului Sfântului Duh⁵⁵⁹. Împărtășirea dumnezeiescului har și a tuturor energiilor divine se împlinește în lucrarea Sfintelor Taine⁵⁶⁰ care se săvârșesc de către slujitorii Bisericii pentru ființele umane.

Harul dumnezeiesc ca energie divină necreată este *«rațiunea mai presus de fire, care preface firea în chip neschimbat, îndumnezeindu-o și arată în firea oamenilor ca într-o icoană Arhetipul necuprins și mai presus de ființă și de fire și procură fericirea veșnică»*⁵⁶¹. Harul mântuitor al Sfintelor Taine devine eficient în desăvârșirea omului, deci sămânța divină rodește în viața credinciosului, numai atunci când vine într-o inimă deschisă, receptivă: *«Iată, stau la ușă și bat; de va auzi cineva glasul Meu și va deschide ușa voi intra la el și voi cina cu el și el cu Mine»* (Apoc. 3, 20). Hristos-Domnul solicită participarea noastră. Pentru rodirea harului sacramental este nevoie de colaborarea omului. *«Harul vine în minte înainte, dar în simțiri mai pe urmă»* — zice Sf. Isaac Sirul. Harul sacramental se dă într-un moment, dar lucrarea lui este îndelungată și efectele se arată în mod treptat⁵⁶². Tainele nu operează în mod automat⁵⁶³ în om. Dumnezeu nu lucrează nimic în noi și pentru noi fără voia noastră. *«A ne apropia cu credință nu înseamnă numai a primi Sfintele Taine ce ne stau înaintea noastră, ci și a le atinge cu inima curată și a fi însuflețiți de aceleași gânduri și*

558. Vezi Pr. Dr. Aurel GRIGORAȘ, *op. cit.*, p. 364; P. EVDOKIMOV, *La prière de l'Église d'Orient*, p. 77; Idem, *Das Gebet der Ostkirche*, p. 70.

559. Mărturisirea lui Dositei, Definiția 15; Ch. ANDRUTSOS, *Simbolica*, trad. Prof. Iustin MOISESCU, Craiova, 1955, p. 237; S. BULGAKOFF, *Ortodoxia*, trad. N. GROSU, București, 1933, p. 54, 140; P. TREMBELAS, *Dogmatique de l'Église orthodoxe catholique*, vol. 3, trad. Archim. Pierre Dumont, Editions de Chevtogne, Desclée et Brouwer, 1968, p. 23—24; P. EVDOKIMOV, *La prière de l'Église d'Orient*, p. 95; Pr. D. STĂNILOAE, *Stântul Duh în Revelație și în Biserică*, în «Ortodoxia», nr. 2/1974, p. 233.

560. Pr. Lector Dr. Dumitru RADU, *Caracterul eclesiologic...*, p. 83.

561. Sf. MAXIM MĂRTURISITORUL, *Răspunsuri către Talasie*, în «Filocalia...», vol. 3, p. 412.

562. Sf. ISAAC SIRUL, *Cuvântul XLVI*, în «Filocalia...», vol. 10, p. 243, vorbește despre «simțirea harului».

563. Paul M. ZULEHNER, *Denn du kommst...*, p. 33.

simțăminte ca și cum ne-am apropia de însuși Hristos»⁵⁶⁴. Sfintele Taine sunt căi de întâlnire între Dumnezeu și om, ca Dumnezeu însuși prin Taine să locuiască în noi. «Prin mijlocirea Sfintelor Taine, Hristos vine la noi, își face sălaș în sufletul nostru, Se face una cu el și-l trezește la o viață nouă»⁵⁶⁵. Întâlnirea are loc numai între persoane⁵⁶⁶. Orice Sfântă Taină este un act al întâlnirii personale a omului cu Hristos.

Prin săvârșirea și primirea harului Sfintelor Taine se realizează o comunicare de viață duhovnicească. Pentru aceasta Sfintele Taine sunt o parte fundamentală a slujirii Bisericii, care caută prin întreaga sa lucrare să actualizeze urmarea și apoi viețuirea în Hristos.

Tainele Bisericii ne fac pe noi ațți pentru viața spirituală în care se împlinește unirea persoanelor umane cu Dumnezeu. Ele sunt mijloace prin care se stabilește legătura între Dumnezeu și credincioși. Prin Sfintele Taine natura noastră umană intră în unire cu natura divină în ipostasul Fiului. Umanitatea noastră devine consubstanțială cu umanitatea îndumnezeită, unită cu persoana lui Hristos, dar persoana noastră nu poate atinge perfecțiunea Sa⁵⁶⁷. Sfintele Taine sunt mijloace prin care primim iubirea lui Iisus Hristos și care ne leagă de El. Iubirea lui Hristos este harul dumnezeiesc. Harul sacramental corespunde principalelor trebuințe ale vieții omului începând de la naștere și până la sfârșitul vieții.

Dacă noi ca primitori ai Sfintelor Taine simțim și lucrăm ori nu în această iubire, nu este un criteriu care să decidă dacă ni se dă ori nu iubirea harică a lui Hristos, ci cel mult unul care ne arată gradul nostru de receptivitate și sensibilitate față de ea⁵⁶⁸. Prin harul Sfintelor Taine ne transcendem spre o unire comunicativă tot mai profundă cu

564. Sf. IOAN GURĂ de AUR, *Omilia a 50-a la Matei*, 2, trad. rom., p. 562.

565. Nicolae CABASILA, *Despre viața în Hristos...*, p. 21. «Când Cuvântul întrupat al lui Dumnezeu s-a sălășluit în noi ca lumină prin împărtășirea de Tupul și Sângele Lui, am văzut slava Lui, slavă a unuiu născut din Tatăl. Dar cine n-a luat Duhul Sfânt nici nu vede descoperirea, căci nu se luminează în Duhul», Sf. SIMEON NOUL TEOLOG, *Traité ethique*, în «*Traité théologique et ethiques*» II, Sources Chrétiennes, nr. 109, p. 292—294.

566. Lothar LIES, *Sakramententheologie...*, p. 35—42; Walter KASPER, *Wort und Sakrament*, în «*Glauben und Geschichte*», Mainz 1970, p. 278; A. GÜNTHÖR, *op. cit.*, p. 113.

567. V. LOSSKY, *Théologie Mystique...*, p. 178—179; Pr. D. STĂNILOAE, *Din aspectul sacramental al Bisericii*, în «*Studii teologice*», nr. 9—10/1966, p. 531; Arhid. Prof. Dr. Ioan ZĂGREAN, *Desăvârșirea vieții creștine prin Sfintele Taine*, în «*Mitropolia Ardealului*», nr. 1—2/1964, p. 77 u.; Arhid. Prof. Dr. Ioan FLOCA, *Particularități și convergențe în Mărturisirea Ortodoxă a lui Petru Movilă și în Confessio Augustana privitor la Sfintele Taine*, în «*Studii Teologice*», nr. 7—10/1980, p. 721l.

568. Pr. D. STĂNILOAE, *Cuvântul și mistica iubirii*, în «*Ortodoxie și Româ-nism*», Sibiu 1939, p. 336.

Hristos și împreună cu El, ca niște fii, spre Tatăl în Duhul Sfânt⁵⁶⁹. Prin intermediul acestor lucrări sfinte omul reintră în relația de filiație cu Dumnezeu ca Tatăl, cu Hristos ca Frate și cu Duhul Sfânt ca Sfințitor.

Calea către asemănarea cu Dumnezeu trece prin Sfintele Taine⁵⁷⁰. Primitivului Sfintelor Taine nu i se încredințează niște sensuri intelectuale, ci cu el se petrece un act de transformare, el participă la un act mai presus de el; omul primește acel act și-l însușește activ. Hristos Întemeietorul și Săvârșitorul suprem al Tainelor ne angajează pe toți primitorii harului sacramental la îmbunătățire și progres duhovnicesc. Acest har este putere transformatoare, o energie divină necreată, este act al lui Hristos, care angajează în el și ființa noastră. În Taine omul se înnoiește mereu, murind ceea ce este vechi și păcătos în el și înviind la viața cea nouă, viață în Hristos și cu Hristos, murind, de pildă, egoismului și înviind unei vieți de dăruire și dragoste curată⁵⁷¹. Modelarea sufletelor umane după Chipul divin ca și încorporarea noastră în Hristos o lucrează Domnul prin harul Sfintelor Taine⁵⁷². Sfintele Taine sunt trepte pe care și prin care se poate realiza creșterea duhovnicească, sunt mijloace de sporire și cunoaștere neîncetată, sunt căi spre trăirea creștină pleneră în unire cu Fiul lui Dumnezeu întrupat, răstignit, înviat și preamărit.

Prin Sfintele Taine se constituie Biserica. Prin Tainele inițierii (Botez, Mirungere și Împărtășanie) omul se încorporează în Biserică și mai departe numai prin aceste lucrări sfinte (Pocăință, Cununie, Hirotonie și Maslu) se pot transcende dimensiunile umane ale comunității creștine. Biserica nu este doar un rezultat al Tainelor, ci și o condiție a lor, un fel de sursă mediată, instrumentală a lor. Sfintele Taine își au sursa în Biserică, în calitatea ei de sacrament, căci Biserica-Sacrament este însăși o realitate plină de Hristos, sacramentul general sau mediul necesar de comunicare a Lui. Biserica, fiind Taină în sensul cel mai profund și atotcuprinzător al cuvântului, zidește, descoperă și se împlinește pe sine prin Taine. Hristos Mântuitorul este Sacramentul

569. Idem, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu...*, p. 204.

570. Părintele SIMEON, *Ortodoxia și New Age*, în «Ortodoxia sub presiunea istoriei», de Pr. Dr. C. COMAN, Ed. Bizantină, București 1995, p. 188.

571. Pr. D. STĂNILOAE, *Ființa Tainelor...*, p. 21; Idem, *Spiritualitate și comuniune...*, p. 411; Pr. Prof. Dr. Isidor TODORAN, *Sfintele Taine și ierurgii*, în «Mitropolia Ardealului», nr. 1—2/1965, p. 101.

572. Myrra LOT-BORODINE, *La grâce défiante des sacrements, d'après Nicolas Cabasila*, în «Revue des Sciences philosophiques» xxv-anne 1936, p. 302.

originar⁵⁷³ al întâlnirii noastre cu Dumnezeu și al reconcilierii noastre cu Dumnezeu și între noi.

Prin Taine se menține și crește Biserica⁵⁷⁴. «Biserica este intru-chipată în Sfintele Taine nu în chip simbolic, ci ca mădularele în inimă, ca ramurile în rădăcina plantei sau cum spune Mântuitorul ca mlădițele în viță»⁵⁷⁵. În Biserică prin intermediul Sfintelor Taine se împărtășește Hristos, sau se actualizează pentru fiecare dintre oameni opera Sa mântuitoare. Sfintele Taine și viața creștinilor formează o unitate, un tot unitar⁵⁷⁶. Prin Taine Hristos își prelungește lucrarea și prezența Sa nevăzută, dar reală, în Biserică.

Tainele se administrează în mod nominal și asigură pritorului existența și starea veșnică a făpturii umane. Prin Tainele Bisericii intră în lume asupra oamenilor harul Sfântului Duh, Soarele dreptății, luminează și dă viață celor vrednici⁵⁷⁷. Împărăția lui Dumnezeu este actualizată prin și în Sfintele Taine⁵⁷⁸. Tainele sunt mijloace sau căi conducătoare spre împărăție și nu sunt scopuri în sine. Legătura dintre Taine și Biserică este indisolubilă, de aceea ele sunt numite Taine ale Bisericii și Biserica dreptmăritoare este considerată Biserică a Tainelor.

Sfintele Taine aparțin ființial Bisericii și pentru ea se săvârșesc ele asupra credincioșilor. Prin acestea este permanent prezent viu și activ Hristos-Domnul în Biserică și în viața credincioșilor. Prin Sfintele Taine viața Bisericii, în Duhul cel Sfânt, și viața credincioșilor ei se unește cu viața Capului ei nevăzut, cu Hristos și astfel înaintează în viața duhovnicească.

573. Al. SCHILLEBEECKX, *Le Christ, sacrament de la rencontre...*, p. 234 la Pr. A. GRIGORAȘ, *op. cit.*, p. 315.

574. Pr. D. STĂNILOAE, *Din aspectul sacramental...*, p. 533; G. FLOROVSKY, *L'Église sa nature et sa tâche*, în vol. *L'Église universelle dans le dessein de Dieu*, Neuchâtel-Paris 1949, vol. I, p. 65; A. YANNOULATOS, *The Purpose and Motive of Mission from an Orthodox Point of View*, în «*Poreithendes*», nr. 33—34, vol. 9, 1967, p. 5, la Mitropolit Antonie PLĂMĂDEALĂ, *Biserica slujitoare...*, p. 133. Pr. Lector Dr. D. RADU, *Caracterul eclesiologic...*, p. 24.

575. Nicolae CABASILĂ, *Tâlcuirea dumnezeieștii Liturghii*, trad. Pr. Ene BRANIȘTE, București 1989, p. 87.

576. Erzbischof Michael STAIKOS, Metropolit von Austria, *Quellen orthodoxer Spiritualität*, în «*Impulse für die Pastorale Arbeit Nr. 21 — Reichtümer der Spiritualität teilen*», Hrsg. Pastoralamt der Erzdiözese Wien, Wien 1996, p. 7.

577. Răspunsul II al Patriarhului al II-lea la I. E. MESOLORAS, *Συμβολική τῆς ὀρθόδοξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας τὰ σύμβολα* vol. I, Atena 1893, p. 140, 226 la Pr. Dr. A. GRIGORAȘ, *op. cit.*, p. 399—400.

578. Ambrosius BACKHAUS, *Feier und Verkündigung des Osterfestes in der orthodoxen Kirche*, în «*Una Sancta*», nr. 3/1993, p. 24.

4.1. Unitatea indisolubilă între Cuvânt și Taine «Cuvântul Trup s-a făcut» (In. 1, 14)

Relația dintre cuvânt și Taină nu poate fi înțeleasă decât prin apropierea de înțelegerea «întrupării Cuvântului», care se împlinește în timp și în spațiu. În spatele unei originare relații între rit și cuvânt există o conexiune interioară între cele mai profunde sensuri ale cuvântului divin și Taine. Unitatea cuvânt — Taină⁵⁷⁹ se fundamentează pe întruparea Fiului lui Dumnezeu, Iisus Hristos însuși Cuvântul lui Dumnezeu, care se manifestă în revelație ca și cuvânt al mântuirii oamenilor.

Sf. Ap. Ev. Ioan mărturisește că Logosul lui Dumnezeu, Dumnezeu Cuvântul s-a făcut om (In. 1, 14) și că «niciodată n-a vorbit un om așa cum a vorbit Omul acesta» (In. 7, 46). Sf. Chiril al Alexandriei vede și înțelege Logosul cel veșnic ca icoana, chipul desăvârșit al Tatălui, «fiindcă ceea ce este propriu ființei Tatălui trece în mod firesc în Fiul, încât Fiul arată în Sine pe Tatăl»⁵⁸⁰. Cuvântul lui Dumnezeu, Hristos-Mântuitorul întrupat în istorie nu avea doar menirea de a lumina istoria, ci mai mult de a o crea, a o rezidi. Sf. Irineu preluând această viziune ioaneică o exprimă prin învățătura potrivit căreia dreapta învățătură și Euharistia (Tainele) formează o unitate indisolubilă. Această revelație este și temelia unității între Euharistie, ca Taină centrală și ierarhia Bisericii⁵⁸¹.

Faptul că Fiul lui Dumnezeu s-a făcut Fiul Omului, că a luat trup asemenea nouă, arată necesitatea pentru noi oamenii ca dumnezeirea să ni se arate în ceva văzut. Hristos Fiul lui Dumnezeu întrupându-Se ni s-a descoperit nouă ca și «Cuvântul personal al lui Dumnezeu și taina plenară a mântuirii»⁵⁸². Această formulare: Hristos Cuvântul personal al Tatălui, își are temelia în Revelația neo-testamentară (In.

579. Vezi despre relația strânsă dintre cuvântul lui Dumnezeu și Taine: Louis VILLETTE, *Foi et sacrament...*, vol. I, p. 225—226; 232—237; vol. II, p. 376; Louis BOUYER, *Das Wort Gottes lebt in der Liturgie*, în «Das Wort Gottes und die Liturgie», Mainz 1960, p. 84 u.; Otto SEMMELROTH, op. cit., 157; L. SCHEFFEZYK, *Von der Heilsmacht des Wortes*, München 1966; Franziskus EISENBACH, *Die Gegenwart Jesu Christi im Gottesdienst*, Mainz 1982, p. 545; Walter KASPER, *Wort und Sakrament*, în vol. «Martyria Liturgia, Diakonia», Mainz 1968, p. 261—285; Pr. D. STĂNILOAE, *Spiritualitate și comuniune*, p. 409; *Presbyterium Ordinis*, 4 și *Dei Verbum*, 21, Decrete ale Conciliului II Vatican.

580. P.G. 73, 180 C la Christoph, SCHÖNBORN, *Icoana lui Hristos. O introducere teologică*, trad. Pr. Dr. Vasile RĂDUCĂ, Anastasia 1996, p. 68—69.

581. Sf. IRINEU, *Adversus Haereses*, IV, 18, 5 «Sources Chrétiennes», nr. 100, Paris, 1965, p. 611; Pr. Prof. Dr. Constantin GALERIU, «Reçois ce gage (trésor) et garde-le», în «Ordination et ministères», Conférences Saint-Serge XLII-e semaine d'études liturgiques, Paris, juin 1995, Edizioni liturgiche, p. 130.

582. R. BORNERT, OSB, *Parole et sacramento on perspective luthérienne et catholique*, în «Irenikon», nr. 1/1972, p. 45.

1, 1—18). În Hristos Dumnezeu ne-a descoperit taina ascunsă de la facerea lumii, «din timpuri veșnice» (Rom. 16, 25). Hristos ne-a făcut cunoscută taina vocii Sale, după bunăvoința lui Dumnezeu de a ne mântui (Ef. 1, 9). N-a fost suficient ca Dumnezeu să trimită oamenilor numai cuvântul Său, ci El însuși a luat chip văzut pentru ca oamenii să aibă siguranța deplină despre El și ca să comunice Dumnezeu cu oamenii, într-un mod deplin. Mântuitorul chiar în timpul vieții sale pământești, nu a lucrat mântuirea noastră numai prin cuvântul Său, ci El a comunicat puterea Sa divină celor din jurul Său prin însuși Trupul Său. Hristos-Domnul a vorbit despre: întruparea, patima și învierea Sa, dar El ne și imprimă stările Sale pentru a ne face asemenea Lui, morți pentru viața păcătoasă și vii pentru o viață în Dumnezeu. Moartea și învierea Mântuitorului devin moartea și învierea noastră nu doar pentru că noi aflăm despre ele prin cuvânt, ci mai ales că ele se imprimă dinamic în noi prin Sfintele Taine în general, mai ales prin Botez și Euharistie⁵⁸³. Cu atât mai mult după slăvita Sa înălțare la cer ne împărtășește bogăția vieții dumnezeiești prin Sfintele Taine.

Trupul Mântuitorului este purtător de energie dumnezeiască mai mult decât cuvântul său. Necesitatea de a comunica prin Taine energia din însuși Trupul Său de viață făcător este impusă de faptul că avem și noi trup. Numai Trupul transfigurat al Domnului prin energia dumnezeiască poate să transfigureze și trupul nostru din muritori în nemuritori⁵⁸⁴. Hristos a vestit cuvântul lui Dumnezeu și Evanghelia împărăției ascultătorilor Săi pentru a-i lumina; dar El a dat, de asemenea, persoana Sa și viața Sa lor, pentru a-i elibera din stăpânirea neștiinței și întunericii. Domnul a predicat mesajul divin, dar a și atins cu mâinile Sale pe cei bolnavi. Cuvântul Domnului trezea credința și lumina mintea, dar mântuirea venea prin contact cu persoana Sa.

Între propovăduire și Sf. Taine există același raport ca între lucrarea profetică și cea arhierescă. Cea dintâi pregătește răscumpărarea, iar cea de-a doua o realizează. Predica pregătește pe credincioși spre mântuire, iar Tainele le-o conferă.

Cuvântul care regenerează nu este un cuvânt abstract, un cuvânt despre Dumnezeu cu referire la Hristos în viața Mântuitorului. Mesajul dumnezeiesc al Mântuitorului este sămânță care dă viață. Cuvântul Său iartă păcatele, vindecă bolnavii, transformă sufletele și înviază morții. «Nu numai prin cuvânt și prin porunci Mântuitorul este lucrător în învierea morților și vindecarea a toată boala și neputința, ci El a voit să ia, într-un fel oarecare și sfântul Lui Trup ca și colaborator, impli-

583. Pr. D. STĂNILOAE, *Doctrina luterană...*, p. 507.

584. Idem, *Ființa Tainelor...*, p. 6.

nind aceste acte pe de o parte ca Dumnezeu prin porunca Sa a toate lucrătoare, pe de altă parte dând viață și prin contactul Trupului Său unit cu El după ipostas»⁵⁸⁵. Și această putere este transmisă din unitatea de negrăit în Hristos între cuvânt și viață, care în El era Duhul însuși.

Există o indisolubilitate și o interdependență între faptă și cuvânt în viața Mântuitorului. Între dumnezeiasca lucrare și dumnezeiescul cuvânt al Mântuitorului există o relație de reciprocitate. Lucrarea Sa a fost revelație, și cuvântul Său a fost lucrare divină, plină de putere. Acest principiu de bază apare în întreaga revelație divină, este prezent în lucrarea și propovăduirea Bisericii. Propovăduirea Bisericii este un mod de descoperire a Tainei.

Unitatea cuvânt-Taină decurge și din reciprocitatea permanentă ce a existat între lucrarea Logosului întrupat și cea a Sfântului Duh. Această unitate este vădită în Revelație, în pregătirea venirii în trup a Fiului lui Dumnezeu, în săvârșirea operei de mântuire și în pregătirea pogorării Sfântului Duh în lume, în general și în Biserică, prin Sfintele Taine, în special. Relația între oameni și Duhul Sfânt se efectua, în timpul slujirii pământești a Mântuitorului numai prin și în Hristos, iar după Cincizecime, relația cu Hristos nu se efectuează decât prin și în Duhul Sfânt⁵⁸⁶. În Revelația vechi-testamentară, Sfântul Duh a pregătit venirea în trup a Cuvântului veșnic, iar în Revelația nou-testamentară Logosul întrupat în istorie pregătește coborârea Sfântului Duh. Hristos-Domnul a revelat Sf. Apostol: «Vă este de folos să Mă duc Eu. Căci dacă nu Mă voi duce, Mângâietorul nu va veni la voi, iar dacă Mă voi duce, El voi trimite la voi» (In. 16, 7). Iar Sf. Ap. și Ev. Ioan redând cuvintele Domnului: «Cel ce crede în Mine, precum a zis Scriptura: râuri de apă vie vor curge din pântecele lui» tâlcuiește: «Iar aceasta a zis-o despre Duhul pe care aveau să-L primească aceia care cred în El. Căci încă nu era (dat) Duhul, pentru că Iisus nu fusese preaslăvit» (In. 7, 38—39). În acest sens au învățat și Sfinții Părinți, că: Hristos este marele Înaintemergător al Duhului Sfânt. «Cuvântul a asumat trupul, pentru ca noi să primim pe Duhul Sfânt. Dumnezeu s-a făcut purtător de trup, pentru ca noi să ne facem purtători de Duh». Logosul a avut întotdeauna cu Sine împreună-lucrător pe Duhul, iar Sfântul Duh a făcut înțelese și eficiente cuvintele lui Dumnezeu. Sf. Vasile cel Mare afirmă lămurit împreună-lucrare a

585. Sf. MAXIM MĂRTURISITORUL, *Opuscula theologica et polemica*, P.G. 91, 33, la Pr. D. STĂNILOAE, *Doctrina luterană...*, p. 509.

586. Paul EVDOKIMOV, *L'Esprit Saint dans la Tradition orthodoxe*, Edition du Cerf, Paris, 1969, p. 90; Pr. D. STĂNILOAE, *Sfântul Duh în Revelație...*, p. 220.

Logosului și a Sfântului Duh înainte de întrupare, în timpul vieții pământești a Mântuitorului și după aceea, în Biserică⁵⁸⁷.

Antiteza susținută de către unii între Cuvânt și Taine este una artificială. Între Taine și cuvânt nu există nici o opoziție, căci amândouă sunt înrădăcinate în puterea harului lui Dumnezeu. Predicarea cuvântului nu este suficientă dacă este disociată de administrarea Sf. Taine. Numai acceptarea cuvântului completat de primirea Sf. Taine, încorporează efectiv pe creștin în Biserică⁵⁸⁸. Acestea sunt două realități complementare ale prezenței mântuitoare a lui Dumnezeu în Iisus Hristos și în Biserică. Hristos-Domnul care este Capul Bisericii, Cel care are după fire pe Duhul, împărtășește ca Dumnezeu adevărat, Bisericii Sale, lucrările Duhului⁵⁸⁹. Centrul unității dintre cuvânt și Taină se află în Persoana Cuvântului.

Când Mântuitorul Hristos a instituit dumnezeiasca Euharistie, la cea dintâi Sf. Liturghie — Cina ce de Taină — a exprimat prin cuvânt și înțelesul Tainei: «*Luați, mâncați, acesta este Trupul Meu... al legii celei noi*» (Mt. 26, 26—28). Iar apoi a poruncit permanentizarea acestei lucrări sfinte: «*Aceasta să o faceți spre pomenirea Mea*» (Lc. 22, 19). Sf. Iustin Martirul și Filozoful (Apologia I, 66) preciza că poate lua parte la Euharistie numai acela care crede în cele propovăduite ca adevărate și care a trecut prin baia iertării păcatelor și a renașterii trăind după viața lui Hristos. Cuvântul și Taina se identifică în Hristos-Domnul. Pentru acest fapt a și rostit Domnul că viața Sa se împărtășește prin cuvântul și prin trupul Său: «*Cel ce ascultă cuvântul Meu și crede în Cel ce M-a trimis are viață veșnică*» (In. 5, 24) și, de asemenea: «*Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu are viață veșnică*» (In. 6, 54). Tocmai datorită relației intrinseci între cuvânt și Taină s-a spus că este de neimaginat Liturghie fără propovăduirea cuvântului dumnezeiesc⁵⁹⁰. Euharistia nu este și nu se poate înțelege ca o taină paralelă cu Cuvântul divin, «ea este eshatologizarea Cuvântului istoric, vocea lui Hristos cel istoric, a Sfântului Duh, care vine

587. Sf. VASILE cel MARE, *Liber de Spiritu Sancto*, 16, P.G. 32, 140, vezi și trad. rom. de Pr. Prof. Dr. Constantin CORNIȚESCU, P.S.B. 12, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București 1988.

588. Episcop Dr. Antonie PLĂMĂDEALĂ, *Biserica slujitoare*, «Studii teologice», nr. 5—8/1972, p. 431; Théodore STYLIANOPOULOS, *Aspects historiques et eschatologiques de la vie de l'Église d'après le Nouveau Testament*, în «Procès-Verbaux du Deuxième Congrès de Théologie Orthodoxe à Athènes», 1978, p. 198.

589. Sf. MAXIM MĂRTURISITORUL, *Răspunsuri către Talasie*, în «Filocalia...», vol. 3, p. 368.

590. Cf. Art. 58 al Constituției liturgice a Conciliului II Vatican, la Albert DABLON, op. cit., p. 115. În articolul 48 al Constituției liturgice subliniază relația dintre propovăduire și Taine la J. BAUMGARTNER, *Verkündigunganliegen*, p. 160.

la noi nu ca o simplă doctrină prin istorie, ci ca o viață și ca existență din eshaton. Ea nu este o taină, ce completează Cuvântul, ci mai ales Cuvântul ce devine trup, Trupul înviat al Logosului»⁵⁹¹. Noi ne împărtășim prin Euharistie cu Acela care vine și rămâne printre noi prin cuvântul Său.

Cuvântul pune în valoare Taina în calitate de împlinire a ei. Hristos, Logosul întrupat în istorie devine viața noastră prin Taină. «Separată de Cuvânt, Taina riscă de a fi considerată ca o lucrare magică; și privat de Taină, Cuvântul riscă să fie redus la o doctrină»⁵⁹². Legătura profundă între cuvânt și Taină este o realitate profundă și pregnantă. Calitatea de părinte duhovnicesc care naște fii pentru împărăția lui Dumnezeu a Sf. Ap. Pavel este întemeiată pe predicarea cuvântului Evangheliei (I Cor. 4, 15) și nu pe săvârșirea Sf. Taine. Prin aceasta Sf. Ap. Pavel nu exclude nicidecum rolul și însemnătatea covârșitoare a Sf. Taine în lucrarea de mântuire a omului. El a subliniat relația dintre Taine în general, respectiv între Botez și vestirea cuvântului și prin mărturisirea: «*Hristos nu m-a trimis ca să botez, ci să binevestesc*» (I Cor. 1, 17). Această prioritate este justificată de importanța credinței: «*Fără credință, dar, nu este cu putință să fim plăcuți lui Dumnezeu, căci cine se apropie de Dumnezeu trebuie să creadă că El este și că se face răsplătitor celor care îl caută*» (Evr. 11, 16). În acest sens credința ne apare în toată valoarea ei ca poartă spre mântuire. Sf. Chiril al Ierusalimului și Sf. Ambrozie au vorbit despre Sf. Botez și despre celelalte Taine numai celor care primiseră Sf. Taine. Această propovăduire avea menirea de a-i întări pe credincioși în credință. Sf. Ioan Gură de Aur a predicat despre Sf. Taine și celor care se pregăteau pentru primirea Botezului⁵⁹³. Prin aceasta predicatorul cel cu gură de aur stăruia pentru pregătirea catehumenilor.

Sf. Taine și propovăduirea cuvântului constituie în Biserică o unitate organică. Nici una dintre ele nu poate fi neglijată, fără a se răni grav viața în Duh care este prezentă în Biserică. Ele constituie dimensiuni ale mântuirii de o autoritate egală, de o semnificație complementară. Aceasta se întemeiază și pe faptul că Întemeietorul divin al Bisericii creștine a predicat mai ales, dar a și dat Sf. Taine tot pe cale orală, cu excepția Sf. Euharistii pe care a instituit-o și prin act. «A existat un moment istoric precis în care Cuvântul și Taina coincideau

591. I. D. ZIZIOULAS, *Existența ca și comuniune...*, p. 113.

592. Al. SCHMEMANN, *L'Eucharistie...*, p. 67.

593. Vezi Jean CHRYSOSTOME, *Huit catéchèses baptismales inédites*, trad. Ant. Venger, «Sources Chrétiennes», nr. 50, Paris 1957, Pr. Ene BRANIȘTE, *Deosebiri interconfesionale...*, p. 9—10.

ca o tradiție unică a Domnului și a Apostolilor»⁵⁹⁴. Tainele sunt nedespărțite de cuvântul lui Dumnezeu exprimat în Sf. Scriptură.

Cuvântul propovăduit este un mijloc de comunicare a puterii lui Hristos și de scoatere a Tainelor din îngustimea unui formalism juridic. Fer. Augustin a numit Taina drept «verbum visibile»⁵⁹⁵, iar unii teologi apuseni prin analogie numesc propovăduirea «sacramentum audibile»⁵⁹⁶. Așa precum Taina este «signum efficax = semn eficace» astfel și cuvântul este «verbum efficax = cuvânt eficace». Origen, tâlcuind textul de instituire a Euharistiei: «*Iesus luând pâinea și binecuvântând, a frânt și a dat ucenicilor zicând: Luați, mâncați, acesta este trupul Meu*» (Mt. 26, 26) sublinia că și pâinea este cuvânt al lui Hristos, asemenea seminței care cade pe pământ bun și aduce roadă multă⁵⁹⁷. Atât cuvântul cât și Taina sunt fiecare în parte memoria lucrătoare a operei de mântuire a lui Hristos⁵⁹⁸, o prelungire a lucrării mântuitoare a Domnului. De aici urmează o perihoreză reciprocă între cuvânt și Taină⁵⁹⁹. Ambele se referă, în esență, una la alta și se întăresc reciproc. Amândouă formează un întreg, un tot unitar.

Propovăduirea ne face conștienți de realitatea și eficiența mântuitoare a lucrării harului divin împărtășit prin Sf. Taine. Predica își are rolul înainte de administrarea Sf. Taine, dar și după aceea, pentru a face pe credincios mereu atent și receptiv în progresul său duhovnicesc. Acest raport este similar cu relația dintre cuvânt și iubire. Cuvântul întărește încrederea, dar iubirea trece la fapte.

Întâi se primește cuvântul, apoi se poate trece la fapte. «*Deci cei ce au primit cuvântul lui (Sf. Ap. Petru) s-au botezat*» (F. Ap. 2, 41). Acceptarea cuvântului implică primirea harului prin Sf. Botez și prin celelalte Taine. Toate Sf. Taine au ca element central cuvântul, dar

594. Cf. Métropolit STYLIANOS, *op. cit.*, p. 133.

595. Fer. AUGUSTIN, P.L. 35, 1840.

596. SCHÖHNGER, *Symbol und Wirklichkeit im Kultmysterium*, Bonn 1940, p. 20; Kasper WALTER, *op. cit.*, p. 200; VORGLIMER, *op. cit.*, p. 65; Vezi Concluziile celei de-a 39-a Conferințe teologice interconfesionale, Sibiu, 1982 și a 50-a, București 1987, mss., p. 3; Pr. D. STĂNILOAE, *Spiritualitate și comuniune...*, p. 101. Expresia «Sakrament des Wortes» a fost folosită la Congresul liturgic de la Montpellier. «Die Predigt ist ein Mysterium im Sinn der patristischen Auffassung», C. VAGGINI, *Theologie und Liturgie*, Einsiedeln, p. 422; GÜNTHOR, *op. cit.*, p. 52. Teologul reformat Jean-Jaques von ALLMEN (precizează că mai mult decât cuvântul, Tainele sunt acelea care mențin și susțin mișcarea Bisericii spre viitor. El vorbește despre un «caracter profetic» al Sf. Tainelor), *Prophétisme sacramental*, Neuchâtel-Suisse 1964, p. 9—35).

597. ORIGEN, *Commentariorum in Mathaeum*, P.G. 10, 1734: «Sic et panis est verbum Christi factum de tritico illo quod cadens in terram multum reddidit fructum».

598. J. BETZ, *Wort und Sakrament*, în «Verkündigung und Glauben», Frieburg im Br. 1958, p. 91, la Pr. D. STĂNILOAE, *Spiritualitate...*, p. 101.

599. Pr. D. STĂNILOAE, *op. cit.*, p. 102.

alături de el și diferite acte și materii menite să reprezinte și mai intensiv sensul cuvântului.

Propovăduirea conduce spre Taine și mesajul dumnezeiesc este înțeles din unirea cu Hristos în Tainele Bisericii. Predica are caracterul de îndrumătoare spre Taine și propovăduirea poate fi înțeleasă numai în duhul autentic al Bisericii, adică în ambianța vieții sacramentale a Bisericii. «Taina este plinirea Cuvântului, este plinirea cuvântului în iconomia mântuirii noastre»⁶⁰⁰. Între predică și Taine este un raport de întregire și de condiționare reciprocă. Între cuvânt și Taine în lucrarea mântuirii există o simbioză sfântă, negrăită. Cuvântul Domnului este sămânța care prin puterea și lucrarea Duhului rodește în viața noastră, modul viețuirii lui Hristos, iar Sf. Taine ne unesc trup și suflet cu Hristos-Domnul. «Cuvântul cheamă, trezește, deschide ușa inimii prin credință: Tainele, îndeosebi dumnezeiasca Euharistie, face să între Hristos în camera noastră, să cinăm cu El»⁶⁰¹. Mântuitorul Hristos își întinde lucrarea Sa sfințitoare în mod precumpănitor din Taine și din cuvântul propovăduit de preot despre Hristos⁶⁰².

Cuvântul propovăduit în Biserică este actualizat prin săvârșirea Sf. Taine. Între Taine și predică există o articulare organică deoarece:

a. cuvântul constituie forma Tainei și îi conferă eficacitate; căci în Taină, pentru a se petrece prezența lui Hristos-Dumnezeu, este nevoie să fie pronunțat cuvântul lui Dumnezeu;

b. cuvântul trebuie să explice sensul Tainei, asumându-și chiar o funcție de impregnare în Taină, explicând sensul Tainei chiar în momentul în care aceasta se săvârșește;

c. cuvântul situează Taina în sfera credinței⁶⁰³, căci pronunțându-se în timpul săvârșirii Tainei, cuvântul invită pe primitorul Tainei la supunere față de credință și-l angajează într-un raport personal cu Dumnezeu.

Învățătura bisericească nu este despărțită de Taine. Niciodată ea nu poate fi predicată decât din puterea Tainelor și ea este propovăduită în vederea mântuirii, a cărei esență stă permanent în împărtășirea din Hristos. «Cuvântul cel bun al lui Dumnezeu și puterile veacului viitor» (Evr. 6, 5) ne pregătesc pentru viața veșnică sau pentru împărăția lui Dumnezeu. Puterile despre care vorbește Sf. Ap. Pavel sunt de fapt Sf. Taine⁶⁰⁴.

600. Pr. Prof. Dr. C. GALERIU, *Mărturisirea dreptei credințe...*, p. 38.

601. Idem, *Preoția ca slujire...*, p. 311.

602. Pr. Prof. D. STĂNILOAE, *Spiritualitate...*, p. 55.

603. R. BORNERT, *op. cit.*, p. 49.

604. Nicolae CABASILĂ, *Despre viața în Hristos*, p. 176.

Relația dintre cuvânt și Taină este în Ortodoxie una de unitate esențială, întemeiată în tăcere⁶⁰⁵. Tăcerea este o însușire a eonului dinaintea creației lumii și după încetarea istoriei, tăcerea este mai degrabă o realitate ce aparține veacului ce va să vie, eshatonului.

A existat și se păstrează un gen special al propovăduirii numit mistagogic. Această predică mistagogică sau baptismală a fost preluată din exemplul Sf. Apostoli. În cadrul cultului divin al Bisericii creștine primare această predică ocupa un loc prioritar. Prin acest gen de predici credincioșii erau conduși la Sf. Taine. În aceste cuvântări se explicau Sf. Taine, se sublinia necesitatea primirii lor și întărirea pe calea mântuirii prin împărtășirea harului dumnezeiesc. Predica mistagogică ajută la introducerea credincioșilor în sfintele acte de taină ce urmează să se săvârșească. Propovăduirea este fundamentală pentru pregătirea primirii Sf. Botez și a tuturor Tainelor⁶⁰⁶. Predica mistagogică este cea care pregătește pe oameni pentru primirea Tainelor, dar și pentru ca ei să păstreze harul sacramental primit în Taine. Prin aceste predici se realizează zidirea duhovnicească a credincioșilor și, în același timp, conducerea și întărirea în Sf. Taine. Acest gen al propovăduirii creștine subliniază, de asemenea, relația dintre cuvânt și Taine.

Relația dintre cuvânt și Taine se poate fundamenta și pe raportul ce există între cuvânt și act sau lucrare. Materia Sf. Taine a Spovedaniei este cuvântul prin intermediul căruia penitentul își mărturisește păcatele, iar preotul rostește dezlegarea. De asemenea, cuvântul este centrul Sf. Taine a Hirotoniei, rugăciunea de invocare a harului dumnezeiesc, rugăciunea pe care o rostește arhiereul. Actul sau lucrarea este cuvântul în devenire. Cuvântul în el însuși este un rezultat al întregii noastre ființe psiho-fizice, al sufletului și al trupului. Unitatea dintre trup și suflet ne este ca un temel al unității dintre cuvânt și lucrare. Omul vorbește cu întreaga sa ființă. Pentru exprimarea cuvântului este solicitat omul în totalitatea unității ființei sale.

605. J. BRECK, *op. cit.*, p. 11.

606. D. FUNDULI, 'Ο λόγος τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ θεία λατρεία, *Tesalonic 1965*, p. 14—15, la Pr. D. STANLOAE, *Spiritualitate...*, p. 97; *Tradiția apostolică. Apostolische Überlieferung*, trad. și cuvânt înainte de Wilselm GERLINGS, în «Fontes Christiani» vol. 1, Herder, Freiburg 1991, p. 244. Din perioada patristică ni s-au păstrat predici mistagogice: Sf. CHIRIL al IERUSALIMULUI, *Catehezele*, trad. Pr. D. Fecioru, în «Izvoarele Ortodoxiei», București 1944; CYRILLE de Jérusalem, *Catéchèses, Les Editions du Cerf*, Paris, 1966; JEAN CHRYSOSTOME, *Huit Catéchèses baptismales*, Les Edition du Cerf, Paris, 1957; THEODOR de Mopsueste, *Homélieles catéchétiques*, Cité du Vatican 1949.

4.2. Propovăduirea și mărturisirea credinței în relație indisolubilă cu primirea Sfințelor Taine

Mântuitorul Hristos a trimis pe Sf. Apostoli la propovăduire și să săvârșească Sf. Taine asigurându-i că va fi cu ei până la sfârșitul veacurilor (Mt. 28, 19—20). Poruncindu-le Ucenicilor mai întâi să învețe, apoi să boteze, Hristos-Domnul, a arătat că din învățatură se naște credința, și credința trebuie să fie completată și încununată de săvârșirea botezului⁶⁰⁷, căci «credința este ușa Tainelor»⁶⁰⁸. Credința cea lucrătoare este născută, întreținută și dezvoltată prin cuvântul propovăduit și prin primirea Tainelor. Primirea cuvântului și săvârșirea Sf. Taine se includ în mărturisirea credinței. Dacă mărturisirea credinței se separă de primirea Tainelor⁶⁰⁹, atunci credința se diminuează sau decade într-o teorie lipsită de eficiență. Iar dacă Tainele se despart de mărturisirea întregii credințe, ele devin acte fără semnificație ori cu un sens alterat.

Deși harul împărtășit prin Sf. Taine este pentru toți credincioșii la fel, roadele sau eficiența lui în viața credincioșilor sunt diferite. Cauza obiectivă nu este în Taine, ci în modul în care fiecare se apropie de primirea Sf. Taine⁶¹⁰ și felul în care conlucrează cu harul sacramental. Pentru aceasta predica trebuie să pregătească, întărească și conștientizeze pe credincioși de rolul și importanța Sf. Taine. Dar și după primirea Tainelor propovăduirea trebuie să întărească pe credincioși pentru împreună lucrare cu harul împărtășit. Astfel cuvântul premerge și urmează Tainelor. La rândul lor Sf. Taine dau cuvântului un «coeficient de claritate și de impresionabilitate... Cuvântul este ploaia și soarele care pune în lucrare puterile pământului pentru dezvoltarea seminței primite ca dar»⁶¹¹. Cuvântul pregătește și întărește Tainele, iar Tainele dau cuvântului eficiență și putere, îl fac vizibil sau lucrător în viața omului. Primirea fructuoasă a Tainelor, mai ales a Euharistiei pregătește sufletele pentru o încă mai rodnică ascultare a cuvântului⁶¹². Comunitatea credincioșilor trebuie pregătită — de către preot — pentru aducerea jertfei liturgice și pentru împărtășirea lor din aceasta. Pregătirea spre orice Taină se împlinește prin vestirea mesajului celui mântuitor. Sf. Taine sunt administrate numai după o pregătire prin cuvinte directe și clare despre Hristos, sau cuvintele revelate de Hristos.

607. Sf. ATANASIE cel Mare, *Scrieri*, I, p. 279.

608. Sf. ISAAC SIRUL, *Despre siintele nevoințe*, cuv. LXXII, în «Filocalia...», vol. 10, p. 361.

609. Pr. D. STĂNILOAE, *Biserica universală și sobornicească*, în «Ortodoxia» nr. 2/1966, p. 192.

610. Nicolae CABASILĂ, *Despre viața în Hristos...*, p. 70.

611. Pr. D. STĂNILOAE, *Ființa Tainelor...*, p. 33, 34.

612. ROVER T. D., *Theology of Preaching*, p. 699.

Sf. Irineu a scris că : «Învățătura noastră este conformă cu Euharistia, iar Euharistia o confirmă»⁶¹³. Euharistia însăși are o putere de mărturisire a morții și învierii Mântuitorului. Primirea lui Hristos cel euharistic este izvor de putere și înțelegere a învățaturii revelate. Predicatorul va vesti pe Hristos «cu putere multă» când el este împărtășit cu Trupul și Sângele lui Hristos, de asemenea, credincioșii pot înțelege pe Hristos când ei trăiesc cu Domnul. Predica este un act luminător și Dumnezeu lucrează în sufletele credincioase doar după ce acestea au fost luminate. Euharistia este principiul de bază a înțelegerii cuvântului, dar este și sursa înțelgerii ei. Luca și Cleopa, ucenicii Domnului au recunoscut și înțeles pe Domnul care le predica Scripturile numai la *frângerea pâinii* (Lc. 24, 30). Deschiderea minții (Lc. 24, 45) s-a produs în cadrul liturgic. Deschiderea minții este o trebuință și mai mult a unirii minții cu inima, pentru ca astfel, auzind cuvântul Scripturii, să auzim cuvântul lui Dumnezeu⁶¹⁴. Așa se poate înțelege de ce predicile cele mai însemnate au fost rostite de către Sf. Părinți în cadrul Sf. Liturghii. În cadrul Sf. Liturghii, în special, și în cadrul Sf. Taine, în general, se întâlnește învățătura cu rugăciunea.

În atmosfera harică a Sf. Taine cuvântul lui Dumnezeu se propovăduiește cu putere. Căci în Biserica Ortodoxă întotdeauna interpretarea Sf. Scripturi s-a făcut ca o lucrare de investigare harică ce stă sub înrăurirea Duhului Sfânt, a aceluiași Duh care a inspirat pe sfinții autori biblici. Harul dumnezeiesc al Sf. Taine contribuie la apropierea predicatorului de gândul și înțelegerea aghiografului⁶¹⁵, de caracterul haric în care a consemnat în scris cuvântul lui Dumnezeu. Adevărata propovăduire și mărturisire a credinței se poate împlini în atmosfera și harul Sf. Taine și, pe de altă parte, numai Sf. Taine dau putere și suport propovăduirii. Chiar cel care predică trebuie să fi fost mai întâi un primitor obligatoriu al următoarelor Taine : Botez, Mirungere, Euharistie, Mărturisire și Hirotonie.

Prin fiecare Taină, Hristos ne transmite o putere ce provine din Trupul și cuvântul Lui. Acest har lucrează în sufletul și trupul nostru potrivit unei trebuințe concrete. Chiar dacă în fiecare sacrament este lucrător și un cuvânt⁶¹⁶, în acest cuvânt e concentrată intenția, dar și puterea de a împlini ceea ce este necesar pentru om în acel moment. Toate Tainele, în general, dar mai ales Euharistia și cuvântul lui Dumnezeu propovăduit de către Biserică, sunt elementele principale din care

613. La Pr. Prof. Dr. Ilie MOLDOVAN, *Cuvântul lui Dumnezeu...*, p. 21.

614. Al. SCHMEMANN, *Euharistia...*, p. 79.

615. Pr. Prof. Dr. Mircea BASARAB, *op. cit.*, p. 472.

616. Pr. D. STĂNILOAE, *Doctrina luterană...*, p. 509.

se hrănesc duhovnicește credincioșii (F. Ap. 20, 7). În atmosfera și cu harul Tainelor cuvântul are deplină putere creatoare.

Omul este adesea sătul de vorbe, cum observa Shakespeare : «Vorbe, vorbe, vorbe!» De altfel vorbele în ele însele sunt moarte, oricât de înalt ar fi înțelesul ce-l au. Ele devin purtătoare de viață doar atunci când ele comunică iubirea celui ce le comunică. Chiar cuvântul rostit de Hristos-Domnul «când nu mai trăim prezența Lui, devin ele însele o formulare sfântă, în mare măsură obiect al interpretărilor noastre subiective, rămânând singuri cu ele»⁶¹⁷. Autentica propovăduire și înțelegere a cuvântului divin este condiționată de sentimentul prezenței lui Hristos, de calitatea sufletului nostru întors spre Dumnezeu creatorul, mântuitorul și sfințitorul.

Cuvântul divin revelat și oferit Bisericii nu este îndreptat doar către rațiune, ci către omul întreg, către acea profunzime a lui care, potrivit exprimării patristice, este inima — organul cunoașterii religioase, deosebită de cunoașterea nedeplină «a lumii acesteia». Pentru ca să poată fi primit cu cuviință cuvântul lui Dumnezeu, se cere o anumită pregătire sufletească din partea primitorului. Când Mântuitorul a descoperit Sfinților Apostoli și Ucenici despre împărtășirea cu Sf. Trup și Sânge al Domnului, când s-a descoperit Hristos ca «*pâinea cea vie ce s-a pogorât din cer*» (In. 6, 35 u.), ni se relatează de către Sf. Ap. și Evanghelist Ioan că «*de atunci mulți dintre ucenicii Săi s-au dus înapoi și nu mai umblau după El*» (6, 66). Această reacție s-a produs nu datorită cuvintelor care erau cu neputință de înțeles, ci unii dintre ucenici au părăsit pe Domnul, neputând primi cuvântul, căci starea lor sufletească, talia lor duhovnicească nu a fost suficientă și favorabilă însușirii cuvintelor revelate. Iată deci că starea sufletească deficitară din suflet este piedică pentru însușirea învățaturii Domnului. Starea sufletească adecvată pentru primirea adevărilor sfinte se realizează și prin lucrarea Sf. Taine.

Din «*lumina Evangheliei*» (II Cor. 4, 4), prin cuvântul propovăduit suntem luminați pentru înțelegerea cea duhovnicească, apoi prin Taine suntem integrați în comuniunea lui Hristos, în Biserică. «Nici cuvântul fără Taină, nici Taina fără cuvânt nu lucrează mântuirea»⁶¹⁸. Numai sub formă sinergetică este realizabilă mântuirea noastră, prin împreună lucrare dintre harul divin și strădania omului, dintre cuvântul revelat și eficiența Sf. Taine.

617. Idem, *Chipul lui Hristos...*, p. 11.

618. Arhid. Prof. Dr. Ioan FLOCA, *Particularități...*, p. 722.

Sf. Taine sunt «fața și prelungirea lui Hristos și a acțiunilor Sale mântuitoare, dar nu numai ale lui Hristos Arhiereul, ci și ale lui Hristos Împăratul... fără însă să fie străine și de Hristos Profetul Celui Prea Înalt, ci dimpotrivă implicându-L. Aceasta pentru că orice Taină este fundamentată pe învățătura Mântuitorului pe care o exprimă sacramental»⁶¹⁹. Relația dintre Taine și cuvânt trebuie văzută în dimensiunea eclesială, deoarece Sf. Taine se săvârșesc neîntrerupt în Biserică, iar cuvântul se interpretează și se vestește prin sfinții slujitori bisericești.

4.2.1. Cuvântul, mijloc de tâlcuire și înțelegere a Sfințelor Taine.

Prin vestirea Evangheliei Mântuitorului Hristos, propovăduită cu zel de Sf. Apostoli, păgânii au devenit, împreună cu iudeii, moștenitori (συγκληρονόμα) și mădulare ale aceluiași Trup (σώσωματα) și împreună părtași ai făgăduinței (σύμμετοχα τῆς ἐπαγγελίας Ef. 3, 6). Cuvântul lui Dumnezeu s-a coborât la smerenia auzului nostru și «ne predă tainele dumnezeiești prin cuvinte nouă, folosindu-se de vorbe care țin de obișnuința vieții omenești»⁶²⁰. Prin cuvinte omenești ne sunt înfățișate Sf. Taine. Cuvântul constituie forma Tainei și-i mijlocește eficacitatea și, mai mult decât atât, predica oferă posibilitatea înțelegerii sensului profund, duhovnicesc al Sf. Taine.

Slujitorii bisericești, potrivit mandatului divin, trebuie să explice credincioșilor prin cuvinte înțelesul Tainelor și datoriile ce rezultă pentru ei de a folosi puterea lor pentru a întipări în ei, în mod actual, chipul lui Hristos⁶²¹. Cultul instituit de Mântuitorul arată (Lc. 22, 19; I Cor. 11, 24—25) că este un cult sacramental, euharistic, căci Euharistia reprezintă punctul culminant. Dimensiunea omiletică a slujirii are menirea de-a pregăti drumul spre primirea Tainelor. «Euharistia arată că Adevărul nu este numai ceva care se referă la existența umană, ci că el are dimensiuni cosmice profunde»⁶²². Dumnezeiasca Euharistie revelează pe Hristos — Adevărul ca și cercetare și Fiu al lui Dumnezeu,

619. Pr. Prof. Dr. D. Radu, *op. cit.*, p. 103.

620. Sf. GRIGORIE de NYSSA, *Despre tericiri. Cuvântul II*, trad. Pr. D. Stăniloae și Pr. Ioan Buga, P.S.B. 29, Editura Institutului biblic și de misiune al B.O.R., București 1983, p. 343.

621. Pr. D. STĂNILOAE, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. III, p. 32. Pentru explicarea pastoral—catehetică a Sf. Taine oamenilor societății secularizante și cu puțină receptivitate spre sacru, vezi: Günther BIENER, *Katechetik der Sakramente*, Herder Verlag 2. Auflage 1987, p. 216; G. BIENEMANN și U. ZURKUHLN, *Mich selbst und Gott erfahren in Symbolen*, Herder Verlag 1990, p. 160; Günther Koch, *Sakramentenlehre*, Styria Verlag, 1991, p. 212. Dieter EMEIS, *Sakramenten Katechese*, Herder Verlag, 1991, p. 256.

622. J. ZIZIOULAS, *L'être ecclésial...*, p. 107. Despre relația dintre predică și Euharistie ca slujbă esențială a Bisericii creștine, vezi: D. WIEDERKEHR, *Predigt und Eucharistiefeyer: Komplementäre Gestalten Kirchlicher Verkündigung*, în «Handbuch zur Predigt», Zürich 1982; p. 247—268.

ca prezență divină în istorie și creație. Astfel Dumnezeu poate fi împărțit prin Taină și cuvânt celor care doresc să trăiască în comuniune cu Dumnezeu. Predica și Euharistia fiind două forme complementare ale lucrării bisericești, nu este îngăduit ca în Liturghie să se neglijeze predica și, de asemenea, predica nu trebuie să diminueze valoarea Euharistiei.

În Biserica primară, îndată după lectura Evangheliei se rostea și omilia, pentru ca cei care erau catehumeni să poată beneficia de învățătura propovăduită. Omilia era și o pregătire a credincioșilor pentru Euharistie, dar și o tâlcuire a acesteia prin cuvânt. După dispariția instituției catehumenatului s-a practicat rostirea predicii după pricează sau chiar la sfârșitul Sf. Liturghii. Este adecvat să se predice imediat după împărțirea preotului. Pentru aceasta sunt invocate două temeuri :

a. preotul atunci poartă plenitudinea vieții lui Hristos în el, nici-când nu este preotul mai îndreptățit să vestească pe Hristos, ca atunci când el este un hristofor, un purtător al lui Hristos cel euharistic. Preotul — predicator al cuvântului divin are întru sine nu doar harul dumnezeiesc, ci și pe Hristos însuși, Care a spus : «*Eu sunt Adevărul*» (In. 14, 6). Prin împărțirea cu Hristos cel euharistic «avem fiecare dintre noi adevărul acesta imprimat și pecetluit în inimile noastre»⁶²³. Sf. Efrem Sirul comentând relația dintre predică și împărțanie scria, prin următoarele cuvinte ale Domnului : «*Cel care mănâncă Trupul Meu cu credință, acela mănâncă cu Trupul și focul Duhului Sfânt*»⁶²⁴ ;

b. momentul predicării după cântarea priceznei este potrivit și din perspectiva credincioșilor, căci acum ei trebuie să fie pregătiți pentru a-și deschide mintea și inima spre primirea acestei vieți prin Trupul și Sângele Mântuitorului⁶²⁵. Aici, în această atmosferă de duh și rugăciune liturgică este înlesnită și percepția adevărilor propovăduite, pentru ca ele să fie inserate în viața credincioșilor.

În atmosfera și cu suportul haric al Sf. Taine cuvântul dumnezeiesc poate fi înțeles în sensul lui de cunoaștere a lui Dumnezeu. Să evocăm doar un exemplu din propovăduirea patristică : Sf. Ioan Gură de Aur a rostit majoritatea predicilor (800)⁶²⁶, dintre cele care ni s-au păstrat, mereu în relație cu Sf. Taine sau slujbele bisericești, legându-le astfel

623. Sf. VASILE cel MARE, *Comentar la Psalmi, 14*, trad. Pr. O. Căciulă, p. 71.

624. Cf. Paul EVDOKIMOV, *Das Gebet der Ostkirche*, p. 75.

625. Pr. Prof. Dr. C. Galeriu, *Mărturisirea dreptei credințe...*, p. 34.

626. Cf. Emilianos TIMLADIS *op. cit.*, p. 134.

cu viața internă a Bisericii. Așa se poate practica și astăzi. Oficierea fiecărei Taine este și un potrivit prilej de a pune la sufletul credincioșilor semnificația și sensul acelei lucrări, dar și adevărurile fundamentale ale Creștinismului, adecvate momentului respectiv. De pildă la săvârșirea Botezului preotul va explica importanța și menirea acestei Taine, ca ușă de intrare în Biserică; Mirungerea este pecetuire cu puterea Duhului Sfânt pentru creșterea duhovnicească; în Euharistie hrănim făptura noastră pentru intrarea în comuniune deplină cu Hristos; Spovedania este renaștere și purificare a hainei sufletului nostru întinat prin păcate; Taina Cununiei este temeluirea vieții familiale pe adevărurile descoperite de Hristos. La săvârșirea Tainei Sf. Maslu, unde se citesc 7 pericope evanghelice și apostolice, preotul poate rosti o paraneză despre suferință, din punct de vedere creștin, despre puterea și purtarea de grijă a lui Dumnezeu, despre consolarea celui în suferință, despre răbdarea lui Iov.

Dumnezeiescul Apostol Pavel scria corintenilor (II 4, 7) despre «*comoara aceasta în vase de lut*». Sf. Maxim Mărturisitorul înțelege și numește această comoară «*cuvântul harului*»⁶²⁷. Această comoară deosebită ni se poate încredința prin cuvintele întărite de Sf. Taine. În acest context îndemna și Sf. Ambrozie: «*Deschideți-vă urechile și bucurați-vă de mireasma cea bună a vieții veșnice revărsată asupra voastră prin darul Tainelor*»⁶²⁸. Realizarea comuniunii cu Hristos și continuitatea lucrării Sale nu se poate împlini și nici nu se poate păstra doar prin ascultarea cuvântului, ci mai ales prin Sf. Taine, pe care se decid să le primească cei care cred și primesc cuvântul predicat.

Predica nu poate fi pusă pe același plan cu Tainele, dar ea este mereu necesară pentru pregătirea credincioșilor în vederea primirii harului mântuitor, precum și pentru determinarea lor de a conlucra constant cu harul divin. Pentru primirea fiecărei Taine este de dorit să se facă o pregătire prin cuvânt. Credincioșii trebuie să primească Tainele cu vrednicie și conștiință vie a valorii și lucrării respectivei Taine. O asemenea pregătire poate fi realizată prin vestirea cuvântului revelat.

«*Cuvintele vieții*» predicate în Biserică mijlocesc primirea conștientă a Tainei, pun în lumină esența și conținutul Tainei. Propovăduirea ne face cunoscut în primul rând ce înseamnă participarea și primirea Sf. Taine. Predica are un sens explicativ, lămuritor, iar Taina are menirea de-a plini cuvântul spre înțelegerea și lucrarea lui în viața omului.

627. *Răspunsuri către Talasie*, în «*Filocalia...*», vol. 3, p. 393.

628. *Despre Sfințele Taine*, p. 10.

4.2.2. Sfintele Taine izvor de putere pentru mărturisirea cuvântului divin.

Cele 7 Sf. Taine sunt mărturii despre Cuvânt și lucrări sfinte întemeiate de Hristos Logosul divin. Orice Taină reprezintă și are în ea «izvorul, principiul și baza interpretării și înțelegerii Cuvântului, izvor și criteriu al teologiei. Numai în această unire nedespărțită a Cuvântului și a Tainei, putem înțelege cu adevărat sensul afirmației că Biserica este singura care păstrează adevăratul sens al Scripturii»⁶²⁹. Sf. Taine sunt lucrările dumnezeiești care revarsă lumina înțelegerii și împlinirii cuvântului în viață.

Există și posibilitatea ca învățătura propovăduită să nască credința, deci să rodească și în cei nebotezați. În astfel de cazuri cuvântul se primește, se înțelege prin lucrarea harului pe care îl are cel care vestește cuvântul, deci în urma Tainelor primite de cuvântător.

Mai întâi predicatorul sau vestitorul cuvântului divin trebuie să trăiască în duhul Scripturii, ca și altora să-l poată comunica cu putere. Numai mintea luminată de credință poate face trecerea de la litera legii, la duhul vieții. În atmosfera de duh și de lumină duhovnicească, hrăniți și fortificați de harul dumnezeiesc al Sf. Taine preoții predicatori primesc un spirit treaz, o tărie în duh, care pătrunde în înțelegerea și redarea duhului Sf. Scripturi.

Propovăduirea mesajului evanghelic este o realitate «nu doar în cuvânt, ci și întru putere și în Duhul Sfânt» (I Tes. 1, 5). Sf. Taine revarsă harul dumnezeiesc. «Călăuziți de harul dumnezeiesc, luminați de luminile Duhului Sfânt, pătrundem cu încredere textul sfânt»⁶³⁰. Lucrarea harului se materializează în așa numitele daruri ale Duhului Sfânt. Unul dintre daruri este înțelegerea, puterea de pricepere pe care Dumnezeu ne-o mijlocește. De exemplu prin Sf. Taină a Botezului se penetrează în om o putere harică, ontologică, ce oferă posibilitatea de-a înțelege în sensul deplin al vieții în duh. Preotul se roagă pentru cel care urmează a primi Botezul: «Deschide-i lui ochii gândului, ca să strălucească în el lumina Evangheliei Tale...». Iar în finalul slujbei Botezului preotul se roagă pentru cel botezat dar și pentru nașii lui: «Și le dă lor să gândească toate întru legea Ta și să facă cele bineplăcute Ție». Capul celui botezat se binecuvintează de către preotul slujitor.

Prin Sf. Taine ale Bisericii se primește nu doar puterea lui Hristos, care ne întărește împotriva păcatelor și pentru creșterea în virtute, ci și

629. Al. SCHMEMANN, *Euharistia...*, p. 74.

630. Sf. VASILE cel MARE, *Omilia a XX-a la Geneză 1*, P. G. 53, p. 174.

cunoștință mai înaltă a lui Dumnezeu și despre El. Această cunoștință se primește prin credință, care se bazează pe experiența vieții lui Hristos ce se dobândește în Sf. Taine. «Cuvântul lui Dumnezeu lucrează întru voi cei ce credeți» (I Tes. 2, 13). Noi nu putem primi prin scrieri și învățături «cunoștința adevăratei înțelepciuni și științe despre Dumnezeu»⁶³¹. Această înțelegere mai conturată și mai directă despre Dumnezeu se primește prin Sf. Taine. Preotul prin Sf. Taine primește el și credincioșii harul dumnezeiesc, acea putere a «Duhului care explică, care deschide litera, dezvăluindu-i sensul»⁶³². Cu ajutorul acestei puteri dumnezeiești preotul predicator devine slujitor al Duhului care face viu, și nu al literei care ucide (II Cor. 3, 6).

Prin intermediul Tainelor inițierii, pe baza preoției generale, orice creștin este un vestitor al Evangheliei către cei care nu o cunosc, sau pentru cei care deși botezați s-au îndepărtat de spiritul ei. Prin harul baptismal în special și al tuturor celorlalte Taine, în general, creștinul are o putere sau un har al înțelegerii și vestirii cuvântului mântuitor. Cu ajutorul acestui har se poate contribui, mai ales prin preoția sacramentală, și după primirea Tainelor să ajute pe cei credincioși să dezvolte potențele de viață creștină cuprinse în legătura lor cu Hristos și pentru a urca noi trepte ale viețuirii în Hristos.

Cuvântul plin de credință despre Hristos are un caracter sacramental, deși în accepție largă. În acest sens scria Sf. Varsanufie (sec. VI): «Cuvintele sfinților nu sunt fără putere»⁶³³. Ele dispun de o putere, așa cum cere lui Dumnezeu arhierul la Sf. Liturghie înainte de-a citi diaconul Sf. Evanghelie. Aceste cuvinte nu sunt doar de auzit, ci și de împlinit, pentru că ele au o putere de comunicare. Lucrarea aceasta întru putere ține eminent de eficiența și lucrarea Sf. Taine.

Sf. Împărtășanie este izvor deosebit pentru mărturisirea și înțelegerea cuvintelor vieții. Numai având în noi «Pâinea vieții» vom putea vesti, cu putere, și vom putea înțelege, în duhul Scripturii, cuvintele revelate de Dumnezeu și propovăduite în Biserică. Predica este o continuitate a lecturii biblice, pe de o parte, iar pe de altă parte, este o continuitate a Euharistiei. Hristos devine putere în cei care primesc Împărtășania și ca unii care au bucuria vieții, ca participanți la «ospățul credinței» pot înțelege și vesti cu tărie cuvintele vieții, căci ei înșiși se află întru viața cea adevărată.

631. Sf. SIMEON NOUL TEOLOG, *Traités théologiques et étiques, I*, în «Sources Chrétiennes», nr. 122, p. 123 la Pr. D. STĂNILOAE, *Nota 11 din «Despre viața lui Moise»* de Sf. GRIGORIE de NYSSA, P.S.B. 29, București 1982, p. 41.

632. Sf. EPIFANIE de SALAMINA, *Ancoratus*, P. G. 43, 58.

633. Βίβλος Βαρσανουφίου καὶ Ἰωάννου, *Thésalonique* 1974, p. 201, la Pr. D. STĂNILOAE, *Doctrina...*, p. 507.

4.3. Preotul ca slujitor și mărturie văzută a cuvântului dumnezeiesc precum și iconom al Sfințelor Taine

Slujitorul lui Dumnezeu — preotul era și după Revelația Vechiului Testament «solul Domnului» (Mal. 2, 7). De aceea îndemna Dumnezeu prin cuvintele «evangelistului» vechi testamentar : «*Strigă din toate puterile și nu te opri, dă drumul glasului să sune ca o trâmbiță, vestește poporului Meu păcatele sale și casei lui Iacov fărădelegile sale*» (Is. 58, 1). În acest sens s-a spus că celui care primește preoția i se încredințează slujba de crainic, acel slujitor care merge înainte strigând ca să se gătească calea Judecătorului care va veni⁶³⁴. Preotul predicator este comparat cu străjerul care are vocația de a păzi și a rosti fără încetare cuvântul lui Dumnezeu, poziția lui în societate este foarte pregnantă : «*Pe zidurile tale, Ierusalime, eu pun străjери, care nici zi, nici noapte nu vor tăcea !*» (Is. 62, 6). Cuvântul divin vestit prin slujitorii Domnului are menirea de a aduna pe fiii Celui Sfânt (Baruh 4, 37), a-i aduce la unitatea și în comuniunea cu Dumnezeu.

Cel care vestea pe Dumnezeu era și trebuia să fie un ales : Moise, Aaron, Ilie, David, Ieremia, Amos și toți profeții. Tot astfel și-a ales și Mântuitorul Hristos pe Sf. Ucenici și Apostoli și aceștia au ales în numele lui Hristos pe episcopi și preoți. Vocația aceasta este deosebită și nimeni nu și-o ia singur, ci doar dacă este chemat (Ev. 5, 4). În Biserică nu poate predica și săvârși Sf. Taine decât acela care este chemat și instituit prin hirotonie în această lucrare. Prin taina hirotoniei se asumă răspunderea pentru propovăduirea jertfei și învierii, a învățăturii revelate de Mântuitorul.

Porunca a treia a decologului⁶³⁵ interzice luarea numelui Domnului în deșert, aceasta fiindcă numele lui Dumnezeu este o icoană orală a Lui, Dumnezeu este prezent și în numele Lui, de asemenea în cel care-L vestesc pe El⁶³⁶. De aceea predicatorii mesajului sfânt exprimă cu evlavie cuvântul lor, încercând mai mult să-l laude pe Domnul, decât să vorbească despre El (Sf. Chiril al Ierusalimului). În această legătură existențială au putut să exprime unii îmbunătățiți ai credinței și predicatori ai Domnului : «*Pentru Tine trăiesc, vorbesc și cânt*»⁶³⁷. Pentru acești predicatori vestirea mesajului este sens al existenței, menire fundamentală a trăirii în această lume.

634. Sf. GRIGORIE cel Mare, *Cartea regulei pastorale...*, p. 54.

635. Diac. Drd. Nicolae DURA, *Decalogul în expunere catehetică*, în «Mitropolia Ardealului» nr. 7—9/1982, p. 670.

636. P. EVDOKIMOV, *L'art de l'icône*, Brügé 1970, p. 179.

637. Sf. GRIGORIE de NAZIANZ P.G. 37, 1327.

Prin profeți grăia Dumnezeu. După Pogorârea Duhului Sfânt prin Apostoli se comunica și vorbea Hristos. Sf. Ap. Pavel a și exprimat acest adevăr: «*Hristos grăiește întru mine*» (II Cor. 13, 3). Dumnezeu Tatăl L-a trimis pe Fiul Său, ca Acesta să îndemne în numele Lui, și să împlinească slujirea unui sol, după înălțarea la cer a Mântuitorului — grăia Sf. Ioan Gură de Aur — «*i-am urmat noi în această solie, și noi vă rugăm și vă îndemnăm în numele Lui... Nu cugetați că noi înșine vă îndemnăm, Hristos vă îndeamnă prin noi, Tatăl ceresc vă îndeamnă prin noi*»⁶³⁸. Predicatorul vestește nu doar pe Dumnezeu, ci Dumnezeu vorbește despre Sine prin cuvântul sacramental al slujitorului bisericesc.

Sfinții Părinți au trăit precum au învățat și vestind cuvintele lui Dumnezeu ele erau cu putere, ei gândeau și vorbeau în duhul Evangheliei, și această stare îi conducea spre Persoana vie a Cuvântului divin. Tot astfel vorbește Hristos Domnul prin gura preotului care este în deplin acord cu voia lui Dumnezeu. Predicatorul a fost numit «templul duhovnicesc, zidit de Domnul»⁶³⁹. Numai atunci când predicatorul a devenit «*jertfă vie și sfântă*» (Rom. 12, 1), când s-a făcut «*templu al Dumnezeului celui viu*» (II Cor. 6, 16) poate să-l vestească pe Hristos cu putere.

Preotul predicator trebuie să cuvinteze «*din curățenia inimii, ca de la Dumnezeu înaintea lui Dumnezeu, înaintea lui Hristos*» (II Cor. 2, 17). Numai împăcat cu Dumnezeu, cu propria conștiință și cu toți oamenii preotul poate să împărtășească lumina mântuirii. «Trebuie să ne curățim pe noi înșine și apoi să vorbim cu Cel curat»⁶⁴⁰, deci și să vorbească despre El, ori Dumnezeu să vorbească prin slujitorul cuvântului. Cuvintele bune sunt roadele unei vieți bune, căci însuși Domnul ne-a revelat «*din prisosul inimii grăiește gura*» (Mt. 12, 34). Numai atunci când viața este trăită după modelul hristic «*adevărul lui Hristos este în mine*» (II Cor. 11, 10) și aceasta se poate realiza numai când «*Hristos trăiește întru mine*» (Gal. 2, 20). Despre valoarea faptei în viața predicatorului există o întreagă literatură. «*Mare propovăduitor al adevărului este cel ce adeverește cuvântul învățaturii grăit de el, prin*

638. Sf. IOAN GURĂ de AUR, *In II Corint hom.* XI, la Prof. V. MITROFANOVICI, *op. cit.*, p. 29—30.

639. EPISTOLA LUI BARNABA, XVI, 10. *Scrierile Părinților Apostolici*, Trad. Pr. D. FECIORU, P.S.B. 1, Ed. Institutului biblic și de misiune ortodoxă al B.O.R., București 1979, p. 134.

640. Sf. GRIGORIE de NAZIANS, *Cuvântarea a 20-a despre teologie și condiția episcopilor*, trad. Diac. Asist. Ioan I. ICA, în «*Mitropolia Ardealului*», nr. 2/1989, p. 55.

viața proprie»⁶⁴¹. Orice predicator cunoaște și trebuie să se străduiască să împlinească descoperirea făcută de Domnul : că va fi mare în împărăția cerurilor acela care «*va face și va învăța*» (Mt. 5, 19). «*Nu-i de nici un folos o credință sănătoasă alături de o viață stricată*»⁶⁴². Sf. Ap. Pavel scria corintenilor despre strădania lui permanentă de a-și impune o viață exigentă, în deplină concordanță cu Evanghelia : «*ca nu cumva, altora propovăduind, eu însumi să mă fac netrebnic*» (I, 9, 27).

Predica fără fapte bune și o viețuire demnă din partea slujitorului bisericesc este nu doar nezditoare, ci chiar și păgubitoare. «*Cuvintele lui Dumnezeu grăite simplu numai prin rostire nu se aud, neavând drept glas faptele celor ce le grăiesc. Iar dacă se rostesc cu glas prin împlinirea poruncilor demonii se mistuiesc de puterea acestui glas, iar oamenii zidesc, prin sporire în faptele dreptății, cu râvnă templul dumnezeiesc al inimii*»⁶⁴³. Potrivit descoperirii nou testamentare «*împărăția lui Dumnezeu nu stă în cuvânt, ci în putere*» (I Cor. 4, 20). Puterea și forța cea mare de influențare, de instituire a împărăției lui Dumnezeu vine prin lucrarea puterii dumnezeiești și din lucrarea virtuților și nu numai cu cuvântul. Învățarea cu fapta este întotdeauna mai convingătoare decât învățarea prin cuvinte (Jud. 9, 48 ; 7, 14). «*Mai bună este viața fără cuvânt, decât cuvântul fără viață, dacă aceste două se vor uni, se alcătuieste o adevărată icoană a filozofiei*»⁶⁴⁴. Adevărata cunoaștere este cea care vine din fapte, ea nu este o cunoaștere informativă, ci una care determină la fapte. Această înțelegere este dovedită și de cuvintele locuitorilor din Sihar, către femeia care l-a vestit pe Hristos : «*Credem nu numai pentru cuvântul tău, căci noi înșine am auzit și știm că Acesta este cu adevărat Hristosul, Mântuitorul lumii*» (In. 4, 42). Deci cuvântul Domnului care este dat spre «*înnoirea minții*» este ziditor, atunci când este îmbinat cu o experiență personală. Viața preotului se cuvine să fie un cuvânt întrupat, o Evanghelie trăită, vie și însuflețită, ca la rândul său predica să dea viață, să determine la fapte.

Sf. Isaac Sirul are cuvinte admirabile despre valoarea cuvântului și a faptei : «*Taci tu, să vorbească faptele tale... De nu ai fapte să nu vorbești despre virtuți... Altul e cuvântul faptei și altul, cuvântul cel*

641. Sf. MAXIM MĂRTURISITORUL, *Ambigua*, trad. Pr. D. STĂNILĂE, P.S.B., București 1983, p. 312.

642. Sf. IOAN GURĂ de AUR, *Despre preoție*, IV, 9, trad. Pr. D. FECIORU, p. 112.

643. Sf. MAXIM MĂRTURISITORUL, *Răspunsuri către Talasie*, în «*Filocalia...*», vol. 3, p. 297.

644. Sf. ISIDOR PELUSIOTUL, la Arhim. Teofil PĂRĂIANU, în «*Convorbiri duhovnicești*», vol. I, p. 282.

frumos. Cuvântul din faptă este o visterie a nădejzii, iar înțelepciunea nefăptuitoare este un depozit al rușinii. Precum un artist zugrăvește apa pe pereți, dar nu-și poate alina setea cu apa aceea, și precum un om vede vise frumoase, așa și cuvântul nefăptuitor. Cel ce vorbește din cercarea lucrului său despre virtute, împărtășește din ea și celui ce ascultă, precum împărtășește cineva din banii câștigați de el»⁶⁴⁵. Este mai bine să se învețe prin fapte, decât prin cuvinte. Fapta este mai bineplăcută înaintea lui Dumnezeu, decât cuvântarea, iar amândouă îmbinate armonios sunt slujirea cea înaltă a lui Dumnezeu și a semenilor. Numai cel care viețuiește în Hristos are cuvintele Lui (In. 15, 7), cuvinte care zidesc. Numai prin faptă se păstrează și se înmulțește puterea cuvântului. Cuvântul încape, se poate întrupa numai în fapta care-l probează. În acest sens a putut zice Goethe: «*La început a fost fapta!*» Prin aceasta nu a intenționat să nege ori să contrazică revelația: «*La început era Cuvântul*» (In. 1, 1).

Preotul este chemat să fie învățător al credinței, dar și sfințitor al vieții sale și a credincioșilor. Preoția este o slujire cerească, o lucrare a Duhului Sfânt, care face din om și din pământ o «oglină a cerului»⁶⁴⁶, un paradis terestru. Preotul predică prin întreaga sa viață. Adevărata slujire învățătoarească e predicarea cu întreaga ființă. El nu poate vorbi eficient despre cele sfinte, decât dacă trăiește în sfințenie. Când preotul trăiește și predică astfel, din tot sufletul și viața sa, lucrare ce o desfășoară, binecuvântată de Dumnezeu, nu poate să rămână fără rodire. *În sufletul credincioșilor și în viața lor rămâne ceea ce iese din sufletul și din viața preotului, nu ceea ce se rostește de pe buzele lui.* Ideile predicii, învățătura rostită de preot de pe amvon trebuie să facă parte din zestrea lui spirituală. Sufletul preotului a trebuit să fie pătruns și câștigat mai întâi de aceste adevăruri și apoi acestea vor putea influența și credincioșii. Predica rodește în viața credincioșilor numai dacă ea a fost pregătită deja prin trăirea preotului.

Episcopul deține în chip văzut locul lui Hristos ca învățător, jertfitor și păstor⁶⁴⁷. Preotul sau arhiereul care propovăduiește mesajul mântuirii «este gura lui Dumnezeu și este vrednic de Hristos, săvârșind un lucru excepțional mai obligator decât toate celelalte»⁶⁴⁸. Așa se înțelege și actul liturgic de la slujba hirotoniei întru arhiereu: pe capul candidatului se pun nu doar mâinile episcopilor care-l sfințesc, ci și

645. Sf. ISAAC SIRUL, în «*Filocalia...*», vol. 10, p. 23, 32, 291.

646. Pr. Prof. Dr. C. GALERIU, *Reçois ce gage...*, p. 135.

647. Sf. Isaac Sirul, *Omil. 2, 4 la II Tim.*, P.G. 62, 612.

648. Sf. SIMEON al TESALONICULUI, *Dialog contra ereziilor 154*, P. 155, 173 la Pr. Dr. STĂNILOAE, *Spiritualitate și comuniune...*, p. 97.

Sf. Evanghelie. Prin aceasta se indică marea responsabilitate pe care o va avea noul arhieru de-a purta «jugul Evangheliei». Episcopul este «împreună slujitor cu Hristos = *συνεπισκόπος*»⁶⁴⁹. Hristos Arhierul cel veșnic vorbește prin predică în inimile credincioșilor ascultători.

Arhieriei și preoții sunt urmașii legitimi ai Sfinților Apostoli. Ei nu sunt niște repetitori ai cuvintelor Domnului sau Apostolilor, ci ei sunt «martori»⁶⁵⁰ ai Mântuitorului, adică viața Lui actuală și voința Sa de azi. Preotul este martor statornic al prezenței harice, dar și vas al acestui mir de mult preț. Slujitorul bisericesc este un martor în măsura în care el a făcut experiența despre ceea ce vorbește, căci Hristos este permanent viu și prezent în Biserica Sa, ca «*duh dătător de viață*» (I Cor. 15, 45).

Slujitorul bisericesc prin predicarea cuvântului divin se mântuiește: «Dacă vă predic îmi mântuiesc sufletul. Dacă nu mă veți mai asculta și eu totuși voi continua să vă vorbesc, îmi voi mântui sufletul»⁶⁵¹. Adevărul despre mântuirea sufletului celui care vestește cuvântul este revelat și prorocului Iezechiel (3, 21). Râvna pentru propovăduirea cuvântului dumnezeiesc⁶⁵² de către preot, echivalează cu îndatorirea lui de a lucra pentru mântuirea celor încredințați spre păstorie. Prin această lucrare deosebită preoții sunt numiți părinți, căci ei nasc pe creștini la viața cea nouă în Dumnezeu. «Ne sunt părinți cei care ne-au învățat credința»⁶⁵³. Lucrarea aceasta de naștere spre viața curată este o strădanie și o harismă specială. Sf. Ap. Pavel preciza că, deși sunt mulți învățători, nu sunt mulți părinți. El compară în mai multe locuri rolul lui față de cei convertiți de el la Hristos cu rolul mamei (I Tes. 2, 7) sau al unui tată (I Tes. 2, 11). Sf. Atanasie cel Mare scria: «Cuvântul a primit trup pentru ca noi să primim Duhul Sfânt»⁶⁵⁴, adică să fim născuți din Duh. În acest sens sunt numiți și Sfinții Bisericii noastre și Sfinți Părinți, pentru că ei prin viața, predica și învățătura lor au născut și nasc mereu cetățeni pentru împărăția lui Dumnezeu.

Predica este roditoare numai atunci când predicatorul este în acord cu lucrarea lui Dumnezeu. Propovăduirea se va încopcia vieții ascultătorilor atunci când cel care grăiește se va hrăni cu aceste cuvinte

649. Sf. GRIGORIE de NAZIAN, *Oratio II, apologetica*, P.G. 35, 481. Despre relația dintre Hristos, Arhierul suprem, și preoția bisericească, vezi: Pr. D. STĂNILOAE, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. 2, p. 243; Episcop Dr. Ioan MIHĂLĂȚAN, *Preoția Mântuitorului Hristos și preoția bisericească*, Oradea 1993, p. 179.

650. Vezi J. J. ALLMEN, *op. cit.*, p. 453, 460.

651. Fer. AUGUSTIN, *Sermo 16, C. 2, P.L. 38, 125.*

652. Vezi Sf. GRIGORIE DIALOGUL, *Cartea regelui pastorale*, p. 16.

653. CLEMENT ALEXANDRINUL, *Stromate I, 1, 3, p. 11.*

654. Sf. ATANASIE cel MARE, *De incarnatione et contra arianos*, P.G. 26, 996 C.

în ceasuri de liniște, de meditație și de pomenire fierbinte a lui Dumnezeu⁶⁵⁵, de rugăciune care te ajută să intri în atmosfera de har și lumină a cuvântului divin. Prin rugăciune cu pocăință și prin viața liturgică, în special prin Euharistie preotul se află într-un permanent dialog cu Domnul și Învățătorul nostru. Preoții sunt vestitori ai cuvântului dumnezeiesc, învățători și vestitori de lucruri sublime⁶⁵⁶. Slujirea predicatorială nu este și nu trebuie să apară ca o obligație, ci ea trebuie să fie făcută cu bucurie, să fie o realitate profund gândită și simțită de preot, ca o necesitate sufletească a lui și-n același timp o trebuință spirituală a credincioșilor. Din cuvântul predicii trebuie să transpară responsabilitatea unei dumnezeiești misiuni, în care este mereu loc pentru străduință și progres (Rom. 12, 7), a unei inimi jertfelnice. Predica rostită înaintea sfântului altar este o confesiune și o împărtășire duhovnicească a credincioșilor.

Cuvântul rostit de preot în cadrul cultului divin devine roditor de viață cerească atunci când izvorăște din inima predicatorului. Iubirea trebuie să fie piatra de temelie și pentru zidirea duhovnicească prin predică. Mama, datorită iubirii dezinteresate și profunde față de fiii ei, trăind mai mult ca oricine durerile și bucuriile copiilor, întărește și zidește prin cuvintele ei mai mult decât oricine în sufletul copiilor. Numai așa putem înțelege de ce atât de adesea zic oamenii, chiar și cei bătrâni: «Așa zicea mama...!». Cuvintele de mamă, pornind din cea mai curată iubire de pe pământ, se întipăresc cel mai profund în mintea și inima omului.

Adevărul mântuitor face parohia să fie vie și pe credincioși îi determină la o schimbare ziditoare atunci când este prezentat ca o lucrare liturgică. Pentru aceasta trebuie îndeplinite câteva condiții: «Nu se cade a vorbi despre Dumnezeu în orice vreme și nici oricui și nici orice, ci este o vreme când trebuie să vorbim despre El și cui trebuie să vorbim despre El, și cât trebuie să vorbim despre El. Nu este în puterea fiecăruia să filozofeze despre Dumnezeu, fiindcă lucrul acesta pot să-l facă cei care s-au cercetat cu deamănuntul și care au înaintat pas cu pas în calea contemplației și care înainte de aceste în-deletniciri și-au curățit și sufletul și trupul, sau care cel puțin se silesc să se curățească»⁶⁵⁷. Numai cel în care lucrează Dumnezeu, după curățirea lui de păcate, poate să învețe cu rodnicie pe alții. Așa poate el comunica și altora lucrarea dumnezeiască sau iubirea atotmilostivă a

655. DIADOH al FOTICEEI, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, în «Filocalia...», vol. 1, p. 338.

656. Fer. AUGUSTIN, *De doctrina christiana*, IV, 93. CSEL 80, p. 142.

657. Sf. GRIGORIE de NAZIANZ, *Cele cinci cuvântări despre Dumnezeu*, trad. Pr. Gh. TILEA și N. BARBU, București 1947, p. 2.

lui Dumnezeu. Sf. Ioan Scărarul îndemna : «Învăță, virtutea cu cuvântul, dar propovăduiește cu viața»⁶⁵⁸.

Mântuitorul Hristos a fost Învățătorul suprem. Păstorul cel bun (In. 10, 11), dar și Sfințitorul tuturor celor care cred în El. După Modelul nostru suprem și preotul este : propovăduitor, dar și iconom, săvârșitor văzut al Tainelor lui Dumnezeu (I Cor. 4, 1). Așa precum între demnitatea de profet și între slujirea arhierescă a Mântuitorului nu există un hiatus, tot astfel slujirea predicatorială a preotului se îmbină armonios cu slujirea sa sfințitoare pentru povățuirea credincioșilor spre mântuire. După cum Hristos-Domnul a dat Sf. Apostoli misiunea de a învăța, neseplat de săvârșirea Sf. Taine, tot astfel preotul este un tot unitar ca : predicator, preot și păstor. Preotul învață pentru că are menirea de a boteza și a săvârși celelalte Taine. El săvârșește Sf. Taine ca mesajul lui să poată fi transpus în viață. După cum Taina fără cuvânt este incompletă, sau invers, tot astfel nu poate să fie conceput un preot care săvârșește Tainele, dar nu predică. Săvârșirea Tainelor și predicarea cuvântului divin sunt doar două părți ale unui singur întreg, preotul ca slujitor al lui Dumnezeu și al oamenilor.

Preotul este în același timp predicator și săvârșitor văzut al Tainelor. Lucrarea prin excelență a preoților este «săvârșirea Tainelor și slujirea cuvântului»⁶⁵⁹. Episcopul și preotul sunt sfințiți de Dumnezeu în și pentru Biserică, având să săvârșescă Tainele în ea și pentru ea⁶⁶⁰. Deci atât predicarea Evangheliei cât și săvârșirea Tainelor sunt o lucrare bisericească, preoții fiind organele văzute ale preoției hristice unice. Slujirea preoțească, mărturia urmașilor Sf. Apostoli s-a concentrat și s-a unit în cuvânt și Taină, ca un model central pentru toți slujitorii bisericești⁶⁶¹. Din epoca apostolică, episcopii și preoții au fost deodată slujitori ai cuvântului Evangheliei și ai dumnezeieștilor Taine. Această unitate a celor două lucrări este limpede formulată și în rugăciunea de la hirotonie, arhierul se roagă pentru candidatul la preoție : «Să se facă vrednic a sta înaintea jertfelnicului Tău, a propovădui Evanghelia împărăției Tale, a lucra cu sfințenie cuvântul adevărului

658. Sf. IOAN SCĂRARUL, *Scara dumnezeiescului urcuș*, în «Filocalia...», vol. 9, p. 434.

659. Pr. Prof. Dr. Ioan ICĂ, *Mărturisirea de credință...*, p. 453.

660. Pr. Prof. Dr. D. STĂNILOAE, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. III, p. 115.

661. Helmut NAUSNER, *Apostolische Tradition*, în «Ökumenisches Forum», nr. 16, Graz 1993, p. 243.

Tău, a aduce Ție jertfe și daruri duhovnicești, a înnoi pe poporul Tău prin baia nașterii de a doua»⁶⁶².

Propovăduirea și săvârșirea Tainelor de către preoții Bisericii își au originea în rânduiala dumnezeiască⁶⁶³. Sfinții Părinți au preluat această rânduială și au subliniat legătura strânsă între cele două slujiri. Relația între slujirea predicatorială și cea de săvârșire a Tainelor se întemeiază pe unitatea dintre cuvânt și Taine.

Diadoh al Foticeei tâlcuind cuvintele: «*Domnul va da cuvântul celor ce vestesc cu putere multă*» (Ps. 67, 12) vorbește despre «*harisma cuvântării de Dumnezeu. Aceasta hrănind mintea cu cuvintele lui Dumnezeu, pregătește sufletul rațional spre comuniunea nedespărțită cu Dumnezeu*»⁶⁶⁴. În acest sens cuvintele predicatorului, venite de la Hristos, «*sunt duh și sunt viață*» (In. 6, 63) sunt asemenea unei Euharistii, cum zice Fer. Ieronim: «*Noi mâncăm Trupul Domnului și bem Sângele Lui, din dumnezeiasca Euharistie, dar și din citirea Scripturilor*»⁶⁶⁵. Preoții au ca îndatorire, venită de la Hristos Arhiereul cel veșnic, de a administra Sf. Taine prin care sfințesc toate evenimentele importante ale vieții și de a preda și explica învățătura Mântuitorului.

Prin predicarea mesajului mântuirii și prin săvârșirea Tainelor Hristos-Arhiereul cel veșnic lucrează prin toți preoții și episcopii, pentru a mântui pe credincioși. Viața preotului care săvârșește cu evlavie și participare deplină Sf. Taine și predică cu conștiință vie cuvântul lui Dumnezeu este un adevărat imn de laudă închinat Atotputernicului.

Preotul — cu harul și ajutorul lui Dumnezeu — prin intermediul Sf. Taine și prin predicarea Evangheliei poate contribui la nașterea de sus a credincioșilor. Ca părinte trebuie să se străduiască până ce Hristos ia chip în fiecare credincios (Gal. 4, 19), până când cei încredințați lui vor ajunge «*la starea bărbatului desăvârșit, la măsura vârstei deplinătății lui Hristos*» (Ef. 4, 13).

4.4.1. Sfântul Duh izvor de putere pentru vestirea lui Hristos.

Duhul lui Dumnezeu este puterea care a participat la zidirea lumii, este izvorul vieții și al nemuririi, care învață pe om cele bune. «*Duhul lui Dumnezeu este cel ce m-a făcut și suflarea Celui Atotputernic este dătătoarea vieții mele*» (Iov 33, 4).

În toate cuvintele rostite de prooroci și de Sf. Apostoli (a fost activ), s-a aflat în lucrare Logosul divin și Duhul Sfânt. Mântuitorul îi în-

662. ARHIERATICON, *Rugăciunea de la sfințirea preotului*.

663. H. ANDRUTSOS, *op. cit.*, p. 320.

664. *Cuvânt ascetic despre viața umană*, în «*Filocalia...*», vol. 1, p. 505.

665. Cf. Pr. Prof. Dr. C. GALERIU, *Preoția, taină și slujire în Biserică*, Referat la a 39-a Conferință teologică interconfesională, Sibiu 15 iunie 1982, mss. p. 13.

credința încurajator pe Apostoli, înainte de a-i trimite la propovăduire : «Fiindcă nu voi sunteți care vorbiți, ci Duhul Tatălui vostru este care grăiește întru voi» (Mt. 10, 20). Iar în marea cuvântare de despărțire îi consola : «Dar Mângâietorul, Duhul Sfânt, pe care-L va trimite Tatăl, în numele Meu, Acela vă va învăța toate... vă va călăuzi la tot adevărul» (In. 14, 26 ; 16, 13). Sfântul Duh avea să fie pentru Sf. Apostoli sprijin și putere, suport existențial și tărie în marea lucrare apostolică. Aceste cuvinte ale Domnului întăresc și confirmă lucrarea permanentă a Sfântului Duh în slujirea bisericească. «Căci adevărul nu este al celui ce grăiește, ci al lui Dumnezeu care îl dăruiește»⁶⁶⁶. Există o continuare a lucrării profetice a Mântuitorului, care se realizează prin lucrarea Duhului Sfânt, prin și în Biserica Sa.

Sfinții Apostoli erau conștienți că propovăduirea Evangheliei nu stă în măreția cuvintelor omenești, nici în destoinicia acestei lumi, ci în înțelepciunea cea după Dumnezeu. Sf. Ap. Pavel a și exprimat această realitate : «Iar cuvântul meu și propovăduirea mea nu stăteau în cuvinte convingătoare ale înțelepciunii omenești, ci în dovada Duhului și a puterii = ἀποδείξει πνεύματος καὶ δυνάμεως» (I Cor. 2, 4). Propovăduirea apostolică cuprindea nu doar adevăruri, ci și o putere care atrăgea mințile credincioșilor⁶⁶⁷. Această putere care era simțită în ascultătorii predicii, căci erau «pătrunși la inimă» (F. Ap. 2, 37), era puterea și lucrarea Domnului sălășluită prin Duhul în interiorul Sf. Apostoli. Această putere era mijlocul de înțelegere și aceasta dădea eficacitate vestirii cuvântului mântuitor.

Graiul uman este neputincios a arăta lucrurile divine : «Cuvântul omenesc este prin fire slab și neputincios să vorbească despre Dumnezeu»⁶⁶⁸. Sf. Apostoli predicau mesajul mântuirii : «nu în cuvinte învățate ale înțelepciunii omenești, ci în cuvinte învățate ale Duhului Sfânt» (I Cor. 2, 13). Puterea predicii apostolice izvorăște indubitabil din prezența și lucrarea măreață a Duhului Sfânt. Numai Sfântul Duh poate comunica și da sens lucrurilor duhovnicești. Această predică a avut o eficacitate deosebită, unică în istoria umanității, datorită faptului că prin Apostoli lucra Dumnezeu, de care și ascultau (F. Ap. 5, 29). «Domnul lucra cu ei și întărea cuvântul» (Mc. 16, 20). Duhul făcea să rodească lucrarea apostolică, cuvântul să se întrupeze în fapte de convertire, de întoarcere la Dumnezeu. «Domnul sporea zilnic obștea celor care se mântuiau» (F. Ap. 2, 47) prin lucrarea predicatorială a

666. MARCU ASCETUL, *Despre cei ce-și inchipuiesc că se îndreptează prin lapte*, în «Filocalia...», vol. 1, p. 267.

667. ORIGEN, *Contra lui Celsus VI*, 2, p. 371.

668. CLEMENT ALEXANDRINUL, *Stromata a IV-a*, 166, p. 474.

Sf. Apostoli căci «*mare har era peste ei*» (F. Ap. 4, 33). «Duhul este chiar puterea care însoțește cuvântul lui Hristos, în care este prezent Hristos Însuși. Cuvântul lui Dumnezeu este lumina, dar din el iradiază lumina»⁶⁶⁹. Duhul lui Dumnezeu era cel care însuflețea propovăduirea și o binecuvânta cu roade.

Și prorocii și toți cei apropiați de Dumnezeu, chiar înainte de Întrupare se aflau în comuniune cu Duhul Sfânt. «Sfinții profeți — prietenii lui Dumnezeu — erau plini de Duhul Sfânt»⁶⁷⁰, de aceea cuvintele lor erau puternice și poporul primea cuvântul lui Dumnezeu. Duhul era și este nedespărțit de puterea Duhului și acest cuvânt influențează gândirea, încălzește inima și determină voința spre lucrare.

Sf. Apostoli nu au păstrat Duhul Sfânt numai pentru ei, ci L-au împărțit în toată lumea prin cuvântul credinței și prin cele șapte Sf. Taine⁶⁷¹. Sfântul Duh a fost și este instrumentul privilegiat — al lucrării cu putere — din predica bisericească, este puterea divină care dă cuvântului tărie și conținut prin credință.

Sfântul Duh, Duhul adevărului a coborât la Cincizecime peste Sf. Apostoli, deci în Biserică și rămâne în ea și cu toți cei ce se află întru ea, precum Domnul a zis : «*că rămâne la voi și va fi în voi... în veac*» (In. 14, 16—17). Când Mântuitorul îndemna pe Sfinții Apostoli să nu se îndepărteze de Ierusalim până ce se vor «*imbrăca cu putere de sus*» (Lc. 24, 49) înțelegem și sensul metaforic : Ierusalimul este Biserica în care aflându-ne vom primi și păstra Duhul lui Dumnezeu. Sfântul Duh a dat putere Sf. Apostoli și tuturor slujitorilor Bisericii, El face cuvântul propovăduit, cuvânt viu, care dă viață. Sf. Ioan Gură de Aur mărturisește, de pildă, într-o predică : firul conducător, călăuzitor al ideilor expuse credincioșilor, nu vine de la sine, ci ele sunt descoperite de Dumnezeu, din ceruri⁶⁷². Aceste cuvinte sunt întemeiate pe exemplul Sf. Ap. Pavel care scria după cum Dumnezeu îl călăuzea în vestirea Evangheliei. Sf. Apostoli prin puterea și harul Sfântului Duh au adus vii (pe toți cei care i-au ascultat) la lumina cunoașterii și a cunoștinței de Dumnezeu. La fel, după aceștia, succesorii lor în har și în slujire, păstorii, învățătorii cei sfințiți au luminat pe cei care umblau întru întuneric și i-au convertit ; ei au primit harul luminător al Duhului, puterea minunilor și cuvântul harului⁶⁷³. Numai prin această lucrare a Duhului Sfânt în lucrarea predicatorială se poate în-

669. Sf. CHIRIL al ALEXANDRIEI, *Glaphira în Exodum III*, P.G. 69, 497.

670. Starez SILUAN, *Die Schriften*, Band 2, Patmos Verlag Düsseldorf 1981, p. 60.

671. P. CLEOPA ILIE, *Predici la praznicele împărătești*, p. 31.

672. Sf. IOAN GURĂ de AUR, *Omilia despre predică*, P.G. 50, 655.

673. Sf. IOAN DAMASCHIN, *De fide orthodoxa*, P.G. 94, 793, 796.

țeleg rodirea bogată a cuvântului lui Dumnezeu în toată istoria Creștinismului.

Prin lucrarea Sfântului Duh cuvântul evanghelic hrănește și luminează sufletul credincioșilor, iar harul dumnezeiesc lucrează prin Sf. Taine mântuirea oamenilor. Sfântul Duh este temelia fundamentală a existenței preotului ca propovăduitor și săvârșitor al Sf. Taine. «Fără Duhul Sfânt nu ar putea să existe în Biserică nici păstor, nici învățător»⁶⁷⁴. Propovăduirea apostolică poate fi continuată într-un mod viu numai în comuniunea Sfântului Duh. «Același Duh grăiește prin gura Apostolilor în Sf. Scriptură și prin cea a urmașilor lor în predică»⁶⁷⁵. Cel care propovăduiește trebuie «să se umple el însuși cu înțelepciune de negrăit prin împreună-petrecere cu Duhul și să se arate înțelept cuvântător de Dumnezeu, luminând pe oamenii Bisericii cu cuvântul cunoștinței de Dumnezeu»⁶⁷⁶. Cuvântul ziditor și salvator îl poate vesti doar cel care se află în Duh. Cei care vestesc cuvântul adevărului, dar «nu au Duhul» (Iuda 19), deci dacă grăiesc de la ei înșiși și cred că pot zidi Biserica se înșală pe ei înșiși și lucrarea lor este zadarnică. Unii ca aceștia vorbesc din gândurile lor fiind amăgiți de duhul părerii de sine. «Cuvintele aceloră sunt neplăcute și neluminate. Căci nu grăiesc împărtășindu-se din izvorul viu al Duhului, ci dintr-o inimă asemenea unei bălți puturoase, în care se hrănesc lipitoarele, șerpii și broaștele poftelor, înfumurării și neînfrânării. Apa cunoștinței este tulbure și rău mirositoare și stătută. Cei ce beau din ea se îmbolnăvesc, se umplu de greață»⁶⁷⁷. Fără puterea Duhului, fără ajutorul și binecuvântarea lui Dumnezeu cuvântul predicat nu se impune în suflete.

În Duh îl cunoaștem pe Dumnezeu și această cunoaștere este superioară celei în trup. Cei care nu se deschid cunoașterii în Duh îl văd și înțeleg pe Fiul lui Dumnezeu întrupat numai ca om, iar cuvintele Sale le iau drept cuvinte omenești. Sfântul Duh face transparent pe Fiul lui Dumnezeu și implicit cuvintele Sale.

Sentimentul predicatorului adevărat este deodată de măreție și smerenie, grăind «din curăția inimii, ca de la Dumnezeu înaintea lui Dumnezeu, în Hristos» (II Cor. 2, 17), destoinicia vorbirii lui este de

674. Sf. IOAN GURĂ de AUR, P.G. 50, 463, la Metr. STYLIANOS, *op. cit.*, p. 132.

675. Prof. I. FUNDULIS, 'Ο λόγος τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ θεία λειτουργίᾳ Tesalonic, 1965, p. 13 la Pr. D. STĂNILOAE, *Spiritualitate și comuniune*, p. 97.

676. CUVIOSUL NICHITA STITHATUL, *Cele 300 de capete despre iubire și despre desăvârșirea vieții*, în «Filocalia...» vol. 6, p. 323.

677. Sf. GRIGORIE SINAITUL, *Capete foarte folositoare în acrostih, 128*, în «Filocalia...», vol. 7, p. 149—150.

la Dumnezeu (II Cor. 3, 5), predicarea este făcută cu puterea Duhului (II Cor. 2, 17).

Vestirea cuvântului mântuirii se face de către ierarhia sacramentală cu puterea și în numele Sfântului Duh, care sălășluiește și lucrează în Biserică și în slujitorii săi (II Tim. 1, 14 ; F. Ap. 15, 28). Predicator nu poate fi decât cel care primește cuvântul Domnului și continuă să-l învețe de la Duhul Sfânt (In. 14, 26) și să-l trăiască mereu în viața sa. În cuvintele propovăduite se află și viața celui ce le rostește, viață comunicată de Izvorul și Dătătorul de viață, cuvântul nu este separat de spiritul omului, nici cuvântul evanghelic nu poate fi separat de Duhul Sfânt. Predicarea Evangheliei se cuvine să se facă de cei care sunt plini de duhul lui Dumnezeu — prin Taina Hirotoniei — ca să poată vesti cu putere și spre viață. Numai acele cuvinte sunt purtătoare de viață, de convingere care conduc la viață, care pornesc dintr-o inimă în care suflă Duhul Sfânt, numai asemenea cuvinte trezesc în ascultători puternic și durabil simțirea sufletului. Așa precum nu este cu putință candelii să ardă fără untdelemn și fără foc și să lumineze celor din casă, așa este cu neputință sufletului să grăiască limpede cele dumnezeiești și să lumineze pe oameni fără Duhul dumnezeiesc și fără foc⁶⁷⁸. Căci puterea, *«toată darea cea bună și tot darul desăvârșit de sus este, pogorându-se de la Părintele luminilor»* (Iac. 1, 17). Predica trebuie să fie o realitate profundă ce izvorăște din experiență, din viața duhovnicească, din viețuirea în Hristos.

Sfântul Duh este o realitate pentru viața creștină, este «Prezența lui Dumnezeu cu noi, articulație la duhul nostru (Rom. 8, 16) ; fără El, Dumnezeu este departe, Hristos este în trecut, Evanghelia este o scri-soare moartă, Biserica, o simplă organizație, autoritatea : o dominare, misiunea : propagandă, cultul : o evocare și lucrarea umană : o morală de sclav. Dar în El și într-o sinergie neîmpărțită... Hristos înviat este acolo, Evanghelia este putere a vieții, Biserica înseamnă comuniune trinitară, autoritatea este o slujire liberatoare, misiunea este o Cincizecime. Liturgia este pomenire și anticipare, lucrarea umană este îndumnezeită»⁶⁷⁹. Sfântul Duh este puterea care face să fie auzite cuvintele în forma lor duhovnicească. Duhul Sfânt împărțit Bisericii și tuturor celor ce primesc Tainele Bisericii «luminează și întărește duhul nostru, îl soliciță să suie prin credință și înțelegere duhovnicească, de la o treaptă la alta»⁶⁸⁰. Sfântul Duh este Acela «care scrie

678. NICHITA STITHATUL, *Suta întâia a capetelor despre făptuire...*, în «Filocalia...», vol. 6, p. 255.

679. IGNACE VI, Patriarce d'Antioche, *La Résurrection et l'Homme d'aujourd'hui*, Paris, 1981, p. 36—37, la Prof. Dr. Dan Ilie CIOBOTEA, op. cit., p. 218.

680. Pr. Prof. Dr. C. GALERIU, *Mântuitorul Iisus Hristos...*, p. 50.

Evanghelia în inimile credincioșilor»⁶⁸¹. Duhul adevărului ni se încredințează, se împărtășește credincioșilor spre cunoaștere și împlinire. Duhul Sfânt lucrează în fiecare predicator, care se lasă cuprins și povățuit de El⁶⁸², dar și în toți ascultătorii deschiși spre lucrarea lui Dumnezeu.

4.4.2. Harul divin susținător în înțelegerea și primirea mesajului mântuirii.

Biblia nu este o carte care se poate atribui proorocului Isaia, Sf. Ap. Ioan sau Pavel, ea este o carte a Sfântului Duh, este «un mesaj al lui Dumnezeu către om, către fiecare om, e un apel adresat persoanei ca ea să-l cunoască pe Dumnezeu în mod personal, să se întâlnească cu Hristos și să trăiască pentru El și nu pentru ea însăși»⁶⁸³. Scriptura este de origine dumnezeiască și ea cuprinde «cuvinte ale Duhului»⁶⁸⁴, ele au «fost scrise de Duhul Sfânt... sunt scrisorile trimise de Dumnezeu oamenilor»⁶⁸⁵. Având această origine divină Scriptura are un anumit sens profund al ei, ea poartă o profunzime ce vine de la Duhul Sfânt. Sf. Scriptură nu poate fi înțeleasă decât în Duhul care este în Biserică.

Prin luminarea și puterea Duhului Sfânt poate fi înțeles, din infinitele sensuri ale cuvântului lui Dumnezeu, mesajul real comunicat de Duhul. Sfântul Duh este Domnul de viață făcătorul și sfințitorul, dar este și «lumina cea duhovnicească, care dă oricărei puteri spirituale un fel de iluminare pentru aflarea adevărului»⁶⁸⁶. Pentru această lumină curată în înțelegerea și cunoașterea dumnezeieștilor cuvinte se roagă și preotul înainte de citire a Sf. Evanghelii la Liturghie. Această cerere este o invocare, o epicleză adresată stăruitor lui Dumnezeu. Această înțelegere se realizează prin intermediul Duhului Sfânt. De înțelegerea cuvântului divin trebuie să ne apropiem mai mult sapiențial decât intelectual, mai mult rugător decât mediativ, mai mult cognitiv decât speculativ⁶⁸⁷. Propovăduirea, înțelegerea și primirea cuvântului mântuirii se desfășoară în și cu asistența Duhului. Există o profundă

681. Helmut NAUSNER, *op. cit.*, p. 241.

682. *Evangelii Nuntiandi*, nr. 75.

683. BIANCHI Enzo, *Cuvânt și rugăciune. Introducere în lectura duhovnicească a Scripturii*. Prefață de Mitropolitul SERAFIM. Trad. Maria-Cornelia OROS, Ed. Deisis, Sibiu 1996, p. 23.

684. Sf. IOAN GURĂ de AUR, *Omilia LIX la Facere*, P.G. 44, 514.

685. Idem, *Omilia a XXI-a la Facere*, P.G. 53, 175.

686. Sf. VASILE cel MARE, *Despre Duhul Sfânt*, Trad. Pr. Prof. Dr. C. CORNIȚESCU, P.S.B., vol. 12, p. 39

687. BIANCHI Enzo, *op. cit.*, p. 23.

«compenetrare și complementaritate»⁶⁸⁸ între slujitorii cuvântului și toți credincioșii care ascultă cuvântul propovăduit.

Lucrarea Duhului se produce în actele sacramentale ale Sf. Taine, dar și în actul predicării: «Și o femeie, cu numele Lidia, închinătoare la Dumnezeu, asculta. Acesteia Dumnezeu i-a deschis inima ca să ia aminte la cele grăite de Pavel» (F. Ap. 16, 14). Prin propovăduire lucrează Duhul lui Dumnezeu și face posibil ca oamenii să audă cuvântul lui Dumnezeu în cuvântul omenesc.

Sfântul Duh este cel care ne dă puterea de a cunoaște și înțelege Evanghelia. Același Duh ne dă și posibilitatea de a trăi duhovnicește⁶⁸⁹, adică în lucrarea și lumina Duhului. Numai prin intermediul Sfântului Duh se pot înțelege în mod autentic cuvintele sfinte, și înțelegerea acestora este o particularitate a celor care trăiesc în Duh. Nimeni nu poate cunoaște sensul profund și real al Scripturii ca Sfântul Duh, care a și inspirat-o și a vegheat la transpunerea acestor adevăruri în scris. Sf. Ap. Pavel socotea absolut necesar darul Duhului Sfânt pentru tâlcuirea corectă a Scripturii în Biserică⁶⁹⁰, căci Duhul este în Biserica lui Hristos și acolo cu Duhul se află tot adevărul⁶⁹¹. Duhul este adevărul, de aceea cei ce nu participă la Duhul, nu se hrănesc «nici la sânul maicii spre viață și nu beau din izvorul prealimpele din Duhul lui Hristos, ci se duc la bălțile gropilor pământeste și beau apa stricată din noroi; fugind de credința Bisericii, nu sunt călăuziți, ci aruncați de Duhul, ca să nu fie învățați»⁶⁹². Sf. Ap. Petru atenționează chiar pe slujitorii cuvântului divin că: «nici o proorocie a Scripturii nu se tâlcuiește după socotința fiecăruia» (II 1, 20). Această atenționare se fundamentează pe adevărul logic: «pentru că niciodată proorocia nu s-a făcut din voia omului, ci oamenii cei sfinți au grăit, purtați fiind de Duhul Sfânt» (II Petru 1, 21).

Sfinții ca și preoții slujitori ai cuvântului aveau și au conștiința că: «Dumnezeu este îndreptător al cuvântului»⁶⁹³, prin acest mesaj se descoperă Dumnezeu și lucrările Sale. Prin Duhul Sfânt se dau în Biserică celor care slujesc diverse daruri: «cuvânt de înțelepciune, iar

688. J. J. TILLARD, *op. cit.*, p. 167.

689. Prof. C. ANDRONIKOFF, *Liturgie et spiritualité*, în Procès-Verbaux du Deuxième Congrès de Théologie Orthodoxe, à Athènes 1978, p. 82.

690. F. DREYFUS, *L'actualisation de l'Écrit*, p. 164; O. MICHEL, *Paulus und seine Bibel*, Güterloch 1929, p. 178; E. F. ELLIS, *Paul's of the Old Testament*, Edinbourg-London 1957, p. 27; Pr. Prof. Dr. M. BASARAB, *op. cit.*, p. 474.

691. Sf. IRINEU, *Contra haereses*, III, P.G. 7, 966, C: «Ubi enim Ecclesia, ibi et Spiritus Dei; et ubi Spiritus Dei illic Ecclesia et omnis gratia: Spiritus autem veritas».

692. Idem, III, 164, P.G. 7, 931.

693. Sf. GRIGORIE de NYSSA, *Despre viața lui Moise...*, p. 22.

altuia după același Duh, cuvântul cunoașterii» (I Cor. 12, 8). Unii au darul înțelegerii, al cuvântării, alții darul tâlcuirii, al buneii povățuirii.

Propovăduirea creștină autentică nu este posibilă fără «*bunul Sfințitor, Susținător și Învățător al Bisericii, care este Duhul Sfânt*»⁶⁹⁴. Adevărata vestire a cuvântului divin este un fruct al iluminării Duhului Sfânt. Duhul Sfânt este o strălucire specială care pătrunde din cuvânt în minte, asemenea cum pătrunde lumina soarelui în ochii naturali pentru a-i face să vadă acea lumină în afara lor⁶⁹⁵. Prin puterea de descoperire și de interpretare a Duhului lui Dumnezeu cuvintele umane pot deveni înseși cuvinte divine (Lc. 24, 45—49 ; F. Ap. 1, 4—8).

Condiția esențială a propovăduirii creștine este viața, ea cuprinde cuvinte vii, pline de viață, care conduc spre viață, căci predica este și trebuie să fie mereu așezată și adăpată din puterea Duhului. Duhul Sfânt dă viață cuvintelor (In. 6, 63 ; II Cor. 3, 6). Kerygma lui Hristos poate să aibă un sens numai în și cu puterea Duhului : «*precum nimeni, grăind în Duhul lui Dumnezeu, nu zice : Anatema fie Iisus ! Tot așa nimeni nu poate să zică : Domn este Iisus, — decât în Duhul Sfânt*» (I Cor. 12, 3).

Cuvântul predicării este capabil de viață prin lucrarea Duhului Sfânt, dar acest cuvânt trebuie rostit și înțeles în spiritul unitar, originar al Duhului. Singură Biserica este cea care păstrează cuvântul și cheia interpretării⁶⁹⁶. Duhul Sfânt este lucrător în opera predicatorială a Bisericii, El produce sensibilitatea sufletului care produce și comunică nu doar un sens intelectual, ci și prezența activă a lui Dumnezeu. Mesajul mântuirii a fost vestit de către Sf. Apostoli și de către urmașii lor, rânduiți de Apostoli «*întru Duhul Sfânt trimis din cer, v-au vestit Evanghelia — spre care și îngerii din cer doresc să privească*» (I Pt. 1, 12). Puterea Duhului Sfânt care lucrează în cuvânt impune cuvântul în suflete ca și cuvânt al lui Dumnezeu⁶⁹⁷. În propovăduirea bisericască nu se rămâne la inertul literei, la sensul superficial, ci se coboară la spiritul vivificator al cuvântului divin. Cuvântul divin este purtător de viață și putere.

694. Sf. CHIRIL al IERUSALIMULUI, *Catehezele baptismale*, XVI, 14 P.G. 38, 937 A.

695. Pr. D. STĂNILOAE, *Sfântul Duh...*, p. 228.

696. ORIGENES, *Sur Saint Matthieu*, 14 la P. EVDOKIMOV, *Das Gebet...*, p. 108.

697. Pr. D. STĂNILOAE, *Sfântul Duh...*, p. 217.

Sfântul Duh care a inspirat Scripturile, dătătorul de viață, este și Interpretul autentic sau «un Tâlcuitor constant»⁶⁹⁸. «Fără iluminarea Duhului nu poate ajunge cineva la cunoașterea adevărului»⁶⁹⁹. Predicatorul este doar cel care expune adevărul, iar Domnul va da pricepere întru toate (II Tim. 2, 7). Lucrarea Sfântului Duh este o prezență și o permanență fundamentală în Biserică în primul rând prin cele șapte Taine, dar și în slujbele divine și-n dumnezeiasca predică. Când Sf. Ap. Petru predica vestea cea bună a Evangheliei lui Hristos, în casa sutașului Corneliu, în Cezareea: «Duhul Sfânt a căzut peste toți cei care ascultau cuvântul» (F. Ap. 10, 44; 11, 15). Comunitatea din Ierusalim, după eliberarea din temniță a Sf. Ap. Petru și Ioan, s-a rugat: «Și acum, Doamne, caută... și dă robilor Tăi să grăiască cuvântul Tău cu toată îndrăzneala... și pe când se rugau astfel, s-a cutremurat locul în care erau adunați, și s-au umplut toți de Duhul Sfânt» (F. Ap. 4, 29, 31). Certitudinea și siguranța predicii creștine în zorii Creștinismului era o caracteristică specifică și esențială a propovăduirii apostolice.

După înălțarea la cer a Mântuitorului, Duhul Sfânt face pe Hristos prezent în Biserică Sa, prin Sfintele Taine, dar și prin cuvântul Scripturii⁷⁰⁰, care este păstrat și predicat în Biserică. Omul ca ființă cugetătoare poate cuprinde lucrurile și învățăturile Scripturii, ca și cuvinte reale ale Logosului, numai pentru că Duhul Sfânt, ca Duh personal, întărește în noi conștiința că prin creație și Sf. Scriptură ne aflăm într-o relație cu Persoana supremă a Cuvântului. Învățătura creștină revelată de Hristos-Domnul este una dintre formele prin care se comunică și celorlalți oameni Persoana lui Hristos pentru mântuirea lor⁷⁰¹.

Cei care s-au făcut părtași ai Duhului Sfânt «și au gustat din cuvântul cel bun al lui Dumnezeu și puterile veacului viitor» (Evr. 6, 4—5) au puterea să priceapă lucrurile de taină, pe care Dumnezeu le descoperă prin cuvântul Său. În comuniunea Duhului există sens și lumină, claritate și bucurie, împlinire și mulțumire. «Precum cel care închide ochii își împropriază întunericul, tot așa cel care s-a depărtat de Duhul a ajuns în afară de Cel Care luminează și se scufundă în

698. Metropolie STYLIANOS, *Le Saint Esprit comme Interprète de l'Evangile et Donateur de vie de l'Eglise contemporaine*, în «Messager de l'exarchat du Patriarcat russe en Europe occidentale», Paris, nr. 78—79/1972, p. 121—135; Metropolie Emilianos TIMIADIS, *op. cit.*, p. 112—113.

699. Sf. CHIRIL al ALEXANDRIEI, *Comentariu la Ev. Sf. Ioan*, P.G. 74, 538.

700. Pr. Prof. Dr. D. RADU, *Sfintele Taine*, în vol. «Îndrumări misionare», Ed. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București 1986, p. 506.

701. Pr. D. STĂNILOAE, *Nota explicativă 893*, în «Filocalia...», vol. 8, p. 509—510. Idem, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. II, p. 123.

întunecime sufletească»⁷⁰². În contextul acesta sunt potrivite cuvintele Sf. Serafim de Sarov că scopul vieții este dobândirea Duhului Sfânt. Numai aflându-ne în efluviile Duhului de viață făcător putem să vestim și să înțelegem cuvintele inspirate și păstrate de Duhul.

Mântuitorul Hristos încredința pe Ucenicii Săi și pe urmașii acestora că Duhul îi «*va călăuzi la tot adevărul*» (In. 16, 13) și nu ei sunt cei care vor cuvânta «*ci Duhul Tatălui vostru este Care grăiește întru voi*» (Mt. 10, 20). Din aceste cuvinte ale Domnului înțelegem că :

— atât Cuvântul cât și Duhul sunt în noi ;

— Cuvântul se face în noi, când dorim, sau izvor de cuvinte, împreună lucrând cu noi la aceasta, fie vorbind cu noi, fie cerându-ne să vorbim, răspunzând apelului Său ;

— Duhul se face în noi izvor de putere pentru mărturisirea cuvintelor, deci și îndemn de a vorbi din Cuvântul, Care este în noi ;

— Duhul se poate face în noi și izvor de viață ce se mișcă în noi și ne face să fim vii, iradiind din noi prin cuvinte. Așa se face că cuvintele devin ale noastre, deși nu sunt numai ale noastre. Iar Duhul care le umple de viață, este în așa măsură al nostru, că vorbind El, noi vorbim ; sau vorbind noi, El vorbește⁷⁰³. Predica ne apare astfel ca un act de «auto-mărturisire» a Sfântului Duh, lucrare ce se săvârșește sinergetic prin preot, așa cum s-a săvârșit la Cincizecime prin Sf. Apostoli. În lucrarea predicatorială preotul se adresează unor persoane reale, cărora le comunică un adevăr viu și purtător de viață, un adevăr al realității împărăției lui Dumnezeu pe pământ, un adevăr care conduce pe oameni în împărăție. Acest adevăr propovăduit de Duhul prin preot este adevărul și mesajul mântuirii și îndumnezeirii. În aceste coordonate ale propovăduirii bisericesti trebuie să se recunoască glasul Sfântului Duh⁷⁰⁴.

Prin lucrarea bisericească primim «cuvinte mai de preț ca aurul și pietrele scumpe, primim *visteriile Duhului*»⁷⁰⁵. Toate cuvintele și slujbele divine n-au rost sau valoare, decât oa purtătoare ale Duhului și prin ele marele torent al Duhului lucrează asupra omului⁷⁰⁶. Actele cultului divin au o oarecare putere sacramentală. Există multe așa nu-

702. Sf. VASILE cel MARE, *Omilii și comentarii*, P.S.B. 17, București 1988, p. 595.

703. Pr. D. STĂNILOAE, *Nota explicativă 611*, în «Filocalia...», vol. 7, p. 392.

704. Vezi Pr. Prof. Dr. Ilie MOLDOVAN, *Cuvântul lui Dumnezeu în Scriptură și în Tradiție. Puncte de orientare în activitatea religios-misionară a preotului ortodox*, mss. 25—26.

705. Sf. IOAN GURĂ de AUR, *Omilia a V-a la Matei, Scrieri III*, p. 67.

706. N. ARSENIIEV, *Biserica răsăriteană*, trad. Tit SIMEDREA, București f.a., p. 55 ; Pr. Dr. Ilarion FELEA, *Sfânta Liturghie și predica*, în «Revista teologică», nr. 11/1929.

mite ierurgii sau sfințirii : a apei, a Sf. Mir, antimis, bisericii, pâinii, fructelor ș.a. Acestea «conferă harul ca și cele 7 Taine și care altădată se numeau Taine. Dacă ele nu au păstrat denumirea de Taine, au păstrat puterea Cincizecimii. Fiecare icoană, fiecare cântare bisericească, cuvântul propovăduit, tot ce există și se petrece în biserică este plin de har»⁷⁰⁷. Aceste lucrări bisericești s-ar putea numi prelungiri ale Tainelor, actualizări ale ajutorului divin pentru viața omului. Omul are nevoie pentru mântuirea sa de lucrarea harului divin.

Despre harul divin nu se poate vorbi în chip abstract, ci ca despre o realitate a vieții umane, omul dorește să simtă prezența și lucrarea lui Dumnezeu în viul vieții, de pildă, când Zaheu căuta să-l vadă pe Iisus, să-L cunoască, căutarea aceasta era expresie și rod al harului⁷⁰⁸. Strădania oricui spre făptuirea binelui, frumosului și adevărului este o pășire spre lucrarea harului.

Dumnezeu este după ființa Sa absolut incomunicabil, dar El creează, conservă și susține lumea pentru realizarea scopului ei, prin energiile Sale necreate, Această bogăție nesfârșită a energiilor necreate formează harul divin. Dumnezeiescul har este fața lui Dumnezeu întoarsă spre lume, este prezența Lui în noi, prezență ce solicită și din partea noastră eforturi constante⁷⁰⁹. Această lucrare este un început, un ajutor și o încununare a strădaniilor umane. Fără harul Sfântului Duh omul nu-și poate restaura firea sa cea dintâi, în strălucirea ei⁷¹⁰, nu-și poate realiza chipul divin care i-a fost oferit potențial la început. Harul, deși aparține Duhului Sfânt, el este adus prin mijlocirea și jertfa Mântuitorului.

Se recunoaște și un har al cuvântării. Dumnezeu ne descoperă despre Logosul divin întrupat că «s-a revărsat har peste buzele Tale. Pentru aceasta Te-a binecuvântat pe Tine Dumnezeu în veac» (Ps. 44, 4 este un Psalm mesianic). De asemenea, și «graiurile gurii celui înțelept sunt har» (Ecc. 10, 12). Cu atât mai mult se cuvine să fie purtătoare de putere, de energie divină cuvintele propovăduite ale preotului, ale slujitorului bisericesc, care are harul hirotoniei. «Harul însuși al lui Hristos este cel care ne dă tărie să vorbim fără greșală, iar vouă înșivă vă dă putere de a asculta cu înțelegere»⁷¹¹. Există un har al cuvântării

707. P. FLORENSCHI, *Stâlpul și temelia adevărului. Incercare de teodicee ortodoxă*, Berlin 1929, p. 123 la Pr. Dr. Aurel GRIGORAȘ, *Dogmă și cult...*, p. 381.

708. Pr. Prof. Dr. C. GALERIU, *Dialoguri de seară...*, p. 58—59.

709. VI. LOSSKY, *Théologie Mystique de l'Église d'Orient*, Edition Mouton 1944, p. 84, 195; Mag. Ioan I. ICA, *Concepții eronate asupra raportului dintre natură și har*, în «Ortodoxia», nr. 4/1960, p. 548.

710. Arhiepiscop Christoph SCHÖNBORN, *op. cit.*, p. 82.

711. Sf. CHIRIL al IERUSALIMULUI, *Cateheza baptismală XVI, II*, P.G. 33, 920 A.

și altul al ascultării cuvântului divin. Cuvântul Evangheliei «*este putere a lui Dumnezeu spre mântuirea a tot celui care crede*» (Rom. 1, 16). Oamenii contemporani ai Mântuitorului erau uimiți sau mirați «*de cuvintele harului care ieșeau din gura Lui*» (Lc. 4, 22), «*căci îi învăța pe ei ca Cel ce are putere, iar nu în felul cărturarilor*» (Mc. 1, 22). Ascultătorii acestor cuvinte primeau nu doar ceva intelectual, ci și ceva care le da convingerea că Hristos este Fiul lui Dumnezeu. De la cuvintele lui Hristos venea o «putere, un har» care făcea evidentă în sufletele celor care le ascultau dumnezeirea Lui. Întreaga propovăduire bisericească, începând cu Sf. Apostoli și până la sfârșitul veacurilor, dispune de o putere, pe care Hristos însuși o oferă cuvântătorilor și ascultătorilor.

Sf. Ap. Pavel îndemna : «*ὁ λόγος ὑμῶν πάντοτε ἐν χάριτι*» (Col. 4, 6) cuvântul creștinului trebuie să se afle mereu în și cu har. Pe temeiul acestei revelații îndemna și Sf. Grigorie Sinaitul : «*Cuvântul vostru să fie așa ca prin (in) har, cu bunătațe dumnezeiască, spre a da har celor ce ascultă cu credință*. Numai apoi pe învățători îi transforma în plugari, iar pe cei învățați de ei, ogor (cei care ară ogorul sufletesc) și semănători ai cuvântului dumnezeiesc, iar pe ceilalți ca pământ îngrășat, semănat cu virtuți și aducător de roadă multă și bogată»⁷¹². *John Breck*, profesor pentru Noul Testament și Etică la Seminarul Sf. Vladimir din New York scria că, de fapt *cuvântul lui Dumnezeu* exprimat în Sf. Scriptură și în formulele tradiționale ale credinței posedă o putere inerentă prin care se *poate comunica harul divin și adevărul*⁷¹³. Cuvintele revelate de Dumnezeu și păstrate în Sf. Scriptură au putere, când ele sunt comunicate de un om credincios către altul, prin repetarea sau tâlcuirea lor, deoarece în credința pe care o au cele două părți, rostitorul și ascultătorii, lucrează Duhul Sfânt. Cuvintele acestea au putere pentru că ele au drept conținut mărturisirea lui Hristos.

Prin propovăduire, ca slujire sacră, fundamentată, susținută și întărită de harul divin se pot împărtăși credincioșii de puterea și harul lui Hristos. Sf. Ioan Gură de Aur exclama odată : «*Mare este puterea predicii !*»⁷¹⁴. Sf. Apostoli și ucenicii lor au fost cei mai slabi oameni dintre toți, totuși predica lor a rodit, s-a întins pe toată fața pământului fiindcă mare era puterea ce se afla întru ei. Același mare predicator din toate timpurile și-a exprimat certitudinea că el vestește adevărurile dumnezeiești și oferă credincioșilor cele «pe care mi le dă harul lui

712. Sf. GRIGORIE SINAITUL, *Capete foarte folositoare în acrostih*, în «*Filocalia...*», vol. 7, p. 122.

713. John BRECK, *op. cit.*, p. 9.

714. Sf. IOAN GURĂ de AUR, *Omilia la Matei, Scrieri III*, p. 539.

Dumnezeu pentru iubirea Sa de oameni și pentru folosul vostru. Vă voi spune ceea ce-mi va da harul lui Dumnezeu»⁷¹⁵. În spiritualitatea noastră există adesea mărturii concludente de rugăciuni ale slujitorilor cuvântului: «Arată-ne nouă puterea Sfântului Duh și înnoiește-ne nouă darul care pune în mișcare cuvântul»⁷¹⁶. Unii predicatori se roagă chiar și înainte de începerea rostirii predicii cu cuvintele inspirate, consemnate de Psalmistul David : «*Doamne, buzele mele vei deschide, și gura mea va vesti lauda Ta*» (Ps. 50, 16).

În virtutea chipului divin pe care toți oamenii îl posedă și mai ales datorită harului primit în Sf. Taine și păstrat înlăuntru nostru, puterea cuvântului poate să se sălășluiască și să lucreze în noi. Fer. Augustin vorbește despre «Dascălul cel lăuntric» : Sunetele izbesc urechile, Învățătorul este însă înăuntru. Să nu socotiți că se învață altceva de către om. Putem da îndemnuri prin sunetul vocii noastre ; dacă Acela nu este înăuntru ca să învețe, zadarnic este zgomotul nostru. De aceea, fraților, unii pleacă neînvățați, căci ungera cea lăuntrică nu le spune nimic, căci nu-i învață Duhul Sfânt. Învățăturile sunt exterioare, Cel ce învață sufletele își are amvonul în cer. Deci Dascălul care învață este lăuntric ; Hristos este cel ce învață, inspirația Lui învață. Acolo unde nu este inspirația Lui și ungera Lui, în zadar se face zgomot din afară⁷¹⁷. Nu întotdeauna adevărul se întrupează în viață, pentru că înlăuntru nostru este zgomotul păcatelor și noi nu putem auzi glasul Blandului Păstor. Sf. Ap. Pavel îl îndemna pe ucenicul său, episcopul Timotei : «*Lucrul cel bun ce ți s-a incredințat, păzește-l, cu ajutorul Sfântului Duh, care sălășluiește întru noi*» (II Tim. 1, 14). Numai cu ajutorul puterii Duhului care este întru noi putem să păstrăm și să valorificăm cuvintele credinței celei de mare preț. Puterea aceasta de care avem trebuință nu este departe de noi și dificil de agonisit, ci ea se află chiar în noi, ca făpturi zidite de Dumnezeu.

Adevărul vine în istorie ca un eveniment al Cincizecimii, care asumă istoria lineară într-un prezent harismatic⁷¹⁸. Acest adevăr trebuie vestit așa cum este, în duhul și litera lui, așa ca o parte concretă din Evanghelie. Adevăratul sens și dar al cuvântului nu este redat prin talentul imanent al oratorului, ci prin harisma Sfântului Duh, dată Bisericii. Adunarea credincioșilor la Sf. Liturghie o realizează Duhul Sfânt și unde există același Duh, atunci El întărește buzele predica-

715. Idem, *Omilia a XXVIII-a la Facere și Omilia a XXIX-a, Scrieri I*, p. 351, 373.

716. Sf. GRIGORIE de NYSSA, *Cântarea cântărilor 12*, P.G. 44, 1016 A,B.

717. Fer. AUGUSTIN, *Tractatus III, 2 in Epistolam Ioannis ad Parthos*, P.L. 35, 2004.

718. J. ZIZIOULAS, *L'être ecclesial*, p. 104.

torului spre cuvântare, mințile credincioșilor pentru înțelegere și deschide inimile spre împlinirea cuvântului binevestit.

Cuvântul lui Dumnezeu este un cuvânt sprijinit de Duhul lui Dumnezeu, el însuși mijlocește într-o formă harul și mântuirea⁷¹⁹, bineînțeleles pentru cei care se deschid credinței. Pe credincioșii din Efes, la plecarea, Sf. Pavel îi încredințează «*lui Dumnezeu și cuvântului harului Său*» (F. Ap. 20, 23), iar în Iconiu a rămas mai mult timp predicând cu îndrăzneală, adică «*da mărturie pentru cuvântul harului Său*» (F. Ap. 14, 3), cuvântul lui Dumnezeu.

Propovăduirea sacramentală posedă, de asemenea, o putere căci este cuvântul lui Dumnezeu, vestit — pentru mântuire — de către slujitorii sfințiți. Numai datorită acestei puteri propovăduirea bisericească își aduce roade și întărește Biserica de veacuri. Sf. Scriptură îl numește pe preot și înger, aceasta pentru ca să sublinieze prin aceasta că «*preotul grăiește acele cuvinte pe care i le insufflă harul Duhului*»⁷²⁰. Pentru înalta misiune pe care o împlinește preotul în vestirea mântuirii: «*Harul se revarsă din belșug și cu bogăție asupra predicatorilor Evangheliei*»⁷²¹. Numai datorită harului divin în lucrarea propovăduirii predicarea Evangheliei are mare putere de a conduce și de a atrage la mântuire. Imnografia noastră subliniază, de asemenea, lucrarea harului în opera predicatorială: «*...Sfinții Apostoli Petru și Pavel care tuturor cuvântul semănând, cu acesta harul Duhului au îmbogățit*»⁷²².

Fără conlucrarea Duhului Sfânt nu este posibilă o propovăduire autentică. Sf. Vasile cel Mare se întreba și afirma în același timp: Dacă Sf. Ap. Pavel numește pe slujitorii Evangheliei «*împreună-lucrători cu Dumnezeu*» (I Cor. 3, 9), nu-i vom numi pe ei «*împreună lucrători cu Duhul Sfânt, prin care Sf. Evanghelie este făcută roditoare*» (καρποφορεῖται) «*în toată zidirea de sub cer?*»⁷²³. De aceea predicatorii Evangheliei trebuie să devină, prin credință și prin sfințenia vieții lor, vase vrednice ale Sfântului Duh, reali pnevmatofori: «*plini de Duhul Sfânt și de înțelepciune*» (F. Ap. 6, 3). Puterea propovăduirii nu rezultă din «*înțelepciunea cuvântării*» (I Cor. 1, 17), ci din faptul că ea este în directă relație cu «*puterea lui Dumnezeu*» (I Cor. 1, 18). Harul divin luminător va dărui fiecăruia putere și înțelegere pentru a vesti și a primi mesajul mântuirii. «*Pentru a înțelege Scriptura dumnezeiască nu*

719. Thaddäus SOIRON, *op. cit.*, p. 20—24.

720. Sf. IOAN GURĂ de AUR, *Omilia L la Facere, Scrieri II*, p. 174.

721. Sf. VASILE cel MARE, *Homilia în Psalmum XLIV*, 4, P.G. 29, 387.

722. *Stihira la Litia Vecerniei Sf. Ap. Petru și Pavel*, Antologhion, Ed. Mitr. Bănatului, Timișoara 1984, p. 414.

723. Sf. VASILE cel MARE, *Liber de Spiritu Sancto*, 28, P.G. 32, 197.

e nevoie de înțelepciune umană, ci de acțiunea Duhului Sfânt»⁷²⁴. Prin aceste cuvinte nu se neglija nicidecum cercetarea proprie și eforturile omului pentru a înțelege mesajul Scripturii, ci doar accentua rolul harului. Sf. Ioan Gură de Aur are numeroase mărturii pentru valoarea și lucrarea harului în propovăduire: «Nu spun cuvintele mele, ci pe acelea pe care harul lui Dumnezeu mi le va da spre folosul vostru... Mare este comoara ascunsă în aceste cuvinte (ale Scripturii)! De aceea se cuvine ca sub povățuirea harului lui Dumnezeu, să vă vorbesc cu multă luare aminte de cele spuse și să vă fac părtași la această bogăție duhovnicească... La citirea și ascultarea cuvântului Scripturii harul Duhului ne luminează mintea, ne ajută să găsim cu ușurință ce căutăm și ne ușurează toată osteneala»⁷²⁵. În același sens se exprima și Fer. Augustin: «Nu există nici o dificultate în textele al căror sens este obscur, când va veni în ajutor Duhul Sfânt»⁷²⁶. El este ajutorul și sprijinul înțelegerii noastre.

Preotul are trebuință neaparată de sprijinul harului divin, în lucrarea sa predicatorială, deoarece diavolul împiedică propovăduirea Evangheliei lui Hristos în lume. Ispititorul fură cuvântul mântuirii din inimile oamenilor (Mt. 13, 19, 39; Mc. 4, 15; Lc. 8, 12). Propovăduirea este vestirea cuvântului harului și al mântuirii, vestea cea bună adusă de Dumnezeu, această comunicare se face pentru cunoștința adevărului, pentru lucrarea cea duhovnicească.

Centrarea teologiei predicării pe expresia cuvântului lui Dumnezeu și a cuvintelor harice, i-a condus pe unii teologi apuseni la speculații asupra felului harului, care este mijlocit spre ascultători, în și prin actul predicii. Mulți teologi din această grupă consideră că este vorba despre un «har» exterior, actual, care îl dispune pe ascultător să primească cuvântul, nu însă harul care sfințește⁷²⁷.

Cuvântul lui Dumnezeu păstrat cu sfințenie în «Biserica Dumnezeului celui viu, stâlp și temelie a adevărului» (I Tim. 3, 15) formează «învățătura revelată sfântă și purtătoare de har»⁷²⁸. Există pentru noi credincioșii «harul dumnezeiesc ascuns în cuvântul Scripturii»⁷²⁹.

724. Sf. IOAN GURĂ DE AUR, Omilia 21 la Facere, P.G. 53, 175.

725. Sf. IOAN GURĂ DE AUR, Omilia 11 și 14 la Facere, Scrieri I, Trad. Pr. D. FECIORU, p. 39, 140, 155.

726. Fer. AUGUSTIN, Cuvântarea 152, 1 P.G. 38, 820.

727. FLICK M., *La Predicazione e la Grazia*, în «La Civitta Catholica» 111/1960, vol. I, p. 490; I. D. ROVER, *op. cit.*, p. 699; Cardinal BEA, *Die seelsorgliche Bedeutung des Wortes Gottes*, p. 139; GÜNTHOR, *op. cit.*, p. 55; EISENBACH G. J., *op. cit.*, p. 547; DAMBLON, *op. cit.*, p. 132.

728. Pr. Prof. Dr. Sebastian ȘEBU, *Gânduri despre predică și orice cuvânt al preotului*, în «Mitropolia Ardealului» nr. 3/1989, p. 67.

729. Pr. Prof. Dr. Ion BRIA, *Credința pe care o mărturisim*, p. 113.

Cuviosul Nichita Stithatul ruga pe credincioși la începutul predicii : «să-mi dați ascultare cu luare aminte spre primirea cuvântului, și alipiți-vă mintea de cele ce voi spune. În felul acesta, pe de o parte veți cunoaște și voi adevărul, iar pe de alta cuvântul meu mi se face și mie folositor pricinuindu-mi ca pe o plată binecuvântată și harul Duhului, întrucât va aduce folos celor ce-l ascultă»⁷³⁰. Sf. Ioan Gură de Aur într-o omilie explica : «Lucrul meu este acela numai de a vi le oferi (cuvintele lui Dumnezeu) cu râvnă. Harul este gata să caute pe cei ce-l primesc cu inima deschisă»⁷³¹. Hotărâtor este rolul harului, dar și hotărârea omului pentru lucrarea în duhul cuvântului lui Dumnezeu.

Predica, atât cea care premerge Sf. Taine, cât și cea care întărește pe credincioși să trăiască potrivit harului sacramental, este «purtătoare de putere harică». Ea transmite faptele și învățătura Mântuitorului Hristos, dar cu aceasta și prin aceasta se transmite și o energie harică, care izvorăște din însuși autorul lor. Prin predică lucrează simultan puterea cuvântului omenesc, dar și lucrarea și energia harului dumnezeiesc, într-o strânsă sinergie. Predica influențează pe ascultători prin elementul didactic — educativ, dar și prin cel haric. De exemplu : Mântuitorul a transmis puterea Sa mântuitoare și prin cuvânt : slăbănogului din Capernaum îi iartă păcatele, pe calea cuvântului (Mt. 9, 2), prin cuvânt izbăvește pe femeia păcătoasă : «Și a rostit către ea : *Iertate îți sunt păcatele*» (Lc. 7, 48), prin cuvânt mântuiește pe Zaheu (Lc. 19, 9) și pe tâlharul de pe cruce (Lc. 23, 43)⁷³². Și Sf. Apostoli au avut cuvântul cu putere : au tămăduit, au înviat din morți, au iertat păcatele. Tadeu, unul dintre cei 70 de ucenici ai Mântuitorului, a «vindicat pe Abgar prin puterea cuvântului Domnului»⁷³³. În virtutea harului divin există o putere în propovăduirea bisericească. Puterea harică a propovăduirii nu este un har mântuitor, ci unul care conduce pe ascultător la credință, la deschiderea sa pentru lucrarea poruncilor divine.

Sf. Taine sunt daruri ale lui Dumnezeu spre noi și mijloace de împărtășire a harului dumnezeiesc mântuitor. Sf. Ambrozie exclama : «Eu Te găsesc (Doamne n.n.) în Tainelē Tale !»⁷³⁴. Numai în imediata apropiere și îmbinare cu Sfintele Taine se poate recunoaște propovă-

730. Cuviosul NICHITA STITHATUL, *Vederea dohovnicească a raiului*, în «*Fi-localia...*», vol. 6, p. 356.

731. Sf. IOAN GURĂ de AUR, *Omilia a 16-a la Facere*, *Scrieri I*, p. 176.

732. Vezi Pr. Prof. Dr. D. BELU, *Curs de Omiletică*, mss., p. 41—43.

733. Cf. EUSEBIU de CEZAREEA, *Scrieri. Partea întâia, Istoria bisericească, II*, 1, trad. Pr. T. BODOGAE, P.S.B. vol. 13, p. 65.

734. Sf. AMBROZIE, *De sacramentis*, trad. Pr. Ene BRANIȘTE, în «*Studii teologice*» nr. 9—10/1967, p. 179.

duirii valoarea ei de putere harică și să se poată înțelege valoarea ei soteriologică indiscutabilă. Numai în harul Tainelor Sfinte, în atmosfera Sf. Liturghii și a celorlalte slujbe divine poate fi promovată valoarea deosebită a propovăduirii bisericești azi.

4.5. **Înduhovnicirea credincioșilor prin Sfintele Taine și prin propovăduire.**

Specificul și dimensiunea autentică a propovăduirii ortodoxe este caracterul ei duhovnicesc. Când folosim noțiunea «duhovnicesc», cuvântul este inserat, adică este și inserare și expresie a Revelației; «când zic spiritual, nițel parcă trec în sfera culturii»⁷³⁵. Pentru ca predica să fie duhovnicească, trebuie ca și predicatorul să fie un om duhovnicesc, să fie pătruns de harul lui Dumnezeu, har care să lucreze în viața și activitatea sa. O predică raționalistă, sentimentală sau morală așază Creștinismul pe un plan comun cu celelalte religii sau ideologii. Predicatorul este chemat să-și pună cultura, talentul și întreaga sa viață în slujba iubirii, atunci ființa predicatorului va fi iubire, cuvântul său va fi iubire și răspunsul credincioșilor noștri va fi, de asemenea, iubire⁷³⁶. Iubirea și dăruirea în activitatea predicatorială răsar dintr-o inimă unde a încolțit harul Duhului Sfânt, dintr-un suflet care a fost purificat de păcate, dintr-o viață care a părăsit drumul patimilor și s-a temeluit pe calea virtuților.

Învățătura despre Dumnezeu și lucrările Sale nu este lucru deloc ușor de înțeles. «A înțelege ceva, presupune întoarcerea minții spre acel ceva»⁷³⁷. Numai harul divin dă putere și viață cuvântului divin, de a ajunge la experiența creștină și de a avea viață în Domnul. Sfântul Duh face această lucrare, căci El «înduhovnicește mintea, adică o eliberează de patimi. La adevăr se ajunge prin despățimire și înduhovnicire. Deoarece împățimirea s-a produs ca o cădere în păcat, în patimi. Iar aceasta este și o cădere din adevăr. Adevărul este unitate, iar ridicarea în unitate e chestiune de efort duhovnicesc și moral»⁷³⁸. Prin căderea din har s-au călcat poruncile, acum trebuie să facem calea spre începutul cel bun, să împlinim poruncile și așa vom dobândi harul mântuitor, înduhovnicirea sau reintegrarea firii noastre în har sau a harului în inimă, în centrul ființei noastre. Harul divin își face sălaș în sufletul nostru numai după ce noi vom dobândi virtu-

735. Pr. Prof. Dr. C. GALERIU, *Dialoguri de seară...*, p. 63.

736. Ierod. Prof. Dr. Nicolae MLADIN, *Prin zbuiciumul vremii*, p. 146.

737. CALIST CATAFYGIOTUL, *Despre viața contemplativă*, în *Filocalia...*, vol. 8, p. 410.

738. Pr. D. STĂNILOAE *Notă explicativă*, în «*Filocalia*», vol. 8, p. 410.

țile și contemplația rațiunilor duhovnicești ale tuturor lucrurilor⁷³⁹. Întoarcerea la Dumnezeu, ca urmare a lucrării cuvântului lui Dumnezeu în suflet, este o prefigurare a învierii, a trăirii în Dumnezeu, a viețuirii integrale. «*Fără cugetare curată și fără urmarea vieții sfinților, nu va putea înțelege cineva cuvintele sfinților*»⁷⁴⁰. A vorbi despre Dumnezeu — zice Sf. Grigorie de Nazianz — este un mare lucru, dar este și mai mare lucru a te curăți pentru Dumnezeu⁷⁴¹. Aceasta conduce la o cunoaștere vie, în duh și mult mai înaltă decât cea teoretică. Mântuirea sau izbăvirea din păcat însemnează învierea și întoarcerea sufletului în comuniune cu Chipul, cu Ziditorul.

Propovăduirea cuvântului lui Hristos sau despre El are drept scop întărirea voinței umane de a primi poruncile Sale cele vii, pentru a viețui după voia Sa, adică a avea o viață duhovnicească. «Cuvântul este unit cu Duhul Său cel Sfânt, deci e viață și sfințenie, sau e viață întrucât e sfințenie»⁷⁴². Cuvintele lui Hristos și despre El îl revelează drept Model de viețuire, de apropiere spre Tatăl. Prin propovăduire se folosește duhovnicește atât cel care predică, cât și ascultătorul. Marcu Ascetul învața: «când un om folosește pe altul prin cuvinte sau fapte, să știe amândoi că e de față harul lui Dumnezeu... *Omul sfătuieste pe aproapele precum știe; iar Dumnezeu lucrează în cel ce aude, precum acela a crezut*»⁷⁴³. Cu atât mai mult este mai eficientă lucrarea și prezența harului dumnezeiesc în lucrarea de vestire a mesajului mântuirii, lucrare ce are drept scop înduhovnicirea, intrarea noastră în comuniune cu Dumnezeu. Sf. Iacov îndeamnă pe toți cei care ascultă cuvântul divin al mântuirii: «*primiți cu blândețe cuvântul sădit în voi, care poate să mântuiască sufletele voastre. Dar faceți-vă împlinitori ai cuvântului, nu numai ascultători ai lui, amăgindu-vă pe voi înșivă*» (Ic. 1, 21—22). De aceea și vrăjmașul mântuirii noastre se teme de predică, mai mult decât se teme iepurele de tunet⁷⁴⁴. Cel viclean este biruit de către cei tari, care se află în cuvântul mântuirii, căci aceia sunt din Dumnezeu (I In. 2, 14; 4, 6). Predica prin lucrarea ei naște credința și trezește și îndeamnă la viețuirea în virtute a omului. Plăcut lui Dumnezeu este nu acela ce doar se roagă și mărturisește învățătura

739. Mag. Ioan I. ICĂ, *Concepții eronate...*, p. 550.

740. Sf. ATANASIE cel MARE, *Tratat despre întruparea Cuvântului. Scrieri I*. Trad. Pr. D. STĂNILOAE, p. 152.

741. Sf. GRIGORIE de NAZIANZ, *Oratio XXXII*, 12, P.G. 36, 188 C.

742. Pr. D. STĂNILOAE, *Spiritualitate și comuniune...*, p. 196.

743. MARCU ASCETUL, *Despre legea duhovnicească*, în «*Filocalia...*», vol. 1, p. 237.

744. Pr. T. BODOGAE, *Predică la Duminica a 21-a după Rusalii, a Stinților Părinți de la Sinodul VII ecumenic*, în «*Mitropolia Ardealului*» nr. 5—6/1986, p. 205.

Bisericii, ci acela care lucrează, crede și se roagă potrivit Duhului lui Hristos care locuiește în cei botezați.

Pentru pimiria și întruparea în viață a cuvintelor Domnului este necesară o deschidere totală pentru primirea, cu inimă deschisă, a cuvântului lui Dumnezeu, cu o stare sufletească deosebită de încredințare către Părintele luminilor. Starea de receptivitate a ascultătorilor este deosebit de importantă. Mântuitorul se ruga Tatălui în Ghetsimani: «*Eu le-am dat cuvântul Tău, și lumea i-a urât, pentru că nu sunt din lume*» (In. 17, 14). Există o «*sfințire întru adevăr*» (In. 17, 19), o înălțime duhovnicească pentru cei care au primit cuvântul cu bucurie. Sf. Apostoli, primind, trăind și vestind cuvântul lui Dumnezeu, au fost respinși și urâți de lumea păcatului, de cei cuprinși de cel rău și de care cei aleși se feresc. Sf. Ap. Pavel spunea creștinilor din Efes: «*vă încredințez lui Dumnezeu și cuvântului harului Său, cel ce poate să vă zidească și să vă dea moștenire întru toți cei sfințiți*» (F. Ap. 20, 32). Cine primește cuvântul și-l face pe el roditor în viață, rămâne de fapt în lumină, «*nu va vedea moartea*» (In. 8, 51), căci se va afla în viață și în harul cuvântului divin.

În unele perioade ale istoriei creștine au apărut diferite învățături eretice pe care Sfinții Părinți le combăteau și arătau cu stăruință calea adevărului și a mântuirii. Cu atât mai mult se cuvine astăzi într-o lume secularizată, de Dumnezeu îndepărtată, să se propovăduiască mai cu mult zel și dragoste cuvântul lui Dumnezeu. «*N-ai să izbutești niciodată, dacă nu simți îndeajuns... n-ai să miști sufletele oamenilor, dacă focul tău nu pornește din inimă*»⁷⁴⁵. Aceste condiții trebuie să fie îndeplinite și de preotul predicator și de către ascultătorii predicii. Nu se poate concepe și nici împlini o propășire duhovnicească acolo unde nu se simte un dor sacru după învățătura mântuitoare a Domnului Hristos. «*Cel care este de la Dumnezeu acută cuvintele lui Dumnezeu*» (In. 8, 47). Numai dorind cele ale sufletului bun și înnobilarea sufletească poți primi cu folos cuvintele divine.

Propovăduirea harului mântuirii conduce pe oameni la participare în comuniunea cu Dumnezeu. Predicarea este invitație la Cina cea pregătită pentru toți oamenii și la care suntem toți așteptați de către Domnul. Dumnezeu «*sfințește prin cuvântul și judecata gurii Sale toate ființele vrednice de a fi sfințite*»⁷⁴⁶. Hristos-Domnul este Cel care rostește și azi prin slujitorii Săi — în Duhul Sfânt — cuvintele dumnezeiești,

745. GOETHE, *Faust*, la Pr. Petru BOGDAN, *Viața în Hristos. Predici morale pentru toate duminicile și sărbătorile anului*, Arad 1943, p. IX.

746. ORIGEN, *Despre principii. Scrieri alese III*, trad. Pr. T. BODOGAE, Pr. N. NEAGA și Z. LAȚCU, P.S.B. 8, București 1981, p. 77.

scoțând mereu și mereu alte și alte înțelesuri ale lor, din profunzimea inepuizabilă a mesajului mântuirii, același ieri și azi, dar mereu nou și actual până la sfârșitul veacurilor.

Cel care ascultă și primește cuvântul propovăduit și, de asemenea, cel care-l predică trebuie să se afle în atmosfera liniștitoare și harică a rugăciunii. Este bine să cerem lui Dumnezeu înainte de a rosti sau a primi o predică și așa: «...să nu mă îngreuez de graiurile gurii, ci să mă veselesc de înțelegerea cuvintelor...»⁷⁴⁷. Rugăciunea are un caracter dinamic și unic. Când ne rugăm în Biserica lui Hristos, El însuși este prezent, El se roagă cu noi și în noi ca și Cap al Bisericii, iar noi ne rugăm Lui ca și Dumnezeului nostru⁷⁴⁸. Autorul Epistolei către Diognet — perlă a literaturii creștine, din primele trei veacuri — la începutul operei sale făcea și următoarea mărturisire: «cer de la Dumnezeu, Cel care ne dă puterea de-a grăi și de a asculta să-mi dea mie puterea de a grăi așa ca ascultându-mă, să ajungi mai bun, iar ție să-ți dea puterea de a asculta așa, încât să nu măhnești pe cel care grăiește»⁷⁴⁹. Între rugăciune și predică există o relație fundamentală doxologică. Pentru toți predicatorii, ca și cuvântători despre și ai lui Dumnezeu, rugăciunea este o piatră de încercare, modul de a vrea și a înțelege predica și ca o adresare către Dumnezeu și către oameni.

Pentru a sublinia încă o dată rolul rugăciunii în propovăduire vom evoca evenimentul Cincizecimii: limbile ca de foc s-au revărsat peste Sf. Apostoli și au primit harul propovăduirii cu putere în timp ce erau adunați la rugăciune. Cel mai mare cuvântător creștin, Sf. Ioan Gură de Aur exprima: «Poate fi predicatorul cel mai mare orator, cel mai cult om, dacă nu are sufletul pe deplin îmbibat de duh creștin, este ca și casa împodobită cu tot felul de ornamente și lucruri strălucitoare, dar stă pe temelie de nisip»⁷⁵⁰. Preotul predicator trebuie să aibă duh, să fie înduhovnicit, ca să poată oferi și altora har de la Arhiepiscopul cel suprem, Cel care i-a oferit harul hirotoniei.

Uneori cuvântul predicat trebuie să fie asemenea unui «foc sau ciocan care sfărâmă stânca» (Ier. 23, 29), ca «sabia Duhului» (Ef. 6, 17) și mereu se cuvine să fie «viu și lucrător» (Evr. 4, 12). Neprimirea cuvântului propovăduit de către Sf. Apostoli de către unele cetăți va atrage mari pedepse în ziua judecății, potrivit cuvântului Mântuitorului:

747. *Rugăciunea de la începutul citirii Psaltirii*, PSALTIREA PROOROCULUI ȘI ÎMPĂRATUL DAVID, Ed. Institutului biblic și de misiune al B.O.R., București 1968, p. 12.

748. FER. AUGUSTIN, *Enarratio in Psalmos* 85, 1; P.L. 37, 1081.

749. SCRIERILE PĂRINȚILOR APOSTOLICI, trad. Pr. D. FECIORU, vol. 1, P.S.B., Ed. Institutului biblic și de misiune ortodoxă al B.O.R., București 1979, p. 337.

750. Cf. Pr. Prof. Dr. Ilie MOLDOVAN, *Pregătirea morală a preotului pentru predică*, în «Telegraful român» nr. 35—36/1985, p. 6.

«Mai ușor va fi Sodomei și Gomorei, în ziua judecării, decât cetățile aceleia» (Mc. 6, 11). Hristos-Domnul îi învâța pe oameni dintr-un sentiment de milă (Mc. 6, 34), din iubire, pentru ca ei să fie împreună moștenitori ai împărăției lui Dumnezeu Tatăl.

Hristos Mântuitorul nostru înălțat la ceruri nu rămâne doar în înălțimea slavei Sale — unde primește închinare și preamărire — ci El coboară în chip nevăzut și lucrează la înălțarea și înduhovnicirea altor suflete care cred în El. Această lucrare este împlinită de Domnul prin învățătura Sa divină propovăduită și prin Sfintele Taine⁷⁵¹ săvârșite în Biserică. După ce omul s-a curățit de patimi și s-a înduhovnicit trebuie să primească bogăția vieții harice prin Sfintele Taine. Harul este o energie divină personală și el nu poate lucra în noi decât tot personal. O dată însușit, de noi înșine el trebuie să fie asimilat organic de noi, lăsându-l să pătrundă în centrul vieții noastre, în inima noastră, căci el nu intră și nu lucrează în noi irezistibil⁷⁵², ci numai cu acceptul și participarea fiecăruia din noi.

Înduhovnicirea omului înseamnă o tot mai mare apropiere a lui de Hristos prin harul Sf. Taine, prin propovăduire și printr-o viețuire în virtute. Această apropiere este în același timp, o întărire a comuniunii bisericești. În acest fel, Sf. Taine și propovăduirea cuvântului divin sunt căi de întâlnire dintre Dumnezeu și om. Sfintele Taine împărtășesc primitoilor harul dumnezeiesc sfințitor și mântuitor, potrivit pentru diferite momente din viața omului și în conformitate cu trebuințele duhovnicești ale Bisericii și ale credincioșilor.

Împărtășania este primirea Trupului și Sângelui Domnului, ea «îți procură hrana vieții veșnice; și oricine o va mânca nu va muri în veac... Împărtășania este pentru creștini o mână mai presus de cer»⁷⁵³. Dumnezeiasca Împărtășanie urmărește unirea creștinilor într-un singur trup și un singur sânge cu Hristos. Această unire — zice Sf. Chiril al Ierusalimului — este reală, adevărată⁷⁵⁴. Prin această unire se realizează înduhovnicirea cea adevărată și supremă a credinciosului.

4.6. Poziția unor teologi ortodocși (N. Afanasieff, Al. Schmemmann și J. Zizioulas) cu privire la o așa-numită «eclesiologie euharistică»

Învățătura creștină și propovăduirea ei se află în relație armonioasă cu dumnezeieștile Taine. Hristos a fost același: ca Logos sau Învățător

751. Pr. D. STĂNILOAE, *Nota explicativă* 663, în «Filocalia...», vol. 8, p. 337.

752. Mag. Ioan I. ICĂ, *op cit.*, p. 549.

753. Sf. AMBROZIE, *Despre Sfintele Taine*, P.S.B. 53, p. 21.

754. Sf. CHIRIL AL IERUSALIMULUI, *Cateheza a 5-a mistagogică*, 7, P.G. 633,

suprem, ca Arhiereu veșnic și ca Povățuitor sau Conducător pe calea mântuirii, spre împărăția cerurilor. Cele trei slujiri ale Mântuitorului reprezintă o unitate triptică, (sunt un tot unitar) care formează lucrarea mântuitoare a Fiului lui Dumnezeu întrupat. Adevărul lui Dumnezeu cel veșnic nu se separă de Hristos cel euharistic. Adevărul credinței nu este separat de Euharistie, acestea nu reprezintă două realități separate. Hristos cel care este prezent real în Euharistie este același cu Logosul cel întrupat. Dumnezeiasca Euharistie poate fi înțeleasă corect și poate să fie foarte eficientă atunci când se află în adevăr, iar adevărul se întregeste și se înțelege în lumina și cu puterea Euharistiei.

În învățătura creștină, adevărul este unul și se întemeiază pe puterea și lucrarea Celui ce ne-a revelat: «*Eu sunt Calea, Adevărul și Viața*» (In. 14, 6). Adevărul creștin este complementar cât timp rămâne în lumina Duhului care l-a descoperit și l-a păstrat în Biserică, prin lucrarea Sf. Taine.

Datorită faptului că unii teologi au neglijat concordanța ce există între teologia pastorală și eclesiologia ortodoxă, s-au creat lacune în interpretarea și înțelegerea învățaturii despre Biserică și sensul spiritualității eclesiale. Așa s-a profilat o așa-numită eclesiologie euharistică. Această învățatură a lăsat pe un plan secundar, a neglijat elemente esențiale care înfățișează parohia ca «biserică», după modelul paulin al unui trup unitar și coerent din toate mădularele sale. Preotul, din liturghisitor care trăiește și transmite misterul liturgic, s-a transformat într-un «bisericaș», care este epuizat de decorarea locașului de cult și de activitățile administrative. Din aceste motive și în asemenea situații propovăduirea cuvântului și Sf. Taine în general, și dumnezeiasca Împărtășanie, în special, au fost ritualizate așa încât ele nu mai pot vitaliza direct și nu mai pot «hrăni» consistent întregul organism bisericesc. Datorită acestei învățaturi credincioșii se pot identifica doar parțial cu comunitatea lor, devenind astfel niște «marginalizați» și aceștia sunt «victimele sigure ale prozelitismului sectar»⁷⁵⁵. Eclesiologia eu-

755. Vezi Pr. Prof. Dr. Ion BRIA, *Eclesiologia pastorală*, în «Studii teologice», nr. 4/1979, p. 316. Între lucrările în care se tratează despre «eclesiologia euharistică» enumerăm: N. AFANASSIEF, *Trapeza Gospodnja (Masa Domnului)*, Paris 1952; Idem, *L'Eglise qui préside dans l'Amour*, Neuchâtel, 1960; Idem, *L'Eucharistie, principal lien entre les Catholiques et les Orthodoxes*, în «Irenikon» 1965, p. 337—339; Idem, *L'Eglise du Saint esprit*, Paris; Al. SCHMEMMANN, *La notion de primauté dans l'ecclésiologie orthodoxe*, în vol. colectiv: «La primauté de Pierre dans l'Eglise orthodoxe», Neuchâtel 1960; J. ZIZIOULAS, *L'être ecclésial. Perspective orthodoxe*, Labor et fides, Genève 1981; Idem, *Le Mystère de l'Eglise dans la tradition orthodoxe*, în «Irenikon» nr. 60/1987, p. 323—325; Pr. D. STĂNILOAE, *Biserica universală și sobornicească*, în «Ortodoxia» nr. 2/1966, p. 167—198; Pr. Prof. Liviu STAN, *Primatul adevărului înaintea oricărui alt primat*, în «Studii teologice» nr. 3—4/1971, p. 449—456; J. J. HOLTZMANN, *Eucharistie Eclesiologie of the orthodox Theolo-*

haristică are o influență negativă și asupra învățaturii despre preoție și hirotonie⁷⁵⁶. S-ar putea exprima că preotul a neglijat oarecum slujirea sa sacerdotală în favoarea celei administrative, iar credincioșii din făpturi ale lui Dumnezeu au fost considerați doar ca inși ai societății.

Interpretându-se desprins de adevărul credinței și de context următoarele texte: «Că o pâine, un trup suntem cei mulți; căci toți ne împărtășim dintr-o pâine» (I Cor. 10, 17) ca și identitatea ce o considera că există între Biserica locală și adunarea euharistică Sf. Ignatie al Antiohiei⁷⁵⁷, s-a formulat această așa-numită «eclesiologie euharistică».

Cel dintâi teolog care a formulat teoria despre «eclesiologia euharistică» a fost N. Afanasieff. Potrivit formulărilor sale Biserica este o «comuniune euharistică» în jurul episcopului, deci ar ajunge pentru deplina realizare a Bisericii această comuniune. Bisericile pot sta în comuniune, zice el, indiferent de deosebirile lor dogmatice, pentru că învățătura nu contează pentru constituirea Bisericii. Iar când mai multe comunități de acestea exclud, pe de o parte, comuniunea, comunitatea exclusă nu este mai puțin Biserică și Tainele ei nu sunt mai puțin valide. Euharistia este «Taina Bisericii», ea trebuie să fie înțeleasă eclesial și nu individual. «Unirea cu Hristos este unirea cu toți credincioșii, și unirea cu toți credincioșii este unirea cu El»⁷⁵⁸. În studiile sale Afanasieff vede Biserica constând esențial în Euharistie și în Duhul care rezidă în Biserică.

Punctul de vedere al lui Afanasieff în legătură cu o așa-numită «eclesiologie euharistică» a fost însușit și de teologul Al. Schmemmann, de la Institutul ortodox rus din New York. Împărtășania este descoperirea și înfăptuirea Bisericii în toată puterea, sfințenia și plinătatea ei, este chipul și realizarea Trupului lui Hristos și numai pentru aceasta cei adunați pot să se împărtășească, să intre în comuniune prin Trupul și Sângele lui Hristos, căci ei îl descoperă prin adunarea lor în comunitatea euharistică. Euharistia a fost definită de Sf. Ignatie al Antiohiei ca «unitatea credinței și a iubirii», ca un sacrament al unității

giens, în «Diak» 8/1973, p. 5—21; Bernhard PLANK, *Die Eucharistieversammlung als Kirche. Zur Entstehung und Entfaltung der eucharistischen Nikolaj Afanasievs (1893—1966)*, Würzburg 1980; J. MEYENDORFF, *Catholicity and the Church*, Crestwood N. Y. 1983; Karl C. FELMY, *Die eucharistische Ekklesiologie in der modernen orthodoxen Theologie*, la A. M. RITTER, *Das Heilsnotwendige und Fülle des Heils*, Erlangen 1984; Idem, *Orthodoxe Theologie. Eine Einführung*, Darmstadt 1990, p. 146—168.

756. Pr. Lector Dr. D. RADU, *Characterul eclesiologic...*, p. 281; Karl C. FELMY, *Orthodoxe Theologie...*, p. 236.

757. Ibidem, p. 157.

758. N. AFANASIEFF, *Trapeza Gospodnja*, 90, la C. FELMY, *op. cit.*, p. 155.

divine acordat oamenilor ⁷⁵⁹. Prin Euharistie ca Taină a împărăției se realizează o «înălțare a Bisericii la Cina lui Hristos, la Împărăția Lui» ⁷⁶⁰.

Ioannis Zizioulas, fost profesor la Facultatea de Teologie de la Atena, azi mitropolit de Pergamon, a studiat și a cercetat fundamental, mai diferențiat decât Afanasieff literatura Bisericii primare, mai cu seamă în lucrarea: «Unitatea Bisericii în dumnezeiasca Euharistie și a episcopului în primele trei secole» ⁷⁶¹. I.P.S. Sa consideră pe Sf. Ciprian drept reprezentant al eclesiologiei euharistice. Mergând mai adânc decât Afanasieff afirmă că: aspectul euharistic este unul între altele. Unitatea Bisericii constă nu numai în unitatea euharistică, ci, de asemenea, în unitatea credinței, botezului și sfințeniei ⁷⁶². Prin teologia lui J. Zizioulas «eclesiologia euharistică» a evitat riscul unui «localism» sau regionalism bisericesc. Prof. Zizioulas a înțeles că învățătura lui Afanasieff și a ucenicilor săi poate genera grave probleme practice și a înțeles necesitatea unei corectări fundamentale a afirmației: «acolo unde are loc euharistia, acolo se află și Biserica». Zizioulas prezintă un echilibru între dimensiunea locală și cea sobornicească a Bisericii ⁷⁶³. Între părțile componente ale trupului uman și cap există o legătură profundă. Biserica este trupul lui Hristos, El este Capul acestui trup (Col. 1, 18). «Mădularul este egal totului, dar numai în cadrul totului» ⁷⁶⁴. Se poate afirma că fiecare parte a trupului își are valoarea și importanța sa, dar numai în concordanță cu întregul. Biserica locală își are valoarea, unicitatea și importanța sa, dar numai aflându-se în comuniune cu Biserica universală.

Potrivit revelației, consemnate de Sf. Ap. Pavel, Bisericile locale cuprind în ele ca o manifestare întreaga Biserică a lui Dumnezeu. În Biserica locală se întâlnește — prin deplinătatea Euharistiei săvârșită de către episcop sau un delegat al lui — plinătatea Bisericii, una, sfântă, sobornicească și apostolească. Numai în acest sens se poate înțelege

759. J. MEYENDORF, *Initiation à la théologie bysantine...*, p. 238; C. ADRO-NIKOF, *Le sens de la liturgie...*, p. 186.

760. AL. SCHMEMANN, *La notion de primauté dans l'ecclésiologie orthodoxe*, în vol. colectiv: «La primauté de Pierre dans l'Eglise orthodoxe», Neuchâtel 1960, p. 34; Idem, *Euharistia, taina împărăției...*, p. 30, 43.

761. Versiunea grecească, Atena, 1965 și în versiunea franceză: *L'Eucharistie, l'Évêque et l'Eglise durant trois premiers siècles*, Théofanie, Desclée de Brouwer, 1994; Pr. Prof. Dr. C. GALERIU, *Reçois ce gage...*, p. 123—124.

762. Ioannis ZIZIOULAS, *Unitatea Bisericii în dumnezeiasca Euharistie și a episcopului în primele trei secole*, Atena 1965, I, 17 la C. FELMY op. cit., p. 161.

763. Pr. D. STĂNILOAE, *Biserica universală și sobornicească*, în «Ortodoxia» nr. 2/1966, p. 167 u.; Pr. Prof. Dr. D. RADU, *Caracterul eclesiologic al Sfințelor Taine...*, p. 257; J. ZIZIOULAS, *L'être ecclesial...*, p. 19—21.

764. Pr. D. STĂNILOAE, *Biserica universală și sobornicească...*, p. 191.

Biserica locală ca o Biserică adevărată și deplină a lui Dumnezeu ⁷⁶⁵. Însemnătatea și locul eclesiologiei euharistice în teologia fiecărei Biserici locale se definește în raport direct cu concepția dogmatică despre sfânta Euharistie a Bisericii respective, dar și de rolul și locul pe care Euharistia îl are în viața și spiritualitatea credincioșilor din diferite Biserici ⁷⁶⁶. Afanasieff a formulat această teorie pentru a pleda cu ajutorul ei la restabilirea comuniunii dintre Biserica Ortodoxă și cea Catolică, cu toate diferențele dogmatice. El a ajuns să admită primatul papal, căci admitând comuniunea în Euharistie, divergențele dogmatice nu mai contează, ele sunt, potrivit teoriei afanasieffe, de suprafață. Aceste divergențe n-ar fi atins însăși esența Euharistiei, căci Biserica săvârșește aceeași sfântă Cină eclesiologică a lui Hristos.

Învățătura dezvoltată de Afanasieff cuprinde o separație inacceptabilă a Tainelor de învățătura Bisericii. Aceasta conduce la teoria protestantă a «Bisericilor ramuri». Biserica însă nu se realizează numai prin Euharistie, ci și prin Botez, iar pentru Botez se cere credința cea dreaptă ⁷⁶⁷.

Hristos-Domnul ne-a revelat că Se sălășluiește numai în cei care cred în El, sau păstrează credința neștirbită în El, păzind toate cuvintele Sale: «*Dacă Mă iubește cineva, va păzi cuvântul Meu, și Tatăl îl va iubi, și vom veni la el și vom face locaș la el. Cel ce nu Mă iubește nu păzește cuvintele Mele*» (In. 14, 23—24). Unirea cu Hristos — în Euharistie — se poate realiza doar după ce credinciosul s-a unit cu El în Duh și în adevăr și în voință, păzind poruncile Lui, arătând prin aceasta iubire: «*De Mă iubiți, păziți poruncile Mele*» (In. 14, 15). Mântuitorul nu desparte unirea cu El de rămânerea în adevărul Lui întreg, ba mai mult rămânerea în El este unită cu cuvintele Lui. Chiar și pentru faptul că Cuvântul ipostatic este cuvânt comunicat, arată că Hristos nu se poate uni cu cineva fără să-L cunoască prin cuvintele ce pornesc din El. În rugăciunea arhierescă Domnul rostise și următoarele cuvinte: «*Pentru ei Eu Mă sfîntesc pe Mine însumi, ca și ei să fie sfîntiți întru adevăr*» (In. 17, 19). Din aceste cuvinte se pot înțelege valențele duhovnicești, sacramentale ale învățăturilor de credință, ale cuvintelor însușite de la Logosul cel întrupat. Între adevărul lui Hristos sau despre Hristos și între iubirea noastră față de El există o strânsă și

765. Prof. Dr. Iohannis PANAGOPOULOS, *Liturgie und Einheit der Kirche. Der ökumenische Dienst der Orthodoxie*, în «Ein Laboratorium für die Einheit», Pro Oriente, Tyrolia Wien 1991, p. 342—343.

766. Arhid. Prof. IOAN ZĂGREANU, *Însemnătatea și locul eclesiologiei euharistice în teologia Bisericii Ortodoxe Române*, în «Ortodoxia» nr. 3/1982, p. 397.

767. Prof. Panagiotis TREMBELAS, *Teorii inacceptabile despre Una Sancta*, în «Ecclesia», nr. 7—13, Ațena 1964 la Pr. D. STĂNILOAE, *Din aspectul sacramental al Bisericii...*, p. 559.

profundă legătură. Iubirea față de Hristos cuprinde și adevărul Lui, iar cunoașterea Lui și a adevărului Său cuprinde și iubirea Lui. Între iubire și adevăr există o unitate profundă.

Propovăduirea a fost nedespărțită de dumnezeiasca Euharistie, potrivit mărturiilor din prima istorie a predicii creștine (F. Ap. 2, 42; 6, 4), din opera unor Sfinții Părinți (Sf. Maxim Mărturisitorul, Apologia I, 67, 3, P.G. 6, 429) ori din canoanele Sinoadelor ecumenice sau locale⁷⁶⁸. Euharistia și Cuvântul sunt două prezențe ale lui Hristos în lume, ele nu se despart niciodată, pentru că Hristos nu poate fi împărțit. Euharistia este Cuvântul întrupat; Biblia, cuvântul divin revelat de Dumnezeu și consemnat de autorii sacri, iar Biserica (ierarhia sacramentală și poporul lui Dumnezeu) săvârșește Euharistia și propovăduiește cuvântul divin. Cuvântul evanghelic este prelungirea Euharistiei și totodată interpretarea ei⁷⁶⁹. *Lex credendi și lex orandi* sunt nedespărțite, una servește drept temelie celeilalte și se explică și se întregesc reciproc. Sf. Irineu se exprima concis: «*Învățătura noastră este în concordanță cu Euharistia, iar Euharistia confirmă învățătura*»⁷⁷⁰. Propovăduirea învățaturii creștine trebuie să izvorască din curăția și profunzimea potirului euharistic, din puterea și din taina Euharistiei. Credincioșii trebuie să cunoască sensul Euharistiei care se săvârșește în Biserică, căci acest sens este conform cu adevărul revelat nouă de Hristos Învățătorul și Arhiereul cel veșnic. Hristos nu i-a împărțășit pe Sf. Apostoli cu Trupul și Sângele Lui înainte de a le fi făcut cunoscut cine este El, care este unitatea Lui de ființă cu Tatăl și înainte ca ei să-L fi mărturisit ca Fiul lui Dumnezeu cel viu. Omul este o ființă înțelegătoare. El trebuie să știe cu cine se împărțășește, ca să știe ce obține prin Sf. Împărțășanie. Euharistia nu lucrează magic asupra omului. Hristos care se dă spre împărțășanie e un Hristos care S-a descoperit și explicitat în cuvinte ce trebuie cunoscute și primite cu credință de cei care vor să se împărțășească de El.

După ce am primit învățătura și «credința cea adevărată» se primește «paharul mântuirii». «Prin Euharistie noi ajungem să luăm parte la viața Aceluia Care vine și rămâne cu noi în cuvânt»⁷⁷¹. Taina Euharistiei este Taina Bisericii, căci noi credincioșii primim ceea ce suntem, adică trupul lui Hristos, pentru ca noi să devenim mereu mai

768. Vezi Diac. Drd. Nicolae DURA, *Norme canonice...*, p. 132—154.

769. I.P.S. SERAFIM, Arhiepiscop și Mitropolit, *Cuvânt înainte*, la Cuvânt și rugăciune, de Enzo BIANCHI, p. 7—8.

770. Sf. IRINEU, *Adv. haeres. IV, 18, 5*; P. EVDOKIMOV, *Das Gebet.*, p. 60; Al. SCHMEMANN, *Euharistia...*, p. 219.

771. Pr. Prof. Dr. Ilie MOLDOVANU, *Cuvântul lui Dumnezeu...*, p. 21.

mult ceea ce primim, adică Trupul lui Hristos⁷⁷². Mântuitorul Hristos, cel care ne-a revelat împărăția cerurilor, S-a și oferit ca jertfă euharistică și ni se dăruiește până la sfârșitul veacurilor. Sf. Grigorie de Nyssa predicând despre pogorârea Sfântului Duh și despre Euharistie spunea: «Strigați de bucurie către Domnul. El ne-a dat hrana cea desăvârșită pentru firea noastră — Sfântul Duh, în care este viața»⁷⁷³. Deplina comuniune a credincioșilor cu Hristos și între ei, în Biserică se realizează în Sf. Euharistie și cu puterea Sfântului Duh⁷⁷⁴. Euharistia este plenitudinea Bisericii, fiindcă prin ea cei botezați și pecetluiți cu Sfântul Mir se constituie în Biserică, care este Trupul lui Hristos extins și prelungit în umanitate.

Euharistia, ca Trup al lui Hristos are o «putere dătătoare de viață»⁷⁷⁵. Biserica trăiește în Euharistie și prin ea, ea nu este o experiență cultică, ci «izvor de viață»⁷⁷⁶. Puterea de regenerare spirituală stă temeluită pe renașterea euharistică, pe o întoarcere spre modul de trăire liturgică a creștinilor din primele veacuri ale Creștinismului. Euharistia primită cu inima curățită prin Spovedanie și cu mintea luminată prin predică aduce în sufletul omului o lumină a Împărăției, un simț al comuniunii și al unității cu Dumnezeu și între credincioși. În cadrul Liturghiei Sf. Vasile cel Mare, îndată după prefacerea cinstitelor daruri, preotul se roagă: «Iar pe noi pe toți, care ne împărtășim dintr-o pâine și dintr-un potir, să ne unești unul cu altul prin împărtășirea Aceluiași Sfânt Duh». Noi se cuvine să ne întărim conștiința valorii și necesității primirii lui Hristos cel euharistic, dar și a învățaturii Sale.

Biserica trebuie să fie nu doar o comuniune euharistică, ci și o comunitate de învățătură⁷⁷⁷. Sfintele Taine constituie criteriul și condiția de a fi ale Bisericii. Euharistia este identică cu Biserica, criteriu al adevărului și criteriu al identității⁷⁷⁸, de aceea întreaga teologie bisericească este o teologie euharistică⁷⁷⁹. De aici decurge și caracterul sacramental al Bisericii. Hristos-Domnul înviat și preamărit de Tatăl

772. Fer. AUGUSTIN la Pr. Prof. Dr. Philip HARNONCOURT, *Die Liturgie der Kirche...*, p. 261.

773. Sf. GRIGORIE de NYSSA, *Oratio de Spiritu Sancto*, P. G. 46, 696—697.

774. Arhid. Prof. Dr. IOAN ZĂGREANU, *op. cit.*, p. 397.

775. Christoph SCHÖNBORN, *op. cit.*, p. 79.

776. J. ZIZIOULAS, *Eschatologie und Geschichte*, în «Ökumenische Rundschau» 35/1986, p. 373 u.

777. Pr. D. STĂNILOAE, *Biserica universală...*, p. 167; C. FELMY, *Orthodoxe Theologie...*, p. 162.

778. Johannis PANAGOPOULOS, *Orthodoxe Kirche Theologie*, în «Neues Handbuch theologischer Grundbegriffe», hg. von P. Eicher, p. 311.

779. Metropolit BARTHOLOMAIOS von Philadelphia, *Die Kirche als Herausforderung der Säkularisierung*, în vol. 13, de la «PRO ORIENTE», 1989, p. 25.

în Duhul Sfânt, rămâne în lume sub forma Bisericii, care este însuși Trupul Său (Ef. 4, 12). Actul Său de mântuire a lumii devine transparent în Tainele Bisericii, care sunt organul de mijlocire, de prezență și de întâlnire cu Hristos cel înviat și înălțat la ceruri ⁷⁸⁰.

Yves Congar ⁷⁸¹, unul dintre cei mai reprezentativi teologi catolici, prezenta eclesiologia euharistică drept una dintre căile fundamentale ale învățaturii originare catolic-ortodoxe despre Biserică. Cu toate limitele ei, eclesiologia euharistică dezvoltată de Afanasieff și de discipolii lui, a jucat un rol însemnat în promovarea unei eclesiologii a comuniunii la nivel ecumenic. Cea reluată și dezvoltată de J. Zizioulas a avut o contribuție deosebită în dialogul dintre Bisericile Ortodoxă și Catholică ⁷⁸².

Diaconia cuvântului divin în Biserică se petrece prin săvârșirea Tainelor și se desăvârșește în slujirea de incorporare a omului ca membru al Trupului euharistic al lui Hristos. Eclesiologia euharistică este o suprasolicitare a Tainei în defavoarea propovăduirii cuvântului, reprezintă o desconsiderare a cuvântului adevărului ⁷⁸³. Dreapta credință nu rezultă din Euharistie, ci din dreapta credință decurge Euharistia adevărată, sau întâlnirea cu adevăratul Hristos. Astfel comuniunea în adevărata Euharistie se bazează pe unitatea în dreapta credință. Noi știm că în Euharistie este Trupul și Sângele Domnului din învățătura dreptei credințe. Tocmai datorită acestui fapt Sf. Liturghie nu începe cu Euharistia, ci cu Liturghia cuvântului, cu prezentarea dreptei credințe și cu intrarea în unitatea ei. «Nu ne apropiem de Euharistie ca de ceva acoperit de un întuneric, ci călăuziți de lumina dreptei credințe. De aceea credinciosul ortodox se apropie de Sfânta Împărtășanie cu lumânarea aprinsă în mână» ⁷⁸⁴.

Sfânta Euharistie este mijloc de comuniune și relație între Hristos și Biserică în lucrarea de desăvârșire a credincioșilor ⁷⁸⁵, dar această

780. Pr. Prof. Dr. Ion BRIA, *Dicționar de Teologie ortodoxă*, p. 64.

781. Yves CONGAR, *Autonomie et pouvoir central dans l'Eglise vues par la théologie catholique*, în «Kanon» — Jahrbuch der Gesellschaft für das Recht der Ostkirche, Wien 1980, p. 130; C. FELMY, *op. cit.*, p. 152.

782. Père Daniel CIOBOTEA, *Le témoignage orthodoxe dans le Mouvement Oecuménique*, în «Nouvelles de l'Eglise Orthodoxe Roumaine» nr. 1/1989, p. 48.

783. Pr. Prof. Dr. Ioan I. ICA, *Curs de Teologie dogmatică și simbolică*, Institutul Teologic universitar Sibiu, 1979, mss.

784. Pr. D. STĂNILOAE, *Spiritualitate și comuniune...*, p. 339.

785. Vezi Pr. Prof. Dr. D. POPESCU, *op. cit.*, p. 96.

poziție nu eclipsează nicidecum valoarea și necesitatea propovăduirii pe drumul obținerii mântuirii noastre.

Euharistia este și rămâne «Taina centrală în iconomia mântuirii»⁷⁸⁶ oamenilor, dar primirea ei trebuie să fie pregătită prin predicarea mesajului revelat. De aceea spunea Clement Alexandrinul : «să ne hrănim cu cuvintele vieții cuprinse în Biblie, cum ne hrănim cu Sf. Euharistie»⁷⁸⁷, iar Fer. Ieronim scria : «Noi mâncăm Trupul și bem Sângele lui Hristos în Euharistie, dar și în citirea Scripturilor. Socotesc Evanghelia trup al lui Hristos»⁷⁸⁸. Această relație ar fi susținută de calitatea noastră de ființe create cu chipul lui Dumnezeu și ca următori ori trăitori în Hristos, Domnul nostru.

786. Pr. Prof. Dr. C. GALERIU, *Reçois ce gage...*, p. 133.

787. CLEMENT ALEXANDRINUL, *Stromate 1, 1* la Protos. Prof. Veniamin MICLE, *Sf. Grigorie Teologul propovăduitor al cuvântului lui Dumnezeu*, în «Glasul Bisericii» nr. 1—2/1976, p. 117.

788. Fer. IERONIM, *Breviarum in Ps. 147*, P.L. 26, 1334; Idem, *In Ecclesiastem III*, 13, P.L. 23, 1092. Despre raportul dintre Cuvânt și Euharistie vezi și : FER. AUGUSTIN, *In Ioannis Evangelium*, IX, 1—17, P.L. 35, 1458—1466; IOANNES CHRYSOSTOMUS, *In Genesis VI*, 2, P.G. 54, 607; ORIGENES, *In Exodum, XIII*, 13, P.G. : 12, 391 AB; Enzo BIANCHI, *op cit.*, p. 26.

CAPITOLUL V

LITURGHIA ORTODOXĂ, PARADIGMĂ A UNITĂȚII ÎNTRE CUVÂNT ȘI SFINTELE TAINÉ

Mântuitorul Iisus Hristos — înainte de patima Sa cea mântuitoare, joi seara la Cina cea de Taină — a instituit sfânta și dumnezeiasca Liturghie (Lc. 22, 19—20). Dumnezeiasca Scriptură ne evocă practica originară a săvârșirii Euharistiei (Mt. 26, 26—28 ; Mc. 14, 22—24 ; I Cor. 11, 23—26). Primii creștini se adunau la frângerea pâinii, o slujire cultică a pomenirii celei din urmă cine a Domnului (F. Ap. 2, 42). Această slujbă, după modelul și porunca Mântuitorului se săvârșește și astăzi. În acest sens s-a putut explica și înțelege dumnezeiasca Liturghie⁷⁸⁹. Liturghia este, potrivit și numelui, cult sau slujbă comună, publică. În revelația nou-testamentară chiar conceptul de liturghie este folosit și cu sensul de ofrandă, pe care preotul o aduce lui Dumnezeu în cadrul cultului (Lc. 1, 23 ; Evr. 10, 11) și slujbă sau slujire a poporului (I Cor. 9, 12 ; Rom. 13, 6 ; 15, 27) ; dar întâlnim acest cuvânt și cu accepțiunea de propovăduire a Evangheliei, a lui Dumnezeu. Sf. Ap. Pavel se considera un liturg : «εις τὸ εἶναι μὲ λειτουργὸν Χριστοῦ Ἰησοῦ εἰς τὰ ἔθνη ἱερουργῶντα τὸ Ἐυαγγέλιον τοῦ Θεοῦ» (Rom. 15, 16). Dumnezeiasca Liturghie este o împlinire și o lucrare a preoției lui Hristos, Arhiereul cel veșnic, este o lucrare a lui Dumnezeu în comunitatea creștină.

Pentru viața spirituală a creștinilor Sf. Liturghie reprezintă punctul culminant și, în același timp, drumul ideal către slava divină. Liturghia este «locul școlii spiritualității», este izvor și centru a spiritualității creștine și este deplinătatea în ce privește experiența și cunoașterea cuprinsului credinței. Dumnezeiasca Liturghie este «spațiul privilegiat al parusiei liturgic-sacramentale a Domnului... este unica

789. Dintre celebrele comentarii ale Sfintei Liturghii vezi : Nicolae CABASILĂ, *Explicarea Sfintei Liturghii*, P. G. 150, 368—492, trad. rom. Ene BRANIȘTE, București, 1946 ; SALAVIELLE : *Explication de la divine Liturgie*, Paris — Lyon 1943 și 1967 ; J. M. HUSSEY, P. A. Mc. NULTY, *Commentary on the divine Liturgy*, Londres 1960 ; R. BORNERT, *Les commentaires byzantins de la divine Liturgie*, Paris 1966 ; Episcop Dr. Vasile COMAN, *Cuvântări liturgice*, Oradea 1973 ; Pr. D. STĂNILOAE, *Spiritualitate...*, p. 107—417.

teofanie, este cerul pe pământ, bucuria creației față de Creator»⁷⁹⁰. Liturghia ca Slujbă euharistică nu este numai o Taină între cele șapte, ci ea reprezintă inima întregii existențe sacramentale. Întreaga viață sacramentală și liturgică este rânduită și așezată în legătură cu Sf. Liturghie. Liturghia este punctul central și temelia întregii lucrări liturgice în Biserică⁷⁹¹.

Sf. Liturghie este o cină a iubirii creștine. «Sfânta Liturghie rezumă, în chip minunat, întreaga Evanghelie a iubirii»⁷⁹². Cina din Vechiul Testament, care se ținea în amintirea salvării poporului ales din robie, Mântuitorul a înlocuit-o cu Cina Noului Legământ la care participă și se hrănesc din ea toți cei care doresc să scape din robia păcatului. La cina vechi-testamentară puteau participa doar fiii lui Israel, la Cina euharistică participă toți cei care mărturisesc credința în Hristos Fiul lui Dumnezeu cel întrupat. Cina și jertfa Mântuitorului Hristos se săvârșește nu doar o dată pe an, ci se actualizează de-a pururi pe sfintele altare în cadrul Sfintei Liturghii.

În viața și spiritualitatea ortodoxă Sfânta Liturghie este o «epifanie de realități succesive care compun opera mântuitoare a lui Hristos»⁷⁹³, este o descoperire și împărtășire a lucrării mântuitoare a Domnului. «În celebrarea liturgică avem tainica întâlnire reală cu Hristos»⁷⁹⁴. Dumnezeuasca Liturghie este izvor și pisc al vieții creștine⁷⁹⁵, lucrarea liturgică este comuniunea tainei Dumnezeului celui viu revelat în Hristos-Domnul nostru.

Problema liturgică a timpului nostru este de a reda Liturghiei sensul ei teologic și teologiei dimensiunea sa liturgică⁷⁹⁶. Condiția sine qua non a înțelegerii Bisericii este cunoașterea și înțelegerea Sf. Liturghii⁷⁹⁷, căci Liturghia este cale și lumină pentru înțelegerea tainei și lucrării Bisericii. «Liturghia este o lucrare dumnezeiască care urmă-

790. Episcop Dr. Laurențiu STREZA al Caransebeșului, *Valențe ale misterului cultic în Sfânta Liturghie*, în «TEOLOGIE, SLUJIRE, ECUMENISM», Sibiu 1996, p. 110.

791. Erzbischof Michael STAIKOS, Metropolit von Austria, *Quellen orthodoxer Spiritualität*, p. 7, 9, 14.

792. Diac. Prof. Dr. Nicolae BALCA, *Importanța catehetică a Sf. Liturghii*, în «Biserica Ortodoxă Română» nr. 1—2/1958, p. 197.

793. Al. SCHEMANN, *L'Eucharistie...*, p. 249.

794. Episcop Dr. Laurențiu STREZA, *op. cit.*, p. 120.

795. Pierre-Marie GY, *La Liturgie entre fonction didactique et la mystagogie*, în «La Maisson-Dieu» 177/1989, p. 5.

796. Idem, *Theologie and Liturgy*, în «Church World, Mission», St. Vladimir's Seminar Press, Crestwood 1979, p. 146; C. ANDRONIKOF, *Le sens de la liturgie...*, p. 89.

797. Pr. Dr. Ilarion FELEA, *Sfânta Liturghie și predica*, în «Revista teologică» nr. 11/1929, p. 317; Diac. Prof. Dr. N. BALCA, *Importanța catehetică a Sfintei Liturghii...*, p. 201.

rește să ne facă pe toți subiecte ale Sfințelor Taine»⁷⁹⁸. Liturghia Bisericii noastre își are izvorul și puterea în Cina cea de Taină, în Liturghia săvârșită de Sfinții Apostoli și de creștinii primelor veacuri creștine, Liturghie ce a fost transmisă de Sfinții : Ioan Gură de Aur, Vasile cel Mare și Grigorie Dialogul.

Schema fundamentală a Sfintei Liturghii trebuie să o înțelegem din evocarea arătării Mântuitorului înviat celor doi ucenici : Luca și Cleopa spre Emaus. Cei doi vorbeau despre «*Iisus Nazarineanul, Care era prooroc puternic în faptă și în cuvânt înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor*» (Lc. 24, 19). Deși Domnul le explica, mergând pe cale, Scripturile ei nu L-au cunoscut până când Domnul a luat pâinea, a binecuvântat-o și a frânt-o (Lc. 19, 30—31). Din această revelație înțelegem că predica își descoperă puterea și sensul ei numai atunci când ea face parte constitutivă, când se înfățișează «un tot organic și unitar cu Sf. Liturghie... când predica este trăită liturgic, în atmosfera sacramentală a Sf. Liturghii, în lumina prezenței euharistice a Mântuitorului»⁷⁹⁹. Numai Sf. Liturghie oferă mediul sacramental propice și optimal pentru primirea și înțelegerea cuvântului divin de către comunitatea celor botezați.

Sf. Iustin Martirul și Filosoful ne-a lăsat cea dintâi descriere (în Apologia I-a, cap. 67, scrisă la jumătatea secolului II) a cultului divin din Biserica primară. Din această relatare cunoaștem precis și clar, că propovăduirea făcea parte integrantă din Sf. Liturghie. Sf. Liturghie ni-l înfățișează pe Hristos împlinind slujirea sa de profet, care învață permanent prin cuvânt și faptă, căci aici se reînnoiește activitatea învățătoarească a Mântuitorului. Glasul Lui, deși ascuns, este mereu transmis, comunicat și prezent prin acela al trimișilor Săi care grăiesc prin pericopele Apostolului și ale Evangheliei.

798. Magistr. Ion BRIA, *Aspectul dogmatic al Sfintei Liturghii*, în «*Ortodoxia*» nr. 3/1957, p. 418.

799. Pr. Dr. Ilarion FELEA, *Stânta Liturghie și predică*, în «*Revista teologică*» nr. 11/1929; Pr. Prof. Dr. Grigorie CRISTESCU, *Predică și predicator*, în «*Studii teologice*» nr. 3-4/1950, p. 155. Despre legătura între predică și Liturghie vezi: BASOTTI, *Wort Gottes und Liturgie*, în «*Anima*» nr. 10/1955, p. 284—292; Idem, *Christliches Mysterium und Wort Gottes*, în «*Anima*», nr. 648; Karl RAHNER, *Wort und Eucharistie*, în «*Anima*» nr. 405; G. MARTIMORT, *Gott im Dialog mit seinem Volk*, «*Anima*» nr. 482; A. ADAM, *Die meßpredigt als Teil der eucharistischen Liturgie*, în Th. MAAS—EWERD, *Gemeinde im Herrenmacht, Zur Praxis der Meßfeier*, Einsiedeln—Zürich—Wien 1976, p. 242—250; L. BOUYER, *Das Wort Gottes lebt in der Liturgie*, în «*Das Wort Gottes und die Liturgie*», p. 76—94; EISENBACH G. J. C., *Die Gegenwart Christi...*, p. 512; O. NUßMANN, *Die Messe als Einheit von Wortgottesdienst und Eucharistiefeler*, 1977, p. 144; Pr. Prof. Dr. M. BASARAB, *Scriptură și Liturghie*, în «*Mitropolia Banatului*» nr. 7—9/1981, p. 462—484; Albert DAMBLON, *op. cit.*, p. 125—126

În unele studii sau articole, influențate de teologia occidentală, s-a strecurat separarea dintre cuvânt și Taine, făcându-le astfel două obiecte de studiu independente unul de altul. Legătura dintre cuvântul lui Dumnezeu și Sfintele Taine este profund subliniată și de faptul că pe fiecare Sf. Masă a altarelor ortodoxe se află Hristos euharistic, în Sfântul Chivot, dar se află și Sf. Evanghelie care cuprinde mesajul divin comunicat în istorie.

Sf. Liturghie este un cuvânt în lucrare, este o imagine vorbită, este proclamarea unor lucruri nădăjduite, care prin credință pot fi cunoscut. Liturghia este o imagine anticipată a Împărăției lui Dumnezeu, dar este în același timp și cuvânt profetic⁸⁰⁰, este un cuvânt de dincolo, ca să lucreze la transformarea lumii acesteia într-un paradis. Liturghia apare ca o «respirație a trupului tainic»⁸⁰¹. Dumnezeiasca Liturghie apare ca un loc și mijloc de întâlnire a omului cu Dumnezeu și a credincioșilor întreolaltă.

Sf. Maxim Mărturisitorul prezintă întreaga Sf. Liturghie ca un urcuș treptat al credincioșilor spre culmea unirii cu Hristos, realizată în împărtășire: «Și harul Sfântului Duh, care este pururea prezent în mod nevăzut, dar în mod special mai ales în timpul sinaxei liturgice, preface, transformă și remodelează cu adevărat pe fiecare din cei prezenți, conducându-i spre o calitate mai dumnezeiască, proporțional cu el însuși și spre ceea ce se indică prin Tainele ce se săvârșesc, chiar dacă acela nu simte, fiind încă prunc în Hristos și nu poate vedea adâncul celor ce se săvârșesc și harul indicat prin sfintele simboluri ale mântuirii care lucrează în el și-l călăuzește de la cele mai apropiate până la sfârșitul tuturor»⁸⁰². Dumnezeiasca Liturghie este «*un fel de trăire a cerului pe pământ. Îl primim pe Hristos, ca o anticipare*»⁸⁰³.

Liturghia este o mistagogie, o inițiere tainică, care tâlcuiește sensul adânc al iconomiei mântuirii. Ea are puterea de a deschide cuvintele dumnezeieștii Scripturi și constituie mijlocul de a face să trăiască Logosul pe pământ⁸⁰⁴. Viața liturgică a Bisericii Ortodoxe este o sinteză a întregii credințe trăite. Deseori viața liturgică, în general, și Litur-

800. Jean Philippe RAMSAYER, *La Parole et l'image*, p. 100 la Nicolas OZOLINE, *L'icône. Antropologie et complémentarité de l'image par rapport au geste et à la parole liturgique*, în «Gestes et paroles dans les diverses familles liturgiques. Conférence Saint Serge XXIV-e Semaine d'études liturgiques», Centro liturgico Vincenzino Roma 1978, p. 170.

801. Idem, *op. cit.*, p. 177.

802. SF. MAXIM MĂRTURISITORUL, *Mistagogia* P. G. 91, 704; Pr. D. STĂNILOAE, *Scrieri. Partea întâi*, București 1983, p. 372.

803. Sorin DUMITRESCU, *7 Dimineți cu Părintele STĂNILOAE*, Ed. Anastasia, București 1993, p. 262.

804. Magistr. Ion BRIA, *Aspectul dogmatic...*, p. 422.

ghia, în special, au constituit singura școală de teologie, o școală înaltă a spiritualității creștine pentru poporul creștin⁸⁰⁵. Credincioșii ortodocși au învățat, în decursul veacurilor, dreapta credință, dogmele creștine, toate învățăturile Bisericii ascultând și participând cu evlavie la Sf. Liturghie. Așa prin ascultarea cuvintelor «vieții celei veșnice» și, de asemenea, prin împărtășirea cu Sf. Taine au progresat neîncetat în urcușul lor duhovnicesc.

Liturghia Bisericii Ortodoxe este teologia adevărată, adică rugăciunea sau religia trăită, actualizată. În slujirea Liturghiei preotul slujitor și credincioșii participanți ca făpturi create se unesc cu Creatorul necreat. Liturghia este taina adevărului, este putere care cuprinde întregul organism uman prin Logosul divin și prin Duhul Sfânt. Liturghia este loc și ocazie, prin excelență, unde se manifestă această putere, legătura dintre Dumnezeu și om, adică credința în act⁸⁰⁶. Mesajul credinței se descoperă și se apropie de noi cel mai mult posibil în atmosfera liturgică.

Potrivit gândirii și simțirii ortodoxe Liturghia nu-i o simplă informație asupra credinței, ci este «credința Bisericii în act, credința mărturisită și săvârșită ca relație a lui Dumnezeu cel viu. Ea este doctrina despre Dumnezeu, care se întâlnește ca o comuniune cu El. Ea este doctrină a Bisericii care devine experiența eclesială cea mai autentică, experiență în sensul în care Părinții Bisericii au înțeles-o»⁸⁰⁷. Comuniunea ce se creează în atmosfera liturgică ajută ca dimensiunea didactică a credinței să transforme cunoașterea intelectuală în cunoaștere duhovnicească și apoi în doxologie și cuvânt de laudă aduse lui Dumnezeu. Liturghia este comuniune prin excelență, prin cele două brațe puternice ale sale: primirea cuvântului divin și cuminecarea cu Sf. Taine⁸⁰⁸. În Sf. Liturghie Dumnezeu vine la om, iar omul se apropie de Dumnezeu. Sf. Liturghie este fundamental «o pedagogie»⁸⁰⁹, slujba publică întemeiată de Hristos-Domnul este dreptar și îndrumătoare a vieții noastre.

În bogăția și structura ei divină inspirată Liturghia cuprinde deodată: harul cuvântului și al rugăciunii, taină și jertfă, rit și simbol, icoană și psalmodie⁸¹⁰. În cadrul și în atmosfera cultului divin ortodox, «învățătura se transformă în rugăciune, iar rugăciunea este o învăță-

805. Diac. Prof. Dr. N. BALCA, *op. cit.*, p. 200; Prof. Dr. Ilie Dan CIOBOTEA, *Le rôle de la Liturgie...*, p. 218.

806. C. ANDRONIKOV, *Le sens...*, p. 171, 189.

807. Prof. Dr. Ilie Dan CIOBOTEA, *op. cit.*, p. 219.

808. Pr. Prof. Dr. Ion BRIA, *Curs...*, vol. I, p. 95.

809. Marcel JOUSSE, *L'antropologie du geste...*, vol. I, p. 129.

810. Pr. Prof. Dr. C. GALERIU, *Mărturisirea dreptei credințe...*, p. 25.

tură»⁸¹¹. Săvârșirea jertfei euharistice și propovăduirea cuvântului de la începutul Creștinismului au fost nedespărțite și așa s-au păstrat în cadrul și structura Sf. Liturghii.

Sf. Apostoli au pus dintru început propovăduirea cuvântului cu rugăciunea, ca două realități care se solicită și se întregesc una pe alta. Ei «stăruiau în rugăciune și în slujirea cuvântului» (F. Ap. 6, 4). Și timpul nostru ne cheamă să dăm importanță cuvenită ambelor realități, după modelul apostolic, să se revină la această practică. Aceste două realități se reflectă și în dumnezeiasca Liturghie : partea kerygmatică și cea euharistică. Ele sunt inseparabile și complementare. Biserica trăiește prin și din cuvântul lui Dumnezeu care este «*viu și rămâne în veac*» (I Pt. 1, 23) și prin pâinea euharistică și paharul vieții, adică merindea cea veșnică. Sensul și legitimitatea preoției este săvârșirea Euharistiei împreună cu celelalte Taine și propovăduirea cuvântului mântuirii.

Întotdeauna Tainele au fost alături și în legătură cu propovăduirea sau Liturghia cuvântului, dar ele nu se pot identifica și nici nu se pot substitui reciproc⁸¹². Prin fiecare Taină se oferă omului o putere, care trebuie să fie secundată și de efortul sau participarea personală, ca această putere să odrăsească. Această lucrare de sensibilizare și îndrumare pentru împreună lucrare a omului cu harul sacramental se poate face prin predică. Pentru aceasta s-a păstrat în cadrul cultului liturgic această articulare organică între cuvânt și Taine. Predica este și a fost mereu «piesă sau element al cultului»⁸¹³. Deși este parte constitutivă a cultului, propovăduirea nu este ritual, ci cuvânt, descoperire și expresie a unei înțelegeri existențiale. Lucian Blaga⁸¹⁴ vorbind despre bipolaritatea spiritualității ortodoxe, catolice și protestante scria că : anvonul este la catolici un fel de tribună militantă, la protestanți este catedră, iar la ortodocși «nu e decât o anexă a cultului». De acolo părintele dă sfaturi și îndemnuri familiare, dă cuvinte-sămânță, care le aruncă în ogorul sufletesc. Expresia «anexă a cultului» o înțelegem ca o realitate legată organic cu atmosfera de evlavie și de rugăciune a cultului divin și nu ca ceva detașat de cult.

811. Pr. Prof. E. BRANIȘTE, *Cultul ortodox ca mijloc de propovăduire a dreptei credințe, a dragostei, păcii și a bunei înțelegeri între oameni*, în «Studii teologice» nr. 9—10/1953, p. 632.

812. Pr. Lector Dr. D. RADU, *Caracterul eclesiologic...*, p. 344—345.

813. Pr. Prof. Dr. Nicolae NECULA, *Cultul divin, mijloc de apărare a dreptei credințe*, în «Glasul Bisericii» nr. 9—12/1976, p. 904.

814. Lucian BLAGA, *Opere, vol. 9, Trilogia culturii*, Ed. Minerva, București 1985, p. 220—221.

5.1. Scopul didactic al cultului divin

Totalitatea actelor și rânduielilor religioase, săvârșite în cadrul adunării creștine, formulate și păstrate cu sfințenie de către Biserică formează cultul divin. Cultul s-a născut din necesitatea sau setea oamenilor de a se împărtăși cu ceea ce este sfânt, realitate pe care ei o resimt înainte de a o înțelege⁸¹⁵. Trimișii la Constantinopol ai prințului Vladimir al Kievului (sec. X) relataseră astfel despre unicitatea slujbei creștine ortodoxe: «Grecii ne-au condus acolo unde ei slujesc Dumnezeuului lor și noi nu știam, dacă noi suntem în cer sau pe pământ, căci pe pământ nu există o așa privire și frumusețe. Numai aceasta știm noi, că acolo Dumnezeu este cu oamenii, și slujba (cultul) lor este mai bună ca în toate celelalte țări. Noi nu putem să uităm această frumusețe, căci nici un om care a gustat dulceața acestei participări nu mai poate lua după aceea amărăciunea»⁸¹⁶. Cultul liturgic ortodox «este în mare măsură kerygmatic»⁸¹⁷, cultul bisericesc a fost numit, în mod semnificativ: «cerul pe pământ»⁸¹⁸, ca o manifestare a frumuseții lumii spirituale.

În viața și spiritualitatea Bisericii Ortodoxe cultul divin ocupă un loc central, căci el este inima sau centrul vieții religioase, este însăși viața Bisericii⁸¹⁹. Cultul divin cuprinde toate actele care îl pun pe om în legătură cu Dumnezeu, dovedind cinstirea pe care o datorează omul lui Dumnezeu și aceste acte mijlocesc sfințirea omului sau dăruirea harului dumnezeiesc⁸²⁰. Datorită însemnătății cultului creștin George Florovsky a numit Creștinismul «*Religie liturgică*»⁸²¹. Cultul reprezintă proclamarea lucrării mântuitoare a lui Dumnezeu. Această proclamare este cuprinsă în fiecare act al cultului bisericesc, începând cu Botezul⁸²² și culminând cu Sfânta Împărtășanie.

815. Al. SCHMEMANN, *L'eucharistie...*, p. 60.

816. Polnoe SOBRANIE, *Russkich Letopisey, T. 1*, 108, la K. C. FELMY, *op. cit.*, p. 114.

817. Raportul Secțiunii Dogmatice a CONFERINȚEI FACULTĂȚILOR de TEOLOGIE ORTODOXĂ, București 12—17 august 1996, în «Vestitorul Ortodoxiei» nr. 161—162 august 1996, p. 5.

818. S. BULGAKOFF, *Ortodoxia*, p. 168.

819. Pr. Prof. Dr. Nicolae NECULA, *op. cit.*, p. 901.

820. Pr. Prof. E. BRANIȘTE, *Liturgica generală*, Editura Institutului biblic și de misiune al B.O.R., București 1989, p. 91; Pr. Prof. Dr. Liviu STREZA, *Cinstirea lui Dumnezeu. Cultul divin și formele lui*, în vol. «Credința ortodoxă și viața creștină», Sibiu 1992, p. 259.

821. G. FLOROVSKY, *The Elements of Liturgy*, p. 53 la C. K. FELMY, *Orthodoxe Theologie...*, p. 127.

822. Nikos NISSIOTIS, *Comunicarea cultică și intercomuniunea*, în «Mitropolia Banatului» nr. 4—6/1964, p. 179; Pr. Prof. Dr. Liviu STREZA, *Botezul în diferite rituri creștine*, în «Ortodoxia» nr. 1/1985, p. 120 u.

Cultul divin este mereu o lucrare a lui Dumnezeu și a Bisericii, el are, în același timp, o dimensiune dialogală și trinitară. Este în același timp sfințirea omului și preamărirea lui Dumnezeu. Dumnezeu lucrează mântuirea prin Hristos, în Duhul Sfânt, și Biserica laudă pe Dumnezeu și se îndreaptă spre oameni prin Hristos în Duhul Sfânt⁸²³. Astfel spiritualitatea liturgică este plină de dinamism, căci Duhul lui Dumnezeu este Cel care animă și însuflețește întreaga lucrare a Bisericii. Cultul divin nu este ceva static, ci mereu în mișcare, în înaintare spre tron⁸²⁴, spre împărăția cerurilor, spre comuniunea cu Dumnezeu.

Cultul divin are un întreit scop⁸²⁵ :

a. *latreutic*, adică de preamărire a lui Dumnezeu, dimensiunea doxologică a tuturor rânduielilor bisericești ;

b. *harismatic*, căci prin slujbele bisericești, mai ales prin Sf. Taine, se împărtășește harul dumnezeiesc mântuitor, care sfințește viața omului ;

c. *didactic* sau *catehetic*.

Scopul didactic sau edificator al cultului divin este un scop complex. Prin acest scop se realizează luminarea și instruirea credincioșilor în învățătura creștină ortodoxă și în mod implicit promovarea virtuților creștine. De aceea în tradiția ortodoxă Sf. Evanghelie face parte din cultul divin, nu doar ca ceva citit, ci chiar ca o carte (la Sf. Liturghie, Botez, Maslu ș.a.). «Evanghelia, ca și carte, este icoana verbală a manifestării și rămănerii printre noi a lui Hristos. Este înainte de toate icoana învierii»⁸²⁶. Pe coperta din față este reprezentată învierea, iar pe cea de-a doua răstignirea Mântuitorului. Acestei cărți i se acordă o venerare asemenea icoanei sau altarului, ba chiar mai mult, căci ea cuprinde cuvintele lui Dumnezeu. Cu această carte se binecuvintează poporul, se tămâiază, se sărută, se cinstește de către credincioși.

Cultul divin reprezintă în Biserica Ortodoxă hrană pentru minte, putere care înaripează sufletele credincioșilor⁸²⁷. Întreaga rânduială a cultului divin ortodox este o «*admirabilă propovăduire, cateheză*»⁸²⁸, cultul ne apare ca o cale specială de cunoaștere și de predicare a Sfintei Scripturi. Cultul divin, prin formele și rânduielile sale, contribuie el

823. Pr. Prof. Dr. Philipp HARNONCOURT, *op cit.*, p. 254.

824. Pr. Prof. Ion BRIA, *Destinul Ortodoxiei*, Institutul biblic și de misiune ortodoxă al B.O.R., București 1989, p. 368.

825. Pr. Prof. Dr. Liviu STREZA, *Cinstirea lui Dumnezeu...*, p. 261—262.

826. Al. SCHMEMANN, *L'eucharistie...*, p. 70.

827. Teoclit DIONISIANUL, *Ortodoxia azi*, în «Euthyme» decembrie 1986 ; «Orthodoxos Typos» nr. 734, 6 martie 1987, trad. Diac. Asist. Ioan I. ICĂ, în «Mitropolia Ardealului» nr. 3/1988, p. 116.

828. Pr. Prof. Dr. C. GALERIU, *Preoția, taină...*, p. 310.

însuși la propovăduirea sau descoperirea adevărilor mântuitoare, căci el are un bogat conținut doctrinar⁸²⁹. Există deci o propovăduire a slujbelor, a imnelor, simbolurilor și actelor liturgice, căci conținutul acestora este preluat tot din Revelația dumnezeiască⁸³⁰. În minunate imne și alte texte liturgice sunt cuprinse și exprimate sub forma cântării și rugăciunii adevăruri ale credinței noastre creștine. Cuvântul cultic este cuvântul lui Dumnezeu și acesta durează și lucrează la mântuirea oamenilor.

Cultul nu poate fi înlocuit și nici anulat de către predică, ea nu se poate substitui altor căi de sfințire. Predica este parte integrantă a cultului divin⁸³¹. Între cult și predică există un raport de complementaritate și de reciprocitate. Cultul are și o dimensiune didactică-învățătoarească, și prin predică va putea primi cultul divin, căldura și lumina necesare înțelegerii sale. Prin predici și cateheze preotul este îndatorat să facă o educație liturgică a credincioșilor, ca ei să înțeleagă și să se folosească prin participarea la sfintele slujbe.

Cultul divin, în general, și Sf. Liturghie, în special, înfățișează în esență istoria mântuirii, taina lui Hristos, taina Bisericii⁸³². Este un bogat și neprețuit tezaur de doctrină, o cateheză vie și eficientă. Sf. Liturghie este «taina adunării»⁸³³, care a fost rânduită de însuși Hristos-Domnul. El care a venit să ne mântuiască «și ca să adune laolaltă pe fiii lui Dumnezeu cei împrăștiați» (In. 11, 52). Liturghia, se poate afirma, este ea însăși o predică vie care prezintă credincioșilor adevărurile credinței. Imnele liturgice luminează pe credincioși cu învățătura creștină și îi integrează în ea printr-o participare activă. Liturghia este un «minunat catehism popular»⁸³⁴, sau «marele catehism și dogma vie a Bisericii noastre»⁸³⁵. Deci în cadrul Liturghiei se vestește cuvântul lui Dumnezeu, dar chiar ea, în totalitatea ei este «recapitulare a puterii de evanghelizare»⁸³⁶, e o propovăduire a cuvântului divin.

829. Pr. Prof. Dr. Nicolae NECULA, *op. cit.*, p. 902.

830. Pr. Dr. Gheorghe DRĂGUȘIN, *Propovăduirea cuvântului și cultul în Biserica Ortodoxă*, în «Studii teologice» nr. 3—4/1975, p. 245; Pr. Asist. Nicolae DURĂ, *Cultul Bisericii Ortodoxe și propovăduirea învățăturii creștine*, în «Mîtropolia Ardealului» nr. 9—10/1985, p. 592 u.

831. Pr. Prof. Dr. C. GALERIU, *Preoția, taină...*, p. 309.

832. Evangelos THEODOROU, *op. cit.*, p. 70.

833. Al. SCHMEMANN, *Euharistia*, p. 20.

834. G. LEFEBVRE, *Liturghia*, ed. V, 1936, p. 173, la Pr. E. BRANIȘTE, *Cultul ortodox...*, p. 783; Pr. Lector Dr. Gabriel POPESCU, *Predică și predicator în Biserica Ortodoxă Română*, în «Biserica Ortodoxă Română», nr. 1—2/1971, p. 93. Funcția didactică a Liturghiei, căzută oarecum în uitare, a fost redescoperită și în Biserica contemporană apuseană, Cf. Pierre-Marie GY, *op. cit.*, p. 11.

835. Diac. Prof. Dr. N. BALCA, *op. cit.*, p. 202.

836. C. ANDRONIKOF, *La dynamique...*, p. 25.

În decursul anului bisericesc aproape tot Noul Testament (afară de Epistola către Filimon și Apocalipsă) este prezentat în cadrul liturgic. De asemenea, numeroși Psalmi și fragmente vechi-testamentare (paremii) sunt citite în Biserică. Prin intermediul Sf. Taine și a cultului divin, în general, se propovăduiește și se tâlcuiește cuvântul mântuirii.

Creștinismul răsăritean a considerat și a tratat Liturghia ca fiind un izvor și un criteriu pentru credință și pentru morală. În anumite etape istorice viața liturgică a servit, în mod practic, ca sursă de cunoaștere a Scripturilor creștine. Ea era mijlocul unei lucrări unice, în același timp estetică, intelectuală, muzicală, poetică și vizuală. Varietatea și bogăția Liturghiei a făcut-o un substituent al predicii și învățaturii⁸³⁷. Dimensiunea învățătoarească a cultului divin, în general, și al Sf. Liturghii, în special, a fost o realitate durabilă, care a hrănit duhovnicește pe fiii Bisericii veacuri de-a rândul.

5.2. Liturghia cuvântului și Liturghia euharistică

Fiecare Sfântă Liturghie este un prilej și mijloc de înaintare spre împărăția Sfintei Treimi. Hristos însuși ne conduce spre această împărăție prin învățatură, prin pildă și prin puterea Sa⁸³⁸, care ni se dăruiește prin Sf. Taine. Întreaga dumnezeiască Liturghie este viața lui Hristos și întâlnirea cu El, comuniunea cu El mai întâi prin cuvântul descoperit de Logosul întrupat și apoi prin însuși Trupul și Sângele Lui. Cele două vohoduri de la Liturghie subliniază aceasta.

Sf. Liturghie este compusă din două părți: slujba cuvântului și slujba euharistică, care sunt strâns legate între ele, încât ele formează o singură slujbă divină. Cuvântul vestește și pregătește Euharistia, de aceea «Liturghia Tainei euharistice urmează Liturghiei cuvântului și nu invers..., căci Liturghia Tainei cere o pregătire»⁸³⁹. Liturghia cuvântului se împlinește în și prin Liturghia euharistică, care este Taina tainelor ce poate singură să transforme cuvântul dintr-un mesaj despre Iisus într-o participare adevărată și reală la viața divină⁸⁴⁰. În prima parte a Liturghiei ne împărtășim cu Cuvântul și apoi, în partea a doua, ne împărtășim cu Trupul și Sângele lui Hristos. Sf. Liturghie ne amin-

837. Jean MEYENDORFF, *The Liturgy: a clue to Orthodoxy*, în «Orthodox Theology and Diakonia», Hellenic College Press, Brookline, Massachusetts 1981, p. 86—87 la Prof. Dr. Dan Ilie CIOBOTEA, *La Liturgie...*, p. 219.

838. Pr. D. STĂNILĂOAE, *Spiritualitate și comuniune...*, p. 434.

839. Mr. Jan ANCHIMIUC, *Ministry of the Eucharistic liturgy and the ministry of the «Liturgy after the liturgy»* în Orthodox Theological Education, World Council of Churches, Geneva 1978, p. 18, la Pr. Prof. Dr. C. GALERIU, *Preoția...*, p. 309—310.

840. J. BRECK, *op. cit.*, p. 19.

tește în această formă cuvântul Domnului, de la Cina cea de Taină, înainte de ai împărtăși pe Apostoli, a zis: «*Acum voi sunteți curați, pentru cuvântul pe care vi l-am spus*» (In. 15, 3). Liturghia este cuvânt viu, nu este spectacol. Cuvântul înnoiește și se înnoiește în om, este cuvânt viu, fiindcă este energie dumnezeiască⁸⁴¹. Sf. Liturghie ne arată în mod lămurit locul și semnificația cuvântului, a propovăduirii în dobândirea mântuirii. Cele două părți constitutive ale Liturghiei: cea a cuvântului și cea euharistică se împărtășesc din Același Hristos Logos intrupat și din jertfa Fiului lui Dumnezeu înomenit. De aceea jertfa liturgică se numește «*jertfă cuvântătoare* = λογική λατρεία pentru că preotul săvârșește aducerea darurilor slujindu-se numai de cuvinte sfințitoare. Preotul conlucrează la împlinirea ei nu prin faptă, ci numai prin cuvintele rugăciunii»⁸⁴². În Liturghia Sf. Ioan Gură de Aur se întâlnește de trei ori această expresie (o dată la epicleză și de două ori în cadrul dipticelor), iar în Liturghia Sf. Vasile cel Mare această expresie se întâlnește o dată⁸⁴³.

Cea dintâi parte a Liturghiei, numită a cuvântului își are originea în slujba sinagogală, în cadrul căreia se citea cuvântul sfânt din Lege și din Prooroci. Textele acestea, deși erau scrise pe pergamente și se păstrau cu evlavie în sinagogă, cuvintele erau rostite oral, căci ele fuseseră memorizate. Liturghia cuvântului sau a catehumenilor comunică Scriptura așa cum a fost ea înțeleasă și trăită în istorie de către trupul tainic al Domnului și în cadrul haric al Liturghiei se interpretează făcându-se actuală pentru creștinii de azi, Liturghia cuvântului este o condiție de bază pentru aducerea jertfei euharistice și pentru împărtășire. Iar în Liturghia euharistică credincioșii trăiesc momentul Rusaliilor, al invocării Duhului Sfânt, Cel care conduce Biserica la tot adevărul⁸⁴⁴. Hrănirea și conducerea credincioșilor spre împărăție se face prin propovăduire și Sfintele Taine.

Începutul Liturghiei are menirea de a pregăti comunitatea drept credincioșilor prin înălțarea sufletească susținută de cântarea de laudă a sfințeniei lui Dumnezeu, pentru a se crea atmosfera adecvată pentru primirea învățaturii lui Hristos. Credincioșii pot primi și înțelege învățătura lui Hristos numai având mințile înălțate și curățite de gândurile străine și de păcate, sfințite din apropierea de Dumnezeu prin

841. Părintele Rafael NOICA, *Despre cuvânt*, la Arhim. Ioanichie BĂLAN, *Convorbiri duhovnicești cu teologi ortodocși din străinătate*, Ed. Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași 1995, p. 164, 179.

842. Nicolae CABASILĂ, *Tălcuirea dumnezeieștii Liturghii*, p. 110.

843. În edițiile românești în uz ale Liturghierului românesc 1974, 1987 este folosită expresia «slujbă duhovnicească». Pr. Prof. Dr. Petre VINTILESCU, *Expresiunea slujbă cuvântătoare din Liturghierul român*, București 1939, p. 3.

844. Pr. Prof. Dr. Mircea BASARAB, *Scriptură și Liturghie...*, p. 463.

lauda sfințeniei Lui ⁸⁴⁵. Comunicată într-o asemenea atmosferă harică și înălțătoare, învățătura creștină a condus veacuri de-a rândul și va conduce până la sfârșitul veacurilor pe credincioși la o viață mai curată și mai luminată.

Liturghia cuvântului sau a învățării are rostul să ajute pe cei mai puțin știutori despre rolul și sensul Liturghiei, să-i apropie sufletește de ea pe cei mai înstrăinați sau care sunt indiferenți. Această parte a Liturghiei hrănește sufletul cu predicarea mesajului mântuirii, lucrare ce se realizează prin Taina euharistică.

Vohodul mic este o comemorare a ieșirii Mântuitorului la propovăduire, dar și o ieșire continuă la învățarea noastră. Slujirea de propovăduitor al împărăției cerești o săvârșește Hristos până la sfârșitul lumii prin sfinții Săi slujitori. Evanghelia în biserică este imaginea vie și activă a lui Hristos, este purtătoarea cuvintelor și faptelor mântuitoare ale Domnului, care sunt mereu lucrătoare și actuale. Evanghelia este o icoană cuvântătoare, cu chipul cel înviat al lui Hristos, este însuși Mântuitorul în mijlocul credincioșilor Săi. Evanghelia este cartea cărților, care se transformă totdeauna în putere, viață și sfințire ⁸⁴⁶. Cuvântul Său este o realitate care se comunică credincioșilor. Lumina purtată înaintea Evangheliei la vohod ne amintește de Sf. Ioan Botezătorul, dar subliniază și lumina cuprinsă în Evanghelie ⁸⁴⁷. Vohodul cel mic este o oarecare întâlnire a noastră cu Hristos, un Hristos care ni se descoperă ca Învățător.

Sf. Scriptură însuflețește Liturghia și o conturează. Elementul biblic este partea constitutivă cea mai importantă a formei Liturghiei ⁸⁴⁸. Biserica a rânduit în mijlocul Sf. Liturghii și a unor Sf. Taine: Apostolul și Evanghelia povățuitoare și învățătoare, fiindcă «*Dumnezeu a binevoit să mântuiască pe cei ce cred prin nebunia propovăduirii*» (I Cor. 1, 21). Citirile scripturistice din cadrul Sf. Liturghii au menirea să evite o teologie abstractă și mai ales să discearnă continuitatea unui sens duhovnicesc în desfășurarea Revelației ⁸⁴⁹. În cadrul sacramental al Sf. Liturghii și a Sf. Taine se împărtășește cuvântul lui Dumnezeu. Acest cuvânt este actualizarea — prin puterea Sfântului și de viață

845. Pr. D. STĂNILOAE, *Spiritualitate și comuniune...*, p. 191.

846. S. BULGAKOFF, *Cerul pe pământ*, în «*Raze de lumină*» 1933, p. 48; Pr. D. STĂNILOAE, *op. cit.*, p. 394; Pr. Prof. Ilie MOLDOVAN, *Tradiții liturgice care nu trebuie uitate*, în «*Îndrumătorul bisericesc*», Sibiu 1989, p. 119; Al. SCHMANN, *op. cit.*, p. 77.

847. Pr. P. VINTILESCU, *Liturghierul explicat*, Ed. Institutului biblic și de misiune ortodoxă al B.O.R., București 1972, p. 171.

848. Evangelos D. THEODOROU, *op. cit.*, p. 69.

849. F. AMIOT, *Bible et Liturgie*, în «*Nouvelle revue théologie*», 80-e année (1948), nr. 5, p. 494; Pr. Gh. DRĂGULIN, *op. cit.*, p. 245.

Făcătorului Duh — unui eveniment care este retrăit sacramental⁸⁵⁰. Puterea aceasta divină dă consistență și sens profund cuvintelor vieții. Cuvântul divin primește aici nu numai conturarea lui trecută, ci și perspectiva viitorului.

Lecturile liturgice ale cuvântului sacru au o semnificație și o valoare spirituală diferite de citirile individuale. În Biserica ortodoxă lecturile biblice sunt rânduite în atmosfera doxologică a trisaghionului liturgic, care se cântă înaintea citirilor. Aceasta arată că cuvântul Domnului se oferă Bisericii nu ca o carte a trecutului, ci mai ales ca o realitate exhatologică a împărăției. Tocmai datorită acestui fapt fragmentele biblice sunt cântate și nu citite în mod simplu didactic.

Citirile biblice, din cadrul Sf. Liturghii, *«ne pregătesc și ne curățesc mai dinainte pentru sfințirea cea mare a Sfințelor Taine»*⁸⁵¹. Aceste lecturi închipuiesc arătarea în lume a Duhului prin care Hristos s-a făcut cunoscut. Se citește mai întâi Apostolul și apoi Evanghelia, pentru a se arăta că manifestarea Domnului în lume s-a făcut treptat. Pentru înțelegerea lui Hristos este nevoie și azi de propovăduirea Apostolilor. Sf. Apostoli ne-au oferit adevărata înțelegere a lui Hristos. Învățătura apostolică este o învățătură autentică și precisă a mesajului mântuirii adus și revelat nouă de Fiul lui Dumnezeu.

La începutul rostirii Apostolului se citește prochimenu, un fragment din Psalmi, care ajută pe cei care participă la Sf. Liturghie să fie introduși în taina Cuvântului. Prochimenu se adresează nu doar minții, ci și inimii omului, organul cunoașterii religioase. Deschiderea priceperii și simțirii trebuie să preceadă ascultarea și înțelegerea cuvântului: *«Atunci le-a deschis mintea ca să priceapă Scripturile»* (Lc. 24, 45). Urmează formula liturgică: *«Înțelepciune!»* și apoi: *«Să luăm aminte! Pace tuturor!»*. Prin aceasta se atenționează că ceea ce se va citi din scrierile Apostolului, cuprinde aceeași înțelepciune a lui Hristos, care se cuprinde și în Evanghelie. Prin aceste cuvinte este vestit același Hristos, Înțelepciunea ipostatică a lui Dumnezeu. Pentru ascultarea acestor lecturi se cere o luare aminte deosebită, fiindcă ceea ce se va citi va conține adevăruri dumnezeiești și hotărâtoare pentru mântuire⁸⁵². Lectura apostolică ne introduce în comuniunea de har și de înțelegere a sfinților Apostoli, ca «prieteni ai Domnului». Toți trebuie să asculte cuvântul mântuirii cu luare aminte, dar și cu / în pace interioară a sufletului. În omul tulburat de grijile lumesti, în cel cuprins de dușmănie, nu va putea lucra cuvântul despre Hristos. «Învățătura

850. Pr. Prof. Dr. M. BASARAB *op. cit.*, p. 468.

851. NICOLAE CABASILĂ, *Tâlcuirea dumnezeieștii Liturghii...*, p. 62.

852. Pr. D. STĂNILOAE, *Spiritualitate și comuniune...*, p. 194.

adevărată este făcătoare de pace, nu e o teorie fără efect unificator și mântuitor. Cuvântul lui Hristos e destinat să-i împace pe toți cu El»⁸⁵³. Pacea lăuntrică se cere ca o necesitate absolută pentru ascultarea drept roditoare a cuvântului despre Hristos.

Înainte de citirea Sf. Evangheliei se tămâiază. Tămâia este — potrivit Psalmului 140, 1 — simbolul rugăciunii curate ce se înalță către Dumnezeu. Deci pentru a putea primi și înțelege Evanghelia Celui atotpreacurat, Cel care s-a adus jertfă pentru noi, trebuie să înălțăm lui Dumnezeu rugăciunea noastră ca o rugăciune curată.

Înainte de citirea Sf. Evangheliei se citește rugăciunea, în care Biserica cere lui Dumnezeu să deschidă «ochii gândului nostru spre înțelegerea evanghelicilor propovăduiri». Teologul Al. Schmemann face următoarea comparație: «Această rugăciune ocupă în sacramentul Cuvântului același loc pe care-l ocupă epicleza în anafora, rugăciunea pentru ca Tatăl să trimită pe Duhul Sfânt. Precum sfințirea darurilor, înțelegerea și primirea cuvântului nu depind numai de dorința noastră, condiția esențială este ca ochii spirituali să fie tainic transformați, ca Duhul Sfânt să vină în noi. Acest fapt este mărturisit și de binecuvântarea dată diaconului pentru a citi Cuvântul: — să vestească «cu putere multă spre plinirea Evangheliei»⁸⁵⁴. Această cerere adresată lui Dumnezeu este temeluită biblic: celor doi ucenici, în drum spre Emaus, Domnul le-a deschis «mîntea ca să priceapă Scripturile» (Lc. 24, 45), iar Lidiei din Tiatira «Dumnezeu i-a deschis inima ca să ia aminte la cele grăite de Pavel» (F. Ap. 16, 14). Dumnezeu cel atotputernic, prin Duhul Său cel Sfânt ne-a descoperit cuvintele mântuirii: «a creat cuvintele Sfintelor Testamente și El este, de asemenea, Cel care ne deschide înțelegerea»⁸⁵⁵. Ne rugăm Mântuitorului fiindcă El la «plinirea vremii» (Gal. 4, 4) a răsărit, a adus lumii «lumina cunoștinței» (troparul Crăciunului), El a venit ca să «lumineze pe cei dintru întuneric» (troparul Întâmpinării Domnului) și de aceea El este «luminarea sufletelor și a trupurilor noastre» (Rugăciunea a IX-a de la începutul utreniei și dinaintea citirii Evangheliei la Sf. Liturghie). Aici cerem lui Hristos să ne lumineze, să ne deschidă puterea înțelegerii duhovnicești, iar înainte de citirea Simbolului credinței formula «Ușile, ușile!», poate avea și sensul: deschideți ușile minții voastre creștini pentru a înțelege sensul mântuitor al învățurii.

853. Idem, p. 193.

854. Al. SCHMEMANN, *op. cit.*, p. 75.

855. Sf. GRIGORIE cel MARE, *In Ezech. Omilia 7*, în C. Chr. SL. 142, 94 la Pr. M. BASARAB, *op. cit.*, p. 474.

Punctul culminant din Liturghia cuvântului este citirea Evangheliei, rostirea cuvântului lui Hristos. «*Evanghelia este cuvântul cel mai înalt despre Împărăția lui Dumnezeu*»⁸⁵⁶, de aceea se ascultă de către credincioși cu multă evlavie, îngenunchind. Lectura și ascultarea Evangheliei trebuie să se facă în starea de rugăciune, căci Hristos lucrează și este prezent în cuvântul dumnezeiesc: «Hristos ne umple de prezența Sa, de energiile Sale. Acesta este un alt mod de împărtășanie»⁸⁵⁷. Hristos citește prin preot Evanghelia și de aceea prin cuvânt ne unim cu Hristos care-l rostește. El dorește ca credincioșii să-L primească fizic — sub formă euharistică — dar și cu înțelegerea, ca pe adevărul care luminează⁸⁵⁸. Adevărul evanghelic este lumină și călăuzire pe drumul mântuirii noastre. De asemenea, în ectenia celor chemați preotul, împreună cu credincioșii prezenți la Sf. Liturghie, se roagă lui Hristos pentru ca cei care sunt chemați: «*să-i învețe pe dânșii cuvântul adevărului, să le descopere lor Evanghelia dreptății*». Cuvântul adevărului este conținutul învățaturii pe planul cunoașterii. «Evanghelia dreptății» este vestea cea bună care ni se descoperă mereu și mereu ca: «*înțelepciune de la Dumnezeu și dreptate și sfințire și răscumpărare*» (I Cor. 1, 30). Nu numai pentru catehumeni este necesară această înaintare, ci și pentru toți creștinii.

Trebuie să fie redescoperită dimensiunea sacramental-propovăduitoare a Liturghiei cuvântului. «Prin Liturghia Cuvântului eshatologizat, Dumnezeu vorbește din Împărăția Sa. Cuvântul istoric al lui Hristos devine identic cu Trupul euharistic al Logosului»⁸⁵⁹. Prin intermediul Liturghiei cuvântului credincioșii sunt pregătiți pentru unirea cu Hristos cel euharistic. Această unire euharistică împreună cu tâlcuirea lecturilor biblice și liturgice constituie hrana spirituală a creștinilor. Cuminecarea cu cuvintele vieții premerge împărtășirea propriu-zisă, fiindcă Liturghia cuvântului este o pregătire, o condiție și un pedestal al Liturghiei euharistice. «*Să se cerceteze omul pe sine și așa să mănânce din pâine și să bea din pahar. Căci cel ce mănâncă și bea cu nevrednicie, osândă își mănâncă și bea, nesocotind trupul Domnului*» (I Cor. 11, 28—29).

856. Sf. MAXIM MĂRTURISITORUL, *Ambigua...*, p. 312.

857. M.A. COSTA de Beauregard, *Dumîtru Stăniloae «Ose comprendre que je t'aime»*, Ed. Cerf, Paris 1983, p. 147.

858. Prof. Dr. Teodor M. POPESCU, *Evanghelia, cartea preotului*, în «Glasul Bisericii» nr. 8—9/1957, p. 546; P. EVDOKIMOV, *L'Art de l'icône...*, p. 106; V. MICLE, *op. cit.*, p. 551; Pr. D. STĂNILOAE, *op. cit.*, p. 199, 402, 404.

859. J. ZIZIOULAS, *Existența ca și comuniune...*, p. 191; Pr. Asist. Dr. Ioan SAUCA, *op. cit.*, p. 116.

Există o paralelă între vohodul mare, când în cadrul Liturghiei euharistice se duc darurile prin fața credincioșilor, precedând Liturghia euharistică și între vohodul mic când catehumenii primesc Sf. Evanghelie în locul Euharistiei: mâncarea euharistică a cuvântului Mântuitorului⁸⁶⁰. Vohodul mic și vohodul mare sunt o revelație pentru participanții la Sf. Liturghie.

În cadrul Sf. Liturghii este o succesiune, o ierarhizare care conduce spre centrul sau piscul dumnezeieștii Liturghii: *epicleza euharistică*, când se săvârșește Taina prefacerii cinstitelor daruri. Când preotul rostește cuvintele de la epicleză, cuvinte care sunt ale lui Hristos, puterea lor vine de la Hristos. Dacă cuvintele ar fi numai ale omului, nu ar avea nici o putere, de aceea prin preot vorbește Hristos. Arhiepiscopul cel veșnic deschide prin aceste cuvinte orizonturile de taină și își aduce în ele puterea Sa divină⁸⁶¹. Epicleza este momentul cel mai important din Liturghie, pentru că «acum se unește adânc Cuvântul cu Taina». Până acum a lucrat Cuvântul: Cuvântul este Evanghelie, cuvânt dumnezeiesc. Cuvântul este predica, kerygma, cuvânt în numele lui Dumnezeu — Cuvântul... Dar Taina, Sacramentul prin care Duhul Sfânt preface darurile în Trupul și Sângele lui Hristos, aceasta este mai mult decât cuvânt, este *act*⁸⁶². În cadrul Euharistiei Biserica vestește și mărturisește, până la sfârșitul veacurilor, moartea și învierea Domnului Hristos. Între Golgota și Cina cea de taină (Lc. 22, 15), între jertfa de pe cruce și jertfa liturgică există o legătură profundă și clară.

De altfel scopul suprem al Sf. Liturghii este prefacerea darurilor de pâine și vin ca și părășia noastră cu Hristos, Care a devenit hrana noastră, viața noastră, descoperirea Bisericii ca fiind Trupul lui Hristos⁸⁶³. Această lucrare de a deveni părăși lui Hristos se realizează prin împărășirea cu cuvintele vieții și cu cuminecarea cu Hristos cel euharistic.

Dacă unitatea dintre cele două părți ale Liturghiei este neglijată, este desconsiderată relația profundă dintre Taine și cuvânt. Martin Luther și după el adepții reformei au despărțit cuvântul lui Dumnezeu și Biserica în sacramentalitatea ei⁸⁶⁴. Taina și cuvântul nu erau pentru

860. P. EVDOKIMOV, *Das Gebet...*, p. 107.

861. Sf. IOAN GURĂ de AUR, *La Iud. 1, 6*; Pr. D. STĂNILOAE, *op. cit.*, p. 291.

862. Pr. Prof. Dr. C. GALERIU, *Mărturisirea dreptei credințe...*, p. 38.

863. Al. SCHMEMANN, *Euharistia...*, p. 230.

864. M.J. Le GUILLOU, *Mission et Unité. Les exigences de la communion*, Coll. «Unam Sanctam» nr. 34, Les Éditions du Cerf, Paris 1960, vol. II, p. 38 la Ierom. drd. V. MICLE, *op. cit.*, p. 549.

Luther două elemente juxtapuse sau coordonate⁸⁶⁵. Ruptura dintre Taină și cuvânt a adus consecințe inoportune asupra teologiei sacramentale. Unii teologi apuseni au concentrat interesul lor nu asupra esenței și conținutului tainelor, ci asupra condițiilor și a modului lor de săvârșire⁸⁶⁶. Karl Barth analizând poziția Tainei în protestantism — unde este desconsiderată, iar propovăduirea accentuată, în mod exagerat — arată: ce poate însemna o predică care ne îndrumază către Taină. «Noi nu trăim cu cele ce pastorul este în stare să ne spună, ci trăim (duhovnicește) datorită faptului că suntem botezați, datorită faptului că Dumnezeu ne-a chemat»⁸⁶⁷. Sf. Taine au un rol hotărâtor pentru păstrarea unității vieții spirituale și orice predică autentică se află în relație cu Sf. Taine. La rândul ei predica are rolul ei de a garanta că Taina nu este un act magic, ci o lucrare, o intervenție liberă a lui Dumnezeu. Predica poate fi cuvântul lui Dumnezeu, cuvânt eficient și element al lucrării de mântuire numai în relație cu Sf. Scriptură și cu Sf. Liturghie, respectiv cu Sf. Taine.

Mărturia lui și despre Hristos se hrănește din Trupul și Sângele Domnului care până la sfârșitul veacurilor va da mărturie din Întrupare, Jertfă și Înviere. Hristos ni se oferă spre mâncare și băutură, El care este Existența cea veșnică, ca prin Cel care este asumat în noi, să putem deveni sau intra în comuniune cu Hristos — Mântuitorul⁸⁶⁸. Predica poate lumina și convinge mintea, poate încălzi inima și să determine voința la fapte creștine, poate deveni cuvânt de zidire sufletească⁸⁶⁹ în mod deplin și special în cadrul și cu puterea Sfintei Liturghii. Răvna pentru vestirea și împlinirea cuvântului viu, care trezește inima din împietrire și spiritul din amorfie, vine din puterea Sf. Liturghii, din harul Sf. Taine.

Sf. Liturghie a fost și este în spiritualitatea răsăriteană o puternică expresie a unității în credință și în viața sacramentală. Cele două părți ale Liturghiei sunt așa de strâns legate, încât alcătuiesc o singură slujbă,

865. Cf. *Oeuvres de Luther*, W. 6, p. 363; M. LUTHER, *Predigt als Handlung*, în «Zeitschrift für Theologie und Kirche», tom. 80, 1983, p. 223—243. Vezi și A. ADAM, *Die Meßpredigt als Bestandteil der eucharistische Liturgie*, în «Gemeinde im Herrenmahl», Freiburg 1976, p. 243.

866. Al. SCHMEMANN, *Eucharistia...*, p. 230.

867. K. BARTH, *La proclamation de l'Évangile*, Neuchâtel 1961, 174, passim. În această lucrare Barth recomandă ca predica să fie precedată de botez și urmată de Cina Domnului, precizând că nu trebuie despărțită săvârșirea Tainelor de vestirea Evangheliei.

868. Sf. GRIGORIE de NYSSA, *Omilia 8*, P. G. 44, 740 A. «Sângele lui Hristos este contemplare a evenimentelor și cel care îl bea poate să gândească, să devină înțelept» EVAGRIE la N. NISSIOTIS, *Introduction.*, p. 8.

869. Pr. Prof. Dr. Sebastian ȘEBU, *op. cit.*, p. 410.

un singur act de cult⁸⁷⁰, un tot unitar. Liturghia cuvântului și Liturghia euharistică alcătuiesc ființa dumnezeieștii slujbe și arată lămurit unitatea dintre cuvânt și Taine, între vestirea mesajului mântuitor și împărtășirea Euharistiei. Evanghelia și Euharistia nu trebuie să fie puse în concurență, deoarece ele sunt concomitente și complementare și nu se poate vorbi despre o prioritate între ele⁸⁷¹. În timpul Liturghiei cuvântului — care are în centrul său citirile biblice — este așezat în centrul sfintei mese a altarului Sf. Evanghelie, iar în vremea Liturghiei euharistice sunt așezate, în mijlocul mesei altarului, sfintele daruri.

Predica vie și activă este aceea care se hrănește mereu din puterea și harul Sf. Taine. Pentru aceea propovăduirea creștină autentică a fost mereu prezentare a problemelor reale, concrete ale oamenilor și rezolvarea lor în duh evanghelic. În predicarea cuvântului mântuirii slujitorul bisericesc ține seama de actualitatea sufletească⁸⁷² a credincioșilor săi. Propovăduirea este un fel de confesiune, o mărturisire colectivă, ce se face și se primește eficient în atmosfera Sf. Taine. Predicarea și primirea Sf. Taine sunt ca două faze ale aceluiași dialog.

5.3. Omilia, inel de legătură între Cuvânt și Taină

Liturghia a fost și a rămas ca un tot unitar, ca un întreg. Cuvântul divin se vestește și se propovăduiește în atmosfera liturgică, iar Liturghia și celelalte Taine sunt pregătite și explicate prin cuvânt. Între cele două părți ale Liturghiei se află omilia, ca un liant sau inel de legătură, ca o explicare a lecturilor biblice și totodată ca o pregătire a credincioșilor pentru Liturghia euharistică.

În tradiția vechi-testamentară exista deja rânduiala, ca după citirea legii lui Dumnezeu să se explice, de pe un loc înalt (bema), înaintea poporului cuvintele Domnului: «*Ei citeau lămurit bucăți din cartea legii lui Dumnezeu, iar bucățile citite le lămureau, și poporul înțelegea cele ce se citeau*» (Neemia 8, 8). Pentru și în viața liturgică Mântuitorul și Sf. Apostoli s-au folosit de unele practici sinagogale, cărora le-a dat o nouă semnificație. De pildă sâmbăta dimineața sinagoga slujea pascha. Această slujbă era compusă din: rugăciuni, cântări de psalmi și imne, trei citiri biblice (din Tora, Profeți și din cărțile

870. Despre această legătură liturgică de nezdruccinat vezi: Pr. Prof. Dr. C. GALERIU, *Preoția ca slujire...*, p. 309; *Liturgiekonstitution S.C.* 56; «Sacrosanctum Concilium» în «Lexikon für Theologie und Kirche—Konzil» I, p. 14 u; A. DAMBLON, *op. cit.*, p. 118.

871. Pr. Prof. Dr. Ion BRIA, *Credința pe care o mărturisim*, p. 170.

872. Pr. Sebastian CHILEA, *op. cit.*, p. 70.

sapientiale). Aceste citiri erau urmate de omilie⁸⁷³. De altfel omilia ca explicație a citirilor biblice corespundea unei realități și necesități.

Cu toate că nu avem explicit, în referatele biblice, un loc precis al explicării sau predicii în cadrul ritualului euharistic, totuși este aproape de neimaginat ca în această slujbă să nu se afle o propovăduire a cuvântului divin. Referate neo-testamentare evocă cum Hristos a îmbinat măncarea cu primirea cuvintelor de învățătură⁸⁷⁴ (Lc. 5, 29—39 ; 7, 36—50 ; 11, 37—52 ; 14, 1—13 ; 24, 36—57). Chiar cea de pe urmă cină a Mântuitorului a fost îmbinată cu un cuvânt hrănitor, cuvântarea de despărțire (In. 13, 1—17, 26 ; Mt. 26, 11—35 ; Mc. 14, 18—21 ; Lc. 22, 14—38). Era de la sine înțeles că frângerea pâinii, cina Domnului era legată cu texte biblice, care erau explicate după citire.

Cultul Bisericii primare — care luase chip conturat, în ziua Cincizecimii — avea aceste două elemente esențiale : *vestirea cuvântului și frângerea pâinii euharistice* (F. Ap. 2). La Sf. Iustin Martirul și Filosoful⁸⁷⁵ apar lămurit aceste două elemente și între ele este intercalată omilia. Aici este foarte evidentă legătura profundă între citirea Scripturii și propovăduire, pe de o parte și între aducerea darurilor euharistice, pe de altă parte⁸⁷⁶. Omilia rostită îndată după citirea Evangheliei subliniază direct și vizibil legătura dintre tâlcuirea Evangheliei și pregătirea pentru jertfa euharistică care urmează. Între Cuvântul lui Dumnezeu, împărtășit în Biserică, și între Taina Euharistică, care se va săvârși există o interdependență⁸⁷⁷. Lectura biblică și explicația omiletică se completează și se condiționează una pe alta. Ele formează o ființă inseparabilă. Omilia este organic legată de lectura publică din Scripturi. Cuvântul explicativ, de chemare și îndemn pentru urmarea adevărilor credinței a fost și rămâne o parte importantă din cultul divin.

În cadrul serviciului liturgic omilia povățuiește de la cuvântul Scripturii spre primirea Tainelor. Această funcțiune de punte a omiliei este foarte importantă pentru înțelegerea ei. Omilia apare ca o punte ce leagă cele două maluri : Scriptura, Liturgia cuvântului și Tainele,

873. P. EVDOKIMOV, *Das Gebet...*, p. 77.

874. H.J. KLAUCK, *Hausgemeinde und Hauskirche im frühe Christentum*, Stuttgart 1981, p. 37. El opinează că această practică creștină de a îmbina măncarea celor necesare trupului cu hrănirea spirituală, cu cuvântul este o formă încreștinată a obiceiului de la mesele antice unde se puteau întâlni citiri și discursuri, rugăciuni și psalmi. O. NÜßMANN, *Die Messe als Einheit von Gottesdienst und Eucharistiefeier*, în «L. J.» 27/1977, p. 144 la DAMBLON, *op. cit.*, p. 123.

875. Sf. IUSTIN MARTIRUL și Filozoful, *Apologia I*, cap. 67, P. G. 6, 429 B.

876. Pr. Prof. Dr. C. GALERIU, *Preoția ca slujire...*, p. 306 ; Al. SCHMEMANN, *Euharistia...*, p. 71.

877. † Serafim FĂGĂRAȘANUL JOANTA, *Episcop-vicar, Sfânta Liturghie*, în «Credința Ortodoxă și viață creștină», Sibiu 1992, p. 289.

Sf. Liturghie. Omilia poate fi înțeleasă și ca pod ce leagă Scriptura de lumea concretă în care trăiesc credincioșii. Omilia poate conduce cel mai potrivit Cuvântul lui Dumnezeu personal, care pe masa sf. altar devine Mielul de jertfă. Omilia este articulare între partea Liturghiei cuvântului și cea a Liturghiei euharistice, ca un mijloc care lucrează pentru mântuirea credincioșilor. Numai în această relație cu Scriptura și cu Liturghia euharistică se poate vorbi despre puterea de mântuire a propovăduirii⁸⁷⁸. Pentru că omilia conduce și pregătește primirea Tainelor, are o funcțiune mistagogică. Omilia ca și punte cu funcțiune mistagogică⁸⁷⁹ aparține, în același timp «mesei cuvântului» și «mesei euharistice». În această calitate Liturghia este temelie ființială a omiliei. Prin omilie se întâlnește cuvântul cu Taina, iar Taina actualizează cuvântul vestit. Mântuirea se mijlocește prin omilie, ca dintr-o istorie a trecutului să devină o prezență a Tainei. Famenul etiopian (F. Ap. 8, 26—40) citea din profetul Isaia. Arhidiaconul Filip îi explică cuvântul citit și așa a creat puntea sau mijlocirea famenului spre deschiderea sa pentru primirea Tainei Botezului.

Omilia își poate găsi autenticitatea sa numai în întâlnirea ei cu psalmii, istorisirile biblice și cu pildele rostite de Domnul⁸⁸⁰. Ea poate fi convingătoare numai atunci când ea intră în atmosfera de viață a istoriei sfinte.

Omilia creștină s-a născut în Sf. Liturghie⁸⁸¹, ca o parte integrantă a acesteia. Ea apare și trebuie să fie un cuvânt viu, intim și conștient de caracterul său sacru. Tezaurul Revelației cuprinde în «visteria sa noi și vechi» (Mt. 13, 52), lucrurile noi interpretează pe cele vechi, iar cele vechi sunt pregătiri pedagogice ale celor noi. Așa a fost înțeleasă și practcată omilia în Biserica primară și așa trebuie să fie ea redescoperită în Biserica de azi. Revalorificarea omiliei biblice înseamnă o folosire din plin a dimensiunii catehetice-didactice a Liturghiei.

În lecturile biblice, care sunt tâlcuite în omilie, vorbește Dumnezeu către poporul Său, El descoperă taina mântuirii și hrănește viața în Duh. Prin tâlcuirea mesajului divin Hristos însuși este prezent în

878. A.M. ROQUET, *La présence active du Christ dans la Parole de Dieu*, în «Maison—Dieu», 827/1965, p. 18.

879. Despre calitatea de punte a omiliei vezi: *Allgemeine Einführung in das Meßbuch*, art. 32; G. FESENMYER, *Die Homilie in der Eucharistiefeyer*, Passau 1964, p. 13; A. ADAM, *op. cit.*, p. 246; DAMBLON, *op. cit.*, 148, 265, 384. Damblon vorbește despre două direcții ale omiliei: una anabatică (cultică sau care ne înalță spre Dumnezeu) și una catabatică (mântuitoare, care coboară de la Dumnezeu), p. 89 — 100.

880. W. SIMON, *op. cit.*, p. 326.

881. Alexandre Dom OLIVAR, *op. cit.*, p. 30.

mijlocul credincioșilor⁸⁸². Puterea lui Hristos lucrează în cel ce binevestește și în cel ce ascultă cuvântul Său, lucrează în măsura vibrației spirituale a omului la această putere. Hristos nu anulează puterea omului, ci o sporește în mod proporțional și cu disponibilitatea omului pentru lucrarea divină⁸⁸³. Fiindcă omilia provine din textul scripturistic este mereu pătrunsă de spiritul biblic.

Omilia apare ca o punte între cuvânt și Taine. Omilia conduce pe credincioși spre culmea Liturghiei, dar și pentru viața de după Liturghie, ea se înserează în viața creștină reală. Prin intermediul omiliei credincioșii primesc și își întăresc conștiința menirii și misiunii lor responsabile în această lume⁸⁸⁴. Omilia ca explicare a textelor sfinte ale tainelor credinței și a normelor de viață creștină este parte integrantă a Liturghiei («*pars ipsius liturgiae*»⁸⁸⁵). Omilia trebuie să fie o explicație care actualizează citirile biblice liturgice. În acest sens este omilia o lucrare liturgică, piesă importantă în cadrul sfintei Liturghii.

Prin intermediul omiliei preotul nu rămâne la simpla interpretare a textului, ci merge la aplicarea sensului profund din textul biblic la viața religioasă și morală a credincioșilor⁸⁸⁶. Omilia se impune cu necesitate în lucrarea pastorală a Bisericii, ca un sprijin important în lucrarea de mântuire.

Omilia este, pe de o parte, inel de legătură între cele două părți constitutive ale dumnezeieștii Liturghii, iar pe de altă parte este punte de legătură a mesajului mântuirii în viața credincioșilor. Omilia liturgică este o punte între ceea ce Dumnezeu oarecând a vorbit și a făcut și între ceea ce omul de azi trebuie să audă și să împlinească.

5.4. Caracterul sacramental și soteriologic al propovăduirii

Fer. Augustin, vorbind despre lectura sau proclamarea liturgică a Sf. Scripturi (*sermo Dei praedicatur*), subliniază și coordonata sacramentală (*sacramenta mysteria*⁸⁸⁷) a acesteia. Biserica, în calitatea sa de așezământ dumnezeiesc, are un caracter sacramental și lucrarea sa mântuitoare are în general un caracter sacramental. Mai ales în teologia occidentală, catolică și protestantă, s-a vorbit despre caracterul sacramental și soteriologic al propovăduirii.

882. *Allgemeine Einführung in das Meßbuch (AEM)*, 1975, art. 33. EISENBACH G. J. *op. cit.*, p. 675; DAMBLON Albert, *op. cit.*, p. 117.

883. Pr. D. STĂNILOAE, *Spiritualitate și comuniune...*, p. 197.

884. G. FESENMAYER, *op. cit.*, p. 18.

885. CODEX JURIS CANONICI.

886. Pr. Drd. Nicolae DURĂ, *Omilia biblică și actualitatea ei*, în «Studii teologice» nr. 1—2/1983, p. 27.

887. Cf. Alexandre OLIVIER, *L'objet de l'homilétique patristique*, în «La Maison-Dieu» 177/1989, p. 21.

Caracterul sacramental al Bisericii are o dimensiune dinamică, pnevmatologică. Biserica dispune de un «profetism sacramental»⁸⁸⁸. Chiar și reprezentanți de seamă ai protestantismului au recunoscut că Tainele — mai mult decât cuvântul — susțin în Biserică înaintarea spre împărăție. Într-un anumit mod, citirea și tâlcuirea Scripturii în cadrul Liturghiei este un sacrament⁸⁸⁹. Întreaga propovăduire a cuvântului se poate înțelege, în perspectiva contextului liturgic, ca o lucrare sacramentală. Caracterul sacramental al predicii creștine se poate înțelege în teologia ortodoxă și prin analogie cu rugăciunea. Predica și rugăciunea s-au considerat izvoare secundare ale harului. Aceste mijloace nu sunt suficiente fără participarea la Sf. Taine, căci numai prin acestea se încorporează omul în Trupul tainic al lui Hristos. Sutașului Corneliu nu i-a fost suficientă rugăciunea și predica, ci acestea doar l-au pregătit pentru Botez. Mântuirea lui a depins de predica Sf. Ap. Petru urmată de Taina Sf. Botez⁸⁹⁰. De aceea predica creștină s-a numit «un sacrament», un cuvânt și o lucrare sfântă⁸⁹¹, o lucrare în care cuvântul predicatorului este cuvânt al lui Dumnezeu, căci cuvântul divin se lasă cuprins în cuvintele omenești.

În diferite documente catolice post-sinodale (după Conciliul II Vatican) s-a accentuat calitatea sacramentală a citirii și explicării Sf. Scripturi, în cadrul Liturghiei. Propovăduirea are un caracter «quasi-sacramental». Cuvântul Evangheliei are nu doar ca și conținut taina divină, ci acest cuvânt este «însuși un sacrament, o arătare a prezenței lui Dumnezeu»⁸⁹². Această dimensiune a propovăduirii a decurs din relația ei strânsă cu Sf. Taine. Predica nu este deplină decât în atmosfera bisericească, însoțită de harul sacramental al Sf. Taine. Numai în comuniunea Tainelor propovăduirea primește puterea și eficiența necesară pentru rodirea ei în viața ascultătorilor. În acest cadru cuvântul lui Dumnezeu ajunge la exprimare în modul cel mai elocvent și puternic.

888. Jean Jacques ALLMEN, *Prophétism sacramentel*, Neuchâtel-Suisse 1964, p. 9—57.

889. Odo CASEL, *Das christliche Kultmysterium*, Regensburg 1960, p. 158.

890. Veniamin MICLE, *Cuvântul lui Dumnezeu și Sf. Taine în Biserică...*, p. 550; Dr. Ioan MIHĂLȚAN, *Episcopul Oradei, Semințe din țarina cumințeniei, vol. I*, Ed. Episcopiei Oradiei 1993, p. 520.

891. A.M.ROGUET, *Les Sakraments*, p. 376; AUGUSTINI, *Das Wort Gottes als kultisches Wort*, în «Anima» nr. 10/1955, p. 280; VAGAGGINI C., *Theologie der Liturgie*, Einsiedeln 1959, p. 422; J. LECLERQ, *Le sermon, act du cult*, în «Maison-Dieu» 8/1946, p. 35—36; EISENBACH G.J.C., *op. cit.*, p. 516.

892. F. SOBOTTA, *Die Heilswirksamkeit der Predigt in theologischen Diskussion der Gegenwart*, Trier Theologische Studien 21/1968, p. 160; V. WARNACH, *Christusmysterium. Dogmatische Meditationen-ein Überblick*, Graz 1977, p. 185; GÜTHOR, *op. cit.*, p. 53; DAMBLON, A., *op. cit.*, p. 326.

Vorbirea divină are o calitate dinamică și creatoare, care poate fi definită sacramentală, căci ea împlinește ceea ce semnifică (Is. 55, 11). Noțiunea cuvânt în limba ebraică (dâbâr) înseamnă realitate. În experiența ortodoxă, cuvântul ajunge la expresia sa cea mai deplină în contextul sacramental. Cuvântul citit și proclamat din Sf. Scriptură este exprimat și primit prin actul eclesial al celebrării, mai ales prin Taina Euharisticii. Pentru a putea înțelege caracterul sacramental al cuvântului divin, trebuie să se treacă dincolo de înțelegerea strict verbală a noțiunii cuvântului, pentru a se redescoperi puterea lui revelatoare și mântuitoare, ca un instrument al voinței divine.

În slujirea Bisericii cuvântul își asumă valoarea lui sacramentală. Atmosfera sacramentală este cadrul în care cuvântul lui Dumnezeu ajunge la exprimare în modul cel mai elocvent și puternic. Așa este pentru că numai prin Taină Cuvântul, Hristos însuși e făcut prezent ca Săvârșitor și Jertfă, Cel care dă și Cel care se dă în Taina euharistică. Pentru ca mesajul să se actualizeze, cuvântul divin să devină operativ, trebuie să fie perceput și înțeles la ambele niveluri umane : cel al minții și cel al inimii. Lucrarea cuvântului divin sau întruparea lui în viața umană se bazează pe un sinergism sau conlucrare între inițiativa divină și receptivitatea umană. Caracterul sacramental al cuvântului divin are sensul de a chema omeneirea de la nimicnicie întru ființă, la sensul înalt al existenței, este chemare și mutare de la neconsistența lucrării omenești la o existență deplin nouă, încălzită și întărită de har, de la dezbinare și ostilitate la reconciliere și unitate, o participare eternă la comuniunea, la viața lui Dumnezeu⁸⁹³. Cuvântul liturgic exprimă și explică sensul Tainelor și ierurgiilor și de la ele primește și putere și consistență.

Între învățătura creștină și Tainele Bisericii există o legătură organică, doctrina nu poate fi considerată un bun în sine, ori suficient prin sine. În această legătură învățătura deține poziția de mijloc, iar comuniunea credincioșilor cu Hristos, prin Taine — poziția de scop⁸⁹⁴. Toți Sf. Părinți ai Bisericii au considerat Tainele Bisericii ca centru al credinței și vieții creștine și nu simple mijloace spre altceva. Învățăture creștină este calea ce conduce spre Taine, iar apoi face ca harul Tainelor să fie păstrat și să fie eficient în viața credincioșilor.

893. J. BRECK, *op. cit.*, p. 9, 12, 20.

894. Odo CĂSEL, *Gnosis und Mysteriengenegenwart*, p. 191; Pr. Dr. D. RADU, *Caracterul eclesiologic...*, p. 398; Pr. D. STĂNILAOE, *Din aspectul sacramental al Bisericii*, p. 557.

În mod deosebit și strălucit în Sf. Liturghie se săvârșește taina cuvântului, unde Mângăitorul vivifică «trupul Scripturii»⁸⁹⁵, de aceea Liturghia reprezintă «actualizarea continuă a Revelației»⁸⁹⁶. În Liturghie se mijlocește dialogul viu între Hristos și credincioși⁸⁹⁷. Acest dialog exprimă iconomia mântuirii omului de către Dumnezeu și milostivirea Creatorului pentru zidirea Sa, omul. Chiar Liturghia este o parte a acestei iconomii a mântuirii și ea apare ca și cuvânt viu și care face viu. În cadrul Sf. Liturghii se mijlocește — prin intermediul propovăduirii — o participare personală la evenimentele biblice, această participare este încoronată prin harul Sf. Taine.

Cultul divin liturgic cu propovăduirea bisericească nu reprezintă o simplă informație, nici o instruire morală, ci este dialog între Dumnezeu și credincioși, mireni și preoți, adunați pentru o lucrare sfântă și mântuitoare. Evanghelia vestită de Domnul și propovăduită mereu în Biserica Sa are o valoare mântuitoare (Rom. 1, 16). Vestirea Evangheliei urmărește realizarea comuniunii cu Hristos, prin Sf. Taine, deci integrarea spirituală a oamenilor în Biserică⁸⁹⁸, includerea lor în împărăția mântuirii. Propovăduirea lucrează la sfințirea credincioșilor, „căci ea pune pe om în legătură cu Dumnezeu, în măsura în care omul răspunde afirmativ la adresarea pe care Dumnezeu i-o face prin predică. Această sfințire a omului se poate împlini numai prin lucrarea Mântuitorului Hristos. Cuvântul lui Dumnezeu are putere și contribuie la lucrarea de mântuire a omului⁸⁹⁹. Căci puterea mântuitoare a Evangheliei se temeluieste pe întruparea, jertfa și învierea Mântuitorului, acte ce stau și la baza Sf. Taine.

Predica este propovăduirea sfintelor timpuri și judecata asupra timpului profan. În propovăduirea sa, cu ajutorul și harul lui Dumnezeu, predicatorul trebuie să contribuie la sfințirea timpului și vieții credincioșilor, ca timpul profan să fie biruit de cel sfânt⁹⁰⁰. Propovăduirea lucrează la mântuirea omului⁹⁰¹. Propovăduirea contribuie la mântuirea credincioșilor, fiindcă în ea se vestește cuvântul divin, în ea

895. Pr. Prof. Dr. I. MOLDOVAN, *Cuvântul lui Dumnezeu...*, p. 13.

896. Pr. Prof. Dr. C. GALERIU, *Mărturisirea dreptei credințe...*, p.28.

897. Prof. Dr. J. PANOGOPOULOS, *op. cit.*, p. 347.

898. Mitropolit Dr. Antonie PLĂMĂDEALĂ, *Biserica slujitoare...*, p. 133; J. BAUMGARTNER, *Das Wort das in der Liturgiefeyer zum Sakrament wird*, în «Freude am Gottesdienst» hg. J. Schreiner, Stuttgart 1983, p. 137; A. DAMBLON, *op. cit.*, p. 92.

899. F. SCHNITZLER, *Ministerium Verbi zur Verkündigungstheologie des zweiten vatikanischen Konzils und bei Augustinus*, în Th. GI., 57/1967, p. 445—462.

900. Thaddäus SOIRON O.F.M., *op. cit.*, p. 166.

901. «Die Verkündigung wirkt selbst das Heil» P. MASSI, *Liturgia della Parola, annuncio del mistero di Cristo*, în «Liturgica» 53/1966, p. 312 la G. J. C. EISENBACH, *op. cit.*, p. 527.

se comunică oamenilor faptele mântuirii și făgăduințele lui Dumnezeu. În cadrul predicii Sf. Liturghii Dumnezeu coboară, se face cunoscut oamenilor prin Hristos în Duhul Sfânt.

Prin puterea Sfântului Duh, Iisus Hristos este prezent ca Subiect al predicii liturgice. Această prezență a Sa îi dă predicii o putere care conduce spre mântuire, prin aceasta se luminează aspectul soteriologic al propovăduirii, în harul și lumina Sf. Taine. Prin cuvântul Mântuitorului Hristos citit și vestit la Sf. Liturghie «vine și lumina și puterea Lui care sporește viața credincioșilor»⁹⁰², căci Hristos este «luminarea sufletelor noastre», precum rostim în ecfonis. Fiecare predică liturgică este înțeleasă ca îndemn la însușirea lucrării mântuitoare, ca un îndemn eficient spre mântuire⁹⁰³. Cuvântul Domnului vestit în Biserică are drept scop întărirea voinței pentru a primi poruncile Lui, a le pune în viață. Cuvântul vestit al Domnului este unit cu Duhul Său cel Sfânt, deci este astfel viață și sfințenie, sau e viață întrucât este sfințenie⁹⁰⁴. Din această Sfințenie poate să incolțească și apoi să crească și să aducă roade în viața oamenilor lumina cea curată a viețuirii.

Adevărul mântuirii ca și mântuirea datorite de Dumnezeu omului se pot primi și expedia, de către credincioși, în cadrul Sf. Liturghii, mai ales prin Euharistie. Sf. Ioan Gură de Aur descria viața liturgică drept : «revărsare a cerescului în lumea pământescă, și în același timp înălțarea pământescului spre lumea cerească»⁹⁰⁵. Propovăduirea nu este doar relatare despre mântuire, ci și ofertă mântuitoare, slujbă a Tainei actuale și eficiente a lui Hristos. În Biserica primară cuvântul propovăduit s-a înțeles ca un cuvânt care lucrează mântuirea, o lucrare căreia i se atribuia o demnitate sacramentală care avea o putere de influențare⁹⁰⁶. Predica și Liturghia vestesc deci împreună faptele mântuirii omului de către Dumnezeu.

Sf. Liturghie și predica liturgică creează o atmosferă de lumină cerească : împărăția vieții a sosit și stăpânirea morții a fost zdrobită, o naștere nouă a avut loc, o altă viață, un alt gen de viață, transformarea elementelor ființei noastre s-a înfăptuit⁹⁰⁷. Această atmosferă și lucrare este suport și îndemn spre mântuire. Această atmosferă înălțătoare se

902. Pr. D. STĂNILOAE, *Spiritualitate și comuniune...*, p. 196.

903. V. WARNACH, *op. cit.*, p. 28 ; W. RAIBLE, *op. cit.*, p. 98.

904. Pr. D. STĂNILOAE, *op. cit.*, p. 196

905 Cf Augustinos LAMBARDAKIS, Metropolit von Deutschland, *Aspekte Orthodoxer Spiritualität*, în «*Διακονία Αφίερωμα ΣΤΗ ΜΥΣΤΗ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΣΤΟ ΓΙΑΝΝΟΥΣ*», Θεσσαλονίκη 1988, p. 316.

906. R. KOCH, *Die Verkündigung des Wortes Gottes in der Urkirche*, în «*Anima*» 1955, p. 256—265 ; G. J. C. EISENBACH, *op. cit.*, p. 539 ; Walter KASPER, *op. cit.*, p. 285.

907. Sf. IOAN GURĂ de AUR, P. G. 46, 604 C.

cere să fie însușită de credincios, care «viețuind în Duhul Sfânt al Liturghiei, viețuiește liturgic»⁹⁰⁸, aceasta fiind trăire în comuniunea mântuirii.

În Biserica drept-măritoare, unde credincioșii pregătiți și curățiți prin Taina Spovedaniei primesc împărtașania euharistică, se primește și cuminecarea duhovnicească cu cuvintele adevărului spre viață și spre mântuire. Cuvântul sacramental al propovăduirii liturgice conduce pe credincioși la Sf. Taine și-i întărește în lucrarea harului, deci îi înscrie pe calea mântuirii și vieții veșnice.

5.5. Prezența Mântuitorului prin propovăduirea și slujbele Bisericii — cale spre actualizarea deplină euharistică a lui Hristos

Dumnezeu este mai presus de spațiu și timp, dar în același timp umple spațiul și timpul cu energiile dumnezeiești necreate. El este prezent în întreaga existență prin puterea și lucrările Sale dumnezeiești⁹⁰⁹. Glasul Sfântului Duh poate fi prezent nu doar în Psalmi și Evanghelie, ci și în predica bisericească⁹¹⁰. După Înălțarea la cer Hristos cel înviat devine mai prezent, în Biserica Sa, în istorie decât atunci când era pe pământ, acum El este prezent pretutindeni, dar nu vizavi de noi, ci chiar în noi înșine, prin energiile dumnezeiești ale Duhului Sfânt. Lucrarea și prezența Mântuitorului în noi este o prezență și lucrare personală, pnevmatică, eclesială și liturgic — sacramentală⁹¹¹. Prezența Mântuitorului și energiile necreate nu sunt mărginite, ele vin la toți, dar vin în special în Sfintele Taine. Ele sunt prezente în și prin Sfintele Taine cu intensitate deosebită, aducând însăși Persoana lui Hristos prin Biserică, prin preot în special, prin toate binecuvântările lui și trec, se comunică în diferite grade asupra tuturor. Iisus Mântuitorul nostru vine la noi direct prin cuvânt, căci între cuvânt și persoană nu este o separație⁹¹².

Hristos este prezent și lucrător în Biserica Sa și mai ales în cadrul Sf. Liturghii. Această prezență și lucrare a Sa este într-o succesiune și

908. Pr. Prof. Dr. C. GALERIU, *Mărturisirea dreptei credințe...*, p. 23.

909. Pr. Prof. Ioan ICĂ, Pr. Lector N. DURA, *Dumnezeu-Unul în ființă și în treit în Persoane*, în «Credința Ortodoxă și viața creștină», Sibiu 1992, p. 191.

910. Fer. AUGUSTIN, *Tractatus in Ioannis Evangelium* 12, 5, P. L. 35, 1486: «Nemo videt Spiritum et quomodo audimus vocem Spiritus? Sonat Psalmus, vox est Spiritus; sonat Evangelium, vox est Spiritus; sonat sermo divinus, vox est Spiritus».

911. Pr. Prof. Dr. Ioan ICĂ, *Modurile prezenței personale a lui Iisus Hristos și a împărtașirii de El în Sfânta Liturghie și spiritualitatea ortodoxă*, în «Persoană și comuniune-Prinos de cinștire Preotului Prof. Academician Dumitru STĂNILOAE 1903—1993», Sibiu 1993, p. 338—339.

912. Sorin DUMITRESCU, *7 Dimineți cu Părintele STĂNILOAE*, p. 8, 28. Pr. STĂNILOAE, *Iisus Hristos sau restaurarea omului...*, p. 212.

ierarhizare, specială : prima prezență vizibilă este adunarea credincioșilor la Liturghie, în numele Lui, apoi este prezent prin cuvântul citit și predicat, prin persoana preotului și în final, ca o încununare apare prezența Sa euharistică⁹¹³. Părintele Stăniloae⁹¹⁴ rezumă astfel modulele prezenței lui Hristos în cadrul Sf. Liturghii.

a. Prin lucrările personale și împrejurările vieții. E o prezență prin cuvinte plasticizate, o prezență prin puterea pusă în aceste cuvinte prin plasticizarea și menținerea lor în viață ;

b. Prin cuvintele lui Hristos din Evanghelie, sau prin cele rostite de preot, primite cu credință prin rugăciuni ;

c. Prin cuvintele și gesturile rostite și săvârșite de preot la ierurgii și Taine ;

d. Prezența prin Sfântul Trup și Sânge al Domnului. Concret și conturat, Hristos Mântuitorul poate veni la noi ca o prezență vie și lucrătoare și prin propovăduirea bisericească.

Propovăduirea Sf. Scripturi își are lucrarea sa actualizatoare, prin aceasta se «participă la dialogul dintre Tatăl, Fiul și Sfântul Duh»⁹¹⁵. Când citim sau ascultăm cuvântul Scripturii, Dumnezeu este *EL* ; dar dacă o citim și o ascultăm cu credință și ne rugăm Dumnezeu devine *TU* adică *Cineva* care îmi stă înaintea, *Care îmi vorbește și căruia îi răspund*. Sf. Ambrozie al Milanului îndemna pe credincioșii ascultători ai predicilor sale : «Meditați în fiecare zi la cuvântul lui Dumnezeu. Luați-i ca sfătuitori pe Moise, Isaia..., Petru, Pavel, Ioan... Luați ca model suprem pe Iisus Hristos, pentru a putea ajunge astfel la Tatăl»⁹¹⁶. Când se vorbește despre Hristos este și El oarecum prezent, vorbește și acționează și El, în Duhul Sfânt, prin cuvântul divin păstrat și vestit în Biserică. Parafrazând argumentația paulină se poate spune : dacă Hristos-Domnul nu este prezent în Biserică Sa ca și Cap, dacă Hristos nu împlinește El însuși lucrarea Sa și prin ea nu împlinește opera de mântuire : «*zadarnică este atunci propovăduirea noastră, zadarnică și credința voastră*» (I Cor. 15, 14).

După înălțarea Sa la cer Hristos-Domnul nu mai grăiește direct auditiv, ci spiritual. El își manifestă altfel puterea Sa în Biserică, mai ales prin Sfintele Taine⁹¹⁷. De câte ori sunt rostite sau auzite — cu

913. *Instruktion Eucharisticum mysterium*, nr. 55, la A. DAMBLON, *op. cit.*, p. 87.

914. Pr. D. STĂNILOAE, *Comuniune și spiritualitate...*, p. 105—106.

915. A. TOME, *Unser Heil in Gottes Wort. Zur Theologie der Bibelkatechese*, Düsseldorf, p. 37 la W. LANGER, *Kerygma und Katechese...*, p. 171.

916. Sf. AMBROZIE AL MILANULUI, *In Psalmum CXVIII Expositio XIII, 7*, P. L. 15, 1382 C ; vezi E. BIANCHI, *op. cit.*, p. 36, 50.

917. Pr. D. STĂNILOAE, *Cuvântul și mistica iubirii*, p. 335.

credință și iubire — cuvintele pe care le-a rostit Mântuitorul Hristos în viața pământească, El și le recunoaște ca fiind ale Sale și ele poartă o prezență a Cuvântătorului divin. Cuvintele rostite de Domnul nu sunt doar o exprimare din trecut, ci sunt o realitate prezentă. În propovăduirea bisericească Hristos nu este doar temă, ci și Subiect, de aceea predica este numită creștină, căci se face în numele și cu puterea Lui.

În Sfânta Liturghie este vorba despre însăși prezența reală și personală a lui Hristos cel înviat, împreună cu Tatăl și cu Duhul Sfânt. Chiar în Biserica primară Sfânta Liturghie a îndeplinit funcția de lucrare propriu-zisă, în care credincioșii au primit: realitatea Evangheliei creștine, comuniunea vie cu Hristos, darurile Duhului Sfânt și comuniunea între oameni și cu lumea în general⁹¹⁸. Și astăzi Sf. Liturghie este și trebuie să fie pentru creștinul ortodox atât izvorul cât și plinirea vieții bisericești⁹¹⁹. În cadrul Dumnezeieștii Liturghii Hristos Arhiereul cel veșnic și Întemeietorul Liturghiei este prezent prin cuvânt și Sfintele Taine. «*Să ascultăm Sfânta Evanghelie ca și cum Domnul ar fi înaintea noastră. Să nu zicem: fericiți cei care au putut să-L vadă, căci mulți dintre cei care L-au văzut, L-au dat morții; și mulți dintre noi au crezut, fără să-L fi văzut*»⁹²⁰. Aceasta este motivația pentru care credincioșii ascultă cu evlavie, de obicei, în genunchi, Sf. Evanghelie.

Prezența divină umple cuvântul dumnezeiesc al Liturghiei. În cuvânt este prezent tainic Dumnezeu Cuvântul cel întrupat, Subiectul tuturor cuvintelor și al faptelor mântuitoare. Cuvântul divin propovăduit la Sf. Liturghie este împreună cu rugăciunile rostite de preot căi sau mijloace care ne aduc pe Hristos și ne pun în legătură cu El. Datorită legăturii dintre Persoana lui Hristos și cuvintele Sale, cuvântul Lui este o încorporare a energiei dumnezeiești prin care Persoana Lui pătrunde în ființa persoanei căreia i se adresează. Această energie pornește din ființa lui Hristos și duce ceva din ea în cel căruia i se adresează⁹²¹. Prezența lui Hristos în Liturghie nu este una simbolică, ci una reală, prin faptă sau lucrare și cuvânt. «*Evanghelia este gura lui Hristos. El locuiește în cer dar nu încetează să vorbească pe pământ = Os Christi, Evangelium ist. In caelo sedet: sed in terra loqui non cessat*»⁹²². Rostirea liturgică în general este o expresie a prezenței Logosului divin

918. Prof. Dr. Johannes PANAGOPOULOS, *op. cit.*, p. 334.

919. RAPORTUL SECȚIUNII LITURGICE la Conferința Facultăților de Teologie Ortodoxă, București 1996, în «Vestitorul Ortodoxiei» nr. 161—162, august 1996, p. 5.

920. Fer. AUGUSTIN, *Tractatus XXX in Evangelium*, P. L. 35, 1632.

921. Odo CASEL, *Das christliche Kultmysterium*, p. 172; Pr. D. STĂNILOAE, *Spiritualitate și comuniune...*, p. 70, 90; Pr. Prof. Ioan ICĂ, *Modurile prezenței...*, p. 341.

922. Fer. AUGUSTIN, *Sermo LXXXV*, 1, P. L. 38, 520.

întrupat, căci cuvintele din Sf. Liturghie sunt toate expresii și formulări ale cuvântului revelat, ale cuvintelor biblice.

În Tradiția apostolică se menționează dimensiunea comunitară a cultului divin. Cuvântul lui Dumnezeu aparține cultului divin și împărtășește credincioșilor, în cadrul liturgic, comuniunea și pregustarea Liturghiei sau Mesei cerești pregătită pentru toți oamenii. Experiența acestei prezențe a Mântuitorului trezește și impulsionează un răspuns al credinciosului⁹²³ la chemarea și invitarea Domnului. În autentică propovăduire bisericească este redată în mod viu și plener credinciosului conținutul cuvântului Mântuitorului. Acest conținut primit cu evlavie și rugăciune de către ascultători are puterea de-a ne face «contemporani ai lui Hristos»⁹²⁴, ai evenimentelor istorisite de Evanghelle.

Credincioșii primesc cuvântul adevărului lui Hristos de la cei cărora le-a fost încredințat, de către însuși Domnul, de la Apostoli și slujitorii preoției sacramentale. Pentru aceasta cuvântul propovăduirii creștine dispune de realismul cuvântului⁹²⁵. Tertulian vorbea, de asemenea, despre realitatea că în cadrul propovăduirii creștine, deodată cu credința dogmatică, ca obiect al tradiției este prezentă și viața și faptele lui Iisus⁹²⁶. Slujbele bisericești au un realism al lor, ele sunt actualizări ale evenimentelor evanghelice sau ale altor evenimente în legătură cu Biserica și nu o pomenire a lor⁹²⁷. De exemplu slujbele de Crăciun cu toate imnele, lecturile și explicările lor nu fac o simplă amintire despre nașterea lui Hristos, ci în chip adevărat Hristos-Domnul se naște în Betleemul sufletesc al fiecărui creștin, iar la Paști Mântuitorul nostru înviază cu noi spre mai multă viață.

Sfânta Liturghie este compendiu sau rezumat al Sfintei Scripturi, al învățăturii Bisericii. Este o icoană a Liturghiei cerești. «Dacă vrem să știm ce este Biserica răsăriteană, să întrebăm Liturghia ei... Ea reoglindește o teofanie sublimă. Dumnezeu se arată Om, se sălășluiește în El, îl sfințește și-l face asemenea Lui»⁹²⁸. Cunoașterea și înțelegerea Liturghiei înseamnă cunoașterea și înțelegerea învățăturii creștine. Adevărurile fundamentale ale Creștinismului sunt rediate foarte concis și lămurit în dumnezeiasca Liturghie.

923. Helmut NAUSNER, *Apostolische Tradition...*, p. 243.

924. Comité théologique de Lyon, *Reflexion pastorales sur l'homélie*, DC 1986, p. 419 la Dominique LEBRUN, *L'homélie, redevenu acte liturgique?*, în «La Maison Dieu» 177/1939, p. 144.

925. Louis BOUYER, *Die Kirche, II, Theologie der Kirche*, Johannes Verlag, Einsiedeln 1977, p. 184.

926. TERTULIAN, *De praescr. her.* 32; *Adv. Marcionem IV*, 5, P. L. 2, 53, 37, 395.

927. S. BULGAKOFF, *Ortodoxia...*, p. 163.

928. N. ARSENIÉV, *op. cit.*, p. 107.

În Sfânta Liturghie Hristos Mântuitorul nostru nu ne apare ca o temă a trecutului, despre Care ne amintim, ca despre Unul ce întemeiase această Taină, ci Hristos este Subiect prezent, care lucrează în mod actual. În oficierea Liturghiei se petrece marea minune și taină a contemporaneizării noastre cu Hristos-Domnul, căci aici, în atmosfera cuvântului predicat și a Sfintelor Taine se actualizează⁹²⁹ Iisus Învățătorul și Arhiereul cel veșnic. «*Liturghia actualizează viața și jertfa Domnului, dar o actualizează pentru noi... Acest pentru noi este părtășia noastră la jertfa lui Hristos, la Noul Legământ*»⁹³⁰. Prin dimensiunea mistagogică a propovăduirii, în cadrul slujbei euharistice prezența lui Hristos primește o relevanță internă. În Liturghia de azi noi îl putem primi pe Hristos, așa cum El a predicat și a lucrat⁹³¹. Liturghia este, în mod esențial, o comunicare între Dumnezeu și om⁹³². Dumnezeiasca Liturghie ne aduce deplinătatea cuvântului divin și desăvârșirea lucrării mântuitoare a lui Hristos până la a doua Sa venire.

Sfânta Liturghie este principala continuare a lucrării Mântuitorului Hristos, ea «*ni-L face prezent și ni-L comunică real pe Hristos*»⁹³³. În cadrul Sfintei Liturghii Dumnezeu se face prezent mai mult ca oricând prin Cuvântul Său, Care atinge și pătrunde inimile credincioșilor⁹³⁴. Hristos însuși își spune cuvântul Său mântuitor, prin preotul liturghisitor, El însuși vorbește când Sf. Evanghelie este citită și explicată în Biserică. În Sf. Liturghie vorbește Dumnezeu către poporul Său; în ea predică Hristos vestea cea bună, iar poporul credincios răspunde prin cântarea liturgică și prin rugăciune. În Liturghie Hristos însuși își comentează propriile cuvinte, ca pe drumul spre Emaus. În afara acestui comentariu se rămâne departe de înțelesul viu al lui Dumnezeu⁹³⁵. Preotul, la Sf. Liturghie, se află în legătură nemijlocită cu Hristos, el se bucură de dobândirea unui cuvânt: cu putere, plin de realitatea de dincolo, un cuvânt al împărăției lui Dumnezeu.

Puterea lucrătoare din cuvântul vestit liturgic se amplifică printr-o explicare vie, prin propovăduirea bisericească⁹³⁶. Deși cuvântul Evan-

929. Diac. Prof. Dr. N. BALCA, *op. cit.*, p. 290; Hans MEYER, *op. cit.*, p. 418; Pr. Prof. Dr. M. BASARAB, *op. cit.*, p. 478.

930. Pr. Prof. Dr. C. GALERIU, *Mărturisirea dreptei credințe...*, p. 39.

931. A. DAMBLON, *op. cit.*, p. 146.

932. C. ANDRONIKOF, *Le sens...*, p. 24.

933. Pr. D. STĂNILOAE, *Convorbiri duhovnicești*, vol. II, de Ierom. Ioanichie BĂLAN, p. 40.

934. Enzo BIANCHI, *op. cit.*, p. 23.

935. Pr. Prof. Dr. Ilie MOLDOVAN, *Cuvântul lui Dumnezeu în Scriptură...*, p. 1—2.

936. Pr. D. STĂNILOAE, *Spiritualitate...*, p. 103, 196; «*Maximum est sacrae Scripturae momentum in Liturgia celebrando. Ex ea enim lectiones leguntur et in homilia explicantur... In Liturgia enim Deus ad populum suum loquitur; Christus*

gheliei propovăduit de preot la Liturghie este cuvântul lui Hristos, numai prin rugăciune și prin lucrarea harică poate pătrunde în inimile credincioșilor puterea, care le mișcă, le sfințește și le încălzește. Dumnezeuiasca Liturghie, mai ales prin predică, comportă și o valoare catehetică sau pedagogică (*magnum eruditionem*) pentru credincioși. «*Liturghia-i o comoară și predica o putere*»⁹³⁷. Valoarea predicii în valorificarea puterii harice a Sf. Liturghii, pentru viața morală a credincioșilor, atârnă de zelul, înțelepciunea și idealismul predicatorului. Prin cuvântul liturgic vine și lumina și puterea divină care sporește viața cea duhovnicească: «*Căci Tu ești luminarea sufletelor noastre, Hristoase, Dumnezeuule*», pecetluiește realitatea sonoră într-un ton duhovnicesc un ecfonis liturgic.

Propovăduirea bisericească vestește că Mântuitorul Hristos trăiește, că este permanent viu și cu noi, prin Sfânta Liturghie, în Biserica Sa și în fiecare suflet. Prezența Sa deplină și actualizarea Sa se realizează în cei care se împărtășesc cu vrednicie cu Sfântul Trup și Sânge al lui Hristos.

În Dumnezeuiasca Liturghie se petrece marea Taină a întâlnirii noastre și apoi a unirii noastre cu Hristos-Domnul. El însuși, în Persoană vine la întâlnirea cu noi, iar noi Îl întâlnim și Îl simțim ca un Tu care ne cheamă și ne invită la comuniune. Hristos Mântuitorul nostru ni se dăruiește concret și prin Cuvântul Său⁹³⁸, ca apoi să ni se împărtășească și euharistic. Sf. Ioan Gură de Aur accentua într-o omilie: că la Sf. Liturghie Hristos ni se împărtășește euharistic, dar «*Îi auzi și glasul! Îți grăiește prin evangheliști*»⁹³⁹. Hristos-Domnul, în Dumnezeuiasca Liturghie, este prezent plenar prin faptă, material (euharistic) și spiritual prin cuvânt (propovăduire). Propovăduirea liturgică nu este o informație generală despre Hristos, ci este o relatare asupra prezenței Sale și despre unirea Sa reală cu credincioșii. În Liturghie este mereu prezent și lucrător Hristos⁹⁴⁰. În lumina și atmosfera liturgică trecutul, prezentul și viitorul nu mai există ca părți separate ale timpului, ci prin lucrarea și plinătatea Duhului din Liturghia Bisericii devine uni-

adhuc Evangelium annuntiat. Populo vero respondit tum cantibus tum oratione, Liturgiekonstitution (S.C.) 7, 1, art. 33. «*Cum sacrae Scripturae in Ecclesia leguntur, Deus ipse ad populum suum loquitur et Christus, praesens in verbo suo, Evangelium annuntiat... eius tamen efficacitas expositione viva, id est homilia, ut parte actionis liturgicae augeatur*», Art. 9, INSTRUCTIONE GENERALIS MISSALIS ROMANI, in *Missale Romanum* la G. J. C. EISENBACH, *op. cit.*, p. 675.

937. Pr. Ilarion FELEA, *op. cit.*, p. 326.

938. Pr. Prof. Ioan ICA, *Modurile prezenței...*, p. 339.

939. Sf. IOAN GURĂ de AUR, *Omilia a L-a la Matei*, 2, p. 582.

940. J. PAPAGOPOULOS, *Liturgie und die Einheit...*, p. 346; E. J. LENGELING, *Die Konstitution des zweiten Vatikanisches Konzils*, p. 21 la DAMBLON, *op. cit.*, p. 72.

tate sacramentală deplin revelată și eficientă. Hristos «ieri și azi și în veci același» (Evr. 13, 8) este prezent în și prin Liturghie.

Prin propovăduirea liturgică Hristos-Domnul și Învățătorul nostru se îndreaptă spre fiecare : spre predicator, dar și spre fiecare credincios și spre comunitatea — parohie⁹⁴¹, în general. Predicatorul, chiar în timpul pregătirii (îndepărtate și apropiate) a predicii și a rugăciunii, trebuie să se preocupe de-a grăi cuvintele lui Hristos, el este cel dintâi care trebuie să audă cuvântul lui Hristos, ca apoi să-l poată comunica altora. Credincioșii ascultători trebuie să fie ajutați de către preotul predicator ca să poată auzi cuvântul lui Dumnezeu. Preotul predicator în cadrul dumnezeieștii Liturghii vorbește prin Hristos, cu Hristos și în Hristos, căci Hristos este Subiectul Liturghiei. Prezența lui Hristos în predică este mai mult decât o asistență⁹⁴², ori o ajutorare din partea lui Hristos — Învățătorul nostru. Prezența reală a lui Hristos în Liturghie este principiul și temelia întregii Liturghii.

În dumnezeiasca Liturghie se poate auzi și împlini graiul fundamental al Bibliei, mesaj pentru omul și lumea secularizată de azi⁹⁴³. Când ascultătorul predicii acceptă cuvintele rostite, aceasta dovedește că inima sa a fost întâlnită cu toate speranțele și angoasele sale, cu bucuria și suferința sa, de asemenea, și disponibilitatea sa de a renunța la săvârșirea răului⁹⁴⁴. Rodul predicii decurge din această întâlnire sau din *pătrunderea inimii* (F. Ap. 2, 37), această atingere a inimii determină pocăința sau îndreptarea omului, întoarcerea lui spre lucrarea poruncilor divine.

Hristos Mântuitorul și Domnul nostru este prezent în mod real în slujirea Liturghiei dumnezeiești. Prezența Sa cunoaște o ierarhizare și o cale ascendentă : de la rostirea cântării și rugăciunilor liturgice, până la ascultarea lecturilor biblice și a propovăduirii, ca apoi să culmineze cu primirea harului sacramental și a Dumnezeieștii Împărtășanii.

941. Enz. *Presbyterorum Ordinis*, nr. 13, R. WEIER, *Die Situation der Predigthörer*, în «Trierer Theologische Zeitschrift» hrsg. von der Theologische Fakultät Trier in Verbindung mit dem Katholisch-Theologischen Fachbereich der Universität Mainz nr. 3/1991, p. 228.

942. A. DAMBLON, *op. cit.*, p. 88.

943. Prof. Dr. Wolfgang LANGER, *Die Bibel in der Schule*, în «Handbuch der Bibelarbeit», Kösel, München 1987, p. 214.

944. R. WEIER, *op. cit.*, p. 229.

CONSIDERAȚII FINALE

Omul — coroana creațiunii divine — a primit de la Dumnezeu darul vorbirii. Făptura umană, ca unică ființă cuvântătoare, din pricina păcatului, a pierdut din puterea și valoarea cuvântului. Îndepărtarea de Dumnezeu a condus direct și la pervertirea sau slăbirea cuvintelor. Semeția omului a determinat «amestecarea limbilor» (Fac. 11, 7—9), neclaritatea și confuzia sensurilor. În starea de păcat, cuvântul, din puncte și mijloc de comunicare și iubire, poate deveni capcană și osândă. Omul creștin este chemat, ca prin puterea și cu ajutorul harului Duhului Sfânt — Care prin revărsarea lui în lume adună și dă sens cuvintelor umane — să restaureze cuvintele, să le îmbunătățească, să le folosească spre folos, spre zidirea cea duhovnicească.

Dumnezeu, ca Persoană absolută ni s-a descoperit ca o Ființă care s-a revelat prin cuvinte. Prin cuvânt a zidit Dumnezeu lumea, a vorbit cu protopărinții în rai, iar după căderea în păcat a vorbit oamenilor prin prooroci. Prin cuvintele pline de foc și lumină ale profeților chema Dumnezeu poporul ales și-l pregătea pentru primirea lui Mesia.

«*Iar când a venit plinirea vremii*» (Gal. 4, 4) Dumnezeu în atotînțelepciunea și purtarea Sa de grijă față de om «*ne-a grăit nouă prin Fiul*» (Evr. 1, 2). Cuvântul lui Dumnezeu, de la începutul istoriei Vechiului Testament, culminând cu Revelația desăvârșită, făcută prin cuvânt și faptă de către Logosul — Fiul lui Dumnezeu întrupat, și până la sfârșitul veacurilor, are un rol deosebit de hotărâtor în istoria mântuirii omului.

După Pogorârea Sfântului Duh Hristos-Domnul este prezent în cuvântul revelat de și despre Dumnezeu, propovăduit de către Sfinții Apostoli și de către urmașii lor legitimi: episcopii și preoții. Hristos exercită asupra credinciosului o putere transformatoare, produce o creștere treptată a vieții veșnice prin cuvântul divin. Hristos a restaurat puterea cuvântului, putere ce este introdusă în creație și păstrat per-

manent viu și lucrător în Biserică de către Duhul Sfânt. Prin ascultarea cuvântului dumnezeiesc și prin transpunerea lui în viața noastră, devenim rudenii apropiate ale Logosului divin întrupat: *«Mama Mea și frații Mei sunt aceștia care ascultă cuvântul lui Dumnezeu și-l îndeplinesc»* (Lc. 8, 21). Pe ascultătorii și păzitorii cuvântului divin Mântuitorul îi fericește (Lc. 11, 28). Învățătura revelată nouă de Fiul lui Dumnezeu întrupat este mântuitoare, căci ea este *«înțelepciunea cea de sus»* care este păstrată ca o valoare deosebită *«plină de milă și de roade bune»* (Iac. 3, 17). Pentru că vestirea cuvântului revelat cheamă și *«îndeamnă la pocăință»* (Rom. 2, 4), ea are o valoare importantă în lucrarea de mântuire a omului.

Hristos-Domnul cel înviat a dat Sfinților Apostoli și urmașilor acestora puterea și porunca de-a vesti cuvântul mântuirii (Mt. 28, 19). Cuvântul cel dumnezeiesc a fost propovăduit de către Sfinții Apostoli, de Sfinții Părinți și de toți slujitorii cei sfințiți ai Bisericii. Cuvântul lui Dumnezeu predicat drept și cu zel apostolesc în Biserică este mijlocul prin care sufletul se deschide pentru puterea și lucrarea lui Dumnezeu. Prin intermediul propovăduirii bisericești Dumnezeu dorește să câștige pe toți oamenii pentru a participa la însușirea sau actualizarea mântuirii realizate de Hristos-Domnul nostru.

Slujirea învățătorească a fost împlinită în decursul istoriei Bisericii potrivit mandatului dat de către Hristos Mântuitorul nostru. Kerygma a fost folosită ca proclamare și chemare la viețuirea creștină, iar didascalia ca mijloc pentru hrănirea și creșterea în viața cea duhovnicească. Printr-o propovăduire în duhul Evangheliei și al Sfinților Apostoli se poate naște, păstra și crește o credință dinamică, vie și lucrătoare. Slujitorii bisericești trebuie să propovăduiască *«cu timp și fără timp»* mesajul mântuirii pentru ca tot cel care îl primește și-l împlinește *«să nu piară, ci să aibă viață veșnică»* și prin această propovăduire credincioșii să poată cunoaște *«pe singurul și adevăratul Dumnezeu și pe Iisus Hristos, pe care L-a trimis»* (In. 17, 3).

Propovăduirea bisericească conduce pe credincioși spre întruparea în viața lor a Modelului Hristos, a legăturilor de frățietate și iubire între oameni, relații care vor domni în împărăția cerurilor. Predica este și trebuie să rămână hristocentrică, temeluită și vestitoare a unui Hristos permanent

actual, viu și prezent în viața noastră. Ascultarea propriu-zisă a cuvântului propovăduit nu este suficientă, ci este necesară împlinirea lui (Iac. 1, 22). Ascultarea cuvântului nu este mântuitoare, ci numai împlinirea cuvântului dumnezeiesc sau integrarea vieții proprii în sensul și duhul mesajului dumnezeiesc ; contribuie la mântuirea credincioșilor doar articularea cuvintelor propovăduite în viață. Predica are menirea de-a edifica credința, de-a comunica puterea înduhovnicirii și trăirii după voia lui Dumnezeu. Predica este o împărtășire a adevărilor credinței creștine, pentru ca ele să fie transpuse în viață. Predica se cere să fie dialogică : adică să fie dialog : între Dumnezeu, preot și credincioși. Propovăduirea lui Hristos devine un dialog soteriologic între Dumnezeu, care vorbește prin slujitorul Său, și cei care primesc cuvântul predicat de către preoție ca pe un mesaj al lui Dumnezeu adresat omului concret hic et nunc. Preotul vestește cuvântul lui Dumnezeu pentru trebuințele reale ale credincioșilor. Credibilitatea și rodirea propovăduirii depinde și de viața predicatorului. Cuvântul de viață făcător și mântuitor trebuie să izvorască dintr-o viață neprihănită, pusă în slujirea lui Hristos. Numai acel slujitor care are inima stăpânită de credință vie și puternică, poate să *mărturisească spre mântuire* (Rom. 10, 10).

Valoarea și necesitatea propovăduirii bisericești decurg limpede din valoarea și trebuința credinței și a faptelor bune pentru mântuire. Fără predicarea cuvântului divin nu există mântuire sigură. Pentru a ne mântui este absolut necesară credința în Hristos. Nimeni nu poate crede în Hristos fără să-L cunoască, iar cunoașterea, credința și îndreptarea vieții după pilda lui Iisus vin din predicarea cuvântului lui Dumnezeu. Prin ascultarea cuvântului divin și prin credința în Hristos Fiul lui Dumnezeu se dobândește viața cea veșnică (In. 5, 24), căci cuvintele Domnului «*sunt duh și sunt viață*» (In. 6, 63). Părinții Bisericii acordau atâta importanță propovăduirii încât o numeau și pe ea ierurgie, slujbă sfântă⁹⁴⁵. Cei care propovăduiesc cuvântul lui Dumnezeu — în Biserică — își sfințesc buzele și prin același cuvânt sfințesc pe

945. Cf. Pr. D. STĂNILOAE, (interviu) în «*Convorbiri duhovnicești*», vol. II, p. 50.

cei care îi ascultă ⁹⁴⁶, învățau Părinții Bisericii în urmă cu aproape 1200 de ani.

Omul este ființă psiho-fizică, el se poate apropia de Dumnezeu cu sufletul și cu trupul și Dumnezeu i se poate descoperi omului prin cuvânt și prin Sfintele Taine. Iubirea se poate comunica prin cuvinte, dar mai mult prin fapte, prin acte de dăruire, printr-o împărtășire directă a stării proprii semenului. Cuvântul se referă la duh, la spiritul omului, iar Taina la trup pentru sacralizarea trupului omului, ca existență vie după chipul lui Dumnezeu.

Cunoașterea umană reală este nu cea din carte, ci cunoașterea prin experiență, tot astfel și adevărata cunoaștere a lui Dumnezeu este prin cuvânt și Taine. Prin propovăduire suntem conduși spre Hristos, iar prin Sfintele Taine ne împărtășim cu Hristos cel euharistic sau cu harul Duhului Sfânt, harul lui Hristos. Mântuirea primului roman încreștinat a depins de predica Sf. Ap. Petru, dar după ce acest roman Corneliu a primit cuvântul divin predicat a primit, de asemenea, Taina Botezului. În învățătura și spiritualitatea Bisericii Ortodoxe cuvântul nu este considerat purtător al harului, egal cu Taina ⁹⁴⁷. Lucrarea sacramentală a predicii ⁹⁴⁸ nu este suficientă; cuvântul rămâne fără efect, dacă la contribuția adusă de el nu se adaugă și influența reală și binefăcătoare a Sfintelor Taine (F. Ap. 2, 38) și numai atunci se va primi harul mântuitor al Sfântului Duh.

Deși Mântuitorul Hristos a «*tâlcuit deosebi*» Sfinților Săi Ucenici și Apostoli învățătura divină trei ani și jumătate, ei n-au înțeles deplin cuvântul decât după Învierea Sa din morți, numai după frângerea pâinii li s-a deschis mintea ca să înțeleagă Scripturile. După ce «Apostolii au fost îmbrăcați cu putere de sus» au înțeles deplin cuvântul lui Dumnezeu și l-au vestit. Cuvântul de învățătură nu este suficient el însuși, ci trebuie să se împlinească prin Sfintele Taine.

Propovăduirea bisericească este conducătoare spre viața veșnică, ea povățuiește spre împărăția lui Dumnezeu. Predica ne conduce până la porțile raiului, dar singură nu ne duce în paradis. Predica însoțită și încununată de Sfintele Taine

946. A 4-a aclamație din Synodiconul Ortodoxiei din 843, trad. Drd. Ioan ICA, în «Mitropolia Ardealului», nr. 7—8/1985, p. 444.

947. Pr. D. STĂNILOAE, *Ființa Tainelor...*, p. 21.

948. P. TREMBELAS, *Dogmatique de l'Église orthodoxe...*, vol. III, p. 12—13.

realizează mântuirea noastră, ele ne asigură viața cea veșnică. Prin actul propovăduirii, datorită prezenței lui Hristos în cuvântul Său (Mt. 28, 20), se revarsă asupra ascultătorilor o putere harică (F. Ap. 10, 44) care este pregătitoare și premergătoare harului mântuitor care se împărtășește prin săvârșirea Sfințelor Taine. Cuvântul lui Dumnezeu, pe care Hristos Domnul ni l-a descoperit în mod deplin și se propovăduiește în Biserica Sa, este «*apa cea vie*» (In. 4, 11), care împreună cu harul Sfințelor Taine rodește întru noi oamenii nestrucăciune și nemurire (I Cor. 15, 24).

Duhul Sfânt ni se dă mai deplin din trupul înviat al Mântuitorului Hristos, deci prin Taine, în care Persoana lui Hristos suflă mai deplin prin lucrarea dumnezeiască, decât numai prin cuvinte⁹⁴⁹. Cuvintele propovăduite sunt însă neapărat necesare pentru explicarea lucrării care ne vine din Hristos. Creștinismul primar a îmbinat armonios învățătura creștină cu trăirea duhovnicească, cu comuniunea cu Hristos (F. Ap. 2, 42). Cuvântul ne deschide calea, ne înalță la lumina cunoștinței și ne conduce pe calea vieții, dar Sfintele Taine realizează comuniunea reală cu Dumnezeu. Comuniunea harică ce ne-o creează săvârșirea Sfințelor Taine, legătura ce se instaurează între noi și Dumnezeu prin Taine, trebuie mereu întreținută, permanent înnoită. Sf. Ap. Pavel îndemna pe ucenicul său Timotei, dar în sens general și pe toți creștinii, să reaprindă harul lui Dumnezeu cel care i s-a împărtășit = ἀναζωοποιεῖν τὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ (II Tim. 1, 6).

Conștiința unității implică structura sa organică: vestirea cuvintelor Evangheliei, Sfintele Taine, ierarhia bisericească și întreaga comunitate creștină⁹⁵⁰. Sfintele Taine se încununează cu dumnezeiasca Euharistie, leacul nemuririi, care împreună cu cuvintele vieții și cu virtuțile, puse toate în lucrare în focul Duhului Sfânt constituie arme ale progresului duhovnicesc, ale sfințirii. În și prin unitatea lor harică se restaurează și se sfințește firea omenească⁹⁵¹. Unitatea dintre propovăduire și Sfintele Taine poate fi înțeleasă

949. Pr. D. STĂNILOAE, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. II, p. 124.

950. Pr. Prof. Dr. Constantin GALERIU, *Reçois ce gage (trésor) et garde-le* p. 132.

951. Idem, *Mesaie ale Sfântului Munte Athos*, în «Biserica Ortodoxă Română», nr. 3—4/1987, p. 105.

numai atunci când se sesizează unitatea dintre cuvânt și Euharistie.

Disocierea sau separarea propovăduirii cuvântului de Sfintele Taine aduce mari prejudicii pentru amândouă. Propovăduirea fără Taine este o simplă doctrină, o oarecare cuvântare teoretică, o frazeologie sterilă, fără putere, un mesaj pur intelectual care poate da unele răspunsuri, dar nu poate încălzi inima și nu poate pune voința la lucrare. Tainele fără vestirea cuvântului se depreciază, până la înțelegerea lor ca forme magice, la transformarea lor într-un ritual sec, care duce la formalism și rutină.

Cuvântul și Taina sunt două realități complementare, corelative și nu contradictorii, care-și găsesc unitatea lor profundă în Hristos. Simbioza dintre propovăduirea cuvântului și Sfintele Taine decurge din lucrarea și învățătura Domnului înviat, Care era deodată: Cuvântul lui Dumnezeu și Sacramentul originar. Cuvântul lui Dumnezeu și Sfintele Taine se condiționează reciproc, fiindcă fără propovăduire credința membrilor Bisericii s-ar împuțina, iar fără săvârșirea dumnezeieștilor Taine, mesajul Revelației dumnezeiești nu ar fi actualizat. Propovăduirea și Sfintele Taine se conjugă și se influențează între ele.

Biserica Ortodoxă n-a acordat nicicând o prioritate valorică propovăduirii sau slujirii învățătoarești, în detrimentul celorlalte două slujiri sau chemări preoțești: sfințitoare și pastorală; modelul pentru această împreună valoare și apreciere stă fundamentat adânc în cele trei slujiri ale Mântuitorului. Aceste trei slujiri sunt și trebuie văzute simfonic, ca formând un tot armonic, o unitate organică. În relația dintre propovăduire și Sfintele Taine se poate vedea o sinergie amplă, completă între ceea ce face Biserica prin slujitorii ei și ceea ce face Dumnezeu în lucrarea de mântuire a omului.

Începând cu Cina cea de Taină și în toată istoria Bisericii creștine unitatea dintre cuvânt și Taină, are drept paradigmă Sfânta Liturghie. Locul prin excelență al actualizării cuvântului revelat, ca un mesaj dătător de viață este Biserica, iar timpul optim este atmosfera creată de aducerea dumnezeieștii jertfe nesângeroase la Liturghie. Aici, în simbioza Sfintelor Taine, preotul oferă mesajul mântuirii ca o lumină, ca hrană

duhovnicească, ca mângâiere sau muștrare, ca un dar mântuitor primit de la Domnul și oferit credincioșilor.

Propovăduirea bisericească sau comunicarea mesajului dumnezeiesc în și prin Biserică este în relație indisolubilă cu Sfintele Taine, fiind izvor de înduhovnicire, sfințenie și mântuire. Predica este un act permanent al întrupării Logosului, este «*un act soteriologic*»⁹⁵². Predica are o putere sfințitoare, în sensul că vestind adevărul mântuitor, acesta îl face pe om liber, adică îl detașează de rătăcire și viciu și îl înscrie în dimensiunile unei vieți curate. Propovăduirea poate actualiza în fapte concrete harul mântuitor împărtășit de Biserică prin Sfintele Taine. Între predică și Taine există un raport de întregire și de condiționare sfântă. Între aceste două lucrări destinate pentru împlinirea mântuirii noastre, se află o simbioză sfântă, adâncă. Precum credința nu ne poate mântui singură, ci doar însoțită de faptele bune, tot astfel și singură propovăduirea cuvântului nu ne poate mântui, căci avem trebuință de harul Sfințelor Taine.

Credincioșii pot urca drumul desăvârșirii, la realizarea «*măsurii vârstei deplinătății lui Hristos, la starea bărbatului desăvârșit*» (Ef. 4, 13) numai luminați de mesajul Evangheliei Mântuitorului Hristos și întăriți de dumnezeiescul har împărtășit prin Sfintele Taine. Prin predică și Sfintele Taine, Biserică ne transformă pe noi credincioșii în «*pietre vii... zidiți casă duhovnicească*» (I Pt. 2, 5), slujitori și trăitori ai lui Hristos «*întemeiați în credință, întăriți și neclintiți de nădejdea Evangheliei pe care ați auzit-o, care a fost propovăduită la toată făptura de sub cer*» (Col. 1, 23).

952. Pr. G. CRISTESCU, *Predică și predicator...*, p. 149.

BIBLIOGRAFIE

IZVOARE

A. — SFÂNȚA SCRIPTURĂ

- BIBLIA** sau **SFÂNȚA SCRIPTURĂ**, tipărită cu aprobarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, Societatea biblică, București 1974, p. 1395.
- NOVUM TESTAMENTUM GRAECE et LATINE** Ed. Eberhard Nestle, Editio vicesima secunda, United Bible Societies London 1969, p. 671.
- Die **BIBEL**, Gesmtausgabe — Einheitsübersetzung der Heilige Schrif, Katholische Bibelanstalt Stuttgart 1980, p. 1456.
- NOUVEAU TESTAMENT**, Traduction oecuménique de la Bible (TOB), Edition intégrale. Les Edition du Cerf et Société Biblique Français, Paris 1972, p. 826.
- NOUL TESTAMENT**, tipărit cu binecuvântarea și prefața P.F. Părinte Teoctist, Patriarhul B.O.R., versiune revizuită, redactată și comentată de Bartolomeu Valeriu Anania, Ed. Institutului biblic și de misiune al B.O.R., București, 1993, p. 470.

B. OPERE ale SFINȚILOR PĂRINȚI și ale SCRITORILOR BISERICEȘTI

- Sf. **AMBROZIE**, *De sacramentis*, trad. Pr. Ene BRANIȘTE, în «Studii teologice» nr. 9-10/1967, p. 179, *Despre Sintele Taîne*, P.S.B. 53, București 1994, p. 344.
- Sf. **AMBROZIE**, *In Psalmum CXVIII Expositio XIII*, 7, P.L. 15, 1382 C.
- Sf. **ATANASIE**, *Scrieri, I*, trad. Pr. Prof. D. STĂNILOAE, în Colecția «Părinți și scriitori bisericești» Nr. 15, Editura Institutului biblic și de misiune ortodoxă, București 1983, p. 392.
- Sf. **ANTONIE cel MARE**, *Invățătură despre viața oamenilor și despre buna purtare*, în «Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii» trad. Pr. D. STĂNILOAE, vol. 1, Sibiu 1946, p. 315.
- Fer. **AUGUSTIN**, *Epistola 229*, P.L. 33, 1020.
- Fer. **AUGUSTIN**, *De doctrina christiana, I, 4*, în «Corpus scriptorum ecclesiasticorum latinorum», vol. 80, Vindobonae 1963.
- Fer. **AUGUSTIN**, *Ennarationes in Psalmos, 30, 2, 1—2* în «Corpus Christianorum» Series Latina 38, p. 190.
- Fer. **AUGUSTIN**, *Scrieri alese. Partea întâia, Confesiones-Mărturisiri*, Trad. Prof. Dr. Doc. N. BARBU, P.S. B. 64, București 1985, p. 160.
- Fer. **AUGUSTIN**, *Tractatus XXX in Ioanis Evangelium*, P.L. 35, 1632.
- CABASILA NICOLAE**, *Despre viața în Hristos*, trad. T. BODOGAE, Sibiu 1946.
- CABASILA NICOLAE**, *Tâlcuirea Dumnezeieștii Liturghii*, trad. Ene BRANIȘTE, București 1946.
- CALIST** Catafygiotul, *Despre Viața contemporană*, în «Filocalia...», vol. 8, p. 505.
- Sf. **CIPRIAN**, *De ecclesiae catholicae unitate*, în «Corpus Christianorum», Series Latina 3, 1972.
- CLEMENT ALEXANDRINUL**, *Scrieri, Partea întâia. Cuvânt de îndemn către elini, 8, 4*; trad. Pr. Dr. D. FECIORU, P.S.B. 4, București, 1982, p. 146.
- CLEMENT ALEXANDRINUL**, *Pedagogul, Scrieri, partea întâia*, trad. Pr. D. Fecioru, P.S.B. 4, București 1982, p. 166.

- CLEMENT ALEXANDRINUL, *Stromata a VI-a* 34, 3, traducere de Pr. D. Fecioru, P.S.B. 5, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București 1982, p. 411.
- Sf. CHIRIL al ALEXANDRIEI, *Glaphyra*, P.G. 69, 457.
- Sf. CHIRIL al ALEXANDRIEI, *Glaphyra in Exodum III*, P. G. 69, 497.
- Sf. CHIRIL al ALEXANDRIEI, *Comentar la Ev. Sf. Ioan.*, P.G. 74, 538.
- DIADOH al FOTICEII, *Cuvânt ascetic despre viața morală*, în «*Filocalia...*», vol. 1, p. 363.
- Sf. CHIRIL al IERUSALIMULUI, *Cateheza a 5-a mistagogică*, 7; P.G. 33, 11, 16 A.
- Sf. CHIRIL al IERUSALIMULUI, *Catehezele*, trad. Pr. D. Fecioru, în «*Izvoarele Ortodoxiei*», București 1944.
- Sf. CHIRIL al IERUSALIMULUI, *Catehezele baptismale*, XVI, 14 P.G. 33, 937 A.
- EUSEBIU al Cezareei, *Istoria bisericească*, II, 1, p. 67.
- EPISTOLA către DIOGNET, trad. Pr. D. FECIORU, P.S.B., vol. 1, București 1979, p. 337—346.
- Sf. GRIGORIE cel MARE, *Cartea Regulei pastorale*, trad. Pr. Prof. Dr. Alexandru MOISIU, Sibiu 1990, p. 216.
- Sf. GRIGORIE de NAZIAN, *Omilia a 27-a despre Sfântul Duh*, P.G. 36, 164.
- Sf. GRIGORIE de NAZIAN, *Cele cinci cuvinte despre Dumnezeu*, trad. de Pr. Ch. Tilea și N. Barbu, București 1947.
- Sf. GRIGORIE de NAZIAN, P.G. 37, 1327.
- Sf. GRIGORIE de NAZIAN, *Cuvânt despre iuga în Pont sau despre preoție*, trad. de Pr. D. Fecioru, București 1987, p. 184.
- Sf. GRIGORIE de Nyssa, *Despre fericiri și despre viața lui Moise*, trad. Pr. D. Stăniloae și Pr. Ioan Buga, P.S.B. 29, Editura Institutului biblic și de misiune al B.O.R., București 1983, p. 343.
- Sf. GRIGORIE de Nyssa, *Oratio de Spirito Sancto*, P.G. 15, 690—696.
- Sf. GRIGORIE PALAMA, *Filocalia*, vol. 7, p. 449.
- Sf. GRIGORIE PALAMA, *Despre rugăciune*, în «*Filocalia...*», vol. VII, p. 233—234.
- Sf. GRIGORIE TAUMATURGUL, *Al XV-lea cuvânt adresat lui Origen în Cezareea Palestinei*, trad. Pr. Prof. Dr. Constantin CORNIȚESCU, P.S.B. 10, București 1984, p. 234.
- Sf. GRIGORIE SINAITUL, *Filocalia*, vol. 7, trad. și note de Pr. Prof. Dr. D. STĂNILOAE, Ed. Institutului biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1977, p. 141.
- Sf. IOAN GURĂ de AUR, *Omilia 11 și 14 la Facere*, *Scrieri I*, trad. Pr. D. FECIORU, p. 39, 140, 155.
- Sf. IOAN GURĂ de AUR, *Omilia 21 la Facere*, P. G. 53, 175. P.G. 46, 604 C.
- Sf. IOAN GURĂ de AUR, *Omilia despre predică*, P.G. 50, 653—662, trad. de Pr. T. Bodogae, *Primejdios lucru și pentru predicator și pentru ascultători este ca predicatorul să predice pe placul ascultătorilor. Folositor lucru și semn de foarte mare dreptate este să-ți osândești propriile păcate*, în «*Mitropolia Ardealului*» nr. 1—3/1978, p. 58—66.
- Sf. IOAN GURĂ de AUR, *Despre preoție*, trad. Pr. D. Fecioru, București 1987.
- Sf. IOAN GURĂ de AUR, *Scrieri, Partea a treia. Omilii la Matei*, trad. Pr. D. Fecioru, P.S.B. 23, București 1994, p. 1051.
- JEAN CHRYSOSTOME, *Huit catéchèses baptismales inédites*, trad. Ant. Venger. «*Sources Chrétiennes*» nr. 50, Paris 1957, p. 243.
- Sf. IRINEU, *Adv. haeres. IV, 18*, P.G. 7.

- MARCU ASCETUL, *Despre legea duhovnicească*, în «Filocalia...», vol. 1, p. 237.
- NICHITA Cuviosul STITHATUL, *Vederea duhovnicească a raiului*, în «Filocalia...», vol. 6, p. 356.
- TERTULIAN, *Apologeticum*, 39, 1—11, trad. Prof. Dr. N. CHIȚESCU, P.S.B. 3, București 1981, p. 392.
- TERTULIAN, *De praescr. her.* 32; *Adv. Marcionem IV*, 5, P.L. 2, 53, 37, 395.
- Sf. VASILE cel MARE, *Liber de Spiritu Sancto*, 28, P.G. 32, 197 și trad. rom. de Pr. Prof. Dr. Constantin CORNIȚESCU, P.S.B. 12, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București 1988.
- Sf. VASILE cel MARE, *Epistola a 7-a*, trad. Pr. T. Bodoșogae, P.S.B. 12, p. 130.

C. LUCRĂRI ȘI STUDII TEOLOGICE

- ADAM A., *Die Meßpredigt als Bestandteil der eucharistischen Liturgie*, în «Gemeinde im Herrenmahl», Freiburg, 1976, p. 243.
- ADAMS Jay E., *Predigen. Zielbewußt anschaulich-überzeugend*, Brunnen Verlag, Giessen-Basel 1991, p. 190.
- AFANASIEFF N., *Trapeza Gospodnja*, p. 90.
- AFANASIEFF N., *L'Eucharistie, principal lien entre les Catholique et les Orthodoxes*, în *Irénikon* nr. 3/1965, p. 327—339.
- ALLMEN J. Jean, *Le prédication, témoin de l'Évangile*, în «*Irénikon*» nr. 3/1976, p. 334—335.
- ALLMEN J. Jean, *Prophétisme sacramentée*, Neuchâtel, Suisse 1964.
- ANDRONIKOFF Constantin., *La dynamique de la parole et la liturgie* în «Gestes et paroles dans les diverses familles liturgique», Conférences Saint Serge XXIV-e semaine d'études liturgique, Roma 1978.
- ANDRONIKOFF Constantin., *Le sens de la liturgie. La relation entre Dieu et l'homme*, Les Edition du Cerf, Paris 1988, p. 324.
- ANDRUTSOS Hristu, *Simbolica*, trad. din limba greacă de Prof. univ. Iustin Moisescu, Ed. Centrului mitropolitan al Olteniei, Craiova 1955, p. 235.
- ANDRUTSOS Hristu, *Dogmatica Bisericii Ortodoxe Răsăritene*; trad. Pr. Prof. Dr. D. STĂNILOAE, Sibiu 1930, p. 480.
- BACKHAUS Ambrosium, *Feier und Verkündigung des Osterfestes in der orthodoxen Kirche* în «Una Sancta» nr. 3/1993, p. 24—43.
- BALCA Diac. Prof. Dr. Nicolae, *Importanța catehetică a Sf. Liturghii*, în «Biserica Ortodoxă Română» nr. 1—2/1958, p. 194—213.
- BARTH Karl, *La proclamation de l'Évangile*, Neuchâtel 1961.
- BALTHASAR Hans Urs von, *Gott redet als Mensch*, în «Verbum Caro» Eisedeln 1960, p. 70—79.
- BARTHOLOMAIOS Metropolit von Philadelphia (din 1991 Patriarh ecumenic), *Die Kirche als Herausforderung der Säkularisierung*, în vol. 113, de la «PRO ORIENTE — Ein Laboratorium für die Einheit», Tyrolia Verlag, Wien 1991, p. 24—28.
- BASARAB Pr. Prof. Dr. Mircea, *Scriptură și Liturghie*, în «Mitropolia Banatului» nr. 7—9/1981, p. 462—484.
- BASARAB Pr. Prof. Dr. Mircea, *Stânta Scriptură și interpretarea ei în concepția Sf. Vasile cel Mare*, în «Mitropolia Banatului», nr. 4—6/1979, p. 286—300.

- BAUMGARTNER, *Verkündigungsanliegen*, p. 130.
- BAUMGARTNER J., *Das Wort, das in der Liturgiefeier zum Sakrament wird*, în «Freude am Gottesdienst» hg. J. Schreiner, Stuttgart 1983, p. 137—173.
- BĂLAN Ieromonah Ioanichie, *Convorbiri duhovnicești*, vol. I și II, Ed. Episcopiei Romanului și Hușilor 1984, 1988, p. 632, 808.
- BĂLAN Ieromonah Ioanichie, *Convorbiri duhovnicești cu teologi ortodocși din străinătate*, Ed. Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași 1995, p. 160.
- BEA Cardinal, *Die seelsorgliche Bedeutung des Wortes Gottes*, p. 139.
- BELU Pr. Prof. Dr. Dumitru, *Curs de Omiletică la Institutul Teologic de grad universitar*, mss. Sibiu.
- BELU Pr. Prof. Dr. Dumitru, *Graiul în funcția lui etică*, în «Mitropolia Moldovei și Sucevei» Nr. 7—8/1971, p. 453—461.
- BELU Pr. Prof. Dr. Dumitru, *Cu privire la predică în concepția Sfântului Ioan Gură de Aur*, în «Mitropolia Ardealului» nr. 3-4/1958, p. 268—287.
- BELU Pr. Prof. Dr. Dumitru, *Activitatea omiletică a Sfântului Vasile cel Mare*, în «Mitropolia Ardealului» nr. 1-3/1979, p. 33—50.
- BELU Pr. Prof. Dr. Dumitru, *Predicatorul în concepția Sf. Ioan Gură de Aur*, în «Biserica Ortodoxă Română» nr. 3-4/1959, p. 357—384.
- BETZ J., *Wort und Sakrament*, în «Verkündigung und Glauben», Freiburg im Br. 1958.
- BIANCHI Enzo, *Cuvânt și rugăciune. Introducere în lectura duhovnicească a Scripturii. Prefață de Mitropolitul SERAFIM*, trad. Maria-Cornelia OROS, Ed. Deisis, Sibiu, 1996, p. 137.
- BOGDAN, Pr. Petru, *Viața în Hristos. Predici morale pentru toate duminicile și sărbătorile anului*, Arad 1943, p. 350.
- BORNERT R., *Les commentaires bysantins de la divine Liturgie*, Paris 1966.
- BORNERT R. O.S.B., *Parole et Sacrament en perspective luthérienne et catholique*, în «Irenikon», nr. 1/1972, p. 22—50.
- BORRELY André și M. EUTIZL, *L'oecumenisme spirituelle*, Labor et Fides (Perspective orthodoxe 8), Genf 1988, p. 250.
- BOBRINSKOY Boris, *Le mystère pascal du baptem*, în vol. «Bapteme, sacrament d'unite», Mame 1971, p. 85—144.
- BOUYER Luis, *Prédication et mystere*, în «La Maison-Dieu», Paris 1948.
- BOUYER Luis, *Das Wort Gottes lebt in der Liturgie*, în «Das Wort Gottes und die Liturgie», Mainz 1960, p. 76—94.
- BOUYER Luis, *Die Kirche, II, Theologie der Kirche*, Johannes Verlag, Einsiedeln 1977, p. 205 și 428.
- BOSCH D. J., *Evangelisation, Evangelisierung*, în «Lexicon Missionstheologischer Grundbegriffe», Herausgegeben von Karl MÜLLER und Theo SUNDERMEIER, Dietrich Reimer Verlag, Berlin 1987, p. 104.
- BRANIȘTE Pr. Prof. Dr. Ene, *Deosebiri interconfesionale cu privire la Sfintele Taine*, în «Ortodoxia» nr. 4/1959, p. 499—517.
- BRANIȘTE Pr. Dr. Ene, *Cultul ortodox ca mijloc de propovăduire a dreptei credințe a dragostei, păcii și a bunei înțelegeri între oameni*, în «Studii teologice», nr. 9—10/1953.
- BRANIȘTE Pr. Dr. Ene, *Liturgica generală*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București 1985, p. 548.

- BRECK John, *The Power of the Word. In the Worshipping Church*, St. Vladimir's Seminary Press, Crestwood, New York 1986, p. 237.
- BRIA Magist. Ion, *Aspectul dogmatic al Sfintei Liturghii*, în «Ortodoxia» nr. 7—8/1957, p. 417—427.
- BRIA Pr. Conf. Dr. Ion, *Introducere în eclesiologia ortodoxă* în «Studii teologice» nr. 7—10/1976, p. 690—704.
- BRIA Pr. Prof. Dr. Ion, *Eclesiologia pastorală*, în «Studii teologice», nr. 3—4/1979, p. 323—345.
- BRIA Pr. Prof. Dr. Ion, *Curs de teologie și practică misionară ortodoxă*, vol. I, Genève 1982, p. 191.
- BRIA Pr. Prof. Dr. Ion, *Credința pe care o mărturisim*, Ed. Institutului biblic și de misiune ortodoxă, București 1987, p. 336.
- BRIA Pr. Prof. Dr. Ion, *Destinul Ortodoxiei*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă al B.O.R., București 1989, p. 372.
- BULACU Pr. Prof. Mihail, *Însemnătatea predicii după Sfântul Ioan Hrisostom*, în «Biserica Ortodoxă Română», 1928.
- BULACU Pr. Prof. Mihail, *Omilia despre predică a Sf. Ioan Gură de Aur*, Studiu omiletic, analitic și comparativ cu predica modernă și contemporană, București 1946, p. 47.
- BULACU Pr. Prof. Mihail, *Omilia exegetică biblică*, Oradea 1929, p. 98.
- BULGAKOFF Sergiu, *Thesen über die Kirche*, în Procès-Verbaux du Premier Congrès de Théologie Orthodoxe à Athènes 1939, p. 127—135.
- BULGAKOFF Sergiu, *Ortodoxia*, trad. N. GROSU, București, 1933.
- BULGAKOFF Sergiu, *Cerul pe pământ*, în «Una Sancta» 1927 și în «Raze de lumină», București, 1933.
- BULTMANN Gabriel, *Wolfgang SIGEL Stundenbuch für den Alltag. Aus dem Gebetsschatz der orthodoxen Kirche*, Styria Verlag, Wien 1991, p. 172.
- CASEL Odo, *Gnosis und Mysteriengegenwart*, în «Jahrbuch für Liturgiewissenschaft» 15 Band, Münster im Westfalen 1941, p. 191.
- CASEL Odo, *Das christliche Kultmysterium*, Regensburg 1960.
- CASEL Odo, *Le Mystère du cult dans le Christianisme*, trad. J. Hild și A. Liefoghe, Cerf, Paris, 1964.
- CHEVALLIER M.A., *Pentecôtes lucaniennes et Pentecôtes johanniques*, R.S.R. 69, 1968, p. 301—314.
- CHIȚESCU Prof. Dr. Nicolae, *Dogma și viața creștină*, în «Studii teologice» nr. 1—2/1953, p. 399—438.
- CHILEA Pr. Dr. Sebastian, *Considerații omiletice actuale*, în «Ortodoxia» nr. 1/1967, p. 65—78.
- CHILEA Pr. Dr. Sebastian, *Logos și ethos*, în «Studii teologice», nr. 3—4/1970, p. 250—266.
- CIOBOTEA Conf. Dr. Dan Ilie, *Le rôle de la Liturgie dans la formation théologique orthodoxe. Communication à la 3-e Consultation internationale des Ecoles de théologie orthodoxe*, «Contacts», 135/1986, p. 198—223.
- CIOBOTEA Protos. Conf. Dr. Daniel, *Icoana ortodoxă — privire duhovnicească în împărăția cerurilor*, în «Telegraful român» nr. 21—24, Sibiu 1—15 iunie 1989, p. 7.
- CIOBOTEA Protos. Conf. Dr. Daniel, *La témoignage orthodoxe dans le Mouvement Occuménique*, în «Nouvelles de l'Église Orthodoxe Roumaine» nr. 1/1989, p. 48.

- CONGAR Yves, *Autonomie et pouvoir central dans l'Église vues par la théologie catholique*, în «Kanon» — Jahrbuch der Gesellschaft für das recht der Ostkirche, Wien 1980, p. 130.
- COMAN Episcop Dr. Vasile, *Cuvântări liturgice*, Oradea 1973, p. 272.
- COMAN Pr. Prof. Dr. I. Gh., *La présence de l'Église dans le monde*, în «Procès-Verbaux du deuxième Congrès de Théologie orthodoxe», à Athènes 1978, p. 249—260.
- COMAN Pr. Prof. Dr. I. Gh., *Patrologia, Manual pentru Institutetele teologice*, Ed. Institutului biblic și de misiune al B.O.R., București 1956, p. 323.
- COMAN Pr. Dr. Constantin «*Ortodoxia sub presiunea istoriei*», Ed. Bizantină, București 1995, p. 163.
- COSTA M.A. de Beauregard, *Dumitru Stăniloae «Ose comprendre que je t'aime»* Ed. Cerf, Paris 1983, p. 147.
- CONSTANTINIDIS Mitropolit Chrysostomos, *La Théologie au renouvellement de la vie de l'Église. La reflexion critique des applications de la Théologie*, în «Procès-Verbaux du deuxième Congrès de Théologie orthodoxe», à Athènes. Publiés par les soins du Professeur Sava Chr. Agourides, Athènes 1978, p. 386.
- CRISTESCU Pr. Prof. Dr. Grigorie, *Revelație, dogmă și predică*, în «Studii teologice», nr. 3—4/1954, p. 127—143.
- CRISTESCU Pr. Prof. Dr. Grigorie, *Predică și predicator în vremea noastră*, în «Studii teologice» nr. 3—4/1950, p. 137—157.
- DANIELOU Jean, *Sakramente und Heilsgeschichte*, în «Das Wort Gottes und die Liturgie», p. 51—69.
- DAMBLON Albert, *Zwischen Kathedra und Ambo, zum Predigtverständnis des II. Vatikanumsaufgezeigt an den liturgischen Predigtorten*, Patmos Verlag, Düsseldorf 1988, p. 143.
- DAVID Arhid. Conf. Dr. P.I., *Călăuză creștină pentru cunoașterea și apărarea dreptei credințe în fața prozelitismului sectant*, Ed. Episcopiei Aradului, Arad, 1987, p. 488.
- DRĂGULIN Pr. Dr. Gheorghe, *Propovăduirea cuvântului și cultul în Biserica Ortodoxă*, în «Studii teologice» nr. 3—4/1975, p. 231—249.
- DELLING G., *Wort Gottes und Verkündigung im Neuen Testament*, Stuttgart 1971, p. 166.
- DODD Harold Charles, *La predicazione apostolica e il suo sviluppo*, Ed. Paidia, Brescia 1973, p. 114, recenzie Lector Dr. C. Vasiliu, în «Ortodoxia» nr. 2/1975, p. 352.
- DUMITRESCU Sorin, *7 Dimineți cu Părintele Stăniloae*, Ed. Anastasia, București 1993, p. 272.
- DURA Diac. Drd. Nicolae, *Decalogul în expunere catehetică*, în «Mitropolia Ardealului» nr. 7—9/1982, p. 646—680.
- DURA Diac. Drd. Nicolae, *Omilia biblică și actualitatea ei* în «Studii teologice» 1983, p. 27—43.
- DURA Pr. Asist. Nicolae, *Norme canonice referitoare la îndatorirea învățătoarească și omiletică a preotului*, în «Mitropolia Banatului» nr. 3—4/1983, p. 155—169.
- DURA Pr. Asist. Nicolae, *Cultul Bisericii Ortodoxe și propovăduirea învățăturii creștine*, în «Mitropolia Ardealului» nr. 9—10/1985, p. 592—605.
- DURA Pr. Asist. Nicolae, *Însemnătea doctrinară și omiletică a Evangheliei cu învățătură din anul 1581*, în «Mitropolia Olteniei» nr. 9—10/1986, p. 346—360.

- DURA Pr. Asist. Nicolae, *Importanța propovăduirii cuvântului lui Dumnezeu pentru mântuirea credincioșilor*, în «Biserica Ortodoxă Română» nr. 1—2/1990, p. 82—97.
- DURA Pr. Lector Nicolae și Pr. Prof. Dr. Ioan ICĂ, *Dumnezeu — Unul în lăință și întreit în Persoane*, în «Credința Ortodoxă și viața creștină», Sibiu 1992, p. 188—242.
- DURA Preot Nicolae, *Mission, Evangelisation, Neuevangelisation und missionarische Verkündigung. Ein orthodoxer Standpunkt*, în «Orthodoxes Forum», Heft 2, München 1993, p. 185—198.
- DURA Pr. Nicolae, *Die Versöhnungsmision der Verkündigung*, în «Ökumenisches Forum», Grazer Hefte für Konkrete ökumene», vol. 19, Graz 1996, p. 261—274.
- DURĂ Pr. Prof. Dr. Nicolae, *Sfântul și Marele Sinod ecumenic. Considerații eclesialogice privind textele redactate de comisia pregătitoare a celei de a II-a Conferințe pan-ortodoxe presinodale*, în «Mitropolia Moldovei și Sucevei», nr. 5/1988, p. 320—347.
- EISENBACH Franziskus, *Die Gegenwart Jesus Christi im Gottesdienst. Systematische Studien zur Liturgiekonstitution des II. Vatikanischen Konzils*, Mathias Grünewald — Verlag, Mainz 1982, p. 511.
- EVDOKIMOV Paul, *Das Gebet der Ostkirche. Mit der Liturgie des hl. Johannes Chrysostomos*, Verlag, Stiria, Graz, Wien, Köln 1986, p. 213.
- EVDOKIMOV Paul, *L'Esprit Saint dans la Tradition orthodoxe*, Paris 1969, p. 112.
- EVDOKIMOV Paul, *La prière de l'Eglise d'Orient*, p. 77.
- EVDOKIMOV Paul, *L'art de l'icône*, Bruges 1970, p. 190.
- FELEA Pr. Dr. Ilarion, *Sfânta Liturghie și predica*, în «Revista teologică», nr. 11/1929, p. 310—342.
- FELMY Karl Christian, *Orthodoxe Theologie. Eine Einführung*, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt 1990, p. 260.
- FLOCA Arhid. Prof. Dr. Ioan N., *Particularități și convergențe în Mărturisirea ortodoxă a lui Petru Movilă și în Confessio Augustana privitor la Sfintele Taine*, în «Studii teologice» nr. 7—10/1980, p. 720—729.
- FLOROVSKY George, *Duhul pierdut al Scripturii*, trad. Asist. Ioan ICĂ, în «Mitropolia Ardealului» nr. 3/1986, p. 18—24.
- FLOROVSKY George, *Bible, Church, Tradition: An Eastern Orthodox View Vo 1*, Belmont, Mss. 1972, p. 180.
- GALERIU Pr. Prof. Dr. Constantin, *Jertă și răscupărare*, în «Glasul Bisericii» nr. 1/1973, p. 45—203, și Ed. a II-a, Ed. Harisma, București 1993, p. 307.
- GALERIU Pr. Prof. Dr. Constantin, *Preoția ca slujire a Cuvântului*, în «Ortodoxia», nr. 2/1979, p. 294—312.
- GALERIU Pr. Prof. Dr. Constantin, *Mărturisirea dreptei credințe prin Sfânta Liturghie*, în «Ortodoxia», nr. 1/1981, p. 23—40.
- GALERIU Pr. Prof. Dr. Constantin, (interviu) în *Convorbiri duhovnicești*, vol. II, Ierom. Ioanichie BĂLAN, p. 133—143.
- GALERIU Pr. Prof. Dr. Constantin, *Preoția, taină și slujire în viața Bisericii*, Referat prezentat la a 39-a Conferință teologică interconfesională, Sibiu, 15 iunie 1982, mss. p. 5.
- GALERIU Pr. Prof. Dr. Constantin, *Mântuitorul Iisus Hristos — Învățătorul nostru suprem*, în «Ortodoxia» nr. 1/1983, p. 34—61.

- GALERIU Pr. Prof. Dr. Constantin, *Dumnezeu s-a arătat în trup*, în «Telegraful Român» nr. 47—48/1986, p. 3.
- GALERIU Pr. Prof. Dr. Constantin, *Biblia în Biserica Ortodoxă*, în «Mitropolia Banatului», nr. 9—10 1985, p. 593—612.
- GALERIU Pr. Prof. Dr. Constantin, Andrei PLEȘU, Gabriel LIICEANU, Sorin DUMITRESCU, *Dialoguri de seară*, Ed. Harisma, București 1991, p. 165.
- GALERIU Pr. Prof. Dr. Constantin, «*Reçois ce gage (trésor) et garde-le*», în «Ordnation et ministères». Conférences Saint-Serge XLII-e semaine d'études liturgiques, Paris, juin 1995, Edizioni liturgiche, p. 119—137.
- GALITIS Prof. Dr. Georg, *Cuvânt, Revelație și cunoașterea lui Dumnezeu la Sfinții Părinți*, conferință susținută la Institutul Teologic universitar Sibiu, 8 martie 1978, mss., p. 20.
- GALITIS G., G. MATZARIDIS, P. WIERTZ, *Glauben aus dem Herzen. Eine Einführung in die Orthodoxie*, TR. Verlagsunion München 1994, p. 158.
- GIRAULT René, *La predication est mystère*, în «La Maison-Dieu», nr. 39/1954, p. 7—22.
- GRÄB Wilhelm, *Predigt als Mitteilung des Glaubens. Studien zu einer prinzipiellen Homiletik in praktischer Absicht*, Verlagshaus Gerd Mohn, Gütersloh 1988, p. 272.
- GROȘU Pr. Prof. Nicolae, *Preotul binevestitor al Evangheliei mântuirii*, în «Biserica Ortodoxă Română», nr. 5—6/1979, p. 665—675.
- GRIGORAȘ Pr. Dr. Aurel, *Dogmă și cult private interconfesional și problema intercomuniunii*, în «Ortodoxia» nr. 3—4/1977, p. 230—359.
- GÜNTHOR Anselm, *Die Predigt*, Verlag Herder, Freiburg im. Br. 1962, p. 279.
- GY Pierre-Marie, *La Liturgie entre la fonction didactique et la mystagogie*, în «La Maisson-Dieu», 177/1989, p. 5—19.
- HAENSLI Ernst, *Die Krise der Predigt und ihre Überwindung. Gedanken zu einer dogmatische Theologie der Predigt*, în «Hörer und Predigt», p. 402—424.
- HARNONCOURT Univ. Prof. Dr. Msgr. Philipp, *Liturgie der Kirche. Ein gesamt-kirchliches und ein ortskirchliches Geschehen. Gedanken zu einer ökumenischen Liturgik*, în «Ökumenisches Forum» nr. 16 Graz 1993, p. 249—268.
- HOMIAKOFF A., *L'Eglise Latine et le Protestantisme*, Lausanne-Vevvey 1872, p. 246.
- ICĂ Magist. Ioan I., *Conceptii eronate asupra raportului dintre natură și har*, în «Ortodoxia» nr. 4/1960, p. 526—552.
- ICĂ Pr. Lector Dr. Ioan, *Mărturisirea de credință a lui Mitrofan Kritopulos. Însemnătatea ei istorică, dogmatică și ecumenistă*, în «Mitropolia Ardealului», nr. 3—4/1973, p. 208—473.
- ICĂ Pr. Prof. Dr. Ioan, *Formarea misionară a viitorilor preoți — îndatorire și preocupare esențială a tuturor cadrelor didactice în cadrul disciplinelor de învățământ*, Conferință, mss., p. 7.
- ICĂ Pr. Prof. Dr. Ioan, *Din intervenția făcută la a XXXIX-a Conferință teologică interconfesională*, Sibiu 15 iunie 1982, Proces-Verbal mss. 27.
- ICĂ Pr. Prof. Dr. Ioan, *Curs de Teologie dogmatică și simbolică*, Institutul Teologic universitar Sibiu, 1979, mss.
- ICĂ Pr. Prof. Dr. Ioan, *Fie voia Ta! Ortodoxia în misiune. Raportul final al Consultației teologice pe probleme misionare a Bisericilor Răsăritene Ortodoxe și Vechi Orientale*, aprilie 1988 Neapolis, Grecia, în «International Review of Mission», t. 78, nr. 309/1989, p. 89—96.

- ICĂ Pr. Prof. Dr. Ioan, Pr. Lector N. DURA, *Dumnezeu — Unul în ființă și întreit în Persoane*, în «Credința Ortodoxă și viața creștină», Sibiu 1992, p. 188—242.
- ICĂ Pr. Prof. Dr. Ioan, *Modurile prezenței personale a lui Iisus Hristos și a împărtășirii de El în Sfânta Liturghie și spiritualitatea ortodoxă*, în «Persoană și comuniune-Prinos de cinstit Preotului Prof. Academician Dumitru STĂNILOAE 1903—1993», Sibiu 1993, p. 338—339.
- ILIE Arhim. Cleopa, (interviu) în *Convorbiri duhovnicești* de Ierom. Ioanichie BĂLAN, vol. II, p. 493.
- ILIE Arhim. Cleopa, *Predici la praznice împărătești și la sfinții de peste an*, Ed. Episcopiei Romanului 1986, p. 384.
- JEREMIAS Prof. Dr. J., München, *Profeția adevărată și falsă în Vechiul Testament*, Conferință prezentată la Institutul Teologic universitar Sibiu 12 martie 1987.
- JOHANNES PAUL II, Papst, *Enziklika ut unum sint*, Libreria Editrice Vaticana, Roma 1995, p. 130.
- JOANTĂ Dr. SERAFIM Făgărășanul Episcop — Vicar, *Sfânta Liturghie*, în «Credința ortodoxă și viața creștină», Sibiu 1992, p. 281—298.
- JOANTĂ Dr. SERAFIM, Arhiepiscop și Mitropolit, *Isihasmul, Tradiție și cultură românească*, Ed. Anastasia, București 1994, p. 264.
- JOANTĂ Dr. SERAFIM, Arhiepiscop și Mitropolit, *Prefață la BIANCHI Enzo, Cuvânt și rugăciune. Introducere în lectura duhovnicească a Scripturii*, trad. Maria-Cornelia OROS, Ed. Deisis, Sibiu, 1996, p. 5—9.
- KASPER Walter, *Wort und Sakrament*, în «Glauben und Geschichte», Mainz 1970 p. 278.
- KOCH Günter, *Sakramentenlehre*, Styria Verlag, 1991, p. 212.
- KOCH Günter, *Die Verkündigung des Wortes Gottes in der Urkirche*, în «Anima» 1955, p. 256—265.
- LAMBADAKIS Augustinos, Metropolit von Deutschland, *Aspekte Orthodoxer Spiritualität*, în «*Διακονία Αφιέρωμα* CTΠ μνημι Βασιλείου Στογιάννου», Θεσσαλονίκη, 1988.
- LANGER Wolfgang, *Kerygma und Katechese. Theologische und didaktische Neubegründung des Bibelunterrichts*. Kösel — Verlag München 1966, p. 47.
- LANGER Wolfgang, *Religionspädagogische Forderungen an einen Katechismus*, în «Katechismus — Ja? Nein? Wie? Drei Diskussionsbeiträge», Benzinger Verlag Zürich, Einsiedeln, Köln 1982, p. 57—70.
- LANGER Wolfgang, *Die Bibel in der Schule*, în «Handbuch der Bibelarbeit», Kösel, München 1987, p. 210—221.
- LARENTZAKIS Prof. Dr. Grigorios, *Christliche Mission in ökumenischer Gesinnung in einem säkularisierten und umgestalteten neuen Europa. Eine orthodoxe Skizze*, în «Ökumenisches Forum», nr. 15, Graz 1992, p. 35—57.
- LEBRUN Dominique, *L'Omélie, redevenu acte liturgique?* în «La Maison Dieu» 177/1989, p. 121—147.
- LIES Lothar, *Wort und Eucharistie*, 1978, p. 294.
- LIES Lothar, *Sakramententheologie*, p. 128.
- LOSSKY Vladimir, *Théologie Mystique de l'Eglise d'Orient*, Edition Montaigne 1944, p. 248.
- LOT-BORODINE Myrra, *La grâce deifiante des sacraments, d'après Nicolas Cabasila*, în «Revue des Sciences philosophiques» XXXV-année 1936, p. 302.

- LUTHER M., *Predigt als Handlung*, în «Zeitschrift für Theologie und Kirche», tom. 80, 1983, p. 223—243.
- MARINA Patriarh Justinian, *Apostolatul social*, vol. IV, p. 269.
- MEYENDORFF Jean, *Initiation à la Théologie bysantine. L'histoire et la doctrine*. Les Edition du Cerf, Paris 1975, p. 320.
- MEYENDORFF Jean, *Catholicity and the Church*, Crestwood N.Y. 1983, p. 143.
- MEYENDORFF Jean, *The Liturgy: a clue to Orthodoxy*, în «Orthodox Theology and Diakonia», Hellenic College Press. Brookline, Massachusetts 1981, p. 120.
- MEYER Hans Bernhard S. J. *Eucharistie Geschichte, Theologie, Pastoral*, în «Gottesdienst der Kirche», editat de H. B. MEYER și H.J. Auf der MAUR, Verlag F. Pustat, Regensburg 1989, p. 456.
- MICLE Protos. Prof. Veniamin, *Sfântul Vasile cel Mare, predicator al cuvântului lui Dumnezeu*, în «Mitropolia Banatului» nr. 10—12/1979, p. 610—633.
- MICLE Protos. Prof. Veniamin, *Sf. Grigorie Teologul propovăduitor al cuvântului lui Dumnezeu*, în «Glasul Bisericii» nr. 1—2/1976, p. 117—134.
- MIHĂLȚAN Pr. Prof. Dr. Ioan, (interviu) în «Convorbiri duhovnicești», vol. II, p. 185.
- MIHĂLȚAN Episcop Dr. Ioan, *Preoția Mântuitorului Hristos și preoția bisericască*, Oradea 1993, p. 179.
- MIHĂLȚAN Episcop Dr. Ioan, *Semințe din țarina cumințeniei*, vol. I, Ed. Episcopiei Oradiei, 1993, p. 520.
- MIHOC Pr. Asist. Dr. Vasile, *Propovăduirea cuvântului lui Dumnezeu în Biserică și nașterea credinței*, în «Mitropolia Ardealului» nr. 5—6/1983, p. 317—325.
- MIHOC Pr. Asist. Dr. Vasile, *Propovăduirea cuvântului lui Dumnezeu în Biserică Ortodoxă*, în «Ortodoxia» nr. 4/1972, p. 529—540.
- MITROFANOVICI Pr. Prof. Dr. Vasile, *Omiletica Bisericii dreptcredincioase răsăritene*, Cernăuți 1875, p. 771.
- MLADIN Mitropolit Dr. Nicolae, Prof. Dr. Diac. Orest BUCEVȘCHI s.a., *Teologia morală ortodoxă. Morala specială. Manual pentru Institutele teologice*, vol. II, București 1980, p. 335.
- MLADIN Ierod. Prof. Dr. Nicoae, *Prin zbućiumul vremii*, Sibiu 1947, p. 148.
- MOURATIDES Prof. Conștăntin, *Esprit communautaire et conciliarité*, în «Procès-Verbaux du deuxième Congrès de Théologie orthodoxe», à Athènes 1978, p. 150—172.
- MORARU Pr. Prof. Dr. Alexandru, *Biserica Angliei și ecumenismul. Legăturile ei cu B.O.R.*, Teză de doctorat, București 1986, p. 265.
- MORENO Miguel Angel, *Prédication*, în «Dictionnaire de spiritualité ascétique et mystique doctrine et histoire», fascicules LXXXII, Beauchesue, Paris 1985, col. 2055.
- MOLDOVAN Pr. Dr. Ilie, *Învățătura despre Sfântul Duh în Ortodoxie și preocupările ecumeniste contemporane*, în «Mitropolia Ardealului» nr. 7—8/1973, p. 626—862.
- MOLDOVAN Pr. Prof. Dr. Ilie, *Biserica Ortodoxă Română și limba națională ca expresie morală a unității poporului român*, în «Glasul Bisericii» nr. 10—12/1977, p. 860.
- MOLDOVAN Pr. Prof. Dr. Ilie, *Pregătirea morală a preotului pentru predică*, în «Telegraful român» nr. 35—36/1985, p. 6.

- MOLDOVAN Pr. Prof. Dr. Ilie, *Tradiții liturgice care nu trebuie uitate*, în «Îndrumătorul bisericesc», Sibiu 1989, p. 119—129.
- MOLDOVAN Pr. Prof. Dr. Ilie, *Cuvântul lui Dumnezeu în Scriptură și în Tradiție. Puncte de orientare în activitatea religios-misionară a preotului ortodox*, în «Mitropolia Moldovei și Sucevei», nr. 3/1989, p. 9—30.
- MURPHY J. — O'CONNOR, *La Predication selon Saint Paul*, în Coll. «Cahiers de la Revue Biblique» nr. 4/1966, Paris 1968, p. 68.
- NAUSNER Helmut, *Apostolische Tradition*, în «Ökumenisches Forum» nr. 16/1993, p. 235—248.
- NECULA Pr. Prof. Dr. Nicolae D., *Cultul divin mijloc de apărare a dreptei credințe*, în «Glasul Bisericii» nr. 9—12/1976, p. 901—907.
- NECULA Pr. Prof. Dr. Nicolae D., *Aspecte ale artei pastorale la Stinții Trei Ierarhi*, în «Studii teologice», nr. 3—4/1978, p. 320—328.
- NECULA Pr. Prof. Dr. Nicolae D., *Biserică și cult pe înțelesul tuturor*, Editura Europartner, București 1996, p. 204.
- NEUMANN Sabine, *Mein Wort soll sein wie Schnee und Regen*, în «Welt in Christus», mai—iunie 1991, p. 9, 12.
- NICODIM AGHIORITUL, *Hristoitia (Bunul moral al creștinilor)*, Trad. Monahii Ioan și Antonie, București 1937, p. 592.
- NISSIOTIS Prof. Dr. Nikos, *Cuminicarea cultică și intercomuniunea*, în «Mitropolia Banatului» nr. 4—6/1964, p. 176—197.
- NISSIOTIS Prof. Dr. Nikos, *Introduction generale au sujet du Congrès «La Théologie de l'Église et sa réalisation»*, în «Procès-Verbaux du deuxième Congrès de Théologie orthodoxe», à Athènes 1978, p. 61—78.
- NOICA Părintele Rafael, Mănăstirea Sf. Ioan Botezătorul, Essex, Anglia, *Despre cuvânt*, în «Ortodoxia sub presiunea istoriei», de Pr. Dr. Constantin COMAN, Ed. Bizantină, București 1995, p. 161—170.
- NOICA Părintele Rafael, *Despre cuvânt*, la Arhim. Ioanichie BĂLAN, *Convorbiri duhovnicești cu teologi ortodocși din străinătate*, Ed. Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași 1995, p. 164, 172.
- OLIVAR Alexandre Dome, *L'objet de l'homiletique patristique*, în «La Maison-Dieu», 177/1989, p. 19—33.
- OLIVIER Clément, *Sources. Les mystiques chrétiens des origines. Textes et commentaires*, Stock, Paris 1983, p. 345.
- OZOLINE Nicolae, *L'icône. Antropologie et complémentarité de l'image par rapport au geste et à la parole liturgique*, în «Gestes et paroles dans les diverses familles liturgiques. Conférence Saint Serge XXIV-e Semaine d'études liturgiques», Centro liturgico Vincenzino Roma 1978, 167—190.
- PANAGOPOULOS Prof. Dr. Johanniss, *Liturgie und Einheit der Kirche. Der ökumenische Dienst der Orthodoxie*, în «Ein Laboratorium für die Einheit», Pro Oriente, Tyrolia Wien 1991, p. 340—351.
- PITTERS Hermann, *Patristische Dichtung in den Veröffentlichung des Johannes Honterus — Beobachtungen zu Nilus*, Beiheft der kirchlichen Blätter, Sibiu Hermannstadt, nr. 2/1981, p. 66.
- PLĂMĂDEALĂ Mitropolit și Arhiepiscop Dr. Antonie, *Biserică slujitoare*, Sibiu 1986, p. 325.
- PLĂMĂDEALĂ Mitropolit și Arhiepiscop Dr. Antonie, *Cuvânt înainte la colecția de predici «Lumină din lumină»*, Ed. Arhiepiscopiei Sibiului, Sibiu 1985, p. 6.

- PLĂMĂDEALĂ Mitropolit și Arhiepiscop Dr. Antonie, *Vocație și misiune creștină în vremea noastră*, Sibiu 1984, p. 462.
- PLĂMĂDEALĂ Mitropolit și Arhiepiscop Dr. Antonie, *Preotul în Biserică, în lume, acasă*, Sibiu 1996, p. 228.
- POPESCU Pr. Prof. Dr. Dumitru, *L'homélie et le predicateur dans la vision des Trois Saints Hiérarques*, în «Nouvelles de l'Eglise Orthodoxe Roumaine», (ROC), nr 1/1989, p. 16.
- POPESCU Pr. Prof. Dr. Dumitru, *Ortodoxie și contemporaneitate*, Ed. Diogene, București 1996, p. 214.
- POPESCU Pr. Lector Dr. Gabriel, *Predică și predicator în Biserica Ortodoxă Română*, în «Biserica Ortodoxă Română» nr. 1—2/1971, p. 96—120.
- POPESCU Prof. Dr. Teodor M., *Evangelhia cartea preotului*, în «Glasul Bisericii» nr 8—9/1957, p. 543—549.
- RADU Pr. Lector Dr. Dumitru, *Caracterul eclesiologic al Sfințelor Taine și problema intercomuniunii*, București 1978, p. 388.
- RAHNER Karl, *Über die Sakramente der Kirche Meditationen*, Mit einem Vorwort von Karl Lehmann, Verlag Herder Freiburg im Breisgau 1985, p. 156.
- RAHNER Karl, *Grundkurs des Glaubens. Einführung in den Begriff des Christentums*, Herder Verlag Freiburg, Basel, Wien 1989, p. 448.
- RAHNER Karl, *Wort und Eucharistie*, în «Schriften zur Theologie IV», Zürich 1967, p. 313—355.
- RAIBLE Wolfgang, *Christliches Ethos und gottesdienstliche Verkündigung. Überlegungen zum Selbstverständnis ethischer Predigt*, Verlag Peter Lang Frankfurt am Main 1989, p. 448.
- RĂDĂȘANU Drd. Petru, *Elocvența în retorică și în Omiletică*, în «Studii teologice» nr. 7—10/1976, p. 633—645.
- REINER Arthur, *Seelsorgliche Beratung und Begleitung iür besondere Lebenssituationen. Bei Suizidgefährdung*, în *Beraten und Begleiten — Handbuch für das seelsorgliche Gespräch*, Herausgegeben von K. BAUMGARTNER und W. MÜLLER, Herder Verlag, Freiburg, Basel, Wien 1990, p. 321—331.
- REZUȘ Pr. Prof. Dr. P., *Principiile ortodoxe ale propovăduirii*, în «Mitropolia Olteniei» nr. 1—2/1969, p. 8—43.
- REZUȘ Pr. Prof. Dr. P., *Teologia ortodoxă contemporană*, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara 1989, p. 655.
- RICE L. Charles, *Preaching*, în «The Encyclopedia of Religion», M. Eliade, New York 1987, vol. 11, p. 494—501.
- SAUCA Pr. Asist. Dr. Ioan, în «Mitropolia Banatului» nr. 1/1987, p. 113—117 recenzie la J. ZIZIOULAS, *Existența ca și comuniune*, New York 1985, p. 269.
- SCHEFFCZYK L., *Von der Heilsmacht des Wortes*, München 1966, p. 228.
- SCHILLEBEEKX E.H., *Le Christ, sacrament de la rencontre de Dieu*, în «Foi vivante», Paris 1960, p. 109.
- SCHIWAROFF Prof. Dr. Nikolai, *Gegenwärtige orthodoxe Wissenschaftsprinzipien im Bereich der Bibelforschung*, 77. Ökumenisches Symposium von Pro Oriente, Wien, 5. Okt. 1995, Mss. p. 13.
- SCHMEMANN Alexander, *La notion de primauté dans l'ecclésiologie orthodoxe*, în vol. colectiv: «La primauté de Pierre dans l'Église orthodoxe», Neuchâtel 1960.
- SCHMEMANN Alexander, *Canonul cel Mare*, trad. F. Avramescu, în «Renășterea» nr. 6/20.03. 1990, p. 4.

- SCHMEMANN Alexander, *L'Eucharistie Sacrament du Royaume*, traduit par C. ANDRONIKOF, YMCA — Press, Paris 1985, p. 276; Trad. românească de Pr. Boris RĂDULIANU, Ed. Anastasia, București 1993, p. 245.
- SCHÖNBORN Christoph, Erzbischof von WIEN, *Icoana lui Hristos. O introducere teologică*, trad. Pr. Dr. Vasile RĂDUCĂ, Anastasia 1996, p. 140.
- SCHNITZLER F., *Ministerium Verbi. Zur Verkündigungstheologie des zweiten vatikanischen Konzils und bei Augustinus*, in ThGI, 57/1967, p. 445—462.
- SCHWARZ Klaus, *Die heilige Schrift — Zeugnis der Kirche — Verkündigung*, in E. Hämmerle s.a. Zugänge zur Orthodoxie, p. 187.
- SEMMELOTH Otto, *Wirkesdes Wort. Zur Theologie der Verkündigung*, Verlag J. Knecht, Frankfurt am Main 1962, p. 230.
- SIEGWALD Géhard, *La lois, chemin du salut*, Bibliothèque théologique, Delachaux et Niestlé, Neuchâtel 1971, p. 261.
- SIMON Werner, *Wort und Schweigen. Überlegungen zu einem Problem der Glaubensvermittlung*, in «Glauben ermöglichen. Zum gegenwärtigen Stand der Religionspädagogik». Festschrift für Günter Strachel, Matthias — Grünewald Verlag, Mainz 1987, p. 315—326.
- SIMEON Părintele, *Ortodoxia și New Age*, in «Ortodoxia sub presiunea istoriei» de Pr. Dr. C. COMAN, Ed. Bizantină, București 1995, p. 185—190.
- SOIRON Thaddäus, *Die Verkündigung des Wortes Gottes*, Homiletische Theologie, Freiburg im. Br., 1943, p. 307.
- SLEVOACĂ Pr. Dr. Ștefan, *Aspecte actuale ale prediciei profeților Vechiului Testament*, in «Studii teologice» nr. 1—2/1980, p. 5—14.
- STĂNILOAE Pr. Prof. Dr. Dumitru, *Cuvântul și mistica iubirii*, in «Ortodoxie și Româanism», Sibiu 1939, p. 312—327.
- STĂNILOAE Pr. Prof. Dr. D., *Funcția cuvântului*, in «Lucaefărul», nr. 8/1941, p. 258—622.
- STĂNILOAE Pr. Prof. Dr. D., *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, Sibiu 1943, p. 404.
- STĂNILOAE Pr. Prof. Dr. D., *Ființa Tainelor în cele trei confesiuni*, in «Ortodoxia» nr. 1/1956, p. 3—28.
- STĂNILOAE Pr. Prof. Dr. D., *Din aspectul sacramental al Bisericii* in «Studii teologice» nr. 9—10/1966, p. 531—562.
- STĂNILOAE Pr. Prof. Dr. D., *Biserica universală și sobornicească în «Ortodoxia»* nr. 2/1966, p. 167—196.
- STĂNILOAE Pr. Prof. Dr. D., *Chipul lui Hristos în Biserica răsăriteană: Iisus Hristos, darul și Cuvântul suprem al lui Dumnezeu*, in «Ortodoxia» nr. 1/1973, p. 5—17.
- STĂNILOAE Pr. Prof. Dr. D., *Stântul Duh în Revelație și în Biserică*, in «Ortodoxia» nr. 2/1974, p. 216—249.
- STĂNILOAE Pr. Prof. Dr. D., *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. I—III, Ed. Institutului biblic și de misiune ortodoxă, București 1978, p. 504; 463; 380.
- STĂNILOAE Pr. Prof. Dr. D., *Doctrina luterană despre justificare și câteva reflecții ortodoxe*, in «Ortodoxia» nr. 4/1983 p. 495—509.
- STĂNILOAE Pr. Prof. Dr. D., *Spiritualitate și comuniune în Liturgia ortodoxă*, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova 1986, p. 440.
- STĂNILOAE Pr. Prof. Dr. D., *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova 1987, p. 390.

- STAIKOS Erzbischof Michael, Metropolit von Austria, *Quellen orthodoxer Spiritualität*, în «Impulse für die Pastorale Arbeit nr. 21 — Reichtümer der Spiritualität teilen», Hrsg. Pastoralamt der Erzdiözese Wien, Wien 1996, p. 28.
- STREZA Pr. Asist. Dr. Liviu, *Botezul în diferitele rituri liturgice creștine*, în «Orthodoxia» nr. 1/1985, p. 271.
- STREZA Pr. Prof. Dr. Liviu, *Cinstirea lui Dumnezeu. Cultul divin și formele lui*, în vol. «Credința ortodoxă și viața creștină», Sibiu 1992, p. 323—339.
- STREZA Episcop Dr. Laurențiu al Caransebeșului, *Valențe ale misterului cultic în Sfânta Liturghie*, în «TEOLOGIE, SLUJIRE, ECUMENISM, Înalt Prea Sfințitul Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului la împlinirea vârstei de 70 de ani», Sibiu 1996, p. 110—123.
- STYLIANOS Metropolit, *Le Saint — Esprit comme Interprète de l'Évangile et Donateur de vie de l'Église contemporaine*, în «Messager de l'Exarchat du Patriarcat russe en Europe occidentale», Revue trimestrielle, nr. 78—79/1972, p. 121—135.
- STYLIANOPOULOS Théodore, *Aspects historiques et eschatologiques de la vie de l'Église d'après le Nouveau Testament*, în «Procès-Verbaux du deuxième Congrès de Théologie orthodoxe», à Athènes, 1978, p. 193—231.
- ȘEBU Drd. Sebastian, *Contribuția Sf. Elrem la dezvoltarea predicii creștine*, în «Studii Teologice» nr. 7—8/1967, p. 467—481.
- ȘEBU Pr. Prof. Dr. Sebastian, *Preocupări și orientări în predica protestantă contemporană din Germania apuseană*, în «Mitropolia Ardealului» nr. 5—6/1980, p. 299—498.
- ȘEBU Pr. Prof. Dr. Sebastian, *Curs de Omiletică*, la Facultatea de Teologie Sibiu, mss.
- ȘEBU Pr. Prof. Dr. Sebastian, *Gânduri despre predică și orice cuvânt al preotului*, în «Mitropolia Ardealului» nr. 3/1989.
- ȘEBU Pr. Prof. Dr. Sebastian, *Din activitatea învățătoarească a Mitropolitului Dr. Antonie PLĂMĂDEALĂ*, în «TEOLOGIE, SLUJIRE, ECUMENISM Înalt Prea Sfințitul Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului la împlinirea vârstei de 70 de ani», Sibiu 1996, p. 400—412.
- THEODORU Prof. Univ. Dr. Evangelos, *Die orthodoxe ekklesiologische Heilsdimension im Hymnos Akathistos gedeutet aus den Schritten* în «Ökumenisches Forum» nr. 16, Graz 1993, p. 69—80.
- TILLARD J.M.R., *Eglise d'Église. L'Ecclesologie de communion*, Cogitatio fidei, vol. 143, Les Éditions du Cerf, Paris, 1987, p. 233.
- TIMIADIS Mitropolit Emiliano, *Lebendige Orthodoxie. Eine Selbstdarstellung der Orthodoxie im Kreise der christlichen Kirchen*, Johann Michael Sailer Verlag, Nürnberg 1966, p. 364.
- TODORAN Pr. Prof. Dr. Isidor, *Sfintele Taine și ierurgii*, în «Mitropolia Ardealului», nr. 1—2/1965.
- TREMBELAS Prof. P., *Dogmatique de l'Église orthodoxe catholique*, vol. 3 trad. Arhim Pierre Dumont, Éditions de Chevtogne, Desclée et Brouwer, 1968.
- TREMBELAS Prof. P., *Misticism — apofatism, teologie apofatică*, trad. și prezentare Asist. Ioan ICĂ, în «Mitropolia Ardealului» nr. 6/1988, p. 134—139.
- VAGAGGINI C., *Theologie der Liturgie*, Einsiedeln 1959, p. 230.
- VOICU Arhid. Prof. Dr. Constantin, *1 er commentaire à «Critical examination of the applications of theology»*, în «Procès-Verbaux du deuxième Congrès de Théologie orthodoxe», à Athènes 1978, p. 442.

- VOICU Arhid. Prof. Dr. Constantin, *Stântul Ioan Damaschin, apărător al sfințelor icoane* în «*TEOLOGIE, SLUJIRE, ECUMENISM* înalt Prea Sfințitul Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului la împlinirea vârstei de 70 de ani», Sibiu 1996, p. 425—433.
- WARNACH V., *Menschenwort und Wort Gottes. Zur Phenomenologie und Theologie der Sprache*, în «*Liturgie und Mönchtum*» 1953, p. 13—34.
- WEIER R., *Die Situation der Predigthörer*, în «*Trierer Theologische Zeitschrift*» hrsg. von der Theologische Fakultät Trier in Verbindung mit dem Katholisch — Theologischen Fachbereich der Universität Mainz nr. 3/1991, p. 228.
- WIEDERKEHR D., *Predigt und Eucharistiefeyer: Komplementäre Gestalten kirchlicher Verkündigung*, în «*Handbuch zur Predigt*», Zürich 1982, p. 247—268.
- WUCHERER — HULDENFELD Prof. Univ. Dr. Augustin Karl, *Philosophie der Sprache*, ÖH UNI WIEN 1992, p. 134.
- ZAUNER Wilhelm, *Sakramente in einer säkularisierten Gesellschaft*, în «*Theologisch-praktische Quartalschrift*» 139/1990, p. 100—107.
- ZĂGREANU Arhid. Prof. Dr. Ioan, *Slintele Taine*, în «*Mitropolia Ardealului*» nr. 3—4/1971, p. 275—287.
- ZĂGREANU Arhid. Prof. Dr. Ioan, *Desăvârșirea vieții creștine prin Slintele Taine*, în «*Mitropolia Ardealului*» nr. 1—2/1964, p. 77—89.
- ZĂGREANU Arhid. Prof. Dr. Ioan, *Însemnătatea și locul ecleziologiei euharistice în teologia Bisericii Ortodoxe Române*, în «*Ortodoxia*» nr. 3/1982, p. 396—407.
- ZIZIOULAS J., *Existența ca și comuniune*, New York 1985, p. 269.
- ZIZIOULAS J., *L'être ecclesial. Perspective Orthodoxe* nr. 3, Labor et Fides, Genève 1981, p. 154.
- ZIZIOULAS J., *Unitatea Bisericii în dumnezeiasca Euharistie și a epișcopului în primele trei secole*, Atena 1965.
- ZULEHNER P. M., *Denn du kommst unserem Tun mit deiner Gnade zuvor... «Zur Theologie der Seelsorge heute P.M. Zulehner im Gespräch mit Karl Rahner»*, Patmos, Verlag, Düsseldorf, 1987, p. 113.

D. VOLUME COLECTIVE ȘI LUCRĂRI LAICE

- Beraten und Begleiten— Handbuch für das seelsorgliche Gespräch*, Herausgegeben von K. BAUMGARTNER und W. MÜLLER, Herder Verlag, Freiburg, Basel, Wien 1990.
- Biserica și problemele vremii*, Sibiu 1947.
- CANOANELE BISERICII ORTODOXE, *Note și comentarii* de Arhid. Prof. Dr. Ioan FLOCA, Sibiu 1993, p. 540.
- CODEX JURIS CANONICI, 1983.
- Contribuții transilvănene la teologia ortodoxă*, Sibiu 1988.
- Credința ortodoxă și viața creștină*, Sibiu 1992.
- «*Dictionnaire de spiritualité ascétique et mystique doctrine et histoire*», fascicules LXXXII, Beauchesne, Paris 1985.
- Dialog und Verkündigung. Überlegungen zum Interreligiösen Dialog und zur Verkündigung des Evangeliums Jesus Christus*, Bonn 1991, p. 55.
- Filocalia sfințelor nevoște ale desăvârșirii*, trad. Pr. D. Stăniloae, vol. 1—4, Sibiu, vol. 5—12, București.

- Glauben zum Leben. Die christliche Botschaft. 2. GOTT erfahren.* Verlag Herder, Freiburg im Breisgau 1989.
- Hörer und Prädigt. Ein Tagungsbericht,* Hrausgegeben von Otto Wehner und Dr. Michael Frickel O.S.B., Würzburg 1980, p. 433.
- La primauté de Pierre dans l'Église orthodoxe,* Neuchâtel 1960.
- Părinți și scriitori bisericești,* Ed. Institutului biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1979—1995.
- Persoană și comuniune — «Prinos de cinstire Preotului Prof. Academician Dumitru STĂNILOAE 1903—1993»,* Sibiu 1993.
- «PRO ORIENTE — Ein Laboratorium für die Einheit»,* vol. 13 Tyrolia Verlag, Herausgeben von Rudolf KIRCHSCHLÄGER und Alfred STIRNEMANN, Wien 1991, p. 428.
- Procès-Verbaux du premier Congrès de Théologie Orthodoxe à Athènes, 2—6 dec. 1936,* Publiés par les soins du President Prof. Hamilcar S. Aivisatos, Athènes 1939, p. 546.
- Procès-Verbaux du Deuxieme Congres du Théologie Orthodoxe à Athènes,* Publiés par les soins du Professeur Sava Chr. Agourides, Athènes 1978, p. 336.
- Raportul Secțiunii Dogmatice, liturgice și misionare a Conferinței Facultății de Teologie Ortodoxă,* București 1996, în «Vestitorul Ortodoxiei» nr. 161—162 august 1996, p. 1, 5.
- Teologie, slujire, ecumenism, Omagiu I.P.S. Dr. Antonie Plămădeală,* Sibiu 1996, p. 436.
- The Encyklopedia of Religion,* M. Eliade, New-York 1987, vol. 16.
- ALEXANDRU Ioan, *Iubirea de patrie,* vol. II, Ed. Eminescu, București 1985, p. 215.
- ALEXANDRU Ioan, *Cuvântul,* în vol. *Imnele iubirii,* Ed. Cartea românească, București 1983, p. 373.
- ARISTOTEL, *Politica,* trad. St. Bezdechi, București, 1924.
- BARBU M., *Dicționar de citate și locuțiuni străine,* Ed. enciclopedică, București 1973.
- BLAGA Lucian *Opere, vol. 9, Trilogia culturii,* Ed. Minerva, București 1985, p. 287.
- BORLAN Ion, *Miere și liere,* București 1982.
- DRAGOMIRESCU Prof. Mihail, *Puterea cuvântului lui Iisus,* în rev. «Gândirea» 10/1930 republicat cu titlul *Cuvântul lui Iisus nu este din această lume,* în «Lumea creștină — supliment de Duminică al ziarului România liberă» 18 februarie 1990, p. 1—2.
- JOUSSE Marcel, *L'antropologie du gest. La manducation de la parole,* vol. I—III, Galimar, Paris 1975.
- NOICA Constantin, *Cuvânt împreună despre rostirea românească,* Ed. Eminescu, București 1987, p. 328.
- NOICA Constantin, *Trei introduceri la devenirea întru înțință,* București 1983, p. 230.
- TOHĂNEANU I.G., *Puterea cuvântului,* în vol. «Trepte vechi și noi de istorie, cultură și viață bisericească în Eparhia Oradiei», Oradea 1980, p. 95—101.
- VLAHUȚĂ Alexandru, *Cuvântul, Scrieri alese, vol. I,* Ed. pentru literatură, București 1962, p. 184.
- VOICULESCU Vasile, *Așchii de meditații* în vol. «Gânduri albe», Ed. Cartea românească, București 1986, p. 463.
- WALD H., *Realitate și limbaj,* București 1968, p. 51.

CURRICULUM VITAE

Sunt născut la 18 noiembrie 1954, în satul Deal, județul Alba, din părinții Vasile († 20 ian. 1998) și Silvia († 1 dec. 1995) Dura. După școala generală de 8 clase, am urmat cursurile Seminarului teologic din Cluj, între anii 1969—1974. Am satisfăcut, în termen redus (opt luni), stagiul militar. Am frecventat apoi Institutul teologic de grad universitar din Sibiu, pe care l-am absolvit în 1979, cu teza de licență: «Poziția și menirea omului în raport cu natura», lucrată sub îndrumarea P. C. Pr. Prof. Dr. Ioan Ică.

În 2 septembrie 1978 m-am căsătorit cu Domnica Man. Avem două fiice Maria Laura și Irina Nicoleta.

În 24 iunie 1980 am fost hirotonit diacon de către Mitropolitul Dr. Nicolae Mladin, iar în 25 decembrie 1982 am fost hirotonit preot, de către Î.P.S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Transilvaniei, Crișanei și Maramureșului, pe seama capelei Institutului teologic din Sibiu. În 7 martie 1993 am fost hirotesit iconom stavrofor.

Cursurile de doctorat în teologie le-am urmat între anii 1980—1983 la Institutul teologic de grad universitar din București, secția practică, catedra: Omiletică, Catehetică și Predagogie creștină. După susținerea examenului aprofundat de admisibilitate (septembrie 1984) am lucrat, sub îndrumarea P. C. Pr. Prof. Dr. Constantin Galeriu, la elaborarea tezei de doctorat. Din octombrie 1990 până în februarie 1993, ca bursier al Conferinței episcopilor catolici din Austria am studiat la Facultatea de teologie a Universității din Viena, unde am obținut titlul de «Magister in Theologie», cu lucrarea: «Responsabilitatea unei educații creștine pentru păzirea firii înconjurătoare», sub îndrumarea P. C. Pr. Prof. Dr. Wolfgang Langer.

La Institutul teologic de grad universitar din Sibiu am lucrat între 1982—1984 ca asistent spiritual, apoi până în martie 1990 asistent titular, iar din 1990 lector. Din 1 martie 1993 sunt parohul Comunității ortodoxe române din Viena, unde mă străduiesc să slujesc, potrivit vocației preoțești, pentru hrănirea spirituală a fraților, care trăiesc departe de «casă» și să reprezint Biserica

bunilor și străbunilor mei, într-o lume în care Ortodoxia este o «turmă mică». În toată vremea m-a preocupat ca preot, îmbinarea armonioasă dintre altar și slujirea pastorală, dintre amvon și munca intelectuală, dintre școală și Biserică, dintre studiul teologic și viața reală a credincioșilor noștri de azi.

Pe lângă această teză de doctorat, predici, și recenzii am mai elaborat și publicat studii și articole, dintre care menționez :

Decalogul în expunere catehetică, Partea I în «Mitropolia Ardealului» nr. 7—9/1982, p. 646—680 și Partea a doua în «Mitropolia Ardealului» nr. 3—4/1984, p. 232—249.

Strădanile omenirii pentru îmbunătățirea condiției umane și sporirea calității vieții, în «Mitropolia Ardealului» nr. 10—12/1982, p. 782—792.

Omilia biblică și actualitatea ei în «Studii teologice», nr. 1—2/1983, p. 27—43.

Norme canonice referitoare la îndatorirea învățătoarească și omiletică a preotului, în «Mitropolia Banatului» nr. 3—4/1983, p. 155—169.

Dr. Petru Șpan — pedagog și profesor la Institutul teologic-pedagogic din Sibiu, în «Mitropolia Ardealului» nr. 3—4/1983, p. 155—172.

Viața ca temă omiletică după Sfânta Scriptură, în «Studii teologice» nr. 7—8/1983, p. 513—527.

Pr. Prof. Zaharia Boiu propovăduitor al cuvântului lui Dumnezeu 150 de ani de la naștere, în «Mitropolia Ardealului» nr. 1—2/1984, p. 19—33.

Sf. Ioan Botezătorul — mărturie și mărturisitor al lui Hristos — Domnul, în «Mitropolia Ardealului» nr. 1—2/1983, p. 52—55.

Înșușirile lui Dumnezeu, partea I și a II-a, în «Telegraful român», nr. 5—6/1983, p. 2 și în «Îndrumătorul bisericesc», Cluj 1987, p. 98—101.

Vocație și împlinire preotească, în «Telegraful român», nr. 27—28/1983, p. 3.

Cultul Bisericii Ortodoxe și propovăduirea învățaturii creștine, în «Mitropolia Ardealului» nr. 9—10/1985, p. 592—605.

Teme omiletice în profeția lui Isaia, în «Mitropolia Olteniei» nr. 7—8/1985, p. 544—559.

Postul, prilej de creștere duhovnicească, în «Telegraful român», nr. 45—46/1985, p. 4—5.

- Grija și responsabilitatea creștinului pentru păzirea creației întregi, în «Mitropolia Moldovei și Sucevei» nr. 10—12/1986.*
- Insemnătatea doctrinară și omiletică a Evangheliei cu învățătură din anul 1581, în «Mitropolia Olteniei» nr. 9—10/1986, p. 346—360.*
- Integritatea creației. Problemele ecologice în lumina referatului biblic al creației. Referat la a 47-a Conferință teologică interconfesională, București 22 mai 1986 în «Studii teologice» nr. 6/1986, p. 96—106.*
- A 50-a Conferință teologică interconfesională Sibiu, în «Mitropolia Ardealului» nr. 6/1987, p. 133—137.*
- Maicii Domnului i se cuvine preacinstire, în «Studii teologice» nr. 4/1987, p. 84—97.*
- Istoria și importanța Crezului, în «Îndrumătorul bisericesc», Cluj 1987.*
- A 48-a Conferință teologică interconfesională Sibiu, în «Mitropolia Ardealului» nr. 1/1986, p. 103—113.*
- Lucrarea Bisericii pentru sfințirea firii înconjurătoare, în «Studii teologice» nr. 2/1987, p. 81—89.*
- Activitatea omiletică a Pr. Prof. Dr. Dumitru Belu, în «Studii teologice» nr. 2/1987, p. 97—107.*
- Pocăința întoarcere acasă, în «Telegraful român», nr. 13—14/1987, p. 6—7.*
- 480 de ani de la tipărirea Liturghierului slavon al lui Macarie, în «Biserica Ortodoxă Română» nr. 7—8/1988, p. 53—61.*
- Importanța propovăduirii cuvântului lui Dumnezeu pentru mântuirea credincioșilor, în «Biserica Ortodoxă Română» nr. 1—2/1990, p. 82—97.*
- Dumnezeu — Unul în ființă și întreit în Persoane, (în colaborare cu Pr. Prof. Dr. Ioan Ică) în «Credința Ortodoxă și viața creștină», Sibiu 1992, p. 188—242.*
- Mission, Evangelisation, Neuevangelisation und missionarische Verkündigung. Ein orthodoxer Standpunkt. în «Orthodoxes Forum», Heft 2, München 1993, p. 185—198.*
- Ökumenische Verpflichtungen und realistische Hoffnungen, în «Maria Rotunda» nr. 48/1995, Wien p. 6—8.*
- Die Versöhnungsmision der Verkündigung, în «Ökumenisches Forum», Grazer Hefte für Konkrete ökumene», vol. 19, Granz 1996, p. 261—274.*

Misiunea conciliatoare a propovăduirii, Referat prezentat la Simpozionul internațional cu tema «Misiunea conciliatoare a Bisericii», organizat de Facultatea de teologie ortodoxă din Cluj, în aula Universității din Cluj-Napoca 2—3 nov. 1995, în «Teologie, Slujire, Ecumenism — Omagiu Î.P.S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Transilvaniei, Crișanei și Maramureșului la împlinirea vârstei de 70 de ani» Sibiu 1996, p. 206—217.

DECLARAȚIE

Subsemnatul Preot Nicolae V. DURA, candidat la titlul de doctor în Teologie, declar că lucrarea «Propovăduirea cuvântului și Sfintele Taine. Valoarea lor în lucrarea de mântuire», pe care o prezint ca teza de doctorat, reprezintă în întregime munca mea personală. De asemenea, în afara lucrărilor menționate în note și bibliografie, nu am folosit nici un alt studiu.

Preot NICOLAE DURA

ZUSAMMENFASSUNG

Das Verkünden des Wortes und die heiligen Sakramente im Werk der Erlösung

Vorwort

Einleitung

1. DAS SPRECHEN, DIE DEM MENSCHEN VERLIEHENE GÖTTLICHE GABE.

1.1. Das menschliche Wort eine begnadete Kommunikationskraft.

1.2. Das entartete menschliche Wort.

1.3. Die Verbesserung der Worte.

2. DAS WORT — KOMMUNIKATIONSMITTEL DER GÖTTLICHEN BOTSCHAFT.

2.1. Das Wort Gottes in der Schöpfung und Geschichte.

2.2. Jesus Christus, die Menschwerdung des Wortes Gottes und der Erlöser der Welt.

2.3. Das Verhältnis zwischen der göttlichen Offenbarung und der in der Kirche gepredigten Lehre.

2.3.1. Das Herabsteigen des Heiligen Geistes — das Pfingsten.

2.3.2. Die Heiligen Apostel — Verkünder des göttlichen Wortes.

2.3.3. Standhaftigkeit und Perpetuität in der Verkündigung.

2.3.4. Die Heiligkeit der Verkündigung.

2.3.5. Die lehrhaften Dienste des Erlösers, die Er den Heiligen Aposteln anvertraute und die von den Kirchenvätern übernommen wurden, werden durch das wirkende Priestertum weitergeführt.

2.4. Der Sinn der Verkündigung des Wortes im Dienste der Errettung bei den Kirchenvätern und christlichen Schriftstellern.

2.4.1. Die heiligen Drei Hierarchen.

2.4.2. Andere kirchliche Heilige und Schriftsteller.

3. DAS VERKÜNDEN ALS VERBREITUNG UND ANEIGNUNG DER KIRCHLICHEN LEHRE.

3.1. Kerygma und Didaskalie im kirchlichen Leben.

3.2. Das Verkünden von Gottes Wort — Quelle des Glaubens.

3.3. Die Rolle der Predigt und der Katechese als Ruf — und Missionsmittel der Kirche.

3.3.1. Predigt und Katechese als Rufmittel zur «Metanoia» und die persönliche Aneignung der offenbarten Wahrheit. Das Verhältnis zwischen Wort und Wahrheit.

3.3.2. Der Beitrag der Verkündung zur Gründung und Vollendung des Lebens in Christi geheimen Leib — die Kirche.

3.3.3. Die Bedeutung der Verkündung für das unablässige Aufrechterhalten und Vorwärtsgen im rechten Glauben.

4. DIE HEILIGEN SAKRAMENTE — KOMMUNIONSGABEN DER GÖTTLICHEN, ERLÖSENDE GNADE.

4.1. Die unauflösbare Einheit zwischen Wort und Sakramenten «Das Wort ist Fleisch geworden» (Joh. 1, 14).

4.2. DIE VERKÜNDUNG UND DAS EINGESTÄNDNIS DES GLAUBENS IN UNAUFÖSBAREM VERHÄLTNIS MIT DEM EMPFANG DER HEILIGEN SAKRAMENTE.

4.2.1. Das Wort als Mittel der Auslegung und des Verständnisses der heiligen Sakramente.

4.2.2. Die heiligen Sakramente als Quelle der Kraft für die Bekentnis des offenbarten Wortes.

4.3. Der Priester als Diener und Sichtbares Zeugnis des göttlichen Wortes, als auch Oikonom der heiligen Sakramente.

4.4.1. Der Heilige Geist als Quelle der Kraft für die Ankündigung Christi.

4.4.2. Die göttliche Gnade als Unterstützung im Verstehen und Empfangen der Botschaft der Erlösung.

4.5. Vergeistlichung der Gläubigen durch die heiligen Sakramente und durch die Verkündung.

4.6. DIE STELLUNG EINIGER ORTHODOXEN THEOLOGEN (N. AFANASIEFF, A. SCHMEMANN UND J. ZIZIOULAS), BETREFFEND EINE SOGENNANTE «EUCCHARISTISCHE EKKLESIOLOGIE».

5. DIE ORTHODOXE LITURGIE ALS PARADIGMA DER EINHEIT ZWISCHEN WORT UND SAKRAMENT.

5.1. Der belehrende Sinn des Kultes.

5.2. Der Wortgottesdienst und die eucharistische Liturgie.

5.3. Die Homilie als Verbindungsring zwischen Wort und Sakrament.

5.4. Der sakramentale und soteriologische Charakter der Verkündung.

5.5. Die Anwesenheit des Erlösers durch die Verkündung und die kirchlichen Messen — Weg der vollständigen eucharistischen Vergegenwärtigung Christi. Schlußbemerkungen.

Vorwort

Der Mensch, als von Gott geschaffenes Geschöpf, als Abbild der spirituellen Welt, die sich mit der materiellen Welt zusammenfügt, ist ein «Verbindungsring zwischen Himmel und Erde», zwischen Zeit und Ewigkeit, zwischen Geist und Materie, zwischen Leib und Seele. Der Mensch, als psychisch — physisches Wesen, versucht den Wert und die Bedeutung der Zusammenhänge, mit dem das menschliche Leben verziert ist, zu ergründen.

Das Werk «Das Verkünden des Wortes und die Heiligen Sakramente im Werk der Erlösung» erscheint wie eine bipolare Realität, das zum selben Ziel hin strebt: die Fähigkeit zur Erlösung verwirklicht durch die Menschwerdung, Aufopferung und Auferstehung des Heilands. Gottes Wort, das den Menschen offenbart wird, war und muß immer ein teures «Erbgut» sein.

Gottes Wort, verkündigt in der Kirche und für die Kirche, kann durch sein heiliges Werk Seelen erretten (Jak. 1, 21), das göttliche Wort wirkt in den gläubigen (ergebenen) Zuhörern (1 Thess. 2, 13), es kann eine Geburt zeugen für das Reich Gottes (1 Kor. 4, 15). Mittels der Verkündigung vermehrt sich «*der Glaube, die Liebe und die Erkenntnis Gottes*» (Hos. 4,1). Durch das Wort kam die Sünde auf die Welt. Durch das Wort verführte (hinterging) der Teufel (Satan) die Stammeltern (Adam und Eva) und sie verloren das Paradies; durch das zu Mensch gemachte Wort und durch die von Ihm in die Welt verkündigte frohe Botschaft mußman «das Leben und Unsterblichkeit ans Licht bringen» (2 Tim. 1, 10). Durch das im Leben der Menschen deutlich göttliche Wort wird das Paradies wiedererlangt.

Die Verkündigung wird in feierlicher Stimmung mit «viel Kraft» mitempfunden, auch in direkter Verbindung mit den heiligen Sakramenten, insbesondere im Rahmen der heiligen Liturgie. Zwischen der Vollziehung der heiligen Sakramente und der kirchlichen Verkündigung existiert ein Gleichgewicht, nach dem Vorbild der Lebens und Werkes des Heilands zwischen seinem lehrhaften und hohepriesterlichen Werk. Dieses Gleichgewicht muß, wie eine Symphonie, beibehalten werden. Christus, unser oberster Lehrer, offenbarte und verkündete Seine Lehre und bot sich als Opfergabe für die Menschheit; «durch ein einziges Opfer hat Er die, die geheiligt werden, zur Vollendung

geführt» (Hebr. 10,14). Dieses Werk der Lehre vom Willen und von den Gesetzen Gottes sowie die Einweihung der Empfänger des heiligen Wortes ist verwirklicht worden und wird stets durch die Verkündung und durch die gespendeten heiligen Sakramente in der Kirche geheiligt.

Die kirchliche Verkündung führt die Menschen in das Reich Gottes. Sie bereitet die Gläubigen für das Empfangen des Heiligen Sakramentes vor, sie bringt ins Bewußtsein den Empfang, das Werk oder das Verwahren der Gnade Gottes, kommuniziert durch das Heilige Sakrament.

1. DAS SPRECHEN DIE DEM MENSCHEN VERLIEHENE GÖTTLICHE GABE

Das Sprechen ist eine für das menschliche Wesen charakteristische und eine psychische, intellektuelle und spirituelle Fähigkeit. Das Sprechen ist ein grundlegender Charakterzug des Menschen, dadurch kann das menschliche Verständnis stattfinden. *

Die Fähigkeit und Notwendigkeit des Sprechens hat der Schöpfer in uns eingepflanzt. Gott selber spricht für den Mensch durch die Welt und durch die Offenbarung : damit der Mensch verstehen kann «*Viele Male und auf vielerlei Weise hat Gott einst zu den Vätern gesprochen...*» (Hebr. 1,2). Das Sprechen ist eine Widerspiegelung des göttlichen Ebenbildes aus dem Menschen.

Die Sprache der Menschen ist das spirituelle Werk, welches deutlich seine Gedanken ausspricht, bekleidet und greifbar gestaltet : sie hat eine ethische Funktion, weil sie zur zwischenmenschlichen Verständigung führt und auch zu deren höchster moralischen Form. In ihrer höchsten Form ist die liturgische Sprache, die Verkündung. Sie führt zur Aufklärung der Vernunft, Bewegung des Herzens und zur Erweichung des Willens der Gläubigen. Durch die Verkündung werden die Gläubigen zum Hauptziel der menschlichen Existenz geleitet : zur Erlösung oder Vollkommenheit.

1.1. DAS MENSCHLICHE WORT EINE BEGNADETE KOMMUNIKATIONSKRAFT

Der Begriff «Wort» hat folgende Bedeutungen :

I.a. Gottes Wort als göttliche Gestalt : *Christus der Herr*

b. das Wort, welches Er verkündet : *das Evangelium*

c. *Die Heilige Schrift* — diese Mittel der heiligen Botschaft müssen als «Gottes Worte» verwendet werden (I Petr. 4, 11).

II.a. Das Wort ausgesprochen mit der Stimme

b. das innere Wort, das in unseren Herzen existiert

c. das künstliche Wort, d.h. das sinnlose oder negative «Über jedes unnütze Wort — sagte Christus — das die Menschen reden, werden sie am Tag des Gerichts Rechenschaft ablegen müssen» (Mt. 13, 36).

Der griechische λογος und der hebräische Begriff *dábár* drückt zugleich die Idee, das Wort und die Handlung aus (das Wort erscheint somit wie eine Begrenzung oder Verlängerung des Werkes oder der Tat) doch er beinhaltet auch die Bedeutung von Vernunft, Verbindung, Rechenschaft, Sinn, Versorgung. Die Alexandriner leiteten den Begriff Wort vom Verb λεγω her, deutend, auf die, welche Gottes Sachen enträtseln oder ausbreiten τα του Θεου. In der rumänischen Sprache kommt der Begriff «Wort» aus dem Lateinischen «conventus», was Menschenversammlung bedeutet. Das Wort ist die Frucht der Begegnung, des Empfanges, welches die Versammlung oder das menschliche, seelische Verhältnis herstellt und aufrecht hält. Das Wort spielt eine fundamentale gesellschaftliche Rolle.

Mit Hilfe des Wortes kann der Mensch herrschen und führen, oder dienen, und er hilft so der Welt und den Nächsten. Durch die positive und negative Verwendung ist und bleibt das Wort eines der stärksten Mittel zur menschlichen Umwandlung und Geltung. Mit Hilfe des Wortes kann sich die Welt verfinstern oder aufheitern.

Das Wort ist wesentlicher Bestandteil des Sprechers, es ist der Sprecher selbst. Jahwe ist das lebendige Leben, die Person, die durch seine Auserwählten zu den Menschen spricht: Propheten, Heilige Väter.

Das Wort ist eine dem Menschen geliehene göttliche Gabe für die Schöpfung, so wie der Schöpfer selbst es am Anfang verwendet hat. In jedem Wort befindet sich ein schöpferischer Urstoff. Ein Wort kann ausschlaggebend für die Wiedergeburt, Rettung oder Verlust einer Person sein. Das Wort ist eine besondere Kraft, welche in spiritueller Reihenfolge sowohl bauen als auch zerstören kann.

Die grundlegende Bestimmung des göttlichen und menschlichen Wortes ist das Gründen des menschlichen Wesens in spiritueller Schönheit, Heil, Wahrheit und Gerechtigkeit.

Durch die richtige Verwendung des Wortes dienen wir dem Herren, sagte der heilige Antonius der Große. Das schöpferische Wort entspringt den göttlichen Energien deshalb kann es reinigen und heiligen: «von nun an seid ihr rein — sprach der Herr — durch das

Wort, was ich zu euch sprach» (Joh. 15, 3). Der Heilige Grigorie Sinait gliedert das Wort in folgenden 4 Gruppen :

- a) das Wort aus der Lehre,
- b) das Wort aus dem Lesen,
- c) das Wort aus der Tat,
- d) das Wort aus der Gabe.

Die Vollendung seiner normalen Funktion ist auf das Wort zu bauen. Er hat in sich eine belebende Wirkung.

Die vom heiligen Wort inspirierten oder erzeugten und in der Geschichte verkörpert Wörter sind diejenigen, die das wahre Leben mit sich bringen.

Das Wort ist das wertvollste Gut aller Güter, über das der Mensch verfügt, schrieb Klemens der Alexandriner. Die Verwendung des Wortes gebietet den Menschen eine besondere soteriologische Verantwortung, denn diese hat einen Sinn und eine erlösende Bedeutung.

Der Mensch ist als Pfarrer der Schöpfung ein Liturg, ein Diener, und sein Werk ist eine Liturgie inmitten der Tempeln der Worte.

1.2. DAS ENTARTETE MENSCHLICHE WORT

Die Wörter der Menschen können wohltuende Lichtstrahlen sein, oder giftige und sogar tödliche Pfeile. Durch die Abweichung vom Wert und der Kraft der verkörperten Worte ist die gegenwärtige Sprache zu einer verkommen geworden, die nicht mehr viel zu sagen hat. Wegen der spirituellen Krise ist man zu einer Entwertung des Wortes gelangt, zu einer verbalen Inflation, zu einer Erschöpfung von und für Worte, zu einer Entblößung des Wortsinnes, zu deren Beladung mit schlechten Gedanken, zu deren Geistesentblößung.

Diese Wortveränderung im negativen Sinn entstand im Leben des Menschen wegen der von der Sünde gemachten Veränderung. Der Teufel war das erste negative Wort, wie eine Lüge : «Nein, ihr werdet nicht sterben !» (Gen. 3,4). Unsere Ur-Ahnen Adam und Eva haben auf das Wort des Teufels gehört, denn Gott sagte ihnen, daß sie sterben werden, wenn sie von den Früchten des Baumes des Guten und Bösen essen werden. Die Vermehrung der Sünden in der Geschichte der Menschheit erzeugte die Verwirrung oder Vermischung der Sprachen in Babel. Die Worte, die Lichtbrücken und Mittel der Erfüllung des seelischen Verhältnisses darstellten, wurden zu Gefechts Waffen, zu Mittel für die Äußerung des Stolzes und des Hasses, zu Mittel des Scheidens.

Die Worte, die aus der Bosheit der Menschen quellen, sind Wörter, die verletzen, zerstören und töten. Das Wort, welches aus Bosheit, oder aus Gleichgültigkeit oder Unverantwortlichkeit entspringt, erzeugt Verzweiflung, Kummer und Tod. Dazu offenbart uns der Heilige Apostel Jakob (3, 5—8).

1.3. DIE VERBESSERUNG DER WORTE

Die Wörter müssen ihre Rechtskräftigkeit wiedererlangen, sie müssen gereinigt und restauriert werden. Der Mensch muß das Wort ernst nehmen, es muß vom Niveau einer Information zu dem der Kommunikation, des Erlebens übergehen.

Das Wort muß als Kommunikations - und Schöpfungsmittel anerkannt und geschätzt werden. Das Wort macht aus dem Nächsten Gast der Seele für den der ihm zuhört, so daß sich zwischen Sprecher und Hörer eine Beziehung wie zwischen Gast und Gastgeber ergibt.

Für die Christen ist das Wort nicht nur eine Begriffserklärung, sondern auch eine Befreiung seines Inneren von der Lüge und Perversion, die das Wort durch die Sünde entartet haben, durch das Werk des Verführers, der auch der Vater der Lüge ist (In. 8, 44).

Die Restauration der Wörter kann nicht durch sich selbst erfolgen, sondern durch Gottes Gabe, die reinigt und wieder zum Leben erweckt. Die Wiedergeburt des Wortes ist die Umwandlung oder sein Zurückkehren zum ursprünglichen, von Gott eingefloßten Sinn.

Der Erlöser Jesus Christus kam auf die Welt, auch um das Sprechen zu heiligen. Christus, Gottes ewiger Logos, füllt das menschliche Wort mit neuem Leben, denn er verleiht ihm «Gabe nach Gabe» (Joh. 1, 14) und löst jede Entfernung zwischen dem Gesagten und Vollbrachten auf.

Im sündigen und redseligen Menschen fühlt man die Leere in ihm, seine innere Wüste, und in der Ansprache des Christen nimmt man die Lebenskraft wahr.

Die schöpferische Kraft des Wortes wird durch die göttliche Kraft und durch das Gebet, durch das Lesen oder Hören der heiligen Schrift, durch die Teilnahme an der Heiligen Messe und durch das Heilige Sakrament kommuniziert und verstärkt.

2. DAS WORT — KOMMUNIKATIONSMITTEL DER GÖTTLICHEN BOTSCHAFT

Gott wählte das Wort als ein Mittel zur Offenbarung und, um mit dem Mensch in Verbindung zu treten :

Gott offenbarte sich durch das Wort in dem konkreten Augenblick, als Gott im Garten von Eden zu Adam das «PROTO-EVANGHELIUM» sprach (Gen. 3, 15). Die Mitteilung des Willen Gottes durch Worte vollendete sich in Christus, dem Herrn. In der ganzen heiligen Schrift treffen wir Ausdrücke wie: «*Und der Herr sprach...*», «*So sprach der Herr...*» oder: «*Gottes Worte...*».

Die Entdeckung und Mitteilung Gottes durch Worte ist eine Wirkung der Geschichte des Erlösens und der Offenbarung. Die Worte, die uns Gott offenbart, sind keine toten Buchstaben, sondern Zeichen der Anwesenheit des Wortes, und dafür konnte er sich uns offenbaren: «*Die Worte, die ich zu euch gesprochen habe, sind Geist und sind Leben*» (Joh. 6, 63). Die heiligen Worte, «angefüllt mit der Kraft des Erlösens» sind uns heute noch in der heiligen Schrift und Heiligen Tradition gut erhalten.

Das Wort ist das Verbindungselement zwischen Gott und den Menschen oder zwischen der göttlichen Offenbarung und den Gläubigen geworden.

2.1. DAS WORT GOTTES IN DER SCHÖPFUNG UND GESCHICHTE

Das Wort Gotes ist schöpferisch. Für Elohim, für das Alte Testament sind Geste und Wort (dâvâr) ein einziger Akt. Gott arbeitet sprechend und spricht arbeitend.

Die Schöpfung ist nicht eine Entwicklung aus Gott, sondern eine Umsetzung der Wirklichkeit, ein ganzes Wort, was Wirklichkeit wird. Das Werk Gottes erscheint fast wie eine andere Form des Sprechens, und sein Wort nimmt eine andere Gestalt an.

Gott sprach «*es werde Licht*» und es wurde Licht. Der Erlöser befahl dem Wind und dem Wellen und sie beruhigten sich (Mt. 8, 22); er tadelte die bösen Geister und vertrieb sie aus den Menschen (Mt. 17, 18), mit Hilfe des Wortes vollbrachte der Herr unzählige Wunder: Er hat Lazarius, die Tochter von Jair und den Sohn der Witwe aus Nain aus den Tod erweckt: «*Ich befehle dir junger Mann: Steh auf!*» (Lk. 7, 14).

Das Wort Gotes wirkt und vergeht nicht: «*Durch das Wort des Herrn wurden die Himmel geschaffen, ihr ganzes Herr durch den Hauch seines Mundes... Denn der Herr sprach, und sogleich geschah es; er gebot, und alles war da*» (Ps. 33, 6, 9). Das Wort Gotes ist schöpferisch und «*Bleibt in Ewigkeit*» (Jes. 40, 8).

Die göttliche Vorsehung erfüllt sich ebenfalls durch Gotes Wort. Der Sohn, der göttlich verkörperte Logos, «*hält das All durch sein*

machtvolles Wort» (Hebr. 1,3). Gotes Wort ist nicht viel Gerede, sagte der Heilige Maxim, er vermittelt den Menschen nicht nur Ideen, sondern verlaublich und entdeckt Gott und sein Werk in der Geschichte.

Gott benützte die Propheten zum Sprechen, um der Welt seinen Willen mitzuteilen. Die Propheten waren von den Sünden gereinigt, um das Wort Gottes verkünden zu können (Jes. 6, 6—7; Jer. 1, 9).

Die prophetische Predigt hatte auch einen geistlichen Charakter, sie rief das auserwählte Volk zur Buße, zur Rückkehr zu Gott, zur Verehrung und Verherrlichung des einzigen wahrhaftigen Gottes, und nicht nur mit dem Mund, sondern auch mit dem Herzen. Der Heilige Athanasie der Große spricht vom Wort Gottes als *«Sinn und Ordnungsmacher der gesamten Existenz»*.

Die Bestimmung des göttlichen Wortes war nicht nur, die Welt aus dem Unwesen zum Wesen zu erwecken, sondern durch das Wort offenbart sich Gott und baut den Menschen wieder auf. Mit Hilfe des Wortes kann die religiöse — ethische Ordnung wiederhergestellt werden, die von der Sünde verdorben ist. Solomon, der Weise, forderte in Gottes Geist auf: *«Halt fest an der Zucht, laß davon nicht ab, bewahre sie; denn sie ist dein Leben»* (Spr. 4, 13). Gott selbst wirkt und wacht, so daß seine Botschaft sich erfüllt (Jer. 1, 12). Gottes Wort wirkt in denen die glauben (1 Tess. 2, 13), d.h. er wirkt die Erlösung.

Es gibt einen Unterschied zwischen dem Wort Gottes, das zu der Seele der Propheten aus dem Alten Testament sprach und der Zeit Neuen Testaments. Im Fall der Propheten und der Apostel war das heilige Wort etwas Empfangenes und danach Ausgesprochenes, während im Falle des Erlösers, Er, das Wort selbst verkörperte und es zugleich den Menschen ohne Vermittler oder Interpret direkt verkündete.

Durch das göttliche Wort wurde die Welt geschaffen, begann die Zeit und die Geschichte. Durch das Hören und die Verwirklichung des Wortes wendet sich der Mensch an den göttlichen Verstand.

Das heilige Wort ist der Anfang, aber auch die Fortdauer in der Schöpfung und Geschichte der Welt.

2.2. JESUS CHRISTUS, DAS VERKÖRPERTE WORT GOTTES UND DER ERLÖSER DER WELT

Der Messias wurde von der göttlichen Botschaft der Propheten als Der, der *«auf der Erde das Recht begründet...»* dargestellt, denn *«auf sein Gesetz warten die Inseln»* (Js. 42, 3—4). Der Erlöser war die Verkörperung des Wortes Gottes und der Samen, den Er in die Welt

geworfen hat. Aus dem ist die Kirche gesprossen und hat Früchte getragen durch das Wort und durch Seine Arbeit.

Das ewige und schöpferische Wort Gottes ist Prophet und höchster Lehren geworden, um die Menschen zu lehren und wieder zu erschaffen, um die Welt durch das Wort und durch opfernde Taten zu erneuern. Durch die Worte Christi kann ich als Mensch mein alltägliches Leben fortführen, wie ein Wesen mit neuem und vollkommenem Leben (Wolfgang Langer, *Kerygma und Katechese. Theologische und didaktische Neubegründung des Bibelunterrichts*. Kösel Verlag München 1966, S. 40). Weil es nicht ausreichend war, daß Gott sein Wort von den Propheten verbreiten ließ, hat Er selbst Gestalt angenommen, damit die Menschen vollständig und direkt Kenntnis über Ihn haben. Unter Logos verstehen wir die hauptsächliche Vernunft jedes Gegenstandes und diese Bezeichnung ist vollständig gemäß dem Sohn. Denn es kann nichts existieren, außer es stützt sich auf den Logos, sagte der Hl. Gregor von Nazianz (*Oratio XXX, Theologica IV*, Migne P.G. 36, 129).

Christus — der Herr sprach mit völliger Autorität, das heißt: mit göttlicher Kraft. Er ist Gott das Wort, der die Wahrheit offenbart, Er ist gleichzeitig Wort und Tat.

Das allmächtige Wort Gottes, dessen, der alles erschaffen hat, hat auch die zweite Schöpfung erfüllt: der Erlöser sagte dem Kranken: *«Steh auf, nimm deine Bahre und geh»* (Joh. 5, 8); an Jairus Tochter, die tot war, wendet Er sich mit den Worten: *«Mädchen, ich sage dir, steh auf!»* (Mk. 5,41), und dem unruhigen Meer befiehlt der Heer: *«Schweig, sei still!»*. Und der Wind legte sich und es trat völlige Stille ein (Mk. 4, 39).

Das erlösende Wort, das von Christus offenbart und in Seiner Kirche gepredigt wurde, muß von der sakramentalen Gnade begleitet, vom eucharistischen Christus vervollständigt und gekrönt werden.

2.3. DIE BEZIEHUNG ZWISCHEN DER GÖTTLICHEN OFFENBARUNG UND DER IN DER KIRCHE GEPREDIGTEN LEHRE

2.3.1. DAS PFINGSTWUNDER

Das Pfingstwunder macht das Wirken der Gnade sichtbar, denn die Apostel *«wurden mit Kraft von oben gekleidet»* und ihre Priesterschaft wird dienend, sie werden sich ihrer vom auferstandenen Herrn gegebenen Aufgabe bewußt. Durch die Predigt der heiligen Apostel und durch die Taufe der ersten Menschen entsteht die Kirche, und die Menschheit kehrt wieder zur göttlichen Gemeinschaft zurück.

Der Heilige Geist hat die Heiligen Apostel mit Gaben erfüllt, und sie bekamen die Fähigkeit zu reden, mit viel Kraft und Kühnheit zu verkünden, und Gottes Boten zu werden (Hl. Gregor der Große, *Das Buch der pastoralen Regel*, rum. Übers. von Pr. Prof. Al. Moisiu, Sibiu 1990, p. 95). Die Gnade des Heiligen Geistes hat den Aposteln und allen Dienern der Kirche «Kraft von oben» gegeben, damit sie mit Stärke die Botschaft der Erlösung verkünden und die heiligen Sakramente vollbringen.

2.3.2. DIE HEILIGEN APOSTEL — VERKÜNDER DES GÖTTLICHEN WORTES

Die heiligen Apostel bekamen die göttliche Aufgabe, das Evangelium zu verkünden (Mt. 28,19), und sie wurden Zeugen und Boten der Wahrheit. Alle heiligen Apostel hatten die Gewissheit, daß sie das Evangelium Christi verkünden, die Botschaft seiner Anwesenheit in der Welt und seines Wirkens, und daß sie das Wort Gottes mitteilen. Der heilige Apostel Paulus bezeugte: «*Wir sind also Gesandte an Christi Statt, und Gott ist es, der durch uns mahnt*» (2 Kor. 5, 20).

Die apostolische Predigt ist eine Verkündung aller «Worte dieses Lebens» (Apg. 5, 20), sie ist eine Predigt der Erlösung. Das Richtmaß der apostolischen Lehre blieb immer Christus der Auferstandene, und die Norm des Glaubens war christliche Verkündung.

2.3.3. KONSEQUENZ UND FORTSETZUNG IN DER VERKÜNDUNG

Es existiert in der Kirche kein Wort Gottes, beziehungsweise kein von Christus offenbartes Wort, das nicht gleichzeitig auch Wort des kirchlichen Glaubens, der Erlösung und derer Verkündung wäre. Die Konsequenz und die Fortsetzung der kirchlichen Verkündung sind vom Heiligen Geist gegeben und anvertraut.

Die apostolische Verkündung der heiligen Apostel und der Kirchenväter wurde in der Kirche nach dem Vorbild Christi weitergeführt. Der heilige Johannes Chrysostomos folgert die erzeugende Kraft der Verkündung aus ihrer wesentlichen Verbindung mit dem Evangelium, mit dem Wort Gottes im Allgemeinen, das in der Kirche vom Heiligen Geist bewahrt und interpretiert wurde. Die kirchliche Verkündung ist keine Wiederholung der Offenbarung, sondern eine Vergegenwärtigung des Wortes Gottes, des erlösenden Werkes unseres Herrn Christus.

2.3.4. DIE HEILIGKEIT DER VERKÜNDUNG

Die apostolische Predigt war wie die der heiligen Väter sakramental, eine Gabe, die fortwährend vom Heiligen Geist unterstützt und gestärkt wurde. Auch heute lehrt Christus, der Herr, durch die Worte des Predigers die Gläubigen in der Kraft des Heiligen Geistes.

Die Heiligkeit der Verkündung stammt aus der Ankündigung der heiligen Worte, die im Namen der Dreifaltigkeit durchgeführt wird. Das Grundgerüst der Verkündung bilden drei heilige Realitäten: der Ort (und die Zeit) und die Zielstrebigkeit (die Heiligung und Erlösung der Zuhörer).

2.3.5. DAS DIENEN DES ERLÖSERS ALS LEHRER, das den HEILIGEN APOSTELN anvertraut wurde und von den HEILIGEN VÄTERN übernommen wurde, wird durch das WIRKENDE PRIESTERAMT fortgesetzt

Christus, der Erlöser, der verkörperte göttliche Logos, hat Gottes Willen offenbart und den heiligen Aposteln die Botschaft der Erlösung anvertraut. Die Aposteln haben mit Treue das übergeben, was sie mit heiligem Eifer empfangen hatten: *«Was von Anfang an war, was wir gehört haben, was wir mit unseren Augen gesehen haben, was wir geschaut und was unsere Hände angefaßt haben, das verkünden wir: das Wort des Lebens»* (1 Joh. 1, 1). Das heilige Priesteramt zeigt den Gläubigen durch das verkündete Wort den Weg der Erlösung.

Das Zeugnis und die Verkündung der Diener der Kirche muß heute im apostolischen und patristischen Geist gemacht werden, wie ein erlösendes Wort, Widerspiegelung, und Kraft von der Macht des verkörperten Wortes. Der Priester muß so predigen, wie es die heiligen Apostel und die Kirchenväter in unserer Zeit machen würden.

2.4. DER SINN DER VERKÜNDUNG im Dienen der ERLÖSUNG BEI KIRCHLICHEN VÄTER UND SCHREIBERN

Die Verkündung ist eine Mitteilung des erlösenden Lebens, des Sinnes und der Orientierung oder eine Mahnung zum Reich Gottes. Die ökumenischen Kirchenväter waren überzeugt, daß die Erlösung der Gläubigen nicht ohne eine tiefe und klare Mitteilung der göttlichen Lehre verwirklicht werden könne. Für eine reale und vollständige Diakonie der göttlichen Botschaft ist nicht nur eine ständige intellektuelle Beschäftigung des Predigers notwendig, sondern auch eine ständige Reinigung von den Sünden und moralischer Fortschritt.

2.4.1. DIE DREI HEILIGEN HIERARCHEN DER HEILIGE BASILIUS DER GROSSE

Die Pflicht zu predigen ist wesentlich und absolut: *«Wenn der, dem die Aufgabe erteilt worden ist zu verkünden, diese vernachlässigt, wird er von den Menschen wie ein Mörder verurteilt werden, so wie es geschrieben ist Jes. 33»* (Hl. Basilius der Große, *Regulae brevis tractatae*, XLV, Migne, P.G. 31, 1112). Die göttliche Wahrheit, die in der Kirche verkündet wird *«wirkt bei der Erlösung mit»* (Kommentar zu den Psalmen, S. 7).

«Die erlösende Predigt» (Homilie XIII, P.S.B. 17, S. 48) oder *«die erlösenden Lehren stärken die Seelen»* (Homilie II über das Fasten, VII, P.S.B. 17, S. 364); sie sind wahre geistliche Nahrung, mit deren Hilfe der Mensch sich stärkt und vollendet.

DER HEILIGE GREGOR VON NAZIANZ

Um seine soteriologische Aufgabe zu erfüllen, muß das offenbarte Wort den Gläubigen zugänglich gemacht werden: *«Einige Menschen heilst du mit dem Wort, andere bekehrst du mit dem Vorbild deines Lebens... Die Faulen und schwer zum Guten zu bewegendem mußt du mit dem Schlag des Wortes wecken; und jene, die übermäßig begeistert sind, machst du besser, indem du sie mit dem Wort einzwängst und zurückhältst»* (Über das Priestertum, rum Übers. Pr. D. Fecioru, Bukarest 1987, S. 174).

DER HEILIGE JOHANN CHRYSOSTOMOS

Die Predigt ist ein großes Werk: *οὕτω μέγα τὸ κήρυγμα* (Homilie XIV die Apostelgeschichte 2, Migne P.G. 60, 114—115). Für die geistliche Heilung der Gläubigen hat der Priester als Mittel die Predigt, das ist die Nahrung, die beste Luft, und sie ersetzt Arzneimittel und das Skalpell (Über das Priestertum. IV, 3 S. 99). Die Lehre und das Werken müssen immer zusammen sein, sie gehören einander und erfüllen einander durch ihre natürliche Zielstrebigkeit: die Erlösung der Menschen. Der Sinn und die Aufgabe der Predigt ist es, in das Leben hineingebracht zu werden; es ist eine Pflicht des Zuhörers, aber auch des Redners, des Predigers, nicht das, was gefällt, zu verkünden, sondern was der Seele nützt und sie aufbaut.

Der größte Prediger des Christentums hatte die Gewissheit, daß das, was er predigt, *«nicht Gedanken meines Geistes sind, sondern*

Lehren, die mir der Herr durch die heiligen Schriften geschenkt hat» (Homilie XI in Genesis, rum. Übers. 1, S. 132).

2.4.2. ANDERE HEILIGE UND KIRCHLICHE SCHRIFTSTELLER

Das in der Kirche gepredigte göttliche Wort bringt uns in eine Kommunion mit Christus, unserem Erlöser, bewirkt eine Verbindung zu Gott und führt uns zur Erlösung: «*Es existieren erlösende Worte, wie es erlösende Taten gibt»* (Clemens von Alexandrien, Stromata I, 45, 5—46; P.S.B. 5, S. 36). Christus bringt «*im göttlichen Geist Gottes Wort der Erkenntnis, das immer in unsere Herzen das Sakrament der Erneuerung der Seelen und die Verbindung zu Gott vollbringt»* (der Heilige Simeon der Theologe, Die erste moralische Rede, in der Philokalie, Bd. 6, S. 159, rumänische Übers.).

Die Verkündung ist eine geistliche Nahrung (Mt. 4, 4), sie ist wie eine reine, rationale Milch, und für die Schwachen wie Gemüse, das die Seele des Leidenden tröstet. Das Wort ist wie eine feste Nahrung (der heilige Maximus der Bekenner, Gnostische Kapitel, Migne, P.G. 90, 1123).

3. DIE VERKÜNDUNG ALS ANKÜNDIGUNG UND KENNTNIS DER GÖTTLICHEN OIKONOMIA

Die Aufgabe des göttlichen Wortes ist es, die Wege des Lebens zu beleuchten und zu erkennen. «*Gott will, daß alle Menschen gerettet werden und zur Erkenntnis der Wahrheit gelangen»* (I Tim. 2, 4). Die Erkenntnis Gottes ist ein Imperativ des christlichen Lebens, welche die kirchliche Verkündung vermittelt. Die Kirchenväter sprechen über drei Wege, durch die der Teufel die Menschen zu gewinnen sucht: der Mensch soll nicht Gottes Wort kennen, oder falsch interpretieren, oder es nicht in die Tat umzusetzen; daraus kann man den besonderen Wert und die Notwendigkeit der Verkündung ersehen.

3.1. KERYGMA UND DIDASKALIE IM KIRCHENLEBEN

Kerygma und Didaskalie sind zwei Dimensionen oder grundlegende Wesensarten des Verkündung. Kerygma ist die öffentliche Ankündigung oder Ausrufung des Christentums als Botschaft der Erlösung für die Welt. Das primäre Kerygma stammt direkt aus der Lehre des Erlösers über das Reich Gottes. Im Mittelpunkt hat sie die Person und das göttlichmenschliche Werk des Erlösers Christus. Einige Eigenschaften

des Kerygmas sind: die göttliche Anwesenheit, die Ankündigung der wichtigen Taten in der Geschichte der Erlösung, die Aufforderung zur Buße und der Empfang des Heiligen Geistes. Das Kerygma ist die Vorstellung Christi als eine konkrete, gegebene Realität, nach dem Beispiel das uns der Herr gegeben hat: «Heute hat sich das Schriftwort, das ihr eben gehört habt, erfüllt» (Lk. 4, 21).

Die Didaskalie ist die Verkündung, die einen belehrenden, doktrinären und moralischen Charakter hat. Durch die Didaskalie wurden die zum Christentum Bekehrten im rechten Glauben gestärkt und auf dem Weg der Erlösung geführt.

Zwischen Kerygma und Didaskalie war und muß eine reale und logische Verbindung existieren. Zwischen ihnen gibt es eine Kontinuität. Die Didaskalie ist eine Vertiefung und Entwicklung der wesentlichen Gegebenheiten des Kerygmas. Nachdem die ersten Christen getauft wurden «hielten sie an der Lehre der Aposteln fest» (Apg. 2, 42). Die kirchliche Verkündung muß einen kerygmatischen und lehrenden Charakter haben, die Predigt ist ein Treffen der Zuhörer mit der Person Christi. Christus kommt zu uns wie das Wort des verkörperten Gottes durch die Worte des Evangeliums. Die Predigt gibt der Kirche einen Sinn, da diese entsteht, sich entwickelt und auch um die Verkündung, die ein kirchlicher Akt ist, aufgebaut ist.

Die Predigt ist keine Wiedererzählung der Ereignisse aus der Geschichte der Erlösung, sondern sie muß eine Ausrufung des Evangeliums in ihrer lebendigen, dynamischen und aktuellen Dimension bleiben.

3.2. DIE VERKÜNDUNG DES WORTES GOTTES — QUELLE DES GLAUBENS

Die Verkündung des Wortes Gottes ist eine Quelle des Glaubens, da «der Glaube in der Botschaft gründet, die Botschaft im Wort Christi» (Röm. 10, 17). Der Glaube ist eine Zustimmung zur Predigt. Sie bildet die persönliche Antwort auf das verkündete Wort und sie wurde daher eine «Handlung des Glaubens» (A. M. Morena) genannt. Das göttliche Wort ist nur dann aufbauend, wenn es in seiner Aufgabe als Einladung zum Glauben diesen bewirkt und sich zur Erfüllung der Gebote entwickelt. Die Verkündung ist immer notwendig, da sie die Grundlage und die permanente Stütze des Glaubens, aber auch Mittel der Verwandlung des Glaubens in gute Taten ist.

3.3. DIE ROLLE DER PREDIGT UND DER KATECHESE ALS RUF- UND MISSIONSMITTEL DER KIRCHE

Das Wort Gottes hat in der heiligen Schrift immer einen rufenden Charakter: *«Kommt ihr Kinder, hört mir zu! Ich will euch in der Furcht des Herrn unterweisen»* (Ps. 34, 12). Der verkörperte Sohn Gottes hat die Menschen gerufen, um sie zu erlösen: *«Kommt, es steht alles bereit»* (Lk. 14, 17) oder *«Komm und folge mir nach»* (Mt. 19, 21). Die Verkündung des Wortes der Erlösung ist eine geistliche Nahrungsaufnahme. Gottes Worte halten den Menschen in der Existenz (Mt. 4, 4; Lk. 4, 4). Der heilige Apostel Paulus gab seinem geliebten Lehrling und auch den Anderen die Anweisung, Christus zu dienen: *«Dies trage den Brüdern vor, dann wirst du ein guter Diener Christi Jesu sein, erzogen in den Worten des Glaubens und der guten Lehre, der du gefolgt bist»* (I Tim. 4, 6).

In seinen *«Bekenntnissen»* hat Augustinus die Worte, die ihm Gott offenbart hatte, so hervorgehoben: *«Ich bin die Nahrung der Großen, wache und iß Mich. Du wirst Mich nicht in Dir verändern, so wie du die Nahrung deines Leibes veränderst, sondern du wirst dich in Mir verändern»* (Ausgewählte Schriften: Teil 1, Confessiones; rum. Übers. Prof. Dr. N. Barbu, P.S.B. 64, Bukarest 1985, S. 160). Die Predigt muß ein erlösender Balsam für die leidenden Seelen sein und wie ein Skalpell, das den Eiterherd der Sünde entfernt. Durch die Verkündung der Botschaft der Erlösung *«wurden viele wiedergeboren, haben ihr Leben verändert nach dem Vorbild des schönen Gesichts»* (N. Cabasila, Über das Leben in Christo, rum. Übers. T. Bodogae, Sibiu 1946, S. 53).

Der Prediger muss ein *Gerufener* sein, von Gott auserwählt, genährt und gestärkt durch das göttliche Wort. Er muß vom Wort Gottes entflammt sein (Ps. 104, 19) damit er dann die Zuhörer durch die Botschaft der Verkündung entflammt, erleuchtet und wärmt.

3.3.1. DIE VERKÜNDUNG als Mittel, um zum METANOIA aufzurufen, und die persönliche Aneignung der offenbarten Wahrheit. DIE BEZIEHUNG ZWISCHEN WORT UND WAHRHEIT

Gott spricht immer den Ruf durch die Predigt Seiner Diener aus: *«blickt auf zu Ihm, so wird euer Gesicht leuchten»* (Ps. 34, 6). Die Predigt ist nicht nur die Erleuchtung des Geistes, sondern sie spendet auch Wärme dem Herz und lenkt den Willen zu guten Taten, damit wir zu Gott zurückkehren, indem wir unser Leben und unsere

Denkart verändern — Metanoia. Als Christen müssen wir *«das Wort nicht nur anhören, sondern danach handeln»* (Jak. 1, 22).

Die Verkündung ist ein Werk, das das Gewissen durchwühlt und die Seele zum Handeln weckt: die Hörer der Predigt des Erlösers haben gefragt *«Was müssen wir tun, um die Werke Gottes zu vollbringen?»* (Joh. 6, 28) und jene bei der Pfingstpredigt wurden *«mitten ins Herz getroffen»* (Apg. 2, 37).

Im hohepriesterlichen Gebet offenbart der Herr: *«Dein Wort ist Wahrheit»* (Joh. 17, 17) und das Wort Gottes drückt die ganze Wahrheit und das Wort des lebendigen Gottes offenbart. Durch die Predigt erlangt man *«Erkenntnis der Wahrheit»* (Hebr. 10, 26).

3.3.2. DER BEITRAG DER VERKÜNDUNG ZUR GRÜNDUNG UND VOLLENDUNG DES LEBENS IN CHRISTI GEHEIME LEIB — DIE KIRCHE

Durch die kirchliche Verkündung werden die Hörer des erlösendes Wortes von *«unreinen Gefäßen»* zu *lebendigen Steinen für ein geistiges Haus* (I Petr. 2, 5) oder zu einem *«Tempel des heiligen Geistes»* (I Kor. 6, 19). Die Predigt spielt eine besondere Rolle in der pastoralen Tätigkeit. Der heilige Lukas erzählte: *«Und das Wort Gottes breitete sich aus, und die Zahl der Jünger in Jerusalem wurde immer größer»* (Apg. 6, 7).

Das Reich Gottes wird durch das Wort Gottes und durch die heiligen Sakramente errichtet und gestärkt (Alexander Schmemmann, *Die Eucharistie — das Sakrament des Reiches*, rum Über., Bukarest 1993, S. 47). Die Predigt des Evangeliums bringt neue Mitglieder des himmlischen Reiches hervor. Die Hörer und die Vollbringer des Wortes Gottes erlangen eine spirituelle Verwandtschaft mit Christus. Die Kirche verkündet das *«verbum salutis»*, das Wort der Erfüllung und der Erlösung, das sich mit den heiligen Sakramenten krönt.

3.3.3. DIE BEDEUTUNG DER VERKÜNDIGUNG FÜR DAS UNABLÄSSIGE AUFRECHTHALTEN UND VORWARTSGEHEN IM RECHTEN GLAUBEN

Seit den heiligen Aposteln hat die Verkündung bis heute zwei Ziele verfolgt: die Verbreitung des Evangeliums in der ganzen Welt und die Verteidigung des wahren Glaubens vor den irrümlichen Lehren. Von den Anfängen der Kirche an gab es Pseudo-Didaskalen, die sich eine Aufgabe anmaßten, die ihnen niemand anvertraut hatte, sie verwirrten und beunruhigten die Gemüter der Gläubigen (Apg. 15, 24). Einige von diesen *«verkündeten Visionen, die aus dem eigenen Herzen stammen»* (Jer. 23, 16) und Tertullian setzt fort: *«mit den Schriften*

stehlen sie die Aufmerksamkeit und mit ihrer Frechheit beunruhigen sie andere; in Diskussionen erschöpfen sie die Starken, verführen die Schwachen und bringen die in der Mitte ins Ungewisse (Contra haereses, XV, 2 rum. Über., Bukarest, 1981, p. 149).

Jene die verkünden müssen vom Bischof gesegnet und gesandt werden, da es außer der apostolischen Reihenfolge auch noch eine Folge im rechten Glauben gibt, sie haben *«mit Sicherheit auch das Charisma der Wahrheit»* (Hl. Irinäus, Contra haereses, IV, 26, Migne P.G. 7, 1053).

Eine besondere Art der rechtfertigenden Verkündung ist entstanden, um den rechten Glauben zu verteidigen. Die Kirche ist der Verteidiger des wahren Glaubens und der wahren Lehre, sie kann die heilige Schrift, die von der Kirche bewahrt wurde — im Licht des Heiligen Geistes — interpretieren. Der Heilige Geist unterstützt die gläubigen Diener, Väter und Didaskalen und hält die Kirche von Fehlern fern (I. Karmiris, Les monuments, Bd. II, S. 755 bei A. Schmemmann, a.a. O., S. 84). In der Kirche wurde Gottes Wort mit Treue bewahrt: nichts wurde hinzugefügt, entfernt oder ersetzt. Die Kirche hat die Gabe der Unfehlbarkeit, der Bewahrung und Auslegung des göttlichen Wortes, da sie vom Heiligen Geist unterstützt wird. Die Bewahrung und die Verkündung der *«gesunden Lehre»* (Tit. 1, 9) ist eine grundlegende Pflicht des Bischofs und der Priester und das Zitat *«Halte dich an die gesunde Lehre»* (II Tim. 1, 13) ist und bleibt das Richtmaß und die Bedingung ihrer Existenz. Im allgemeinen Sinn haben alle, die getauft sind, die Pflicht — kraft des allgemeinen Priestertums — den rechten Glauben der Kirche zu unterstützen, zu verstärken und zu verbreiten. Nach dem *«Maß des Alters»* und der Aufforderung Christi sind wir alle — Laien und Klerus — Arbeiter im Weinberg des Herrn (Mt. 20, 1—16).

Die kirchliche Predigt muß die Erleuchtung des Gemüts bestärken, da die Opfer der Neubekehrung der Sekten jene sind, die die Wahrheiten unserer alten Kirche nicht kennen. Die Verkündung hat eine wichtige, missionarische Dimension, sie muß katechetisch und rechtfertigend sein.

4. DIE HEILIGEN SAKRAMENTE — KOMMUNIONSGABE DER GÖTTLICHEN, ERLÖSENDE GNADE

Da die Seele mit dem Körper beschwert ist, werden die geistlichen Gaben auch durch materielle Dinge gegeben. Die Zusammenfügung zwischen natürlich und übernatürlich im Werk der heiligen Sakramente beweist den Wert und die Wichtigkeit der Verkörperung

des Sohnes Gottes und des menschlichen Körpers. Die heiligen Sakramente sind «*göttliche Werke... in denen Christus ist*» (N. Cabasila, Über das Leben in Christo, rum. Übers. T. Bodogae, Sibiu 1946, S. 81, 126), sie sind die Gegenwart des Göttlichen (Hl. Ambrosius, De Spirito Sancto, rum. Übers. Bukarest 1994, S. 11) und der Weg, durch den das Leben Christi in der Schöpfung hinabsteigt und der Mensch in Gottes Reich eintreten kann. Christus ist sakramental, aber real gegenwärtig, durch den Heiligen Geist und durch die heiligen Sakramente. Die Gnade der heiligen Sakramente entspricht den Haupt Sorgen des menschlichen Lebens von der Geburt bis zum Ausgang des Lebens.

Durch die Sakramente verlängert Christus seine Tätigkeit und seine unsichtbare, aber reale Anwesenheit in der Kirche. Die heiligen Sakramente gehören in ihrem Wesen der Kirche und für diese werden sie den Gläubigen erteilt.

4.1. DIE UNAUFLÖSBARE EINHEIT ZWISCHEN WORT UND SAKRAMENTEN «DAS WORT IST FLEISCH GEWORDEN» (Joh. 1, 14)

Zwischen der kirchlichen Verkündung und der Erteilung der Sakramente existiert dieselbe Beziehung wie zwischen der prophetischen und der hohepriesterlichen Tätigkeit im Werk unseres Erlösers Christus. Die Predigt bereitet die Gläubigen für die Erlösung vor und die Sakramente verleihen sie ihnen. Die unauflösbare Einheit zwischen Wort und Sakramenten stützt sich zuerst auf die Menschwerdung des Sohnes Gottes und auf die gegenseitige Beziehung zwischen dem göttlichen Werk und dem göttlichen Wort des Erlösers, aber auch auf jene zwischen dem verkörperten Logos und dem Heiligen Geist.

Sowohl die heiligen Sakramente als auch die Verkündung des göttlichen Wortes sind in der Kraft der göttlichen Gnade verwurzelt. Die Verkündung ist nicht ausreichend, wenn sie von den Sakramenten getrennt wird. Sie sind zwei sich ergänzende Realitäten der erlösenden Anwesenheit Gottes in Christi und in seiner Kirche. Keine von beiden kann man vernachlässigen, ohne schwer das Leben in Gnade — das in der Kirche präsent ist — zu verletzen.

Das gepredigte Wort ist ein Mittel der Mitteilung der Kraft und der Befreiung der Sakramente aus einem engen Formalismus. Das Verhältnis zwischen Sakramenten und Wort ist jenem zwischen Wort und Liebe ähnlich. Das Wort stärkt das Vertrauen, aber die Liebe schreitet zu Taten. Die mystagogische Predigt bereitet den Empfang und das Wirken der Sakramente vor, und diese sind die Erfüllung des Wortes in der Oikonomia der Erlösung.

Die Einheit zwischen Wort und Sakramenten kann aus der Beziehung zwischen Wort und Tat oder Werk ersichtlich werden. Die Tat oder das Werk sind das Wort im Werden. Das Wort ist ein Ergebnis der Einheit zwischen Seele und Körper. Der Stoff der heiligen Beichte, der Priesterweihe ist das Wort. Zwischen Wort und Sakramenten gibt es eine organische Verbindung.

4.2. DIE VERKÜNDUNG UND DAS EINGSTÄNDNIS DER GLAUBENS IN UNAUFLÖSBAREM VERHÄLTNIS MIT DEM EMPFANG DER HEILIGEN SAKRAMENTE

Die Verkündung bereitet vor und stärkt die Sakramente, und diese geben dem gepredigten Wort Wirkungskraft, sie machen das Wort sichtbar und wirksam im Leben der Gläubigen. Lukas und Kleopas haben die Worte des auferstandenen Herrn erst nachdem Er *«das Brot brach»* (Lk. 24, 30), wiedererkannt und verstanden. Die Eucharistie ist die Grundlage für das Verstehen des Wortes, aber es ist auch die Quelle ihres Verständnisses. Das Öffnen der Augen (Lk. 24, 45) geschah im liturgischen Rahmen. Die wichtigsten Predigten der heiligen Väter wurden bei der heiligen Messe oder in Verbindung mit den Sakramenten gehalten, da dort das Treffen zwischen Lehre und Gebet am stärksten ist.

Die Sakramente der Kirche (vor allem die heilige Eucharistie) und das verkündete Wort sind die Hauptelemente, von denen sich die Gläubigen seelisch ernähren (Apg. 20, 7). In der Atmosphäre der Sakramente und mit deren Gnade hat das Wort vollständige Schöpfungskraft. Nur in einer zusammenwirkenden Form — Wort und Sakramente — ist unsere Erlösung durchführbar, durch das Zusammenwirken der göttlichen Gnade und der menschlichen Anstrengung, zwischen dem verkündeten Wort und dem Empfang der heiligen Sakramente.

4.3. DER PRIESTER ALS DIENER UND SICHTBARES ZEUGNIS DES GÖTTLICHEN WORTES, ALS AUCH OIKONOM DER HEILIGEN SAKRAMENTE

Das Wort ist die Form der Sakramente und vermittelt die Wirksamkeit, die Predigt bietet dem Hörer die Möglichkeit, den tiefen, geistigen Sinn der heiligen Sakramente zu begreifen. Die Predigt ist notwendig, um die Gläubigen für den Empfang der Sakramente vorzubereiten, aber auch, um sie nachher zur konstanten Mitarbeit mit der durch sie erhaltenen göttlichen Gnade zu bewegen. Die Verkündung

hat einen erklärenden Sinn und die heiligen Sakramente erfüllen das Wort, damit es im menschlichen Leben verständlich wird.

4.2.2. DIE HEILIGEN SAKRAMENTE ALS QUELLE DER KRAFT FÜR DIE BEKENNTNIS DES OFFENBARTEN WORTES

Die heiligen Sakramente sind eine Quelle und ein Kriterium der Theologie, der ganzen Verkündung der Kirche. Die heiligen Sakramente verstreuen die göttliche Gnade für das sakramentale Priestertum und für die Gläubigen die Kraft, um über Gott zu sprechen. Die Verkündung der Erlösungsbotschaft ist eine Wirklichkeit denn sie wurde *«nicht nur mit Worten verkündet, sondern auch mit Macht und mit dem Heiligen Geist»* (I Thess. 1, 5).

Die heiligen Sakramente vermitteln uns das Wachstum und die Erleuchtung des Wissens über Gott. Die Priester und die Gläubigen bekommen durch die heiligen Sakramente die göttliche Gnade, als Kraft und Energie des *«Geistes, der erklärt, der die Buchstaben öffnet, indem er ihren Sinn enthüllt»* (Hl. Epiphanius von Salamina, Anco-ratus, Migne P.G. 43, 58). Der Ausführer und die Empfänger der Sakramente werden Diener des Geistes, der lebendig macht, und sie bleiben nicht mehr Sklaven der Buchstaben die töten (2 Kor. 3, 6).

Die heilige Kommunion ist eine kraftvolle Quelle für das Verständnis und für die Bekenntnis der Worte des Lebens. Nur wenn man sich mit dem *«Brot des Lebens»* ernährt kann man mit Kraft verkünden und die von Gott offenbarten und in der Kirche gepredigten Worte im Sinn der Schrift verstehen.

4.3. DER PRIESTER ALS DIENER UND SICHTBARES ZEUGNIS DES GÖTTLICHEN WORTES, ALS AUCH OIKONOM DER HEILIGEN SAKRAMENTE

Die Bischöfe und die Priester sind die rechtmäßigen Nachfolger der heiligen Apostel. Sie sind keine Wiederholer der evangelischen Botschaft, sondern Zeugen des Erlösers, standhafte Zeugnisse der Anwesenheit der Gnade. Nur der, der von Sünden freigeworden ist, kann mit Würde und Erfolg andere lehren, denn er wirkt in Gott.

Wie es zwischen dem priesterlichen Dienen und dem prophetischen Werk des Erlösers keinen Zwischenraum gibt, genauso fügt sich die Aufgabe der Predigt mit dem heiligenden Dienst der Priester zusammen. Die Priesterarbeit bildet ein einheitliches Ganzes in seinen drei Dimensionen: Predigen, Heiligung und Führung zum Reich Gottes. Die Arbeit der Priester ist zu aller erst die Durchführung der Sakramente und das Dienen dem Wort.

4.4.1. DER HEILIGE GEIST ALS QUELLE DER KRAFT FÜR DIE ANKÜNDIGUNG CHRISTI

Die heiligen Apostel verkündeten mit großer Kraft und ihre Predigt war wirksam, sie bewegte viele zum Glauben, denn *«reiche Gnade ruhte auf ihnen allen»* (Apg. 4, 33). Auch die Propheten und alle, die Gott nahe waren, waren kurz vor der Menschwerdung *«voll mit dem Heiligen Geist»* (Starez Siloan, Die Schriften, Bd. 2, Patmos Verlag, Düsseldorf 1981, S. 60) und daher waren ihre Worte stark und das Volk empfing das göttliche Wort.

Der Heilige Geist, der beim Pfingstwunder über die Aposteln kam, bleibt in der Kirche und in deren Dienern, wie der Herr es gesagt hat: *«ein Beistand, der für immer bei euch bleiben soll»* (Joh. 14, 16). *«Ohne den Heiligen Geist könnte in der Kirche weder Lehrer noch Hirte existieren»* (Hl. Johannes Chrysostomos, Migne, P.G. 50, 463). Der Heilige Geist ist der Grundbaustein der Existenz des Priesters als Verkünder und Vollbringer der heiligen Sakramente.

Der Heilige Geist wirkt in jedem Prediger der Kirche Christi, der sich von Ihm umfassen und weisen läßt, aber auch in den Hörern, die für Gottes Arbeit offen sind.

4.4.2. DIE GÖTTLICHE GNADE ALS UNTERSTÜTZUNG IM VERSTEHEN UND EMPFANGEN DER BOTSCHAFT DER ERLÖSUNG

Die Heilige Schrift als Buch, das *«Worte des Geistes»* (Hl. Johannes Chrysostomos, Homilie in Genesis LIX, Migne, P.G. 44, 514) umfaßt, kann nur durch die Hilfe desselben verstanden werden. Das Wirken des Heiligen Geistes geschieht in den heiligen Sakramenten, aber auch in der Predigt: *«Eine Frau namens Lydia hörte zu; sie war eine Gottesfürchtige, und der Herr öffnete ihr das Herz, so daß sie den Worten des Paulus aufmerksam lauschte»* (Apg. 16, 14). Der Heilige Geist hilft uns durch die göttliche Gnade und gibt uns Kraft, um die vom Geist offenbarten Worte Gottes zu verstehen und kennenzulernen. Keine Botschaft der Erlösung *«darf eigenmächtig ausgelegt werden... denn vom Heiligen Geist getrieben haben Menschen im Auftrag Gottes geredet»* (2 Petr. 1, 20—21). Durch denselben Geist empfangen jene, die in der Kirche dienen, verschiedene Gaben: *«dem einen wird vom Geist die Gabe geschenkt, Weisheit mitzuteilen, dem anderen... die Gabe, Erkenntnis zu vermitteln»* (2 Kor. 12, 8).

Die kirchliche Verkündung ist nur mit dem *«Gut der Heiligen, dem Unterstützer und Lehrer der Kirche, dem Heiligen Geist»* (Hl. Kyrill von Jerusalem, Die Katechese der Taufe, XVI, Migne P.G. 33,

973) möglich. Dieser Geist wirkt und bewahrt die heilige Wahrheit in der Kirche und in der Welt. Der Heilige Gregor von Sinai mahnte: «*Euer Wort soll wie in Gnade sein, mit göttlicher Güte, um denen, die mit Glauben zuhören Gnade zu schenken*» (Rum. Philokalie, Bd. 7, S. 122). Ebenfalls hatte der heilige Johannes Chrysostomos die Sicherheit, daß das, was er predigen werde, das sein wird, was «*die Gnade Gottes mir geben wird*» (Hl. Johannes Chrysostomos, Homilie in Genesis LIX, rum. Übers. Bd. 1, S. 351).

Wegen der heiligen Mission, die der Priester in der Verkündung der Erlösung hat, «*wird die Gnade mit Reichtum den Predigern des Evangeliums gespendet*» (Hl. Basilius der Große, Homilien in Psalmen), damit die Predigt zur Erlösung führt und hilft. Daher erfolgt die Kraft der Verkündung nicht aus «*klugen Worten*» (2 Kor. 1, 17), sondern aus dem Heiligen Geist, daraus, daß sie in einer direkten Beziehung zu «*Gottes Kraft*» (2 Kor. 1, 18) steht.

4.5. VERGEISTLICHUNG DER GLÄUBIGEN DURCH DIE HEILIGEN SAKRAMENTE UND DURCH DIE VERKÜNDUNG

Die orthodoxe Verkündung hat in ihrer Eigentümlichkeit einen geistlichen Charakter, da sie sich auf die Kraft des Heiligen Geistes stützt, von einem geistlichen Menschen ausgesprochen wird und eine Vergeistlichung der Hörer als Ziel hat. Jene, die das Wort der Erlösung mit Freude empfangen, werden «*in der Wahrheit geheiligt*» (Joh. 17, 19), sie erleben eine geistliche Erhöhung und eine Teilnahme an der Kommunion Gottes.

Die Vergeistlichung des Menschen bedeutet eine immer größere Annäherung Christi durch die Gnade der heiligen Sakramente und durch die Erfüllung der verkündeten Worte. Die heiligen Sakramente und die heilige Predigt sind Wege der Näherung und des Zusammentreffens des Menschen mit Gott.

4.6. DIE STELLUNG EINIGER ORTHODOXEN THEOLOGEN (N. Afanasiëff, A. Schmemmann und J. Zizioulas) BETREFFEND EINE SOGENNANTE «EUCHARISTISCHE EKKLESIOLOGIE»

Die eucharistische Ekklesiologie erscheint als eine Überbewertung des Sakraments zum Nachteil der Verkündung des Wortes. Sie vertritt im Allgemeinen eine Geringschätzung der rechten Lehre. Diese erfolgt nicht aus der Eucharistie, sondern umgekehrt: aus dem rechten Glauben entsteht die wahre Eucharistie, unser Treffen mit Christus. Die göttliche Eucharistie kann richtig verstanden werden und sehr wirksam

sein, wenn sie in der Wahrheit ist, die sich mit Hilfe der Eucharistie stärkt.

Die Verkündung war und muß, gemäß der Aussagen der Aposteln (Apg. 2, 42; 6, 4), nach den Werken einiger Kirchenväter (Hl. Justinus der Märtyrer und Philosoph, Apologie I, 67, Migne P.G. 6, 429) und gemäß der Kanonen der ökumenischen Konzilien, von der heiligen Eucharistie untrennbar bleiben. Die Eucharistie und das Wort sind zwei Formen der Anwesenheit Christi in der Welt, die sich nie trennen, da Christus nicht geteilt werden kann.

5. DIE ORTHODOXE LITURGIE ALS PARADIGMA DER EINHEIT ZWISCHEN WORT UND SAKRAMENTEN

Die Liturgie ist — wie der Name schon sagt — Kult oder gemeinsamer, öffentlicher Dienst. Ihre Quelle und Kraft stammt vom Abendmahl (Lk. 22, 19—20; Mt. 26, 26—28; Mk. 14, 22—24), von der Liturgie, die die ersten Christen und die Apostel zelebrierten (Apg. 2, 42; 1 Kor. 11, 23—26), und die vom heiligen Johannes Chrysostomos, vom heiligen Basilius der Große und vom heiligen Gregor der Große übermittelt wurde.

Der Begriff der Liturgie erscheint (Röm. 15, 16) auch im Sinn der Verkündung des Evangeliums. Aus dem Wunder der Erscheinung und des Dialoges zwischen dem auferstandenen Erlöser und den beiden Jüngern Lukas und Kleopas verstehen wir, daß die Predigt ihren Sinn und ihre Kraft nur dann enthüllt, wenn sie ein gründender Teil der eucharistischen Präsenz und Atmosphäre ist. Die heilige Liturgie zeigt uns Christus immer als Prophet, Bischof und Hirten; hier wird das Werk des Erlösers immer wieder erneuert. Die göttliche Liturgie ist eine wahre Theologie, ein erlebtes Gebet oder eine vergegenwärtigte Religion; sie ist gleichzeitig Sakrament und Wort. Nach dem Beispiel der ursprünglichen Kirche müssen wir *«beim Gebet und beim Dienst am Wort bleiben»* (Apg. 6, 4).

5.1. DER BELEHRENDE SINN DES KULTES

Der göttliche Kult enthält alle Akte, die den Menschen in Verbindung zu Gott bringen, jene Gottesdienste, die innerhalb der Christenversammlungen vollbracht werden. Durch die belehrende Dimension des Kultes wird die Erleuchtung und die Ausbildung in der christlichen Lehre und in der Entwicklung der Werte verwirklicht. Durch die Verkündung des göttlichen Kultes wird der Gläubige die für das Verständnis notwendige Wärme und das Licht empfangen.

5.2. DER WORTGOTTESDIENST UND DIE EUCHARISTISCHE LITURGIE

Im ersten Teil der Liturgie — oder des Wortgottesdienstes — bekommen wir das Wort wie eine Kommunion, um dann im zweiten Teil Christi Leib und Seele zu empfangen. Das Wort der Schrift hat innerhalb der Liturgie und der heiligen Sakramente eine besondere Rolle : als Mittel der Vorbereitung und Einführung in die sakramentale Atmosphäre der Kirche werden Ausschnitte aus dem Evangelium und dem neuen Testament gelesen. Der erste Teil bereitet die Gläubigen für die Einigung mit dem eucharistischen Christus vor.

Die Epiklesis ist der zentrale Moment, der wichtigste Teil der Liturgie, weil sich dann das Wort mit den Sakramenten vereinigt. Bis dahin war das Wort des Evangeliums, das göttliche Wort tätig, nun schreitet das Sakrament ein, durch das der Heilige Geist die Gaben in Leib und in Blut Christi verwandelt, was mehr als Wort ist, ein Akt (Pr. Prof. Dr. Constantin Galeriu, *Das Bekennen des rechten Glaubens*, S. 38).

Wenn das Verhältnis der Einheit zwischen den beiden Teilen der Liturgie bewahrt und verstanden wird, kann auch die tiefe Beziehung zwischen Wort und Sakrament angenommen und gespürt werden. Die Liturgie des Wortes und die eucharistische Liturgie bilden das Wesen der göttlichen Messe und zeigen deutlich die Einheit zwischen Wort und Sakrament, zwischen der Verkündung der erlösenden Botschaft und dem Empfang der Eucharistie. Sie sind gleichzeitig und komplementär. Das heilige Evangelium und die heiligen Sakramente Christi werden immer auf dem heiligen Altartisch aufbewahrt, dem höchsten und heiligsten Ort der Kirche.

5.3. DIE HOMILIE ALS VERBINDUNGSRING ZWISCHEN
WORT UND SAKRAMENT

Zwischen den beiden Teilen der Liturgie befindet sich die Homilie, wie eine Verbindung, wie eine Erklärung der biblischen Lesungen, und gleichzeitig, wie eine Vorbereitung der Gläubigen für die eucharistische Liturgie. Die Verkündung des Wortes und das Brechen des Brotes (Apg. 2) erscheinen durch die Erklärung der erlösenden Botschaft verbunden. Die Homilie gehört gleichzeitig der Liturgie des Wortes und der eucharistischen Liturgie an. Durch die Homilie trifft sich das Wort mit dem Sakrament, das das Wort vergegenwärtigt. Die Homilie führt die Gläubigen zum Höhepunkt der Liturgie, aber auch für das Leben nach der Messe führt sie ins echte, christliche Leben hinein.

5.4. DER SAKRAMENTALE UND SOTERIOLOGISCHE CHARAKTER DER VERKÜNDUNG

Die Verkündung des Wortes kann in der liturgischen Atmosphäre als eine sakramentale Arbeit verstanden werden, die vervollständigt werden will. Im Fall des Centurions Kornelius war das Gebet und die Predigt des heiligen Apostels Paulus nicht ausreichend oder erlösend, sondern es war notwendig diese mit dem Sakrament der Taufe zu krönen (Apg. 10). Die Predigt ist vollkommen nur in kirchlicher Atmosphäre und wenn sie von der sakramentalen Gnade begleitet wird.

Das von Christus offenbarte Evangelium, das immer in der Kirche verkündet wurde hat einen erlösenden Wert für den Gläubigen (Röm. 1, 16).

5.5. DIE ANWESENHEIT DES ERLÖSERS DURCH DIE VERKÜNDUNG UND DIE KIRCHLICHEN MESSEN — WEG DER VOLLSTÄNDIGEN EUCHARISTISCHEN VERGEGENWÄRTIGUNG CHRISTI

Die Stimme des Heiligen Geistes kann nicht nur in den Psalmen und im Evangelium anwesend sein, sondern auch in der kirchlichen Predigt (Augustinus, Tractatus in Ioannis Evangelium 12, 5 Migne P.G. 35, 1486). Durch den Heiligen Geist ist Christus anwesend. Wenn wir beten oder das göttliche Wort mit Glauben, in liturgischer Atmosphäre hören, wird Gott ein Du, d.h. jemand, der vor mir steht, der mit mir redet und dem ich antworte. *«Das Evangelium ist der Mund Christi. Er wohnt im Himmel, aber er hört nicht auf auf der Erde zu sprechen»* (Augustinus, Sermo LXXXV, 1 Migne P.L. 38, 520). Bei der heiligen Liturgie wird uns der eucharistische Christus als Kommunion gegeben, aber du *«hörst auch Seine Stimme! Er spricht durch die Evangelisten»* (Hl. Johannes Chrysostomos, Homilie L, 2 Ev Matthäus, rum Übers. S. 582). Das bei der Liturgie verkündete, göttliche Wort ist gemeinsam mit den vom Priester gesprochenen Gebeten ein Weg, der uns in Verbindung mit Christus bringt.

Die Anwesenheit des Erlösers kennt eine Reihenfolge und einen steigenden Weg: vom Versammeln der Gläubigen in der Kirche, über die liturgischen Gesänge und Gebete, bis zu den biblischen Lesungen und der Predigt, um dann mit dem Empfang der sakramentalen Gnade zum Höhepunkt der Kommunion zu gelangen.

SCHLUSSBEMERKUNGEN

Das menschliche Wesen hat der Sünde wegen einiges von der Kraft und dem Wert der heiligen Gabe, die das Wort ist, verloren.

Gott hat die Welt durch das Wort erschaffen : er hat zu den ersten Menschen und mit allen Propheten gesprochen und als die *«Zeit erfüllt war»* (Gal. 4, 4) hat Er *«zu uns gesprochen durch den Sohn»* (Hebr. 1, 2). Nach dem Pfingstwunder ist der Herr anwesend und redet durch die heiligen Apostel und durch ihre Nachfolger : Bischöfe und Priester.

Die vom verkörperten Logos offenbarte Lehre ist erlösend und *«treibt zur Umkehr»* (Röm. 2, 4) da sie die *«Weisheit von Oben»* (Jak. 3, 17) ist. Durch die Verkündung in der Gnade des Evangeliums, der heiligen Apostel und der Kirchenväter entsteht, wird bewahrt und wächst der dynamische, lebendige Glauben, der *«in der Liebe wirksam ist»* (Gal 5, 6). Der Wert und die Notwendigkeit der Verkündung stammt aus der Notwendigkeit von guten Taten und des Glaubens für die Erlösung.

Der Mensch kann sich als psycho-physisches Wesen Gott mit Leib und Seele nähern, und Gott kann sich ihm durch das Wort und durch die heiligen Sakramente offenbaren. Durch die Verkündung werden wir zu Christus geführt und durch die Sakramente empfangen wir den eucharistischen Christus oder die Gnade des Heiligen Geistes. Die Verkündung öffnet uns den Weg, erhöht uns zum Licht der Kenntnis und führt uns auf dem Weg des Lebens, aber die heiligen Sakramente verwirklichen die Kommunion mit Gott.

Christi Wort, das in seiner Kirche verkündet wird ist *«das lebendige Wasser»* (Joh. 4, 11), das gemeinsam mit der Gnade der Sakramente in uns die Unsterblichkeit und die Unvergänglichkeit (1 Kor. 15, 54) blühen läßt. Die Trennung der Verkündung von den heiligen Sakramenten bringt für beide Nachteile. Die Predigt ist ohne Sakramente eine einfache Doktrin, eine theoretische Rede, eine sterile Phraseologie, die keine Kraft hat. Und die Sakramente können sich ohne Verkündung bis zu ihrer Deutung als magische Formen, bis zu ihrer Verwandlung in trockene Rituale, die zu Formalismus und Routine führen, abwerten.

Anfangend mit dem Abendmahl hat die Einheit zwischen Wort und Sakrament in der ganzen kirchlichen Geschichte als Paradigma die heilige Liturgie.

Zwischen der Predigt und den Sakramenten als Werke unserer Erlösung existiert eine tiefe, heilige Symbiose. Wie der Glaube uns nicht allein erlösen kann, sondern nur mit guten Taten, genauso kann uns auch die Verkündung des Wortes nicht alleine erlösen, da wir die Sakramente brauchen.

S U M M A R Y

The word of God, preached in and for the Church, through its sacramental activity, can save the souls (Jac. 1, 21). The word of God is working in the faithful listeners (1 Tes. 2, 13), it can make somebody be born again for the kingdom of God (1 Cor. 4, 15). Truth, mercy and knowledge of God (Hos.4 , 2) grow by proclaiming. By means of the word did sin come into the world. The Devil betrayed our fathers by means of the word and they lost Paradise, and through the Word which became Man and the good news he brought to the world life and immortality were brought to light (2 Tim. 1, 10). By means of the godly word taking shape in the life of men Paradise is regained.

On a superiour level words become liturgical address, proclamation of the Gospel. They lead to the enlightenment of the minds, touch the hearts and influence people in their decisions.

By means of the word man can lead and govern or serve the world and his neighbour. If used either positively or negatively the word is and remains one of the most powerful means to transform and influence human beings. The face of the world can be enlightened or darkened by means of the word.

The creative energy of the word is bestowed and amplified through the power of the divine grace and prayer, by reading the Holy Scriptures or listening to them, by participating in the Holy Liturgy and receiving the Holy Sacraments.

God decided to reveal Himself and to communicate with man by means of the word: He started doing this from the very beginning, when He addressed Adam in the Garden of Eden, when He made him known the first time the good news of his future salvation (Gen. 3, 15).

The Word of God creates. For Elohim, for the Old Testament gesture and word (dávâr) constitute just one act. When speaking God acts and when acting he speaks.

In order to address the world, to communicate His will, God made use of men, the prophets. But unless they were cleansed of their sins prophets were not able to preach the word of God (Jes. 6, 6—7; Jer. 1, 9).

The allpowerfull word of God, which brought everything into being, also accomplished the second creation: The Lord said to the impotent man: "*Rise, take up thy bed and walk. And immediately the man was made whole*" (John 5, 8). To the dead daughter of Iair he says: "*Damsel, I say unto thee, arise.*" (Mc. 5, 41). But He also commands the sea: "*Peace, be still. And the wind ceased, and there was a great calm*" (Mc. 4, 39).

The tradition of apostolic preaching of the Holy Apostles and the Holy Fathers was continued in the Church according to the model of Christ. This preaching is grounded upon to sacred realities: its content, place (and time) and its finality (the sanctification, the salvation of the listeners).

Having been preached the divine word leads to faith, for "*faith cometh by hearing and hearing by the word of God*" (Rom. 10, 17). In his Confession St. Augustin so beautifully remembered the words God discovered to him: "*I am the food for the grown up, do grow up and eat Me. You will not change Me, as you change food inside your body, but you will be changed into Me*". By listening to the saving word preached by the Church its listeners will be transformed from "*vessels of unworthyness*" into "*lively stones, to built up a spiritual house*" (I Pt. 2, 5), or into "*temple of the Holy Ghost*" (I Cor. 6, 19). The Church preaches the "*verbum salutis*", the word of fulfillment and salvation which is crowned with the grace of the Holy Sacraments.

On the one hand preaching prepares for the Sacraments and conveys strength to them, on the other Sacraments convey efficiency and strength to the proclaimed word, they convey it a visible and active character. Luke and Cleopas were able to understand the words of the Lord and to recognize Him only after He broke he bread (Lk. 24, 30). The priest is at the same time a servant and a visible testimony to the word of God and an administrator of the Holy Sacraments.

The Holy Spirit is at work in each preacher of the Church of Christ ready to be penetrated and guided by Him, but also works in all the listeners ready to receive the work of God. The divine grace of the Holy Spirit helps us and gives us the necessary power to understand the words of God revealed by the Spirit. The message of salvation is not "*of any private interpretation... holy men of God spoke as they were moved by the Holy Ghost*" (2 Pt. 1, 20—21).

It is through the Holy Sacraments and the proclaimed word of God that the deification of the faithful takes place. Orthodox pro-

clamation of the word has a pronounced spiritual character : it is founded upon the power of the Holy Spirit, it is done by a spiritual man and aims at the spiritualisation of the listeners.

Orthodox liturgy reveals itself as the paradigm of unity between word and Sacrament. The meeting of the risen Lord with the two disciples and their dialogue show quite clearly that the power and meaning of the preaching are revealed only in the context and as part of the eucharistic atmosphere (Lk. 24, 30—31). The Liturgy of the word and the eucharistic Liturgy constitute together the essence of this godly service and bring to light perfectly well the unity of word and sacrament, of proclaiming the saving message and receiving the Eucharist. Right between the two parts of the Liturgy is placed the homily, like a binding link, in order to explain the biblical readings and, at the same time, to prepare the faithful for the eucharistical Liturgy.

Because of sin man lost to a great extent the power and the value of this sacred gift which is the word.

God has built up the world by His word ; He spoke to our forefathers in Paradise and to all the prophets and "*when the fulness of the time was come*" (Gal. 4, 4). He spoke "*unto us by his Son*" (Heb. 1, 2). After Pentecost Christ the Lord is present and speaks through the Apostles and their legitimate heirs : the bishops and the priests.

The teaching revealed to us by the incarnate Logos saves because it is "*wisdom from above*" (Jam. 3, 17) and "*leads to repentance*" (Rom. 2, 4). By means of the proclamation of the word made in the spirit of the Gospel, of the Holy Apostles and the Holy Fathers a dynamic, lively faith comes into being and grows, a faith which "*worketh by love*" (Gal. 5, 6). The value and necessity of preaching is resulting from the necessity of faith and of good works for salvation.

As a psycho-physical being man approaches God with his soul and his body and God can reveal Himself to man through the word and the Holy Sacraments. By means of the word we are led to Christ and by means of the Holy Sacraments we partake in the eucharistic Christ or in the grace of the Holy Spirit. The word guides us up to the gates of heaven and the Holy Sacraments take us into Paradise. Preaching prepares the way, leads us up to the heights of knowledge and on the way of life, but it is through the Holy Sacraments that communion with God is accomplished.

The word of Christ, proclaimed in His Church is the "*living water*" (John 4, 11) which, together with the grace of the Holy Sacraments bears the fruit of incorruption and immortality in us (1 Cor. 15, 54). By separating preaching from the Holy Sacraments both of them are affected. Preaching without Sacraments is a simple doctrine, a theoretical speech, a sterile, powerless phraseology, and without preaching the meaning of the Sacraments could be reduced to a form of magic, so that they become merely a ritual leading to formalism and routine.

As from the Last Supper and throughout the whole history of the Church the unity between word and Sacrament has as its paradigm the Holy Liturgy.

The relation between the proclamation of the word and the Holy Sacraments as means for working out our salvation is that of a holy, deep symbiosis : the same way as faith cannot save us by itself unless it is accompanied by good works, the proclamation of the word alone cannot save us, because we need the grace of the Holy Sacraments.

R É S U M É

La parole de Dieu, prêchée dans l'Église et pour l'Église, peut délivrer les âmes par son travail sacré (Jac. 1, 21). La parole divine est travailleuse dans les croyants, qui écoutent (I Thes. 2, 13) et elle peut produire une naissance pour l'empire de Dieu (I Co. 4, 15). Par l'intercession du prêche se multiplie «*la foi, l'amour et la connaissance de Dieu*» (Osea 4, 2). Le péché est entré dans le monde par la parole. Le diable a trompé par ses mots les premiers êtres humains et ils ont perdu le paradis, mais par la Parole, qui est devenue Homme et par la bonne nouvelle qu'Il a apportée dans le monde, il faut qu'on mette «*en lumière la vie et l'immortalité*» (II Tim. 1, 10). Par la parole divine articulée dans la vie des hommes on reçoit le paradis encore une fois.

Dans sa forme haute, le langage est le discours de la messe, le prêche. Il conduit à l'éclairement de l'esprit, au mouvement du cœur il travaille de sorte que la volonté des croyants cède.

Par l'intermédiaire des mots, l'homme peut posséder et conduire ou il peut servir et aider l'autre. Par l'emploi positif ou négatif, le mot est et reste un des moyens les plus puissants de transformer et influencer les êtres humains. Par le mot on peut assombrir ou éclairer le visage du monde.

L'énergie créatrice de la parole se communique et se multiplie par la force de la grâce divine et par la prière, quand on lit ou quand on entend les Écritures, par la participation à la messe et par les Sacrements.

Dieu a choisi la parole comme moyen de révélation et liaison avec les êtres humaines. Dieu s'est révélé par la parole même : du moment où Dieu a parlé avec Adam, dans le jardin d'Eden, quand il a prononcé le premier Évangile (Gen. 3, 15).

La parole de Dieu est créatrice. Pour Elohim, pour l'Ancien Testament, le geste et la parole (*dāvār*) sont un seul acte. Dieu travaille en parlant et parle en travaillant.

Dieu a utilisé les êtres humains — les prophètes pour parler, pour communiquer au monde Sa volonté. Pour pouvoir annoncer la parole de Dieu, les prophètes étaient purifiés des péchés (Js. 6, 6—7 ; Jer. 1, 9).

La parole tout-puissante de Dieu, qui a tout créé, a aussi accompli la deuxième création : le Sauveur a dit au malade «*Lève-toi, charge ton petit lit, et marche !*» (Jn. 5, 8) il s'adresse à la fille de Jairus, qui était morte : «*Fille, je te dis lève-toi !*» (Mc. 5, 41), et le Seigneur commande à la mer agitée : «*Tais-toi, sois tranquille ! Et le vent cessa et il se fit un grand calme*» (Mc. 4, 39).

Le prêche apostolique, des Apôtres et des Parents de l'Église a été continué dans l'Église selon l'exemple du Christ. La base du prêche est formée par trois réalités sacrées : le contenu, l'espace (et le temps) et aussi la finalité (les auditeurs seront sacrés et délivrés).

L'annonce de la parole divine est une source de la foi, car «*la foi vient de ce qu'on entend, et ce qu'on entend vient de la parole du Christ*» (Rom. 10, 17). Dans ses aveux, le Saint Augustin a évoqué si bien les paroles que Dieu lui avait révélées : «*Je suis la nourriture des grands, grands et mange-Moi. Tu ne Me changeras pas en toi, comme tu changes la nourriture dans ton corps, mais tu vas te changer en Moi*». Par le prêche religieux les auditeurs du mot de la Délivrance se transformèrent de «*vases à déshonneur*» (II Tm. 2, 20) en «*pierres vivantes, édifiés pour former une maison spirituelle*» (I P. 2, 5) ou en «*temple du Saint-Esprit*» (I Co. 6, 19). L'Église annonce «*verbum salutis*», le mot de la réalisation et de la délivrance, qui est couronné avec la grâce des Saints Sacrements.

L'annonciation prépare et fortifie les Sacrements, et les Sacrements donnent à la parole prêchée efficacité et force, elles rendent la parole visible et travailleuse dans la vie des croyants. Luc et Cléopas ont reconnu et ont compris les paroles de Dieu ressuscité et L'ont seulement connu après «*ayant rompu le pain*» (Lc. 24, 30). Le prêtre est en même temps serviteur et témoin vu de la parole divine et aussi des Saints Sacrements.

Le Saint-Ésprit opère dans chaque prédicateur de l'Église du Christ, qui se laisse enveloppé et guidé par Lui, mais il travaille aussi dans tous les auditeurs, qui s'ouvrent au travail de Dieu. Par la grâce divine, le Saint-Esprit nous aide et nous donne le pouvoir de connaître et de comprendre les paroles de Dieu, qui ont été révélées par l'Esprit. Le message de la délivrance «*n'a point été autrefois par la volonté humaine ; mais les saints hommes de Dieu étant poussés par le Saint-Ésprit, ont parlé*» (II P. 1, 20—21).

Par les Saints Sacrements s'accomplit la spiritualisation des croyants. L'annonciation orthodoxe a dans sa particularité un caractère

spirituel : car elle s'appuie sur la force du Saint-Ésprit, elle est prononcée par un être spirituel et elle suit la spiritualisation des auditeurs.

La Liturgie orthodoxe apparaît comme un paradigme de l'unité entre la parole et les Saints Sacrements. Par la merveille de l'apparition et du dialogue entre le Sauveur ressuscité et les deux disciples, nous comprenons que le prêche dévoile sa force et sa signification seulement quand elle est une partie constitutive de la présence et de l'atmosphère eucharistique (Lc. 24, 30—31). La Liturgie de la parole et la Liturgie eucharistique forment l'être de l'office divine et montrent clairement l'unité entre la parole et les Saints Sacrements, entre la prédication du message délivrateur et la réception de l'Eucharistie. Entre les deux parties de la Liturgie il y a le sermon, comme un liant ou une bague de rapport, comme une explication des lectures bibliques et en même temps comme une préparation des croyants pour la Liturgie eucharistique.

L'être humain a perdu, à cause du péché, le pouvoir et la valeur du don sacre, qui est la parole.

Dieu a créé le monde par la parole ; il a communiqué avec les premiers êtres humains dans le paradis et avec tous les prophètes, et à «*l'accomplissement du temps*» (Gal. 4, 4) il «*nous a parlé... par son Fils*» (Ev. 1, 2). Après la Pentecôte, Christ est présent et parle par les Apôtres et par leur successeurs légitimes : les évêques et les prêtres.

La leçon, qui nous a été révélée par le Logos personnifié est délivrante, car elle est «*la sagesse qui vient d'en haut*» (Jac. 3, 17) et «*convie à la repentance*» (Rom. 2, 4). Par l'annonciation dans l'esprit de l'Évangile des apôtres et des Saints Pères c'est la foi dynamique, vivante et opérante par la charité (Gal. 5, 6) qui naît, se garde et se développe. La valeur et la nécessité de l'annonciation découlent de la nécessité de la foi et des bonnes actes pour la délivrance.

L'homme comme être psycho-physique peut approcher de Dieu avec l'âme et le corps et Dieu peut se révéler à l'homme par la parole et les Saints Sacrements. Par l'annonciation nous sommes conduits au Christ et par les Saints Sacrements nous nous communions avec Christ eucharistique ou avec la grâce du Saint-Ésprit. La parole nous conduit jusqu'à la porte du paradis et les Saints Sacrements nous introduisent dedans. L'annonciation ouvre la voie, nous élève à la lumière de la connaissance et nous dirige sur le chemin de la vie, mais les Saints Sacrements réalisent la communion avec Dieu.

La parole du Christ, prêchée dans son Église, est «*l'eau vive*» (Jn. 4, 11), qui porte des fruits en nous : l'incorrupibilité et l'immor-

talité (I Cor. 15, 54). C'est pour celà que la dissociation ou la séparation de l'annonciation des Saints Sacrements apporte des préjugés. Le prêche sans Sacrements est une simple doctrine, un sermon théorique, une phraséologie stérile, sans force et les Sacrements sans l'annonciation peuvent se déprecier jusqu'à leur réception comme formes magiques, jusqu'à leur transformation dans un rituel sec, qui mène au formalisme et à la routine.

Commençant avec la Cène l'unité entre parole et Sacrement comme paradigme — dans toute l'histoire de l'Eglise chrétienne — la Sainte Liturgie.

Entre le prêche et les Saints Sacrements comme travaux de notre délivrance il y a une symbiose sainte, profonde. Comme la foi ne peut pas nous délivrer toute seule, mais seulement accompagnée des bonnes actes, l'annonciation du mot aussi ne peut pas délivrer, car nous avons besoin de la grâce des Saint Sacrements.

IUBIREA LUI DUMNEZEU FAȚĂ DE OAMENI ÎN SCRIERILE SFÂNTULUI IOAN EVANGHELISTUL

Protos. Lector JUSTINIAN CĂRSTOIU

Sfântul Ioan Evanghelistul este supranumit Apostolul «iubirii divine» și aceasta pe bună dreptate, deoarece el face din viața sa un imn adresat iubirii lui Dumnezeu, iar din iubire, temă centrală și fir călăuzitor al scrierilor sale teologice. Iubirea cântată de Sfântul Ioan este o iubire nemărginită de timp și spațiu, este o iubire atotcuprinzătoare, o iubire jertfelnică. Este iubirea celui ce a trăit și a rodit iubirea divină. Pentru Sfântul Ioan, iubirea este tot ceea ce e bun și frumos, putere ce naște martiri ai credinței și ai omeniei, ai faptelor mari și ai virtuților, este esența dumnezeirii.

În fiecare ființă există un puternic sentiment care mișcă ființa omenească către ceva căreia vrea să i se împărtășească, să i se dăruiască, să-l cuprindă în sine. Noul Testament exprimă această afecțiune omenească prin *φιλία* și *ἀγάπη*. Termenul *ἀγάπη* este propriu Noului Testament, exprimând dragostea creștină, pe care ne-o vestește și ne-o cere cu atâta căldură Sfântul Apostol Ioan. I s-a spus *virtute* în temeiul căreia dorim și voim apropielii binele său vremelnic, afecțiune care se dă de bună voie și conștient spre a face pe cineva fericit, bucuria de a face altora bucurie, element care preface în lucruri bune pe toate cele ce se ating de ea, fiind mai dulce decât o mamă și mai bogată decât o regină.

Învățătura despre Sfânta Treime proprie numai creștinismului, este dogma care ne îngăduie să înțelegem pe deplin posibilitatea iubirii care este în Dumnezeu și necesitatea existenței ei în lume. Numai în dumnezeirea cea una, persoanele Sfintei Treimi trăiesc marea iubire atotdăruitoare a Uneia către Cealaltă, iubirea adevărată, autentică. Sfânta Scriptură amintește că «*Tatăl iubește pe Fiul și toate le-a dat în mâna Lui*» (Ioan V, 35). Fiul se supune din dragoste voinței Tatălui și mărturisește: «*Nu caut voia Mea, ci voia Tatălui Celui ce M-a trimis*» (Ioan V, 30). Sfântul Duh, care asistă Biserica întemeiată de Fiul, după voia Tatălui, care-L asistă pe Fiul nu caută nimic pentru Sine ci ajută cu iubire lucrarea Fiului (Ioan XIV, 26). Aici, iubirea în toată plinătatea ei este într-adevăr lege a vieții și calitate ființială a dumnezeirii. Această iubire atotcuprinzătoare a creat lumea văzută ca ea să constituie obiectul unei dăruiri noi.

Iubirea este totul, precum cineva, chiar de ar fi îmbrăcat în aur de sus până jos, nu este recunoscut ca împărat dacă n-are diademă împărătească, tot așa pecete este și iubirea care autentică toate valorile și virtuțile. Iubirea este legea fundamentală a Evangheliei lui Hristos, Regula de Aur a moralei creștine, a avut și are o incalculabilă importanță și înrăurire asupra întregii vieți omenești. Împreună cu ideea de egalitate, fraternitate a tuturor oamenilor, iubirea s-a revărsat ca o

ploaie binefăcătoare și înviorătoare peste întreaga făptură umană și peste toată activitatea ei. Din iubire a radiat generozitatea, elanul, optimismul sănătos și credința în Mântuitorul Hristos. Persoanele unite în iubire se afirmă una pe alta ca atare și se desăvârșesc reciproc. Iubirea are ca urmare o lărgire a eului propriu, o descătușare a tuturor forțelor bune din el și o îmbogățire de sine prin celălalt. Cu cât eul se dăruiește mai mult, cu atât se îmbogățește mai mult. Astfel, iubirea izvorând din eul ființei umane face să se producă unirea dintre acest eu și Dumnezeu, să se îndumnezeiască, dând rațiunii, voinței, sentimentului și trupului o strălucire divină. Întreg eul este transfigurat de iubirea divină. Fără această iubire nu este posibilă desăvârșirea proprie, dezvoltarea personalității. Ea este absolut indispensabilă umanității. Năzuința spre Dumnezeu este inerentă firii, deci trebuie împlinită. Numai iubirea poate realiza acest fapt. Cel ce iubește în Dumnezeu și Dumnezeu viază în el. De aceea, acesta are viață veșnică, pe când «*cel ce nu iubește petrece în moarte*» (I Ioan III, 14). Iubirea este centrul vieții creștine. Din iubire izvorăsc toate, spre iubire se îndreaptă toate, prin iubire primesc valoarea toate. Iubirea se revarsă din ființa divină și din ființa omului. Ea există din veșnicie în Dumnezeu și va exista veșnic, fiind tendința originară și esențială a spiritului omenesc. Ea este «centrul» sau «inima» omului și a vieții omenești. Numai prin iubire se realizează cea mai deplină unire cu Dumnezeu și prin Dumnezeu cu întreaga creatură.

«*Dumnezeu este iubire*» (Ὁ Θεός ἀγάπη ἐστὶ) I Ioan IV, 8, 16. Iată cuvântul revelator al ființei lui Dumnezeu — ἀγάπη (iubire), cuvântul care poate exprima ceva din nemărginita ființă a lui Dumnezeu. Dumnezeu nu mai este frică și spaimă ca odinioară în Vechiul Testament, ci este iubire și bunătate.

Această afirmație a Sfântului Apostol Ioan, că Dumnezeu este iubire, nu este o metaforă sau o altă figură de stil, ci ea exprimă cea mai vie realitate. Pentru că iubirea nu este un titlu, nici o proprietate, nici o perfecțiune a lui Dumnezeu, ci ea este esența sau ființa lui Dumnezeu. Iubirea este alt nume al lui Dumnezeu. Fiind trei Persoane în Dumnezeu, desigur că toate trei sunt iubire. «Așa cum Tatăl, Fiul și Sfântul Duh sunt numiți Înțelepciune și că Cele trei Persoane nu sunt trei înțelepciuni, ci una singură, la fel Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, sunt numiți dragoste, dar nu trei, ci o singură dragoste, pentru că Tatăl este Dumnezeu, Fiul este Dumnezeu și Duhul Sfânt este Dumnezeu și toți trei nu sunt decât un singur Dumnezeu» după cum ne spune Fericitul Augustin.

Multe sunt numirile date lui Dumnezeu; multe sunt de asemenea și definițiile date Lui, însă dintre toate numirile și definițiile care s-au dat lui Dumnezeu, numirea de Iubire este cea mai apropiată de inima omului. Dumnezeu este iubire, dragoste universală, pură și eternă. Nimic nu este mai sfânt și mai sublim decât iubirea. Această iubire este însuși Dumnezeu. Din sentimentul acesta adânc al iubirii, din experiența ei mistică, ne putem da seama ce este Dumnezeu în ipostasul de Părinte iubitor. Treimea implică iubirea, de aceea este Dumnezeu iubire, pentru că există Treime, dacă ar fi unul singur, s-ar iubi pe

Sine și ar fi un egocentrism, ori aceasta nu poate exista în Treime. Iubirea este ființa însăși a lui Dumnezeu văzută sub aspectul plinătății vieții interpersonale în comuniunea treimică, adică al negrăitei fericiri a acestei vieți intratrinitare, ca și sub aspectul lucrării Treimii în voința de a face să participe și creaturile la bunurile dumnezeiești. Fiind dumnezeiască în natura ei, evident că iubirea este necreată. Ea este fața Tatălui veșnic îndreptată către Fiul și către Duhul Sfânt, fața Fiului și Duhului Sfânt totdeauna îndreptate către Tatăl, în totală și inexprimabilă dăruire reciprocă, ca și fața Treimii celei mai presus de fire și înțelegere îndreptată către lume și fața fiecăreia dintre persoanele Treimii Sfinte și de o ființă, în lucrarea fiecăreia în lume, nu în despărțire ci în desăvârșită armonie prin iubire.

Nici evangheliștii sinoptici, nici Apostolul Pavel nu identifică formal pe Dumnezeu cu iubirea. Pasul acesta făcut de Sfântul Ioan Evanghelistul arată că Dumnezeu este iubire în Sine, în însăși ființa Sa, nu numai în raport cu lumea, cu creația Sa. El este iubire în raport cu lumea, dar era iubire încă înainte de a fi lumea. Era iubire din veci față de persoana Fiului și a Duhului Sfânt, precum iubirea era și legătura acestora cu persoana Tatălui. Tocmai îndemnat de această iubire, gata prin însăși firea ei de a se dărui, Dumnezeu a găsit cu cale să se coboare la om și să i se dăruiască în persoana lui Iisus Hristos. Iisus Hristos este iubire pentru toți fără deosebire. El este iubire pentru evreu și elin, pentru buni și răi, pentru drepti și nedrepti, pentru cei osteniți și împovărați, pentru ceiocoliți și arătați cu degetul. El nu se îndepărta de bolnavi, nici de păcătoși, ci prin marea Sa iubire le vindeca rănile, le arăta iubirea de Părinte, care nu înțelege să renunțe la nici unul dintre fiii Săi. Iubirea este vestea cea nouă pe care o aduce Domnul nostru Iisus Hristos pentru toți păcătoșii pământului.

Iubirea lui Iisus nu se epuiza niciodată în vibrația trecătoare a unei participări doar sentimentale la nefericirea omului, ci se prelungea totdeauna în faptă tămăduitoare, în faptă mântuitoare. Mântuitorul nu s-a referit doar la trăirea emotivă a iubirii și nici numai la poruncirea ei. Pentru El, iubirea n-a fost numai o emoție și nici numai o idee abstractă, ci a fost însăși voința Sa și mai presus de toate faptele Sale. Petru Domnul Iisus Hristos, iubirea n-a fost un ideal irealizabil, o forță care să-L fi depășit, ci a fost însăși voința Sa firească, o voință care se realiza în mod constant în faptă, în fapte săvârșite exclusiv pentru binele omului. Iubirea Lui ni se înfățișează astfel ca faptă total dezinteresată. Iubirea aceasta dezinteresată a Mântuitorului față de oameni n-a fost și nu este doar o iubire de moment, întâmplătoare, nestatornică, ci este una de durată, este o iubire în neîntreruptă iradiere. El nu-și vedește iubirea față de cineva doar pentru un timp, pentru ca apoi, părăsindu-l pe acela, să și-o îndrepte asupra altora, ori refuzând-o cu totul lumii, s-o întoarcă exclusiv asupra persoanei proprii și asupra celorlalte fețe ale dumnezeirii. Iubirea față de oameni, față de fiecare om în parte, este o iubire neîntreruptă, mereu vie, pururi răbdătoare, ineputabilă în dăruire și căldura ei. Iubirea Mântuitorului este devotată până la totală lepădare de sine pentru celălalt: *«Mai mare dragoste decât aceasta nimeni nu are, ca viața lui să și-o pună pentru prietenii*

săi» (Ioan XV, 13). El n-a venit la oameni pentru ca să li se impună ca Stăpân și spre a-i înfricoșa prin măreția Lui exterioară, ci a venit să le slujească smerit și în devotată iubire. Cu cât rezistența păcătoșului e mai înverșunată față de iubirea Mântuitorului, cu atât iubirea Mântuitorului e mai neînduplecată în stăruință, mai vibrantă solicitarea. Nicăieri nu s-ar putea cineva ascunde de iubirea Mântuitorului. Omul se poate refugia în păcatul său, se poate închide în bucurii și dureri, în decepții sau satisfacții, în izbânzi sau căderi, dar la poarta acestora e mereu prezentă iubirea Mântuitorului bătând la ușa fiecăruia cu dumnezeiască răbdare (Apoc. III, 20). În jurul închisorii în care omul, amăgit de o trufașă încredere în sine, încearcă să se refugieze, dar iubirea Mântuitorului bate și atunci când nu mai este nici o nădejde pentru trezirea omului la o viață nouă. Din viața Mântuitorului se poate observa cât de neobișnuit a ars boldul iubirii în inima Sa, cât de neînlocuibil a fost pentru El fiecare om, indiferent de situația personală, neputând renunța la nimeni.

Coborârea lui Dumnezeu la nivelul creaturii și la starea ei arată valoarea acordată acesteia de către Dumnezeu, arată iubirea Sa față de oameni. Dar valoarea aceasta se potențează prin îndumnezeirea ce le-o hărăzește prin coborârea la ea. Omul în care Hristos ia chip, se face el însuși un chip al lui Hristos, devine nu numai un sălaș al lui Hristos, ci el însuși reflectă pe Hristos. Mântuitorul se coboară la oameni pentru a ridica pe oameni la trăirea fericirii Sale de caracter absolut. Dumnezeu care intră în relație cu credinciosul prin coborâre, nu înțelege de a rămâne în această relație coborâtoare Dumnezeu. «Fiul lui Dumnezeu S-a făcut om, ca pe om să-l îndumnezeiască», spuneau Părinții răsăriteni. Omul credincios nu are din coborârea lui Dumnezeu la el numai satisfacția sentimentală că Dumnezeu S-a coborât la el din iubire, ci e ridicat la modul divin de existență. Coborârea lui Dumnezeu prin iubire, înseamnă descoperirea adevăratei Lui înălțimi. Dumnezeu se coboară la firea noastră prin iubire pentru a-i da și ei puterea să se coboare, iar prin această coborâre să ajungă la înălțimea din care a căzut. Omul e chemat prin însuși actul creației să se bucure de iubirea lui Dumnezeu. Omul se află prin însuși ființa sa de persoană creată, într-o relație paradoxală cu Dumnezeu. Există un paradox al relației lui Dumnezeu cu omul. Și acest paradox constă în faptul că omul fiind creat și finit, iar Dumnezeu necreat și infinit, omul în parte cunoaște, în parte nu cunoaște pe Dumnezeu, fiind într-o continuă creștere în cunoaștere, iar această creștere nu se realizează decât prin iubire.

Nesfârșita dragoste a lui Dumnezeu este pentru Apostolul Ioan, singura mare explicație a tuturor lucrărilor divine. Dumnezeu ne-a iubit din veșnicie — *«În aceasta este dragostea, nu fiindcă noi am iubit pe Dumnezeu, ci fiindcă El ne-a iubit pe noi și a trimis pe Fiul Său jertfă de ispășire pentru păcatele noastre»* (I Ioan IV, 10) și ne-a creat pentru ca să participăm și noi la viața Lui. Creația lumii și a omului este primul act de manifestare a dragostei lui Dumnezeu. Dar noi, nerăspunzând cu dragoste la dragostea Lui, El n-a încetat să ne iubească. Dragostea sublimă a lui Dumnezeu, ni s-a descoperit în chip desăvârșit în Iisus Hristos, adevăr pe care Sfântul Apostol Ioan îl subliniază în chip deosebit: *«Atât de mult a iubit Dumnezeu lumea încât și*

pe Fiul Său Cel Unul Născut L-a dat, ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică» (Ioan III, 16). Taina Întrupării Fiului lui Dumnezeu este dovada cea mai evidentă a dragostei lui Dumnezeu pentru neamul omenesc: «Întru aceasta s-a arătat dragostea lui Dumnezeu către noi, că pe Fiul Său Cel Unul Născut L-a trimis Dumnezeu în lume, ca prin El viață să avem» (I Ioan IV, 9). Cuvintele «Fiul Său Cel Unul Născut» pun în lumină marele dar făcut de Dumnezeu oamenilor; El n-avea ceva mai scump ca Fiul Său. Ce a însemnat pentru noi Acest trimis divin, un condei omenesc nu poate să exprime. Eram prizonieri ai răului. El a rupt lanțurile noastre; rătăceam prin întunericul erorii, El ne-a pus pe drumul adevărului, eram bolnavi și El ne-a redat sănătatea. Prin Iisus Hristos, dragostea lui Dumnezeu ni s-a descoperit în chip concret, sub forma unui om, intrând în relații cu noi, fapt care are o mare importanță, atât în ceea ce privește marea valoare pe care o avem înaintea lui Dumnezeu, cât și în ceea ce privește răspunsul nostru la dragostea lui Dumnezeu.

Dragostea lui Dumnezeu pentru noi culminează cu jertfa Sa de pe cruce. Prin aceasta se arată, că cea mai înaltă lucrare a iubirii creștine (ἀγάπη) este jertfa de sine pentru salvarea altuia, fapt pe care Sfântul Ioan îl menționează de mai multe ori: «Eu sunt păstorul cel bun. Păstorul cel bun își pune viața pentru oile Sale» (Ioan X, 11); «Mai mare dragoste decât aceasta nimeni nu are, ca viața lui să și-o pună pentru prietenii săi» (Ioan XV, 13); «În aceasta am cunoscut iubirea: că El și-a pus sufletul Său pentru noi și noi datorî suntem să ne punem sufletele pentru frați» (I Ioan III, 16); «Har vouă și pace de la Cel ce este și Cel ce era și Cel ce vine și de la cele șapte duhuri, care sunt înaintea scaunului Lui și de la Iisus Hristos, Martorul cel credincios, Cel întâi născut din morți și Domnul împăraților pământului Lui care ne iubește și ne-a dezlegat pe noi de păcatele noastre, prin sângele Său» (Apoc. I 4—5). Răstignirea este suprema minune a dragostei lui Dumnezeu pentru lume. Întruparea și răstignirea Fiului lui Dumnezeu au avut o realitate obiectivă; ele sunt adevăr istoric, nu o simplă aparență: «Noi am cunoscut și am crezut iubirea, pe care Dumnezeu o are către noi» (I Ioan IV, 16); «Ce era de la început, ce am auzit, ce am văzut cu ochii noștri, ce am privit și mâinile noastre au pipăit despre Cuvântul vieții aceea vă vestim. Și viața s-a arătat și am văzut-o și mărturisim și vă vestim Viața de veci, care era la Tatăl și s-a arătat nouă» (I Ioan I, 1—2); «Și noi știm că mărturia Lui este adevărată» (Ioan XXI, 24). Astfel, prin Întrupare, Mântuitorul a rămas ceea ce era și S-a făcut ceea ce nu era.

Coborât în mijlocul oamenilor prin Întruparea Sa, Mântuitorul este unicul călăuzitor spre iubire, pace, izbăvire. Prin iubirea Sa, Mântuitorul a nimicit peretele cel despărțitor dintre Dumnezeu și făptura Sa, peretele ridicat de Adam prin păcat. Iubirea lui Dumnezeu este o iubire arătată omului în mod direct, astfel din iubire El a dat orbilor vederea, a făcut pe ologi să umble și i-a ridicat de pe patul suferințelor, a liniștit marea sufletelor înviforate de băntuiala duhurilor potrivnice, a vindecat, a săturat, a mângâiat și a îmbrățișat întreaga omenire cu dragostea Sa, a arătat prin fapta Sa, puterea iubirii către care să năzuiască inima și mintea omului. Acesta este mesajul adus de Mântuitorul Iisus Hristos,

mesajul iubirii, exemplificându-se prin însuși Cel care a adus-o. Din această iubire rezultă faptul că făptura păcătoasă în loc să fie pierdută și nimicită în neantul din care fusese creată, prin această iubire i se arată făpturii suprema dăruire de sus, ca Dumnezeu însuși să pășească în lume, luând chip de rob și să sufere pentru păcatele oamenilor. Iată cum iubirea divină, preexistentă, absolută, transcendentă, se materializează și în chip concret se manifestă în ochii umanității. Căci Întruparea cât și Răstignirea Mântuitorului, cu toată semnificația lor soteriologică în teologia creștină, sunt efectele iubirii lui Dumnezeu și ale sacrificiului Mântuitorului. Întruparea (Ioan I, 14, «Și Cuvântul S-a făcut trup...»), reprezintă cea dintâi dăruire și sacrificiu al dumnezeirii, prin pășirea în lume a Fiului însuși. Această iubire culminează însă în sacrificiul Crucii: «*Mai mare dragoste decât aceasta nimeni nu are, ca viața Lui să și-o pună pentru prietenii săi*» (Ioan XV, 13). Răstignirea este pe drept cuvânt suprema iubire a lui Dumnezeu în lume, încât această nemărginită iubire dăruită pentru fericirea omului era socotită nebunie pentru păgâni și sminteală pentru iudei (I Cor. I, 23).

Brațele Mântuitorului pe Cruce sunt brațele lui Dumnezeu întinse către omenire, ca să-i arate în mod deplin dragostea Sa nemărginită. Drama cutremurătoare a Crucii, e drama iubirii pure, nemărginite, eterne, divine. În drama patimilor se vede mai limpede ca oriunde că omul este prețuit și iubit de Dumnezeu mai mult decât își prețuiesc și își iubesc părinții copiii, deoarece care părinte își dă propriul său copil să moară pentru un păcătos, pentru cel care i-a făcut rău? Prin răstignire, Dumnezeu vrea să ne încredințeze că iubirea aduce mântuirea și fericirea între oameni, nu ura; căci Dumnezeu e Părinte iubitor, care nu vrea moartea, ci salvarea tuturor păcătoșilor. Prin iubirea nesfârșită a lui Iisus S-a descoperit Dumnezeu omului, în El S-a arătat Dumnezeu, Dumnezeul-omul, iubire nu numai față de cei virtuoși ci față de păcătoși, nu numai față de Apostolul Ioan cel preacurat, ci față de Magdalena păcătoasa, iubire nu numai față de cei desăvârșiți în frumusețe, ci față și de cei desfigurați și îndurerați.

Crucea este cheia tainei iubirii lui Hristos față de om. Fără Cruce am fi știut ceva despre iubire în general, dar n-am fi știut nimic despre iubirea lui Dumnezeu față de om. Abia prin moartea lui Iisus pe Cruce, Dumnezeu își învederează negrăită iubire față de lume. Crucea Lui a devenit puntea iubirii care leagă cerul cu pământul, care pășește peste prăpastia ivită între om și Dumnezeu. Pe Cruce se descoperă adâncul necuprins al iubirii Tatălui, al iubirii lui Iisus față de noi. Atât de mult a iubit Iisus Hristos lumea încât a acceptat să primească răstignire și moarte, să-și dea sufletul Său pentru a ne elibera din robia păcatului și a morții și a ne deschide calea sfințeniei și vieții veșnice.

«Cine este Dumnezeul dragostei noastre?» se întreabă Sfântul Ioan Gură de Aur. Este Dumnezeu care suportă pentru oameni mulțimi de ocăruri, care moare pentru sclavii Săi, pentru dușmani. Dragostea față de oameni se concretizează în Jertfa de pe Cruce și în Jertfa recaptulată și continuată tainic în Sfânta Euharistie prin care El se dă întotdeauna tuturor în mod satisfăcător și prisositor.

Fiul lui Dumnezeu, făcându-Se om, își restrânge puterea Sa, luând asupra Sa ca ipostas al firii umane răbdarea, înfrânarea, smerenia.

Astfel se realizează prin Hristos, deschiderea și comunicarea dragostei divine către toți oamenii în forma accesibilă lor. În Hristos, Fiul lui Dumnezeu se face purtătorul dragostei desăvârșite treimice către oameni și al dragostei umane ridicată la nivel divin, către Dumnezeu. În Hristos, omul a primit puterea de a iubi pe Dumnezeu într-o unică iubire cu Fiul lui Dumnezeu și de a iubi pe oameni cu iubirea lui Dumnezeu. Cei ce nu primesc puterea iubirii lui Hristos și nu se umplu de ea, cad în neputință pur și simplu, în adevărată neputință a urii, a pizmei, care crește împreună cu împuținarea ființei, a înțelegerii, a orbirii sufletești, a întunericului. Doar în iubirea Mântuitorului se descoperă sensul faptelor Sale mântuitoare în direcția lor spre oameni. Prin tot ce a făcut Iisus, a făcut să iradieze prin umanitatea Sa, tot mai puternic forța iubirii Sale atrăgătoare a făcut din natura Sa umană un centru tot mai incandescent din care iradiază iubirea chemătoare. Flacăra iubirii s-a făcut tot mai puternică în patimile Sale, ca după Învierea Sa să nu mai fie îngrădită de slăbiciunile și mărginirile trupului. El se face ca un Eu central izvorător de iubire și chemător de iubire. El este un Eu puternic, atrăgător pentru oamenii tuturor timpurilor. Numai datorită acestui fapt, oamenii sunt atrași mereu în relație cu El, la împărțășirea cu El. Numai prin aceasta ei își pot însuși relația Lui cu Dumnezeu și trupul Său îndumnezeit, adică se pot împărțăși de trupul Lui cel înviat și prin aceasta de îndumnezeirea Lui. Astfel, iubirea dumnezeiască e mișcarea lui Dumnezeu spre făpturi, spre unirea cu ele. Deși făptura prin ființa ei este în El, prin iubirea ei insuficientă, ea este încă la o depărtare de El și de aceea, El coborîndu-Se spre ea și acceptând ca ea să se afle la o anumită distanță de El, la a cărei micșorare să contribuie și ea prin voia ei. Căci pentru a realiza o iubire cu ființa creată, Dumnezeu a cerut și din partea ei o iubire, ca răspuns la iubirea Sa.

Dumnezeu îl iubește pe om dezinteresat, îl iubește pentru că așa vrea El. Dumnezeu îl iubește pe om fiindcă așa e firea Lui — izvorătoare de iubire. Îl iubește nu fiindcă omul ar avea vreun preț înaintea Lui, ci pentru că fiind prin însăși natura Sa iubire, nu poate să nu-l iubească. Dumnezeu acordă iubirea Sa, însă nu ca pe un lucru meritat și datorat de El, ci aceasta este un dar al lui Dumnezeu, este o iubire dăruită, o iubire milostivă, îndurătoare, o iubire activă, dezinteresată. Este o iubire dăruită, întrucât nu există făptură care s-o poată pretinde ca pe ceva datorat de Dumnezeu și meritat de ea. Înduioșat de singurătatea, tristețea, groaza și nesiguranța omului păcătos, Dumnezeu se îndură, se milostivește de om, manifestându-Și existența Lui salvatoare prin iubirea pe care fără s-o merite cineva, Dumnezeu se îndură și i-o acordă. Dacă omul n-ar fi căzut în păcat, iubirea lui Dumnezeu față de el ar fi fost ceva mai ușoară, fiindcă s-ar fi manifestat ca iubire față de o ființă neamenințată de nimic și pe care n-ar fi putut-o pierde. Dar iubirea față de păcătos este una plină de compasiune, deoarece, pentru Dumnezeu păcatul pe care-l săvârșește omul semnifică primejdia de a se pierde pe vecie. Pe cât de mare este primejdia care-l amenință pe om, pe atât de mare este și suferința iubirii dumnezeiești.

Prin marea Sa iubire, Dumnezeu aleargă la om, așa cum pasărea-mamă zboară la puiul ei căzut din cuib. Iar dacă o fiară răpitoare

înghite puiul «mama zboară din jur împrejur, îndurerată de fiii ei iubiți» (Homer, *Iliada* II, 315). Dumnezeu, care este Tatăl, caută făptura Sa, o vindecă în caz de cade, urmărește fiara, ridică iarăși puiul și-l împinge să zboare la cuib. Cât de covârșitoare este iubirea de oameni a lui Dumnezeu! Nu vorbește ca un dascăl elevilor Săi, nici ca un stăpân slugilor Lui, nici ca Dumnezeu oamenilor, ci sfătuiește pe fii ca un Părinte blând. Dragostea lui Dumnezeu este nespusă, iar ura Sa față de rău neînchipuit de mare.

Faptul cel mai important este însă că însăși ordinea și rânduiala existente în univers ne grăiesc puternic despre purtarea de grijă a lui Dumnezeu față de om, cea mai înaltă și distinsă făptură între creaturile Sale. E de ajuns să privim într-o noapte bolta senină a cerului plin de stele prin care, ca prin niște ferestre deschise, să vedem cum Cel Atotputernic în valuri de lumină își revarsă dragostea Sa pentru oameni. Murmurul pâraielor limpezi, mugetul mării înfuriate, mulțimea viețuitoarelor din apă și de pe uscat, cântecul plăcut al păsărilor cerului, zumzetul divin al harnicelor albine, mirosul desfătător al florilor, toate acestea mărturisesc cât este de adâncă și nemărginită, vistieria de iubire cu care Dumnezeu învăluie pe om, ca într-o mantie aleasă. Din iubirea Lui ne hrănește, din iubirea Lui răsar luminătorii cerești pentru cei buni și pentru cei răi, din iubirea Lui sloboade apa cea binefăcătoare a ploii, peste cei drekți și peste cei păcătoși, din iubirea Lui lucrează pentru noi, voiește viețuirea noastră în veșnicie și tot din iubire ne iartă și nu se mâhnește pe fiii Săi, când de multe ori dăm dovadă de nesupunere și neascultare față de poruncile Lui. Toate binefacerile, începând cu picăturile de rouă argintie, lipite de firicelele de iarbă, care desfată privirile omului în răcoarea dimineților primăvăratice și până la soarele învăpăiat, a cărui lumină cheamă și trage la sine tot ce viază în natură, iar cu căldura lui zorește înmugurirea și învierea a tot ce învăluiește în sine un început de viață, toate acestea nu sunt altceva decât lucrarea neînțeleasă, a unei puteri și voințe nevăzute, care activează tainic și vîguros, îmboldită fiind la această lucrare numai de iubirea nespusă față de Cel ce a primit mărteful supranume de Stăpân al făpturilor din lume. Aceasta este mărtea manifestare a iubirii lui Dumnezeu către om. Dar nu numai că l-a iubit pe om prin această manifestare a Sa, prin purtarea Sa de grijă, ci la învățat și pe om, ce și cum să iubească. Înainte de patimile Lui, Acela care săturase mulțimi înfometate, potolise furtuna mării învolburate de uragan, dăduse lumină orbilor, și sănătate paraliticilor, șchiopilor, surzilor, înfrigaților, ciungilor, leproșilor și demonizaților și smulse din cătușele morții pe cei ce îi căzuseră pradă, la agapa de despărțire cu ucenicii Săi, spălându-le picioarele, n-a ocolit nici pe Iuda, care l-a vândut după aceea. Prin pilda Lui proprie, El dovedește că iubirea este jertfă, e cea mai nobilă și mai de preț jertfă, din câte poate aduce un om lui Dumnezeu.

Noianul de dragoste revărsat de sus de la Dumnezeu asupra oamenilor, ca o ploaie binefăcătoare peste un pământ însetoșat de apă, trebuie să se întoarcă înapoi spre Dumnezeu prin dragostea noastră, a unora față de alții și a tuturor față de Dumnezeu, pentru ca toți să fim una cu Dumnezeu, după cum una este Tatăl cu Fiul, așa cum S-a rugat Domnul Tatălui în rugăciunea Sa cea de pe urmă; «*Dar nu numai*

pentru aceștia Mă rog, ci și pentru cei ce vor crede în Mine, prin cuvântul lor, ca toți să fie una, după cum Tu, Părinte, întru Mine și Eu întru Tine, așa și aceștia în Noi să fie una, ca lumea să creadă cu Tu M-ai trimis. Eu între ei și Tu între Mine, ca ei să fie în chip desăvârșit una și să cunoască lumea că Tu M-ai trimis și că i-ai iubit pe ei, precum M-ai iubit pe Mine» (Ioan XVII, 20—23).

În afară de iubire, omul nu poate rămâne și nu poate deveni om, de aceea Mântuitorul lasă iubirea ca scump testament al Său, pe care Ucenicul Său iubit o poartă în inimă și pe buze până la apusul vieții sale. În acest sens Fericitul Ieronim ne scrie : «Fericitul Evanghelist Ioan ajuns la bătrâneți adânci, atunci când el era în Eies, când era purtat de ucenicii săi și când vocea sa nu putea să mai pronunțe multe cuvinte, avea obiceiul să nu pedice decât aceste cuvinte la fiecare adunare : «Copiii mei, iubiți-vă unul pe altul». Cu timpul, discipolii și frații prezenți, nemulțumiți de a asculta mereu același lucru, îl întrebară : Pentru ce ne spui mereu acestea?» El răspunde : «Pentru că aceasta este porunca Domnului și păzind-o pe ea, vă este de ajuns. Iar Sfântul Ioan Gură de Aur zice : «Dacă ar fi dragoste n-ar fi nevoie de legi, nici de închisori, nici de pedepse și de nimic altceva de felul acestora. Dacă toți ar iubi și ar fi iubiți, n-ar mai fi nedreptățit nimeni, s-ar îndepărta mizeriile și luptele și războaiele și răpirile și toate relele ; nu i s-ar mai cunoaște nici urmele păcatului».

Mântuitorul nostru Iisus Hristos este modelul și izvorul de dragoste pentru toți oamenii din toate timpurile și din toate locurile. El ne-a arătat, ne-a învățat că iubirea de Dumnezeu și de semenii constituie însăși ființa și menirea omului. Pacea, după care oamenii în mod firesc aspiră pentru ca ea să triumfe și pentru ca să se păstreze totdeauna pe pământ așa cum este și dorința lui Dumnezeu, arătată prin corul îngerilor la venirea Sa pe pământ, trebuie să aibă ca temelie virtutea iubirii de om, prin iubire se poate ajunge mai repede la acest ideal sublim al omenirii care este pacea. În acest fel se poate ajunge la împlinirea sublimei porunci dată de Mântuitorul prin «ucenicul pe care-l iubea», aceea de a iubi pe Dumnezeu și pe semenii ca pe noi înșine.

BIBLIOGRAFIE

1. A. Neander, *Première épître de Saint Jean*, explication pratique par A. Neander, Paris, 1954, traduit librement de l'allemand par Jean Monod, éditeurs Librairie de Gh. Meyfrueis et comp., p. 190.
2. Baunard, Mgr., *L'Apôtre Saint Jean*, Paris, 1921, éditeur J. de Gicord, p. XII + 452.
3. Belu, Prof. dr. Dumitru I. *Despre iubire*, Timișoara, 1945, p. 160.
4. Idem, *Un aspect mai puțin luat în seamă al iubirii față de semenii*, în «Studii Teologice», seria a II-a, anul X (1958), nr. 5—6, p. 341—366.
5. Braniște, pr. Magistrand Marin M., *Conceptia Sfântului Ioan Gură de Aur despre prietenie și dragoste*, în «Studii Teologice», anul IX (1957), nr. 9—10, p. 649—672.
6. Bucevschi, diac. dr. Orest, *Iubirea față de aproapele*, Cernăuți, 1942, p. 318.
7. Idem, *Învățătura creștină despre iubire și dreptate ca virtuți sociale*, în «Studii Teologice», anul V (1953), nr. 9—10, p. 579—589.
8. Damlan, pr. drd. T., *Virtutea dragostei la Sfântul Ioan Gură de Aur*, în «Biserica Ortodoxă Română», anul XCVII (1979), nr. 5—6, p. 675—685.
9. Fecioru, Lector pr. D., *Probleme dogmatice și sociale în Evanghelia după Ioan*, «Studii Teologice», anul V (1953), nr. 3—4, p. 210—224.

10. Felea, Ilarion V., *Religia iubirii*, Arad, 1946, editura «Diocezană», p. 566.
11. Galeriu, pr. Magistrand Constantin N., *Iubirea dumnezeiască și judecata din urmă*, în «Ortodoxia», anul XI (1959), nr. 2, p. 179—195.
12. Găiculescu, pr. C., *Dragostea creștină*, în «Glasul Bisericii», anul XV (1956), nr. 6—7, p. 299—304.
13. Georgescu, pr. Magistrand Mihai, *Virtutea iubirii în teologia Sfântului Maxim Mărturisitorul*, în «Studii Teologice» seria a II-a, anul X (1958), nr. 9—10, p. 600—609.
14. Marcu, pr. Prof. Dr. Grigore, *Paternitatea ioaneică a Evangheliei IV, cu specială privire la proba arheologică și paleografică*, în «Studii Teologice», seria a II-a, anul XII (1960), nr. 3—4, p. 139—160.
15. Mihaiu, pr. Gheorghe, *Și cine-i aproapele meu?* în «Glasul Bisericii», anul XI (1952), nr. 8—10, p. 342—344.
16. Mladin, Mitropolit dr. Nicolae; Bucevschi, prof. diac. dr. Orest, *Teologia Morală ortodoxă*, vol. II, editura Institutului Biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1980, p. 356.
17. Negoită, pr. lector Ath., *Ideile umanitare ale creștinismului*, în «Studii Teologice», anul III (1951), nr. 5—6, p. 336—355.
18. Olariu, dr. Iuliu, *Evanghelia după Ioan*, Caransebeș, 1897, p. 304.
19. Папук, Magistrand Gheorghe, *Virtutea dragostei în scrierile Sfântului Apostol Ican*, în «Studii Teologice», anul VIII (1956), p. 303—317.
20. Pavel, prof. Constantin C., *Aspeetul teologic al solidarității umane*, în «Ortodoxia», anul XIX (1967), nr. 2, p. 182—190.
21. Idem, *Iubirea față de aproapele*, în «Glasul Bisericii», anul XXIX (1970), nr. 7—8, p. 664—666.
22. Prelipceanu, pr. prof. Vladimir, *Evangheliile sinoptice. Probleme dogmatice și idei sociale*, în «Studii Teologice», anul V (1953), nr. 5—6, p. 365—381.
23. Prescure, Magistrand Vasile, *Doctrina morală a Părinților Apostolici*, în «Studii Teologice», anul XV, (1963), nr. 9—10, p. 514—554.
24. Roventza, pr. prof. Haralambie, *Iubirea creștină (Fragment din esența și specificul creștinismului)*, în Studii Teologice», anul V (1934—1936), p. 107—122.
25. Idem, *Originea și valoarea istorică a Evangheliei după Ioan*, teză de doctorat, București 1928, p. 112.
26. Soare, pr. Dumitru, *Iubirea față de semeni în învățământul principalilor religii ale lumii*, în «Ortodoxia», anul XIX (1967), nr. 2, p. 191—210.
27. Stăniloae, pr. prof. Dr. Dumitru, *Comunitate prin iubire*, în «Ortodoxia», anul XV (1963), nr. 1, p. 52—70.
28. Idem, *Dumnezeu este iubire*, în «Ortodoxia», anul XXIII (1971), nr. 3, p. 366—402.
29. Tanislav, diac. dr. N., *Actualitatea Epistolei I-a a Sfântului Ioan*, în «Studii Teologice», seria a II-a, anul V (1953), nr. 3—4, p. 225—246.
30. Todoran, pr. prof. Isidor, *Eros și Agape*, în «Studii Teologice», seria a II-a, anul VIII, (1965), nr. 3—4, p. 139—154.
31. Vlad, pr. prof. Sofron, *Atitudinea Bisericii Ortodoxe față de problemele sociale. Principii cu caracter social desprinse din Stintele Evangheliei*, în «Studii teologice», anul VI (1954), nr. 3—4, p. 158—173.
32. Zamfir, ierom. drd. Modest, *Virtutea iubirii în epistolele Sfântului Ioan*, în «Glasul Bisericii», anul XXIX (1980), nr. 1—2, p. 67—70.
33. Zăgrean, arhid. prof. dr. Ioan, *Sensul activ al iubirii creștine*, în «Mitropolia Ardealului», anul XV (1970), nr 4—6, p. 273—279.

INVĂȚĂTURA PAULINĂ DESPRE BISERICĂ

MONAHUL IOAN C.

Biserica este comuniunea oamenilor cu Dumnezeu, există din eternitate în planul lui Dumnezeu, întemeiată obiectiv de Mântuitorul Hristos pe cruce și prin Învieerea Sa din morți și intrată în istorie ca o comunitate concretă, văzută, a oamenilor cu Dumnezeu la Cincizecime. Biserica este viața de comuniune a oamenilor cu Dumnezeu, cu Hristos în Duhul Sfânt. Biserica este un organism teandric, în care se păstrează

distincte, existențele unite, Dumnezeu și oamenii, după modelul comuniunii din sânul Sfintei Treimi. Biserica este trupul lui Hristos, extins în umanitate (Efes. 1, 23). Fiecare credincios, asemenea fiecărui mădular din trup, are locul și menirea lui și nu poate fi substituit, după cum nici El nu poate substitui alt mădular sau trupul întreg (I Cor. 12, 21). Fiecare trăiește viața întregului și contribuie la progresul lui. Biserica, deci, nu anulează mădularele, ci dimpotrivă. Sfântul Apostol Pavel spune: «Iar voi sunteți trupul lui Hristos și mădulare fiecare în parte. Hristos este capul Bisericii (Col. 1, 18). El este persoana divino-umană care unește pe credincioși, este izvorul puterii lor, este modelul după care se orientează cei încorporați în ea. Hristos a devenit capul Bisericii prin faptul că ipostasul divin al Fiului și-a asumat chipul uman.

Cel ce zidește oameni ca Biserica vie, văzută în Hristos este Duhul Sfânt. Duhul Sfânt a întemeiat la Cincizecime, Biserica, El este cel care îi dă viața, o sfințește și o veghează peste veacuri. Fiul și Duhul Sfânt nu sunt despărțiți de timp și spațiu. «Cincizecimea deschide istoria Bisericii, inaugurează Parusia și anticipează împărăția. Duhul Sfânt încorporează pe oameni în trupul lui Hristos, drept «moștenitori ai lui Dumnezeu și împreună-moștenitori cu Hristos» (Rom. 8, 17), îi face «fii în Fiul», iar Fiul se află în Tatăl. Duhul Sfânt realizează înfierea lor divină după har, îi ridică și îi ține în comuniune cu Tatăl.

Nu se poate vorbi de eclesiologie dacă facem abstracție de epistolele Sfântului Apostol Pavel, cel care a fost supranumit «trâmbița cerească» și apostolul prin excelență al Bisericii. Epistolele pauline sunt scrieri ocazionale și au fost scrise în anumite împrejurări, atunci când apăreau unele nedumeriri de ordin religios sau moral, ivite în comunitățile de el înființate. Epistolele nu au caracterul unor tratate dogmatice în care să găsim expusă sistematic și amănunțit întreaga învățătură a Bisericii, referitoare la toate punctele ei de credință, după cum nu este nici o expunere exhaustivă, referitoare la Biserică. Totuși, întâlnim câteva epistole în care se conturează începuturile, ființa și rosturile Bisericii.

Eclesiologia paulină este strâns legată de hristologie și soteriologie, putem spune chiar că este o prelungire a hristologiei, deoarece Biserica se descoperă ca fiind similară cu ipostasul divino-uman al Logosului întrupat, deoarece Hristos este «cap» și «pârgă».

Întrupându-Se, Cuvântul lui Dumnezeu a rânduit Biserica să fie unicul organ al mântuirii oamenilor prin împărtășirea cuvântului Evangheliei și prin mijlocirea harului sfinților prin Sfintele Taine. Esența epistolelor pauline este «*taina cea mare*» a întrupării Fiului lui Dumnezeu (I Tim. 3 16), în care se cuprinde taina mântuirii și a Bisericii.

În Iisus Hristos se arată purtarea de grijă a lui Dumnezeu pentru noi, pentru mântuirea noastră. Prin persoana divino-umană a lui Hristos se obține mântuirea oamenilor. În ipostasul Său, s-a unit divinul cu umanul fără de păcat, iar în această taină divino-umană a unirii neamestecate și nedespărțite este cuprinsă și taina Bisericii. Firea umană cea renăscută și recapitulată în Hristos devine noul Adam, Care este protopărinte al omenirii celei noi, pârgă a zidirii celei noi (I Cor. 15, 20—23, 45—49; II Cor. 5, 17; Col. 1, 18). Urmarea acestei uniri este părtășia dumnezeirii la natura umană și a oamenilor la firea lui Dumnezeu pe care ei o realizează în Biserică și prin Biserică. În afara Bise-

ricii nu poate fi izbăvire din robia păcatului și a morții. Mântuirea se realizează în Biserică, în comuniune cu Hristos; prin Biserică, omul se împărtășește atât de patimile și moartea Mântuitorului Hristos, cât și de învierea Lui. Prin Biserică oamenii devin «hristofori», mădulare ale lui Hristos, transformați ontologic, recreați, pentru a putea fi capabili de a deveni «asemenea» lui Dumnezeu.

Din versiunea greacă a Noului Testament termenul *εκκλησια* a fost preluat de aghiografii Noului Testament, în ale căror lucrări se întâlnește de 114 ori și anume: de 3 ori în Evanghelia de la Matei, de 23 de ori în Faptele Apostolilor, de 63 de ori în epistolele Sfântului Apostol Pavel, de 3 ori în epistola a treia a Sfântului Ioan, o dată în epistola Sfântului Iacob, o dată în epistola Sfântului Petru și de 20 de ori în Apocalipsă.

Hristos însuși folosește acest termen atunci când vorbește despre instituția întemeiată de El (Matei 16, 18) și când instituie pe Apostoli păstori ai Bisericii (Matei 18, 17).

În Noul Testament acest termen are mai multe sensuri cum ar fi: cel de adunare a poporului care reglementează toate problemele ivite în comunitate. De exemplu făcându-se tulburare în popor de către argintarul Dimitrie și prinși fiind însoțitorii lui Pavel, mai marele cetății a liniștit mulțimea zicând: «*Dacă Dimitrie și meșterii cei împreună cu El au vreo plângere împotriva cuiva, au judecători și proconsuli care să-i judece și să cheme în judecată unii pe alții. Iar dacă urmăriți altceva se va hotărî în adunarea legiuită*» (ενομομον εκκλησι) (Fapte 19, 38—39).

Alt sens al termenului *εκκλησια*, este acela prin care se desemnează poporul Israel. Arhidiaconul Ștefan în cuvântarea pe care a ținut-o poporului amintea despre Moise care a condus și a vorbit deseori în «*adunarea*» (Israelitilor), pe când se aflau în pustiu. (ευσχη εκκλησια εν δη ερημω) (Fapte 7, 38).

Prin termenul *εκκλησια* se desemnează adunarea credincioșilor (Fapte 14, 27; 15, 3; 4, 12), adunarea celor ce cred în Mântuitorul Hristos și se adună într-un loc anumit (I Cor. 11, 18; 14, 34—35), fie că acesta este o casă particulară (κατ' οικον εκκλησια) ca aceea a lui Aquila și Priscila (Rom. 16, 6; I Cor. 16, 19), a lui Nimfan (Col. 4, 15) și a lui Filimon (Fil. 2); fie că este biserica unui oraș ca acela al Ierusalimului (Fapte 11, 22—26; 13, 1), a Antiochiei (Fapte 8, 1; 18, 22), Efesului (Fapte 20, 17), Romei (Rom. 1, 6) etc. Putem vorbi și de biserica mai multor comunități cum este cea din Iudeea (Gal. 1, 22; I Tes. 2, 14), din Galileea și Samaria (Fapte 9, 31), din Asia (I Cor. 16, 19) etc.

Prin acest termen se desemnează Biserica universală, Biserica cea una, alcătuită din toate Bisericile care se aflau în lume (I Cor. 10, 32; 12, 28; 15, 9; Gal. 1, 13; Efes. 1, 23; 1, 10; 1, 21; 5, 27, 29, 32; Filip. 3, 6; Col. 18, 24).

Sfântul Apostol Pavel recunoaște faptul că a prigonit Biserica lui Hristos. Atunci când vorbește despre raportul dintre Hristos și Biserică îl prezintă pe acesta ca un tot unitar, iar Biserica fiind Trupul tainic al lui Hristos al cărei cap este. Se poate vorbi de o evoluție în gândirea eclesiologică paulină, ea fiind subliniată îndeosebi în Epistolele din ultima parte a vieții Sfântului Apostol Pavel. Pentru Sfântul

Apostol Pavel, poporul Israel a avut un rol deosebit între popoare în istoria mântuirii. A fost ales pentru a menține nestinsă flacăra credinței celei adevărate și de a pregăti neamurile pentru venirea în lume a Fiului lui Dumnezeu întrupat, în vederea mântuirii omenirii din robia păcatului; astfel încât poporul Israel este un popor ales de Dumnezeu (Rom. 9, 23—26; II Cor. 6, 16), căruia i s-a încredințat legea, cultul cel adevărat și i s-a promis slava printre celelalte popoare.

Legea și instituțiile lui, aveau să fie o prefigurare a Legii celei noi, instituită de Hristos. Un moment important în istoria poporului Israel este alegerea lui Avraam pentru tăria credinței sale arătată lui Dumnezeu. El a fost numit «*tată a multor neamuri*» (Fac. 22, 16—18). Sfântul Apostol Pavel spune despre Avraam că «*credința i-a fost socotită ca neprihănire*», «*a primit tăierea împrejur ca o pecete a acelei neprihăniri, pe care o căpătase prin credință*». Fiii lui Avraam sunt considerați nu numai cei de un sânge și o seminție cu el, ci și «*al tuturor celor care cred* (ca și el) *măcar că nu sunt tăiați împrejur*».

Moștenitorii promisiunilor făcute de Dumnezeu lui Avraam, sunt toți urmașii lui Avraam, câți au arătat ca și el credința în Dumnezeu (Rom. 4, 3—16; Gal. 3, 6—9) și au împlinit voia lui Dumnezeu. Moștenitorii direcți ai lui Avraam sunt ca mlădițele firești ale unui măslin, pe când cei proveniți dintre neamuri sunt moștenitori «*după făgăduință*» (Gal. 4, 28), asemenea unor mlădițe altoite pe trunchiul de măslin. Aceștia trebuie să fie pătrunși de spiritul lui Avraam, în caz contrar, asemenea mlădițe fără rod sunt tăiate și aruncate în foc (Rom. 11, 16—24).

În concepția paulină, cel care ține loc de altoi este botezul creștin, prin care se creează sudura sufletească între membrii comunității, încât aceștia devin un singur tot, se hrănesc din aceleași promisiuni și sunt străbătuți de același duh, ca de o sevă dătătoare de viață. Momente importante din istoria poporului Israel sunt străbaterea deșertului în drumul lor de la ieșirea din Egipt și până la intrarea în Țara Sfântă cât și primirea Legii; acestor evenimente Sf. Ap. Pavel le-a dat o interpretare tipică «*cele ce s-au întâmplat (israeliților) au fost scrise pentru ca să ne slujească nouă drept pilde de învățătură*» (I Cor. 10, 11). După o robie de 450 de ani, în țara Egiptului (Ieș. 12, 40—41), poporul Israel a fost eliberat în chip minunat de Dumnezeu prin Moise, trecându-l prin Marea Roșie (Exod. 14, 19—31) hrănindu-l și potolindu-i setea în mod minunat în pustiu (Exod. 15, 22—27). Sfântul Apostol Pavel, comentând aceste evenimente vede în poporul lui Israel simbolul omenirii robite păcatului care este izbăvită de Dumnezeu prin Fiul Său.

Fiul lui Dumnezeu este Cel ce i-a hrănit în mod minunat pe israeliți, hrană ce prefigura Trupul și Sângele Său. Acest moment al izbăvirii din robie va fi celebrat în fiecare an prin veacuri ca zi a Paștilor. Această celebrare se face prin jertfirea unui miel fără cusur, ale cărui oase nu trebuie zdrobite, iar mielul trebuia consumat cu ierburi amare și pâine dospită.

Sfântul Apostol Pavel vede în mielul pascal tipul Mântuitorului Hristos. Dumnezeu a izbăvit poporul din robie prin Moise, făcându-l pe acesta interpretul vocii lui Dumnezeu, pe lângă faraon, fiind învred-

nicit cu puterea de a face semne (Exod. cap. 5—11), iar pentru credincioșia lui, chipul său a fost slăvit de Dumnezeu.

Slava lui Moise preînchipuie slava cu care îi va învrednici pe aleșii Săi. Pentru a putea îndeplini misiunea la care a fost chemat poporul lui Israel primește în mod minunat Legea, prin care Dumnezeu își face cunoscută voia Sa.

Proorocii Vechiului Testament primesc prin Duhul, puterea de a percepe pe Dumnezeu și voia Sa, ei fiind într-o relație directă cu Dumnezeu, și făcându-le cunoscută voia Lui în viitor. cu privire la poporul Israel. Dumnezeu a ales pe Moise, poruncindu-i să respecte voia Sa, împreună cu poporul său. Sfântul Apostol Pavel afirmă că Legea este «sfântă, duhovnicească și bună» (Rom. 7, 12; I Tim. 1, 8), dar nu avea putere să îndrepte și să mântuiască. Așadar, prezintă unele imperfecțiuni, care arătau că Legea nu este veșnică și că ea va fi înlocuită cu Legea cea nouă și desăvârșită a Evangheliei lui Hristos. Ea a fost un «pedagog către Hristos» (Gal. 3, 24), «umbră a celor viitoare» (Evr. 10, 1). Sfârșitul ei avea să vină «la plinirea vremii» (Gal. 4, 4) care «avea să fie Hristos» (Rom. 10, 4); El este creatorul și scopul a tot ce există. Odată înlocuită cu Legea cea nouă, Legea mozaică încetează de-a mai avea putere asupra noului Israel. Pe lângă sărbătoarea Paștelor, Legea mai prevede și alte sărbători importante cum ar fi: Sabatul, ziua de odihnă închinată Domnului (Exod. 31, 12—17), care va fi înlocuită cu ziua Învierii, ziua care a fost sfințită prin Învierea Domnului și la 10 zile prin pogorârea Duhului Sfânt. Serbarea Sabatului nu mai este obligatorie pentru cei de sub har: «nimeni să nu vă judece cu privire la mâncare sau băutură sau cu privire la o zi de sărbătoare...» (Col. 2, 16).

Un deosebit rol în viața religioasă a poporului Israel l-au avut: cortul sfânt, apoi templul, preoția și jertfele. Templul era socotit locul sfânt în care Dumnezeu își descoperă în mod special voia Sa, iar preoții erau intermediari între Dumnezeu și poporul ales. Sfinții Apostoli învățau în conformitate cu cele spuse de Hristos (Ioan 4, 23—24), că adevăratul templu al lui Dumnezeu este trupul omenesc, curățit de păcat: «oare nu știți că voi sunteți templul lui Dumnezeu și că Dumnezeu locuiește în voi?» (II Cor. 3, 16). Jertfele aveau rostul să țină trează conștiința vinovăției și necesitatea venirii noului Izbăvitor; ele simbolizau Jertfa Supremă (a Mântuitorului), a Legii celei noi. Jertfele sângeroase încetează o dată cu jertfa lui Hristos, singura izbăvitoare pentru întreg neamul omenesc.

Mântuitorul Hristos este marele Arhiereu, Cel fără de prihană (Evr. 7, 26—27), după rânduiala lui Melchisedec, venind în lume ca mare Preot al bunurilor viitoare. «A venit la plinirea vremii» (Gal. 4, 4), deoarece fărâdelegea a ajuns în punctul culminant, și când omenirea nu mai putea fi salvată din starea în care se afla decât prin venirea Izbăvitorului care a fost făgăduit o dată cu căderea protopărinților.

Biserica este o continuare a Cincizecimii în istorie; ea pregătește omenirea pentru scopul ei final care este prefigurarea creației.

Este totodată o realitate supranaturală, prezentă și viitoare, pământescă și cerească, începând de pe pământ și desăvârșindu-se în împărăția lui Dumnezeu. Biserica are un dublu aspect spunea Origen, una este a oamenilor, iar alta este a Îngerilor. Biserica, spune un teolog contemporan este pe de o parte statul viae... pe de altă parte statul patriae; ea are așa zicând o dublă viață (existând în același timp în cer și pe pământ). Una este pe pământ, alta în cer, una este luptătoare, alta triumfătoare. Sfântul Apostol Pavel spune că menirea creștinului nu este aici pe pământ, ci în cer, al cărui cetățean este (Evr. 13, 14). Pe pământ, Biserica parcurge «*calea cea strămtă*», este ca o pribeagă, săvârșind opera de mântuire a oamenilor în strânsa legătură cu conducătorul și desăvârșitorul ei, Iisus Hristos, prin care «*s-au împăcat atât cele de pe pământ, cât și cele din ceruri*» (Col. 1, 18—20). Creștinul pe pământ este într-o continuă luptă cu păcatul, care de multe ori îl copleșește, dar nu deznădăjduiește, având mereu gândul la ținta lui și la răsplata care-l așteaptă.

Sfântul Apostol Pavel spune: «*suferă împreună cu mine ca un bun ostaș al lui Iisus Hristos*», despre ucenicul său Timotei. Cu toată osteneala pe care a depus-o pentru răspândirea Evangheliei, tot efortul arătat pentru împlinirea poruncilor Mântuitorului Hristos, Sfântul Apostol Pavel nu se considera desăvârșit. «*Eu nu zic că am dobândit îndreptarea, ori că sunt desăvârșit; dar o urmăresc că doar o voi dobândi, întrucât și eu am fost dobândit de Hristos Iisus... Una fac: uitând pe cele ce sunt în urma mea și tinzând către cele dinainte, alerg la țintă, la răsplata chemării de sus a lui Dumnezeu, întru Iisus Hristos*» (Filip. 3, 12 13). Biserica a preexistat momentului întemeierii ei de la Cincizecime în voia și înțelepciunea lui Dumnezeu și totodată fiind comuniunea ființelor raționale cu Dumnezeu, concretețea acestei comuniuni a avut loc odată cu crearea îngerilor. Acesteia i s-au adăugat după Cincizecime și sufletele celor drepiți. Sfântul Apostol Pavel o numește: «*Biserica întâilor născuți în ceruri*», «*cetatea lui Dumnezeu*» și «*Ierusalim ceresc*». Sfântul Apostol Pavel le spune celor de un neam cu el și care au îmbrățișat mesajul evanghelic: «*V-ați apropiat de muntele Sion și de cetatea Dumnezeului celui viu, de Ierusalimul cel ceresc, și de zeci de mii de îngeri, în adunarea sărbătorească și în Biserica celor întâi născuți, care sunt înscriși în ceruri și de Dumnezeu, judecătorul tuturor și de duhurile tuturor celor desăvârșiți*» (Evr. 12, 22, 23). Părinții și scriitorii bisericești tâlcuind cuvântul Sfântului Apostol Pavel vorbesc despre alcătuirea și scopul ei. Astfel Herma și Clement Romanul vorbesc despre zidirea ei, care «*a fost înainte de toate, înainte de a fi soarele și luna*». Clement Alexandrinul vorbește adeseori despre Biserica cerească numind-o «*duhovnicească*», «*mai presus de ceruri*», «*Ierusalimul ceresc*». Origen o numește «*Cetate a lui Dumnezeu*» și «*Biserica întâilor născuți*». Sfântul Vasile cel Mare o numește «*Cetate a lui Dumnezeu*» și spune că «*cuprinde toată firea spirituală de la puterile cele cerești până la sufletele oamenilor și se află sub oblăduirea Sf. Duh*». Sf. Grigorie de Nazianz spune despre Biserica spirituală că este «*Ierusalimul cel nevăzut, cetatea cea spiri-*

tuală ai cărei cetățeni suntem și noi și locul către care ne grăbim». Sf. Grigorie de Nissa vorbește despre «adunarea îngerilor și a oamenilor». Această adunare va fi desăvârșită «când firea omenească care este rea, va fi adusă la starea ei cea dintâi». Despre cele două aspecte ale Bisericii vorbește și Fericitul Augustin: prima, cea pământească, este în drum spre cealaltă, până când în cele din urmă se vor uni într-un «consortium aeternitatis». Sfântul Ioan Gură de Aur spune că pe lângă Biserica văzută este și Biserica nevăzută a îngerilor și a duhurilor, a celor dreپți, pe care o numește «cetatea lui Dumnezeu», «adunarea de sărbătoare», spunând că acolo sunt «duhurile dreptilor», celor ce s-au săvârșit împodobite cu virtuți... nu haine și îmbrăcăminte, ci coroane mai prețioase decât aurul, recompensele și mii de bunuri... iar în mijlocul tuturor este Împăratul... împodobind cu strălucirea Slavei Sale pe toți».

Deși se vorbește de două etape ale Bisericii nu se poate vorbi de două Biserici, ci de una singură. Credincioșii mântuiți fac parte încă din această viață din Biserica cerească, prin participarea lor la Hristos. «Pe noi cei care eram morți prin greșelile noastre ne-a făcut vii împreună cu Hristos — prin har suntem mântuiți — și împreună cu El ne-a sculat și împreună ne-a așezat întru cele cerești, în Hristos Iisus» (Efes. 2, 5, 6); «ne-a scos de sub puterea întunericului și ne-a strămutat în împărăția Fiului iubirii Sale» (Col. 1, 13): «Voi ați murit (față de păcat n.n.), iar viața voastră este ascunsă cu Hristos în Dumnezeu, iar când Hristos, care este viața voastră se va arăta atunci, și voi împreună cu El vă veți arăta întru slavă» (Col. 3, 3, 4). Creștinii mântuiți sunt «împreună cetățeni și casnici ai lui Dumnezeu» (Efes. 2, 19; I Tim. 3, 15), «împreună robi» și «frați» (Rom. 8, 19), «stau pe același scaun cu dreptii care s-au săvârșit» (Evr. 12, 22), «sub întâiul născut între mulți frați» (Rom. 8, 19), Iisus Hristos, «care este mai presus de toată începătoria și puterea și domnia și decât toate numele care se numesc nu numai în veacul acesta, ci și în cel viitor» (Efes. 1, 2). Imediat după mutarea în cer, se vor desfăta de bunurile împărăției cerești și vor vedea pe Dumnezeu «față către față» (I Cor. 13, 12) iar în această viață mădularele sfinte ale Bisericii participă doar în parte la aceste bunuri și le cunosc doar prin «ghicitură». Ei participă prin harul divin, la contemplarea slavei lui Dumnezeu prin credință, nădejde, iubire și rugăciune, trăind în nădejdea slavei lui Dumnezeu (Rom. 5, 2).

Această contemplare tainică, începe încă din viața de aici, în Biserica luptătoare și se va împlini în cea triumfătoare, unde — spune Sfântul Ioan Damaschin — «în veacul viilor vom fi întotdeauna cu Dumnezeu, văzând pe Hristos, strălucind în lumina divinității». Interpretând această idee, Sfântul Ioan Gură de Aur spunea: «Să nu-mi spui că Biserica este pe pământ pentru că în cer își are cetățenia. Acolo este cetatea și viața noastră. Pentru că viața noastră s-a ascuns cu Hristos în Dumnezeu, nu mai locuim pământul, ci ne-am mutat în cetatea de sus». Și referindu-se la aceeași temă, Niceta de Remesiana spunea la vremea sa: «De la începutul veacului, fie patriarhii Avraam,

Isac, Iacob, fie profeți și apostoli, fie mucenici, fie ceilați drepecți care au fost, care sunt și care vor fi, formează o singură Biserică pentru că au fost sfinții într-o singură credință și mărturisire, au fost pecetluiți într-un singur duh ; au constituit un singur trup, căruia i se mărturiseste că Hristos îi este capul după cum s-a scris (Efes. 1, 22 ; Col. 1, 17). Eu spun mai mult, ingerii, puterile și stăpâniile cerești se unesc în această Biserică Una — deoarece așa ne învață și Apostolul : «și prin El (Hristos n.n.) pe toate pentru El să le îmbrace, fie cele de pe pământ, fie cele din ceruri...» (Col. 1, 20). «Așadar, crede în această Biserică Una și vei dobândi comuniunea sfinților».

Între Biserică luptătoare și cea triumfătoare, există o strânsă legătură care este începută și întreținută de virtutea dragostei. Pentru că spune Sfântul Apostol Pavel : «proorociile se vor sfârși și limbile vor înceta, cunoștința va avea sfârșit. Dragostea, însă nu va înceta niciodată» (I Corint. 12, 8). Dragostea generează comuniunea între generații care trăiesc în epoci diferite, este forța, puterea care prin rugăciunile Bisericii, face posibilă comuniunea celor vii cu cei adormiți.

Sfinții au manifestat în viață o dragoste puternică față de semenii lor, aceasta s-a exprimat în ajutorul de tot felul dat de către ei și mai ales prin rugăciune, însuși Sfântul Apostol Pavel le spune ascultătorilor săi că-i pomenește în rugăciunile sale (Rom. 1, 9 ; Efes. 1, 16 ; I Tes. 1, 2), și încredințat fiind de Dumnezeu că ascultă rugăciunea celor drepecți, îi îndeamnă să se roage pentru el (Col. 4, 3 ; I Tes. 1, 25). Iisus Hristos care continuă Să Se jertfească în Biserică, până la sfârșitul veacurilor, «pururea mijlocește pentru noi» (Evr. 7, 25 ; Rom. 8, 34). La această continuă liturghie, Mântuitorul este înconjurat de cei aleși care au dobândit curaj și «îndrăzneală» către El (II Corint 3, 12 ; Efes. 3, 12), deoarece în timpul vieții lor, au biruit ispitele de tot felul și au manifestat o dragoste nemărginită față de semenii, stare care a continuat și dincolo, unde prin rugăciunile lor necontenite către Mântuitorul, îi ajută pe aceștia. Acest lucru este exprimat și de autorul Apocalipsei : «Și când a luat cartea cele patru viețuitoare și cei 24 de bătrâni au căzut înaintea Mielului, având fiecare alăute și năstrape de aur pline de tămâieri care sunt rugăciunile sfinților» (Apoc. 5, 8 ; 8, 3). Atât Sfinții Părinți cât și scriitorii bisericești exprimă în operele lor strânsa comuniune bazată pe dragoste și rugăciune dintre Biserică triumfătoare și luptătoare.

Sfântul Grigorie Teologul, în cuvântarea funebră pentru tatăl său spune : «Sunt încredințat că acum, prin rugăciunile sale, face mai mult bine decât făcea prin învățătura sa, pentru că s-a apropiat de Dumnezeu... învrednicindu-se dacă se poate zice așa de rangul ingerilor și de siguranța lor cea sfântă» ; același lucru îl spune și Sfântul Grigorie de Nissa, Origen și alții.

Prin comuniunea cu Hristos în Biserică, se obține desăvârșirea morală, mântuirea și îndumnezeirea. Creștinul este chemat să se dezbrace de omul vechi al păcatului și să se îmbrace în omul cel nou al virtuții, să ajungă la măsura desăvârșirii lui Hristos. Virtutea trebuie să devină modul obișnuit de viețuire în Hristos. Urmarea viețuirii

după porunca cea nouă a Evangheliei, este biruința asupra păcatului și mântuirea. O astfel de trăire duce la asemănarea cu Dumnezeu, care este infinită.

BIBLIOGRAFIE

1. Biblia sau Sfânta Scriptură, Ed. Societ. Biblice interconf. din România, 1992.
2. Ștefan, Alexe, *Eclesiologia Părinților Apostolici. Înșușirile Bisericii: unitate, sfințenie, sobornicitate și apostolicitate*, în «Studii Teologice», nr. 5—6, 1955.
3. Arion, Leon, *Unitatea și universalitatea Bisericii după epistolele pauline*, în «Studii Teologice», nr. 1—2, 1967.
4. Chițescu, N., *Teologia dogmatică și simbolică*, E.I.B. și de Misiune al B.O.R., București, 1958.
5. Idem, *Biserica și Bisericile*, în «Ortodoxia», nr. 1, 1982.
6. Clement Alexandrinul, *Scrieri*, Partea I, trad. Pr. D. Fecioru, E.I.B. și de Misiune al B.O.R., București, 1935.
7. *Filocalia*, vol. I, trad. Pr. Prof. D. Stăniloae, Ed. Harisma, București, 1993.
8. *Filocalia*, vol. II, trad. Pr. Prof. D. Stăniloae, Ed. Harisma, București, 1995.
9. *Filocalia*, vol. VII, trad. Pr. Prof. D. Stăniloae, E.I.B. și de Misiune al B.O.R., București, 1977.
10. *Filocalia*, vol. IX, trad. Pr. Prof. D. Stăniloae, E.I.B. și de Misiune al B.O.R., București, 1977.
11. Gheorghiu, V., *Ideea de mântuire și împăcare la noi, romano-occidentali și protestanți*, Cernăuți, 1931.
12. Idem, *Sf. Apostol Pavel, Viața și activitatea sa*, Cernăuți, 1909.
13. Pr. Prof. Dr. Marcu Gr. *Antologia paulină*, Sibiu, 1941.
14. Pr. Ioan M., *Învățătura despre Biserică în Evanghelie privită interconfesional*, în «Ortodoxia», nr. 1, 1955.
15. I.P.S. Mitropolit Nicolae, Diac. Prof. Bucevschi Orest, *Teologia Morală Ortodoxă*, vol. I și II, E.I.B. și de Misiune al B.O.R., București, 1980.
16. Origen, *Despre rugăciune*, în «Părinți și Scriitori Bisericești», vol. II, București, 1982.
17. Pietraru Victoria, *Virtute și păcat în concepția Sf. Apostol Pavel*, în «Studii Teologice», nr. 9—10, 1957.
18. Dr. Antonie Plămădeală, *Tradiție și libertate în spiritualitatea ortodoxă*, Sibiu, 1983.
19. Idem, *Biserica slujitoare*, București, 1972.
20. Popescu, Teodor, *Despre Biserică*, în «Ortodoxia», nr. 3, 1955.
21. Pr. Prof. Dr. Radu Dumitru, *Mântuirea în și prin Biserică*, în «Mitropolia Olteniei», XXXV, nr. 7—8, 1983.
22. Pr. Prof. Rezuș P., *Slujirea ca funcție esențială a Bisericii*, în «Ortodoxia», nr. 4, 1966.
23. Sf. Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, trad. Pr. Prof. D. Stăniloae, E.I.B. și de Misiune al B.O.R., București, 1983.
24. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentariu sau explicarea Epistolei întâia către Tesaloniceni*, Omilia întâi, trad. Arhim. Teodosie Atanasie, București, 1905.
25. Sfântul Grigorie de Nyssa, *Despre rugăciunea domnească*, în col. «Părinți și scriitori bisericești», vol. XXIX, trad. Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, București, 1982.
26. Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I—III, E.I.B. și de Misiune al B.O.R., București, 1978.
27. Diac. Prof. Dr. Zăgrean, Ion, *Biserica universală și sobornicească*, în «Ortodoxia», nr. 2, 1966.
28. Idem, *Desăvârșirea noastră în Hristos după învățătura Bisericii Ortodoxe*, în «Mitropolia Olteniei», nr. 1—2, 1980.